ANTOLOGIE
AROMÀNEASCĂ

DIN PUBLICAŢIILE CASEI ŞCOALELOR

TACHE PAPAHAGI

ANTOLOGIE AROMÂNEASCĂ

LITERATURĂ POPORANĂ. — LITERATURĂ CULTĂ. — MUSICĂ POPORANĂ. — VĂDERI ETNOGRAFICE. — INTRODUCERE. — GLOSAR COMPLET ÎN L. FRANCEZĂ

BUCUREŞTI
Tipografia „ROMÂNIA NOUĂ", Theodor I. Voinea
41, Calea Griviţei, 41
1922

Duruţ Armîn'ĭ,

Aţea ţe mi feaţe cama multu ca si scot aestă carte, fu ca ş'populu a nostru armınescu — dit Pindu, din Tesalia, din Macedonia, dit Arbinşie, din Serbia şi Bulgaria ş'di pristi tut loclu ĭu sè-află —, se-aĭbă, ca tu loc di *vanghel'ĭŭ*, unä carte armănească tu care si-şĭ veadă, ca tu unä γilie, sufli-tlu-l'ĭ întreg şi si ştibă, multu-puţîn, ţe fu, ţe easte *ş'ţe prinde s'hibă.*

Putuţ şi-avdzîţ tu lumea tutä furä străuşl'i a noştri, *Roman'ĭl'i;* n'iţĭ ş'nicunuscuţ armasim noĭ, *Armîn'ĭl'i*, astîndzî. Gĭon'ĭ şi-alăvdaţ furä pîpîn'ĭl'i a noştri carĭ se-aŭ dirnatä tu pulemate cu tuţ duşman'ĭl'i trä cilnichescul a nostru popul armănescu ş'trä criştinătate; tăcuţ ş'cu-anamea chirdutä armasim noĭ azĭ. An'ĭl'i greĭ, ţe-aŭ cădzutä di multu pristi noĭ, nä feaţirä ca s'frîndzem, s'dăm năpoĭ şi s'chirdem aţeale ţe străuşl'i şi pîpîn'ĭl'i a noştri amintarä şi adrarä. Cu tute-aeste, ca s'hibă că armasim cu casa-nä discupiritä ş'cu mururile surpate, — *θimeal'ile* sunt nicărtite: *suflitlu* nä easte tut aşi, cum lu-avurä străuşl'i şi păpîn'ĭl'i a noştri: *suflit armănescu şi neazvimtu*, ĭar *graĭlu*, muşeatlu a nostru *graĭŭ armănescu*, aspune a lumil'eĭ că el easte adus — aŭa ş'doaŭă n'il'e di an'ĭ — aclo ĭu si-avde şi-asîndzî di aţel cama putut ş'cama

ştiut popul dit lumea ntreagă: di *Roman'ĭ*, ică di *Latin'ĭ*. *Suflitlu* şi *graĭlu* nă easte azĭ tută avearea şi putearea noastră ţe nă-armase; maşĭ aeste doaŭă lucre pot s'nă ţînă di oară *Armănil'ĭa* ninicată. Al'ĭumtrea:

Chirire-aşteaptă un popor
Cînd dulţea-l'ĭ limbă moare!

Tr'aestă acăţaĭ di adraĭ cartea ţe u videţ, carte ţe-ĭ *suflit dit suflitlu a nostru armănescu.*

Nviţătura easte aţea ţe azĭ ţîne cheptu la iţi lucru. Armînlu u dzîţe:

Ninviţatlu, cît avut s'hibă, easte huzmichĭar a nviţatluĭ.

Ghini ma, ca s'hibă că părinţîl'ĭ ţîn la fumeal'ĭa lor, prinde ca si-şĭ crească şi si nveaţă ficĭorl'i-lă pri limba lor; aşi că, macă noĭ, Armîn'ĭl'ĭ, vrem ca s'bănăm tu lume ca *popul*, nu ca *om*, atumţea prinde ca nviţătura noastră s'hibă ma năinte di tute *armăneascâ*. Că şi Pavel, apostolu a Hristoluĭ, scrie:

Macă mi ncl'in (la Dumnidzău) tu limbă xeană, maşĭ inima-n'ĭ si ncl'inâ, mintea-n'ĭ armîne fără vîrnu amintatic. Macă ti ncl'inĭ maşĭ cu inima, aţel ţe nu şti altă limbă cum vaĭ poată s'dzîcă «Amin», cîndu el nu-aducheaşte ţe dzîţĭ tine, (tu limbă xeană)? Tu bisearică ma ghine voĭŭ ca s'dzîc ţinţi zboare ţe s'le-aducheascâ şi-alanţî, dicît' s'dzîc dzaţe n'il'e di graĭe tu limbă xeană. (Ἐὰν προσεύχωμαι γλώσσῃ, τὸ πνεῦμα μου προσεύχεται, ὁ δὲ νοῦς μου ἄκαρπὸς ἐστι. ἐὰν εὐλογήσῃς τῷ πνεύματι, ὁ ἀναπληρῶν τὸν τόπον τοῦ ἰδιώτου πῶς ἐρεῖ τὸ «ἀμὴν» ἐπὶ τῇ σῇ εὐχαριστία, ἐπειδὴ τί λέγεις οὐκ οἶδε. ἐν ἐκκλησίᾳ θέλω πέντε λόγους διὰ τοῦ νοός μου λαλῆσαι, ἵνα καὶ ἄλλους κατηχήσω, ἤ μυρίους λόγους ἐν γλώσσῃ).

aşi că videţ că pînă şi graĭlu dumnidzăescu nă nveaţă ca s'nu nă-alăsăm limba. Şi-apoĭa ninga un lucru: maşĭ aţel'ĭ ţe Dumnidzăŭ lă are luată mintea, maşĭ aţel'ĭ ţe suntu ca *oĭle chirdute* nu vaĭ poată si si-umplă unăoară tră totuna; maşĭ el'ĭ vaĭ poată se-armînă cu suflitlu ca cheatra atumţea cînd străuşl'i şi pîpîn'îl'i a noştri vaĭ strigă dit murminţî:

Blăstem mare se-aĭbă 'n casă
Carĭ di limba luĭ se-alasă;
Care-şĭ lasă limba luĭ
S'lu-ardă pira foculuĭ,
Si s'dirină v'iŭ pri loc,
Si-l'ĭ si frigă limba 'n foc.

Stiŭ şi eŭ că ghiderle ţe ca grindina aŭ căzdută an'ĭ di dzîle pristi noĭ dzuă ş'noapte aŭ faptă ca astîndz se-avdzîm cum

Diparte, tu arunguri,
Zghilesc surări ş'mumîn'ĭ,
Că munţîl'ĭ aruşescu
Di sîndze di Armîn'ĭ!

şi s'nă si dirină inimă cînd videm că

Sunt gol'ĭ di turme munţîl'ĭ
Şi plaĭurile di stîn'ĭ;
Pădurile plîng jilite,
S'dirină laĭl'ĭ Armîn'ĭ!

ĭar mintea s'nă si scoală cîndu ocl'îl'ĭ nă-aspun că

Tu plaĭurile dit Pindu
Se-analţă fumlu 'n sus,
Că arde vatra noastră
Şi graĭlu nî e dus!

aşi că easte ndreptu s'nă fătem cruţea Dumnidzăluĭ şi s'nă ntribăm :

Doamne, ţe lîeţ aŭ faptă
Di Armîn'ĭl'i-ahîte-aŭ traptă ?

Ma, cu tutè aeste, nu prindè si se-agărşească un lucru : maşĭ suflitlu ţe treaţe — cu vreare, fără vreare — prit aţeale cama mărĭ ş'cama lăĭ ghiderĭ ţe l'i li pitreaţe Dumnidzăŭ ş'carĭ poate ca s'le-azvingă tute, maşĭ aţel suflit easte-aleptu tră ună cît cama bună bană. Pot s'v'ină ierni cît cama greale, pot s'lu-agudească vimturĭ, ploĭurĭ ş'neurĭ : — un popul ţe ş'cunoaşte ghine, un popul cu nviţătură ş'carĭ nu-şĭ chearde vîrnăoară curajlu, easte faptu ca s'n'ĭargă totuna năinte şi si nveardă dipriună, ca arburle prumuveara. Un altu graĭŭ dumnidzăescu nă nveaţă ca vîrnu s'nu-şĭ cheară tu lumea aestă speranţa ică elpiδa ş'că tu iţi oară prindę s'nă-aduţim aminte di zboarile dit vanghel'ĭŭ : *caftă şi va se-afl'i, asună şi va-ţ dişcl'idă.* Şi-apoĭa, s'nu-agărşim niţi auşescul a nostru zbor mplin di nviţătură veacl'e şi sănătoasă, că :

Soarle da ş'năinte ca s'cîntă cucotlu !

Armîn'ĭ !

Avem dată a tutlor mileţlor cu carĭ noĭ bănăm dadun oamin'ĭ di naĭ ma mărl'i, oamin'ĭ cu carĭ aeste mileţ se-alavdă asîndzî cu-anamea lor. Vin'e dzua ca s'nă minduim ş'tră noĭ şi s'nă ţînem acasă-nă tut ţe-avem cama bun. Făcîndaluĭ aşiţe, ş'cum Armînlu easte omlu a calil'eĭ, omlu ţe nu va ş'carĭ nu şti se-adară a vîrnuĭ vîrnă lăeaţă ; va hibă ma ghine şl tră statele ică vasiliile tu carĭ nă-aflăm noĭ azĭ.

Tr'aestă, s'lucrăm tuţ cu cît cama multă inimă armănească, caţe un cum poate.

Cartea aestă ţe u videţ vă lu-aspune aestu lucru. Ea poate s'vă-aspună, multu-puţîn, ş'ninga un lucru, că: *Armănil'ia*, carî pînă tu chirolu al Ali-Păşe ş'ma năpoi nîsă singură avea s'facă tu locurîle a noastre armăneşti, lipseaşte si ştibă că areună limbă ţe nu prinde ¦si-u-alasă, după cum nu prinde se-agărşească niţi borgea ţe u-are la chivernisea di carî ţîne.

Nica doaŭă graĭe: tu-aestă carte vă daŭ şi treĭ cîntiţe di naĭ ma muşeatile di la Romîn'îl'i dit Romînia. Citindaluĭ, vaĭ videţ că sunt cîntiţe ţe va vă si pară că sunt loate dit bana noastră, a Armîn'îlor. Li tricuĭ tu aestă carte ca si ştiţ maşĭ ca *Armănamea* noastră ş'cu aţea dit Romînie easteună, aşi cum era ş'tu vecl'îul chiro, cu tute că lucrile vin'iră aşi că nintră noĭ şi aţel'ĭ dit Romînie s'hibă astîndzî alte mileţ.

Aeste sunt puţînile zboare ţe vruĭ ca s'vă scriŭ.

Aştept, dadun cu voĭ, ca s'ved că şi cartea mea acăţă loc ş'că ease sborlu vecl'îu:

Arîŭlu treaţe, ĭar chetrile armîn

ş'că nu se-arîse aţel ţe dzîse că:

Nu cheare 'nă pădure
Fidăn'île cîndu cresc.

Bucureşti $\frac{26 \text{ octomvre}}{8 \text{ noemvre}}$, 1922.

TACHE PAPAHAGI

PREFAȚĂ

Lucrarea de față, pe care aș fi putut-o presenta cu câțiva ani mai înainte celor cărora ea se adresează astăzi, am amînat-o cu gîndul că împrejurări mai favorabile și mai înțelegătoare în ale culturei naționale ca și în ale științei etno-filologice vor înlesni apariția ei într'un mod mai satisfăcător, mai complet. Căci, trebue să mărturisesc că, printre altele, un neajuns fundamental pe care l-ar avea această Antologie *e că literatura poporană a Aromînilor e departe de a fi cristalisată aci deplin mulțumitor prin tipuri reprezentative ale genurilor ei; și aceasta, pentru simplul motiv că această literatură n'a fost culeasă și, deci, nici studiată așa cum trebue. Vremuri grele au contribuit ca cei chemați, în loc să facă cuvenitele cercetări și studii, să fie obligați a înlocui condeiul prin armele apărărei avutului, patrimoniului nostru național; așa că nici* Literatura Poporană a Aromînilor *a D. Per. Papahagi nu poate avea pretenția că concentrează întreaga această literatură, a tuturor regiunilor aromînești, — deși în sine sus-numita operă rămîne cu adevărat monumentală.*

De fapt, filologia romînească în genere — grai și folklor — se presintă, comparativ și în trăsături generale,

într'un stadiu satisfăcător. Dar aceasta se datoreşte în esenţă aproape exclusiv sacrificiului, devotamentului personal al reprezentanţilor ei, şi nici de cum vreunui ajutor sau îndem măcar din partea autorităţilor respective ale Statului; aşa că, cu drept cuvînt această ştiinţă — şi mai ales Filologia Universităţei din Bucureşti care e representată cu atîta demnitate şi strălucire prin cei doi protagonişti: Ovid Densusianu *şi* I. A. Candrea —, *face responsabile pînă la un punct anumite autorităţi care nu văd să se ridice de-asupra nivelului cultural comun.*

In privinţa aceasta şi în legătură cu „neajunsul" despre care am vorbit mai sus, aci e locul să relevez că zadarnice mi-au fost continuile şi marile sforţări pe cari în timp de doi ani de zile le-am făcut pe cale particulară ca şi pe cale oficială (prin Academia Romînă *bunăoară) pentru a mi se înlesni la faţa locului un complet studiu etno-filologic asupra Aromînilor* Fărşeroţi *din întreaga Albanie: DD. miniştri care s'au perindat la Ministerul de Finanţe de la 1920 încoace n'au găsit cu cale ca pentru cei 12000 lei pe care mi i-a pus la dispoziţie* Academia Romînă *să-mi dea 8000 lire italieneşti!*

Ceva mai mult: lucrarea de faţă ar mai fi necesitat poate multe alergături şi multe cereri pentru a putea vedea lumina zilei, dacă nu s'ar fi găsit un suflet desinteresat şi animat de cel mai luminat patriotism pentru cultura naţională romînească în genere care, fără nici o şovăire, să aprobe publicarea ei. Dator sînt, deci, să aduc aci D-lui Mihail Popescu, *Administratorul Casei Şcoalelor, expresia recunoştinţei mele.*

T. P.

INTRODUCERE

Cutreerînd Peninsula Balcanică cea pururi frămîntată şi scăldată în sînge şi în deosebi centrul sud-vestic al acestui turbure şi turburător colţ al Europei; în pestriţul conglomerat etnic al secular învrăjbitelor naţionalităţi balcanice, atît în şesurile de lîngă ţinuturile maritime, dar mai ales în creerii păduroşi ai frumoşilor munţi care străbat acest ţinut; — călătorul strein, fără deosebire de naţionalitate, în decursul secolilor trecuţi ca şi astăzi, rămîne într'adevăr uimit în faţa unui element etnic care, în ciuda nenumăratelor împrejurări continuu vitrege ca şi a situaţiei geografice, îi atrage şi îi încordează chiar din primul moment atenţia, făcîndu-l parcă să-şi răcorească sufletul pe zi ce se introduce în vieaţa reală a regiunilor sale. După cum cu totul alta este impresia, ca şi satisfacţia sufletească cînd, părăsind şesurile secetoase sau regiunile pietroase şi scăldate în arşiţa de soare, înaintezi în răcorosul freamăt de poesie legendară al unor munţi plini de mister, bogaţi în ape cristaline şi acoperiţi cu seculare păduri de fagi luminoşi şi pini urieşi, din creştetele cărora, în sboruri maiestoase, vulturii pornesc dominînd văzduhul; aceiaşi mulţumire morală, aceiaşi înălţare sufletească, o simte călătorul scrutător cînd, părăsind neschimbătoarea mocneală psihică a celorlalte elemente etnice ale acestei ţări, ia contact cu variata şi aceră vieaţă patriar-

hală a acelui element etnic care, atît prin originea sa nobilă, ca şi prin portul, fisicul, moravurile, sufletul, intelectul său, se deosebeşte de restul conlocuitorilor eterogeni.

Deşi în trăsături generale acest element etnic — *Aromînii* — a trăit şi trăeşte mai mult în munţi, — pentru care motiv cu drept cuvînt se poate numi „regele munţilor", întrucît el însuşi zice: *casa noastră-i muntile* —; totuşi, entitatea lui nu e în funcţie de consideraţiunile pe care ni le poate oferi o asemenea geografie umană. Dotat cu calităţi fisice şi morale superioare, Aromînul, în ceea ce priveşte afirmarea positivă a personalităţei sale etnico-sociale faţă de celelalte elemente eterogene, se găseşte în perfect paralelism cu raporturile geografice dintre munţii pe care îi ocupă şi şerurile înconjurătoare; după cum munţii domină şesurile sau cîmpiile, aşa şi Aromînul: el este acela care cutreeră şesuri şi cîmpii locuite de alte neamuri; scotoceşte întreaga lor vieaţă socială şi economică punînd-o în fucţie de agerimea lui caracteristică; îşi întinde scrutătoarele lui antene şi mai departe de leagănul său etnic, pînă pe ţărmurile înfloritoare ale mărilor şi, aci, asemenea păiajenului care, de pe o frunză din mijlocul apei, îşi întinde firul spre un arbore făcînd din el o punte, — aşa şi el stabileşte între aceste noui posturi de vieaţă economică şi între muntoasele sale locuri natale legături de circulaţie vie, formată din nenumărate caravane.

Nici faptul că ocupaţiunea lui de căpetenie fiind păstoritul nu poate fi invocat de cineva pentru o caracterisare defavorabilă şi în contra celor scrise mai sus. Fapte şi dovezi reale că, deşi neam de păstori, totuşi *„Valahii se arată pretutindeni dispuşi pentru cele mai bune reforme şi pretutin-*

deni ei sînt superiori" — sînt destule; şi acestea le putem găsi nu numai în vieaţa de toate zilele a Aromînului, ci şi în *toate* scrierile tuturor etnografilor care au visitat Peninsula Balcanică. Nu voi recurge însă la asemenea lucruri, întrucît toate aceste consideraţiuni vor forma obiectul unui studiu special de etnografie asupra Aromînilor; voi da însă numai un singur citat scurt dintr'un valoros şi întins studiu recent, deşi cam tendenţios în anumite puncte de vedere. *Jovan Cvijić*, profesor universitar la Belgrad şi agregat la Universitatea din Paris, în *La Péninsule Balkanique* (1918), privitor la *tip* şi la *psihic*, relatează, printre altele, următoarele alese la întîmplare:

> La variété occidentale [de la Péninsule Balkanique] est en général pénétrée et modifiée par les influences de l'ancienne civilisation balkanique; et cela d'autant plus que les *Aromounes* qui ont été les agents principaux de cette civilisation, y ont vécu en grand nombre. D'autre part, ces Aromounes ont été en nombre considérable assimilés par les Slaves (pag. 426).

Aceste recunoaşteri, şi în deosebi ultima, că „Aromînii au fost în număr considerabil asimilaţi de Slavi", ne duc la un capitol istoric de o capitală importanţă pentru vechea etnografie a Peninsulei Balcanice, capitol la care — în legătură cu sus-numita afirmaţiune —, voi contribui momentan cu ceva care ar putea fi considerat ca aparţinînd tradiţiei orale poporane.

E cert lucru — şi dovezile pot fi mai numeroase şi mai edificatoare decît s'ar putea crede — că, din intensa şi sistematica romanisare a Orientului, a resultat şi s'a menţinut pînă la venirea Slavilor o quasi-perfectă continuitate te-

ritorială romană din munţii Pindului pînă în nordul Illyriei întregi şi că, la statornicirea definitivă a Slavilor, aceste colonii existau atît în nord-vestul Peninsulei Balcanice, ca şi în muntoasa regiune sudică a ei, în Pindul care şi astăzi e locuit de Aromîni. Pentru elementul romînesc din partea nord-vestică, element care astăzi a dispărut, relevez aci o conversaţiune care nu e lipsită de interes.

Poetul nostru, *Constantin Belimace*, care mi-a relatat cele ce urmează, fiind acum cîteva decenii în capitala Muntenegrului, în *Cetinje*, a făcut cunostinţă cu fruntaşul celei mai mari familii muntenegrene, cu *Pop Pero Matanovici*. In convorbirea lor, atingînd şi chestiuni de etnografie balcanică, poetul Belimace îşi arată mirarea faţă de entitatea poporului muntenegrean în raport cu caracteristicile psiho-fisice ale celorlalţi Slavi, întrucît atît chipul cît şi sufletul Muntenegreanului nu cadrează cu ceeace e slav. Atunci Matanovici, ne mai ocolind adevărul problemei şi după ce îi vorbeşte şi de hrisoavele *ad-hoc* pe care le posedă, îi răspunde astfel:

«Documentele noastre ne spun că, în urma înfrîngerei suferite în 1389 pe *Cîmpul Mierlei* (Cossova), o numeroasă aripă a armatei sîrbeşti s'a adăpostit, în retragerea ei, în munţii Muntenegrenilor de astăzi, unde s'a şi stabilit. Aci trăia un popor a cărui vieaţă, prin însăşi ocupaţiunea pe care o avea, era în funcţie de munţi şi de ţărm de mare; oieritul lor era în floare. In decursul secolelor ce au urmat de atunci încoace, între poporul acesta şi Slavii aciuaţi aci a survenit — cum era şi fatal — acel proces de asimilare etnică, noi, Slavii, împrumutîndu-i limba, portul şi obiceiurile aşezămintelor noastre, iar el dîndu-ne nouă în schimb fru-

muşeţea chipului şi agerimea lui sufletească. Aşa că, pentru unul care cunoaşte ce glăsuesc documentele, nu e nici o mirare că pînă şi în ziua de astăzi catedrala centrală a capitalei muntenegrene care e şi cea mai veche biserică e numită *biserica valahă* (*vlaşca ţîrcva*)».

De altfel aceste interesante afirmaţiuni ale lui Matanovici corespund în totul adevărului etno-istoric. Ca o singură ilustrare a lor, voi reproduce tot din *Jovan Cvijić* următorul pasagiu :

Il semble que les *Era* [les régions dinariques] aient reçu en héritage ces deux modes de vie [l'élevage des troupeaux et le transport par caravanes de chevaux] de l'ancienne population romanisée qui se retira après l'invasion slave dans les montagnes dinariques. Les Yougoslaves appelaient la population romanisée les *Vlah*, les Valaques, c'est-à-dire les Latins. Cette population des montagnes dinariques s'étant assimilée aux Serbes au cours du Moyen-Age, le nom de *Vlah* persista en s'appliquant même aux Serbes dinariques s'occupant de l'élevage des troupeaux et du *Kiridziluk*.... Les caravanes qui circulaient sur les routes transversales ont introduit sur leur parcours le goût du commerce et c'est de ces pays de passage que sortent aujourd'hui les meilleurs commerçants yougoslaves..... La plus marquée différence psychique est celle qui existe entre les montagnards dinariques organisés en tribus, surtout au Monténégro, et ceux qui vivent en *zadruga* et en *inokoştina* (*Ibidem*, pag. 312).

E clar deci ca lumina zilei că în lungul secolelor şi odată cu aşezarea Slavilor acolo unde-i găsim şi astăzi latinitatea balcanică a început să piardă din teren, ca şi sufleteşte. Spirit dotat prin excelenţă cu acea caracteristică elas-

ticitate pe care o găsim în special la popoarele romanice, Aromînul, — mai ales «cel de la oraşe unde el constituia clasa care se bucura de cea mai strălucită situaţie în mişcarea economică şi care era în acelas timp agentul principal al civilisaţiei balcanice» —, a trebuit să cadă victimă acestei elasticităţi, acelor subtilităţi psihice care au cedat, desnaţionalisîndu-l, în faţa unor anumite împrejurări. Cultura vremurilor fiind de natură eminamente religioasă, biserica grecească sau bizantină şi-a crescut numărul credincioşilor săi ortodoxi, recrutîndu-i din sînul Aromînismului mai ales urban. Cît priveşte achisiţiunile etnice ale Slavilor printre Aromîni, în deosebi printre Aromînii munteni, ele se datoresc faptului că aceiaşi fineţe sufletească a Aromînismului, lipsită fiind totalmente de o cît de rudimentară cultură naţională, fie ea chiar religioasă, a trebuit şi aci să cedeze treptat-treptat în faţa masivului suflet slav copleşitor şi ca număr — suflet care, din punct de vedere cultural-religios, îşi avea stabilitatea şi independenţa lui. Iată deci cum, din causa unor circumstanţe speciale, nepreţuitul element aromînesc a valorificat cu prisosinţă — în trecut ca şi astăzi— numeroase aspecte etnice ale neamurilor balcanice conlocuitoare, asimilîndu-se cu ele.

In afară de cunoscutele formaţiuni istorice de stat politico-militare pe care le găsim atît în Pind şi Tesalia cît şi în munţii Hemului, a existat deci cîndva în Peninsula Balcanică o dominatoare unitate etnică, atît din punct de vedere social, cît şi din punct de vedere războinic. Fără a recurge la dovezi istorice care abundă, ne vom referi la folklorul aromîn, intrînd prin aceasta în relevarea cîtorva trăsături care să privească direct textul acestei *Antologii* şi contribuind

astfel la o mai uşoară şi mai exactă cunoaştere a sufletului aromînesc.

Exprimîndu-se o puternică admiraţie faţă de cei doi fraţi din renumita familie aromânească *Giuvara* care au dat semnalul revoluţiei în contra celora care încercau să răpească Aromînilor autonomia lor muntenească, anonimul poet al poporului însereză şi următoarele versuri:

Doĭ gĭunaţĭ, doĭ fraţ Gĭuvară,
Dol'i năşĭ capu 'şĭ mutară,
Rumăniulu-l trunduiră
Şi duvletea-u cĭurtuiră (pag. 43).

Dacă şi în trecut situaţia etnică a Aromînilor în Peninsula Balcanică ar fi fost aceiaşi pe care o au astăzi, firește că acel cuvînt plin de expresivitate etnică, *Rumăniulu*, n'ar fi cadrat cu realitatea respectivă. El însă, în întrebuinţarea ce i sa dat, armonisează perfect cu gloriosul trecut al nostru, întrucît atunci *Rumăniulu*, adică *ţara şi sufletul aromănesc* (βλαχικὸν βασίλειον), era o realitate, pentru distrugerea căreia Ali-Paşa a luptat din răsputeri — constatare care concordă atît cu ceea ce ne presintă istoria cit şi cu tradiţia şi poesia noastră poporană. De altmintreli, în ceea ce priveşte diminuarea crescîndă a numărului Aromînilor, deci şi a dominaţiunei, a hegemoniei lor, o altă causă, printre altele, trebue căutată şi în faptul că, din punct de vedere social-economic, Aromînii munteni — pentru a nu mai vorbi de cei de la oraşe — se găseau faţă de celelalte neamuri conlocuitoare într'o stare cu adevărat înfloritoare: mari şi nenumărate turme de oi şi capre, erghelii de cai, cirezi de boi şi vaci umpleau toţi munţii Pindului şi ai întregei Peninsule,

în timp ce nesfîrşitele caravane de cai şi catîri ale aceloraşi Aromîni cutreerau în lung şi în lat toată Peninsula Balcanică: din sudul Greciei, *di tu-a Mureaul'eĭ* (pag. 57), pînă în Bosnia (pag. 55) şi la Budapesta (pag. 326), şi de pe ţărmul mărei Adriatice şi Ionice, *dit tu-a Previzăl'eĭ* (pag. 369) pînă la Constantinopol şi Iaşi. Aşa fiind, evident că celelalte neamuri care, relativ, se găseau, ca şi astăzi, într'o mizerie neagră, era natural să rîvnească la strălucirea economică a poporului aromîn, întreprinzînd pentru aceasta deseori nenumărate expediţii de pradă, de jaf, de tîlhării. Cei mai periculoşi în privinţa aceasta au fost beii turci cu oardele lor de musulmani, de obicei Albanezi. *Cînticlu a Dirven'ilor* (pap. 38) este edificator: era firesc lucru ca acei

Arbineşi jăr' di cămeşi,

în dorinţa lor de „a strînge parale" (p. 55), să pornească înarmaţi pînă în dinţi în contra lui Gĭuvara care

...are mulţî paradz,
Mşati nveasti cu-asimcadz (p. 55),

sau să pornească de-avalma, să atace şi să jefuiască fie un sat întreg (cfr. *Cînticlu a li Pisuderi*, pag 23), fie avutul vr'unui renumit *celnic* aromîn (cfr. *Şana si ardirea a Gramostil'eĭ*, p. 319—324), sau să prade vre-o caravană care se întoarce din depărtări mari spre casă (cfr. *Muscopolea*, p. 324—329). Oricari, oricîte şi oricum s'ar fi făcut eroicele încercări războinice ale Aromînilor de a-şi salva întregul lor avut, etnic şi social, şi de a respinge pe duşmani; din causa multiplelor împrejurări vitrege, ele nu puteau să aibe în cele

din urmă decît aceiaşi soartă pe care a avut-o de pildă şi un *Fetu-Mare* care

Sculă munţîl'ï
Se-aɣunească tuţă Turţil'ï ;
Sculă munţîl'ï cu Rumân'îl'i
Ca se-astingă tuţ pîngăn'îl'i (p. 42).

In faţa unor astfel de situaţii, minunatele şi înfloritoarele cuiburi ale Aromînilor din creerii munţilor Pind au început să fie bătute de restrişti şi, asemenea păsărilor călătoare în fata toamnei, să apuce, în deosebi sexul bărbătesc, drumul pribegiei, al înstreinării, ducînd cu sine şi limba maternă pentru a o înlocui cu alta, streină. Au fost, şi sînt încă, înduioşetoare pînă la lacrimi aceste scene ale înstreinării concretisate în durerea sfîşietoare a celor care rămîneau acasă blestemînd:

Naθema carï deade xeana,
Dumnidzău s'l'i-astingă bana,
Că nă şcretuiră hoara (p. 44) [1].

In legătură cu această înstreinare sînt caracteristice următoarele versuri din aceiaşi poesie, privitoare la *Ţara Românească:*

Foclu si-u-ardă-aţea Vlăhie,
Că 'ş'fug gïon'ï tu ilichie ;
Nchisesc gïon'îl'i s'v'ină-acasă,
Es Vlăhute ş'nu-l'ï alasă.

---

1 Vezi în privinţa aceasta Per. Papahagi, *Poesia Instreinărei la Aromîni.*

E uimitor totuşi că, în toiul unei atît de aprige lupte de secole, Aromînul, deşi redus mult ca număr, a putut să-şi salveze intactă individualitatea lui etnică, isolat fiind în mijlocul unor popoare hrăpăreţe. Şi în privinţa aceasta, o bună explicaţie, printre altele, ne o dă iarăşi folklorul poporan. Fireşte, în afară de adăpostul pe care li-l oferea retragerea în munţii lor (p. 38), o altă causă trebue căutată în neamestecul matrimonial ce şi-l impunea riguros familia aromînă faţă de orice altă familie streină ca neam. De aceea sînt adevărate raritäţi în vieaţa Aromînilor casurile în cari se constată o încuscrire între o familie aromînă şi una streină; şi aceasta nu poate rămîne fără ecou sau ca Aromînul să nu-şi arate, într'un asemenea cas, întreaga lui indignare întrebîndu-se :

Chiru Rămănimea ntreagă
Tra s'loaţ voĭ 'nă nveastă greacă ? (p. 35),

sau ca o mamă să se opue din răsputeri în contra unei căsătorii a fiului ei cu o fată bulgară (cfr. *Cătranlu gĭone*, p. 59—61). Aci deci trebue căutată şi explicaţia istorică a proverbului

Nveasta easte bună, mà nu easte-Armînă (p. 10),

ca şi a ciudei neobişnuite a Aromînilor cînd văd că un conaţional de-al lor se însoară cu o grecoaică şi cînd ştiu că fiul lui o să i se adreseze prin cuvîntul *patera* în loc de *tate:*

Va-ţ grească hiĭlu „patera“ (p. 35).

fapt care n'ar cadra de loc cu sentimentul acelei Aromînce care zice :

Ma-n'ĭ hiŭ trî un gĭone-Armăn,
Gĭone-Armăn, gĭone ca veară,
D'ĭu auşl'i-a noştĭ s'fitară (p. 20),

ori cu sentimentul acelui Aromîn care zice:

Şi ma nclo, tră 'nă Rămână
Mi băgam şi bacĭŭ la stână (p. 31).

Dar, această reacţie a familiei aromîne, deşi eficace şi satisfăcătoare în resultate, era totuşi de natură mai mult pasivă. De aceea, în contra tuturor încercărilor de jaf ale eterogenilor, Aromînii n'au stat cu mînile în sîn, ci

Cu tufechea di flurie
S'bat cu 'nă ntreagă Turchie (pag. 45),

dedîndu-se astfel vieţei haiduceşti din sînul căreia au răsărit acei renumiţi armatoli din timpul lui Ali-Paşa, armatoli care luptîndu-se

Cu pîngîn'ĭ,
Piste di cîn'ĭ
Tră Hristolu năşĭ căzdură (p. 26).

Ceva care iarăşi e interesant de relevat e că, în înseşi aceste lupte pentru „creştinătate" (p. 43), ei şi-au arătat pururi şi superioritatea gustului lor estetic, întrucît ei se băteau cu *tufechĭ di flurie*, sau cu *pălăşti afumate* (p. 43), cu *armi de-asime* (p. 37) — toate aceste obiecte fiind fabricaţiunile neîntrecuţilor argintari aromîni.

Să ne oprim însă aci cu asemenea relevări pe care cetitorul le-ar putea înmulţi urmărind textul *Antologiei* şi să trecem la cîteva consideraţiuni de altă natură.

Aruncînd o generală privire retrospectivă asupra trecutului Aromînilor şi raportînd aceasta la literatura poporană aromănească pe care o cunoaştem, constatăm că izvoarele ei de inspiraţie, în special ale genului epic, nu ne duc cu mult în urma noastră: aproape nimic din sau referitor la epoca veche şi eminamente războinică a Aromînilor, cînd în secolul X ei pun basele primului stat politic romînesc, ale *Marei şi Micei Vlahii,* sau cînd, ceva mai tîrziu, îi vedem înfiripînd cunoscutul imperiu romîno-bulgar. Mai tot ce posedă literatura epică — şi aceasta din punct de vedere cantitativ e în raport invers proporţional cu ce am fi putut constata pentru împrejurări identice la alte popoare — se referă la epoca căpitănatelor, a armatolilor din timpul lui Ali-Paşa, cînd Aromînii au fost sufletul şi singurii conducători ai tutulor faptelor de arme adevărate. Dar şi aci, în ceea ce priveşte cîntarea, glorificarea tuturor acelor *gesta* săvîrşite de el, discreţia Aromînului e iarăşi în raport invers proporţional cu plenitudinea mărinimiei sale, a eroismului său; a lăsat cîntarea vitejiilor sale în seama altor popoare — literatura poporană greacă dovedeşte acest lucru cu prisosinţă —, el mulţumindu-se cu satisfacţia intimă a eroului lipsit de orice vanitate. Şi chiar atunci cînd găsim asemenea manifestări literare, ele sînt nişte sfioase şi extrem de discrete înmuguriri literare care închid în sinea lor avîntul şi poesia unor poeme întregi, diafan şi modest voalate. Un erou de talia lui *Caciandoni* bunăoară ar fi fost oriunde imortalisat în numeroase şi variate balade — ceea ce în literatura aromînă de-abia întrevezi grozăvia luptei dintre armatolii aromîni şi Turcii lui Suleiman-aga, ca şi eroismul

primilor, în cele patru versuri finale cînd, după ce lupta încetează, se trece la numerotarea celor căzuţi:

Misură Turţil'ĭ trei orĭ:
Lipsescu trei n'il'e;
Misură-apoĭa ş'Cacĭandonĭ:
L'ĭ lipsescu trei inşi (p. 368).

Dar, această discreţie ce contrastează, ca şi la Romani, cu înseşi faptele la care se referă nu se opreşte aci; ea cristalisează în muguri tot atît de sfioşi, tot atît de delicaţi şi în genul liric, mergînd chiar ceva mai departe uneori şi confundîndu-se cu însăşi austeritatea şi gravitatea familiei aromîne în ceea ce priveşte poesia erotică.

Cuprinzînd într'o singură privire erotismul din genul liric, putem constata că nicăiri sentimentul iubirei nu formează singur obiectul principal şi formal al unei poesii; el este oarecum ocolit în exprimare şi, deşi în fond el este acela care urzeşte poesia, totuşi, în însăşi acea poesie îl vedem rivalisînd cu alte motive sau chiar pus în funcţie de acestea. Astfel de pildă, oprindu-ne asupra poesiei *Cînticlu a li vrută* (p. 30), o tînără nevastă, al cărei soţ s'a înstreinat, se adresează lunei a-tot-văzătoare, întrebînd-o dacă n'a văzut şi pe alesul ei şi rugînd-o apoi să-i comunice ca să se întoarcă acasă, căci: prietenii nu-şi mai aduc aminte de casa lui, viile s'au uscat, cocoşii nu mai cîntă, izvoarele au secat, şi-apoi, îl mai aşteaptă copilaşii şi *nevasta*. Este aci, firește, ceva mai mult decît o fineţe sentimentală, erotică: iubirea, ori cît de puternică şi curată ar fi ea, niciodată nu devine o pasiune dominantă care să întunece sau să umbrească demnitatea şi probitatea de casă, de familie.

Pentru o şi mai bună edificare asupra acestei constatări voi releva un alt exemplu, luat de data aceasta din literatura cultă. Rare, foarte rare sunt poesiile originale erotice pe care le-am putea găsi în opera scriitorilor noştri aromîni; iar acele cîteva care răsar timide şi pline însă de candoare în mijlocul celorlalte flori nu îndrăsnesc să-şi afirme în mod deschis vieaţa lor internă, sentimentul iubirei lor. Astfel, din toate poesiile culte lirice cuprinse în această *Antologie* am putea releva trei: *Lilicea Piristerîl'eï* (pag. 353), *Picurarlu cătră vruta luï*, (pag. 201—202) şi *N'ï pitricu muşeata-n'ï dor* (p. 248—249). Ne oprim asupra ultimei, ea fiind din acest punct de vedere mai caracteristică: o tînără iubită trimete iubitului ei, un păcurar, o *carte* prin care caută să-l convingă că trebue să vie să o vadă. Motivele-argumente la care recurge: în a doua strofă: de cînd s'a îndepărtat el, bietele oi s'au îmbolnăvit, tîrla a putrezit, s'a stricat, iar izvoarele ca şi pădurile de fagi şi pini se vaetă; în strofa III: de cînd s'a înstreinat el, mieluşelele cele ca şi stelele s'au îmbolnăvit, şi ar trebui să aibe milă de ele; în ultima: «Tu, voinicul meu, să mi te ajungă dorul greu; dorul greu de ţapii tăi cei clopotari şi *de cei doi negri ochi ai mei*;... vină, iubite, vină, frate; nu e păcat de tinereţea mea?».

E, prin urmare, cu totul caracteristic îmbinarea aceasta de motive lirice cu sentimentul iubirei care este eminamente poporană — fără a releva frumuseţea şi farmecul poetic al acestei poesii, întrucît ele privesc pe poet, pe G. Ceara.

Iată deci cum şi din această caracterisare a sufletului aromînesc se poate deduce pînă la un punct felul vieţei familiare, ca şi seriositatea austeră a moravurilor de familie şi societate.

Cît priveşte forma în care e turnat acest sentiment, ca şi lirismul în genere, e suficient să relevăm pentru poesia erotică un singur exemplu din care se poate evidenţia cu prisosinţă aceiaşi duioşie, aceiaşi sensibilitate. Însoţind pînă în afara satului pe iubitul ei care se înstreinează, tînăra soţie îi adresează aceste ultime cuvinte pa care le dau în transpunere literară :

Priveşte în sus, priveşte în jos,
Ian uită-te pe cîmpul cel verde,
O rouă subţire s'a aşternut :
Să nu crezi că-i de la Dumnezeu,
Ci ea e lacrimile dorului meu ! (p. 45)

Dacă aceste versuri privesc mai mult imaginea în fond decît însăşi forma, sînt alte poesii în care cristalisează un lirism desăvîrşit, atît ca imagini cît şi ca formă. Dau, tot în transpunere literară, un mic *cîntec*, rămînînd ca cititorul să recurgă şi la original pentru a-i putea simţi cu plin farmecul acestei poesii :

Se leagănă fagii, se leagănă
In toamnă şi furtună ;
Culcă-mi-te, frumoasa mea, culcă-te,
In cuibul tău retrage-te.
Suspină, pasările, suspină
In viscol şi ploaie mare ;
Culcă-mi-te, drăguţa mea, culcă-te
Şi dormi ca o mieluşea.
Murmură pinii, murmură
Departe, în Padea-Mare ;
Scoală-mi-te, iubită, scoală-te,
Căci a răsărit frumosul soare. (p. 28—29).

Socotind că ar fi de prisos orice comentar asupra valoarei estetice a unor astfel de poesii — pentru care motiv cred că nici nu-i nevoe să ilustrez aceasta şi cu alte exemple —, relevez aci că farmecul pe care îl pot avea în vieaţa aromînă anumite figuri, ca: metafora, comparaţia, etc., nu poate fi acelaşi şi în sufletul unui popor care are alte ocupaţiuni, altă ţesătură etno-psihică. In bucata de mai sus e numai o singură comparaţie care ar putea, pînă la un punct, să dezvăluie oarecum cititorului o uşoară atmosferă pastorală: *dorn'i ca 'nî n'eaŭă* (p. 29). Sînt însă şi alte bucăţi şi încă numeroase din cari se poate întrevedea limpede sufletul Aromînului, ca şi vieaţa sa etnică. Cîte un singur exemplu şi reliefarea diferitelor laturi ale vieţei aromîneşti va fi deplină. Ca o dovadă că în sufletul Aromînului *păstoritul* e atît de înrădăcinat, încît el pare a fi ceva atavic, identificîndu-se astfel cu însăşi vieaţa lui, citez cîntecul *Moartea picurarlui Nica* (p. 36—37): cei şi cele ce plîng la căpătîi pe nefericitul Nica cred că nu-i pot înduioşa sufletul, ca să reînvieze, dacă, în afară de cumnate, mamă şi nevastă, nu-i amintesc că îl mai aşteaptă: cîinele lui *Belu*, oile lui şi ţapul turmei. *Cărăvănăritul* se oglindeşte şi el în numeroase bucăţi cum ar fi: *Cărvănar mortu 'n cărvane* (p. 55—56), sau în *Cînticlu al Giorgia*, etc., după cum iarăşi *vieaţa de codru*, *vieaţa armelor* e representată de pildă prin *Cîntic di Beala-di-Sus* (p. 17), *Cînticlu al Zisi al Nasta*, (p. 37), *Căpitanlu Nacea* (p. 39), *Cînticlu al Iani al Bucuvală*, (p. 369-370), etc.

Dar, să las în seama cititorului o detaliată analisă literară şi folklorică a bucăţilor pentru a putea trece în treacăt şi asupra părţei tehnice a poesiei.

In poesia aromînă versificaţia, atît ca ritm cît şi ca rimă, nu este unitară. Ritmul de basă e cel trochaic, dar în regiunile aromîneşti care sunt în contact cu cele greceşti apare şi versul iambic; rima şi ea nu e pretutindeni observată.

In linii generale, poesia aromînă se presintă mai mult sau mai puţin fragmentar ca fond: citind o poesie, lirică sau epică, ai impresia că îi lipseşte ceva, acţiunea în poesia epică fiind trunchiată, iar sentimentul în cea lirică fiind parcă numai tangentat. Atît ca desvoltare, cît şi ca varietate mai ales în genul epic, îi lipsesc acele caracteristice balade din literatura poporană daco-romînă, ca şi lirismul epic al colindelor, etc., după cum iarăşi rar se înregistrează cîte o strigătură sau cîte un descîntec cum ar fi bunăoară cele pe care le posedă Romînul Maramureşean, cu toate că Tesalia a fost şi e locuită încă de Aromîni. Şi în privinţa aceasta fireşte că ar fi mult de spus, dar spaţiul restrîns al unei simple *Introduceri* nu ne îngădue o estindere mai mare.

Fără a mă opri asupra *Prosei* aromîne care se caracterisează printr'o interesantă bogăţie şi varietate, trec la *literatura cultă*.

Pentru a preîntîmpina din capul locului orice surîs din partea acelora cari, fie că sînt în completă necunoştinţă de causă sau că ar porni cu anumite prejudecăţi, socot că e copilăresc lucru de a se vorbi de o *literatură* cultă aromînească; trebue să afirm de la început că, *comparativ*, această a noastră literatură care s'a inspirat aproape în întregime din însăşi vieaţa poporului aromîn se presintă în condiţiuni atît de satisfăcătoare, încît cu uşurinţă se poate spulbera orice critică care, în casul acesta, n'ar putea fi decît mali-

ţioasă. Deşi foarte tînără — de abia a început să se înfiripeze acum cîteva decenii — şi turnată într'un grai dialectal fără pretenţii şi nedesvoltat; totuşi, din mai toate bucăţile publicate aci se poate reliefa cu prisosinţă un puternic şi variat lirism, precum şi un colorit şi o plasticitate desăvîrşită. *Toamna 'n Pind* (p. 157—8) a lui Zicu Araia poate rivalisa cu succes cu *Noaptea de vară* a lui Coşbuc, după cum minunatul tablou al lui Belimace din *Toamna tu-arniŭ* poate sta oricînd alături de cel mai frumos pastel ca şi de cea mai reuşită idilă din literatura romînă; lirismul special din anumite poesii ale lui Octavian Goga nu poate fi întru nimica scăzut dacă i se alătură duioşia pînă la lacrimi a poesiei *Ah, iară-n'i bate ocl'iul* (p. 239—241), după cum nu vedem iarăşi întrucît ar fi superioară *Doina (De la Nistru pîn' la Tisa)* lui Eminescu faţă de puternicul lirism din *Plîngul Aromînului* (p. 289—290) a lui Nuşi Tulliu. De asemenea nu sînt numeroase baladele din literatura cultă romînească a căror reuşită să nu poată fi egalată de micul poem *Chita şi Bură* (p. 275—282) al lui G. Murnu sau de *Muscopolea* (p. 324—329) a lui N. Vello, după cum *Maruşea* (p. 294—305) lui N. Tulliu se poate oricînd compara cu *Nunta Zamfirei* a lui Coşbuc. Trecînd la genul didactic, de relevat că, în afară de originalitate, anecdotele lui Batzaria nu suferă nici o scădere faţă de cele din literatura romînească.

Aceleaşi relevări le putem face şi la *prosă*. Fără a ne opri asupra unor uşoare constatări în stabilirea comparărilor, cum ar fi de pildă relevarea spiritului anecdotic şi sarcastic din *Kir Dimarhul di Armiro* (p. 186—191) care ne aminteşte ceva din schiţele lui Caragiale, subliniem faptul că o

transpunere în limba literară a puternicei nuvele *Gardani* (p. 223—233) a lui M. Beza va putea dovedi în mod indiscutabil reale şi superioare însuşiri de estetică literară în dialectul aromîn. Pentru ilustrarea acestei afirmaţiuni cred că vor fi binevenite şi edificatoare cîteva lămuriri în legătură cu această nuvelă al cărei subiect e luat din vieaţa păstorească şi haiducească a Aromînilor. D-na *Lucy Byng*, într'un frumos şi preţios volum închinat şi prefaţat de regina Maria a Romîniei şi apărut în Londra: ROUMANIAN STORIES *Translated from the original Roumanian* (1920), traduce diferite nuvele din literatura daco-romînă, înserînd cîteva traduceri şi din Marcu Beza; între acestea e şi *Gardani*. Critica literară de reviste şi cotidiane englezeşti (relevăm de pildă cea apărută în *Manchester Guardian*) s'a pronunţat mai mult decît favorabil pentru această nuvelă a lui M. Beza. Fireşte că o mai îngrijită retuşare stilistică, precum şi o mai aprofundată concentrare a ideei ar fi făcut din ea o adevărată perlă literară; totuşi, chiar aşa cum se presintă, a o trece cu vederea însemnează a nesocoti însăşi estetica literară.

Deşi ar fi trebuit să ilustrez toate aceste afirmaţiuni prin reproduceri de pasagii, cititorul le poate totuşi controla oricînd, textul fiindu-i la îndemînă.

Dar, o altă caracteristică care merită a fi relevată e că acest mănunchi de scriitori aromîni, deşi au scris într'un dialect care poate nici nu visa ca, printr'o bruscă rupere cu trecutul, să fie apt pentru atît de remarcabile ciselări de estetică literară; cu toate acestea ei au reuşit să realiseze în frumoase manifestări artistice poetisarea a înseşi vieţei neamului din sînul căruia fac parte. Deşi au scris în împrejurări impregnate adînc de nuanţele unor aprige şi sîngeroase lupte

naţionale, totuşi *arta* e deplin satisfăcută chiar în acele bucăţi unde s'ar părea că o exuberanţă de sentiment patriotic le învălue. Felul cum e încadrat acest sentiment bunăoară în *Un cîntec* (p. 199) evident că el însuşi chiar constitue o nuanţă de poesie şi poetisare etnică (strofa III) indispensabilă cadrului poesiei, după cum iarăşi aceleaşi note de nuanţă etnică din cîntecul *Plîngul Aromînului* de pildă (p.289—290) nu întunecă întru nimica puternicul lirism, mai ales cînd, bieţii *Rumăn'ĭ*, cărora nu le-a mai rămas nimic din avutul lor decît numai *cărlidzile*, exclamă cu sufletul copleşit de durere:

Apuca-vom drumul haiduciei,
Ca să ne 'nsoţim cu cucul;
Şi ca nefericitul cuc
Ce pe crăngile de nuc
Işi plînge dorul amărît —
O să plîngem din adîncul sufletului
După nenorocitele turme ce-am pierdut,—
Doamne, pînă ce-om muri !...

Pentru sufletul unui Aromîn a cărui vieaţă se identifică cu însăşi vieaţa păstoritului, a codrilor, a munţilor, — caracteristicul proverb al lui:

Armînlu tu munţ easte ca amarea arihîtipsită (p. 5)

o dovedeşte cu prisosinţă —; un asemenea cadru e însăşi poesia viieţii sale pastorale. Şi exemple de felul acesta le-am putea înmulţi cît de mult.

Ne-am mira iarăşi dacă frumoasa şi plină de un viu colorit schiţă a regretatului Vasile Papa-Ianuşi, *Buşcul* (340—345), n'ar putea procura oricărui ne-Aromîn emotive clipe

estetice, deşi e luată din vieaţa cărăvănarilor aromîni; după cum valoroasa baladă *Dit xeane* (p. 345—353), inspirată din folklorul poporan aromînesc, atinge o remarcabilă perfecţiune artistică care îi poate asigura un loc şi în colecţia de traduceri a altor literaturi.

Dar, pentru pentru o şi mai temeinică convingere că şi dialectul aromîn e apt pentru reale manifestări artistice literare, am dat la rubricele a doi scriitori cîteva bucăţi luate din alte literaturi; poetul-cugetător I. Foti ne dă două traduceri-localisări din literatura germană, iar la Zicu Araia am reprodus o transpunere din Coşbuc: *Moartea lui Fulger*. Pentru un mai uşor control al acestei afirmaţiuni, pun pe două coloane două strofe alese la întîmplare din original şi transpunerea respectivă:

Ah, mamă tu! Ce slabă eşti!
N'ai glas de vifor să jeleşti,
N'ai mîni de fier, ca fier să fringi,
N'ai mări de lacrimi, mări să plîngi,
Nu eşti de foc, la piept să·l strîngi
Să·l încălzeşti!

Nu cerceta aceste legi,
Că eşti nebun cînd le 'nţelegi!
Din codru rupi o rămurea,
Ce-i pasă codrului de ea?
Ce-i pasă unei lumi întregi
De moartea mea?

Ah, mumă ndzernă! Slabă eştĭ!
Nu-aĭ boaţe multă tra s'jileştĭ,
Nu-aĭ mîn'ĭ di her, ca her si frîndzĭ,
Nu-aĭ mărĭ di lăcrin'ĭ, mărĭ si plîndzĭ,
Nu hiĭ di foc, la chept si·l strindzĭ
Tra s'lu ncăldzăştĭ!

Trî ţe plîndzeţ, voĭ oamin'ĭ v'iĭ,
Ca puĭlu Ghĭon prit munţ irn'iĭ?
Dit Pind 'nă floare cînd si l'ĭa
Ţe pate Pindul fîr' di ea?
Ahît arăŭ ş'trî lumea-aţea
Că eŭ murĭ!

In prima strofă constatăm nu numai o fidelă redare a formei ca şi a ideei fără ca să-i ştirbească nimic din coloritul ei original, ci, ceva mai mult: prin întrebuinţarea adjectivului *ndzernă* care se potriveşte de minune cu starea sufletească în care se găseşte mama lui Fulger, sentimentul

capătă amploare — *ndzernă* însemnînd „îndoliată, nefericită, copleşită de durere".

In strofa II, Zicu Araia nu numai că a redat întocmai ideea lui Coşbuc, ci a reuşit să ne dea chiar o originalitate vie şi plastică, poetisînd şi mai puternic originalul:

Deşi sumar, totuşi cred că din exemplele reproduse se poate evidenţia clar şi convingător şi vitalitatea literară a dialectului aromîn. De altmintreli trebue să mărturisesc că în întocmirea acestei *Antologii* am fost călăuzit nu numai de consideraţiuni de pură estetică literară, ci şi de consideraţiúni de natură etnică, folklorică; aşa că în anumite casuri, în faţa unei bucăţi care presenta un interes folkloric, am renunţat la alta care îi era superioară ca valoare literară, dar lipsită de cea folklorică. Căci, în afară de ceea ce vreau să fie pentru Aromîni (vezi pag. V), am ţinut ca această lucrare să răspundă nu numai cerinţelor literare, ci şi celor etnofilologice măcar în parte.

Aşa bunăoară, chiar dacă cîntecul *Dorlu a picurarlui* (p. 35) ar fi fost lipsit de lirism — ceea ce nu e casul — n'aşi fi putut trece peste el întrucît, chiar aşa trunchiat ca idee cum se presintă el, are o mare valoare folklorică. Anume: cîntecul acesta, pe lîngă care am putea alătura ca variante pînă la un punct şi următoarele: *Dimîndarea picurarlui livuit* (p. 35—6), *Cînticlu al Zisi al Nasta* (p. 37) şi *Cîntic* (p. 40), nu numai că ne presintă laturea păstorească a Aromînului, ci ne şi transportă în cunoscutul cadru feeric al *Mioriţei* din literatura poporană daco-romînă. Şi, într'un asemenea cas, după ce ştim că poesia poporană aromînească se caracterisează şi printr'o fagmentare a ideei, a sentimentului, a acţiunei (cfr. pag. XXVI-XXVII), naşte întrebarea:

oare care să fie originea geografică a neîntrecutei balade lirice *Moriţa?* Să fi luat naştere această minunată cristalisare păstorească în nordul Dunărei sau în sudul Dunărei? Căci atmosfera în care ne găsim citind această poesie e identică cu cea a *Moriţei.* Iată-o în transpunere:

— Măi Ianachi, să nu te duci la oi,
Am visat că ai să mori.
— O, de-oi muri, de n'oi muri,
Să-mi ascultaţi un singur cuvînt:
La stînă să mă îngropaţi;
Primăvara, cînd vă veţi întoarce,
Să treacă oile ca să le prind,
Să le prind şi să le mulg,
Şi cu mîna mea să le tund;
Fluerul să-l aud mereu
Cînd oile s'or strînge;
Ca să fiu şi după moarte
Nici de tovarăşi, nici de oi departe.

Aşa că — trecînd peste interesanta şi controversata problemă pe care o ridică acest cîntec, întrucît nu e locul aci pentru o atare discuţiune — această poesie nu numai că corespunde cerinţelor sufletului aromînesc, ci interesează de aproape şi o importantă problemă folklorică.

Pentru a încheia cu acest fel de consideraţiuni, trebue să amintesc că literatura noastră dialectală nu e lipsită nici de genul dramatic; piese teatrale, în afară de cele traduse şi localisate, dar rămase în manuscris, au fost publicate de Iotta Naum, Leon Boga, C. I. Cosmescu, etc.; în deosebi profesorul Tulliu Carafole din Ianina e acela care s'a remarcat în acest gen. Întrucît însă împrejurările nu i-au permis

să publice niciuna, n'am putut reproduce nimic din acest gen. Dacă însă din celelalte genuri, cum ar fi cel didactic, genul istoric, publicistica, etc., nu am reprodus aproape nimic, consideraţiuni speciale fără nici o legătură cu o *Antologie* m'au determinat la aceasta. De relevat însă că şi în aceste privinţe talentele nu ne-au lipsit. Sînt vrednice de reţinut numele unor publicişti de frunte, cum ar fi un *Nicolae Papahagi*, după care am putea cita o mulţime de alte nume, fie că au fost publicişti ori simpli diletanţi în materie literară, cum ar fi: Achile Pinetta, George Zuca, Ţaşcu Iliescu, Niculescu, P. Baravache, N. Caragea, I. Licea, etc. etc. Fireşte că în rîndul acestora nu intră condeie de ştiinţă, ca I. Caragiani, Pericle Papahagi, I. Arginteanu, etc., deşi şi aceştia au scris în dialect.

* * *

Şi acum, cîteva îndrumări şi lămuriri de natură linguistică.

Fără a scăpa din vedere că o primă menire pe care am vrut să o împrim acestei lucrări a fost aceea de a da o hrană sufletească neamului aromînesc, am căutat ca şi filologia romanică în genere să se poată folosi de ea în limitele posibilului. In această ordine de idei, un romanist ar putea numai decît observa că nu am întrebuinţat ortografia convenţională filologică. Răspund că o atare ortografie ar fi stînjenit cu desăvîrşire menirea *Antologiei* despre care vorbesc mai sus şi peste care nu s'ar fi putut trece; la aceasta se mai adaogă şi faptul că, din lipsă totală de caractere speciale, o atare ortografie era iarăşi o imposibilitate. Totuşi, simplificîndu-o mult şi întrebuinţînd caracterele

şi pronunţarea lor din l. romînă, uşor poate face oricine cunoştinţă cu reala şi exacta pronunţare aromînească, înlăturînd prin aceasta, pe lîngă altele, şi dificultatea, aproape insurmontabilă a greoaei transcrieri folosită de pildă de Gustav Weigand, — transcriere care, poate şi din exces de zel linguistic, nu prea corespunde cu realitatea fonologică a dialectului aromîn. Toate sunetele au o întrebuinţare fonetică şi nicidecum etimologică; excepţie de la aceasta fac numai cuvintele de origine grecească în legătură cu sunetul γ, şi anume: am întrebuinţat pe *v'* în cuvintele de origine latină unde avem $v + \breve{e}$ sau $\bar{\imath}$, iar γ în formele de origine grecească în cari se găseşte tot un γ, spre deosebire de alte etimoane greceşti în cari acelaşi sunet din Aromînă e representat prin β. Ex: ar. *v'ie* < gr. $\beta\acute{\iota}\alpha$. De amintit însă că acest γ, de obicei cînd nu e urmat de o vocală palatală, poate reproduce şi un *g* dintr'o altă limbă (cfr. *aγunescu* < şl. *goniti*). L-am reprodus totuşi prin sus-numita literă grecească, e redînd exact pronunţarea reală.

In legătură cu sunetele greceşti, de relevat iarăşi că în regulă generală δ şi θ apar numai în forme de origine grecească; excepţie face numai o singură formă din toate cele presente în memorie, şi anume forma *nâθeamă* sau *θeamă*, care reproduce normal superlativul latin INFIMA, atît ca fonetism cît şi ca semantică.

Pluralul nearticulat al adjectivelor şi al substantivelor apare în două feluri: e terminat în *-ţ* şi în *-ţi*. Adjectivele masculine terminate la singular nearticulat în *-t* (+*u*, *ŭ*), ca şi substantivele masculine cu aceiaşi terminaţiune precum şi masculinele sau femininele terminate în *-te*, ori în *-ţ(u)*,

-ță fac pluralul nearticulat în *-ț*. Ex.: *ascălnat — ascălnaț, aspart(u)—asparț(î), mortu—morț(î), cucot—cucoț, munte—munț(î), carte—cărț(î), soț(u)—soț, lăeață—lăeț.*

Dacă însă în loc de dentala *t*, adjectivul sau substantivul se termină în *c*, atunci pluralul e în *-ți*: *ficiurac—ficiurați, gĭunac—gĭunați; nuc—nuți, porc(u)—porți și porți, sac—sați.*

Acest paralelism se poate constata și la morfologia verbală. Ex: *eŭ bat — tine baț; eŭ mut — tine muț*, spre deosebire de *eŭ duc — tine duți, eŭ fac — tine fați.* Cît privește însă persoana II plurală a aceluiași timp, toate aceste forme fac: *bățeț, mutaț, duțiț, (duțèț)* și *fățiț (fățèț)*, întru cît acel *ț* final reproduce ca origine o dentală și nu o guturală.

Acelaș lucru se petrece și cu adjectivele, substantivele sau verbele care presintă sonorele *d* și *g* în posițiile relevate mai sus, ele devenind *-dz* și *-dzi*.

Verificarea acestei fonologii se poate face alăturînd aceste terminațiuni la cele corespunzătoare din l. romînă: *fărtaț — fărtați, n'iți — mici; hicaț — ficați, drați — draci;* vb.: *măriț — măriți, tați — taci.* Sau: *udz — uzi* (adj. și vb.), *— bradz — brazi, fadzi — fagi; asudz — asuzi, aladzi — alergi* sau *cadz — cazi, badzi — bagi.* Cu alte cuvinte, terminațiunilor *-ți* și *-zi* din limba romînă în dialect le corespund *-ț* și *-dz*, iar terminațiunilor *-ci* și *-gi* le corespund *-ți* și *-dzi*.

Diferă deci fonetismul unui T sau D + vocală palatală de cel al unui C sau G în aceiași posiție. Pentru o și mai clară convingere, reproduc încă cîteva forme în alte posiții: GENO > ar. (eŭ) *țin* = cinez, pe cînd TENEO > (eŭ) *țin*, după

cum TERRA > ar. *ţară*, pe cînd CERA > ar. *ţeară*, sau CERBUS > ar. *ţerbu*, însă TERTIUS > ar. (*an*)*ţărţ*, etc., — deşi toate aceste exemple privesc de fapt fonetismul lui *e* după un T sau C.

Voi releva această problemă de fonetică aromînească într'un alt studiu (*Elementul slav în dialectul aromîn*). Deocamdată, şi în legătură cu cele înserate mai sus, amintesc că în cursul textului cititorul va găsi formele verbale de conj. I terminate în *-ez* (*edzŭ*) sau în *-ţ* cu aceiaşi terminaţiune atît la pers. I sg. (indic. pres.) ca' şi la pers. II sg. Pronunţarea nu este identică, întrucît la pers. I se aude la sfârşit o foarte uşoară articulaţiune de *ŭ*, (**bănedzŭ**, **acaţŭ**,) pe cînd pers II alunecă spre un *ĭ*, aproape imperceptibil : **bănedzĭ**, **acaţĭ**, avînd bunăoară o pronunţare identică cu formele romîneşti *negoţ*, *prinţ*, *spriţ*, etc. Insă, din aceiaşi lipsă de caractere speciale, regret că n'am redat exact toate aceste subtilităţi fonologice. In *glosar* însă le-am înserat cu *u* : *acaţŭ*, *bănedzŭ* etc.

Referitor la terminaţiunea verbală *-edzu*, observ că toate verbele din acest glosar cu această terminaţiune sînt de conj I — după cum cele terminate în *-escu* sau *-ăscu* sînt de conj. IV, cu singura deosebire că primele fac infinitivul în *-ire*, iar celelalte în *-îre*. Un singur exemplu, dacă nu mă înşel, terminat în *-edzŭ* e trecut ca fiind de a IV: *schunghedzŭ — scunghire ;* însă acest *scunghire* se referă la *scunghèscu* alături de care circulă şi *scunghedzŭ*.

In ceea ce priveşte evitarea confusiei dintre hiat şi diftong, am întrebuinţat sunetele *ĭ* şi *ŭ*, care, astfel redate, singure nu formează niciodată silabe. Iată cîteva cuvinte formate toate din cîte o singură silabă : *cĭor*, *ţîcĭŭ*, *l'ĭaŭ*, *maĭŭ*,

mol'iŭ, *pul'iu*, *v'iu*, *voi*, etc. Asemenea diftongii *ea* şi *oa* formează pretutindeni cîte o singură silabă, accentul căzînd pe *a*.

Sînt forme care în text se presintă cu *a*, iar în glosar sînt trecute cu *ă* sau *î*, şi viceversa. Ex : *naθema-ţ* (p. 362) trebue căutat în glosar la *năθimedzu*, după cum *bătui*, *cîdzuĭ*, la *bat*, *cad*, etc.

Să se ţie seamă iarăşi de trecerea lui *a* aton la *ă* sau *î* precum şi a lui *o* la *u* şi a lui *e* la *i* în posiţie atonă, ca şi de sincoparea frecventă a lui *i*, *u*, sau *ă* (*î*) tot în posiţie atonă : *picurar*(*ĭ*)*l'i*, *ar*(*u*)*cutescu*, *p*(*u*)*teare*, *munţ*(*î*)*l'i*, etc.

Ca să nu se facă confusie între anumite forme asemănătoare, am întrebuinţat semne de distincţie : am notat forma enclitică a reflexivului *îşi* prin *'şi*, *'şĭ* sau *'ş'*, spre deosebire de conj. *şi*, după cum *'nă*, *'nî* e număralul feminin *una*, spre deosebire de formele pronominale *nă* şi *ni* de la *noi*.

La glosar, toate formele poartă cîte un accent grav care arată silaba accentuată, afară de cele monosilabe. Sînt însă şi cuvinte care nu poartă accent. Cuvintele fără accent ale căror silabe sînt formate din sau cu vocalele *a*, *e*, *o*, *u*, şi între cari se găseşte şi o silabă formată cu vocala *ă* sau *î*, atunci accentul cade pe această silabă. Ex. : *amuţăscu* poartă accentul pe penultimă, după cum *arîm* îl are pe ultimă. Insă în forme ca *arădzîm*, *arîpă*, *căldărmă*, etc , din lipsă iarăşi de caractere speciale, accentul nu l-am putut reda, fără să îngreunez transcrierea. Totuşi, la unele se poate cunoaşte acest accent astfel : *căldărmă* poartă accentul pe ultimă, întrucît aceasta se poate vedea din pl. *căldărmàdz*, etc., etc.

La unele substantive şi adjective n'am dat formele de plural, fie că uşor se pot cunoaşte, fie că fracţia alăturată

trimete pe cititor tocmai la un plural al formei respective.

Pentru adjectivele care la forma de feminin diftonghează vocala accentuată *e* sau *o* în *ea*, *oa*, reproduc după forma masculină numai terminaţiunea de feminin. Ex: *hertu, ă (= heartă), mortu, ă (= moartă).* Pentru acele însă care nu presintă această diftongare, am reprodus şi formele feminine : *crehtu, crehtă; şcret, şcretă.*

Lipsa unui *u* la sfîrşitul formelor de pers. III pl. de la anumite timpuri să nu se interpreteze ca o greşeală sau scăpare din vedere, întrucît această caracteristică de plural pe care o găsim în limba literară romînească, în dialect nu formează o regulă.

De remarcat procentul, destul de mare, al tendinţei de contopire la infinitiv a conjugărilor II şi III : *frîndzire* şi *frîndzeare*, etc.

Privitor la *glosar*, mai relevez următoarele :

Pentru o mai completă cunoaştere a morfologiei în genere ca şi a multiplelor nuanţări semantice ale cuvintelor înserate, cititorul poate recurge pentru aceleaşi forme la *glosarele* pe care D. Pericle Papahagi le dă la sfîrşitul lucrărilor sale *Basme Aromîne* (1905) şi *Scriitori Aromîni în secolul XVIII* sau, la rigoare, şi la I. Dalametra, *Dicţionar Macedo-romîn* (1906).

Cît priveşte traducerea formelor în l. francesă, tot pentru motive de lipsă de spaţiu, cititorul va putea constata nuanţări de sens chiar la acele forme care formează una şi aceiaşi familie de cuvinte. De ex.: noţiunea de „vrăjit, fermecat" pe care am dat-o la adjectivul participial *cîntat, ă*, prin „enchanté, ensorcelé" n'am reprodus-o şi la vb. *cînt(u),*

după cum iarăşi sensurile date la *dîldîsit, ă* pot completa nuanţele vb. *dîldîsescu*, ş. a. m. d.

Necesar ar fi poate ca şi în ceeace priveşte capitolul morfologiei şi al semanticei să relevez caracteristicile esenţiale, cum ar fi de pildă dublete morfologice ca: nom. pl. a adj. dem. *a tăĭ* şi *a tăl'ĭ*, sau nom. pl. *cal'ĭ* — *cal'i* (art.), gen. şi dat. pl. *a cal'ĭlor* şi *a caĭlor*; *pul'ĭŭ*, art. *pul'ĭlu* şi *puĭlu*, etc. Evident că asemenea forme presintă o importanţă ce n'ar trebui să fie trecută cu vederea în ceeace priveşte fonetismul palatalisărei lui L (LL) şi al dispariţiei sale de mai tîrziu, după cum, pe de altă parte, n'ar fi lipsite de interes relevări semantice ca aceea bunăoară pe care o constatăm la vb. *pot* sau derivatul *putut* cu sensul de „a învinge a birui", sau „puternic, care învinge", (cfr. lat. POTIOR). Lipsa de spaţiu mă determină să renunţ la atîtea lămuriri.

Un alt lucru pe care un romanist l-ar putea observa, e că acest *glosar* nu este şi *etimologic*. In privinţa aceasta am socotit că într'o asemenea lucrare partea etimologică poate lipsi, cu toate că în împrejurările actuale ar fi poate motivată pînă la un punct şi hotărîrea cuiva ca să se folosească de orice ocasie şi să îngrămădească toate cunoştinţele sale; şi apoi, chiar fără parte etimologică şi încă cu o intensă concentrare în traducere, proporţiile pe care le-a luat sînt relativ destul de mari. Pe lîngă aceasta, mi-am reservat acest capitol pentru un *Dicţionar etimologic general* al dialectului aromîn pe care îl pregătesc.

Cam acestea sînt observaţiunile de natură filologică care am crezut că trebuesc relevate măcar în treacăt. Firesţe că altcineva, mai ales unul care nu posedă dialectul,

va constata lipsuri în această relevare. In casul acesta, e rugat a mi le comunica.

Şi acum, cîteva cuvinte privitoare la întocmirea acestei *Antologii*.

In afară de materialul împărţit pe capitole, la *Prosă* am reprodus şi două bucăţi *meglenite*, întrucît, prin situaţia lor geografică mai ales, *Megleniţii* sînt sortiţi să formeze un singur element etnic cu Aromînii în genere.

Imediat după prosă am dat transpunerea celor trei balade poporane daco-romîne pentrucă, în primul rînd, conţinutul lor formează ceva care constitue parte integrantă din sufletul Aromînului — Aromînul fiind prin excelenţă şi păstor şi haiduc — *haiduc* luat în sensul „viteţiei şi gloriei de arme". In al doilea rînd ele pot evidenţia pentru un Aromîn şi caracteristicile sufletului daco-romîn care îi sînt comune.

Referitor la transpunerea lor, cred că am reuşit să redau fidel cadrul şi atmosfera lor originală localisîndu-le, fără ca totuşi să mă îndepărtez de textul original. Şi, pentru un control convingător, cititorul poate compara transpunerea pe care am dat-o aci *Mioriţei* cu cea pe care repausatul A. Bagav i-a dat-o în a lui *Carte de Alegere*, 1887, p. 40–42.

*

Cuprinzînd într'o singură privire întreaga această activitate culturală şi manifestare literară, va trebui să subliniez un fapt care merită să fie evidenţiat.

Dialectul aromîn, — spre deosebire de toate limbile celorlalte popoare balcanice —, pînă pe la mijlocul jumătăţei

a doua a secolului XIX, şi anume pînă la 1880 cînd se înfiinţează la Bitolia pentru prima dată un liceu romînesc, n'a avut în trecutul său decît o singură manifestare, şi anume *culturală* : cea care se datoreşte scriitorilor *Cavalioti, Ucuta, Daniil, Rosa şi Boiagi.* Dela 1880 încoace însă, el merge cu paşi repezi spre o nouă vieaţă, o vieaţă nu numai culturală, ci şi literară. In trei decenii numai — pînă la 1914, el a reuşit să fie satisfăcător şi aproape îndestulător turnat într'o sumedenie de manifestări literare, mai toate apărute în publicaţiunile periodice aromîneşti, ziare şi reviste

Pentru unul care cunoaşte această activitate şi care mai ştie că numărul anual al absolvenţilor sus-amintitului liceu pînă la 1914 varia între 6 - 20; fireşte că trebue să fie surprins dacă ar fi să raporte această constatare la procentul pe care atîtea instituţii similare din Romînia l-au dat în acelaşi interval de timp. Şi e vorba aci numai de coeficentul celor care s'au manifestat în domeniul literar aromînesc, fără ca în numărul lor să fie socotiţi acei absolvenţi ai aceluiaşi liceu care s'au relevat în alte direcţii — ceeace se poate urmări chiar în vieaţa culturală a Bucureştilor, unde mai toate ramurile de activitate sînt cu prisosinţă ilustrate prin cîte un representant aromîn. Ceva mai mult: în afară de această activitate dialectală, ar trebui să fie luată în seamă şi cea pe care au depus-o şi o depun şi astăzi în limba literară romînească.

Cînd acestea sînt resultatele pe care un mănunchi neînsemnat ca număr le-a adus; oare nu e o dovadă mai mult de cît convingătoare că vitalitatea generală a Aromînului e capabilă de o reală şi superioară dezvoltare şi prepăşire în domeniul civilisaţiei balcanice în genere? Să fie

oare atît de puternică şi neînlăturabilă vitregia împrejurărilor, pentru ca să credem că acest demn representant al celei mai vechi latinităţi balcanice este sortit peirei?

. . . . . .

Avînd convingerea că, în limitele posibilului, am adus prin această *Antologie* un cît de mic folos limbei şi literaturei romîne în genere, — poate şi filologiei romanice în parte —, precum şi culturei şi neamului aromânesc în deosebi, datori sîntem să aducem modeştilor noştri scriitori aromîni expresia mulţumirei şi admiraţiunei noastre, amintindu-le plăcutele cuvinte:

„Heureux l'écrivain qui élève un monument à son pays!"

TACHE PAPAHAGI
Asistent Universitar

PARTEA I

LITERATURA POPORANĂ

PROVERBE
ŞI
GHICITORI

Armînlu, ş'oarfăn s'hiba łut pri celnic va 'şĭ-u-aducă.
(Ὁ βλάχος καὶ φτωχὸς κι αν εἶναι, πάλι τσέλνικας μυρίζει).

Armînlu ncălar i vaĭ doarmă, i vaĭ cîntă.
(Ὁ βλάχος καβάλα, ἢ θὰ κοιμηθῇ, ἢ θὰ τραγωδῇ).

Armînlu feaţe s'crĕapă ş'draclu.
(Ὁ βλάχος ἔσκασε τὸν διάβολον).

Armînlu tu munţ easte ca amarea arihîtipsită.
(Ὁ βλάχος ς'τὰ βουνὰ, σιγαλὴ θάλασσα).

Armînlu tu gĭug i vaĭ cîntă, i vaĭ mîcă.
(Ὁ βλάχος σ'τὸν ἀνήφορο, ἢ θὰ τραγοδήσῃ, ἢ πσωμὴ θὰ φάγῃ).

Armînlu nu chĭare.

*

Arbineslu-ĭ besă pri dzinucl'ĭu.

Arbineslu-ĭ frate cu-alăvdarea.

Se-alavdă ca *Arbines*.

Fig. 1. — *Celnic aromîn din Pind*

Arbineslu-ĭ ghĭusmăpingă.

Pri ĭu treaţe *Arbineslu* l'ĭ seacă mîna.

*

Greclu, şĭ arhundu s'hibă, al'ĭŭ va mpută.

Vidzuşĭ δicun'ĭar: dzî-l'ĭ *Grecŭ*!

Greclu-ĭ lemnu putrid.

Ţumarlu tu ţumarangaθi ş'*Greclu* tu grîdină xeană.

Ţ'arîţi curlu, ca *Grec*.

Greacă s'earaĭ, şĭ-ahît dişcl'isă nu vrea hiĭ.

Ţinţĭ-*Armîn*'ĭ ţnă păzari,
Dzaţi *Greţi*, ni doĭ ţumarĭ.
(Πέντε βλάχοι ἕνα παζάρι,
Δέκα Γρέκοι ἕνα γουμάρι).

Greclu u-ari stricătoarea aruptă.

Ca *Greaca*: „ş'dada-n'ĭ eara *Armînă*".

(Ună-oară, un Armîn nsurat trapse ca oaspe tu casa a uneĭ Greacă veduvă. Di zbor-zbor Armînlu deade si-aduchească a li Greacă că ţîne multu la niveastă-sa ş'că, macă s'nu-l'ĭ ĭasă 'n cale vîrnă altă *Armînă* ma muşată, el nu poate sĭ-u-arîdă vîrnăoară. Greaca, avdzîndaluĭ aesti zboare ş'vrundaluĭ s'hibă cu-Armînlu a nostru, uhtă dit inimă şi-l'ĭ dzîse: „ş'dada mea fu *Armînă*!").

*

Cap *vurʒîrescu.*

Unã minte şĭ aţea *vurgãreascã.*

Vidzuşĭ *Vurʒar:* dzî-l'ĭ *Ocan.*

*

A *Turculuĭ* dã-l'ĭ masina ş'l'ĭa-l'ĭ vîtîlahlu.

Ş'nîs *Turcu,* ma şĭ-eŭ un sufflit hursescu al Dumnidzã.

Turcul lu-acaţã l'epurli cu arîbãlu.

Dã ş'fudzĭ di *Turcu.*

Ti ncl'inaşĭ la *Turcu,* ma-arãŭ va ti calcã.

Turcul sîrgl'ĭaşte brînlu si-l'ĭ lu calţi.

*

Ca *Uvreŭlu:* nu-n'ĭ vidzuĭ, nu-n'ĭ avdzîĭ.

Uvreŭlu em da, em strigã.

Fudzè ca *Uvreŭlu* di cîrîviðã.

S'ţîn ca *Uvreĭl'i.*

Aurlã ca *Uvriðã.*

*

Γ*iftul,* ş'celnic, la cîrbun'ĭ va-l'ĭ hibã mintea.

Γ*iftul,* ş'vîsil'e, amonea 'ş'cîftã.

Agĭumsim ş'noĭ Γ*iftîl'ĭ* ma laĭ di *Greţl'i*

Ploai cu soare, Γ*iftîl'i* 'n pîzarè.

Armeanlu-ĭ şoaric.

Aruslu-ĭ ursă.

Inglezlu-ĭ ac.

Neamţul i cicĭor di sicară.

*

Easte-arîŭ fîră θimò,
S'hibă şĭ-om fîră caĭmò?

Boŭlu s'leagă di coarne şĭ-omlu di limbă.

Aĭ cap, ţe u vreĭ mîntea?

Capra bèase şi-oaĭa si-aruşneadză.

Ca vaĭ di carĭ cu ungl'ĭa-l'ĭ nu si zgrîmă.

Cheatra ţè si-arucuteaşte muşcl'ĭu nu-acaţă.

Cîndu nu si-avdu furĭ, atumţea s'te-avègl'i di nîşĭ.

Gardul are urecl'i, murlu arè ocl'i.

Ca alghina al Gĭuvara s'n'i prucupseşti.

S'turnă ɣumarlu s'dzîcă a cucotluĭ: „cap gros!"

Limba tal'i ma-arăŭ di coarda.

Cu luchĭl'i se-adună, ca nîşĭ vaĭ aurlă.

Aduţea luplu la ɣramatè şĭ-el dzîţea: „loară cĭor oĭle!"

Si si-aspîrea luplu di ploaĭe vrea poartă tîmbare.

Muntilè di neaŭă nu si-aspare.

Ninviţatlu, cît avut s'hibă, easte huzmichĭar a nviţatluĭ.

Vimtu seamin'ĭ, furtună adun'ĭ.

Muri l'ifta ţe te-alăvda.

Tora tu-auşamè scoate cal gĭuname.

Di la maslu di cînè, sîrmè di pîne.

De-aŭa pînă 'n cuprie nu-afl'i un ca el.

Nveaţă tu gĭunatic, s'ti tindzî tu-auşatic.

Niveasta èaste bună, ma nu easte-Armînă.

Ca ţel cu nelu: „de-aclò tal'ĭe!".

* * *

Un arbure mare
Frîndzîle 'şĭ-are:
Albe di 'nă parte,
Lăĭ di alantă partè.

Anlu.

Clocèa i di leamne ş'chĭatră,
Pul'i-l'ĭ sunt di chĭalè ş'carne.

Casa cu oamin'ĭl'ĭ.

La cicĭoare, arîşcl'itoare,
Dînîpoĭ poartă cusoare
Şi pri cap chĭaptine 'şĭ-are.

Cucotla.

Nă biseárcă făr' intrare,
Hĭarbe di lumea ţe are.

Curcubeta.

Clocĭa albă cîndu v'ine
Pul'i tuţ l'ĭ-arîspîndeaşte;
Clocea laĭe-l'ĭ l'ĭa la sine
Şi cu vreare l'ĭ-anvăleaşte.

Dzua şi noaptea.

Tatăl ninga nifaptu,
Hiĭlu la Dumnidzău traptu.

Fumlu şi foclu.

Loclu tut lu-alagă
Şi dit loc nu s'mină.

Mintea.

Ţe treaţe tu hoară
Ş'nu-l'ĭ bagă cîn'íl'i oara ?

Negura.

POESII LIRICE

CÎNTICLU ARMÎNLUI

— Morĭ frînţeale cundil'ĭate,
Avdzî cuclu ţe-n'ĭ ţî bate?
— Morĭ în'ĭ lu-avdu şi-n'ĭ lu-ascultu,
Pteare nu-am si n'ĭ-l ascundu;
Cuclu 'ş'bate,ună s'duţe,
Dor di vreare nîs n'ĭ-aduţe;
Cuclu bate pi-alumache
Di-n'ĭ aduţe maşĭ mirache;
Cuclu bate sus pri chin
Di-n'ĭ aduţe maşĭ virin;
Cuclu bate tu păduri,
Si umplu loclu di furĭ;
Cuclu 'ş'cîntă strî fintîn'ĭ
Di s'dirină laĭ'ĭ-Armîn'ĭ;
Cuclu cîntă ş'nu pîfseaşte,
Inima cît n'ĭ-u cîrteaşte

CÎNTIC DI-AMINCIU

'Nă floare gălbin'ĭoară
Dimîndă a featilor
S'v'ină si-n'ĭ mi-adună
Dumînica dimineaţă,

Ş'Lunĭ di cîtră seară ;
Pri-aroaŭă si-n'ĭ mi-adună,
Ş'pri avră si-n'ĭ mi poartă,
Pri calu nincîlţat,
Ş'pri cale nicălcată,
Pri gĭone ninsurat,
Pri featră nimîrtată,
Pri sum merĭ,
Pri sum perĭ,
Pri sum hearhiţĭ ninfluraţ.

CÎNTIC DI AVDELĂ

Di vreţ, păduri, dişcl'idiţ voĭ,
Di vreţ mîrînghipsiţ-vă :
Tu aumbra voastră ĭo nu-n'ĭ şed,
Su-aumbră-vă nu dormu ;
Ma, prumuveara ĭo n'ĭ u-aştept
Cu Maĭlu-aţel muşatlu,
S'dişcl'idă fadzl'i 'n sus tu munţ
Şi munţîl'ĭ si nvirdzască ;
S'easă Armîn'îl'i tuţ în sus
Cu-Armînile muşate :
S'easă şi-oĭle-aţeale lăĭ
Cu cloputle curate ;
Pri dînîpoĭ si-n'ĭ es şi ĭo,
S'n'ĭ-arap ună Armînă.

CÎNTIC DI BEALA

Ţi-s muşate featile,
Featile ş'niveastile,

Cînd v'in sărbătorile,
Di-şĭ nvescu-armatilĕ ;
Gĭonl'i trec, eale si frăngu
Cu fluriilĕ pi cheptu.
Ţi-s virnate featilĕ,
Featile şi nveastile
Cînd agĭungu xeanile
Di lĭ fugu gĭon'il'i.
Gĭon'il'i fug şi nîse plîngu,
Ş'palmile ma 'şi li frîngu.
Pondi suntu xeanile,
Bati, Doamne, bati-le.

CÎNTIC DI BEALA-DI-SUS

— Scoală, nveastă, că va-n'ĭ fug,
Nclo, diparte va n'ĭ mi duc,
Scoală, dă-n'ĭ treĭle pişţoale
Si-n'ĭ li portu mpline greale,
Treĭle hoare si s'hîrseascâ,
Nveasta mea si-n'ĭ si cîrteascâ;
Si-n'ĭ amin unâ pişţoală
S'trunduescu ntreaga hoară;
Si-n'ĭ u-amin di doaŭă orĭ
Şi-n'ĭ mi-avdă munţî ş'niorĭ;
Si n'ĭ-u-amin şi an treĭa oară,
Si-n'ĭ mi plîngă tuţ din hoară.
— Umplu-ţ-u, laĭ gĭone-aleptu,
Si-n'ĭ disfac muşatlu cheptu,
Ta s'n'i-amin'ĭ unâ pişţoală,
S' nu-n'ĭ armîn fîr' tine 'n hoară.

CÎNTIC DI CLISURĂ

Mi lo somnul şi-n'ĭ durn'ĭ
Sun 'nă frundză di cîstîn'ĭŭ;

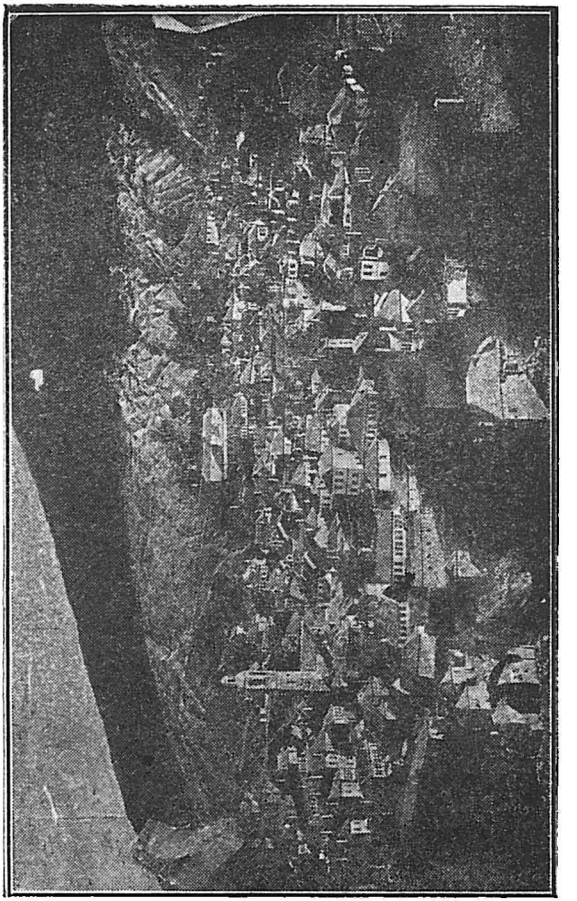

Fig. 2. — *A patra parte din frumoasa comună Clisura.*

Frundza ţea-n'ĭ si feaţe pul'ĭŭ,
Puĭlu-aţel ţe-şĭ bate veara

Di-şĭ dişteaptă cîrvînarl'i,
Cîrvînarl'i ş'picurarl'i.
'Ş'diştiptă ş'unã muşatã,
Di-şĭ inşi t'unã firidă:
— Ţe-ĭ vreava ţe s'faţe 'n cale?
— 'Ş'trec gĭon'il'i di Nădulie.

CÎNTIC DI' LA GRĂMOSTEAN'IL'I DI COCEANI

Floare ş'gălbinare,
Ţe staĭ mîrînghisită
Şĭ ahît pîrpun'isită,
Ca marandul dit munte,
Ca vasileachi dit cîmpu?
Can nu ti jilea, sîrmae,
Can nu ti minduĭa,
Că nî vin'işĭ nicuchiră,
Albă ş'ca alghină,
Mşată ca nî dzînă.
Meaşte, scumpă meaşte,
Meaşte ş'mîn'ili başe,
S'ţî dăm urîcĭunea:
S'bînedz, si prucupsesti,
Ş'ca alghina s'rueşti [1]).

CÎNTIC DI COLON'IA

— O lea Chiţă fărşiroată,
Cihtisişĭ Culon'ĭa toată,
Chiţa mea, Chiţa li mame.

1) S'cîntă la intrata nveastil'eĭ tu casa gĭoniluĭ.

— O laĭ gĭonĕ cu-ocl'ĭu laĭŭ,
Ţe-ĭ aţel di tine graĭŭ?
Trî Culon'ĭa ĭo nu-n'ĭ hiŭ,
Ma-n'ĭ hiŭ trî un gĭone-Armăn.
Gĭonĕ Armăn, gĭone ca veară,
D'ĭu auşl'i-a noştĭ s'fitară.
Aĭdĕ, gĭone, s'nă fudzim,
Că dol'i nă uĭdisim:
Avĕm 'nă limbă, 'nă n'ĭată,
S'nă fîţem dol'i suţată.

CÎNTEC DI CORNU

— O laĭ Cole, o laĭ frate,
Laĭ Cole mărat,
Dă-ţ u sarca la 'nă partĕ,
Laĭ Cole mărat,
Si-n'ĭ ti vor featile toate,
Laĭ Cole mărat.
— O, n'ĭ-u ded, laĭlu, n'ĭ u ded,
Featile nu pot s'li ved;
N'ica ţe u caftu mine
'Ş'va dulmicĭŭ cu ibrăsimĕ.
— O laĭ Cole, o laĭ frate,
Fă ş'dulmicĭŭ tr'ahtare vrută,
Că va sĭ u-aĭ tră eta tută.

CÎNTEC DI DOL'IANI

Mi sculaĭ 'nă dimineaţă
Mĭ aspilaĭ tu mîn'ĭ ş'tu faţă,
In'ĭ fecĭŭ cruţea tră 'n păzare

Şi-n'ĭ se aspuse semnu mare.
Cum n'irdzeam înghios tu Baltă
Acîţă un pul'ĭŭ ca s'bată.
— „O laĭ pul'ĭŭ ţe staĭ pi deagă,
Ţe-aĭ di-ţ plîndze dzua ntreagă?"
— „Cum s'nu-n'ĭ plîng, gĭone mărat,
Cum s'nu-n'ĭ staŭ învirinat?
Vedz-n'i peanile smîrγite
Le-am tu sîndze-antîvilite.
Aşi Dol'ĭanĭ eŭ mi duc
Hibăiĭ lăĭ si lî aduc:
Patru gĭon'ĭ, laĭ Dul'ĭan'iţ,
Di antarţĭ mîchilipsiţ,
Un di un suntu ligaţ
Ş'cu tăpoarile tăl'ĭaţ.
La Dirven'i nghios tu himă,
Custandinĭ cu lanĭ al Dzimă;
La Dirven'i tu trîpic,
Sunt ficĭorl'ĭ-al Cuturic.

CÎNTIŢE DIN HOARA MIRBEI (TESALIA)

I.

Ţinţ-şease ficĭorĭ Rămăn'ĭ,
Cu ilechĭ ş'cu geamăntăn'ĭ,
Asparseră ţinţ-şease horĭ:
Dao di Greţĭ, dao di-Arbineşĭ
Şi-alte dao vulgăreştĭ.
Alagă noaptea-alagă dzua
Se-află tu munţîl'ĭ di Gura;
Di Gură pînă Caravă

Aflară Nachĭ Cacaradă.
Nachĭ, turbeta ş'tîmbîră,
'Şi u dădea cu-Avdi-pîşă.

II.

Amea, nu-avdzî, laĭ Stamulĭ,
S'vătămă Sterγĭa Tanculĭ;
Tu cămpul di Viliştinu
Sterγĭa se-anvăli cu schinu.
Custareli, căpitane,
Pîţîşĭ, moĭ, mare nişane;
Chiruşĭ omlu-aţel ma marle
— Ţe s'ţî dzăc, more fărtate?
Si umplu cămpul şi pade;
Nu băgaĭ dulbia ghine
Si ved cătă oaste v'ine.
Ţe pîţîĭ mine, măratlu,
Pi hir vin'e s'cherdu ş'caplu.

CÎNTIC DIT MUZĂCHEAUĂ

Oĭ lele, şi oĭ bobo,
Tri ĭarna di Armirò,
Ţi lăsaĭ becĭle acò!
Becĭle şi calèşile,
Muşate ca nveastilè.
Nveastă, loară di hăbare,
Işiră Ghèganl'i 'n cale.
— O laĭ Chiţa, peşli roş,
Nă-avărtiră di pri ghĭoş.
Corbe, nu u dă vèreaŭa,
Că n'arîde Mĭuzăcheaŭa.

CÎNTICLU A LI PISUDERI

Şcretă Pisuderi,
Care va-n'ĭ ti ţînă?
Gĭon'ĭl'i-a tăĭ va s'fugă,
Nveastile va s'plîngă
Ună cîteună
Cu lăcrin'ĭ ca prună;
Doaŭă cîte doaŭă,
Lăcrin'ĭle ca roaŭă.
Pisuderi, laĭ mărată,
V'ine Gheganlu s'ti bată!
Daţ pri toacă ş'pri cămbană,
N'ic şi mare si-şĭ arsară,
S'fugă Gheganlu din hoară,
Tra si ştibă, o laĭ frate,
Pisuderea că nu s'bate;
Tra si ştibă el'ĭ, măraţ,
Nu him ml'erĭ, că him bărbaţ.
— Fudziţ, Ghegan'ĭ, fudziţ *deri*,
Nu si calcă Pisuderi.

CÎNTEC DI SĂMĂRINĂ

Aroabuli di Zmolica
Şi chin'ĭ di Samarina,
Aest-an voĭ s'nu dişcl'ideţ,
Aest-an tuţ voĭ si sicaţ,
C'Armîn'ĭl'i est-an tuţ nu es,
Nu es Armîn'ĭl'i 'n munţî;
Nîscînţ apcară Slicĭani,

Şĭ alţî cîtră tu-Arendă ;
Nîscînţî loară Codurli,
Nîscînţî hertul cîmpu.
Anaθima sibepi carĭ,
Ţeŭ Zisĭ-al Gimă Gĭogă,
Ţe feaţe-arhie di s'turnă,
Di nî se asparsi hoara.

CÎNTIŢE DI LA FĂRŞEROŢL'I DI SEL'IA

I.

Namisa di doĭ laĭ munţ,
Doĭ laĭ munţî multu analţ,
Şade Donè lăvuit,
Lăvuit şi agudit.
Treĭ laĭ pul'ĭ lu-aduc varliga,
Treĭ laĭ pul'ĭ nu s'dipîrteadză.
— Pul'ĭ, ah pul'ĭ, pălăcărsescu
Truplu tut si n'ĭ lu mîcaţ,
Mîna ndreaptă s'n'i-alăsaţ,
Ca s'n'i scriŭ 'nă laĭe carte,
S'n'i-u duţet, moĭ pul'ĭ, diparte,
S'n'i u duţet la laĭa n'ĭ mumă
Şi la corba-n'ĭ nicuchiră :
Tute mulile s'li vindă,
Laĭa Mată s'nu 'şi-u vindă,
Că se-apleacă di-ĭu u ncalic,
Că se-apleacă ĭu discalic.

II.

Sămbătă ti prăndzul mare
Duse Dima s'l'ĭa nimal'e,

S'l'ĭa nimal'e si si nsoară,—
L'ĭ vin'e oara tra si-şĭ moară.
Lu-aştiptară păn' pi ţină,
Dima nu s'veade tra s'v'ină;
Lu aştiptară multă oară,
Li dade duse hăbară.
Când avdzî lăita-l'ĭ mumă,
Dima îşĭ lu-avea tu guvă;
Când avdzî lăita-l'ĭ soacră,
Corbul Dima-ira tu groapă;
Când avdzî laĭlu di frate:
— „Dumnidzale, n'i-l fă parte!
Când avdzî vruta luĭ sor: -
— „Dumnidzale, ţe nu mor?"
Când avdzî marata-l'ĭ tetă:
— „Ţe-n'ĭ voĭ bană aţea şcretă?"

CÎNTICLU A HOARĂL'EI ŞIPISCA

O voĭ dzenurĭ, o voĭ munţ,
Tru ţe jale hiţ căduţ!
Ia mutriţ niheam' la noĭ,
Că multu nă-ĭ dor tră voĭ.
Şipisca în foc şi fleacă,
Şi pîngînl'i n'il'ĭ di n'il'i
Ahĭursiră genga s'facă.
. . . . . .
O voĭ hute şi schifterĭ,
Ţi zburaţ în sus pri ţer,
Dălăgaţ dinaparte,
Triţeţ marea la 'nă parte,
'N Domor şi pi Mumţ-Aroşĭ,

Şi păduri di chin'ĭ tufoşĭ;
Pri cărărle-a norl'ilor
Videţ Valea-Corghilor;
N'ĭardziţ niheam' ma năinte.
Vahĭ v'aduţiţ voĭ amínte
Codrul ţilor noaŭă fraţ,
Şipiscan'ĭ gĭon'ĭ ningrupaţ.
El'ĭ aclo ca zmeĭ s'bătură
Cu pîngîn'ĭ,
Piste di cîn'ĭ,
Tră Hristolu năşĭ căduzură,
Ma cu flambura tru mîn'ĭ.
O laĭ fraţ, o laĭ gĭuname,
Las' s'vă n'ĭargă-a voastră name;
Se-avd' Armăn'îl'i di diparte
Şi s'vă plîngă după moarte.

CÎNTIŢE DI VILARDE (BERAT)

I.

Ia inşiţ tu valea vearde
Si scriaţ ună laĭ carte
Lă păşelu di Vilarde:
„Păşe, pălăşti di-asime,
„Hoara noastră u loaşĭ tinĕ;
„Vin'e Curti cu Curtică
„Ş'cilnicamea 'şĭ-u lo frică".
. . . . . .
Ghine grea Pitlu-al Asîn:
„Ţîniţ, gĭon'ĭ, c'Ali-ĭ pîngîn!"
Ghine grea hĭilu-a li dade:
„Nu dipneţ ditru ţitate,
„Că v'aşteaptă laĭa moarte!"

II

Muşuteaţa featilor
Bagă hĭavră-a gĭon'ilor,
Di-şĭ pitrec cîrăv'ĭ vîrache
Pîn' tu Vinitia veacl'e
Balsam di bunlu se-aducă,
Si-l aducă şĭ si-l bea,
Si-l bea si l'ĭ alasă hĭavra,
Hĭavra di feate muşate.
Hĭavra di feate muşate
Nu si vindică cu balsam.
Feată cu perlu flurie,
Zborlu a tăŭ maşĭ i ɣitrie.

CÎNTIC DI ZAɣORI

Munte, laĭ munte,
Ţe-aĭ arale multe,
Multe şi urîte:
Frundzîle ma-ţ cad,
Pul'i nu-n'ĭ ţî bat,
Gĭon'ĭl'i tuţ îţ fug
Şi 'n xeane si duc;
S'duc laĭl'i maraţ
Multu nvirinaţ
Şi nîpoĭ mutrescu
Nveaste ţe zghilescu
Că lî fugu gĭon'ĭl'i:
— Oară-bună, gĭon'ĭ,
Mintea-vă cu noĭ;
Mintea-vă cu noĭ
Ş'Dumnidzăŭ cu voĭ.

Fig. 3. — *Aromîncă şi purt din comuna Păzi (Pind).*

CÎNTEC

S'leagînă fadzl'i, s'leagînă
Di toamnă ş'di furtună ;
Culcă-n'ĭ-ti, albă, culcă-n'ĭ-ti,
Tu cuĭbu n'i te-adună.

Suschiră pul'i, suschiră
Du vimtu ş'ploai greauă ;
Bagă-n'ĭ-ti, pul'e, bagă-n'ĭ-ti
Şi dorn'i ca 'nî n'eaŭă.
Murmură chin'îl'i, murmură
Diparti 'n Padea-Mari ;
Scoală-n'ĭ-ti, vrută, scoală-n'ĭ-ti,
Că 'ş'deadi albul soari.

ŞIRGĂN'IATA ŞI MUSCUPUL'IANLU

Ună featăă Şirgăn'ĭată
Şĭ-un gĭoni Muscupul'ĭan,
Dol'i, dol'i 'şi zburăscu
Ş'mare lî.îrdie 'ş'fac
La ducheana din păzare :
— Aĭdi, featăă, si nă lom,
Si nă lomu, si nă vrem,
S'nă faţim frate cu soră,
S'nă duţim tu loclu-a nostru,
Clo ĭu ş'cîntă pul'i veara
Ş'pîtrunicl'ea n'ĭadză-veara,
Di s'dişteaptă cîrvînarl'i.
Dol'i s'nă lom, dol'i s'nă vrem
Şi-a mumîn'îlor s'nu-aspunem,
Că nu n'alasă s'nă ncrunăm.

CÎNTIC FĂRŞIRUTESCU

Morĭ laĭ moaşe, moaşe moĭ,
Loaĭ cărigu s'n'erg la oĭ,
Dzîse nveasta: „Nu ti voĭ,
Că nu-aĭ perei dinîpoĭ".

Chipuricĭŭ, moĭ dada meao,
Si-n'ĭ pitreţĭ un cîlĭricĭŭ
Si-n'ĭ cos şcretlu di dulmicĭŭ;
Chipuricĭŭ, moĭ dada meao
Si-n'ĭ pitreţĭ per di căţao,
Si-n'ĭ cos şcreta di puδγĭao.
Loaĭ tufechea di măgor,
Scăpitaĭ munţ cu niorĭ;
Loaĭ tufechea di curao,
Scăpitaĭ munţîl'ĭ cu neao;
Si u-aflarim nveasta ţeao,
Va sĭ-u tal'ĭŭ mine pri dao.

CÎNTICLU A LI VRUTĂ

— Tine, lună nγilicĭoasă,
Ţĭ-eştĭ analtă ş'dipîrtoasă,
Di-ţ vedz oamin'ĭ, di-ţ vedz lume,
Nu-n'ĭ vidzuşi gĭonile-a n'eŭ?
— Ţi-l vidzuĭ,
Ţi-l cunuscuĭ,
Lea muşată,
Nvirinată.
— Nu-l'ĭ dzîţĭ lună nγilicĭoasă,
Nu l'ĭ dzîţĭ, lună, s'v'in' acasă?
Poarta luĭ l'i si ncl'ise,
Oaspiţl'i l'i si tîl'ĭară,
Pirguriĭle l'i sicară
Şi cucoţl'i l'ĭ amuţîră,
Fîntîn'ile îl'ĭ astrîchiră.
Dzî-l'ĭ, lună, tra s'v'ină 'n v'ie,
Că 'ş'lu-aşteaptă ficĭorl'i,
Că 'ş'lu-aşteaptă niveasta.

VREARE DI FĂRȘIROT

— O laĭ Marcu, Fărşiroate,
Lăişĭ feata tru hicate.
— O lele! si-eara si ştĭam,
Pri la călivĭ nu triţeam,
Mirachi ĭo nu-l'ĭ băgam.
O lele! si eara si ştĭam,
Mine feata vrea u loam;
Am 'nă sută di oĭ becĭ,
Ş'ninga-ahăte-alti caleşĭ;
Şi ma nclo, tră 'nă Rămână
Mi băgam şi bacĭŭ la stână.

VREARE DI FĂRȘIROATĂ

— Nu cu săltănate,
Nu cu pirifan'e;
Ia pleacu-l niheamă,
Nu cu caplu 'n dzeană,
Că ti ved ficĭorl'i —
S'ţu-afl'ĭ di Dumnidză —;
Când ţ'işeaĭ nafoară,
Trăş ca vără lună,
Ficĭorl'i la cale
Tut cu tine 'n gură.
Când işeaĭ la poartă,
Cutia tru mănă,
Ti mutreaĭ pri stran'e
S'nu-aĭ văr per di lănă.

Ti stuhia tao nu-are
Altă Arămănă.
Şimia di sirmă
Mutu-u di guşe,
Că ti ved ficĭorl'i
Ş'ti fac lănduruşe
Mănochir di-asime
Mutu l di sumsoară,
Că ti ved ficĭorl'i,
Di minte si scoală.
Doaŭle faţ' a tale,
Doaŭle trăş ca meare,
S'v'iseadză ficĭorl'i
N'ĭadză-nopţ pi steale.
Ti Paştĭ te-alixeaĭ
Cînd ti cumnicaĭ,
Di soaţăle tute
Tine te-alidzeaĭ
Prit ficĭorĭ triţeaĭ,
Dip nu te afireaĭ,
Călăuz cu chipur
Tine ţă earaĭ.
— la lasă-n'ĭ-me, dado,
Si-n'ĭ mĭ-arunc pi dinţ.
Nu n'ĭ l'ĭaŭ ĭo bărbat
Cu doĭ cal'ĭ psăriţĭ.
Ia lasă-n'ĭ-me. dado,
Şi nu-n'ĭ dă cripărĭ,
Nu-n'ĭ l'ĭaŭ ĭo bărbat
Cu ţinţi mulărĭ.
Nu cu săltănate,
Nu cu-ahănti lusi —
Un bărbat ţi-n'ĭ loaĭ
Cu mustăţli-arusi.

Fig. 4. — *Fărşeroată în costum naţiona' Vara prin munţii Pindului şi iarna în şesur'le Epirului şi Tesaliei.*

LILICEA A VREARILEI

Sus tu munti i 'nă cruţi,
Trîşĭ sun cruţi, 'nă lilice,
'Nă lilici, 'nă nişani,
Easti ĭarba di-agîrşari ;
Carĭ oaĭe duţi şi-u paşti
N'elu-a l'eĭ 'şi lu-agîrşeaşti.
S'duc jilite şĭ-u-an'ĭurzescu
Şi di vruţ îşĭ agîrşescu ;
U-an'ĭurzĭ şi mini, laĭa,
Şi tut nu-n'ĭ treaţi sivdaĭa ;
Nu-n'ĭ treaţe sivdaĭa ţe-am
Trî un gĭoni picurar.

RUMĂN'IL'I ISUSESCU GREAŢE

Voĭ Rămăn'ĭ de-aşe înclo,
Nu-avdzăţ ţe s'faţe-Armirò?
Armirò nu-avdzîţ ţe s'faţe ?
'Ş'isusesc Rămăn'ĭl'i Greaţe.
Lambri Gĭogĭ cu Mitĭ Caţenu,
El'ĭ dol'i deadiră semnu.
Laĭ Lambre, şi-ţ moară l'ĭanca,
Ţe fiţeşĭ sibepi Greaca ;
Laĭ Lambre cu Patatuc,
Nă scuseşĭ Greaca tu Turc.
Al Caţen îl'ĭ v'inea ĭnate,
Cum s'imnă Greaca pri pade
Cu fustăn'ile pîn di pade.
More laĭ Balamacen'ĭ,

V'arîse Mitru Carelĭ:
Chiru Rămănimea ntreagă
Tra s'loaţ voĭ 'nă nveastă greacă?
Ş'tine, laĭ Pl'ĭasă mărată,
Nu se-afla 'nă laĭe feată;
Nu se-afla 'nă laĭe feată
Tra si-l'ĭ daţ al Nisi nveastă?
Laĭ Nisi, s'ţî ncl'idă dera,
Va-ţ grească hiĭlu *patera.*
Nu loaĭ ună di isnafe,
Tra si-ţ grească feata *tate?!*

DORLU A PICURARLUI

— Laĭ Ianachĭ, s'nu n'erdzĭ la oĭ,
'Ţ vidzuĭ v'islu că va s'morĭ.
— O, ca s'mor, ca si nu mor,
S'n'ĭ-ascultaţ un singur zbor:
La turuşte s'mi ngrupaţ,
Prumuveara cînd s'vă turnaţ,
S'treacă oĭli, s'n'ĭ le-acaţ,
S'n'ĭ le-acaţ şi si-n'ĭ li mulgu,
Şi cu mîna mea s'li tundu;
Flueara s'n'ĭ-u avd' dipriună
Cîndu oĭli va se-adună;
Tra si hiŭ şi după moarti
Ni di soţ, ni di-oĭ diparti.

DIMÎNDAREA PICURARLUI LÎVUIT

Ianina mi pliŋuiră,
Tu arîpĭ mi-arucutiră;

Voĭ laĭ soţ, voĭ laĭ fărtaţ,
Gion'ĭ alepţî dimîndaţ,
Ncl'inîcĭun'ĭ la dada s'daţ.
Si ntribari ea trî mini,
Voĭ s'dzîţeţ că „ĭa, ma v'ini";
Si ntribari soĭa mea,
Voĭ s'dzîţeţ că-ĭ lanina;
Iar a nveastîl'eĭ trî mini,
Voĭ s'dzîţeţ că nu ma v'ini;
S'vindă oĭli cama tr'oară,
Şi ficĭorlu si lu nsoară;
S'vindă curia nvirdzîtă,
Treĭli feate s'li mărită.

MOARTEA PICURARLUI NICA

Dzua, moĭ, di Paşte marĭ
S'vătămară ş'doĭ l'ĭundarĭ,
S'vătămă Nica ş'Mihalĭ
O laĭ Nica cu ţal Nica,
Dol'i l'ĭ-agudi ţel Chica.
Ţe sta Nica nvirinat?
L'i-intră cuţutlu tu hicat.
Scoală, Nica, scoală, frate,
Că ti plîng doaŭle cumnate;
Scoală, Nica, scoală hil'ĭŭ,
Dada-ţ plîndze căpitîn'ĭŭ!
Scoală Nica, scoală soare,
Nveasta-ţ plîndze la cicĭoare;
Scoală, nveastă,-aprinde foclu,
Că Nica 'ş'lu-arucă loclu;
Scoală, nveastă,-aprinde ţeara,

Că Nica nu 'ş'lu-află seara.
Cîntă cucotlu *chi-chi*,
Griţ-l'i-al Nica, c'apiri.
Belu-aurlă trîşi în dzeană,
Griţ-l'i-al Nica tra s'lu-anganã.
S'dusirã-oile la sărin'e,
Griţ-l'i-al Nica s'li mărşin'e ;
Inşi ţaplu tu cărare,
Griţ-l'i-al Nica si-l'ĭ da sare ;
S'dusirã oile trîşi tu baltă,
Griţ-l'i-al Nica tra s'le-adapă.

CÎNTICLU AL ZISI AL NASTA

Cu dădearea laĭa lună,
Nu-şĭ videa că 'şĭ-eara umbră;
Tufechea cu-un' aminare
Lu-agudirã tu pultare ;
Statina ş'nica un alt
S'hipsirã dol'i tu valt.
— Statina, mi v'inĭ nculea
Pleaga mea nu-are ţiva.
— Ţe si-ţ fac, more laĭ frate,
Te-agudirã tu hicate.
— Ah, se-avèam un gĭone ca mine
Si-n'ĭ loa armile de-asime;
Se-aveam doĭ, trei laĭ gĭon'ĭ,
S'mi scutea 'n dzeană la oĭ.
Si ntribare dada ti mine,
Si-l'ĭ dzîţeţ că „ĭa, ĭu v'ine“ ;
Si ntribare teta Vasila, —
U-arsi foclu, u-arsi ş'pira.

CÎNTICLU A DIRVEN'ILOR

Pul'i bat şi si jilescu,
Că Dirven'ile s'turchipsescu.
Bati ş'cuclu pri cireşĭ,
Că li loară Arbineşĭ,
Arbineşĭ, făr' di cămeşĭ.
Avdzîţ, Vlahu-horĭ, fumel'ĭ,
S'nu triţeţ pri la Dirven'ĭ ;
Chifalu-horĭ s'hiţ di vreţ,
Tu arniŭ si nu dipneţ,
Ma tu munte s'vă trîdzeţ,
Putè Turţi s'nu videţ.
Carĭ Vineticlu va-l treacă,
Prit cuţut Sterγĭul va-l treacă ;
Caĭĭ v'astal'ie pritu hăşĭ,
Va-l chĭară Turţĭ şi-Arbineşĭ.

CÎNTICLU AL DONA

Ţe-aŭ de-alatră cîn'ĭl'i 'n dzeană ?
Iu e Dona tra s'l'i-angană ?
Oĭ, oĭ Donalu-a n'eŭ,
Oĭ, oĭ γrambolu-a n'eŭ.
'L pitricuĭ Dona tră hiţe,
'L vătămară la mătriţe.
Oĭ, oĭ Donalu-a n'eŭ,
Oĭ, oĭ γrambolu-a n'eŭ.
'L pitricuĭ Dona tră sare,
'L vătămară budza de-amare.
Oĭ, oĭ Donalu-a n'eŭ,
Oĭ, oĭ gĭuneale-a n'eŭ.

Dona vrut, Dona muşat,
Cum se-armăn fără bărbat?
Oĭ, oĭ Donalu-a n'eŭ,
Oĭ, oĭ γrambolu-a ne'ŭ.
Dona soare, Dona birbil'ĭŭ,
Cum si-n'ĭ fac laea făr' hil'ĭŭ?
Oĭ, oĭ Donalu-a n'eŭ,
Oĭ, oĭ gĭuneale-a n'eŭ.
Dona un tru şeapte feate,
Cum s'faţim fără di frate?
Oĭ, oĭ Donalu-a n'eŭ,
Oĭ, oĭ gĭuneale-a n'eŭ.
Plîngu ş'laĭle cusurine,
Dona duse ş'nu ma v'ine.
Oĭ, oĭ Donalu-a n'eŭ,
Oĭ, oĭ γrambolu-a n'eŭ.

CĂPITANLU NĂCEA

Căpitan pre-analtu munte
V'inghiţ an'ĭ imnaĭ, maratlu;
Cît' ascheri ĭo vidzuĭ,
A tutl'eĭ ĭo l'ĭ-u putuĭ;
Pizura ş'căvălăria
S'spulbira cînd mi videa.
Maşĭ un ocl'ĭu di muşată
N'ĭ frîmse inima mărată,
Că di cîndu n'ĭ-ul vidzuĭ
N'ĭ-u putu, nu l'ĭ-u putuĭ.

CÎNTIC

Ună pade lungă ş'vearde,
Ele melaĭ mu (refren)
Şi-el maratlu vătămatlu,
Tru-aţea dzeană, tru-aţel munte
'Ş'lu-agudi erma di ĭapă.
Voĭ laĭ soţ, voĭ laĭ fraţ
Ca s'işiţ 'n dzeană 'n Cătară,
Şi-el maratlu, vătămatlu,
Se-astupaţ chipurli-a caĭlor,
Si nu le-avdă laĭa mumă:
— „lu n'i-easte hĭĭlu a n'eŭ?"
— Lu-alîsăm tru padea vearde
Şi la Cruţea ţea bitărnă;
Şi-ease soarle di-l călimirseaşte
Ş'nîs nu şĭ greaşte;
Şi el maratlu, vătămatlu,
Tru-aţea dzeană, tru-aţel munte,
Iu da soarle ma năinte.

CÎNTIC DI JALE

Deade soarle treĭ brăţate,
Agalea-agalea, o laĭ frate!
Deade soarle pîn' di nor,
Galea-galea, o laĭ sor!
Tru doaŭă-treĭ siptămîn'ĭ
Si-umplu calea di Armîn'ĭ;

Tru treĭ-patru-ţinţi meşĭ
Si-umplu calea di-Arbineşĭ;
Şi tru şeasĕ-şeapte an'ĭ
Si-umplu calea di nizan'ĭ.

CÎNTICLU AL NACE

O laĭ Nacĕ, o laĭ frate,
Nu-n'ĭ ţ'u dor di-aţea Vilarde,
Di cînd tĕ-alinaĭ 'n ţitate
Cu sarica na 'nă parte?

O laĭ Nacĕa, o laĭ frate,
Sculaĭ domn'il'ĭ tuţ di mpade
Cu pişţoale afumate
Şi chĭusteca la săhate.

Nacea s'primnă prit sucache:—
Ncl'inăcĭun'ĭ la tine, frate!
Nă tăl'ĭară cu lumache,
Oĭle nă li lŭară toate.

Şi bineclu di căvală.
Ncl'inăcĭun'ĭ la tine, frate!
N'alăsară casa goală,
Ali-paşa li lo toate!

CÎNTICLU AL FETU-MARE

Nu avdzîţ unĕ hăbare,
Hăbare di cătr' amare?

S'vătămă un Fetu-Mare.
Fetu-Mare sculă munţîl'ĭ
Se-aɣunească tuţă Turţil'ĭ;
Sculă munţîl'ĭ cu Rumăn'îl'i
Ca si-astingă tuţ pîngăn'îl'i.
Un avdzîtu Fetu-Mare
Tuchi-aschèrea-al Bidinĭ 'n chĭare:
„Tradziţ-vă, jabeţĭ, năpoĭ,
S'nu vă tal'ĭŭ pri tuţ ca oĭ l"
. . . . . .
Trîşĭ tu munţîl'ĭ di la Gură
Ţe-aŭ curaţl'i di aurlă?
Şi di nclo, di cătr' amarè
Ţe-şĭ v'inè ună hăbare,
'Nă hăbarè ţè ti doare:
Vătămară Fetu-Mare.
Tută veara
Ş'n'ĭadză-vèara
Si-l plîndzèm noĭ cu fluĭara.
Pritu munţă ş'pritu valè
Si-l zghilim Fetlu cu jalè.
Fetu-Mare, ţe gĭunamè,
Ti plîndze un' Armăname.
Fetu 'şĭ-easte fără soţ
Şi-l plîngu fărtaţl'i toţ.
Mèa 'şi-l plîndze şi-ună dadă
Cu caplu, laĭa, pri vatră.

GIONILE LÎVUIT

Namisa di doĭ laĭ munţî
Mpl'in'ĭ di arburĭ fîră frundzĭ,
Suntu doaŭă fîntîneali,
Fîră api suntu şi-eali.

Şi-angîneaşti-un laĭ gĭuneali,
Un gĭuneali vîtîmat,
Vîtîmat şi agudit,
Agudit şi lîvuit.
Şi-un laĭŭ pul'ĭŭ lu-aţea varliga,
Avarliga, di-avarliga.
— Laĭ şain, laĭ pul'ĭŭ marat,
Tutu truplu s'n'ĭ lu mîţĭ,
Caplu ş'inima s'n'ĭ-u-alaşĭ,
Ş'mîna ndreaptă si-n'ĭ u-alaşĭ;
Inima s'n'ĭ-u-alaşĭ si bată,
C'am si scriŭ la laĭa feată,
Laĭa feată ţe me-aşteaptă.

FRAŢL'I GIUVARA

Oĭ-lele şi oĭ-bobo,
Asculiaţ, moĭ, voĭ aco,
Doĭ gĭunaţ, doĭ fraţ Gĭuvară,
Dol'i năşĭ capu 'şĭ mutară
Rumăniŭlu-l trunduiră
Şi duvletea-u cĭurtuiră.
Gĭuvăraţ, peşli aroş,
Mea si bat sus la Cucoş!
Gĭuvăraţ, pală de-asime,
Mea ţe ştiŭ si s'bată ghine!
Cu tufechea di flurie
S'bat cu 'nă ntreagă Turchie;
Cu pălăştile-afumate —
Vor se-aducă criştinătate!
Gĭuvăraţ, ficĭorĭ Rumăn'ĭ,
Bagă moartea pri tu căn'ĭ.

XEANILE DIN VLĂHIE

Anaθema carĭ deade xeana,
Dumnidză s'l'ĭ-astingă bana,
Că nă şcretuiră hoara.
Blîstimaţ s'hibă di nveaste,
Ş'cama mult di laĭle feate,
Că le-alasă nimărtate.
Chiragi, fă-n'ĭ-te curbane,
S'n'ĭ-aduţĭ gĭonle di tu xeane;
Ş'cara s'lu-aduţĭ pri tu munte,
'Ţ daŭ fluriĭle ţe-am pri frunte;
Ş'munţîl'ĭ ca se-aĭbă niorĭ,
Staŭ s'mi başĭ tine treĭ orĭ,
Ca s'ţîn'ĭ minte pînă s'morĭ;
Cara s'lu-aduţĭ pri geadė,
'Ţ daŭ flurii cîte s'vreĭ.
Foclu sĭ-u-ardă ţea Vlîhie,
Că 'ş'fug gĭon'ĭ tu ilichie;
Nchisesc gĭon'îl'ĭ s'v'ınă-acasă,
Es Vlîhute ş'nu-l'ĭ alasă.
Nu ştiŭ laĭa-n'ĭ ţe si-n'ĭ fac,
N'ĭ-armaş fără di bărbat,
Ş'n'ĭ-ascuchĭŭ sîndze dit hicat.

BLĂSTEMLU A XEANILOR

Naθima carĭ scoase xeana,
Dumnidză s'l'ĭ-astingă bana,
Că 'ş'u greaŭă, dipîrtoasă,
Că 'ş'u multu nfîrmîcoasă;

Ea dispartă hil'ĭŭ di dadă,
Dispartă surărĭ di fraţ,
Dispartă şi doĭ granghĭadz.
Trîşĭ aclo ĭu s'dispîrţa,
Munţî cu munţ se-aduna,
Frîndza di pi fag cădea,
Arĭŭlu tut se-alăcea,
Ş'tuţ ca ţeara ngălbinea.
Nîs, laĭlu, singur fudzea,
Şi-ea, jilita, îl'ĭ dzîţea:
— Du-n'ĭ-ti, gĭone, oară-bună,
S'nu-agîrseştĭ si scrĭĭ totună;
Mutrea 'n sus, mutrea înghĭos,
Ia mutrea tu cîmpul vearde,
'N'araŭă minută 'ş'deade:
S'nu dzîţĭ că-ĭ di Dumnidzăŭ,
Că-ĭ di dorlu mare-a n'eŭ!

GIONILE DIPĂRTAT

Moĭ puĭlu-a meŭ,
Xifterlu-a meŭ,
Anvirinat gĭuneale,
Ti hărisescu xeanile
Şi maĭca-ţ poartă dorlu.
Te si-ţ pitrec, curbanea mea,
Diparte-aclo tu xeane?
Io vrea-ţ pitrec un mer aroş,
Ma putridzaşte 'n cale;
Tradafilă ĭo vrea-ţ pitrec,
Şĭ u mărăneadză soarle.
Io vrea-ţ pitrec 'nă lacrimă

Tu 'nă şimie albă,
Ma lacrima n'ĭ-u jar di foc
Şi arde ea şimia ;
Ţ' pitrec atumţea dorlu-a meŭ
Diparte si-n'ĭ te-agĭungă
Şi si-n'ĭ te aducă ĭar năpoĭ.

CÎNTICLU A XINITLUI

Moĭ laĭ munte ş'moĭ laĭ dzeană,
'Pleacă-n'ĭ-te nica năhĭamă !
'Pleacă-n'ĭ-te şi-n'ĭ ti fă pade,
Tra si-n'ĭ ved casa li dade ;
Fă-n'ĭ-te pade, fă-n'ĭ-te loc,
Tra si-n'ĭ ved vatra cu foc !
Fă-mi, Doamne,-azburător,
Ca se-azbor pîn' di nior,
S'cad la muma tu ubor,
Tra si-n'ĭ plîngu pustul dor !
Tu ubor cu căldărmadz,
Tra si-n'ĭ plîng a meĭ caĭmadz !
. . . . . .
Ncl'inăcĭun'ĭ al tata mare,
Si-n'ĭ pitreacă 'nă mulare ;
Ncl'inăcĭun'ĭ şi-al tata n'ic,
Si-n'ĭ pitreacă-un cal psăric.

ARMÎNILE BLASTIMĂ PUNTEA DIN ARTA

Nchisiră oĭle tra s'fugă,
Picurarl'i nu vor s's'ducă ;
Picurarl'i di la oĭ
Tut ma fug ş'mutresc năpoĭ.

S'dusiră pîn' la Şchipari
Şi-angĭura cu boaţe mari;
Şi laĭle mul'erĭ a lor
Blăstima cu caplu gol,
Di si-avdza pîn' tu nior:
— O, moĭ laĭ punte din Artă,
S'cadă sfulgul si-n'ĭ ti-aspargă,
S'easă-arîŭlu si-n'ĭ ti neacă,
S'nu-aĭbă oĭle pri ĭu s'treacă,
Si s'toarnă bărbaţl'i-acasă,
S'n'adunăm dadun pri measă,
Că nă him ca vaĭ di noĭ,
Mpărţîte ca n'elĭ di oĭ!

BOGET (MIRULOγIU)

Moarte laĭe ş'fîrmîcoasă,
Ţi-n'ĭ eştĭ ahtînt nin'iloasă;
Cum nu-aĭ ocl'i ta si vedz,
Ta si vedz, ta si uhtedz;
Nu ţ aĭ urecl'i ta si-avdză,
Aestă jale s'nu-aravdză,
Ma-n'ĭ eştĭ oarbă, ma-nĭ eştĭ surdă?
Ti pălăcărsescu, moarte,
Nica estă oară s'mi-avdză:
Si-n'ĭ ti faţĭ pişmană, moarte,
Si-n'ĭ alaşĭ durutlu tate;
'Şĭ-are feate di 'ş'lu vor
'Şĭ-are hil'ĭe di 'ş'lu dor,
'Şĭ-are scie ş'nu lu-alasă,
Că-l'ĭ se-astindze laĭa casă.

*

Un di un si mbăirăm,
Laĭlu tate si-l cîntăm,
Si-l'ĭ dzîţem cîntic jilos,
Cîntic multu fîrmîcos:
„Toarnă-te, laĭ tate bune,
Si-ţ dzîţem nica dao zboare:
Ţi feaţem, laĭ tate, noĭ,
Di nă căchĭusişĭ ş'fudzişĭ?"

LA MOARTEA UNUI TINIR

Vin'e-aleapta prumuveară,
Şi-n'ĭ vin'işĭ, gĭone, dit xeană.
Loclu tut tora dişcl'ide,
Tine, gĭone, loclu ti ncl'ide;
Pădurea tută vîzeaşte
Gura ta, gĭone,-amuţaşte;
Pul'i ţuţ cîntă nafoară,
Gĭonile n'i-intră tu ţară.
A laĭ gĭone, gĭone-aleptu,
Stăĭ şi-aspune-n'ĭ tine ndreptu:
Ţi-ĭ nişanea ţe fîţeşĭ,
Ocl'il'ĭ tră totna ncl'işeşĭ?
Gĭone-aleptu, grea un zbor,
Si nu-n'ĭ hibă ahăt dor;
Gĭone, mi fripşişĭ, mi-arseşĭ,
Mare nin'ilă 'ţ fîţeşĭ

BALADE ŞI LEGENDE

ARMÎNA

Armîn'-Armîna 'ş'dipunea
Înghĭos cîtră tu vale,
Şi-Armînlu gĭone se-alina
Şi u-astîl'ĭe în cale.
— Armîna mea, lea-Armîna mea,
D'ĭu v'in'ĭ, d ĭu-n'ĭ ti dipun'ĭ?
Muşat ĭu calea, calea ta,
Armînă si-n'ĭ aspun'ĭ!
— Io di la oĭ, Armîne, v'in,
Acasă si-n'ĭ mi duc,
S'l'ĭaŭ pîne şi ţîruhĭ, se alin
Ş'la picurarĭ s'le-aduc.
— Armînă, dă-n'ĭ un ocl'ĭu laĭŭ,
Dă-n'ĭ 'nă băşarę-,Armînă,
Ţę s'nu u scot dit minte, haĭ,
Cu-araδa 'nă stîmînă.
— la tradzi-ţ calea, ş'caleà mea
Alasă-n'ĭ-u, Armîne;
Mi ngroapă loclu ş'ţara ţea
Cînd minduesc ţe-arşinę-ĭ.

. . . . . .

Si dusi feata acasă-l'ĭ
Şi-a mumă-saĭ l'i-aspuse
Cum picurarlu u-astîi'ĭe
Şi ocl'il'ĭ l'i l'i supse.

Fig. 5. — *Fărşeroată din Albania (regiunea Coriţei) în costum naţional de sărbătoare*

— Hiĭ isusită, feata mea,
Cu hil'ĭŭ di celnic mare;
Ah, tini carĭ nu va-n'ĭ ti l'ĭa,
Tut truplu-a tăŭ-ĭ 'nă hare.
— Io celniclu, mană, nu-l voĭ,
Pri suflit şi pri n'ĭate;

Voĭ picurarlu di la oĭ
Cu perci nităl'ĭate.
. . . . . .
A mîn'-Armîna se-alina
În sus cîtră tu munti,
Şi-Armînlu gĭone 'şĭ u-aştipta
La rîŭ pri ningă punti.
De-arşine loclu n'u ngrupa,
Ma nviniţa tu faţă,
Ş'cu caplu spindzurat imna,
Ncărcată de amăreaţă.
— Ia dzî-n'ĭ, Armînă, ĭu-n'ĭ ti duţĭ,
Ş'ĭa dzî-n'ĭ ţe hiĭ cîrtită?
S'n'i vindu oĭ ş'birbeţl'i tuţ
S'ti vindic di jilită.
Graĭŭ s'grească ea nu ptea di dor,
Maşĭ plîndze di cripare:
— Vor s'mi mărită, vrute, vor
Cu hil'ĭŭ di celnic mare.

FEATA ŞI GIONILE

Naparti di Laĭa-Mare
N'ĭ-alăvdară ş'nă muşată.
Cum si fac laĭlu-n'ĭ si-u ved?
— Ncalică-ţ calu, gĭuneale,
Du-ti, dă pîn' di muşată.
. . . . . .
— Bună dzuă, morĭ muşată.
— Ghine vin'işĭ, laĭ gĭuneale.
— Iu-ţ-u tată-tu, lea feată?
— Tată-n'ĭu i la 'nă numtă,

La 'nă numt' amirărească,
'Mirărească ş'crîştinească.
— Iu ţ-u mă-ta, moĭ muşată ?
— Mu-mea easte la 'nă numtă,
La 'nă numt' amirărească,
'Mirărească ş'crîştinească.
— Aĭde, feată, si nă lom,
Si nă lomu, si nă vrem,
Si nă ţem tu loclu-a nostru,
lu, s'murearim
l s'chirearim,
T'ună groapă si nă bagă ;
Doaŭă trupurĭ t'un murminte ;
Unu s'nască mer aroş,
Alant s'nască chiparoş ;
S'treacă gĭon'ĭl'i si l'ĭa meare,
Featili s'l'ĭa chiparoşĭ
Lă 'nă numtă pîşilească,
Pîşilească şi-armănească.

CÎNTICLU AL GIUVARA

Ascultaţ, ficĭorĭ, diparte
Nvirinat cuclu cum 'ş'bati,
Lele gĭoni al Gĭuvara !
Ascultaţ, aclo pri pom
'Ş'cîntă cuclu tiş ca om,
Lele gĭoni al Gĭuvara (refren).
— Cuc, laĭ cuc ţe cînţ cu jali
Tora n'ĭadzî-nopţ cu steale,
Tu-apirită-n'ĭ ti sculaĭ,
Harasma u diştiptaĭ, —

Ţe muşat, cuc, ţî cîntaĭ!
Ţe-aĭ di cînţî acăţat?
— Cum si-n'ĭ cîntu cu haraŭă?
Nu avdzîţ voĭ unã noaŭă?
Dilihuşlu si sculă
Şi-Arbineşl'i 'şĭ-adună;
Dilihuşlu 'şi stătu
Şi-Arbineşlor ma lî gri:
„Arbineşĭ, voĭ cara s'vreţ
Livindeaţă se-aspuneţ,
Paradz ca s'vreţ se-adunaţ, —
Di her inimă băgaţ,
Cu ţîruhĭ'li vî ncălţaţ
Ş'carupilili vî lŭaţ.
Arbineşĭ, v'armătusiţ,
'N sus tu munţî închisiţ,
'N sus tu munţî s'n'arucăm,
Pri Gĭuvara si-l cîlcăm,
Că-şĭ are mulţî paradz,
Mşati nveasti cu-asimcadz.

CĂRVĂNAR MORTU 'N CĂRVANE

Nu-ţ dzîţeam, laĭ Gĭoga fratè,
Că Bosna easte diparte:
Doĭ meşĭ ţîne imnătura
Şi-alţ ahînţî turnătura?
Soţl'i-al Gĭoga tuţ s'turnară,
Ş'nîs tu xeane lu-alăsară.
Laĭlu Gĭogă-armase 'n cale,
Trîşĭ tu ponda di 'nă vale.
S'toarnă soţl'i di-l'ĭ zburăscu

Cu graĭŭ dulţe şi frîţescu :
— „Aĭde, Gĭoga, aĭde, frate,
V'inu acasă s'faţĭ rihate".
— „Duţiţ-vă voĭ, fraţ, acasă,
Că lîngoarea nu mi-alasă,
Şi nu-n'ĭ pot maratlu d'eŭ
Si ncalic pri calu-a n'eŭ"
— „Gĭoga, nu putem s'fudzim,
Fîră tine si nchisim ;
Va s'şidem noĭ ningă tine
Pînă cînd s'ti faţĭ ma ghine"
Dzua 'lantă fu ma r ŭ,
'Şĭ-eara Gĭoga cama greŭ.
Soţl'i-atumţea lu ntribară
Cînd di mînă lu-acăţară :
— „Ţe si spunem noĭ acasă ţ,
A maratil'eĭ niveastă,
A li mame ţe ti plîndze
Şi a soră-taĭ ţe s'frîndze?"
— Multe ncl'ınăcĭun'ĭ s'lă daţ,
Şi-a lor multu s'mi-alăvdaţ,
Că n'ĭ-u ghine şi-n'ĭ bănedz
Pi tu xeane ĭu-n'ĭ arnedz ;
S'lă spuneţ că eŭ ĭa v'in
Cu cal'i ncărcaţ cu l'in".

CÎRVÎNARLU AROMÎN VÎTÎMAT DI FURI

Io ţî dzîşŭ, mărate Ţiţa,
S'nu ncarţi ti Macriniţa.
Tradze mînă di Mureaŭă,
Că va-n'ĭ ţ'afl'i moarte-araŭă.

Tine ĭo nu mi-ascultaşĭ,
Ma di noaptea ti sculaşĭ,
Cal'i toţ ţî l'i ncărcaşĭ,

Fig. 6 — *Cărăvănar din Pind în port de toate zilele*

Inch'sişĭ, ti dipărtaşĭ,
Di sinure ti-apruchĭaşĭ,
Tu-a Mureaul'eĭ intraşĭ,
La un surpu agĭumseşĭ,
La 'nă vale dipuseşĭ,
Di ncălar discălicaşĭ,

Cal'i ninte ţî-l'ĭ băgaşĭ;
După cal'ĭ tinè imnaĭ
Ş'de-anvarliga nu muntreaĭ,
Nu ştĭaĭ ţe ti adăsta,
Ţe vrea s'paţ tu dzua ţea.
Călăuzlu d'ĭu imna
Tu ponda di calea ţèa,
Cu nărle tut ma sufla
Şi-aspăreat năpoĭ s'trădzea.
Huzmichĭarl'i ţe videa
Calu ţe semnu spunèa,
Lucru bun nu lă părea
Şi aţia-n'ĭ ţî dziţea:
— „Doamne, semnul ţe videm,
Nu putem s'nu ţî spunem;
Cîlîuzlu di treĭ orĭ
Suflă fricos pi tu nărĭ,
Aspăreat s'trapse năpoĭ, —
Lucrul nu i bun ti noĭ!
Lipseaşte ca s'nă turnăm
Şi-alanţî soţ s'l'i-aştiptăm"
Tine vîrnu nu-ascultaşĭ,
Ma diznoŭ încălicaşĭ,
Şi imnaĭ ş'ti-aγun'iseaĭ,
Ca cînd la nuntă n'irdzeaĭ;
Aprunchĭaşĭ la 'nă pădure...
Pîn' acloţe, ş'ti ma dure,
S'ti torn'i nica 'nă oară
La fumeal'ĭa ta din hoară.
Treĭ gugoaşè ţ'aminară,
Treĭle tu cheptu ti loară,
Di pi cal ma ti surpară;
Ehţîrl'i ţî se-apruchĭară,
Şi di pèrce-n'ĭ te-acăţară,
Ş'pi cheptu ţî se-alinară,

Şi luară iţi-aflară
Apoïa ti din rcară,
Filiĭ, filiĭ ti-adărară.
Huzmichĭarl'i se-aspăreară,
Singur, l'iţă, te-alăsară,
Priciurle di-n'ĭ ti măcară,
Orn'il'ĭ di si suturară !...

CĂTRANLU GIONE

Ficĭor bun, ficĭor muşat,
Gĭone-aleptu şi nviţat,
Di nculo, di Vurgărie,
'Nă carte a mă-saĭ scrîe,
Că el va s'si nsoară
Cu featǎ Vurgară.
S'mama, laĭa-l'ĭ mamă,
L'i scrie-a luĭ 'nă gramă,
Şi-acasă 'ş'lu-acl'ĭamă
Din hoară s'lu nsoară :
Unuĭ ficĭor cu minte
Vurgară nu-l'ĭ prinde.
Şi el îl'ĭ dzîse-a mă-saĭ :
— „Morĭ, tine laĭ mumă,
S'hibă soĭa-l'ĭ bună
Ş las' s'hibă Vurgară ;
Si ştiĭ, lea mumă tine,
Că mor ş'tot u l'ĭaŭ mine"

*

Şi nchisiră cuscărl'i,
Cuscărl'i-aţel'ĭ alghil'ĭ,

Cuscărl'i cu a lor cal'ĭ
Si si ducă si u l'ĭa
Pri Vurgara ţea.
Ş'di carĭ dusiră si-u l'ĭa,
Socur-su cu soacăr-sa
Her tăl'ĭa, hĭare măca,
Arburl'i dit loc zmuldzea,
Nipîrtiţĭ se-află muntrea,
Nipîrtiţĭ oarbe ş'îrmîcoase,
Uhel'i dit arburĭ scoase,
Că sun cama nfîrmîcoase.
Şidzură ş'mĭ'iripsiră,
Şerchĭ şi uhel'i tigănsiră
Tu tigane-arudzinită.
Ş'carĭ s'turnă laĭa niveastă
Tr'ună muşată căleaşcă,
Tu udă nîşĭ u băgară,
Tuţ l'i scoasiră nafoară,
Şi-apoĭa s'mîcă-lĭ băgară
Di măcarea ţe-adărară.
Şi ea laĭa şi cătrana
Dzîse-a soacră-saĭ căţao :
— „Mamă, mine în'ĭ măcaĭ,
In'ĭ măcaĭ, mi săturaĭ
Cama multu nu n'ĭ-u foame".
Şi căţaŭa l'eĭ di soacră
L'ĭ dzîse-a li cătrane nveastă :
— „Hil'e, noĭ adete-avem,
Nveasta cum nă u videm
Cu mîcărĭ si-u aştiptăm,
Cu mîcărĭ ş'cu muşuteţ;
Mîcă, nveastă,-aşi s'bănedz !"
Ş'cătrana di nveastă noaŭă
Lo di ună ş'lo di doaŭă,
Ş'lo, laĭa şĭ, di mcărle toate

Ş'bîgă si-aurlă cît poate:
—„Iu-n'ĭ hiĭ, mumă. ĭu-n'ĭ hiĭ, tată,
Dă-n'ĭ tru oară 'nă chic' di-apă,
Că va-n'ĭ crep, laĭa-n'ĭ mărată,
Pri măcarea ţe-am mîcată,
Pri măcarea a li soacră,
A li soacră,-a li căţaŭă.
Iu-n'ĭ hiĭ tine vrutlu a n'eŭ,
Apă dă-n'ĭ că va s'crep eŭ !"
Ş'vrutlu-aţel, cătranlu vrut,
Arăchi tu mînă-un pocĭŭ
Şi-alîgă si-aducă apă
S'da-a li nveaste si-şĭ u-ascapă.
Pînă s'ducă, pînă s'v'ină,
'Şĭ-află nveasta teasă moartă.
Şi cătranlu-aţel di vrut
Scoase un pondu cuţut,
Tu in'ĭoară-l'ĭ 'şi lu hipse,
Ningă nveasta luĭ si timse
Şi a mă-saĭ nîs îl'ĭ dzîse:
— „Nu plîndze, mamă,·aşi vruşĭ,
Di carĭ nveasta n'ĭ-u chiruşĭ;
L'ĭa-ţ, mamă, tora di hil'ĭŭ,
L'ĭaţ, mamă, tora di nveastă !"

BLĂSTEMLU DI MUMĂ

Tute mumîn'ile pri ficĭorĭ
Lă oară ca s'băneadză.
Ma ună mumă — ţe nu-şĭ fu —
L'i-arucă maşĭ blăsteame:
— „Ficĭor, s'ti mîcă ursile,

L'ĭundarl'i s'ti disică".
Şi el eara un gĭone avdzît,
Şi multu-arău îl'ĭ pare ;
Ma 'şi-arăchi tufechĭa luĭ,
Di mesi ţimse-apala,
Şi-şĭ feaţe dzeana,-anifurlu,
Ca pirister dit munte;
Acaţă ursile di v'ĭĭ
Şi l'ĭundarl'i aγri,
Cupie mare l'ĭ adună,
La mumă-sa l'ĭ-aduţe:
— „Ia eşĭ, căţaŭă, muma mea,
S'vedz ţe aduţe hil'i-tu ;
Aduţe ursile di v'ĭĭ
Şi l'ĭundarl'i aγri".
— „Diparte, hil'ĭŭ, di casa mea,
Diparte de-a mea casă ;
Şerchil'ĭ cu doaŭ' capite
Şi lămn'ile cu peane,
Vurcolaţl'i si-n'ĭ ti disică
Cumată di cumată".
—„Vîrv'ea-me, mamă, blastimă,
Cu chetrile-aγunea-me,
Că ĭo trî totna va mi duc
Pri-amărle fîră fundu.
Cînd va ţ'alghĭască ocl'i-ţî
Mutrindaluĭ pri căl'ĭurĭ ;
Cînd va s'ţî scoată limba perĭ
Ntribîndaluĭ trî mine:
Atumţea, mumă, s'mi aştepţ,
Atumţea va mi tornu".
Fudzi laĭlu plîngîndaluĭ
S'nu s'toarnă vîrnăoară.
Şi muma luĭ dzîle şi an'ĭ
Lu-aşteaptă la firidă,

Aγnînghipsinda căl'ĭurle,
Pri călătorĭ ntribînda ;
— „Voĭ, călătorĭ de-aŭa, de-aclo,
Prĭ căl'ĭurĭ dzuă ş'noaptè,
Ficĭorlu-a meŭ voĭ nu-l vidzut,
Un hil'ĭŭ tu şeapte feate ?“
— „Noĭ nu-l vidzum, nu-l cunuştem,
Nu-l ştim di vîrnăoară“.
— „Eara analtu şi muşat,
Cu fesea piste dzeane ;
Eara fidane, chipariş,
Aleptu tu gĭuname;
Ş'tu dzeaditlu-aţel cama n'ic
Purta un nel di-asime“.
— „Mul'ĭare, hil'ĭ-tu ţî-l vidzum
Tu văl'ĭurĭ ahîndoase :
Şerchil'ĭ cu doaŭă capitè
Şi lămn'ile cu peane,
Vurcolaţl'i zmuldzea di nîs
Cumată di cumată“.

MORTUL BLĂSTIMAT

'Ş'eara 'nă mumă cu ficĭorĭ,
Cu noaŭă gĭon'ĭ livendzî ;
Tu noaŭă gĭon'ĭ 'nă feată maşĭ,
'Nă Vasilchĭaŭă-avdzîtă.
Şi vin'ră di largu nclo
Alepţî gĭon'ĭ si-u caftă,
Ma muma l'eĭ cu noaŭl'ĭ fraţ
Tră dare nu vrea si-avdă.
'Nă dzuă vin'i, — s'nu-şĭ v'inea ! —
Un gĭone, un laĭ soare,

Si-u caftă Vasilchĭaŭa ţea
Di muşuteaţă-avdzîtă.
Şi muma l'eĭ cu fraţl'i-l'ĭ tuţ
Tră dare nu vrea si-avdă;
Maşĭ fratile aţel ma n'iclu,
Maşĭ n'iclu Custandinĭ,
S'bîgă si-u da, şi-u deadiră
Tu xeane-aţiluĭ gĭone:
— „Că ĭo mi leg, lea muma mea,
S'ţ-u-aduc duruta soră
Di cîte orĭ dor va ti l'ĭa,
Di cîte orĭ vaĭ caftĭ".

*

Tu xeane nclo u deadiră,
Treĭ meşĭ, treĭ an'ĭ diparte,
Iu, stînda si ti mindueştĭ,
Şi mintea ţî si scoală.
Şi nu tricu multu puţîn,
S'bîgă lîngoare greaŭă,
Di nu şĭ armase cĭor di fraţ,
Di soi vîr nu-armase.
Şi-armase muma singură,
Ca erma ncl'isă 'n casă,
Si dzacă şi si suschiră,
Si dzîţĭ: ţe n'ilă greaŭă;
Si blastimă, si-anaθimă,
Si-u plîndzĭ, laĭa, di n'ilă;
Că, s'nu eara ţel Custandinĭ,
Vrea s'u-aibă feata-acasă.
Di multile blăsteame-a l'eĭ,
De-a mumîl'eĭ blăsteame,
Loc nu dădea di Custandinĭ,
Lu-arca loclu mafoară.

Şi si sculă neastîmtulu,
Mortul şi ngrupatlu,
Di ncălică, de-azbuiră
La sor-sa Vasilchĭaŭa.
— „Soră, soră, bună-ţ oară
Ndreadzi-te s'fudzim astară,
Că n'adastă muma noastră".
— „Frate, frate, spune-n'ĭ tine
Di-ĭ tră slab, i di-ĭ tră ghine;
Di-ĭ tră slab,
Lăĭle s'n'i bag;
Di-ĭ tră bun,
Albe s'n'i pun".
— „Aĭde, soră,-aşi cum hiĭ,
Muma ti ştie şi-u ştiĭ".

*

Şi nchisiră calea nîşĭ,
Cale lungă ş'dipărtoasă.
Cum s'duţea, cumu-şĭ imna,
Pul'i di zghic si frîndzea:
„Ţiŭ, ţiŭ, ţiŭ şi ţiŭ, ţiŭ, ţiŭ,
Iu si-avdzî mortu cu v'iŭ!"
Ş'Vasilchĭaŭa cînd avdza
Cuvenda ţea a puĭlor,
Trimbura, s'cutrimbura
Şi dzîţea al Custandinĭ:
— „Avdzî, frate, ţe bat pul'i!
Că morţîl'ĭ imnă cu v'iĭl'i!"
— „Lasă, sor, pul'i las' s'bată,
Altu lucru nu-aŭ ţe s'facă".
El'ĭ ma nclo cumu-şĭ n'irdzea
Alţî pul'ĭ că-l'ĭ astîl'ĭa:
„Ţiŭ, ţiŭ, ţiŭ şi ţiŭ, ţiŭ, ţiŭ,
Iu si-avdzî mortu cu v'iŭ!"

— „Avdzî, frate, ţe dzîc pul'i ?
Că morţîl'ĭ imnă cu v'iĭl'i !"
— „Pul'i, sor, tra s'cîntă-ĭ dată ;
Nu ti minduĭa, las' s'bată".
Calu fudze-azbuirînda,
Alţî pul'ĭ lă es cîntînda :
„Ţiŭ, ţiŭ, ţiŭ şi ţiŭ, ţiŭ, ţiŭ,
Iu s'vidzu mortu cu v'iŭ !"
— „Avdzî, frate, ţe dzîc pul'i ?
Că morţîl'ĭ imnă cu v'iĭl'i !"
— Pul'i, sor, nu pot tra s'tacă,
Că-altu lucru nu-aŭ ţe s'facă."
— „Frate, n'i-an'ĭurzeşti ţară,
Ş'n'i-easte frică s'n'erg în hoară !"
— „Sor, dă nîinte, că v'in ş'ĭo,
Pin' calu s'l'ĭa 'nă gură,
Că ĭ dirinat,
Că e curmat,
Că mult are imnată".
Cînd sor-sa-acasă si duţea,
Intra nîs tu murminte,
Rupas atumţea di-şĭ afla
De-a mumîi'eĭ blăsteame.
— „Dişcl'ide, mumă, buna mea,
Dişcl'ide, mumă, uşea,
Că-ţ v'ine, mumă, hil'i ta
Ţe nu-u vidzuşĭ cu an'ĭl'i".
Făţea muma ţe nu făţea
Pin' uşea s'l'i-u dişcl'idă :
— „Lea, tine-n'ĭ hiĭ, lea feata mea,
I ocl'il'i n'ĭ mi-arîdu ?"
— „Io hiŭ, lea mumă, cum mi vedz,
Io hiŭ, durută mumă !"
Ş'bîgă s'l'i-aspună calea l'eĭ,
Cum vin'i ş'carĭ u-aduse.

Atumţea la biserică
N'irdzea tra si si ncl'ină,
Tr'al Custandini suflitu,
Tr'al Custandinĭ l'irtare.

PUNTEA DIN ARTA

'Ş'eara treĭ masturĭ lăvdaţ,
Şĭamiştreĭl'i 'ş'eara fraţ,
Pri mîsturil'e mult nviţaţ,
Şĭamiştreĭl'i însuraţ.
Di bun'ĭ masturĭ ţe eara,
La tuţ numa lă se-avdza;
Cîte lucri greale-eara
El'ĭ putea di li adra.
Un om vin'e ş'l'i-aclimă,
Că-amirălu lă strigă.
Şi nchisiră dipriună,
Noaptea tută-imna pri lună,
L'amirălu si ncl'inară,
Cu dor mare lu ntribară:
— „Ţe urseşti di la noĭ?
Noĭ him oamin'ĭ sclav'ĭ a tăĭ".
— „Eŭ am avdzîtă tră voĭ
Că hiţ masturĭ mult arăĭ;
Di la mine ţe căftaţ
Puntea 'n Arta ca si-u-adraţ?
Ma si nu puteţ si u-adraţ,
Si stiţ că v'iĭ nu ascăpaţ!"
— „Doamne, ti pălăcărsim,
Treĭ dzîle s'nă minduim".
După ţe si minduiră,

L'amirălu-apăndisiră :
— „Puntea estă si-u-adărăm
Şeapte an'ĭ chiro căftăm;
Iţi s'hibă şi s'lipseascâ
Amirăl'ĭa s'hărgĭuĭască.
Noĭ, ca sclav'ĭ a tăĭ ţe him,
Doaŭă zboare va s'ţă grim:
S'nu n'alaşĭ tra s'nă jilim
Tru xeana estă ĭu him;
Vrem fumeĭle s'n'aduţem
Ningă noĭ tra s'li videm".
— „Tute-aeste ţe căftat
Io vă li daŭ cu gĭurat;
Punte sănătoasă voĭ,
Că vă tal'ĭŭ treĭl'i ca oĭ".

*

Si scularâ şĭamiştreĭl'i,
S'dusiră s'l'ĭa-a lor fumel'ĭ;
Fumeĭle lă-eara di Nănta,
Li loară s'li ducă 'n Arta;
Fumeĭle lă-eara dit munte,
Li dusiră 'n Arta la punte.
Şi arhĭusiră di lucra,
Loclu-a puntil'eĭ ndridzea,
Θimeal'ile li săpa,
Cheţîrle li-arăδăpsea.
Tută dzua ţe lucra,
Apa noaptea lă-u nica;
Şease an'ĭ aşi s'curma
Ş'puntea nu lă se adăra.
Ma şidea şi s'minduĭa
Şi cu lăcrin'ĭ lăĭ plîndzea,
Că chirolu se apruchĭa
Ş'puntea nu lă se-adăra.

*

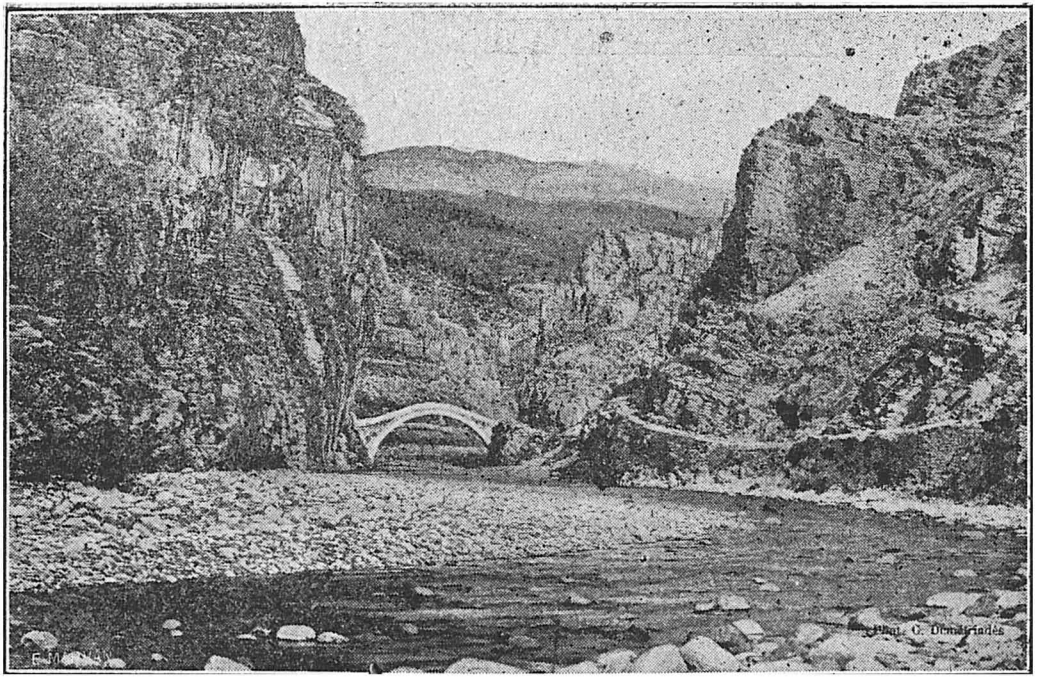

Fig. 7. — *Vedere din regiunea Zagor (comuna Zița)*

www.dacoromanica.ro

Ună dzuă, di dimneaţă,
Ma-marlu cîndu şĭ la faţa,
lu s'primna pri tu ubor,
Vidzu pul'ĭŭ azburător.
Puĭlu-aclo ĭu şĭ azbura,
Pri-alumache s'discurma,
Nîs ma-marlu ma 'ş'mutrea
Ş'cu dor mare piridea,
A ma-marluĭ ma-l'ĭ dzîţea :
— „Ma-mare, s'nu ti jileştĭ ;
Ma, s'vreĭ lucru s'bitiseştĭ,
A n'icluĭ frate nveastă s'loaţ,
Tru 0imeal'ĭe si-u băgaţ,
'N v'ie, 'n v'ie si-u-anvăliţ,
Jale ş'n'ilă s'nu mutriţ".
Ma-marlu cîndu-şĭ avdza
Puĭlu-aestu ţe l'ĭ dzîţea,
Dit hicate suschira,
Inima-l'ĭ si din'ica
Di mult ţe-avea marè dor
Pre-aţea cama n'ica nor.
Nîsă 'şĭ-avea un n'ic nat,
Pri cicĭoare nimprustat ;
Di mă-sa nu s'dispărţa,
Custandinĭ 'şi-l acl'ima.
Ma-marlu ma s'minduĭa
Ş'multu arău îl'ĭ v'inea.
Ma napoĭ ĭar s'mindui :
Dumnidzău acşi crui :
Puntea estă si se-adară,
Lipsea nor ma n'ica s'moară...
Acasă el dimîndă,
Prîndzu bun lă se-adără,
Nor ma n'ica si si ndreagă,
Prîndzul cu ea si-l pitreacă.

Ma-marlu ţe dimîndă
Nor ma n'ica 'ş'lu ascultă,
Custandinlu 'ş'lu sculă,
Di-ĭu durn'ĭa 'ş'lu diştiptă,
Di ţîţă 'ş'lu sutură,
Ş'nîpoĭ pri somnu-l bîgă.
Sĕ-adără, sĕ-armătusi,
La punte s'ducă nchisi.
Cu marĕ haraŭ' eara
Prîndzul cîndu 'ş'lu-aduţea.
Ma la punte cînd agĭumsĕ,
A masturlor ea lă dzîse:
— „Voĭ, laĭ masturĭ, voĭ maraţ,
Cu-ambăreaţă ţe lucraţ!
Iu e puntea ţe-adărat?
Şease an'ĭ voĭ ţe lucrat?"
— „Doamnă, ş'noĭ nă cĭudisim
Puntea de-anda u-ahĭursim;
Dzuă ş'noapte tuţ lucrăm
Ş'nu putem tra si-u mprustăm.
Ma-marlu nă dimîndă.
Cu gĭurat nă sprigĭură:
Asîndz prîndzul carĭ v'aducă
S'nu lu alîsăm tra si fugă,
Tu ĝimeal'ĭe si-l băgăm,
Ş'puntea s'putem si-u-adărăm".
Ea, laĭa-şĭ, nu-şĭ aduchea
Masturl'ĭ ţe l'ĭ zbura;
Pri bărbat-su ma 'ş'mutrea
Şi-l videa că tut plăndzea,
Cu dor marĕ lu ntriba
Cît videa că lăcrima:
— „Vrutlu-a meŭ gĭone bărbat,
Voĭ s'n'ĭ-aspun'ĭ ndreptu ş'curat:
Tră ţe plîndzi ş'lăcrimedz?

Spune ndrept, aşi s'bănedz!"
— „Vrută, suschirarea mea
Nu easte tră alt ţiva:
'N'ĭ cădzu nelu, vruta mea,
Tru-aţea groapă; treţĭ di-l l'ĭa!"
Tru groapă nîsă 'ş'intră,
Cum bărbat-su dimîndă;
Masturl'i si himusiră
Cu v'ie şi făr' di n'ilă,
Tu 0imeal'i u-arucutiră
Şi cu chetri-u stizmusiră.
Ea, laĭa, ma lă striga,
Cu n'ilă-l'ĭ pîrlîcîrsea,
Cărnurle 'ş'li dipira,
Perl'i din cap 'ş'l'i-arupea:
— „Agalea, galea, masturĭ voĭ,
Masturĭ cu tehnea-araŭă;
Agalea, vă pălăcîrsesc,
Se-aplec n'iclu-n'ĭ 'nă oară!"
Masturl'i plîngu nu-avdza,
Boaţea l'eĭ nu l'i-u-asculta.
Nîsă ĭară lă dzîţea
Ş'cît puţea-l'ĭ pîlîcîrsea:
— „Voĭ, masturĭ, ah! voĭ maraţ!
Maşĭ un graĭ si-n'ĭ ascultaţ:
Va s'vă dzîc ninga 'nă oară,
Ţiţa s'n'i-u-alăsaţ nafoară,
Natlu di foame s'nu-n'ĭ moară;
la pitreaţiţ si-n'ĭ lu-aducă,
Tra si l bag pri ţîţă s'sugă,
Că e n'ic şi nicriscut,
N mprustat, multu minut!"
Masturl'i ĭar nu u-avdza
Lucrulu nîşĭ că-şĭ mutrea.
Marata atumţea scoase

Blîstem ş'foc din gura l'eĭ:
— „Cum zghileaşti n'iclu-a meŭ,
Si zghileasc' aest arîŭ;
Ş'cum treambur mine mărata,
Ş'treambură ş'puntea din Arta;
S'nu treacă mes cînd arîŭlu
S'nu s'purindă di-om nicat;
Ş'cum în'ĭ cură-an'ia sinlu,
Aşi s'vă curaţ ş'voĭ masturĭ.
Cîţ perĭ, laĭa, 'n palmă n'i-am
S'hibă tihea voastră tu-an.
Di treĭ surărĭ ţe eram,
Treĭle cu tihe araŭă:
Că treĭle nă stihĭusiră
Masturl'i arăĭ ş'făr' n'ilă:
Una e tu-a Dunăl'eĭ,
Alantă tu-a Vardarluĭ,
Iar ĭo tu puntea Artăl'eĭ!"

PROSA

SNOAVE, LEGENDE, BASME

DI AL NASTRADIN-HOGEA

Eara unã oarã treĭ cãlãtorĭ. Unã dzuã l'ĭ-acîţã unã furtunã pri cale şi s'turnarã la unã hane ţe eara aclo aproape. După ţe mîcarã ş'biurã noaptea ntreagã, dimineaţa l'ĭ dzîsirã a hîngiluĭ s'lã da ţiva ş'trî cale. Cum hîngilu nu-avea ninga vîrnã mîcare hîzîre, lã hearse vîrî dzaţe oaŭã. La platã bãgarã tu socoteală somnul, mîcarea ş'biutura a lor, ĭarba a caĭlor, fîrã si-şĭ aducã aminte, niţi el'ĭ, niţi hîngilu, di dzaţile oaŭã.

Tricurã di-atumţea ca trei an'ĭ. Lucrile vin'irã aşi ca treĭl'ĭ cãlãtorĭ s'tragã nãpoĭ la vecl'ĭul a lor hîngi. Unlu di el'ĭ, carĭ vrea si se-aspunã cã easte ma tin'isit, acl'ĭamã hîngilu şi-l'ĭ dzîţe:

— Ia ascultă, ore Dzimă—aşi se-acl'ima hîngilu—, aŭa ş'trei an'ĭ noĭ aveam traptă tut aŭa, la tine. Ghinè ma tu oara a fugăl'eĭ nă-agîrşim ş'ţî plătim dzaţe oaŭă ţe nă le-aveaĭ datã trî cale. Tute fiţea un γros; noĭ 'ţ dăm tora doĭ. Eşti ifhăristisit?

— N'ĭ aduc multu ghine aminte, ore oaspè — l'ĭ-u-are hîngilu —, ma ved cã nu-n'ĭ daţ cît prinde. Tora, după trei an'ĭ lipseaşte si-n'ĭ daţ unã n'il'e di γroşi!

— Cum s'poate unã ca aestă, dzîsirã cãlãtorl'i. Ţe, nacã vreĭ s'ţ'arîdz di noĭ?

— Nu-n'ĭ arîd ş'dip dzîse hîngilu. În'ĭ daţună n'il'e di γroşĭ, i v'aduc la huchĭumate.

Călătorl'i nu vrură se-avdă di zboarile a hîngiluĭ, şi el s'duse di-l'ĭ deade tu mîna a catiluĭ.

Dzua alantă lă vin'ră clisile ş'la noaŭă dimineaţa eąra-l'ĭ în faţa catiluĭ. Hîngilu, după ţe aspuse cum vin'ră călătorl'i, cum lă deade s'mîcă, agĭumse ş'la oaŭă.

— Dzaţi oaŭă, dzîse nîs, vrea-n'ĭ da dzaţe pul'ĭ. Caθi pul'ĭŭ veara alantă vrea-n'ĭ da alţî dzaţe pul'ĭ. aşi că vrea s'facă ună sută di capite. Caθe cap, a treĭa veară, vrea-n'ĭ da ninga cîte dzaţe pul'ĭ, aşi că s'fac pisti tut ună n'il'e di pul'ĭ. Eŭ, Domnule Gĭudicător, nu lă caftu dicît cîte un γros pi cap. Si-n'ĭ plîtească cama 'n v'ie n'il'ĭa di γroşĭ, că altă soi vaĭ cama alin tin'ia a puĭlor.

Catilu armase pri minduire, ş'după mutra ţe feaţe undzea că vrea s'da ndriptate a hîngiluĭ.

Unlu di călătorĭ s'faţe că-l'ĭ cură narea. Işi pînă nafoară, ş'di aţia, aγon'ĭa după avocat.

Tu chirolu aţel Nastradin-Hogea eara avocatlu aţel cama avdzîtlu. Cum agĭumse la nîs, călătorlu l'ĭ-aspuse cum sta tută mintitura.

— Multu ghine, dzîse Nastradin. Tine du-te la huchĭumate ş'dzî-l'ĭ a catiluĭ că voĭ nu hiţ mulţumiţ di istindachea a luĭ şi că aştiptaţ un avocat ca s'vă l'ĭa apărarea.

Călătorlu s'turnă la huchĭumate şi l'ĭ dzîse a catiluĭ aşi cum l'ĭ-avea aspusă Nastradin. Catilu 'l cunuştea ghine pi Nastradin, aşi că prindea ca s'lu-aşteaptă.

Adastă ună oară, adastă doaŭă orĭ, ş Nastradin tut nu s'videa s'v'ină. Catilu pitricu atumţea un purtar ca s'lu-acl'ĭamă. Cîndu purtarlu agĭumse acasă la Nastradin, lu-află ĭu hirbea nişti grîn. L'ĭ dzîse că lu-aşteaptă catilu la huchĭumate ş'lipseaşte s'v'ină cît cama 'n v'ie. Nastradin l'ĭ aspuse că va s'v'ină unăşună, că grînlu easte etmu ş'că va-l pitreacă la agru ca s'lu seamină, că aşi, hertu, creaşte cama aγon'ĭa.

Purtarlu nu ştĭa cu carĭ mînă si-şĭ facă cruţea cînd avdzî aeste zboare.

S'duse şi-l'ĭ dzîse a catiluĭ ţe l'ĭ-aŭ avdzîtă urecl'ile. Catilu apîrn'i se-arîdă ş'nîs.

După puţînă oară agĭumse ş'Nastradin la huchĭumate.

— Cîţe amînaşi ahîndu, Domnule Nastradin,—lu ntribă catilu.

— De, efendim, aveam nîscîntu grîn trî hirbeare ş'nu puteam s'lu-alas, că prindea si-l pitrec cît cama 'n v'ie la agru ca s'lu seamină, că aşiţe, hertu, creaşte cama 'n v'ie ş'cama mare.

„Ha, ha, ha!" — apîrn'iră se-arîdă tuţ din sală.

— Ptiŭ! s'ti l'ĭa daraclu, s'ti l'ĭa — l'ĭ-u-are catilu —, că multu glar va s'hiĭ! S'poate vîrnăoară ca s'crească grînlu hertu?

— Am dit oaŭă hĭarte pot ca s'easă vîrnăoară pul'ĭ? — dzîse arîdzîndaluĭ Nastradin-Hogea. Arîdeţ di mine ş'nu videţ ţe glarĭ hiţ voĭ, ţe hiţ acl'imaţ s'făţeţ ndriptate la oamin'ĭ!.....

Cu aesti zboare avocatlu a nostru ascîpă pi maraţl'i di călătorĭ di ună mare bil'eae.

Hîngilu, cu nărle dipuse, le-adună cătr' acasă ş'nu pot si ştiŭ cîte va-l'ĭ aĭbă asunată a mul'ĭari-saĭ di ţinate.

UN VIZIR CU MINTE

Şahlu a li Persie vrŭ să ştibă cîţ glarĭ are tu împărăţia luĭ şi-l'ĭ dzîse a vizirluĭ s'l'i facă ună listă di tuţ. Vizirlu u feaţe şi bîgă în caplu a listăl'eĭ numa a Şahluĭ. Cînd u vidzu Şahlu, s'nărăi foc:

— Impărate. îl'ĭ dzîse vizirlu, dzîlile tricute deadişĭ paradz mulţî la nişti oamin'ĭ ca si s'ducă s'ţ'acumpîră cal'ĭ di

tu Evrope şi escu sigur că oaminl'i aţel'ĭ nu va s'toarnă năpoĭ; — ĭa trî ţe ti bîgaĭ în caplu a listîl'eĭ.

— Cara si s'toarnă? dzîse Şahlu.

— Ca si s'toarnă, va se-aştergu numa a voastră şi va scriŭ numile a lor, — îl'ĭ dzîse vizirlu.

Fig. 8.— *Tip de Romîncă din Lumniţa (Meglenia) în costum naţional*

UOMU, LISIŢA ŞI LUPU
(DIN MEGLENIA)

Ună oară un ŭom s'dusi cu chiriă. Si dusi diparti şi cumpără peştĭ. Că chinisi si ducă acasă, ca amnă mult, ăţĭ

-că pruchiă di casă vizu ăntru ĭel ună lisiţă culcată ăn drum, -ca moartă. Şi ĭel aŭ şi-u pusi ăn coşu di peştĭ şi ziţea zăros: „Că s'mi duc casă di si-u biles, di si-l'ĭ dar un cujoc la mul'ĭari". Şi-şĭ amna cutru casă.

Că pruchiă di casă ancă di la poartă vicni:

— „Mul'ĭari-mea, mul'ĭari-mea, ĭeşĭ curăn si discărcăm,

Fig. 9. — *Romîn din Giumaia (N.E. de Serres) în costum naţional*

-că mari căsmet vuşĭ di flaĭ ună lisiţă di si ţ-u darăm cujoc!"

Si mul'ĭari-sa bucuroasă si dusi si discarcă. Căn pucătară an coş: nu-ari ni peştĭ, ni lisiţă.

Ară ţea lisiţă nu ra moartă, tucu şa si culca. Di ca-ŭ pusi ăn coş la ea că-l'ĭ vini ăn criel, di că caţă, le peştĭ şi turĭa. Că l'i turi toţĭ, fesi ăn unu coş ună sucică, scucni şi

ăn lantu, fesi şi ăn ĭel unã sucicã şi ăşĭ fuzi. Ăţĭ cã-l'ĭ dunã peştil'ĭ chinisi si ducã casã cu peştil'ĭ. Ăţĭ ca s'dusi casã, cã l'i zacăcĭo, zacăeĭo di grindă şi cã vini priatilĭu lupu, ea la lă scandu şi l'i dedi si şadă. Ăl'ĭ zisi la lupu:

— „Priatilĭuli, ĭo s'mi duc s'l'i dun luşnaţil'ĭ di pri casă, ară tu şăzĭ; ama s'nu ti pucaţĭ ăn sus, cutru grindă, că ari nişti cucudi di căntari di si-ţĭ cadă vrină an rost di si-ţĭ l'ĭa frăngă dinţil'ĭ".

Ăţĭ fuzi lisiţa. Ca fuzi lisiţa, lupu cătă an sus l'i vizu peştil'ĭ. Lupu aşĭ ziţea cu crielu: Cmo, ca si vinã lisiţa, si veadă ţe si-l'ĭ fac!"

Ăţĭ cã vini lisiţa, ăşĭlă unã tuĭagă, ară lupu unã soŭă, si răzbătură. Lupu cã măĭnea cu soŭa, dă-l'ĭ-ti di grindă, ară lisiţa cã-l'ĭ ra micã tuĭaga, ca la dunã priste mur, la tălcĭo.

Şi şa pricazmu si sfărşă.

MINCIUNOŞIL'I
(DIN MEGLENIA)

Vrin si dusesi ăn vrin cătun şi, căn si anturnasi, cătunen'ĭl'i la antribară:

— „Că ti dusesişĭ, ţe cătun ra, ţe turlĭ di cătun ra?"

Iel la zisi:

— „Casili raŭ cupiriti cu carni di porc!"

Cătunen'ĭl'i cum să viruĭască ţesta! Bini ma ş'la ve cu ĭel mincĭunosu şi soţu-su. Şi ţista zisi:

— „Şa-ĭ! Io nu vizuĭ oaltarĭ căn tricuĭ pri cola cum raŭ cupiriti casili, amă vizuĭ că gardurile raŭ amplititi cu cărnaţĭ".

Ţista laf si ziţi căn nu jundzi un mincĭunos, ama vini şi lantu cu maĭ marĭ mincĭunĭ.

TRÎ ŢE NU-ARE GHIEŢÎ FURI

Lă si avea urîtă cu bana di ɣiftarɣiò. Dicît totna cu mîn'ile arse, tra s'facă ţupate, guvojdzî, petale..., cama ghine s'ţingă apala cum fac şi-alţ mulţ gĭon'ĭ şi-acloţi tu munte, cu-apala di mesi ş'cu tufechea dinanumirea, se-acaţă chirîgĭadzl'i s'lă l'ía paradz

Aşiţe s'mindui ɣiftul Θimn'ĭul cu treĭl'i-a luĭ ficĭorĭ: Cotta, Cola şi Albul. Ş'neună, ne doaŭă, li ţimsiră, umplură tastrile cu pîne ş'fuga tu munte: işiră furĭ!

Pînă cîndu tastrile eara mpline, 'şi-acăţarăună aumbră, diparti di cale, şi-acloţi, teşi pri pîntică, fîţea planurĭ

Dzîlile triţea; chirăgĭadzl'i nu s'videa, — că, dè, ţe cîfta pri ĭu nu lă eara calea? Pînea dit tastre lă si bitisea. Teşi pri pîntică, lă eara fricâ s'mută ş'capitle. Alătratlu a vîrnuĭ cîne l'ĭ făţea s'treambură ca vearga şi s'lă ngl'ĭaţă suflitlu. Gĭon'ĭ furĭ!

S'guliră tastrîle! Carĭ di nîşĭ si s'ducă 'n hoară s'l'ía pîne?

— Bre afendi, dzîse Cotta; ghine dzîţea mana, ore afendi, că noĭ nu him àcşi trî furĭ!

— Ghine dzîţi Cotta, are afendi, l'ĭ-u toarnă Cola; cama ghine s'nă turnăm 'n hoară şi se-adrăm guvojdi.

Albul tàţea.

— Aşi-ĭ ghine, vre hil'ĭ, s'nă turnăm în hoară şi s'nă ncl'inăm; dicît nî-ĭ fricâ....., s'nu dzîcă ascherea că feaţim multe lîeţ.

Şi-aşiţe, laĭl'i di furĭ nu ştĭa ţe s'facă. Dumnidză fu cu nîşĭ, că puţîn cama diparte eara un plaĭŭ plin cu-amure. Dzua lă fu fricâ si s'ducă, şi-aştiptară pînă ţe murdzi.

Treĭ dzîle u-adusiră maşi cu-amuri pînă ţe s'bitisiră ş'nîse. Nu eara altă hală, prindea si s'ducă la moară s'caftă pîne. Aşi feaţiră.

Cum se-apruchearǎ di moarǎ, cînile arhĭusi se-alatrǎ.

— Eĭ, murare, — strigǎ γiftu-Θimn'ĭul — ţîne cînile cǎ him furĭ!

După ţe cînile fu ligat, intrarǎ tu moarǎ şi-l'ĭ dzîsirǎ al murar s'lǎ facǎ unǎ turtǎ cît cama mare. Murarlu bîgǎ trî turtǎ, ĭar gĭon'ĭl'i furĭ, teşî pri dinţî, aştipta turta...

Nu tricu multu ş'moara fu ncircl'eatǎ di ascheri, cǎ murarlu avea datǎ hîbare.

— Ascundeţ-vǎ, dzîse murarlu, cǎ v'ine ascherea.

Un di nîşî, tatǎl a lor, nu pruftusi si se-ascundǎ. Lu-acǎţarǎ şi-l tǎl'ĭarǎ.

— Moreee, ţe sîndzi laĭŭ aŭ ş'γifţîl'ĭ aeşti — dzîse un aschirlî; cum lǎ easte chealea, aşi ş'sîndzile.

— Nu-ĭ aşi, efendim, — strigǎ Cotta ţe eara ascumtu tu un loc ş'trimbura ca vearga — : sîndzile easte laĭŭ diamure.

Lu-acî ară ş'pri Cotta şi-l tǎl'ĭarǎ.

— Ma s'nu-avea gritǎ, vrea se-aĭbǎ ascǎpatǎ, — dzîse un aschirlî.

— Ţe greaĭ, vre glare! — strigǎ Cola.

Lu-acǎţarǎ şi-aestu şi-l tǎl'ĭarǎ.

Albul ţe-avea armasǎ l'i si pǎru cǎ vaĭ ascapǎ şi dzîse:

— Io nu grescu, efendim, pri mine s'mi-alǎsaţ.

— Ş'tini, vre gaĭe, hiĭ fur?

Lu-angĭupară ş'pri nîs şi-l pitricurǎ tu lumea alantǎ.

Ş'de-atumţea nu-are γifţî furĭ.

TRĂ ŢE FURĂ PICURARL'I

Cîndu lu-adusirǎ Hristolu s'lu ncrǎfusească pi cruţe, Uvreĭl'i dimîndarǎ se-aducǎ nîscînti penuri mărĭ. Cît le-adusirǎ, na cǎ treaţe pri-aclo un picurar; 'l curmǎ n'ila cîndu

vidzu pi maratlu-şĭ di Hristo cum s'dirină. Picuralu s'şuţă, se-anvîrteaşte, da dulăĭ di-avarligaluĭ, ş'feaţe cum feaţe, ş'căleaşteună cîteună tutè penurli di-aclo.

Uvreĭl'i, cîndu vidzură că penurle lă lipsescu, acăţară s'facă ca turbaţ. Mutrescu ncoa, mutrescu nclo, — cîipe s'feaţiră penurli dintră nîşĭ. „More, carĭ li lo? more, carĭ li lo?", fîţea tuţ ca şiştişiţ ş'vîr nu putea s'dzîcă carĭ li lo: — picurarlu u-avea-angănată căţaŭa fîră ca s'lu-aduchească.

Tu-aţea oară na că treaţe pri-aclo şi-un γiftu. Di un, di alantu, γiftul află că Uvreĭl'i alagă tră penure:

— „Penuri căftaţ?" ntribă nîs. „Macă-ĭ zbor trî penuri, nu vă mcaţ inima, că v'aduc eŭ ma mărĭ ş'ma bune".

Şi-aşi γiftul dusi di-adră nişti penuri γifteşti ţe, cîndu acăţară si-l'ĭ le bată tu truplu a Hristoluĭ, 'şĭ vidzu maratlu nividzutile.

Atumţea s'turnă Hristolu ş'dzîse:

— Picurare: tine ţe mi vruşĭ s'n'i-aĭ urăcĭunea: totna nviscut ş'totna avut s'ti ved; di furtu mînă s'nu tradzĭ ş'neca s'vedz i s'paţ ţiva di furtu.

Apoĭa s'turnă cătră γiftu şi-l'ĭ dzîse.

— l'iftu ş'laĭŭ s'ti ved totna. Hăire s'nu-aĭ putè ş'cu pîntica nafoară s'imn'i totna, dispul'ĭat ş'cacurizic.

Di-atumţea γiftamea ţe-l'ĭ dzic şi *fara Hristoluĭ* tradze nitraptile; ĭar picurarlu, cît bun ş'curat s'hibă, tut va da cîteună-oară tu tehnea ţe l'ĭ-u dimîndă Hristolu: s'fură barim cîte un numal'ĭŭ tu an.

PUILU PICURAR

Pul'ĭlu *picurar* ĕara ma naintea un tinir şi-aleptu picurar. Ascultaţ se-aflaţ cum s'feaţe el pul'ĭŭ.

Cîndu acîţă s'l'ĭ-asudă mustaţa şi inima s'l'i bată, cum

bate flueara prumuveara cîndu nvirdzăscu vulodzli, ştiĭ, trîşĭ cîndu cupiĭle Armîn'ĭlor pîscînda se-alină agalea şi muşat tu munţî, s'feaţe ş'nîs picurar.

S'feaţe picurar, ma turma l'i-u păştea cama multu Viroana — căţaŭa luĭ — dicît nîs ţe dzua alăga după cuĭbare şi după ocl'i di muşate. Al'ĭumtrea eara bun cîtu s'dzîţĭ: per nu mîca alăntuĭ. Cu un zbor eara omlu a calil'eĭ.

Cum şidea 'nă dzuă sun aumbrată şi bătea cu flueara, 'nă boaţe dulţe, dulţe, ţe si staĭ si-u-asculţ şi s'nu ti saturĭ di nîsă, arupse dit tufa păduril'eĭ.

A picurarluĭ l'i-armase mintea pri cîntarea ţea şi-l'ĭ cădzu ahîntu dor tră pul'ĭlu aţel, că 'şĭ-u bîgă s'lu-acaţă.

Cu vulia şi mintea aestă ficĭurească, 'şĭ-alîsă nîs turma şi s'deade tu păduri după pul'ĭŭ.

Aŭă s'lu-acaţă, aclo s'lu-acaţă: ţ'aflaşĭ pulĭŭ si sta! Picurarlu cît agĭundzea la truplu a cupacĭluĭ ĭu bătea pul'ĭlu — că nu se-alăsa di băteare —, aestu azbuira ma nclo pri altu, arbure şi apîrn'ĭa s'bată şi s'l'ĭ-u dzîcă dipriună

Picurarlu armînea cu gura hîscată di mutrea ĭu va s'bagă pul'ĭlu, şi cum se-apunea, 'şĭ-u dădea alaga-fuga cătr'aclo.

Treĭ dzîle şi treĭ nopţ alîgă cu limba scoasă aleptul ş'măratlu picurar după hrisusitlu aţel pul'ĭŭ. Şi cîndu agĭumse tu sonè sun truplu a cupacĭluĭ ĭu bătea pul'ĭlu, se-andrupă puţîn di nîs şi, curmat mortu cum eara, bagă ş'muşata băteare a pul'ĭluĭ ţe ţ'aundzea inima canda cu n'ĭare, cădzu tu un somnu lung şi dulţe fîră s'bată v'iŭ, di dzîţeaĭ că-l'ĭ băgară ţară di mortu.

Tu-agîrşirea ţe feaţe, durn'i, durn'i trei an'ĭ di dzîle şi poate că neca vrea s'dişteaptă ninga ca s'nu s'frăndzea cupacĭlu putridzît di angricarea luĭ.

Tu scularea ţe feaţe îşĭ frică ocl'il'ĭ şi brui s'veadă cătră ĭu azbuiră pul'ĭlu aţel hrisusitlu. El 'şĭ-u-avea că maşĭ cît-cît îl fură un ocl'ĭu di somnu.

După ţe mutri tu toate părţîle şi nu putu s'lu andză-

rească, îl'ĭ v'inea s'creapă di foc ş'di arău, cum s'doarmă si-l'ĭ ascapă puĭlu.

Ca bătut di grindină s'turnă nîpoĭ cîtră la turmă-l'ĭ şi calea tută nu-l'ĭ se-astindzea „cum s'l'i-ascapă puĭlu a luĭ".

Cîndu agĭumse la turmă, multu s'cĭudui nîs cînd vidzu că numirlu a oĭlor eara di trei orĭ ma mare di cum le-alăsă. Cîndu angînă căţaŭa si-l'ĭ aspună aestă că el lipseaşte di trei an'ĭ, s'mărmurisi di mprostu. El 'şĭ-u-avea că maşĭ cît-cît a-gîrşi, — şi-aŭà, naparte: trei an'ĭ di dzîle somnu! S'ti ncruţeşti şĭ-altă nu!

E, neĭse! Haraŭă pri nîs cîtă s'dzîţĭ, loclu nu lu ncăpea şi..... sănătate!

Aclo ĭu-şĭ hărisea cîn'il'i şi uiţîle, na şi masturu-Nicola — luplu —, ĭu-l'ĭ pricade trî 'nă oaĭe, că nu-l'ĭ aduse vîrnu slab di cînd lipsi. Bun cum eara picurarlu şi hîrios că 'şĭ-află tutiputa ghine: „ţîne!" l'ĭ dzîse a lupluĭ, „ţîne ş'tine *haramu-ja*ĭ un birbec ş'după soare du-te!"

A li Viroane îl'ĭ chică ahîntu multu tr'aestă, că si-u-agudeaĭ cu curşumea sîndze nu-l'ĭ chica. Ţe dzîţea nîsă? „Luplu nu-adră arău tu cupii că fuĭ ĭo şi că nu putu, şi domnu-n'ĭu s'l'i da ninga prótlu birbec?" Nu-l'ĭ se-astindzea a li Viroane iuvaşĭuva!

Ahît nîsă, ş'lo dzuă bună di la cupie ş'nividzută s'feaţe. Dimineaţa, cîndu si sculă picurarlu di andzare şi angînă Viroana s'l'i-arucă s'mîcă, — nu-are Viroană! U-angană ncoa, u-angană nclo — nu-are Viroană! Viroana s'duse, s'duse!.. S'cîrti ahit multu picurarlu că, si-l videaĭ, dzîţeaĭ că-l'ĭ si nicară cîrăv'ile. Şi-alîgă, alîgă, ĭu nu-alîgă? Loclu di-anantă parte-l turnă; ma Viroana adoară nu u-află.

Dipus ş'cripat — că nu-l'ĭ si zbura —, nu ştea ţe s'facă. Ca gĭumitate di om s'feaţe. Atumţea 'şi-aduse aminte di glîrimea ţe-adră: si-l'ĭ da a lupluĭ protlu birbec. Îl'ĭ vin'e căcĭua divarliga, ma ţe u vreĭ; amînat.. Şi-acşi s'turnă cîtră Dumnidzău şi-l'ĭ pricădzu:

E, Doamne, Dumnidzalè,
Dă-n'ĭ peane trî tîmbare,
'Nă cĭucĭulă
Trî zărculă,
Un pul'ĭŭ corbu si-n'ĭ mi fac,
Trî Viroana si-n'ĭ alag;
Un pul'ĭŭ, laĭlu-n'ĭ, si-n'ĭ armîn,
Cu Viroana pîn' s'me-adun.

Şi lu-avdzî Dumnnidzălu! L'ĭ-u-ascultă pîrîcîlia şi-l feaţe pul'ĭŭ: di tîmbare l'ĭ feaţe peane; di zîrculă, 'nă cĭucĭulă, că şi-astîndză se-acl'ĭamă *picurar.*

Tută dimineaţa poţ s'lu-avdzî cum de-andzarea ndzaril'eĭ bate şi-şĭ angană căţaŭa, alinîndaluĭ-si cîtră bunlu Dumnidzăŭ.

Ş'nu u-află măratlu picurar, că ninca easte pul'ĭŭ.

Armînlu aleadze tu bătearea (cîntarea) luĭ şuirarea şi-angănarea aestă:

Cut-cut, cut-cut!
Vir Viroana mea,
Vir Viroana mea!

Tut acşi angană ş'picurarl'i cîn'ĭl'i cîndu l'ĭ cher, i cîndu vor s'l'arucă trî mîcare.

Că fu picurar, u-aspune şi zîrcula ţe u poartă 'n cap. Va ntreghĭ poate cum di se află picurarlu cu zărcula 'n cap tu oara ţe s'feaţe pul'ĭŭ? E ghini, află că el ahîntu multu alîgă, că lu-acîţă toamna cu ploĭurle, di vrea nu vrea maratlu, nu putea s'imnă fără zărculă. Ma n:lo..., acşi avdzîĭ, acşi ţ'aspuş.

Ahîti ş'tute cu măratlu picurar.

PICURARLU FAPTU ZMEU

Armăn'îl'i dzîc că tu munţîl'ĭ a noştri, — nîscînţ dzîc că aestu lucru si-are faptă ningă balta dintră munţîl'ĭ Vasiliţa (Avδela), Zmolcu (Samarina) şi Gramuste; alţi că se-are faptă ningă balta di pri muntile Peristera (Bitule), — eara doĭ picurarĭ fărtaţ carĭ păştea oĭle dadun. Triţea bană amirărească pri dzen'îli aiştor munţ muşaţ, că unä lume ntreagă-l'ĭ zilipsea.

Unä dzuă, cînd şidea teşĭ sun aumbrata fagluĭ aţiluĭ di-aclo, ţe s'lă veadă ocl'il'ĭ? Doĭ zmeĭ, gĭon'ĭ ş'muşaţ, seavea acăţată la gĭoc cu topile di neaŭă. Unlu băga seŭ tu topile di neaŭă ţe-adra şi-aruca cu nîse se-agudească pri-alantu carĭ dişcl'idea gura ş'li ngl'ita; alantu băga sare tu topile a luĭ şi le-aruca şi nîs aţiluĭ di ntîn'îŭ carĭ ş'nîs li ngl'ita. Se-alumtară aşi di dimineaţa pînă cătră seară, cîndu zmeŭlu ţe-avea ngl'itată topile cu sare cripă dĭunăoară, ĭar alantu ţe avea ngl'itată aţeale cu seŭ nu păţî ţiva.

Picurarl'i a noştri ma-şĭ mutrea di-aclo ĭu şidea şi aştipta s'veadă ca ţe va s'cură după aestă.

Zmeŭlu carĭ armase v'iŭ se-apruche di-aţel mortul, l'i scoase dit cheptu inima ş'hicatile, li hipse tu unä sulă ş'li băgă si s'frigă. Dipreapoĭa acl'imă un di fărtaţl'i picurarĭ şi-l'ĭ dzîse:

— Eŭ lipseaşte s'mi duc niheamă, că am lucru pînă tu un loc; tine si staĭ aŭaţe şi s'n'i-avegl'i friptaĭlu, s'nu-l mîcă vîrnă zlape. Ma mutrea ghine s'nu ti pingă picatlu si badzi 'n gură vîrnă cumătice, că dĭunăoară vaĭ armîn'ĭ mortu tu loc.

Şi dzîcîndaluĭ aesti, s'duse.

Picurarlu a nostru, pul'îŭ di aslan ţe era, şidzu cît şidzu di avigl'e friptaĭlu, ma tut şuţîndaluĭ sula, l'ĭ vin'e unä an'îurizmă ahît gustoasă, că nu putu se-aravdă şi-şĭ dzîse: „va

s'mîc şi eŭ unã bucatã n'icã-n'icã di tot; nu vaĭ mor trã a-hîntu puţîn lucru". Ş'cum dzîse, feaţe. Bãgã 'n gurã unã cumãtice di inimã şi unã di hicat şi, fãrã s'li-ameastică, li ngl'itã.

Cîndu, ţe si-aduchească? Canda-l'ĭ se-aprease cheptul di foc; sîndzile l'i-alîga şi-l'ĭ clucutea pritu vine, canda-l'ĭ hirbea unã pirã neastîmtã; braţîle ahînt multu l'i si nvîrtoşarã, cã zmuldzea din loc muşatile fidane, canda era hire di praşĭ; cu un zbor, aduchea ahîntã mare virtute tu truplu a luĭ, cã pãrea cã easte ma multu di cît om. Atumţea aduchi cã aestã cĭudie u-avea faptã maşĭ friptaĭlu ţe avea mîcatã, şi ditr'aestã ngl'itã şi bucata ţe avea armasã.

După ţe ngl'itã şi-aestã bucatã, ahîntã multã virtute bãgã picurarlu a nostru, cã nu lu ncãpea loclu: bizbil'ile şi şcarpile l'i si pãrea cã suntu nişte şombure; chin'il'i aţel'ĭ cama analţîl'ĭ l'ĭ culca mpade, canda se-agĭuca cu surţeale, şi, cîndu imna, s'cutrimbura şi se-ahîndusea loclu pri ĭu cãlca cu cicĭorlu !...

Trîşĭ cãtrã searã, multu amnat, s'turnã şi zmeŭlu si şĭ caftã friptaĭlu, ma ş'picurarlu a nostru carĭ avea di doaŭã orĭ virtute, di om şi di zmeŭ — ditr'aţea cã avea mîcatã inima şi hicatele a mortuluĭ, — lu-acãţã şi pri aestu şi-l vîtîmã. Ma napoĭ lo calea cãtrã stane. Cînd agĭumse aŭà, aflã soţlu alantu cama n'iclu cã muldzea oĭle; 'l sculã di pri scîmniciŭ şi-l'ĭ lo loclu ca s'mulgã nîs oĭle. Ma ţe s'vedz? Nu-apuca si stringã dzeaditle nihĭamã şi-armînea cu udzîrle a oĭlor tu mînã. Cîndu vidzu aestã cĭudie fãrtatã-su, aţel cama n'iclu, l'ĭ dzîse:

— Alasã, tine fãrtate, oĭle astã-searã, cã va li mulgu eŭ. Şi s'bîgã nîpoĭ s'li mulgã.

Tricurã nîscînte dzîle di la aestã, cîndu fãrtatlu aţel marle acl'imã pri-aţel n'iclu şi-l'ĭ dzîse:

— O laĭ fãrtate! Duchescu cã nu va s'pot si bînedz cama multu cu tine. Nîscînte orĭ n'ĭ v'ine un dor mare s'miaruc tu baltã. Ditr'aţea, ţe fu scriatã si s'facã: eŭ va s'mi-

aruc tu apă ş'tine, cara s'ţî si facă dor s'mi vedz şi si zburîm, l'ïa fluïara aestă şi bate, şi atumţea eŭ va s'es din apă ca s'nă videm. Ma, pri caplu a tăŭ şi a tutulor di-acasă, si nu-aspun'ï a vîrnuï, că, si ştiï, că nu va mi vedz altă oară.

Dzîse şi se-arucă diunăoară 'n baltă ş'fărtatlu aţel n'iclu armase singur.

Cîndu s'turnă 'n hoară ľu nïribară tuţ di tute părţîle ţe-l'ï pîţî soţlu; ma a vîrnuï nu-l'ï aspuse. Cama tru mardzine, nduplicat di lăcrin'ïle a mamîl'eï a fărtatluï, u lo cu nîs tu munte şi-u-aduse ningă baltă; nţipu dipreapoïa s'cîntă cu fluïara. Diunăoară s'mintiră apile şi ditru nolgiclu a baltîl'eï işi fărtatlu aţel marle carï, cîndu 'ş'vidzu mî-sa, l'ï dzîse aţiluï n'icluï:

— Nu ti ţînuşï di zbor; si ştiï că di-aŭa ş'nîinte nu va mi vedz.

Şi se-ahîndusi tu apă.

Zmeŭlu — că aşi va-l'ï dzîţem —, era isusit în hoară cu unä featä, soră di noaŭă fraţ. Cîndu avdzîră aeşti că gïonile s'feaţe zmeŭ icä stihïò, u-adusiră feata şi-u isuriră cu un altu.

Era dzua di numtă. Trîşï atumţea cîndu gïuca feata 'n caplu a corluï, diunăoară zmeŭlu aripidineadzä ca sfulgul, cävală pri un nior, di pri muntile ïu era — Zmolcul i Peristera —, u l'ïa feata şi-u-aduţe la pălatea luï din lac (dit baltă).

Fraţl'ï a featil'eï niputîndaluï se-aravdă unä ahîntă mare arşine, se-alinară pri munte şi nţipură s'facă unä vie (luγume), ca si seacă laclu, si s'batä cu zmeŭlu şi si-l'ï l'ïa feata. Ma 'n cot. Cît lucra dzua tutä noaŭl'ï fraţ, noaptea zmeŭlu u umplea cu unä mînä.

Aşi azï, aşi mîne, pînä cîndu zmeŭlu si năiri unä-oară şi-l'ï dzîse a featil'eï:

— Avdzî, lea tine, ca vaï di fraţl'ï a tăï cara s'es nafoară; vîrnu nu vaï armînă v'iŭ.

Feata, cu zbor dulţe, l'ï dzîse:

— Căţe si-l'ĭ vaţîn'ĭ? Astupă-lă cama ghinè via cu vîrnă şcarpă şi si s'ducă ună-oară.

Şi aşi feaţe zmeŭlu; dizlîchi ună şcarpă ditru coasta muntiluĭ şi-u-arucă aŭà ĭu u vedz; ĭară fraţl'i a featil'eĭ, vidzîndaluĭ că cu zmeĭl'i nu se-alumtă, dipusiră 'n hoară-lă.

Picurarlu faptu zmeŭ ş'pînă 'n dzua di asîndz easti-l tu balta ĭu s'băgă.

CAPRA I LUŢEAFIRLE?

'Ş-era ţe nu-şĭ era.

Era ună-oară un văsil'e multu avut. Avearea luĭ loc si-u bagă nu-avea. Tute bunile di la Dumnidză le-avea. Ţe nu-avea, — era fumeal'ie. Acşi vru Dumnidzăŭ, s'nu-alasă om fîră penură tu inimă.

Măratlu di văsil'e cîndu videa cum an'îl'i trec şi si arucutescu şi cîndu minduĭa că cu an'îl'i cĭoara omluĭ se-adună aţia de-aţia ş'ca mîne va-l'ĭ da dol'i a preftuluĭ, loclu nu lu-acăţa. Nu-l'ĭ era a luĭ că vreaĭ moară—că vîră nu-ascapă di moarte —, ma l'ĭ-era că-l'ĭ se-astindze casa şi că nu alasă hil'ĭŭ si-l'ĭ poartă numa şi s'l'ĭ-afumă ugĭaclu.

Şi acăţă măratlu di văsil'e si si ncl'ină la Dumnidză şi s'lu părăcălsească:

— Dă-n'ĭ, Doamne, şi-an'ia un suflit, şi as s'hibă ş'capră!

Dumnidzăŭ îl'ĭ deade un featră, ma cu chĭale di capră.

Văsil'elu nu dzîse că nu u va! Ŭ-aştiptă cu inima dişcl'isă, îl'ĭ băgă ună mul'ĭare s'mutrească di nîsă şi u vrea şi u mutrea ca 'nă featră. Trimbura tră capră cama multu di tră tute lucrile ţe-l'ĭ avea dată Dumnidză.

Aestă nu-şĭ era capră. Maşĭ dzua cît ţînea chĭalea di

capră pri nîsă părea capră Seara cîndu s'dizvištea, era ma muşată ca 'nă dzînă, ma muşată di Faţa-Locluĭ!

Cari-şti cum, — că părămiθlu a mel easte şcurtu —, u vidzu un gĭone aleptu şi-l'ĭ căzdu tu inimă. Nu mîca, nu bea, nu durn'ĭa, fără s'nu hibă cu mintea la nîsă.

Cara-l'ĭ vin'e oara tră nsurare a hiĭluĭ di amiră că hil'ĭŭ di-amiră 'ş-era aleptul gĭonę —, acăţară si-l'ĭ aducă feate di văsil'ĭadz, di amiradz, di domn'i mări, muşate, cu tute hărle; ma hiĭlu di-amiră dzîţea că vîră nu l'ĭ-u l'ĭa ocl'ĭul.

Carĭ tricură şi s'urdinară cari-şti cîte feate di nicuchirĭ, cari-şti cîte muşate şi-a tutlor lă deade cu cĭorlu, îl'ĭ dzîţe tată-su:

— Ma, ţe-ĭ aestă di tinę, hil'ĭŭ! Ahîte feate, ună nu tę-arăseaşte? Ţe soe? Aeste sunt featile, încl'ide ocl'ilĭ şi-aleadze ună, că nu va u dimîndăm la fabrică tră tinę.

— Tată, gri ficĭorlu, feata-ĭ aleaptă, ma n'ĭ-easte s'nu frîndzi coaste şi nu vaĭ vreĭ si u-adarĭ.

— Şi-ună poarcă, hil'ĭŭ, se-aledzĭ, tinę vaĭ bănedz cu nîsă, nu ĭo! Ca tată, voĭ s'ti ved prucupsit şi voĭ s'ţă dişcl'id ocl'il'ĭ; ma fă cum ti tal'ie caplu.

Atumţea acăţă s'da numirli hĭlu şi dzîse ca cu gĭumitate di boaţe:

— Tată, vrearea mea, tut sivdălu a mel lu-arcaĭ pri capra al văsil'e!

Amirălu, canda căzdu casa di-l apitrusi. Cu curşumea s'lu-agudeaĭ, sîndze nu-l'ĭ cura.

— Mărat hil'ĭŭ! di ahînte feate ca icoane, di ahînte muşate ca steale, capra te-aflaşi s'vreĭ? Ma vreĭ s'n'i lăeşti inima, s'nu-n'ĭ arîdă budza şi-a n'ia? Ţ-u băgaşi s'mĭ ngrochĭ cu dzîle? la grea?

Ţe s'grească gĭonile aleptu? U ligă, ca ɣumarlu pri punte, i că-l'ĭ da capra nveastă, i că s'vatămă.

Amirălu unu ş'tut 'şĭ-avea. Aţel feată, aţel ficĭor. S'minduĭaşte: şi-unăˋ greaŭă, şi-alantă cama laĭe! Ş'năinte arîŭ,

ş'năpoĭ furtună. Ţe s'facă, ţe se-adară? Nel'ise ocl'il'ĭ şi-l'ĭ deade izine se-adară cum va!

Numtă — s'v'arîd — nu adrară. Tră numtă ş'tră gioc l'ĭ-era al amiră? U loară seara cu un preftu şi-u nerunară ca laĭle a li laĭe! — Ca di moarte, nu ca di numtă.

Ţe-că! Hilu di-amiră 'şi ştĭa nîs că pîn' tu mardzinea locluĭ s'ti duţĭ, cît veade albul soare, feată ma muşată nuare. Seara 'şi-u-alipida chĭalea di capră şi-ţ loa ocl'il'ĭ, ţî-l'ĭ pîn'isea di nyilicire ţe-l'ĭ făţea faţa.

'Nă dzuă l'ĭ-aclimară di la altu amiră la numtă. Dusiră tuţ, ma capra cum si-u l'ĭa trarşine? U-alăsară acasă. Aestă, cara fudziră tuţ, 'şi scoate chĭalea di capră, aprinde un per di căprina di chĭale şi cum dziţe:

„La numtă s'me-aflu!"

aclo se-află!

Tută lumea nu-şĭ loa ocl'il'ĭ di pri nîsă. Tuţ s'n'ira carĭ easte aţea feată, carĭ e aţea featăl Si u videaĭ 'nă oară, tu bană-ţ nu u-agîrşeaĭ! Ahîntă aleaptă, ahîntă muşată 'şĭ-era mărata.

'N coadă, soacăr-sa nu putu se-aravdă, că u-arupsiră lăcrin'ile, şi-l'ĭ dzîse a hil'i-suĭ:

— De! hil'ĭŭ! S'nu-ţ băgaĭ lăile cu capra, aestă feată vrea-ţ adar.

— Taţĭ, mumă, că nîsă-ĭ niveasta mea, — îl'ĭ cĭucĭură hiilu tu ureacl'e.

— Cum nîsă, hil'ĭŭ? Aţea nu-şĭ fu capră?

— Nveaţă, mumă, că nîsă-ĭ niveasta mea. Cîndu 'şi scoate chĭalea di capră, cum u vedz acşiţe easte; ma s'nu-aspun'ĭ a vîrnuĭ, macă nă vreĭ!

Muma, ca mumă: taha mutri s'lă facă un ghine, 'nă buneaţă şi fuga, s'fură di la numtă şi s'duţe acasă. Mutreaşte, guzgunipseaşte şi află chĭalea. U l'ĭa şi-u-arucă tu un cireap arsu di noaŭă orĭ şi u feaţe scrum.

Capra, din cor ĭu gĭuca, l'ĭ-an'ĭurzi scrum şi dĭunăoară ahuleaşte perlu şi azboairă, zghilinda:

— Lele-n'ĭ chĭale, lele-n'ĭ chĭale!

Agĭumse acasă, ma ţe se-află! Chĭalea 'şĭ-era scrum. Nîsă plîmse, plîmse şi, ahulinda perlu di căprină, s'mută, s'mută tu nior, pînă 'şĭ agĭumse tu steale. De-atumţea 'şĭ-armase la Dumnidză şi lun'ineadză caθe seară. S'cunoaşte di alante steale, că-ĭ cama mare. Ea easte *luţeafirle-di-seară*.

Bărbatu-su, cara s'turnă după nîsă şi u vidzu cum plîndze şi cum zghileaşte di ţ'arupea inima, mutri si-u mbună, ma tu cacŭ. Tu mutarea l'eĭ tu vimtu, se-acăţă di poale-l'ĭ si-u ţînă şi cu nîsă s'mută şi el la ţer. Şi cara agĭumse 'n sus, 'n sus, nu putu s'dănisească cama multu şi cădzu nghĭos di ţer şi s'feaţe *luţeafirle-di-dimineaţă*.

Ş'caθe dimineaţă cu de-av'ia pot si s'veadă.

DAFNA

Se aspun părămiθlu a muşatileĭ Dafnă, a dulţil'eĭ Dafnă, a albăl'eĭ Dafnă. Ascultaţ.

Era ună-oară, cari-şti cîndu, ună amirăroan'e. Aestă, nenură 'şĭ-u-avea tu inimă, că nu-amintă fumeal'e şi nîsă, l'aĭa, că nu u vru Dumnidzău. Plîndzea că nu l'ĭ se-astindzea dorlu. Dzua, noaptea cu zborlu 'n gură se-afla:

— „Dă-n'ĭ, Doamne, ună feată, ş'las s'hibă ş'ună Dafnă!"

'Nă dzuă, cum şidea ş'cripa, cum sufla vimtul, l'ĭ-aduse 'n casă 'nă frîndză di dafnu. Frîndza aestă, tră cĭudie, s'mina singură, imna ca om! Ghine ma nu-l'ĭ băgă oara văsiloan'ia şi tu-arnire u adună tu fărase şi u-arucă 'n cuprie.

Aclo ĭu u-arcă 'n cuprie, mardzinea di hoară, u-azbuiră vimtul şi-u aduse 'n pădure tu 'nă vuloagă muşată. Tu vu-

loaga ţea s'crească 'nă dafn'eaŭă muşată, ţe muscuvulsea loclu.

Tricu, vaĭ dzîţĭ, multu-puţîn chiro şi hiĭlu de amiră işi avinare. Prîndzu oară agĭumse tu vuloaga cu dafn'eaŭă. Carĭ muscuvulsea vuloaga di dafn'eaŭă, dzîse hiĭlu de-amiră:

— „Aŭa-ĭ tră bană! la mutrea ţe muşuteaţă şi ţe muscuvulsire faţe loclu!"

Acşiţe nîs îl'ĭ dzîse a mayirluĭ s'l'i ndreagă measa sun dafnu s'mîcă. Pînă ţe mayirlu s bagă measa, hiĭlu de-amiră deade tu pădure 'nă priimnare, nacă da di vĭră avinatic. Mayirlu, cara ndreapse measa, pînă si s'toarnă hiĭlu de-amiră, se-andrupă pri mînă şi agîrşi di durn'i.

Atumţea işiună boaţe dit dafn'eaŭă:

„Dişcl'ide, dafne, s'es nafoară,
lo di flitură ma lişoară!"

şi dafnul dişcl'ise şi ţe s'vedz? Albă ca neaŭa, aroşe ca trandafila ş'lişoară-minută ca 'nă flutură işi muşata Dafnă cu arîslu pri budză. Alaga-laga pri ungl'ile di cĭoare s'duţe la measa văsilchească şi toarnă cu măşiţa l'eĭ tută pipiliţa cu sare ş'cu piper tu mîcarea hiĭluĭ di amiră.

Apoĭa, alaga-laga si nhipse nîpoĭ tu dafn'eaŭă.

Vin'e h'ĭlu di-amiră, şidzu pri measă, 's'feaţe cruţea şi-acaţă s'mîcă. Micarea nu s'băga la gură di-ansărată turbată şi di mpipirată foc. Dzîse nîs:

— „Nu n'ĭ ti ntreb mayire, cîndu băgaşĭ sare şi piper ĭu ţ'alăga mintea?"

Mayirlu ţe s'dzîcă? Nîs laĭlu si ştĭa că ĭ fîră stepsu; se-aruşnă ş'tăcu.

Dzîsim că hiĭlu di amiră lu-arîsi vuloaga şi di-aţea 'şĭ-u băgă si sta ndoaŭă dzile. Mayirlu l'i ndridzea mîcărle şi mutrea cum di cum s'le-agudească tu sare, s'nu-aĭbă vîră cusure. Carĭ li mutri di sare şi vidzu că suntu cum prinde, mindui:

— „Tora pot s'mi culcu pri mîna ţea ndreapta, că

Fig. 10. — *Bătrînă în etate de 102 ani în vechi costum național (Pind).*

ahtări bune mîcări nu-am adrată di cîndu mi feaţe mu-mea".

Cum dzîse, acşiţe feaţe: s'culcă si-l coacă un somnu. Dafna nîpoĭ cu gura:

„Dişcl'idè, Dafne, s'es nafoară,
Io di flitură ma lişoară!"

şi tut acşi ca deaneavra, feata işi şi-ansîră şi mpipiră mîcărle a hiĭluĭ di-amiră. Turnîndalui-se aestu di la avinare, lu-află pri maγir ĭu hirbea făsul'e. Îl mină cu cĭorlu ş'lu sculă.

— „Ţ-u băgaşĭ s'nu-alaşĭ sare tu sărător cum vèd, maγire! Nu vedz că nu s'bagă la gură?"

— „Ma cum acşi? Ahtări mîcări tu bană-n'ĭ nu-am adrată!"

— „Nu mîţĭ s'vèdz?"

Cîndu gustă maγirlu, fărmac! Nu s'băga la gură.

— „Doamne, loclu-aestu va hibă măγipsit, va hibă loc nicurat ş'cîntaţ, ma aĭ s'fudzim! Aŭaţe cură ţiva. Vîră si-l'ĭ creapă numa vaĭ vin'e di arcă sare cîndu durn'ĭam".

— „Căţe s'dorn'i? Căţe s'nu-avegl'i?" ţea hiĭlu dè-amiră.

— „E, de! om fuĭ, mi-arîşŭ".

Hiĭlu de-amiră s'băgă şi seara ţea nimăcat ghine, maşĭ cu pîne goală. Anantă dzuă dzîse nîs cîtră maγir:

— „Tora vaĭ avegl'ĭu ĭo la mîcare ş'tine s'ti duţĭ avinare.

Şi-acşi fu. Maγirlu lo tufechĭa dinanumirèa, cu tute că nu ştĭa di ĭu si-u-acaţă, şi l'ĭ-u deade cîtră tu pădurè, şi hiĭlu dè-amiră 'şĭ-armase sè-adară mîcarea, cu tutè că nu ştĭa cum s'mintească cu cĭubana. A luĭ l'ĭ-era cama multu s'vèadă ţe v'ĭaţă, ţe price di om, ţe jujul v'ine di l'ansară şi mpipireadză mîcarea. Se-ascumse după un gîbjeŭ şi aştipta. Cît vin'e oara prîndzuluĭ, na-ţ-u Dafna:

„Dişcl'ide, Dafne, s'es nafoară,
Io di flitură ma lişoară!"

şi dafnul s'dişcl'ise şi Dafna işi. Mutri 'nă oară pri di-avarliga s'veadă fure-că u veade vîrnu. Nu vidzu om. Alagalaga pri ungl'ile di cĭoare, ca 'nă flitură ţe-azboairă, l'ĭa 'nă mnată di sare şi-u huhuteaşte tu mîcarea al hil'ĭŭ di amiră. Apoĭa diznoŭ vru s'intră tu dafnu. Ghine ma hiĭlu di-amiră u-agĭumse, u strimse dulţe 'n braţă, s'nu u zmoatică ţiva di moale ţe-şĭ era, şi u băşe. Vru apoĭa Dafna ţea alba, Dafna ţea roşea, Dafna ma lişoară di flitură s'intră tu dafnu, ma dafnul si'ncl'ise şi-l'ĭ dzîse :

— Tră featǎ
Băşeatǎ
Dafnul si strindzi !
Dafneaŭă,
Ca steaŭă,
Di gĭaba că plîndzi !"

Dafna nîpoĭ s'băgă si-l pălăcărsească s'dişcl'idă dafnul, s'dişcl'idă bunlu, s'intră tu cuĭbul a l'eĭ, s'intră 'n culcuşlu-lĭ; ma dafnul, inimă di lemnu :

— „Tră featǎ
Băşeatǎ
Dafnul si strindzi !
Dafn'eaŭă
Ca steaŭă,
Di gĭaba că plîndzi !"

Atumţea nvirinata Dafnă s'turnă nîpoĭ la hiĭlu di-amiră, aruşnoasă, fricoasă. Aestu era tes tu tendă şi Dafna mutrea prit cripitura tendăl'eĭ şi nu-l'ĭ v'inea necă s'fugă, nècă s'intră. Acşi l'ĭ-era a l'eĭ! Hiĭlu di-amiră, aleptu ca un soare, u lo cu bunlu şi nîpoĭ u-aduse tu tentă-l'ĭ şi-l'ĭ aştearse ocl'il'ĭ aţel'ĭ dulţil'ĭ cu mîndila luĭ di sirmă şi nîpoĭ îl'ĭ supse făţle aţeale aroşile şi dulţi, şi nîpoĭ 'şĭ-u strimse la chiptoslu a luĭ sin, şi Dafna nu plîndzea, şi Dafna nu si zmuldzea din braţă-l'ĭ, ma cama si nhidzea !

Bănară nîşĭ aŭaţe ca vîră siptămînă, doaŭă. Al hil'ĭŭ di-amiră îl'ĭ vin'e dor di-acasă. Nîs căfta s'fugă şi muşata Dafnă, albă ca neaŭa, si-u-alasă. Ma cum si-u-alasă? Cum si-l'ĭ dzîcă, că Dafna di dorlu a luĭ vrea s'tuchĭa ca ţeara.

L'ĭ-ană, l'ĭ-ană lăludz dit Padea-Muşată, soi-soi, şi-albe şi-aroşe, galbine şi-albastre, vin'ite ş'verdzî, ş'cama mărĭ ş'cama n'iţĭ, şi-l'ĭ li băgă 'n poală.

Şi Dafna ţe murea dipu lăludz, şi Dafna criscută cu lăludzle, acăţă si se-agĭoacă cu eale, s'le-an'ĭurzească, s'li pruscuchĭască şi si-şĭ treacă oara. An'ĭurzea 'nă lăludă, an'ĭurzea alantă, si mbită di moscul a lor şi, hărioasă, u-apucă somnul. Şi dulţea locluĭ durn'i.

Hiĭlu di-amiră atumţea, dadun cu mayirlu, li scărmină di-aclo, asparse tenta, săpă fucurina ca, sculîndalui-se Dafna, v'is si-l'ĭ pară tute.

Durn'i cît durn'i Dafna şi dişcl'ise ocl'il'ĭ. Se-află, laĭa, singură ca cuclu, singură ca turtura. Ne tentă, ne hil'ĭŭ di-amiră di-avarliga. Şi băgă si suschĭră, si-şĭ adună suflitlu şi s'plîngă muşutica, că ţî se-arupea inima ş'dzîţeaĭ:

— „Ţe cîne-şĭ fu aţel gĭone-aleptu, ţe inimă di chĭatră avu aţel hil'ĭŭ di-amiră! Cum îl'ĭ feaţe inima si s'dispartă di Dafna ţea muşată!

Plîndzea Dafna, mintea lăludzle cu mîna, li strindzea la sin şi lă dzîţea:

„Voĭ, albile ş'muşatile,
Aroşile şi-aleaptile;
Voĭ, surărle-a meale
Arupte din steale:
Iu-n'ĭ lu-aveţ gĭonile,
Iu-n'ĭ lu-aveţ bunlu?“

Lăludzle, ca lăludz: tăţea. Dafna, ca nîsă, s'dipira.

Şi plîmse, s'dipiră Dafna şi diznoŭ s'turnă la dafnu şi-l'ĭ dzîse:

— „Dafne muşat,
Dafnè alăvdat,
Fă-te 'n doaŭă
S'intră 'nă Dafn'eaŭă!"

Ţ'aflaşĭ Dafnu si-l'ĭ dişcl'idă! El ună 'şi ştĭa:

— „Feată băşeată
Dafnul nu u va!"

Aclo ĭu s'tuchĭa ca ţeara şi-l'ĭ si stricura dulţea bană a măratîl'eĭ di Dafnă, il pimse mira un călugăr cîtr'aclo. U ntreabă aestu:

— „Ţe-n'ĭ plîndzi, suflit? Ţe-n'ĭ ti deapirĭ, alba mea?"

— „Ţe s'nu plîngu, ţe s'nu mi deapir, părinte! Io-n'ĭ hiŭ Dafna ţea muşata, di hil'ĭŭ di-amiră băşeată şi-alăsată!"

Şi-l'ĭ spuse Dafna tute a călugărluĭ, şi-aestu n'ilă mare-l curmă. Călugărlu u nviţă si s'ducă la hiĭlu di-amiră cît cama aγon'ĭa; s'nu u cunoască vîrnu, îl'ĭ deade stran'ile călugăreşti şi ţacşi Dafna ţea muşată 'şi nchisi la-amirăluĭ pălate.

Agĭumse trîşĭ cîndu s'făţea numtă a hiĭluĭ di amiră. Călugăraşlu trapse ş'nîs la pălate şi cum îl vidzură lumea ahîntu n'ic, că părea n'ic multu, acăţară s'lu schină şi s'facă şicadz cu nîs. Aclo era adetea s'dzîcă omlu ş'cînticlu. Çarĭ dzîsiră tuţ, omlu ş'cînticlu, vin'e araδa şi-al călugăruş. Aestu un cîntic 'şi ştĭa şi-acăţă si-l dzîcă:

„Voĭ albile ş'muşatile,
Aroşile şi-aleaptile;
Voĭ surărle-a meale,
Arupte din steale;
Iu-n'ĭ lu-aveţ gĭonile?
Iu-n'ĭ lu-aveţ bunlu?
Că ĭo-n'ĭ hiŭ Dafna ţea muşată,
Di hil'ĭŭ di-amiră băşeată,
Băşeată
Şi-alăsată!"

Ea cînta ş'hĭĭlu di-amiră, cîndu avdza, lăcrin'ĭ cap di-arîŭ îl'ĭ cura. Cara-l biţi cînticlu, dzîse hĭĭlu di-amiră:

— „Aestu-ĭ cînticlu a mel!"

Ma călugăraşlu, di-aclo ĭu avdza, gri:

— „Ba-ĭ şi-a mel!"

— „Cum şi-a tăl?" ntribă hĭĭlu di-amiră.

Atumţea călugăraşlu 'şi scoase arasa şi-armase cu-armata di lăludz, muşată-muşată, s'dzîţĭ:

„Dă-n'ĭ, Doamne, ninga doĭ ocl'i si-u mutrescu!"

Hĭĭlu di-amiră 'şĭ-u cunuscu di 'nă oară, sărgl'i di-şĭ u lo di guşe şi, di oara ţea, nu si mpărţî di nîsă. Alînteĭ l'ĭ deade calea.

Părămiθ ştĭam, părămiθ aspuşŭ;
Nu ştiŭ cum fecĭŭ, ma nu v'arîşŭ.

TREI BALADE

DIN

LITERATURA POPORANĂ ROMÎNĂ

TRANSPUSE ÎN

DIALECTUL AROMÎN

CELNICLU COSTA ŞI FULGA FURLU

Dimineaţa di-unã Gĭoĭ,
Cîndu negura di ploĭ
S'trapse tutã ş'ditru văl'ĭurĭ
Di s'videa pr'ĭu suntu căl'ĭurĭ,
Sus, tu munţîl'ĭ armăneştĭ,
Plin'ĭ di cîntiţe fureştĭ,
Iase Costa cu-a luĭ oĭ,
Cu fălcarea-l'ĭ dînîpoĭ,
Di vîzescu munţîl'ĭ tuţ
Di-a luĭ oĭ ş'birbeţĭ curnuţ.
Cu-a luĭ turme albe ş'lăĭ
Costa-alinã munţîl'ĭ greĭ,
Ş'tu-arîdzîmurle nvirdzîte
'Ş'tinde el cidîrle tute,
Iar cupiile arîescu
Di-umplu loclu armănescu.
Costa bagă-apoĭ căşearea,
Că lu-agĭumse prumuveara,
Ş'nitricută siptîmîna
El acaţă s'tundă lîna.

*

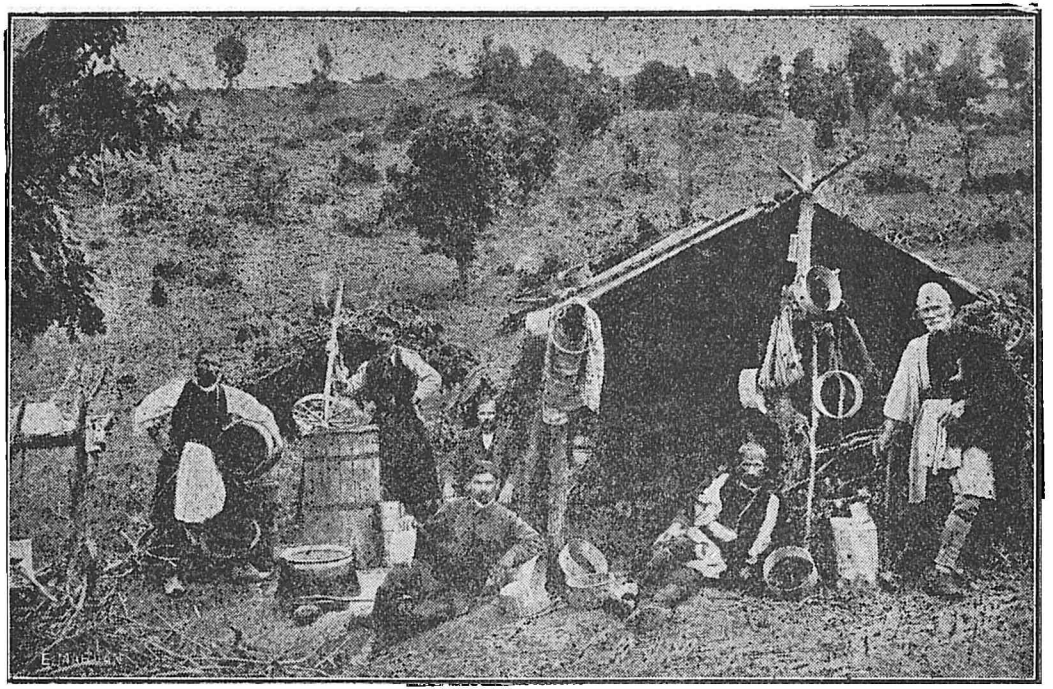

Fig. 11. — *O stînă (căşeare) în munţii Pindului*

www.dacoromanica.ro

Azĭ e Lunĭ şi mîne-ĭ Marţ,
Fudzè Costa trî Duraţ
Ca s'l'ĭa sare
Tr'a luĭ ml'ĭoare
Şi gumul'i tr'a luĭ cîn'ĭ ;
Ca s'l'ĭa tîrţî
Tr'a luĭ mîndzî,
Tîlgane trî picurarĭ
Şi ţăruhĭ tr'a luĭ gĭunarĭ.
Costa cal'i n'i ncălţa,
Cu el'ĭ gol'ĭ că n'i nchisea,
Iar a bacîlor lî dzîţea :
— „Voĭ laĭ bacĭ, voĭ laĭ gĭunarĭ,
Ş'voĭ livendzî picurarĭ,
Di-aŭa s'nu vă dipărtaţ,
Turmile s'n'i le-avigl'ĭaţ.
Ma, ca s'v'ină Fulga furlu,
Furlu-auşŭ, furlu cĭapcînlu
Ţe-are barba pîn' di bîrnu,
Voĭ a luĭ s'l'i daţ trî mcare
Urdă şi-alică — ca s'vreare —
Şi-ună ml'ĭoară trî fridzeare.
Ma, s'mutriţ s'nu v'arîdèţ,
Ocl'il'ĭ patru s'l'i fîţèţ,
S'nu vă curmă di oĭ ml'ĭoare,
I vîrn'aripă di n'eale.
Tine, Tul'ĭa nutinar,
Aĭ-ţî menga la mînar,
Ş'cama mult la oaĭa laĭe,
Oaĭa laĭe ş'ghesu-laĭe :
Di ficĭor că n'ĭ-u-am criscută,
Trî ea n'ĭ daŭ ĭo bana tută !"

Frundză n'ică, lemn uscat,
Costa 'n cale-ĭ astăl'ĭat

Di-aţel Fulga, fur bitîrn,
Fur auşŭ şi fur cĭapcîn,
Fur cu barba pîn di bîrn,
Cu mustaţa fundutoasă
Ş'cu cĭumaga fuviroasă.
Fulga după el trîdzea,
După Fulga că-n'ĭ v'inea
Ţindzăţĭ, lele, fără ţinţĭ,
Taman patru-dzăţi ţinţĭ,
Tuţĭ gĭunarĭ şi tuţ livendz,
Xen'ĭ di-al'ĭurea făr' părinţ.
Fulga, lele, n'ĭ-ul videa,
Calea 'n doaŭă l'ĭ-u-astăl'ĭa,
Cătră Costa si ndripta
Şi din gură că-l'ĭ dzîţea:
— „Cale bună, Costa frate,
Iu ti duţĭ aşi diparte?"
Costa, lele, zbor dădea
Şi din gură că-l'ĭ dzîţea:
— „Ia, nchisiĭ ş'ĭo t'ună Marţ
Ca s'mi duc pînă Duraţ
Tra s'l'ĭaŭ sarè
Trî oĭ ml'ĭoarè
Şi gumul'i tr'a meĭ cîn'ĭ;
Tra s'lĭaŭ tîrţî
Tr'a meĭ mîndzî,
S'l'ĭaŭ tîmbărĭ trî picurarĭ
Şi ţîruhĭ tr'a meĭ gĭunarĭ".
Fulga furlu cît avdza,
Fulga-al Costa că-l'ĭ dzîţea:
— „N'ĭ pare-arăŭ, laĭ Costa frate,
Că ti duţĭ ahît diparte,
Că nchisişĭ dzua di Marţ
Tra s'ti duţĭ pînă Duraţ;
C'astă-seară vream la stane

S'ń'ĭ-am limerea, laĭ curbane!"
Costa ună ţe lu-avdza,
Costa-al Fulga ţe-l'ĭ dzîţea ?
— „Du-te, Fulga, la căşeare,
Că i oara trî ţinare,
Aĭ di tute trî mîcare :
Lapte, caş—ca s'le-aĭ tu vrèare—
I 'nă ml'ĭoară trî fridzeare.

„Oară-bună" că-şĭ ura,
Costa calea n'i nchisea,
Fulga furlu ţe făţea ?
La căşeare si duţea,
Tu călivă că-n'ĭ intra,
Ne cutarlu nu-agîrşea,
Trîşĭ la masŭ apoĭ n'irdzea,
Oile tute le-aduna
Ş'di cupie el curma
Ună aripă di oĭ,
Cu mînarlu dînîpoĭ,
Şi-aţea oaĭe albă ş'laĭe,
Şi-aţea oaĭe ghesu-laĭe;
C'avea Costa turme multe
Alinate 'n sus tu munte ;
Avea Costa ml'ĭoare ş'n'eale,
Aşi cum pri ţer sunt steale;
Avea Costa noatin'ĭ ş'n'el'ĭ
Di umplù munţîl'ĭ cu el'ĭ

Azĭ e Lunĭ şi mîne-ĭ Marţ,
V'ine Costa di Duraţ.
Aduţe sare
Tr'a luĭ ml'ĭoare,
Tîlgane trî picurarĭ
Şi ţiruhĭ tr'a luĭ gĭunarĭ.

El acasă n'ĭ-agĭundzea,
Cal'i n'i l'i discărca,
Tîlganile li dădea,
Apoĭ 'n sus tu munţ apca,
La căşeare agĭundzea,
Mătriţele că muldzea
Şi videa, lele, videa
Că laptile nu-l'ĭ işea,
Gîleţli nu si umplea;
Apoĭ tu cutar intra,
Ocl'il'ĭ patru că-l'ĭ făţea,
Şi-n'ĭ videa, lele, videa
Dit cupie că-l'ĭ lipsea
Aţea oaĭe albă ş'laĭe,
Aţea oaĭe ghesu-laĭe,
Cum tu turmă nu eara
Alta cama gĭoană di-ea:
Ea duchea cîndu vrea v'ină
Dzîle-arale i pluină,
Şi-angîna oĭle ca s'v'ină
Tra s'le-aveagl'e di furtună;
Cînd duchea că-ĭ dzuă bună,
Scutea oĭle prit pădin'ĭ
Ş'le-arîĭa ca nişte alghin'ĭ.
Di-anvarliga ĭar mutrea
Şi-n'ĭ videa, lele, videa
Dit cupie că-l'ĭ lipsea
Gĭumităţ di oĭle lăĭ
Şi-alte-ahînte albe oĭ.

Costa mintea 'şĭ-u chirdea
Ş'greŭ tu inimă-l'ĭ chica
Cînd dădea di s'minduĭa
La ţea oaĭe albă ş'laĭe,
La ţea oaĭe ghesu-laĭe.

Costa-atumţea ţe făţea?
Picurarl'ĭ n'i ntriba,
Ma vîrnu di el'ĭ nu ştĭa,
Gura mută l'armînea.
Costa-atumţea şuira,
Ună cîn'ĭl'i ţe lu-avdza
Dĭunăoară se-aduna
Ş'ningă Costa că v'inea;
Cu tuţ cîn'ĭl'i di la stane
V'inea ş'Dolca ca şainã,
Dolca, căţaŭă bitîrnă:
Di bitîrnă ţe-şĭ eara
Per pri nîsă nu-şĭ avea.
Di tuţ cîn'ĭl'i n'ĭ-alidzea
Pri căţaŭa ţea bitîrnă
Ţe ştĭa-araδa di la stînă.
El pri Dolca că n'ĭ-u loa,
Tu căşeare u băga,
Zboare greale că-l'ĭ arca,
Cu cîrliglu n'ĭ-u bătea
Ş'ma napoĭ aşi-l'ĭ dzîţea:
— „Dolcă, căţaŭă bitîrnă,
Ştĭaĭ araδa di la stînă:
Iu sunt ml'ĭoarile a meale?
Iu sunt turmile-n'ĭ di n'eale?"
Dolca, laĭa-şĭ, aurla
Şi al Costa zbor turna:
— „Costa, celniclu a meŭ,
Nu-ţ fecĭŭ eŭ aest arăŭ!
Eŭ pri Fulga 'l cunuşteam,
Furlu-a furlor ĭo lu ştĭam;
Eŭ di nîs mi-aveam ligată,
Ma nîs greŭ şcop n'ĭ-are-arcată.
Aţel'ĭ patru-dzăţi-ţinţĭ,
Ţindzăţĭ tamam fără ţinţĭ,

Stanea ntreagă u prădară,
Oile-apoia n'i-adunară
Sus tu munţî ş li băgară
Tu limerle-a lor di veară.
V'inu, Costa, după mine
Tra s'lî faţî cum i ma ghine!"

Dolca, laia-şî, l'i zbura,
Apoî ninte ea u loa,
Calea furlor ea u-afla,
Pri Costa că lu-aduţea
Sus tu munţîl'ï armăneştî,
Tu limerî ş'păduri fureştî.
Dolca torlu aspunea,
Costa după ea imna,
Şi cînd Dolca n'i nchisea
Cîn'îl'i tuţ că se-aduna
Ş'după Costa nîşî s'ţînea.
Tut cu nîşî dadun n'irdzea
Şi-Ursa, cînile bărbat,
Di lupoan'i-arău mîşcat,
Ursa, ma marle pri stîn'ï,
Tată la şaî-dzăţî di cîn'ï
Şi-aşi, lele, cum n'irdzea
El'ï cărarea că u-afla,
Dit pădure că-n'ï işea,
Şi-aclo iţi agiundzea,
Aclo Costa ţe-n'ï videa?
Nîscînţî ml'ioare tăl'ia,
Alţî di chel'ï li bilea,
Alţî tu cîldărî hirbea,
Alţî n'el'ï la foc fridzea,
Iară Fulga, fur bitîrn,
Fur auşu şi fur ciapcîn,
Fur cu barba pîn di bîrn,

Şidea mpade şi mutrea
Ş'carne di n'el fripĭ mîca.

Costa ună agĭundzea,
Fulga iţi n'ĭ-ul videa
Inima că l'i ngl'iţa.
Costa-atumţea ţe făţea ?
'Nă minută nu chirdea,
Cătră Fulga se-astrîdzea,
Di zvercă n'î-ul apuca
Şi-apoĭ aşi-l gĭudica:
— „A laĭ Fulga, fur bitîrn,
Furlu-a furlor, fur ceapcîn,
Fur cu barba pîn di bîrn,
Trî limeri mi-aĭ ntribată
Ş'ĭo, fărtate, ĭo ţ'am dată
Naĭ ma graslu-a meŭ sugar,
Cum prindea trî un gĭunar;
Ded trî mcare a tîlor,
S'bea şi s'mîcă iţi vor;
Ţ'ded tin'ie cîtă vruşĭ,
Ca trî-un vecl'ĭu oaspe-auşŭ:
Cu-ahît nu ti săturaşĭ,
Ma-n'ĭ furaşĭ, bobo, furaşĭ,
Gĭumităţ di oĭle lăĭ
Şi-alte-ahînte albe oĭ.
Multu suflitlu-n'ĭ mi doare
Ş'cama mult arău în'ĭ pare
Tr'aţea oaĭe albă ş'laĭe,
Tr'aţea oaĭe ghesu-laĭe,
Cum tu turmă nu se-afla
Altă cama gĭoană d-iea:
Cînd duchea că-ĭ semnu s'v'ină
Dzîle-arale i pluină,
Angîna oilė ca s'v'ină

Tra s'lè-avèagl'e di furtună;
Cînd duchea că-ĭ dzuă bună
Scutèa oĭlè prit pădin'ĭ
Ş'le-arĭĭa ca nişte-alghin'ĭ!"

Fulga treambură şi mtreaşte,
Costa greaşte şi zburaşte:
— „Dolcă, căţaŭă bitîrnă:
Ţîne pri Fulga di vină,
Anvîrtea-l picurăreaşte,
Si-l cruescu ĭo fureaşte!"
Dolcaună că lu-avdza
Pri Fulga analt sîrghĭa
Şi di vină-n'ĭ lu apuca;
Şi-Ursa, cînile bărbat,
Di lupoan'i-arău mîşcat,
Ursa, cînile bitîrn,
Tată la şaĭ-dzăţĭ di cîn'ĭ,
Ţînè pri Fulga di bîrn.
Costa dup' alanţ si lŭa,
După patru-dzăţi ţinţĭ,
Ţindzăţĭ, lele, fără ţinţĭ,
Xen'ĭ di-al'ĭurèa, făr' părinţ.
Costa după nîşĭ s'ţînèa
Ş'L'ĭarlu torlu l'ĭ-aspunea,
L'ĭarlu, alt cîne bitîrn,
Tată la treĭ-dzăţĭ di cîn'ĭ.
L'ĭarlu iţi-n'ĭ l'i-agĭundzea
Di plîtărĭ că n'i l'ĭ-apca
Ş'trîşĭ la Costa l'ĭ-aduţea.
Costaună l'ĭ-acăţa,
Prit lipiδă n'i-l'ĭ triţea,
Pînă cîndu bitisea;
După ţe n'i-l'ĭ vîtîma,
Cîte ţinţi l'i-aduna,

Noaŭă stoguri îndridzea,
Leamne nvarlìga băga,
Foc tu patru părţ dădea:
Carĭ pri cale nghĭos triţea,
Inima l'ĭ si lişura.

Ma cu Fulga ţe făţea?
Ningă foc n'i lu-aduţea,
Ningă piră n'i-ul liga,
Ş'cîndu pira si tuchea,
Costa lazlu n'i scutea,
Tu inimă l'i-ul hidzea,
Caplu cu-apala-l'ĭ tăl'ĭa,
T'ună sulă lu nţîpa
Ş'l'Amiră că lu-aduţea.
Amirălu ma-l videa,
Zboare bune-al Costa-l'ĭ ţea,
Scumpe ɓoare îl'ĭ dădea
Şi din gură-aşi-l'ĭ dzîţea:
— „Laĭ gĭunar dit Armăname,
Costa laĭ cu mare name,
Te-ascăpaşĭ di-un fur bitîrn,
N'ascăpaşĭ di-un om cĭapcîn;
Noĭ di multu alìgăm
Di-a luĭ tor tu munţ si dăm,
Ma tr'aflare nu lu-aflăm
Ş'niţi nu ptum s'lu-acăţăm.
Tora deade Dumnidzăŭ
Ş'feaţe aşi cum vruĭ eŭ,
Di-l'ĭ vidzuĭ caplu-l'ĭ tăl'ĭat,
Caplu-al Fulga blăstimat,
Mìcîtorlu-a oĭlor,
Frica cilnicadzlor,
Şcoplu-a chirìgĭadzlor!"
Amirălu-apoĭ s'turna,

Amirălu zbor dădea,
Truplu-al Fulga si-l'ĭ lu Kĭa,
Nuntru 'n Dunăre s'lu da.
Zborlu iţi-l bitisea,
Huzmichĭarl'i si ndridzea:
Trîşĭ la Dunăre s'duţea,
Truplu tu-apă l'ĭ lu-aruca,
Ca cheatra tu fund cădea,
Cu-arină se-amistica;
Caplu-l'ĭ pri-apă l'i stătea,
Ca 'nă peană amplitea:
Cîţ la Dunăre v'inea,
Cîţ pri Fulga n'ĭ-ul videa,
Cruţe cu-andreapta-şĭ făţea,
Lumea tută zbor făţea,
Numa luĭ că-l'ĭ armînea.

Moĭ Armăn'ĭ di-aŭa nculea,
Costa ca ţe plan cruĭa?
L'Amirălu si duţea,
Sănătate l'ĭ-alăsa;
Amirălu îl ţînea
Ş'ma napoĭ aşi zbura:
„Doamne-agĭută-n'ĭ s'mi fac nun
Şi pri Costa si-l curun!"
El pri Costa-l isusea,
Pri Costa că lu ncruna,
Lumtă mare că-l'ĭ făţea,
Lumtă mare-amirărească,
u mtă mare, cilnicheascâ,
Cum i lumta armănească.
Lumea bea
Şi s'hărisea
Şi al Costa tut ura
Că-l'ĭ ascîpă di Fulga.

Apoĭ Costa ĭar s'turna
'N sus tu munţl'ĭ-a Pinduluĭ,

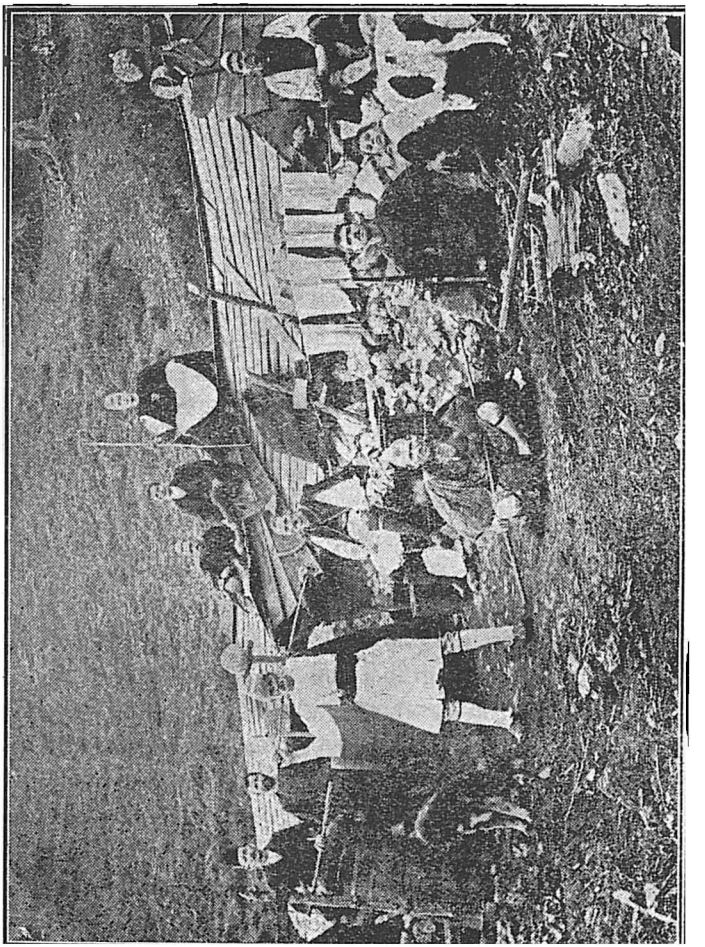

Fig. 12. — *Stînd din Pind în repaos, după mulsul oilor.*

Clò ĭu suntu stîn'ĭle-a lucĭ;
Picurarl'i n'ĭ-acl'ima,
După oĭ el'ĭ închisea,

Di prit văl'ĭurĭ le-aduna,
Turme ĭară le-adăra,
'N sus tu munte li scutea,
La căşeare li mbrusta,
S'li mulgă li mbăira:
Gileţli tute si-umplea,
Laptile tamam işea.
Stanea èl u-anvîrliga,
Oĭle tute misura
Şi videa
Că nu-l'ĭ lipsea
Aţea oaĭe albă ş'laĭe,
Aţea oaĭe ghesu-laĭe
Ţe di c'n'ic u-are criscută, —
Trî nîsă 'şĭ da bana tută.

Ună lucrulu biţea,
Picurarl'i acl'ima
'Ma mare-arugă s'lă da,
Şeapte buţ cu v'in scutea,
Ş'cîţ pri aclo calea triţea
Tu-aumbrată l'ĭ-acl'ima
Şi din gură lă dzîţea:
— „Beţĭ, gĭunarĭ, si vă mbitaţ,
Gĭoc muşat apoĭ s'gĭucaţ,
C'aşi-ĭ datlu armănescu
La-a nost popul cilnichescu!"

CORBEA

Frundză n'ică dit pădinĕ,
Ascultaţ, Armîn'ĭ, pri minĕ
Si vă dzîc eŭ *Corbea* ghine.

Frundză vearde dit curiĕ,
Arucat tu filichie
Di-Amirălu di Vlăhie,
Dzaţe Corbea ţel gĭunarlu,
Dzaţe Corbea aţel furlu.
'N filichie la Opriş,
Clo ĭu-şĭ easte Corbea ncl'is,
Şeade tu-apă
Ca s'nu-ascapă,
Cu cl'eĭ greale pri la uşĕ
Şi cu brăndzile di guşĕ;
Brăndzĭ la cĭoare, brăndzĭ la mîn'ĭ,
Cum nu vidzuĭ di cînd him.

Frundză vearde din Vlăhie,
Trî ţe şeade 'n filichie?
Trî 'nă-apală mult muşată,
Tu amalamă virsată,
Di nu ştiŭ ţine furată;

Trî un cal — a luĭ nădie! —
Cal aroşŭ dit Arăvie,
Cal ţe fudze c'astrăpie.
S'filichie di cînd şeade?
Di noaŭ' an'ĭ şi gĭumitate,
Şi-alte treĭ dzîle di veară, —
Di se-avde di hoară-hoară.
Frundză vearde, moĭ Vlăhie,
Putridzaşte 'n filichie
Noaŭă an'ĭ şi gĭumitate,
Şi-alţî noaŭă meşĭ ma şeade;
Di treĭ orĭ tut cîtè noaŭă,
Fac ca v'inghiţ ş'ninga şeapte,
Di cînd Corbea nuntru şeade.

Azĭ e sîmta Sîmbătă,
Mînè e Dumînică,
Şi-ĭ Dumînica ţea mare,
Dzuă di 'nă sărbătoare.
Ia ĭu es dit mănăstire,
După sîmta liturgie,
S'duc tuţ celniţl'i primnare
Şi-Amirălu la-avinare.
Frundză vearde lemn uscat,
Ia, că ma napoĭ fu dat
Ca-al Corbea mumă mărată,
In Moldova 'n sus fugată,
Babă
Slabă
Ş'inimoasă,
Iar la minte ahîndoasă
Şi la zboare mindioasă,
Nviscută tu stran'i noaŭă,
Aduţe nîscînte oaŭă
Al Corbea ţe easte ncl'is

'N filichie la Opriş.
Prit sucăchĭ dit pulitie
Ea n'irdzea, n'irdzea în v'ie,
Aŭà s'chirdea,
Aclo işea,
Pîn' la Corbea c'agĭundzea.
Aclo macă n'ĭ-agĭundzea,
Baba
Slabă
Ş'inimoasă,
Iar la minte ahîndoasă
Şi la zboare mindioasă,
La firidă ea s'duţea
Şi durut ea tut striga:
— „Corbea, Corbea, aŭa eştĭ?
Corbea, maĭcă, ţe nu-n'ĭ greştĭ?
Dzî-n'ĭ, laĭ Corbea, di hiĭ v'iŭ,
Dzî-n'ĭ a n'ia ca si ştiŭ;
I ca s'hibă di hiĭ mort,
Cu preftul de-aŭa s'ti scot,
Grînu ndzernu si ţ'adar,
Ca la morţ, a meŭ gĭunar".

Corbea, laĭlu-şĭ, că u-avdza,
Boaţea-a l'eĭ că u-aduchea
Ş'di nĭuntru ma-l'ĭ dzîţea:
— „Maĭcă vrută, maĭca mea,
Maĭcă, 'n'ĭ pare că hiŭ v'iŭ,
Suflitlu cît n'ĭ-u lu ţîn.
Aŭa nuntru mi uscaĭ,
Că aŭa di cînd intraĭ
Percea-ahît n'ĭ-are criscută,
Ca sazmă n'ĭ-u-am aştirnută,
Cu barba mi-am anvălită
Ş'cu mustăţle mi-am aştearsă.

Aŭa nuntru cînd intraĭ,
Ţe-n'ĭ vidzuĭ cîndu n'ĭ-arcaĭ
Ocl'il'ĭ di-avarliga ? Vaĭ !
Mi-ahuleaŭ
Nipîrţiţle,
Şi earaŭ
Ca aţile,
Broaştile
Ca nuţile,
Şerchil'ĭ ca andrealile.
Tora sunt nipîrtiţle,
Maĭcă, sunt ca grendzîle,
Broaştile
Ca cofile
Ş'şerchil'ĭ mărĭ ca cĭunile.
Di cînd, maĭcă, eŭ intraĭ
V'inu 'n gură nu-n'ĭ băgaĭ,
Somnul nu mi-are-acăţată.
Tute eŭ le-am arăvdată,
Ş'ninga pot s'le-aravdu tute,
Maşĭ s'lipseascâ 'nă lăeaţă :
'Nă nipîrticâ fricoasă,
Nipîrticâ fuviroasă, —
Foclu laĭŭ s'eara si-u-ardea —
'Ş'feaţe cuĭb tu barba mea,
Şi-aŭa, maĭcă, ea uă
Ş'oŭăle că le-alîsă
Nghĭos tu fundul di şilvare,
Cătră nghĭos tu puδunare.
Şi sumsoară ea-n'ĭ cluci,
Şerchil'ĭ n'iţĭ ea că-l'ĭ mări ;
Sumsoară n'iţl'i 'ş'l'i mbroastă
Ş'tut mi chipînă di coastă.
Cîndu ea culac se-adară,
Ngl'ĭaţă inima-n'ĭ truoară ;

Cîndu, maĭcă, ea si tinde,
Truplu tut că n'ĭ-u lu ţindze."

Mî-sa după ţe lu-avdza,
Mî-sa, laĭa-şĭ, ţe-n'ĭ adra ?
'Nă minută nu chirdea,
Fuga ndreptu că u loa,
Trîşĭ la hane si duţea,
Mîna pri cofă băga,
Dzaţi-ucadz di v'în turna,
'N v'ie ea năpoĭ s'turna,
La firidă u-aduţea
Şi-al Corbea că l'ĭ-u dădea.
Corbea iţi u videa,
Dit hicate el uhta,
Ocl'il'ĭ 'n sus că l'i ndripta,
La Dumnidzău s'minduĭa,
'N sus la Dumnidzău mutrea.
Dumnidzălu n'ilă-l loa,
Dumnidzău pteare-l'ĭ dădea
Ş'sănătos că n'ĭ-ul făţea.
Corbea sîn că se-aduchea,
Cu-ocl'i lăĭ el tut mutrea,
Cofa tu mînă u loa,
Din-astînga se-alîsa,
Cofa 'n gură u-aduţea,
Budză pri cofă băga
Şi din cofă cînd surghĭa
Chică nuntru nu-alăsa.
Apoĭ cofa cînd arca,
Cofa cîndu u-anvîrtea,
V'inghiţ furĭ el arcutea
Şi pri tuţ că-l'ĭ vătăma.
Apoĭ cu mî-sa zbura
Şi din gură ma-l'ĭ dzîţea :

Fig. 13. — *Aromîn din Pind în costum național de sărbătoare.*

— „Maĭcă vrută, maĭca mea,
Nu-ĭ mărtiĭ di bana mea?
'N filichie mi-aŭ arcată
Trî 'n'apală mult muşată
Di nu ştiŭ ţine furată;
Trî un cal — a meŭ nădie! —
Cal aroşŭ dit Arăvie,
Cal ţe fudze astrăpie: —
Altu stepsu eŭ nu ptuĭ
Se-aflu. Ma napoĭ stătuĭ,
Mult stătuĭ ş'mi minduiĭ,
Ş'ĭa s'ţî dzîc ţe plan cruiĭ:
Azĭ e sîmta Sîmbătă,
Mîne e Dumînică,
Şi-ĭ Dumînica ţea mare,
Dzuă di 'nă sărbătoare
Cînd es celniţ la primnareĭ
Şi-Amiradz la avinare.
Tine, maĭcă, si-n'ĭ ti duţĭ,
L'Amirălu si-n'ĭ te-aruţĭ,
Di diparte s'l'i ti ncl'in'ĭ,
Si-l'ĭ başĭ poala şi-a luĭ mîn'ĭ,
Di-aproapea si-l'ĭ dzîţĭ muşat
Cu graĭŭ tu lăcrin'ĭ nicat:
«L'ĭartă-l, Doamne Ştefan-Vodă,
L'ĭartă-l, Doamne, pi Corbea,
Că bidel'i vaĭ plătească,
Gilep nu vaĭ agîrşească,
Celnic ĭară si se-adară».
Du-te, maică, du-te,-azboară,
N'ıla poate că va-l toarnă".

Baba ună ţe lu-avdza,
Baba dip nu-şĭ aştipta:
Chĭar atumţea ea s'duţea,

N' calea-al Amiră işea,
Di diparte ndzinucl'ea,
Mîna ş'poala ea-l'ĭ băşea,
Di-aproapea-l pîrlîcîrsea
Şi din gură ma-l'ĭ dzîţea:
— L'ĭartă, Doamne Ştefan-Vodă,
L'ĭartă, Doamne, pi Corbea,
Că nu-n'ĭ pot dip marata.
Bidel'ile vaĭ plătească,
Gileplu nu v'agîrşească,
Celnic ĭară si s'duchească!"
Ştefan-Vodă aduchea
Ca ţe lucru baba vrea,
Şi din gură ma-l'ĭ dzîţea:
— „Babă
Slabă
Ş'inimoasă,
lar la minte ahîndoasă
Şi la zboare mindioasă;
Ascultă, babă, pri mine,
S'ţî zburăsc di Corbea ghine:
Azĭ e sîmta Sîmbătă,
Mîne e Dumînică,
Şi-ĭ Dumînica ţea mare,
Dzuă di 'nă sărbătoare,
Ş'tine vaĭ hiĭ soacră-mare.
Eŭ al Corbea ţe-ĭ tu heare,
Cu brăndzi pri la cicĭoare,
Eŭ l'ĭ-aflaĭ, babă, 'nă featăi,
Pri loc nu-ĭ altă ma mşată;
Ea se-acl'ĭamă Carpina,
Adusă din Slatina,
Şi-ĭ ca cu tîpor îndreaptă,
Cu ţupata pilicsită,
'N cîrciliŭ e ca minută,

Mesea ţimtă, nicărtită,
Iar la cĭoare-azvistusită,
Trî Corbea tamam aleaptă.
Babă, frundiðă n'ĭ-avuĭ,
Ţifţî se-am la numta luĭ,
Ţifţî trîşĭ din Bucureştĭ,
Cu ecsuðe văsilcheştĭ ;
Ţifţî cu ţîruhĭ aroşe
Ş'cu şilvărĭ — di par ca boşe ;
Cîndu-l'ĭ vedz ţî v'in nioră
Ş'ti cutreamburĭ tra si morĭ".

Cît bitîrnă ea 'ş'eara,
Ca ficĭor în sus nsărea,
Ş't'ună-anasă alăga,
Trîşĭ la Corbea si duţea,
Di firidă se-alăchea
Ş'tute-a luĭ ea li dzîţea :
Corbea după ţe u-avdza,
Corbea-inatea lu acăţa
Şi uhtînda îl'ĭ dzîţea :
— „Ţaţĭ, maĭcă, nu-n'ĭ mi cîrtea,
C'aşi easte mul'ĭarea,
Coadă lungă ş'minte scurtă,
Gĭudi ată nu şi-ahîtă ;
Cap ligat, inimă ţimtă
Ţe di minte nu-ĭ azvimtă.
Eŭ ţî dzîşŭ Dumînică,
Tine n'ĭarsişĭ Sîmbătă.
Aţea doamnă Carpina
Adusă din Slatina,
Nu e, maĭcă, niveasta;
Ea e, maĭcă, moartea mea,
S'mi curună vor cu ea, —
O, ca vaĭ di bana mea !

Ea e, maĭcă, sula grea.
I'ifţîl'ĭ aţel'ĭ ştiĭ carĭ sunt?
Orn'il'ĭ ţe-azboară tu vimt,
Cu peanile cundil'ĭate,
Cu cĭocurle mărĭ turnate,
C'ungl'i mărĭ, si-l'ĭ vedz si morĭ,
Cu şilvărĭ la cĭoarle-a lor,
Ţe-s tu sîndze-aroşŭ mul'ĭate.
El'ĭ pri mine vaĭ urn'ĭască,
Cărnurĭ v'ĭĭ di mine s'muşcă,
Sîndzile tut s'n'i lu bea:
Estă-ĭ, maĭcă, lumta mea!"
Babaună că lu-avdza,
Tut uhta
Şi tut plîndzea,
Perl'i din cap 'ş'l'ĭ-arupea,
Cîndu Corbea iar dzîţea:
— „Plîngul, maĭcă, nu e bun,
Mintea-ţ cherĭ cu el dadun;
Cît tr'a meale amărtiĭ,
Nu te-aspare cît him v'ĭĭ.
Ma vedz, nu va Dumnidzău
Ca se-ascapă calu-a meŭ;
Se-ascîpare el, — fug ş'eŭ.
Ca s'vreĭ, maĭcă, ca se-ascap,
Du-te 'n v'ie, treţĭ di trap,
Du-te 'n ţara di Moldova,
L'ahurea di cal'ĭ al Corbea,
La groapa cu şeapte nuţĭ,
Calu-aroşlu s'n'i lu-aduţĭ,
Fîr' di şeaŭă, fîr' zînghiĭ,
Ne aştirnumintu, ştiĭ!
Maşĭ un lucru, maĭca mea,
S'nu-agîrşeştĭ si-aduţĭ aŭa:
Căpitun'ĭlu di sun şea,

Căpitun'ĭŭ ne lung, ne scurt,
Cu de-asime hir cusut,
Mşat ca soarle di strî ţer
Bana trî el pot si-n'ĭ cher.
S'n'ĭ-aduţĭ, maĭcă, ca tu n'ĭate,
S'vilendza di sîltînate
Ţe u-arcam pîn' pri căpul'e,
Di mtrea oamin'ĭ sute s'n'il'e.
Calu cîndu va lu-aduţĭ
Căvală si nu te-aruţĭ,
Fîrnul si-l'ĭ lu ţîn'ĭ tu măn'ĭ
Şi-el si s'ducă arivăn'ĭ;
Si-l'ĭ min'ĭ fîrnulună-doŭă,
Şi-el si gĭoacă di haraŭă;
Si lu-aduţĭ di fîrnu trapt,
Ş'fîrnul di-a tăŭ brîn ligat.
Amirălu cînd va-l veadă,
Ca chirut, di dor vaĭ cadă;
El pri mine va mi-acl'ĭamă
Si lu ncalic eŭ năθeamă,
Ca si-l'ĭ veadă-a luĭ imnat.
Fudzĭ, maĭcă, că-ĭ amînat;
Adu-l, adu l tr'a mea soarte,
Tra se-ascap, maĭcă, di moarte".

Ună baba că lu-avdza,
Mîndila pri cap liga,
Cărarea că-n'ĭ apuca,
Şi n'irdzea, lele, n'irdzea
Pînă nclo, tu Moldova,
Cum îl'ĭ dzîse-a l'eĭ Corbea.
Aclo iţi agĭundzea,
Sapa tu mînă lua,
Loclu-anapuδa turna,
Tută dzua ea-n'ĭ săpa,

Ahurea sun loc u·afla
Ş'calu că-n'ĭ lu distupa.
La uşe cînd agĭundzea,
Cl'eaĭe la uşe afla,
Cl'eaĭe mare ca cofa
Pri purtar ea n'ĭ-acl'ima,
Dosprăţe di cl'eĭ căfta,
Pînă cînd li uĭdisea.
Cl'eaĭa pîn' u dişcl'idea.
Baba uşea dişcl'idea,
Ş'calu-aroşlu cînd videa
Ocl'il'ĭ l'i si ntunica,
Cu jar di foc ea-l hrănea,
Apoĭ cu-apă lu adăpa
Şi cu v'in n'i lu-aspila.
Baba nu-agîrşea tra s'l'ĭa
Ş'căpitun'ĭlu di sun şea,
Căpitun'ĭŭ ne lung, ne scurt,
Cu de-asime hir cusut.
Şi vilendza ţea dit n'ĭate,
Vilendza di sîltînate.

Calu-a babîl'eĭ-l'ĭ dzîţea :
— „Şteardzi-me, lea maĭa mea,
C'amărtĭ, maĭe, ,n'ĭ adratŭ
Di cînd aŭa mi băgatŭ :
Tinir n'i-intraĭ, laĭ'ŭ-n'ĭ d'eŭ,
Ş'tora n'ĭ-es bitîrn-arăŭ !"
Di căpestru baba-l loa,
Afoară că-n'ĭ lu şcutea,
Vimt di veară
N'ĭ-ul bătea,
Vimt di seară
'L hàĭδipsea.
Calu aroşlu-anasă loa,

Di-avarliga ocl'i-arca,
Loclu tut el n'ĭ-ul muntrea,
Dzenurĭ ş'munţî n'ĭ-acăţa,
Ş'cînd tu v'inglă el si-umfla
Loclu tut s'cutrimbura,
Şi-acăţa
Di-n'ĭ arujea,
Căsle tute-arăsuna.
Căsle 'n pade si surpa,
Mururle maşĭ armînea.
Arujea
Ş'ma tut mutrea,
Căfta, laĭlu-şĭ, pri Corbea.
Baba calu că-n'ĭ lu loa,
Di căpestru lu-aduţea,
'N puliţie n'ĭ-agĭundzea.
Cîndu tu sucăchĭ intra,
Calu, lele, arujea,
Prîmîteftî se-asparea,
Celniţĭ afoară işea,
Tuţ di Corbea că zbura,
Ş'tuţ aşi l'ĭ avdzaĭ că grea:
„Nacă ascîpă Corbea?"
Cît pri babă-andămusea,
Cît aroşlu cal videa,
Dipriună ma ntriba:
— „Nu lu-aĭ calu trî vindeare?
Va-ţ dăm cît va u-aĭ tu vreare;
Ca s'vreĭ, alăxea cu noĭ,
Maşĭ trî un noĭ va-ţ dăm doĭ,
Ba, putem si-ţ dăm şi treĭ!"
A lor baba ţe lî grea?
Baba ţe lă-apîndisea?
— „Nu lu-am calu trî vindeare,
Ma-n'ĭ lu ţîn s'lu daŭ trî hare

Cuĭ vaĭ poață s'n'ĭ-ascăpare
Pri-a meŭ Corbea, s'eas'afoară!"
Prîmîtefţil'ĭ cînd avdza,
Celniţl'ĭ cînd aduchea,
A babîl'eĭ nîşĭ dzîţea:
— „Du-te la daraţĭ, moĭ babă,
Si nu greştĭ tu oară slabă!
Cînd eara Corbea nafoară
N'aruşna tu iţi oară;
El di averĭ nă dispul'ĭa
Ş'di fricâ nă lîhtîrsea.
Ş'macă noĭ dzîţeam ţiva,
El cĭumaglu anvîrtea,
Pri plătăiĭ că nî-l cruĭa,
Niveaste că n'arăchea
Ş'cu nîse el s'priimna!"

Baba la Corbea n'irdzea,
Calu al Corbea lu-aspunea,
Iară Corbea u nviţa
Ţe se adară maĭcă-sa.

Moĭ lilice di caĭmò,
Baba-aŭa, baba nculo,
Baba sucăchîle bătea,
Calu după ea lu-avea,
Ea di firnu n'ĭ-ul ţînea
Ş'fîrnul di brîn n'ĭ-ul liga.
Şi n'irdzea, lele n'irdzea,
La pălate agĭundzea.
Tu pălate ţe eara,
Tu pălate ţe-n'ĭ videa?
Amirălu zbor dădea,
Mingilize n'ĭ-aduna,
Celniţl'ĭ tuţ l'ĭ-acl'ima,

Fig. 14. — *Membrii comunității comunei Avdela (Pind).*
Cel mai din stînga (Sterie Pappa), stînd pe bancă, a fost masacrat de antarți în 23 Iulie (st. v.) 1905.

www.dacoromanica.ro

Celniţl'ı aclo v'inea
Tra si nsoară pri Corbea
Cu niveasta Carpina
Adusă din Slatina,
Şi s'l'i facă numtă mare
Tu dzuă di sărbătoare
Aşi lucrul lu-aduţea,
Că pri-aclo baba triţea,
Cu calu di fîrnu trapt
Ş'fîrnul de a l'ei brîn ligat.
Ştefan-Vodă n'ĭ-ul videa,
Di firidă se-alăchea,
Barba 'n gură u turna,
A celniţlor lu aspunea,
Gĭahte 'n suflit lă băga.
Ş el'ĭ apoĭa ţe-n'ĭ făţea?
Huzmichĭarl'i ţe-l'ĭ avea,
Căvălarl'i ţe-agĭuta
Trîşi la baba-l'ĭ pitriţea
Ca si ntreabă pri baba
Di-are calu trî vindeare,
Ş'cîte lire vaĭ căftare;
I trî trambă ca s'lu-aveare,
Trî un cal el'ĭ si-l'ĭ da doĭ,
Macă s'nu, si-l'ĭ da şi treĭ
Baba ţe l'apîndisea?
Baba fune u ţînea:
— „Nu lu-am calu trî vindeare,
Ni pri trambă nu-ĭ trî dare,
Ma-n'ĭ lu ţin si-l daŭ trî hare
Cuĭ va sta pri nîs călare!"

Amirălu ma u-avdza,
Celniţl'i macă videa,
Huzmichĭarl'i pitriţea

Tra si ncalică pri-aroşlu,
Si l'aspună imnatlu,
Că l'armase suflitlu.
Huzmichiarl'i si duţea.
Cătră cal iuruşe da,
Mîn'ile pri-aghemi băga,
Pri căpul'e-l hîîδipsea,
Priste şeaŭă se-andrupa,
Calu ţiva nu făţea.
Fîră s'mină aştipta
Căvălarlu c'ansărea;
Şi-atumţea ghine-l'i v'inea,
El tu v'inglă si umfla,
Căvălarlu nclo lu-arca,
Hearea nuntru că-l'i cripa
Ş'mortu 'n pade lu-aştîrnea.
Zdîpîni un'oară, doaŭă,
Zdîpîni pînă di noaŭă,
Cîndu baba, ma videa,
N'iiă-a l'ei că-l'i si făţea,
La Ştefan-Vodă n'irdzea
Ţi aşi-l pîrlîcîrsea:
— „Doamne, Doamne Ştefan-Vodă,
Ficĭor eşti,
I ninga creşti?
Nu ţ'aspardzi oastea 'n cot
El'i s'lu ncalică nu pot;
Maşi pri Corbea, ţel gĭunar,
Maşi pri el 'l ţîne ncălar,
Si-l'i vedz, Doamne, arivane,
Si dziţi: ţe cal, ţe nişane!"

Ştefan-Vodă u-asculta,
Păln'ile că-n'i li bătea,
Zbor la huzmichiarĭ dădea

Ca se-aducă pri Corbea,
Că lu-aşteaptă pălatea,
Pălatea şi niveasta.
Huzmichĭarl'i ma nchisea,
Pri Corbea că n'ĭ-ul scutea,
Şi pri Corbea lu-aduţea
Pri doaŭă scînduri di uşe,
Cu brăndzi di mîn'ĭ ş'di guşe,
Vulusite la şigime
Cu ţinţi ucadz de-asime.
Corbea nuntru cînd intra,
Cilnicoan'ile-aspărea,
Celniţl'i cruţe-şĭ făţea,
Că mult fuviros 'ş'eara:
Barba-ĭ pînă la dzinucl'i,
Percea-agĭundze la călcîn'i,
Barba şi mustăţile
L'ĭ-anvălescu mîn'ile,
Dzeanile,
Sfrînţealile,
L'ĭ-acoapiră braţile

Amirălu ma-l videa,
Amirălu ţe-l'ĭ dzîţea?
— „Corbea laĭ. nu ti cîrtea,
Că, ĭa v'ine ş'dzua ta
Ca si gĭoţĭ la numta ta.
Pînă s'v'ină niveasta,
Ia ncalică-ţ calu mşat,
Si-l'ĭ videm a luĭ imnat,
Că nă arse tu hicat!"
Corbea-a luĭ ţe zboare-l'ĭ grea?
Corbea ţe l'ĭ-apîndisea?
— „Cumu s'va Măril'ĭa-Ta;
Ma, si ncalic nu vaĭ pot

Pîn' dit heare nu vaĭ scot
Mîna mea. Ş'macă te-aspariĭ
S'nu ţ'ascap de-aŭa ncălar,
Dzî-lă si-n'ĭ dizleagă-astînga
Şi si-n'ĭ leagă maşĭ andreapta".
Ună zborlu bitisea,
Ştefan-Vodă zbor dădea,
Mîna stînga-l'ĭ sîlîghĭa.
Corbea, lele, ţe-n'ĭ făţea?
L'Amirălu ĭar s'turna
Şi-Amirăluĭ aşi-l'ĭ grea:
— „Nu ştiŭ, Doamne, di vaĭ pot
Si ncalic, — lişor nu-ĭ dot.
Că eŭ cînd n'i ncălicam
Heare di mîn'ĭ eŭ nu-aveam,
Ş'niţi vulusit earam
Cu ţinţi ucadz di-asime
Di la guşe pîn' pri sine"
Ştefan-Vodă iţi-avdza,
Ştefan-Vodă zbor dădea,
Brăndzile cumăţ le-adra:
— „Aĭ, încalică!" — 'l'ĭ dzîţea.
Corbea, lele, ĭar îl'ĭ grea:
— „Di aĭ fricâ, Doamne-Mare,
Si nu-n'ĭ fug cu el călare,
Poţ si-n'ĭ ledzĭ şi-andreapta mînă,
Ma calu nu va mi ţînă;
Că eŭ cînd lu ncălicam,
Cît ma ghine mi tundeam,
Barba n'i-u xurseam gĭuneaşte,
Perlu n'ĭ-ul tăl'ĭam fureaşte,
Ma tora nu mi cunoaşte,
Ni s'lu ncalic nu se-alasă".
Ştefan-Vodă ţe făţea?
Ştefan-Vodă zbor dădea,

Pri Corbea că n'ĭ-ul tundea,
Pri Corbea că n'ĭ-ul xursea,
Că cu mintea-l'ĭ ghiudica
Că di sulă nu v'ascapă.
Corbea, lele, se-anvîrtea,
Calu-aroşlu el muntrea
Şi-Amirăluĭ, ĭar dzîţea:
— „Etmu him, Măril'ĭa-Ta!
Ma ştiĭ, Doamne, i nu şuĭ
Ca ţe stran'i eŭ purtam
Cînd pri-aroşlu ncălicam?
Pri-a meŭ cal, Doamne, arcam
Vilendza di sîltînate
Ţe-aspunea a meale n'ĭate,
Ş'căpitun'ilu-aest minut,
Cu de-asime hir cusut;
Armatle pri mine loam
Stran'i di Domnu nvişteam:
Calu că mi cunuştea
Şi-apoĭ singur se-aplica!"
Ştefan-Vodăună-avdza,
Cama multu se-aprindea,
Trîşĭ tu inimă-l'ĭ chica.
Stran'ile că 'ş'li scutea,
Armatle li dişţindzea
Şi-al Corbea că-ĭ li dădea:
— „Aĭde, ncalică!"—'l'ĭ dzîţea.

Corbea, lele, se-aplica,
Corbea, lele, li nvişţea,
De-a luĭ cal că se-apruchea,
Cruţe mare că-şĭ făţea
Ş'tu-a luĭ minte nîs dzîţea:
„Mare easte Dumnidzăŭ
Ş'cînd e ghine, ş'cînd i-arăŭ!

Cumu ncalic calu-a meŭ,
Cum-ascapă ş'caplu-a meŭ!"
El l'aroşlu si duţea,
Hĭotea ş'caplu-l'ĭ hĭĭδipsea,
Fureaşte că-l'ĭ şuira,
Calu-atumţea arujea.
Cĭorlu tu scară băga,
Ma cicĭorlu nu ncăpea.
Semnu-atumţea că-l'ĭ făţea,
Calu, lele, ndzinucl'ĭa
Pînă Corbea ncălica,
Pălatea di s'cĭuĭdisea!
Apoĭ Corbea ţe-n'ĭ făţea?
Cătră Domnu si turna
Şi-Amirăluĭ ma-l'ĭ dzîţea:
— „Doamne, Doamne, Ştefan-Vodă,
Cara s'hibă di ţ'u frică,
Di la poarta ţea ma n'ică
Pîn' la poarta ţea ma mare,
Tute ncl'idi-le cu heare,
Că vedz Corbea e călare.
Bagă-ţ oamin'ĭ cărăule,
Scoate armate şi sule,
Bagă Doamne, aschirladz
Cama n'iţĭ şi cama nalţ.
Dă-lă, Doamne, tfechĭ tu măn'ĭ,
Dă la alţî ĭutîgăn'ĭ,
Scoati-ţ oamin'ĭ, scoate-arăŭ,
S'nu-aĭ frundidz pri caplu-a tăŭ;
Că eŭ ghemea va-l'ĭ sîrghescu,
Si videţ imnat dumnescu
Di un cal aroş furescu!"

Ştefan-Vodă si turna,
Cu celniţl'i si zbura

Ş'celniţl'i a luĭ ţe-l'ĭ ţea?
— „Doamne,-aşi ca s'hibă-aŭa,
S'fugă nu poate, şi s'va,
Că nu-ĭ drac, i alt-ţiva.
Ştefan-Vodă l'ĭ-asculta,
Unăşună zbor dădea,
Cărăul'ĭ pri mur băga,
Pălatea u-anvîrliga,
Porţîle că li ncl'idea
Şi cu mintea-l'ĭ gĭudica :
„Şi s'va, nu-are pr'ĭu si s'ducă,
Nu-ĭ darac dit mîn'ĭ si-n'ĭ fugă!"

Corbea, lele, ocl'i-arca,
Corbea, lele, n'i nchisea,
Calu dit năriĭ foc scutea,
Loclu-anapuδa turna,
Ş'cînd mîhmuzea lu schina,
Mpade cîndu el călca,
Cheţîrle ascăpira,
Loclu-aroş năpoĭ s'videa :
Aratru pri-aclo s'triţea
Nu vrea hibă-ahît handa !
Pălatea u-anvîrliga,
Apoĭ tru lume s'băga,
De-a luĭ mumă se-apruchea,
Vîr tu ocl'i nu-l'ĭ băga.
Iţi di ea se-apruchea,
Mîna pri mî-sa băga,
In călar, că-n'ĭ u-aruca,
Ningă nîs că 'şĭ-u ţinea
Şi nchisea, bobo, nchisea,
Pălatea u-anvîrliga,
Di-avarliga u-aduţea.
Ma cîndu u-anvîrliga,

Ocl'i lăĭ înclo 'şĭ-arcu.
Murlu-anamisa stătea,
Ş'cînd ambar a luĭ 'l'ĭ v'inea,
Ghemea-a caluĭ că-l'ĭ trîdzea,
Calu-aroşlu si sîrghea
Ş'foc dit nărle-a luĭ scutea,
Ş'ĭu murlu ma nalt eara
Priste nîs că-n'ĭ ansărea
Cu Corbea şi cu mî-sa:
Tuţ ca marmur armînea!
Corbea calu-apoĭ ţînea,
Cu Ştefan-Vodă zbura
Şi aşi n'ĭ-ul gĭudica:
— „A laĭ Doamne, Ştefan-Vodă,
Ţe arale eŭ ţ'am faptă
Tu brăndzi di mi-aĭ băgată?
Vîrnu cal eŭ nu-ţ furaĭ,
Ni niveastă nu-ţ luaĭ,
Ni ficĭorĭ nu-ţ dispul'ĭaĭ;
Tine nuntru mi-aĭ băgată,
Trî mîcare nu n'ĭ-aĭ dată
Ni trî mcare,
Ni trî beare;
Mi ţînuşĭ tu hîpsînă
Ca pri-un mare chirîtă,
Şi staŭ cu nipîrtiţle
Şi si-n'ĭ cîntă broaştile,
Si-n'ĭ bînedz dadun cu şerchil'ĭ.
Tora, Doamne Ştefan-Vodă,
Nu ştiŭ, aĭ oamin'ĭ s'lî ţînă
Cu cal'ĭ bun'ĭ ca si me-avină,
S'mi-acaţă s'mi isusească
Cu niveasta ţea dumnească,
Cu niveasta Carpina
Adusă din Slatina?“

Cum dzîţea
Şi cum zbura,
Mîhmuzi-a caluĭ dădea,
Şi-apoĭ, lele, cînd fudzea
Ninga 'nă-oară ma-l'ĭ dzîţea:
— „Armîn'ĭ, Doamne sănătos,
Cum i Çorbea hîrios!"
Amurălu zbor turna:
— „Arăŭlu nu-ĭ di la tine,
Arăŭlu i di la mine.
Oară-bună, calea-ambar,
O laĭ Corbea, laĭ ţiunar!
Corbea, ca trandalla mşat,
Du-te, Corbea, ĭu ţî-ĭ dat!"
Şi cînd Corbea si duţea,
Corbea, lele, tut dziţea:
— „A laĭ Doamne Ştefan-Vodă,
Ca s'va bunlu Dumnidzău
S'easă-aşi cum cruesc eŭ
Ştiŭ că ghine va-n'ĭ ţî hibă,
Lumea tută si-n'ĭ mi ştibă:
'N sus tu munţî s'-n'ĭ te-apcarim
Şi-aclo dol'i s'li ndridzearim!"

Apoĭ Corbea ţe fîţea?
El cu-ahît nu si ndridzea
La ncl'isoare si duţea,
Ŭn ucă di v'in umplea,
Pri ma marle acl'ima
Şi-aesti zboare-l'ĭ dziţea:
— „L'ĭa v'in, cuşearì, şi-n'ĭ bea,
Că ea, eŭ mi-am îmbitată,
Că Domnul mi-are l'irtată!"
Cînd purtarlu n'i lu-avdza,
Purtarlu si hărisea,

V'inlu dit mînă-l'ĭ lua
Şi la gură lu-aduţea
Lu-aduţea
Nu lu-aduţea,
Ştiŭ că Corbea nu-adăsta:
Di perci n'i lu-acăţa
Şi aşi n'ĭ-ul gĭudica:
— „Ţe-avuşĭ inimă di cîne!
Vruşĭ s'mi mîţi, ore pîngîne!
Şeapte-spră-vi'nghiţ di an'ĭ
S'mi dip'icaţ, laĭ curbişan'ĭ!"
Cînd aşi n'ĭ-ul gĭudica,
Dumnescu cuţut scutea,
Şeapte cumăţ n'ĭ-ul făţea,
Di perci n'i lu-apuca,
Caplu nuntru l'i lu-aruca,
Truplu-afoară armînea,
Şi la cîn'ĭ că-n'ĭ lu dădea
Şi din gură ma-l'ĭ dzîţea:
— „O laĭ oaspe, s'mi ţîn'ĭ minte:
Nu mi vedz de-aŭa ş'nĭinte;
Ş'ĭa, si nveaţă di la mine
Cîţ vaĭ facă tut ca tine!"
Apoĭ ĭar de-aŭa nchisea,
Aroşlu n'i ncălica,
La pălate si turna,
Ndrept prit poartă că-n'ĭ intra
Ş'vîrnu dip nu lu-aştipta.
Ştefan-Vodă ţe făţea?
Cu celniţl'i si zbura,
La measă dadun prîndza.
Corbea iţi agĭundzea
Di pri cal discălica,
Ş'cînd în casă el intra,
Ştefan-Vodă trimbura,

Celniţl'i tuţ îngl'iţa.
Di frică ţe lî eara.
La measă n'i lu-acl'ima.
Ama Corbea ţe făţea ?
El la measă nu şidea,
Praglu di-uşe acăţa,
Iutîγanea 'n mînă loa,
Mîniţle 'şĭ-ascumbusea,
Celniţl'i tuţ că-l'ĭ tăl'ĭa,
Şoput sîndzile cura.

Apoĭ Corbea si scula
Iar pri-aroşlu ncălica,
Calu vimtu-n'ĭ si duţea,
Si n'irdzea lele, n'irdzea,
Nghios, tu ţara ţea turţească
Se-aducă bană furească
Trî miletea Armănească !
Nghios, tu sinurlu turţescu
S'bagă 'n Turţĭ cuţut furescu
Tr'a nost popul Armănescu !

ML'IOARA

Pri un plaĭŭ muşat,
Paraδis adrat,
Ia ĭu es tu cale,
Si dipun tu vale
Treĭ cupiĭ di n'eale
Cu treĭ picuraĭĭ,
Tuţ treĭ'i gĭunarĭ:
Un e Grămustean,
Un Muscupul'ĭan
Şi-alant e Pindean.
Ama Grămusteanlu
Şi Muscul'ĭanlu
Lele si zburîră,
Dol'i zbor ţînură
Seara ne-amurdzită
Ca s'lu-aĭbâ spîstrită
Pri gĭonle Pindean,
Că-ĭ ma babagean,
C'are oĭ ma multe,
Mşate.şi curnute,

Ş'cal'ĭ cama nviţaţ
Ş'cîn'ĭ cama bărbaţ!.

Ma ţea ml'ĭoară murgă,
Cu lîna arudă,
Azghĭară furtună
Treĭ dzîle diprĭună
Ş'ĭarba nu l'ĭ-u bună.
— „Ml'ĭoară n'ică ş'laĭe,
Ml'ĭoară ghesu-laĭe,
Ţe-aĭ de-azgherĭ diprĭună.
Di-n'ĭ ti duţĭ furtună?
Iarba nu ţ'u bună,
I eşti niptută,
Ml'ĭoara mea durută?"
— „Picurar muşat,
Gĭone şi-alăvdat.
Toarnă oĭle ncoa,
V'inu ş'tine-aŭà,
Că-ĭ ĭarba trî noĭ
Şi umbra trî voĭ.
Laĭ Doamne Armîne,
Angană-ţ şi-un cîne,
Carĭ e ma gĭunar,
S'moară ca l'ĭundar
Tr'a luĭ picurar;
C'aśtară, amnat,
Soarle-ascăpitat,
Bacĭlu Grămusteanlu
Ş'cu Muscupul'ĭanlu
Vor ca si-n'ĭ ti zmulgă
Ş'mortu si-n'ĭ ti culcă".
— „Ml'ĭoară armănească,
Ml'ĭoară-avδil'itească,
Cara s'hiĭ criscută

'N sus tu Pind păscută,
Şi ca s'hibă s'mor
Tu munţ cu niorĭ,
Dzî-l'ĭ al Grămustean
Şi-al Muscupul'ĭan
Pri mine s'mi ngroapă
Aŭà, cam' aproapea,
La stanea di oĭ
S'him dadun cu voĭ,
Ioă după stîn'ĭ,
S'n'ĭ-avdŭ a meĭ cîn'ĭ : —
Aesti s'l'aspun'ĭ
Iar la cap s'n'ĭ-adun'ĭ:
Fluĭară di os,
Si-n'ĭ cîntă jilos !
Fluĭară di soc,
Si-n'ĭ cîntă cu foc !
Fluĭară di chin,
S'cîntă cu virin !
Vimtul cînd vaĭ tragă
Prit flueriĭ vaĭ treacă,
Oile va se-adună,
S'mi plîngă furtună,
Ş'cu nîse s'mi plîndzi
Cu lăcrin'ĭ di sîndzi !
Ghine ma, a lor
S'nu l'aspun'ĭ, lea sor,
Că-n'ĭ mi vîtîmară ;
Ma sl'î dzîţĭ, lea mlĭoară —
Cara vreĭ s'nu-azghĭară —
Că-n'ĭ mi însurară
C'unã cilnicoan'e,
C'unã-amirăroan'e,
A locluĭ muşată.
S'lî dzîţĭ că fu dată

Că la numta meao
S'cadăună steao ;
Că soarle şi luna
'N'ĭ ţînură curuna ;
Bradzl'i ş'chin'ĭl'i greĭ
Fură nun'ĭl'ı-a meĭ ;
Ca preft că n'ĭ-avuĭ
Munţl'i-a Pinduluĭ ;
Ca ɣifţ cu dăul'i
'N'ĭ vin'ĭră tuţ pul'i ;
Ş'ca lîmbădz aprease,
Steale scîntil'ĭoase.
Ama ca si mtreştĭ,
Ca se-andîmuseştĭ
Maĭca mea bitîrnă
Cu brînlu di lînă,
Lăcrin'ĭ tut virsînda,
Loclu alăgînda,
Pri tuţ întribînda
Şi la tuţ dzîcînda :
„Carĭ di voĭ 'n'ĭ vidzu,
„Cari-n'ĭ cunuscu
„Mşat un picurar,
„Livendu gĭunar ?
„Faţa albă-a luĭ,
„Spuma-a lapteluĭ ;
„Iar mustăţle-a luĭ
„Schiclu-a grînuluĭ ;
„Perlu ş'dzeana-a luĭ,
„Peana-a corbuluĭ ;
„Dol'i ocl'i-a luĭ,
„Mura cîmpuluĭ !"
Tine, ml'ĭoara mea,
Aĭ n'ilă di ea,
Si-l'ĭ aspun'ĭ şi staĭ

Că eŭ mi nsuraĭ
C'un' amirăroan'e,
A locluĭ nişane!
Ma la maĭca mea
Si nu-l'ĭ dzîţĭ ţiva,
Că la numta meao
Cădzu ună steao;
Că bradz ş'chin'il'i greĭ
Fură nun'ĭl'i-a meĭ;
Ca prefţ că n'ĭ-avuĭ
Munţl'i-a Pinduluĭ;
Ca γifţ cu dăul'i
Că n'ĭ-avuĭ tuţ pul'i,
Ş'ca lîmbădz aprease,
Steale scîntil'ĭoase!..."

PARTEA II

LITERATURA CULTĂ

ZICU A. ARAIA

Zicu A. Araia este unul din poeţii aromîni care, ca mai toţi scriitorii noştri, a fost nevoit, sub vitregia nemiloasă a soartei, să renunţe la la una dintre cele mai frumoase aureole literare.

S'a născut la 1 Iulie 1877 în Samarina, unde a absolvit cursurile primare la şcoala romînă. In 1894 e absolvent al gimnaziului din Ianina, iar în 1897 termină liceul din Bitolia. Anul următor a urmat cursurile Facultăţei de Litere din Bucureşti, iar în 1898—99, din causa lipsei de mijloace, intră ca bursier la Şcoala Superioară de Agricultură (Herestrău). Firea lui eminamente poetică nu s'a împăcat cu această carieră : în 1900 se reîntoarce în munţii Pindului, numit fiind ca institutor, întîi în orăşelul Aminciu (Metova) şi apoi la Pretori. Astăzi e de 17 ani ca institutor-director al şcoalei din Samarina (vara)-Vlahoiani (iarna).

Pe lîngă lucrări originale a tradus *Moartea lui Fulger* şi *Nunta Zamfirei* din Coşbuc, şi *Enoh Arden* de Alfred Lord Tennyson.

FUDZI HARAUA DI LA NOI...

Lui *Tache Papahagi*

Fudzi haraŭa di la noĭ
Şi-arîslu nă se-astease!
Jilită-ĭ lumea di la oĭ
Şi-ĭ jale multă 'n case!...
Tu munţ ş'pri dzen'ĭ nu se-avd flueri
Niţĭ cîntiţĭ tu-arăzboaĭe...
Avem noĭ tora mulţe veri
Cu plînd ş'cu mirʒiuloaĭe.

La masurĭ celniţĭ ş'picurarĭ
Par că jilesc vîr gĭone!...
Cît ş'chiprile di ţacl'ĭ marĭ
Asună monotone!
Prit horĭ, niveaste`ca fidăn'ĭ
Ş'cu ocl'ĭ lăĭ gîile,
Tu loc di galbine ghĭurdăn'ĭ
Apoartă lăĭ mîndile.

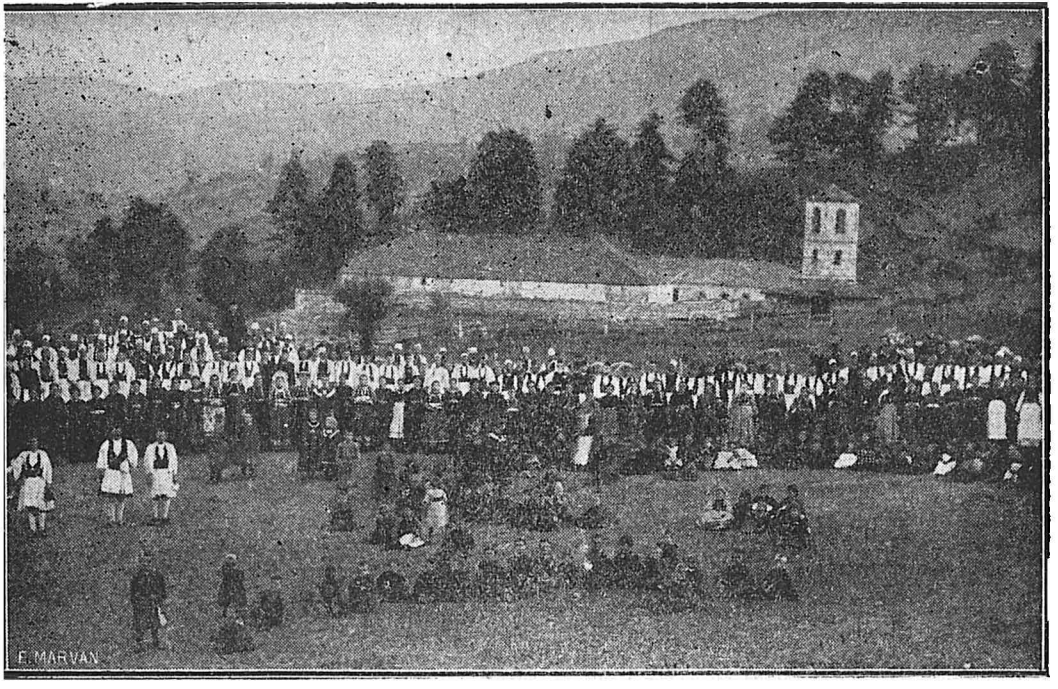

Fig. 15. — *Horă comunală (cor di hoară) ce se ţine în zile de sărbători mari lîngă biserica în care se face serviciul divin (Pind).*

www.dacoromanica.ro

Ş'la munţ nu-s cĭamcurĭ tu ubor,
Cu tîmpîn'ĭ ca 'nă oară!...
Niţĭ nun'ĭ cu flambura tu cor
A hl'in'ĭlor tra s'lă oară.
'N udadzl'i-aţel'ĭ cu cĭorgĭ ncl'igaţ
Nu s'ved pareĭ di tiniriĭ
Carĭ s'n'ĭargă-apoĭ la fadzl'i-analţ
Tra s'gĭoacă trî Stî-Vin'iriĭ.

Şi 'n dzîlile di Stî-Mărĭi
Cînd bat hîros cîmbăn'ĭle,
Cu fără „Cĭacĭu" ş'făr di-avgĭulĭĭ
Di geaba s'frig curbăn'ile!..
. . . . . .

Fudzi haraŭa di la-Armîn'ĭ...
O gĭone! o xinite!
Ş'pri faţa lor cură fîntîn'ĭ
Di lăcrîn'ĭ upărite!...
Că 'şĭ-aŭ maraţl'i 'n cheptlu-a lor
Un dor ţe treacăt nu-are!..
Ş'chirire-aşteaptă un popor
Cînd dulţea-l'ĭ limbă cheare!!

TOAMNA 'N PIND

Pirjilit de veara-ĭ loclu.
Nu vedz ĭarbă, maşĭ chingherĭ;
Zboară frîndzîle di merĭ,
Pristi nîse-arucă brumă
Lundzi serĭ.

Seaţiră dimneaţa vimtul.
Nu poţ s'vedz afoară om
Niţi-un pul'ĭŭ nu vedz pri pom
Maşĭ fîntîn'ile ţe-abureadzã
Cînd azvom.

Negura pri munţ s'priimnă,
Ţerlu-ĭ pestru di niorĭ,
Soarle slab lu-arup sudorĭ
Pîn' s'dizgl'ĭaţă gl'eţlu-marmar
Di la morĭ.

Vin'i toamna! Nu s'ma şead...
Fug Armîn'il'i tuţ tu-arniŭ.
Şeade muntile irn'iŭ,
Maşĭ cu cĭonile ţe caftă
Neaŭa-anghiŭ

Vin'i,-agĭumse ş'nîsă, neaŭa,
Hil'ĭa brumîl'eĭ şi-al vimt;
Ea va ngroapă laĭlu Pind,
Ca un mort, aclo s'l'i hibă,
Tru murmint...

MOARTEA AL FULGER

Anpatrulea pri-un cal ncălar
Triţea prin ndzărĭ un căvălar,
Cum treaţe vimtul tu irn'ĭ,
Cum trec scînteile de-astrăpĭ,
Şi corgl'i-agĭun'ĭ di cărnurĭ v'ĕ
Pri nîs arsar.

El s'duţe s'dzîcă-al Amiră
Ţe fac tîburle ş'ţe se-adră;
Ş'sun stran'îlu di furtun'ĭ udat,
Pri-aţel ma tinir ş'ma bărbat
Lu-aduţe-ascumt că-ĭ vătămat
Di plĭumb di gră!

Pri Fulger mort!... Di-un braţ hain
Fu vătămat aţel şain!...
Di-asime-ĭ alb muşatlu-l'ĭ port,
Ma-aroş di sîndze-ĭ alblu-l'ĭ tort,
Şi cheptul gol a ţeluĭ mort
Di plĭumburĭ plin!

Maratlu Domn! Cîndu-l vidzu
Ş'cînd el ficĭorlu 'ş'cunuscu,
Tu oară lăcrin'île nior
'L nicară; ş'ca un n'ic ficĭor
Lişină npade făr' di zbor,
Ca mort căzdu!...

Si-l'ĭ moară Fulger?.. Cum murea
Aţel gĭunar ţe cutidza
Si-şĭ tindă-andreapta luĭ di her
Se-acaţă focurle din ţer?
Cum cher ursuj'ı, macă cher
Gĭunarl'i-aşa?

Macă-ĭ aşi, aŭ ndrept cînd spun
Că nu-ĭ dicît ca-a focluĭ fum
Dun'eaŭa-a locluĭ ţe u vedz!
Alt Fulger nu-aĭ tra s'lun'inedz;
Trî dorlu-a cuĭ vreĭ s'mă bănedz,
O soare bun?

Am Doamna! Suflit hunipsit,
Cu perlu alb dip displătit,
Pălatea ntreagă n'u ncăpea.
Di trîşi tu suflit blăstima,
Di tut palatlu mplin eara
Di plîng ş'di zghic!

Te-aspară si-u vedz cu ocl'i-a tăi,
Tuchiţ îl'ĭ sunt ocl'il'ĭ a l'eĭ;
Di plîng ş'di zghiclu nităcut
ĭ si supse, corba, truplu tut,
Ş'di iţe stran'ĭŭ ma bun fu-arupt
Di mîna-a l'eĭ!

— „Trî vrearea cuĭ pri loc s'ma hiŭ,
Si-n'ĭ plîngă suflitlu-n'ĭ irn'iŭ
Se-aştept cu dzîle ş'nopţî ntredzĭ
Hăbare, scumplu-n'ĭ, si-n'ĭ pitreţĭ
Se-ansar pri prag, se-aştept tra s'treţĭ,
Cînd mort ti ştiŭ?

— „Nu-l daŭ din braţă-n'ĭ a vrînuĭ!
Ngrupaţ-me ş'mine 'n groapa luĭ!
Mi-alaşĭ, o hil'ĭŭ, mi-alaşĭ si mor,
Ţ'alaşĭ părinţîl'ĭ morţ di dor?
Ah, l'ĭa-l'ĭ cu tine, scump ficĭor,
Ş'la ţer adu-l'ĭ!“

Ah, mumă ndzernă! Slabă eştĭ,
Nu-aĭ boaţe multă tra s'jileştĭ,
Nu-aĭ mîn'ĭ di her, ca her si frîndzĭ,
Nu-aĭ mărĭ di lăcrin'ĭ mărĭ si plîndzĭ,
Nu hiĭ di foc, la chept si-l strindzĭ
Tra s'lu ncăldzăştĭ!

Aerĭ, ma gĭonle tu-alumtărĭ,
Azĭ cum ti teasişĭ pri plîtărĭ!
Di nu-avdz di-a dip a tochĭlor boţĭ
S'ti duţi se-agĭuţ a scunchĭlor soţ!
Rîdeaĭ di moarte!... La-ahtărĭ porţ
Nu ncap lăvdărĭ!

Pri chept culac di grîn ca jar
Ţ'bîgă tu loclu di hîngear;
Ş'lîmbădz di ţeară ea ţ'plîntă
Tu-andreapta ţe purta dugră;
Ş'pri limbă 'n gură ea ţ'bîgă
Un ıcusar!

Cu ţerle tine pr'ĭu vaĭ n'erdzĭ
Si-ţ faţĭ lun'ină s'vedz ca s'treţĭ
Cărărle strimte dit irn'ĭŭ;
Mirinde ţ'aĭ culac di grîŭ;
Parălu va-l pliteştĭ la-arĭŭ
Tra s'nu ti neţĭ.

Ş'tu savanlu ncl'igat di lus
Cu tute armate fuşĭ pus,
Tra s'hiĭ întreg, cum fuşĭ ca beŭ;
Si treambură sun cĭorlu-ţĭ greŭ
Albastrul ţer la Dumnidzăŭ
Cînd va s'hiĭ dus!

Ş'cînd s'veadă faţa-ţ di bărbat,
Miraţĭ ş'cu sîndzile-astăl'ĭat
Si-ţ şeadă mbroştĭ tuţ anghil'ĭĭ!
Şi orb di-a-armatilor ɣiliĭ
Si fugă soarle tu irn'ĭĭ
Ca vîr mbitat!...

Cînd vin'e oara di s'ngrupă
Ş'murtamea canda si sculă
Si plîngă pri urtaclu-a lor;
Ahît eara di mult popor
Vin'it si plîngă pri-un ficĭor
Di Amiră!

'Nă dzuă ntreagă di sîhăţ,
Furnică-ţ par, di patru părţ
Arup ca s'v'ină vuĭvudadz,
Si v'ină bair di-arhundadz,
Ş'validz, ş'muşurean'ĭ, ş'mări pîşadz
Dit mări pîlăţ.

O Doamne, s'dzîţĭ: ţe sunt aeştĭ!
Si nu cutedz tra si-l'ĭ mutreşti,
Tu stran'e di hrisăhĭ viscuţ
Tuţ; un spri un tîcîn'ĭle tuţ,
'Ş'li vearsă ş'lăcrăn'ĭle tăcuţ
Ş'ma ficĭureştĭ!...

Nu poţ pri tute tra s'le-aspun'ĭ,
Măcar din ţeruri si dipun'ĭ,
S'li-aspun'ĭ cum prinde,-aşi cum vreĭ!..
Apoĭ tu-araδă cîte treĭ
Nchisiră măi l'i-arhiereĭ,
Şi-apoĭ curun'ĭ!

Luţeafirlu mort dit cutiĭ
Nviscut tu stran'e di flurĭ
Lu-aduc la grochĭ la chimitir!
— „Ah! cum nu-aveţ n'ilă un hir?
Ş'cum va-l ngrupaţ aţel birbir
Dit culuviĭ?!..."

Aclo se-avdzaĭ zghic di mul'erĭ,
Aclo s'videaĭ di per zmuldzerĭ!
Si s'mută ţara di pri loc!...
Ţ' părea că loară munţil'ĭ foc
Ş'că lumea tută arde stog,
Ca stog di ţerĭ!...

Vîpsita mumă!... cum dzimea,
Cum blastima ş'cum tut căfta
Se-arsară 'n groapă! — „la-l-ĭa ncl'is!
Şi-a n'ia, corba-n'ĭ, cum fu scris
Si mi diştept cu plîng dit v'is
Dit lumea mea!...

„Ţe tor alasă pul'i 'n zbor?
Ţe urmă peştl'i tu-apa lor?
Si hiĭ cit munţl'i-analţ di gĭon'ĭ,
Ş'eŭ cît 'nă peană di muşcon'ĭ:
Cărarea mea şi-a ta tu sonĭ
E fără tor!..."

Şi-avea ndriptate ţe spunea,
Di tută lumea cruţĭ fàţea
Di-asparĭmă ş'ca di n'ila l'eĭ.
Ş'de-apoĭa un di-auşl'i beĭ
Tricu pri ninca-arhiereĭ
Ş'n'earse la ea.

Auşŭ cît lumea ş'ma tricut,
Di sute di-an'ĭ, poate ş'ma mult!
Si-aladzĭ 'nă n'il'ĭ di pulitiĭ
Nu-l'ĭ afl'i soţŭ niţĭ fa θiriĭ — :
— „Nipoata mea! un zbor si ştiĭ
Di-un om tricut:

„Di cum ti strindzĭ, ma mult te-astindzĭ,
Şi-a noastre in'in'ĭ mult li frîndzĭ:
Di jalea ta nă mîrinăm,
Plîndzem ş'gĭunarlu ţe ngrupăm!
Cu tute-aţeale, n'angricăm
Si nu ma plîndzĭ!

„Din ţer cînd soarle easte dus,
Tră ţe si plîndzĭ mutrinda 'n sus?
Ascultă-n'ĭ zborlu, că-aĭ si l'erţ:
Nu s'plîng aţel'ĭ dit muşiteţ!
El nu i mort, maşĭ că i dus
Tu-alante eţ!

„Ţi s'fac, o Doamnă, c'auşiĭ
Ş'nu pot si l'ĭ numir cîţ tricuĭ.
Di c'n'ic ficĭor eŭ mi-alumtaĭ,
Zurbadz'l'i tuţ n'iluşi l'ĭ adraĭ,
Ş'Dili-Brisim şi el sclav îl lŭaĭ
Dit hoara luĭ!

„Ţe oamin'ĭ s'vedz!... Ma ţe s'ţ'aspun?
Că tuţ muriră di un-un!
S'videaĭ tu oara ţe murea
Cu-arîs el'ĭ borgea 'si-u plătea,
Fîr' s'hibă un ţi s'nu arĭdea
Că bana-ĭ fum!

„Fum l'i dzîseşi! O, polim s'greştĭ,
Purtat di braţă bărbăteştĭ!
Ş'ca s'hibă şi-easte borge grea,
Ursujl'i maşĭ se-aspar di ea;
Ursujl'i vor maşĭ s'mîcă, ş'bea,
Tu-aumbră teşĭ!

„Ţe ntreghĭ trî bană? Ţe vreĭ s'dzîţĭ?
'Nă soĭe easte ş'la furnidzĭ.
L'ĭ-urăsc gĭunarl'i cîţ jilesc,
Şi-aţel'ĭ ţe plîng ĭara-l'ĭ urăsc,
Că plîngul easte mul'iresc
Ş'trî ficĭuriţĭ.

„Muntrea-ţ di bană, Doamna mea,
Ş'la moarte nu ti minduĭa!
Sunt Domn ţe frîng li lume porţ,
Ma macă mor ţe zore-aporţ?
Ma ntreabă vîr dit oara ţea
Că el'ĭ sunt morţ?

„Analt pri-ahîte ţi eŭ spuşŭ,
Ma am nîscînte pri ma nsus:
Si nă firim di vîr picat,
S'nă him ş'cu suflitlu curat,
Ma s'vrem s'him vruţ în ţer analt
Cînd vaĭ him duşĭ.

„Cînd n'amărîm ş'nă mărinăm
Nu-ĭ ghine ĭar s'nă dipîrtăm
Di-Aţel ţe oamin'ĭ v'iĭ nă-adră.
Ma bana-ĭ greaŭă: — ea se-află
Scriată-aşi di Dumnidză
Tra si-u bînăm!"

Ea nu ma plîmse; tut muntrea
La-auşlu-aţel ţi u zbura.
Ş'muntrindaluĭ tut cătră nîs,
Murmintlu-al Fulger cînd fu ncl'is
Nu-l aduchi!... L'ĭ păru un v'is
Ţi ea-l bînă.

Di plîngu ocl'il'ĭ aspilaţ
Muntrea, muntrea cătră bărbaţ.
Ş'di multile ţe ea videa,
Ţiva, vîpsita, nu-aduchea;
Căfta .i nveaţă di la alţ,
Ma nu putea.

L'ĭ tîcni şi-a l'eĭ tu-aţeale orĭ
Se-arîdă-arîs ca di ficĭorĭ,
Cînd tuţ alanţ plîndzea furtun'ĭ —
„Nvărliga di-un murmint se-adun'ĭ
Dun'eaŭa tută cu mincĭun'ĭ!
Se-arîdz cînd morĭ..."

Bătînd cîmbăn'ile dit ubor,
Spunea un graĭŭ pri limba lor;
Ş'dit fundlu-a grochilor di morţ,
Ş'dit ţara scoasă cu lupăţ
Se-avdza-aţel graĭŭ, se-avdza-aţel zbor
Al Fulger dv'eţ.

„Trî ţe plîndzeţ, voĭ oamin'ĭ v'ĭĭ,
Ca pŭĭlu Ghĭon prit munţ irn'ĭĭ?
Dit Pind 'nă floare cînd si l'ĭa
Ţe pate Pindul fîr' di ea?
Ahît arău ş'trî lumea-aţea
Că eŭ murĭĭ!"

ENOH ARDEN

(Trad. din *Alfred Lord Tennyson*)
Partea finală

. . . . . .

— „Cînd nu vaĭ hiŭ pri lume, dzîţea el minduind,
Va ştibă cît u-am vrută şi-alaturĭ di murmind!"
Cl'imă doamna-a li hane şi-l'ĭ dzîse pîgîn'îor:
— „Aproachi-te di mine, că voĭ si-ţ dzîc un zbor.
Si-n'ĭ gĭurĭ pri Stă-Mărie ş'pri loc urîtă s'hiĭ
Că nu va-l spun'ĭ la oamin'ĭ pîn' s'vedz că eŭ muriĭ".
— „Ţe dzîţĭ, l'ĭ-u toarnă corba, cînd hiĭ ahît diparte,
Ş cînd mîne ti faţĭ ghine, ţe-aduţĭ aminte moarte?"
— „Si-n'ĭ gĭurĭ si-n'ĭ gĭurĭ, îl'ĭ dzîse, si-n'ĭ gĭurĭ pri Stă-Mărie!"
Ş'marata lo gĭuratlu tra s'tacă pîn' i v'ie.
— „Pri Enoh Arden tine îl ştiĭ, îl cunuscuşĭ?
Aĭ faptă zbor de-aproapea, de-aproape îl sburîşĭ?"
— „Cum? eŭ s'nu-l ştiŭ? îl'ĭ dzîse. Tu minte cum s'nu ţîn
Cînd el triţea pri-aŭaţe, călca ca vîr şain?!
Cu frontea nsus ş'cu truplu, ca vîr vlăstar di pom.
Că ştiĭ cît îl măreaşte nimuzea pri un om!"
— „Şi-ţ v'ină-aŭaţe 'n casă, ţe dzîţĭ, aĭ si-l cunoştĭ?"
— „S lu-ameastiţĭ tu 'nă n'il'e di tiniriĭ, tuţ împroştĭ,
Aţel ţe-are tra s'hibă livend, un căpitan,
Aţel i Enoh Arden «ficĭorlu-aţel di-aslan»!"
— „Mul'ĭare, taxiratea pri oamin'ĭ l'ĭ-alaxeaşte!
Muntrea-l ghine tu faţă pri-aţel ţe ti zburaşte:
E Enoh! Eŭ hiŭ Enoh di tine-ahît 'lăvdat,
Ş ţe cama laĭŭ di mine tu lume nu-are alt!"
Avdzîndaluĭ aşiţe mul'ĭarea zgl'ĭ cu boaţe:
— „Hiĭ Enoh?... Enoh Arden?... Aestă maşĭ nu s'faţe!
Eara ma gros ş ma mare, ş'la trup cu mult ma nalt;
Ş'cum dzîşŭ, tu hoara tută nu-aflaĭ ca Enoh alt!.."
— „Vreĭ mare, vreĭ cu boĭe, vreĭ nostim, vreĭ muşat,

Aest i Enoh Arden ţe sta ntră tine 'n pat!
Him Enoh!... aţel Enoh, bărbatlu aţil'eĭ
Carĭ lo bărbat pri Filip, ţe lo ş'ficĭorl'ĭ-a meĭ.
Rigeaĭe ţ'am: şedz, soră; şedz, soră, di mi-ascultă!"
Şidzu. Şi-apoĭa-l'ĭ spuse părăvulia tută:
Furtuna di pri-amare, căravea cum s'nică,
Pri ĭu bînă el singur; şi-atumţea cînd s'turnă,
Haraŭa fîr' di mardzin'ĭ tu suflit ţe-aduchi
Cînd seara prit firidă vidzu mult vruta-Ani!...
Tăcută corba-ascultă şi-un dor ascumt u-ardea,
L'ĭ v'inea si zgl'ĭască-afoară că Enoh i la ea,
Ma frica a gĭuratluĭ u-avea-adunată gl'em.
Tu sone ĭară-l'ĭ dzîse: — „Trî ţe nu vreĭ si-acl'em,
S'lă dzîc aŭa si v'ină, si-ţ vedz a tăi ficĭorĭ?"
— „Ah, laĭlu-n'ĭ! Cum nu-aĭ n'ilă? Că ţe muntreştĭ s'mi morĭ?
Nu-n'ĭ farmăcă sîhăţle, o bună, ţe-am nîpoĭ;
Agĭută-n'ĭ, 'ţ fac rigeaĭe, ahît di ţine voĭ;
Şedz mpade di-n'ĭ ascultă vîpsitlu graĭŭ a meŭ,
Aşi s'ti pricupsească mult bunlu Dumnidzăŭ!
Si-lĭ dzîţĭ vream a li-Anie cînd va u afl'i 'n cale
Că suflitlu din mine n'i-l dedŭ cu dor ş'cu jale;
Şi-l'ĭ dzîţĭ că pîn' tu oara ţea ndzerna ţe mueam
Trî nîsă, maşĭ trî nîsă pri Dumnidzăŭ rugam.
Si-l'ĭ dzîţĭ şi-a li fitică — fitica noastră care
Mi-adră s'n'i-aduc aminte di tinira-n'ĭ mul'iare —,
Si-l'ĭ dzîţĭ: tu cruda oară ţi suflitlu-n'ĭ işea,
Băgaĭ un lung „adio" ş'nă cruţe fecĭŭ trî ea!...
S'lă spun'ĭ că mor ş'cu mintea tut la ficĭorlu-a meŭ,
Că ş'cum mi ncl'in ş'trî Filip s'l'ĭ-agĭută Dumnidzăŭ;
Că el în'ĭ fu din bunl'i ş'că dip arăŭ nu-n'ĭ pare
Că lo trî hil'ĭ ficĭorl'i-n'ĭ ş'niveasta-n'ĭ trî mul'iare.
Nu vru s'l'ĭ-apîrîţească, s'l'ĭ-alasă se-agĭuneadză,
Şi-avu trî mare-arşine prit căl'iurĭ tra s'bîneadză!...
Ş'cînd după moartea-a meaĭa ficĭorl'i aŭ si-ţ caftă
Si v'ină tra si veadă 'nă umbră di-a lor tată,

Plătea-lă vreara-a n'iţlor, că ocl'ĭ nu n'i-aŭ vidzută
Dicît puţîne dzîle la a li bană tută.
Maşĭ ea nu voĭ si v'ină, că faţa mea ca ţeara
Va-l'ĭ facă dzîle-arale pîn' dzua ţe vaĭ moară.
Di tuţ maşĭ dip ma n'iclu, maşĭ el, n'iclu-n'ĭ, nu alt,
Mi-aşteaptă tra s'mi başe tu lumea ţea di-analt!
A luĭ i cruţea estă: dit perĭ mult vruta-Ani
L'ĭ-u zmulse di n'ĭ-u deade tu oara cînd fudziĭ!
Di dzaţe an'ĭ ş'năθeamă la mine am ţi-u port,
Ş'n'i-aveam băgată 'n minte si nu u daŭ niţĭ mort!
Ma tora n'ĭ-lu l'ĭaŭ zborlu, că-l ved ca 'n dulţe v'is
Cum șede di mi-aşteaptă s'mi başe 'n paraδis.
Na! L'ĭa-o, ş'după moarte-n'ĭ si-u daĭ a li Anie,
Si veadă di la Enoh tr'a l'eĭ pîrigurie!..."

Tăcu. Iar nîsă-l'ĭ dzîse cu jale ş'mult nvirnată
Că tuţe va le-adară di cum are căftată.
Cu ocl'i-asteşĭ maratlu muntri ninca 'nă oară,
Cînd nîsă ĭara-l'ĭ dzîse că tute va le-adară...
Nu deade trî ma ghine... Tu sone,-a treĭa seară,
Durn'i... Tu faţă, galbin ca turta ţea di ţeară!
Miram-Len, marata, la cap-l'i avigl'ĭa,
Ma el hîrchea cu zore: suflatlu-l'ĭ se-astăl'ĭa!
Carĭ ştie ca ţe v'ise, maratlu, li v'isa
De-analt pri oara crudă ţe suflitlu 'şi-l da.
Dit somnu si dişteaptă cu mîna către'amare:
— „Căravea! ĭa-ŭ!... Căravea! Aclo-ĭ a mea scăpare!"
Apoĭa 'ş'feaţe cruţe ş'ma dzîse zborlu-„Ani"!
Ş'cîdzîndaluĭ pri tendă, tră totna el durn'i!
Din lumea minclunoasă, dit bana de-„ah" ş'di „oh",
Aşi scăpă maratlu, aşi muri Enoh.
Aţel suflit di anghil scrumat ş'tuchit ca 'n foc
Pri prutide treĭ scînduri ş'pri tenda fîră floc...
Tu hoară-l'ĭ, cum spun lumea, nu-aŭ faptă a vrînuĭ
Ma mare sîltînate ca la ngruparea-a luĭ!

CALEA

Lui *Mihali Tegu-Ianĕ*

Ascîpăm di ĭarna greaŭă,
Sus tu munţ nu-armase neaŭă;
Cresc lilice, tindilina,
Es Armînĭl'i Sîmĭrina.

Ncarcă căsle pri cîrvane,
Cal'i tuţ imnă rivane,
Un spri un, — ti l'ĭa haraŭa,
Mor cu el'ĭ tută dun'ĭaŭa.

Cilnicadzl'i trag nîinte
Se-află loc muşat, cum prinde,
Tra s'nu-l'ĭ află vîrnu-araŭ
Pristi noapte-al Dumnidzaŭ.

Di pri cal'ĭ dipun hirăile;
Ia, că ndreapsiră ş'purăv'ile.
Soarle-ascapită; se-aproache,
Tută lumea-ĭ tu cunache.

Featile cu bucla 'n mînă
S'duc s'l'ĭa apă la fîntînă;
S'duc bărbaţ şi s'duc ficĭorĭ
S'mulgă oile plicătorĭ.

Tuţ durn'ĭră. Easte noapte;
Maşĭ un cloput di oĭ bate: —
Poate domnu-su le-adună
S'doarmă tute dipriună.

Fig. 16. — *Cu întregul avut încărcat pe caravane de cămile, familiile unor anumite regiuni din Pind coboară toamna la şes, iar primăvara se reîntorc în comunele lor din creerii păduroşi ai munţilor.*

www.dacoromanica.ro

Cărvărnarl'i gresc dadoara:
Trî ncărcare vin'e oara!
Ncarcă cal'i tuţ ca ĭerĭ,
Gĭon'il'i-Armîn'ĭ fîră ghideri!

El'ĭ tut fug 'nă siptîmînă,
Gĭon'ĭ cu feate s'ţin di mînă,
Calea tută imnă ş'cîntă,
Canda-ĭ Paşte, canda-ĭ numtă.

. . . . . .

Cum di mira nu n'alasă
S'n'ĭardzim tu loc-nă acasă,
Tra s'bînăm ca tuţ Armîn'il'i,
S'murim ş'noĭ ca tuţ pîpîn'il'ı ?

NICOLAE BATZARIA

N. Batzaria este cel mai fecund scriitor aromîn în genul didactic: numeroasele sale anecdote sînt şi astăzi citite cu aceiaşi plăcere, mai ales că a reuşit să le toarne într'o formă perfect adequată gustului poporan.

S'a născut în 1874 la Cruşova, unde a făcut şcoala primară. După ce a absolvit liceul romîn din Bitolia, a urmat timp de doi ani cursurile Facultăţilor de Litere şi de Drept din Bucureşti, după care ocupă rînd pe rînd mai multe şi diferite funcţii: director-profesor la Cruşova, profesor la gimnaziul din Ianina, profesor la liceul din Bitolia, inspector şcolar al vilaetelor Cosova şi Salonic; ales ca senator în 1908 în corpurile legiuitoare ale Junilor Turci din Constantinopol; în Decemvre 1912 e numit ministru al Lucrărilor Publice în guvernul turcesc, iar în 1913, fiind delegat al aceluiaşi guvern, e semnatarul tratatului de pace din Londra din acest an. In timpul războiului (1916) se retrage în Elveţia. Intorcîndu-se în Romînia, e ales în 1920 ca senator în guvernul generalului Averescu.

A tradus şi a localisat diferite comedii. A însufleţit şi a condus mai multe reviste şi ziare aromîneşti, înfiinţînd la Salonic primul ziar aromînesc *Deşteptarea*. A scris *Anecdote populare* (3 volume), iar actualmente a păşit cu succes în domeniul literaturei culte romîneşti, creind un nou şi important capitol în istoria literaturei romîne.

NU SE-ACAŢĂ ARMÎNLU

Un Armîn ca din Clisură,
Costa, Petru, nu ştiŭ ş'mine —
Ţe-are s'facă cum se-acl'ĭamă ?
Nunlu ştie cama ghine.

Cît de-analtu... nu s'ma faţe,
Nu-are soţŭ tu horle toate ;
Si-l mutreşti 'ţ cade fesea, —
Dzî-l'ĭ-u „leangă ş'gĭumitate".

Vrea si s'ducă ş'el tu xeane ;
Ma de, hoara—s'nu si veadă —,
Dzîţe : „nu-ţ dăm tischiree", —
Tut acloţe vrea s'lă şeadă.

Ţe se-adară fucîrălu ?
Va lu nveaţă tora halea ;
L'ĭa 'nă altă, l'ĭa 'nă xeană
Ş'fudze omlu, tradze calea.

Imnă, treaţe multe locurĭ,
la c'agĭumse pîn' Nemţia.
— „Stăĭ, nu intră, greaşte unlu,
„Tischireĭa s'veade-aţia".

U l'ĭa omlu si-u mutreascâ,
S'veade nuntru iţi scrie;
S cĭudiseaşte, 'ş'bate caplu,
Nu poa' s'ţînă de-apurie.

—„Ore-Armîne, tischireĭa
„Ved ca xeană 'şĭ-an'ĭurzeaşte;
„Cum hiĭ tine ş'ţe-are nuntru,
„Dip ĭuva nu s'uĭdiseaşte".

— „A mea easte, ţe-are s'facă,
„Na, s'criparim pînă mîne,
„Şi s'mi tal'i Stă-Măria,
„A mea easte,-a mea-ĭ, pri pîne"

— „Cama şcurte, nu ti gĭură;
„Aĭde-alasă Stă-Măria
„Ş'v'inu vez-ţî, bre crîştine,
„Vez-ţî singur ţe-are-aţia".

Ia pe-araδă cum 'şi spune:
Ca ţe faţă, ca ţe gură,
Cum l'ĭ-u narea, cum l'ĭ-u grun'ĭlu,
Spune ş'că e din Clisură.

Ş'dzîţe: — „«easte şcurtu omlu»;
„«Easte şcurtu», avdzî ghine,
„S cl'ĭamă-aţel tră care scrie
„Nu-ĭ analtu, nu-ĭ ca tine;

„Că de, frate, voĭ 'nă scară
„Ca s'putearim tra s'te-agĭungu;
„Ţî mi gĭur că pînă asîndz
„Nu-am vidzută ş'ahît lungu"

— „Ma tr'aestă, l'ĭ-u are-Armînlu,
„Mi ţinuşĭ ahîtă oară
„Ş'tut în'ĭ dzîţĭ că 'ş'easte xeană?
„Ia s'ţ'aspun cu doaŭă zboară:

„«Easte şcurtu»", scrie nîsă;
„Nu-ĭ minclună, spune ghine,
„Că la noĭ, tu hoara noastră
„Cama şcurtul escu mine.

„Aşi-ĭ apa din Clisură,
„Multu-analţî crescu toţ;
„Niţi se-află la noĭ oamin'ĭ
„Carĭ si nu-aibă patru coţ".

PICURURLU HAGI-DONE

Vrea s'n'eargă 'n hăgilîche ţel Done picurar;
Duchea că vin'e oara s'l'i dzîţem „calea mbar",
Ş'crîştinlu după moarte vrea s'nu-află calea ncl'isă.
Ţe s'dzîţem? L'ĭ-eara frică s'nu n'eargă el tu chisă.
„Tu bană", 'şĭ dzîţe singur, „am faptă maşĭ arău,
„Tut furtu ş'minclunare — s'mi l'ĭartă Dumnidzău".
— „Fărtate, dzîţe-al Cole; 'ţ las oile ş'dol'i cîn'ĭ,
„Pri zverca ta las' s'hibă, s'le-avegl'i, s'n'i li ţîn'ĭ".
Şi s'başe, lîcrîmeadză, că fudze-ahît diparte,
Nao munţî, şeapte cîmpurĭ: nu ştie bană ş'moarte.
— „Aĭ, sedz cu sănătate!" — S'te-aducă Stî-Mîria".
Şi s'toarnă ĭară Done: — „E frate, vedz cupia,
„N'ĭ-u jale, mutrea ş'cîn'ĭl'i, ţel *Murgu* ş'ţel *Arap*".
— „Nu-aĭ zore, că l'ĭ-avegl'ĭu ca ocl'i-a meĭ din cap".

Ş'fărtat-su, om îndreptu, — nu trec ni dao stîmîn'ĭ —
Xifaţe toate oĭle nu-alasă ş'dol'i cîn'ĭ.
„Nu s'toarnă tora Done d'ĭu s'duse pisti-amare,
„lu loclu s bitiseaşte ş'n'erg pul'i tr'adăpare".
Şi s'tinde lungu ş'largu — duchea tora di bană
Că-ĭ dulţe — s'nu si veadă — s'bănedz pi cheale xeană.
Ma tihea nu-l'ĭ fu multă, că ĭa-ţî-l *Hagi-Done*,
'Nă dzuă 'ş'vin'i 'n hoară, di cum fudzi ma gĭone.
Ş'cît avde, Cole dzîţe: „Lu-adraĭ. ved, groslu zloată;
Agĭumse — si-l l'ĭa draclu —, el dinţil'ĭ va-n'ĭ l'i scoată.
„S videarim cu buneaţă: s'l'i duc puţin mîrcat,
„Îl'ĭ trag ş una mincĭună, — s'lipseare, l'ĭaŭ ş'gĭurat".

Şi s'duţe. — „O fărtate, te-aduse Dumnidzăŭ,
„La tine n'ĭ-eara mintea, cripam di dorlu-a tăŭ".
Şi-l l'ĭa di guşe Done, ş'el'ĭ dol'i s'ţîn di mîn'ĭ
— „E, oĭ'e n'ĭ afitară? Cum treţi cu dol'i cîn'ĭ?"
— „Nu ntreabă, dzîse Cole, 'nă oaĭe nu 'şĭ-armase;
„Ma, bană la-afind l'ĭa-ţ le-acumpri ş'cama grase.
„'Nă noapte, frate Done, vidzuĭ un v'is arăŭ:
„Murişĭ taha ĭu n'ĭarsişĭ. ti lo 'n ţer Dumnidzăŭ.
„Cît plimşu nu se aspune; ţe bană-avem tricută!
„Ş'dimneaţa vindu oĭle, ş'la suflet tra s'ţ'agĭută,
„Daŭ prazl'i la urfan'e; ma, fă te cu haraŭă,
„Se-aĭ bană ş'sănănăte, trî ună va l'ĭ-ĭ doaŭă.
„N'ĭ-armase maşĭ mîrcatlu; na, mîcă-l sănătos;
„Ş'ţî dzîc: alasă jalea, băneadză ţ hîrios".
— „Ţe maţin'ĭ? greaşte Done; la mine-ahtărĭ nu trec;
„Armînlu nu se arîde, nu-ĭ Vurgăr, niţi Grec".
Ş'năĭrit el mută oala, ţea oală cu mîrcat,
Di caplu-al Cole-u frîndze, di-l faţe drac mul'ĭat:
— „Nafoar', arupe-ţ guşea, într'ocl'i s'nu ti ved".
— „S'bînedz, l'ĭ-u toarnă ş'Cole, nu am chefe multă s'şed".

— „Orĭ Cole, un lu ntreabă, ţe-aşi, ţe te aĭ adrată?"...
— „Işiĭ cu faţa albă, că-isapea-n'ĭ ded curată".

CU FOARTICA

E-a dol'i: nîsu ş'nîsă.
Ma di cîndu s'cunuscură
Albă dzuă ca dun'eaŭa
Pîn' atumţea nu vidzură.

Şi-era ndreptu nîs crîştinlu;
Ma nd'si muliare lae.
Dzîc auşl'i că nu-ĭ ghine
S'l'ĭaĭ niveastă cu sivdae.

Nu ţînea măratlu minte
S'hibă dol'ı pi un zbor: —
L'i-avea ntrată a li Evă
Draclu aţel cu un cicîor.

Dzîţea omlu: *easte albă,*
„Easte lae", nîsă strigă.
— „Aĭ, mul'ĭare, hearbe carnea".
Nîsă tr'oară ta si-u frigă.

Ma de, omlu ţe vrea s'facă?
Taţe,-aravdă, hunipseaşte.
Nicuchiră cu curună:
Ne se-alasă, ni s'lîeaşte.

Ş'cum vă dzîcu, 'ş'imna dol'i,
S'duţea, vahĭ, tu vîrnă hoară,
Şi stătură la livade
Si s'discurmă θeamă oară.

Era veara ca Sum-Chetrul
Criscu ĭarba mare, mare;
Avea-agĭu·r tă, cumu s'veade,
S'hibă bună trî tăl'ĭare.

— „Vedz, niveastă, dzîţe omlu,
Vedz ţe ĭarbă prucu[sită;
'Nă stămînă şi-aĭde coasa,
Cum va s'cadă-arucutită!"

— „Ţe, bărbate, 'ţ fudzi mintea?
Nacă vreĭ s'ţ'arîdz di mine?
Nu cu coasa s'tal'ĭe ĭarba,
Ma cu foartica, crîştine".

— „Dumnidzălu si-n'ĭ ţ-u-aducă!
Tot anapuδa va s'greşti!
Ia l'ĭa foartica s'videarim
Cum va s'poţ si-u cusueşti!"

— „Tora tine nu mi nveaţă!
Eŭ ţî dzîcŭ ş'nica 'nă oară
Că cu foartica u tal'ĭe,
Aşi faţe ntreaga hoară!"

— „Bre, cu coasa urγisită!
Cuĭ vreĭ ocl'il'ĭ si-ĭ l'i scoţ?"
— „E, cu foartica bărbate;
Strigă tine cîtu s'poţ".

— „Nu se-aravdă, dzîţe omlu;
Vin'e suflitlu la nare.
Ia grea ghine, dzî «cu coasa»,
V'in' pri minte, lea mul'ĭare!"

Ma mul'ĭarea — ţ'aflaşĭ omlu!—:
— „Nu cu coasa, ş'nu şi nu!"
Nu vrea s'dzîcă, blăstimata;
De, urʒia l'ĭ-u putu.

— „S'ti l'ĭa draclu, naθimată,
Altă hală nu-ĭ cu tine;
Va s'ti necu, s'ţî l'ĭaĭ zverca
Şi si-ascap 'nă oară ghine".

Ună dzîse şi-n'ĭ ţ-u-arucă
T'ună baltă cama mare.
— „Aĭde, du-te la tuţ draţl'i,
Ghidi cap ca di mul'ĭare".

S'duse, s'duse, u lo apa,
Pîn' di guşe i nicată.
— „Dzî *cu coasa*, strigă omlu;
Dzî ca s'eşti ascăpată".

Ma mul'ĭarea mută mîna
Şi ca foartică u mină:
— „Nu *cu coasa*, crechĭ, bărbate!"
Ş'cade nghĭos tu balta mplină.

AROŞE SUNT DI SÎNDZE

Un' oară la un hrisic
Si duţi-un Arbines
Cu pală, fustanelă,
Cu nolgiclu ca stres.
—„S'n'i daĭ voĭ dao palăşti
Di-asimè ma curată,

A n'ia cum în'ĭ prindu;
Nu-aĭ fricã cît trî platã:
Trag pala, tal'ĭŭ nîscînţî, —
Ţe-u portu ĭo di-anumir? —
Ş'pîn' seara, orè-Armîne,
Am pradz ĭo fîrã numir.
Mutrea maşi s'hibã bune"...
— „Nu-aĭ fricã, dzîse,-alasã".
Ma hrisiclu le-adarã
Di halcuma ţea hasã,
Ş'prisuprã maşi le-algheaşte —
Armînlu nu vrea ştibã? —
S'pîrea, vedz, la videare
De-asime cã vrea hibã.

*

Ia-l omlu, cum lì-ĭ zborlu,
Ca dupã 'nã stîmînã,
L'ĭa plăştile, li ţindze
Ş'cît faţe 'l'ĭ da tu mînã.
— „Sunt bune?.." — „Multu bune".
Ma nitricutã meslu
Şi s'toarnã iar la hrisic
Năĭrit foc Arbineslu.
— „Bre, psefte, ţe mi-arîsişĭ?
Na, plăştile-aruşirã...
Trî ţe s'n'i-u-adarĭ aestã
Cînd ma multu s'plîtirã?"
Armînlu taha-arîde:
— „O, Doamne, nu ti plîndze;
Na, s'veade di diparte
Cã-aroşe sunt di sîndze,
Di sîndzile di oamin'ĭ,
Di-aţel'ĭ ţe-aĭ vîtîmatã;
Di-atumţea plnã tora

'Nă sută l'ĭ-aĭ şcurtată,
Şi-aroşe nu vrea s'ş'facă
Di sîndze ma le-adraşĭ?
Ma dă n'ĭ ş'ună mişteare
Di prazl'i ţe-adunaşĭ".

*

El ştie corbul, ghine
Că nu tîl'ĭe gîl'ină ;
Ma s'dzîcă? Cum si s'scadă,
Ahît cîndu lu-alină?
Şi s'umflă si mprusteadză
Ş'l'i dzîţi-un' oară: —„Armîne!
„D'ĭu drac duchişĭ, vre, tr'oară?
„Dişteptu fuşĭ, pri pîne!"
Ş doĭ groşĭ îl'ı da din pungă —
Ahît avea nis tuţ. —
Ahtăriĭ sun Arbineşl'i
Di coadă cîndu 'l'ĭ muţ.

NU ARMĂNLU, MA CURAUA

Cripă draclu — cum s'dzîţe
Ş ună dzuă — mare θamă!
S'dusi Greclu la Armanlu
Pri 'nă ţină tra s'lu-acl'ĭamă.

N'ĭardze omlu şi ca oaspe
Tut aşteaptă oara s'v'ină ;
Ma nu veade ţiva s'hĭarbă,
S'cĭudiseaşte ţe va s'ţină.

Ma livenda nicuchiră
S'duţi 'n v'ie di frimintă,
Ş'cîndu-ĭ oara trî ţinare
Ia-ţ-u, v'ine cu-unã pită.

Aromănlu strîmbă narea:
— „Ţe mîcare, si-u l'ĭa neclu!
Ună pită maşĭ di veardză, —
Ţe trî mine ş'ţe trî Greclu!"

Taţe omlu, — ţe se-adară?
Vedz că t'ună xere-araŭă
Pînă ş'grindina, bre frate,
Va si-u-aştepţî cu haraŭă.

Bagă s'mîcă, ma di prota
Şi-ahît bună nu s'pîrea,
Că urdzîţle — si nu s'veadă —
Tu grumadzu-l'ĭ si ţînea.

Mîcă ş'Greclu ş'cama tr'oară
Bitiseaşte, tradze mînă,
Că, de l omlu mindueaşte
Ş'trî fumeal'e tra se-armînă.

Noŭlu oaspe — dă-l'ĭ-u ninte,
Dă-l'ĭ-u — lucrulu 'ş'mutreaşte;
L'ĭ-era foame ş'cumţi s'hibă:
Bună, slabă,-arucuteaşte.

Pita fudze, s'hiriseaşte;
Veade Greclu ş'tută Greaca:
„S'ţî se-acaţă, dzîc nîşĭ dol'i,
Gugoş, Doamne, s'nu ţî treacăl"

S'duse, frate, gĭumitatea,
Cîndu se-avde 'nă-oară *pac!*
— „Cripă-Armănlu, strĭgă Greaca,
Plĭscîni ca vurculac!"

Fig. 17. — *Bărbat din Samarina în port de toate zilele.*

— „Nu Armănlu, ma curaŭa,
Dzîţe omlu ca pre-agalea;
Ş'feaţe ghine di se-arupse,
Că ved nîsă ţînea calea".

Ş'dă-l'ĭ u, mîcă ş'ĭară ndeasă,
Nu-avea seamne ca si s'tragă.
— „Ore oaspe, faţe Greclu,
Va si-u deapin'ĭ pita ntreagă?

„Nu ti ntreb, ore crîştine,
Ca d'ĭu eşti, dit ţe hoară?
Om cu orixe ahtare
Nu-am vidzută vîrnă-oară!"

— „Sîrmîn'ĭat, ore fărtate,
Ia ş ţî spun, că mi ntribaşĭ:
La noĭ easte mare arşine
Di mîcare ma se-alaşĭ".

— .Sîrmîn'ĭate, Sîrmîn'ĭate!
Ma-ĭ aşiţe cum dzîţĭ tine,
Nu te-alas si-u deapin'ĭ singur,
Aĭ s'mi satur barim ghine".

Ş'mîcă Greclu, mîcă-Armănlu,
Maşĭ tîpsia 'şĭ alăsară;
Iar fumeal'ĭa ş'nicuchira
Plocĭ pri pîntică băgară.

KIR DIMARHUL DI ARMIRO

Aţel'ĭ ţe se-aŭ dusă *Almirò*, tu Thisălie, spun că la mardzinea aestuĭ cîsîbă easte 'nă gimie adrată di multă zămane. Minareĭa gĭamiil'eĭ easte multu analtă şi di pi nîsă s'veade cătră 'n sus tut cîmpul din Tesalia, cătră nghĭos munţil'ĭ di *Agrafa* ş'di *Atica*.

Cu puţîn'ĭ meşĭ niinte ca se-acaţă polimlu di la 1897, tr'aestă minarei eara mare ncăceare tu ming'lizea di Armirò. Nîscînţî dzîţea că lipseaşte si-u surpă, alţî minduĭa că-ĭ ghine si-u-alasă, că, ţe ştiĭ, poate s lipsească t'ună oară u-

rîtă. Cu aeşti ţînea şi *Kir Dimarhul*, — gugĭabaşlu, cum va-l'ĭ dzîţem noĭ.

Siptîmîn'ĭ şi meşĭ întredzĭ si ncăceară tr'aestu lucru, ma tutună cărare nu putu si-l'ĭ si da, că la Greţĭ di la dzîeă pîn' la faptă easte diparte ca di la loc pînă la ţer. Aşi easte: oamin'ĭl'ĭ care zburăscu multe fac puţîne, i nu fac ţiva di cu tot.

Şi vrea si zburască ş'vrea si ncace cari-şti nica cîţ meşĭ cĭorbagĭazl'ĭ di Armiro, ma agĭumse polimlu di la 97 care lî til'ĭe tută orixea.

Nica niplîscînită întîn'ĭa tufeche şi nica nĭan'ĭurdzită bîrutea, lî si părea a Greţlor că lipseaşte — maşĭ s'vor şi se-aĭbă cicĭoare sănătoase — ca se-agĭungă trîşĭ în Pole. Nu-ĭ zborlu că mulţ agĭumseră, maşĭ că s'dusiră 'n Pole ligaţ ş'fîră ca s'vor; ĭar cicĭoarle le-avură bune şi sănătoase, ma trî fugă nîpoĭ că calea trî nîinte eara acăţată di Turţi, şi-apoĭa niţi că u ştĭa ahît ghine, aşi că — Dumnidză s'n'ascapă — putea s'cheară ţiva pri tu pădurle mpline di aγrin'ĭ, şi-apoĭa ţe lî si făţea hala.

Tr'aţea, ca oamin'ĭ cu minte cum fură di totna, cîndu vidzură că Turţil'ĭ nu vor s'facă şicae, ma trag tu carne, Greţl'ĭ 'şĭ dzîsiră: „Macă-ĭ aşĭ, noĭ ştim şi-al'ĭumtrea". Ş'ca s'lî hibă ma lişor şi s'nu si ncheadică ţiva tu-alăgare, *straţioţl'ĭ* s'lişurară di greaţa ţe purta, arcară tufechĭ, cordzî şi-alte-ahtărĭ lucre nilipsite, şi-apoĭa: *aŭa fac soţl'ĭ*, acaţă-l'ĭ ma s'hiĭ gĭone.

Turţil'ĭ 'şĭ mutrea lucrulu a lor: azĭ *Tîrnuva*, mîne *Larisa*, alantă dzuă *Trîcol*, apoĭ *Fersala*, *Viliştin*, *Domoco*...; tute aţeale ţe spunea Greţl'ĭ că nu pot s'li surpă topile di pisti tut loclu li loa Turţil'ĭ cum s'loaună-oară *Ierihonlu*, maşĭ cu cîntiţe ş'cu şuirărĭ.

Cînd v'inea aeste hîbărĭ Armiro, a Greţlor di-aclo lî triţea ca un her arate tu inimă şi dzuă-noapte tut pi heavră ş'trimburare se-afla maraţl'ĭ di oamin'ĭ. Agĭrşiră neicerle, mingilizea se-asparse ş'tuţ tora eara pri una minte: *s'fugă*

— cîtră ĭu s'lî veadă ocl'ĭul —, s'fugă Athina, Piloponis, tu nisiĭ, bre ş'naparte di-amare ma s hibă zore, maşĭ s'nu-avdă tochĭle ş'tufechĭle, că lî loa urecl'ile, nu altă.

Că Turţil'ĭ vrea-l l'ĭa hîsîpălu că vrea s'facă domn'i pri căsle a lor: — tute halale s'lî hibă. More, ca s'vrea si-l l'ĭa cu bunlu, lî dîdea oamin'íl'i ş'cîteună pischese. Ma frica eara aestă: nacă v'in Turţil'ĭ fîră s'l'i veadă, fîră s'l'i ducheascâ? Nacă intră ţiva dinapandiha ş'i-află pri tuţ nîuntru? Cumu s'facă ca si ştibă cîndu va se-aproache Turţil'ĭ, ca nîşĭ si-şĭ l'ĭa plîtărli fîră s'pată ţiva?

Atumţea 'şĭ-adusiră aminte di minarĕa di la mardzinea a hîsîpăluĭ. Atumţea duchiră că ghine gri *Kir Dimarhul* cîndu dzîse s'nu u-aspargă, că poate s'lipseascâ tiună oară urîtă. Maşĭ minareĭa putea s'l'ĭ-ascapă tora. Şi-apoĭa dzîţeţ că nu vrea băşeare tu frunte Dimarhul.

Şi-aşi gĭon'íl'i di Armiro apufăsiră ca di caĝe dzuă un di nîşĭ si se-alină pri minarei ş'de-aclo s'mutreascâ di tute părţîle. Cît va s'veadă că da cap Turţil'ĭ, el s'daună boaţe şi-atumţea tuţ si-u-angană cîtră ĭu s'poată. Cît tr'aestu lucru, cama bun om di Dimarhul niţi că putea se-află. El, ca părinte a hîsîpăluĭ, lipsea tora si-şĭ ascapă fumeal'ĭa di la chirire. Apoĭa s'tihisi că avea ocl'i bun'ĭ şiună boaţe di..... — di ţe vreţ voĭ, eŭ dzîc maşĭ că eara multu vîrtoasă şi sănătoasă aestă boaţe.

*

Şi ĭa-l maratlu di Dimarhu, nica pirită ghine, că se-alină pi minarei şi cu ocl'i cîtră 'n sus di ĭu se-aştipta Turţil'ĭ mutreaşte di cu dimineaţa pînă seara, naca s'ved di ĭuva. Tricuună, tricură doaŭă, tricură trei dzîle ş'tut Turţil'ĭ amîna s'v'ină.

Eara veara Soarle ardea di tuchea. Laĭlu Dimarhu anuta ţu sudorĭ şi-l'ĭ se-avea friptă caplu, ma tut'şidea şi-arăvda. Maşĭ cîte vîrnăoară l'i se-aura şi-a luĭ şi dzîţea: „Uf! ţe nu v'in uná-oară ş'Turţil'ĭ aeşti s'mi-ascapâ".

Tricură şi-alte dzîle ş'cîndu, ca după vîrnă siptămînă, na!... Dimarhul andzăreaşte cîtră partea din sus ca un nior di pulbire. Dişcl'ide ocl'il'ĭ ma mărĭ, cĭuleaşte urecl'ile ma ghine şi sta fîră si s'minã. După puţînă oară el avde ca boţĭ di oamin'ĭ, ca vrondu di tufechĭ, apoĭa cu cît se-apruchĭa pulbirea, el putu s'veadă şi flămurĭ aroşe şi fesurĭ putu s'duchească că oamin'îl'i v'in căvală, avdzî curat plîscînirle di tufechĭ, bre pînă ş cîntiţe putu se-avdă ghine.

Turchi erhonde! (v'in Turţil'ĭ!), strigă nîs atumţea di s'trunduiră munţî'l'ĭ ş'văl'ĭurle, ş'nica nibitisit ghine zborlu, s'dipuse tr'oară, ca s'nu ţiva di-armine ma nîpoĭ di-alanţî.

Turchi erhonde! La aestă strigare n'il'i şi n'il'i di oamin'ĭ alăga tu tute părţîle, canda că draţl'i l'ĭ-avina di dînîpoĭ. La aestă strigare stratioţl'i 'şĭ-alăsară tufechîle ş'cordzîle, bărbaţl'i 'şĭ-agîrşiră mul'erle, părinţîl'ĭ fumeal'ĭa. Carĭ disvicuţ, carĭ disculţî, carĭ cu caplu gol, fudzea tuţ di s'părea că aŭ areapite la cicĭoare, nu altă.

Pînă s'dzîţĭ ţinţi, cicĭor di Grec nu-armasĕ Armiro. Iar Turţil'ĭ v'inea unã-unã.... Tufechîle arăsuna, cîntiţle se-avdza ghine-ghine.

Ia-l'ĭ..... se-aproache, ş'după puţînă oară intră Armiro. Ma, θamă ş'cĭudie! El'ĭ nu eara Turţi, el'ĭ nu eara duşman'îl'i di carĭ s'cutrimburară ahît multu gĭon'îl'i di Armiro.

Ţe eara atumţea? — S'vî spun, ca să ştiţ. Eara ună lumtă di 150—200 di Armîn'ĭ Fărşiroţ ţe v'inea Armiro ca s'l'ĭa niveasta, ĭar dzua ţe s'feaţiră aeste s'tihisi s'hibă Dumînică. După adetea lor, Fărşiroţl'i v'inea ncălar, cu flămburĭ aroşe şi aruca tufechĭ. Aşi că di numtarl'i Fărşiroţ se-aspăre stratolu, se aspăreară tuţ Greţl'i di-Armiro di nu ştĭa cîtră ĭu si-u l'ĭa

Lipsi ca s'treacă nîscînte dzîle pînă ca si s'achicăsească lucrulu şi si s'toarnă ĭară caθe un acasă, tuţ aţel'ĭ ţe se-aspusiră ahît gĭon'ĭ la fugă.

*

Fig. 18. — *Armatoli aromîni din Pind, apărători ai averei strămoşeşti.*

www.dacoromanica.ro

Iară acîţă si s'alină Dimarhul pri minarei şi si s'tucheascâ tu soarle di veară di Th sàlie. Ma ca s'nu-l'ĭ si parâ şi-altă oară Armîn'îl'ĭ Turţi di calea aestă l'i si deade ş'un agĭutor că, de, cît ţer s'hibă, patru ocl'i ved cama ghine di doĭ.

Aşi l'ĭ v'inea ma lişor şi-a Dimarhuluĭ, că avea maratlu di om cu care se-alăxeascâ un zbor dzua di un an.

Dicît tora nu fu lipsită ca si s'pidipseascâ multu. Turţil'ĭ, adevăraţl'ĭ Turţi. vrură, poate, s'lă facă 'nă buneaţă şi s'l'ĭ-ascapă di-ahîtă pidipsire. Tr'aţea se-ayun'isiră s'v'inâ Armiro şi si-l l'ĭa hîsipălu.

FĂRĂ TATĂ

Unâ muşată dzuă di veară.

Sum aumbra nucluĭ din grădină 'nă mul'ĭare tiniră toarţe cu furca. Ningă nîsă un ficĭuric ca di 4—5 an'ĭ s'agĭoacă cu un ţerchĭŭ.

Mutriţ puţîn pri nîşĭ dol'i !

Niveasta easte muşată cum nu-l'ĭ se-află soaţă, cu doĭ laĭ ocl'i si-l'ĭ beaĭ tru scafă, nu altă ; ma aeştĭ ocl'i suntu mplin'ĭ di lăcrin'ĭ, niveasta şeade tot jiloasă şi nvirinată, arîs nu vedz pri budza a l'eĭ Greale minduirĭ lipseaşte s'aĭbă mărata di nîsa.

Ficĭuriclu, un sbuldzu di neaŭă, cădzut candu dit soare, ţe ocl'i lăĭ s'nu-l veadă. El easte cu mintea tot la agĭoc ; ma avdzî că mî-sa uhtă greŭ şi s'turnă catră nîsă. U veade că plîndze.

— lara plîndze, mamo ?

— Nu, suflite, nu plîngu ; maşĭ ţî si păru a ţia.

— Nu, că tine totuna plîndzi şi ştiŭ eŭ tră ţe : plîndzi că nu v'ine tata.

Şi apoĭ, si ntreabă mă-sa :

— Ma că ţe nu v'ine tata, mamă? Iu-ĭ tata? Tră ţe fudzi tata? Nu nă va tata pri noĭ?

— Va s'v'ină, hil'ĭŭ, va s'v'ină, că tata nă va multu. Tora easti diparte, multu diparte şi sta aclo ca ş'ţ'aducă a ţia şi stran'e, şi-agĭucărĭĭ şi toate muşiteţle.

— Ma cum easte tata? Easte mare? Easte gĭone? Ţe era ghine s'hibă ş'tata cu noĭ!

Şi n'icuzlu 'şi spune tora dorlu a luĭ :

— Vedz, mamă! Aĭerĭ s'bătu Mitrul cu Cota. Acumpărară cireaşe şi s'bătură la mpărţîre. Ma Mitrul easte cama mare şi acăţă si-l bată pri Cota. Di cît atumţea işi tată-su al Cota şi Mitrul fudzi tr'oară si s'ascundă. Ma pri mine, mamă, cîndu mi bătu Pitlu nu era tata s'me-ascapă, că l'i spunea a luĭ. Şi vedz cît arăŭ mi bătu. Ia, nica mi doare aestu braţ.

Şi-l'ĭ spuse a mă-saĭ braţlu ndreptu mplin şi arucutos.

— Dumnidzăŭ si-l bată, cîndu te-agudi pri tine, — şi dit cheptul a mă-saĭ işiună suschirare di dor, ĭar dit ocl'i lăcrin'ile deadiră cap de-arĭŭ.

*

N'ĭadză-nopţ easte tricută şi niţiună boaţe nu s'avde, niţi 'nă lun'ină nu s'veade 'n hoară. Maşĭ la casa a mul'ĭaril'eĭ tinere nica arde lampa.

Pritu udaĭe tot ma imnă mul'ĭarea ş'niţi că minduĭaşte si s'acumtină.

In casă aŭ un lăndzit şi pînă nafoară s'avdu încănirle şi uhtărle. Lăndzitlu easte bărbat-su, easte tatăl a ficĭurjcluĭ. După patru an'ĭ s'turnă dit xeane, ma cum? Te-asparĭ si-l mutreştĭ. Îl'ĭ si tuchi tută carnea, ocl'il'ĭ l'i-intrară ahînda tu cafcale. Easte ahît galbin şi ahît slab, că ti cĭudiseştĭ ĭu şeade suflitlu. Di doaŭă siptămîn'ĭ s'turnă acasă cuună lîngoare ţe nu l'ĭartă. Di doaŭă siptămîn'ĭ tinira mul'ĭare sidzu pri ningă nîs cu lumbarda di ţeară. Agîrşi ea şi somnu, şi

şideare, şi arăpas. Cîndu lu-avdza că încăneaşte şi uhteadză, a l'eĭ l'i si nfărmăca inima şi-l'ĭ si tuchea bana. Acl'imă şi ghĭaţrî, şi alîgă şi după moaşe şi după discîntărĭ, şi după toate ghitriĭle, — ma, ţiva: lîndzitlu 'şĭ lo calea a luĭ şi si-l toarnă di la nîsă cu puteare nu era.

Iar măratlu di ficĭuric lu-acăţa frica cîndu îl videa ahît slab şi ahît galbin. Treambură cîndu tată-su îl l'ĭa în braţă, ţe suntu maşĭ oase, şi-l başe cu dor. N'iclu s'minduĭaşte: aestu s'hibă tată-su, ţe nu-l avea vidzută pînă atumţea? Mă-sa l'ĭ-aspunea totuna că tată-su easte tinir, muşat, gĭone.

Şi cît puţîn 'şĭ-u-aduţea aţel ţe veade dinăinte cu aţel tată pirifan, livendu, analtu, tră care l'i zbura mă-sa!

— Ma, aestu easte tata, mamă?

— Aestu, suflit, aestu.

— Ma, că ţe-ĭ ahît galbin? Că ţe şeade tut culcat? Că ţe plîndze? Mamă, nu-ĭ muşat tata a nostru.

— Iara va si s'facă muşat, scumpul a meŭ, că tora tata-ĭ lîndzit.

— Şi cîndu va si s'facă ghine?

— Cîndu va s'va Dumnidzăŭ?

*

'Nă dzuă di toamnă, niuroasă şi jiloasă ca inima aţil'eĭ ţe şeade sum nuclu di pri care cad frundzî uscate. Easte tot tinira mul'ĭare, ţe cu greŭ u cunoştĭ că-ĭ nîsă. Ocl'il'ĭ l'i se-aştearsiră, muşiteaţa apuse, chiru bana di tru nîsă. Laĭe l'ĭ-easte inima şi lăĭ îl'ĭ suntu stran'ile. Lăĭ şi loclu şi di cîte vedz de-avărliga, maşĭ faţa şi mîn'ĭle-l'ĭ suntu galbine ca peturlu di ţeară. Cu caplu pri cheptu ea s'minduĭaşte şi suschiră.

Ningă nîsă-ĭ ficĭorlu, tot muşat, tot crehtu şi gras, cu perlu ca di hrisafe ţe-l'ĭ cade pri frîmte. Ma jalea şi dorlu a mă-saĭ intrară şi tru nîs şi-l'ĭ pliguiră inima luĭ aţea tiniră. Nu-l vedz şi se-agĭoacă şi s'arsară hărios ca ma năinte;

nu-l vedz se-arîdă cu aţel arîs mplin ţe lu-aŭ maşĭ oamin'îl'ĭ cu inima hărioasă şi fără minduire greaŭă.

Avarliga di mă-sa el adună frundză uscate şi li bagăună pisti altă. Faţe un stog, apoĭ adună alte şi faţe alt stog. Apoĭ s'toarnă către mă-sa şi-l'ĭ dzîţe :

— Că ţe eşti tot învirinată, mamă ? Că ţe nu-arîdz vîrnăoară, că ţe nu ti vedună-oară hărioasă ?

— Arîslu şi haraŭa mea intrară tu murmintu, scumpul a meŭ. N'i li lo cu nîs tată-tu, atumţea cîndu fudzi di la noĭ. A n'ia n'i-alăsă maşĭ lăcrin'ĭ şi jale.

— Şi nu va s'v'ină vîrnăoară tata la noĭ?

— Vîrnăoară !

— Şi tră ţe vîrnăoară ? Tine-n'ĭ dzîţeaĭ că tata nu-ĭ arăŭ, că nîs nă va pri noĭ Tora, că ţe s'năiri ? Ţe arăŭ îl'ĭ feaţim noĭ ?

— Tata muri, lun'ina a li mame. Doarme tu murmintul ĭu nă duţim caθe dzuă şi ĭu tine siminaşĭ cu mîna a ta ună lilice.

— Şi nu va-l videm di cu tot pri tata ?

— Va-l videm cîndu va n'ĭardzim şi noĭ la nîs. Pînă atumţea noĭ va s'bănăm singurĭ pri loc. Tora tine aĭ maşĭ pri mama, ĭar tatăl a tăŭ easte Dumnidzăŭ din ţer.

Ficĭorlu tăcu şi nu ntribă altă. Zboarile a mă-saĭ îl'ĭ căzdură greŭ pri suflitlu-l'ĭ di anghil.

— „Fără tată“ — 'şi zbura nîs singur. „Cota are tată, ş'Pitlu, ş'Mitrul, ş'Petra, şi toţ aŭ tată. Maşĭ eŭ s'nu-am ?“

Apoĭ s'turnă ĭara către mă-sa :

— Di cît eŭ, mamă, nu va s hiŭ totuna ficĭor. Va s'mi fac şi eŭ mare. Va s'hiŭ şi eŭ bărbat gĭone, cum dzîţeaĭ tine că-ĭ tata. Şi atumţea eŭ va s'te-apăr; maşĭ s'da vîrnu di tine şi s'veadă nîs !

Mă-sa lu-acăţă di guşe, plămse multă oară şi-l'ĭ scăldă tu lăcrin'ĭ perlu di hrisafe.

CONSTANTIN BELIMACE

Constantin T. Belimace este adevăratul trubadur popular al Aromînilor: poesiile care urmează ilustrează cu prisosinţă această afirmaţiune. Din ele se pot desprinde următoarele caracteristice: o inspiraţie uşoară şi cu totul nesilită, plasticisată armonios şi într'un colorit pe cît de plăcut, pe atît de lipsit de vre-o pretenţie de artă meşteşugită.

S'a născut în Iulie 1848, în Moloviştе, unde a şi învăţat carte religioasă, aşa cum se învăţa pe vremuri (vezi „GRAIU BUN" *Calendar armînescu*, 1910, p. 92—94). In 1860 se duce la şcoala sîrbă din Belgrad, unde face şi serviciul militar (1868—1870). In 1873 vine în Bucureşti; aci deschide un restaurant, unde se întîlneau bucuros, printre alţii, Apostol Mărgărit şi I. Caragiani. Naţionalist de frunte, în 1878, împreună cu A. Bagav, Şt. Mihăileanu şi C. Cairetti au scos revista aromînească *Macedonia*. In această vîltoare de luptă naţională, C. Belimace scrie prima lui poesie şi anume *Cucotul* Se întoarce în Macedonia în 1893, fiind numit ca intendent la liceul-internat romîn din Bitolia, unde se găseşte şi astăzi. Odată cu izbucnirea războiului în 1916, e dus, împreună cu alţi fruntaşi ai culturei aromîneşti, de Bulgari ca ostatec în Bulgaria, unde a şi descris toate peripeţiile prin care a trecut într'un poem de peste 2500 versuri, pe care îl posedă în manuscris.

DIMÎNDAREA PĂRINTEASCĂ

Părintească dimîndare
Ne spregĭură cu foc mare,
Fraţ di mumă şi di-un tată,
Noĭ, Armăn'ĭ di eta toată.

Di sun plocĭle di murminţî
Strigă-a noştri bun'ĭ părinţî:
„Blăstem mare se-aĭbă 'n casă
Carĭ di limba luĭ se-alasă.

„Care 'ş'lasă limba luĭ
S'lu-ardă pira foculuĭ,
Si s'dirină v'iŭ pri loc,
Si-l'ĭ si frigă limba 'n foc.

„El în vatra-l'ĭ părinteasc
Fumeal'ĭa s'nu-şĭ hărisească;
Di fumel'ĭ curun'ĭ s'nu başe,
Nat în leagăn si nu nfaşe

„Care fudze de-a luĭ mumă
Şi di părinteasca-l'ĭ numă,
Fugă-l'ĭ doara Domnuluĭ
Şi dulţeamea somnuluĭ!“

PICURARLU

— Picurar cu percea lungă,
Tră ţe plîndzĭ cu boaţe 'n strungă?

— Cum s'nu plîngu cînd mi doare
Inima tr'a noastre hoare?
Ved Armăn'îl'i că tuţ fug,
Lasă hoarele şi s'duc!..

— Picurar cu percea lungă,
Di-ĭu ştiĭ tine di la strungă
Că Armăn'îl'i fug de-aŭaţe,
Ca si-l'ĭ plîndzĭ-aşi cu boaţe?

— Avum doaŭă-avdzîte horĭ
Şi-amindoaŭă ca surorĭ:
Una s'cl'ima Rucutina,
Alănteĭ îl'ĭ dzîc Birina.

Tr'ună escu faptu eŭ,
Tru-aţea-alantă tată-n'eŭ;
Ş'ditr'aţea că tuţ fudziră,
Şi-amindoaŭă s'pustusiră.

UN CÎNTEC

Un cîntec ca di jale
Cîntam 'nă oară eŭ,
Şi dipuneam tu vale
Ditr'un laĭ munte greŭ.

Şi valea-n'ĭ turna graĭlu
Cu scl'imurĭ, suschiros,
Di-arăsuna tut plaĭlu
Şi muntile jilos.

Iu hiţ, bre gĭon'ĭ cu-aname,
Fumel'ĭ di Fărşiroţ !
Iu eşti Armăname,
Şi Grămustean'ĭ, cu toţ !

Armasiră cîrărîle
Ca ponde fîr' di voĭ
Şi s'dusiră fîlcărîle
Cu turmile di oĭ.

Di la cîşerĭ flueara
Ma nu se-avde prit munţ,
Ni pravdă ca se-azghĭară, —
Di jale him pitrumţ.

TOAMNA TU-ARNIU

Vin'e toamna şi cu ploĭle,
Tuţ Armîn'îl'i fug cu oĭle,
Fug diparte ca s'ĭerneadză,
Că ma multu nu s'băneadză.

Di lăĭ neguri neguri groase
Şi de vimturi furtunoase
Iarba tută lăi 'n pade
Şi cu frundza care cade.

Prit vulodzile muşate
Vearsă nĭorl'i cu găleate;
Dzua ploaĭe, noaptea-arcoare,
Di mărata pravdă moare.

Zghĭară oĭle,-aurlă cîn'ĭl'i,
Fug măraţl'i, fug Armîn'ĭl'i,
Cu fumeĭle pri tu căl'ĭuri,
Priste cîmpuri, dzen'ĭ şi văl'ĭuri.

— Sănătate, munte frate,
'Ţ lasă-a ţia oĭle toate
Care 'n tine au bănată,
S'te-aflá ghine tu turnată
Ditru-a arniului amar!

— Oară-bună ş'calea-ambar!....

AUŞLU CĂRVĂNAR

O laĭ murgu, frate bun,
Pînă tora fum dadun;
De-aŭa ş'ninte nu vaĭ him,
C'amindol'i auşim.

Auşeaticlu e greŭ,
O laĭ murgu, frate-a n'eŭ;
Tute oasele mi dor
Şi-aduchescu că va s'mor.

Aĭde, murgu, aĭde, frate,
Aĭde ş'voĭ, lilice toate,
Aĭ s'n'irdzem tu eta-alantă
Si n'aflăm 'nă bană altă.

SCLAVLU

Vin'e prumuveara ş'veara,
Priste dzen'ĭ se-avde flueara,
Pul'i cîntă dimineaţa
Şi dizn'ĭardă muşiteaţa.

Că toţ arburl'i nfrundzîră
Şi pădin'ĭle se-aumbriră,
Oĭle 'n munte se alinară
Ş'picurarl'i stîn'ĭ adrară.

Maşĭ măratlu laĭ di mine
Nu ved veara cîndu v'ine;
Nu-avdu pul'i, nu ved soare
Ditru pusta di ncl'isoare!

Ah! voĭ fraţ, ah! voĭ bun'ĭ soţ,
Plîndzeţ-mi cu boaţe toţ,
Mine v'ĭĭlu ca pri mortu,
Laĭle heare cum li portu.

PICURARLU CĂTRĂ VRUTA LUI

Vruĭ 'nă oară, vruĭ doaŭ'_orĭ,
Vruĭ tru-ahăte sărbătorĭ,
Şi tot vruĭ ta s'v'in la voĭ
Tru turnată di la oĭ.

Ma *lo-l'ĭ tată-su* ţi le-are
Căprile şi oile-a meale,
Loară tute ca se-afeată
Cînd vrea s'v'in la voĭ, muşată.

Afitară în ţemurică
Şi di zlape n'ĭ-era frică
Eŭ mătriţele s'le-alas,
Vrută, singure la mas.

Astă-seară ascapaĭ:
Un fărtat a meŭ lăsaĭ
Di la noatin'ĭ, di la n'ĭale,
Ca se-aveagl'e ş'oile-a meale.

Ş'ĭa că vin'ĭŭ la voĭ în hoară,
Vin'ĭŭ ca zmeĭl'i cîndu-azboară,
Că di tini n'ĭ-era dor
Şi di dorlu-a tăŭ vrea s'mor.

CUCOTUL

Cucoate, să-ţĭ cadă creasta,
Că nu-n'ĭ diştiptaşĭ niveasta;
Cucoate, s'armîn'ĭ agĭun
Ş'făr' di peane la Crăcĭun

Lăsaşĭ boaţea cuculuĭ
Di pri dîrma nuculuĭ
S'frîngă vruta-n'ĭ tu-aştirnut,
Tu, cucoate, nisciut.

Va ş'ţă tal'ĭŭ găl'inile toate,
Ca s'ti fac cu cucul frate.

CODRUGHIIONLU

„Ascîpăm di ĭarna greaŭă —
Deade bunlu Dumnidzăŭ —,
Di furtun'ĭ, amar di neaŭă
Şi di Şcurtul aţel răŭ !
Cîşĭ-cîşĭ, ĭedzl'i-a meĭ !...

„Vin'i Marţul, nu-avem fricâ —
Dzîse moaşa cătră ĭedz — ;
Că puterea l'ĭ-easte n'icâ,
Cît di laĭŭ şi-arăŭ si-l vedz !
Cîşĭ-cîşĭ, ĭedzl'i-a meĭ !"

Avdzî Marţul di s'năĭri
Şi pri Şcurtul el cl'imă :
— „O laĭ frate,-avdzîşĭ ţe-n'ĭ gri,
Moaşa cum mi blăstimă ?

„Ah, te-agĭur şi te sprigĭur,
Doaŭă dzîle si-n'ĭ mprumuţ,
S'daŭ 'nă neaŭă cît un mur
Ca si-u ngl'eţ cu ĭedzl'i tuţ".

. . . . . .

Niurară munţ şi văl'ĭurĭ,
Lăi Codrughĭonlu tot !
Di furtună pri tu căl'ĭurĭ
Şindiliile bradzl'i scot.

Şi turbatlu trapse vimtu
Di ngl'iţă moaşa cu ĭedz,
Că pîn' asîndz *La Murmintu*
Chĭatra 'n Codrughĭon u vedz.

CURNICEA

Muşata Curnice,
A lu Zega ţîce,
Di picurarĭ mulţ
Fu păscută 'n munţ,
Noaŭă an'ĭ di dzîle
Tru noaŭ' păduri greale,
Noaŭă turme trapse
Ma n'elŭ nu u supse.

Şi tru-a dzaţea oară,
Tr'ună prumuveară,
Cîndu fu la Pindu
Tră Sîm-Gĭorgĭ aprindu,
Păscu 'nă vutană,
Iarba ţea di bană,
Şi-afită în munte
N'el cu steaŭa 'n frunte.

N'el ca trî cĭudie!
Cu dinţ di flurie
Şi cu lîna toată
Ca sirmă curată,
Curată brăsime
Ş'cu coarne de-asime,
Ca ţĭamand luţite,
Di frîmte-alîchite.

Zega, celnic mare,
Cînd avdzî ahtare
Cĭudă ni-avdzîtă,
Di om nividzută,
Umplu tuţ hărarl'i
S'meascâ picurarl'i
Cu buneţ din hoară
Şi avută ðoară.

Tută alba veară
Pri la stîn'ĭ cîntară,
Ca birbil'ĭ din degă,
Picurarl'i-al Zegă ;
Şi păscură oĭle
Pîn' deadiră ploĭle,
Toamna cîndu cade
Frundza toată 'n pade.

Şi cînd lăi codrul
Şi-apruche Sumedrul,
A luĭ Zegă turme,
Sute s'n'ıl'e di-urme,
Trapsiră la-amare
Toamna tră ĭernare,
La locurĭ ştiute,
Cu fumeĭle tute.

Iar cînd dulţea veară,
Veară ş'prumuveară,
Agĭumse cu pul'i,
Oĭle ş'cu vitul'i,
Cu căpri, cu noatin'ĭ
Loară prit gĭuneapin'ĭ
Se-agĭungă la munte
Cu Curnicea 'n frîmte.

Laună dirvene,
Cînd triţea ca mrene
Albe şi muşate
Oĭle-al Zega toate,
Pîn' se-alatră cîn'il'i
Şi s'duchĭască-Armîn'il'i,
Dirvingĭazl'i-l'ĭ loară
N'elu ş'l'ĭ-ul furară.

A luĭ Zega mumă,
Gĭunĕaŭă cu numă,
La hil'ĭ-su diparte
Pitricu 'nă carte:
„Bunlu n'el nă-l loară,
Hil'ĭŭ, şi nă-l furară!
Ma, fă munţîl'ĭ pade,
Zeglu a li dade!"

Tru arniŭ, la-amare,
Fără di hîbare,
Cu dospraţĭ di inşi,
Toţ ca zmeĭ ne-asvinşi,
Şidea Zegă 'n frîmte
Cu gĭon'ĭl'i di munte
Şi, scăpat di-arale,
Cînta cu cavale.

Un gĭunop di munte,
Asudat pri frîmte.
Ca un pul'ĭŭ di dzînă,
Cu cartea tru mînă,
Zboară ca purumbu,
Ca spidă şi pl'ĭumbu,
Ş'deade cartea 'n mînă
Al Zegă, s'nu amînă.

Cum aleapse cartea
Scriată din partea
Mumă-saĭ din munte,
Se-agudi pi frîmte,
Virsă lăcrin'ĭ vale,
Că n'elu din cale
Dirvingĭazl'i-l loară,
Cîn'ĭl'i l ş'lĭ-ul furară!

Picurarl'i-l'ĭ griră
Tuţ, cîndu-l mutriră
Cu lăcrin'ĭ că plîndze
Şi că mîn'ĭle 'ş'frîndze :
— „Ţe hăbare-ţ vin'e,
Di plîndzĭ, Zegă, tine ?
Spune-n-u şi-a noaŭă
Hăbarea ţea-araŭă !"

— „Nu mi ntribaţ ţi e,
Ma sculaţ-vă 'n v'ie
Si-u lom ca vulturl'i
Tra se-agĭundzem furl'i
Dirvingĭazl'i 'n cale ;
S'virsă sîndze 'n vale,
Că n'aruşunară,
N'elu nă-l prădară !"

Tră n'el cînd aflară,
Ca zmeĭ azburară
Priste munţ şi văl'ĭurĭ,
Nu căftară căl'ĭurĭ ;
Şi cu dirvingĭazl'i —
Marturĭ suntu fadzl'i —
Cîndu se-astăl'ĭară,
Munţîl'ĭ trimburară !

Nu armase deagă
Ŭnă dzuă ntreagă
Di pl'ĭumb nipitrumtă
'N bărbătească lumtă.
N'elu lu-ascăpară,
Furl'i vătămară,
Ş'cîntînda prit căl'ĭurĭ
S'turnară la stăn'ĭurĭ.

MARCU BEZA

Unul dintre cei care pot fi consacraţi ca adevăraţi scriitori în literatura aromînă, atît cantitativ cît şi calitativ, este fără îndoială M Beza.

Născut în 1885 în Clisura unde şi-a terminat clasele primare, absolveşte liceul din Bitolia şi, după ce, din causă de împrejurări vitrege, e silit să peregrineze, abătîndu-se şi pe la şcolile turceşti, se înscrie la Facultatea de Litere din Bucureşti, unde, printr'o lucrare scrisă asupra „Raportului între Filosofie şi Poesie", atrage deosebita atenţie a lui Titu Maiorescu. Incepe să colaboreze la „Convorbiri Literare", depunînd o intensă activitate mai ales în domeniul literar al dialectului aromîn, publicînd numeroase poesii lirice, schiţe şi nuvele — mai toate cu evocări din trecutul glorios şi patriarhal al Aromînilor. Publică în limba literară *Pe drumuri*, *O vieaţă*, etc. Actualmente, situaţia pe care şi-a creiat-o în streinătate — anume: consul al Romîniei la Londra şi Docent la Universitatea din Londra —, îi îngădue să se consacre unor studii speciale, făcînd să apară în limba englesă: *Papers on the Roumanian People and Literature*, *Roumanian Proverbs*, etc.

LOARĂ VALEA

Loară valea, valea oile
Pi tu mardzinea de-aluońĭ.
— „Iu duţĭ turma, picurare,
Ş'ĭu dipunʼĭ?“

— „Iu s'mi duc, o laĭ fărtate,
Că nu ştiĭ ţe-ĭ la cîşerĭ...
Vimtul suflă ş'nu se-avd cîntiţĭ
Di flueriĭ!

„Ş'că fudzim... ĭarna 'ş'ĭ-u greaŭă,
Di n'alasă-ahînţî an'ĭ
Fîră noaten'ĭ, fîră n'ĭale
Ş'gulişanʼĭ!“

Eara seara. Pi tu neguriĭ
Dipunea cupiĭ di oĭ;
Ş'ţe jilos plîndzea pădurea
Dînipoĭ...

— „Oară-bună cara, du-te,
A laĭ oarfăn picurar,
Ş'Dumnidză s'li-aducă tute,
Tute-ambar!"

Fig. 19. — *Păstor (picurar) aromîn din munţii Pindului.*

CÎNTIC

Da cap luna pisti noapte,
Ca 'nă galbină curună ;
Dzînile cu chepturĭ goale
Pi la şopute se-adună.

Ş'tu minuta estă dulţe
Se-avdu cîrvînarĭ pri cale
Cum tut urdină ş'ma cîntă
Lăcrămos, cu-ahîntă jale,
Di si ntreabă laĭl'i munţî
Diştiptaţ di-a lor cîntare:
„Ţe aŭ, moĭ, di 'ş'plîngu-aşiţe
Cîrvînarl'i 'n calea mare?"

LA TĂRUŞTE

Doĭ picurarĭ aveagl'e
Sun neguri di brumar
Tăruştea lor, — ĭu vimtul
Pitrunde ca 'n ţilar.

Ş'ma tac. Di oară-oară
Cu jale cîn'îl'i-anganã.
Tac şi-oĭle ; corghi-azboară
Şi ntunică pri dzeană.

Ţe nod în cheptu-l'ĭ ţîne?
.... „Fărtate, greaşte unlu,
Va s'tradzem cale mîne!"

Şi-alantu-l'ĭ dzîţe: „Ştiŭ...
Ma nu va le-află bunlu
Cupiile tu arniŭ!..."

MINDUIRI...

Anviţaĭ că taha pangul
Easte suflitlu-a vîrnuĭ
Care-l poartă cîtră mine
Vrearea luĭ.

Şi-unã dzuă: — „Pangu frate,
Lu ntribaĭ cu ocl'i udz,
Ţe ma deapin'ĭ? Ţe-s aeste
Lăĭ fărfudz?“

— „'Ţ fac un savan; află-ţ ninga
'Nă cutie şi-ună cruţe,
Că, vedz, moartea de-avarliga
Ma te-aduţe“.

Şi-aplicat apoĭa pangul
Pisti caplu-a meŭ aproape,
Cîte lucre nu-n'ĭ aspuse
Di la groape!..

AUŞLU

Diparte 'ş'deade luna
Videala l'eĭ si mpartă
Muşată ca icoană.
Pri un pizul'ĭŭ la poartă
Dipuse-anarga totlu, —
Auşŭ dit veacl'ĭa bană,

Cu percea luĭ alghită
Tăcut şidzu. Ş'din dzeană
Flueri durute loară
Si plîngă tu-amurdzită.

Ca undzîle di-amare
Curmate se-arăsună —
Ş'cu nîse plîmse ş'totlu.
Ş'ĭo lu ntribaĭ s'n'i-aspună :
„Fluerli ţe li doare
Di vearsă-aşi totună
Ahînte lăcrin'ĭ v'ĭĭ ?"
— „Nipoate dzîse-auşlu,
S'ti faţĭ tine ma mare
Şi-atumţea va si stiĭ".

Di cîte orĭ apoĭa
Triţea cîrvăn'ĭ sun case
Ş'tu ploĭ ş'tu nopţi greale,
Dzimîndaluĭ jiloase,
Ca suflitile-aţeale
Te-şĭ caftă-a lor nădie ;
Eŭ lu ntribam auşlu :
— „Cîrvăn'ĭle ţe li doare ?"
— „Nipoate, s'ti faţĭ mare
Şi-atumţea va si ştiĭ".

La noĭ videam niveaste
Ş'bărbaţ cu plîmte dzeane ;
Videam cum mor ficĭorl'i
Ş'cum alţî fug tu xeane...
Şi-n'ĭ si părea, moĭ toate
Ca nişte lăĭ cĭudiĭ ;
Di lu ntribam auşlu,
Ma nîs în'ĭ grea : — „Nipoate,

S'ti faţĭ tine ma mare
Şi-atumţea va si ştiĭ".

Pri murĭ a noastrĕ cordzî
Si-umplură di-arudzină,
Lăite, fără domnu,
Şi-un braţ nu-avea s'li mină,
S'le-ascutură din somnu
Cu braţîle gĭuneştĭ...
Ş'ĭo lu ntribam auşlu,
Ma nîs uhta : — „Nipoate,
S'ti faţĭ tine ma mare
Şi-atumţea va s'ducheştĭ.

„Că an'ĭ arăĭ nă loară,
Şi-ahînt', ahîntă jale...
Se-astimse-aŭa cântarea
Şi-anamea de-altă oară.
Noĭ him mintita spumă,
Călcaţ, bătuţ di-arale ;
Fumeal'ĭe, ş'vatră, ş'numă
S'dirină de-avarliga,
Nipoate, că nu-ĭ vîrnu
S'nă tragă azĭ cîştiga".

CU CHIRÎGIADZL'I

— E, aşiţe... Mîne al Dumnidzăŭ si s'facă, vaĭ agĭundzem în hoară ; noaptea estă si-u triţem aŭaţe.

— Multu ghine !... dzîsem tuţ.

Şidzum 'n pade şi-alîsăm cal'i s'pască. Loclu eara muşat. Noaptea sirină. Tu cîmpul largu, apucat di somnu, n'ĭu-

rizme proaspite se-amistica dadun cu licuricĭl'i carĭ aprindea cîndile tu ĭarbă. Vîrnăoară nu duchiĭ un dor cama mare.

Ţe bană duc ş'chirîgĭadzl'i aeşti! Maşĭ că trag arale. Lî vin'ĭră şi-a lor an'ĭ greĭ. Cum lipsea s'hibă nîşĭ atumţea cîndu urdina cîrvăn'ĭ întredzĭ si s'turna acasă cu pundzile mpline di fluriĭ?...

Ningă noĭ eara 'nă baltă. Un zvon albu u-anvălea; canda nişte mîn'ĭ, nişte gurĭ nividzute scula di oară-oară zvonlu ca si-u başe, s'l'i dizn'ĭardă faţa.

Şi-apa trimbura, undzîle subţîrĭ scutea spumă carĭ si-agudea cu şuptirare, ca ti cĭudie.

Ţerlu, luna, stealile carĭ ascăpira diparte, sălţile cu lumăchĭ lundzi, tute s'videa arăsturnate nuntru tu baltă.

Ih, ţe muşuteţ!... 'nă lume altă aclo dighĭos!...

Totuna bălţile şi-amarea mi pitrunsiră ş'mi' trunduiră cu mistirĭĭul a lor fîră fundu.

Chirîgĭadzl'i zbura ti stihiĭ, ti dzîne, cum se-adară ca nişte feate muşate, cum es pri la şopute cîndu...

— Sst!... tiţeţ, feaţe anarga un auşŭ cu sarica ş'cu pĕrcea albă.

— Ţe easte?

— Astupat chipurle a caĭlor? ntribă auşlu minduit.

— Le-astupăm; că ţe?

— Doamne, mare ţ-u numa!... şi-auşlu feaţe di doaŭă orĭ cruţea ş'minä caplu.

„Mare ţ'u numa!"

— Ţe easte, lală?

— Cum? nu-avdzîtŭ? Nu ştiţ ĭu n'aflăm!... Ia, ĭa!...

Auşlu aplică ureacl'ĭa. Ascultăm.

Tu noaptea tăcută, amurţită, nişte boţĭ astimte ca di cîmbăn'ĭ inşea di tu baltă.

Nă lo 'nă mare fricä.

— Dighĭos asună? Cum? Tu baltă?

— Ţiva, ţiva!... dzîse auşlu.

Ma vreava aţea si scula ĭară, se-anălţa cîtră noĭ, di calea estă canda didea toaca

— Avdzîţ!... Mărĭ îl'ĭ săntu seamnile. Dumnidzău nu-alasă vîrnu nipidipsit.

— Aŭaţe, acîţă auşlu, ĭu easte balta estă, eara 'nă oară căsĭ mărĭ, un cîsîbă avdzît, cu oamin'ĭ mulţî Şi-un preftu —aclo si-l'ĭ hibă —, arucă sivdae pri hil'ĭa luĭ.

— Hil'ĭa luĭ? !

— Aşi, aşi... bîgă ocl'ĭul pri hil'ĭa luĭ. Ş'nîsă marata, dzuă ş'noapte si ncl'îna la icoană, la Paraδisa curată ca si-u ascapă. Şiună dzuă, tu 'nă sîrbătoare mare, cîndu lumea eara adunată la bisearică ş'feata 'ş'fîţea cruţea, preftul sîlîghi si-u-acaţă cu zorea. Şi-atumţea bisearica ş'hoara tută cădzu, ş'piste nîsă inşi apă, ĭar preftul cu feata s'feaţiră doĭ peştĭ carĭ alagă, alagă ş'nu pot si se-acaţă...

Auşlu tăcu. Balta s'cutrimbură tu oara estă.

— Alagă, alagă ş'nu pot si se-acaţă!... şuptirăm noĭ, aspăreaţ.

— Şi-arămase bisearica ş'cîmbăn'île, toaca, şi da singure tu nopţîle tăcute.

. . . . . .

Mi-aplicaĭ ninga 'nă oară tu mardzinea di baltă. Luna, maré ca un furcutaş, triţea nuntru, ahanda, şi steale aroşe, aprimte, ş'niorĭ trîmbe-trîmbe... şi-'nĭ si păru că vedŭ nişte case, biseriţĭ cu porţîle discl'ise, ş'cîmbăn'île astimte dipriună asuna, asuna...

OAMIN'I DI ZĂMANE

Eh, laĭ oamin'ĭ di zămane!

Ţe casă dumnească eara aestă ş'ţe oamin'ĭ bun'ĭ şidea ›nuntru!

...Atumţea un gardu eara di-anvarliga, ş'cîndu ţ'arcaĭ

ocl'il'ĭ, casa lumbărsea di fudulă ş'di avută ca 'nă palate arhundească.

Ş'di tahina pînă seara gĭocurĭ şi-arîderĭ, ş'ahînte boţĭ ficĭureşti se-avdza tu ubor, că 'nă fumeal'i mare bănа tu casa aestă.

Ş'n'i-aduc aminte...

Eara prumuveara. Pon'il'i arca florîle tu grădină şi fliture albe se-agĭuca piste lilice.

Ş'nă dzuă, di cu-andzare, agĭumse aŭaţe un tinir picurar cu un n'el în braţă. Mutri 'n sus ş'acîţă s'cîntă :

Ţ'am 'nă turmă, o lea vrută,
Maşĭ mutrea tu cîmpul vearde:
Nu-s puţîn'ĭ, nu-sună-sută,
Că-s ahînţî n'el'ĭ muşaţ!
Am şi-arudzĭ, am şi caleşĭ,
Am şi-ahîte alte n'ĭale,
Că-n'ĭ fitară oĭle-a meale
Di-n'ĭ si feaţe turma mare.
Ş'di tuţ n'eli cama bunlu
Azĭ trî tine ĭo lu-alepşu.

Aşi cînta picurarlu.

Ma că ţe nu-l'ĭ grea vîrnu ? Că totna, cîndu agĭundzea nîs di tu arniŭ, 'nă piruşeană scutea caplu tu firidă ş'cu dulţe zbor îl'ĭ grea :

— Ghine vin'işĭ, picurare!

— Ghini te-aflaĭ, morĭ ĭeata mea!

— Picurare, cum tricuşĭ tu-arniŭ ?

— Vru Dumnidzăŭ di li scoasim oĭle ghine; maşĭ di tine mi ļo dorlu

— Si-n'ĭ bînedz, laĭ picurare!

Şi-azĭ cîntă niheamă, ş'bate ş'cu flueara, că ĭarna tută nu-l'ĭ avdzaĭ cîntarea.

Picurarlu cînta ş'tut cu haraŭă s'turna la oĭ ş'hîrîcoape le-afla oile ĭu alîga, prit vulodzĭ.

Şi-azĭ l'ĭ-aduţea un n'el pischesi, di marea vreare ţe-l'ĭ avea. Ma ţe pîţî nîsă? Ş'nu putea se-achicăsească picurarlu aestu... Că ţe nu inşea ĭară tu firidă ca 'nă lună mplină s'l'i grească cu boaţea dulţe: „Ghine vin'işĭ, picurare?"

Cîntă ĭară picurarlu:

Lasă furca, o lea vrută,
Şi muntrea tu cîmpul vearde,
Nu-s puţîne, nu-s 'nă sută,
Că-s ahînte oĭ muşate...

Nuntru eara tăţeare mare ş'ţiva nu se-avdza 'n casă. Atumţea picurarlu ntribă:

— Ţe s'feaţiră aeşti di-aŭaţe?

Ş'nu ştiŭ cari-l'ĭ dzîse:

— Fudziră nîşĭ tu xeane!

*

Tricură an'ĭ... ş'după an'ĭ di dzîle u vidzuĭ ĭară casa aestă. Gardul eara aspartu ş'prăvdzîle păştea ĭarba tu grădină.

Şi-aştiptaĭ se-ascultu ţiva arîdeare i ţiva boţĭ ficĭureşti... Irn'ie arăŭ, ţuţ amuţîră.

Ţe laĭ casă dumnească eara aestă ş'ţe oamin'ĭ bun' şidea nuntru! Ş'canda nu eara vîrnăoară..

Sculaĭ caplu. Streaha angrica s'cadă. Maşĭ 'nă ĭadiră vearde se-angîrlima cîtră 'n sus, mutrindaluĭ se-aɣunească jalea di tu loclu aestu şi se-astupă cu frîndză firidzli pri ĭu s'videa nuntru stizn'ile tute arămate.

Mi curmă n'ila. Vream si ştiŭ ţe s'feaţe 'nă fumeal'e ntreagă ţe băna tu casa aestă.

La viţin'ĭ, pri praglu di poartă, şidea 'nă moaşe cu furca 'n brînŭ.

Ş'turţea moaşa aestă, turţea cairlu a le'ĭ.

Fig 20. — *Ultima fasă a unei familii din Pind (fii, fiice, nurori şi nepoţi), — familia celnicului* Toli Pappa *din Avdela, masacrat de antarţi în 23 Iulie (st. v.) 1905.*

www.dacoromanica.ro

Mi-aprucheaĭ.

— A morĭ dado, ĭu sîntu aeşti di-aŭaţe ?

Moaşa sculă caplu.

«lu sîntu aeşti di-aŭaţe ?»

Moaşa mi mutri 'nă oară, suschiră dit hicate.

— E, hiĭlu-a n'eŭ ! la, di cum fudziră nu s'turnară nîpoĭ !

— Ş'un picurar ţe v'inea aŭaţe nu ştiĭ, dado, ţe pîţî ? Un muşat, aşi, cu percea sîlîghită.

— «Un picurar muşat cu percea sîlîghită...» ; ş'maĭa s'mindui niheamă .. A, a, ştiŭ. Escu moaşe ma ĭară n'ĭ-aduc aminte. Nveasta — vrea s'dzîcă trî nor-sa — 'n'ĭ dzîse 'nă oară : „A morĭ mamo, ĭa vedz picurarlu aestu ; nu lu ntreghĭ ţe are ? Totna v'ine aŭaţe ş'cît n'ĭ-u n'ilă di nîs. Easte muşat şi-are faţa galbină, şi-are lăcrin'ĭ tu ocl'ĭ". — Şi eŭ îl'ĭ grĭĭ. Şidea acloĭa, pri cheatra ţea ţe vedz : „A bre hiĭlu-a n'eŭ, îl'ĭ dzîşŭ, nu-n'ĭ aspun'ĭ şi-a n'ia ţe-aĭ ?" Nîs acîţă s'plîngă. Trî ţe plîndzea nu ştiŭ. Ma mi ntribă : „Aeşti ţe şidea aŭaţe nu va s'v'ină altăoară ?" — „Am cu s'veade, hiĭlu-a n'eŭ, nu 'şĭ-u-aŭ tu minte s'v'ină". — Ş'di-atumţea nu-l vidzuĭ altăoară picurarlu aţel.

După un an picurar'i tuţ întribară trî nîsŭ şi spusiră că ĭarna aţea nu-avea dipusă tu arniŭ, că-şĭ avea dată oile la un şoţ di-a luĭ s'li pască ş'că taha plîmse multu cîndu s'dispîrţî di nîşĭ. Dumnidzăŭ ştie, hiĭlu-a n'eŭ, nu ştiŭ, ĭo nu ştiŭ ţe s'ţî dzîcŭ... Ma, carĭ cînta noaptea aţea, ţe laĭ flueară ahîntu jiloasă !...

Maĭa tîcu puţîn ş'mină caplu tu oara aestă.

„Şi-eara ună azvimturare, cara trîdzea un vimtu.,... ş'tută noaptea plîmse 'nă flueară tu uborlu aestu. Nu ştiŭ, nu ştiŭ, ma di nîs altu nu-avea carĭ s'v'ină... şi-ahtărĭ jiloase cîntiţe... Nu, nu, cîntiţle aţeale nu eara trî bun. Aşi, hiĭlu-a n'eŭ, aşi, cîntiţle aţeale nu eara trî bun...".

GARDANI

Mitĭ al Tegă s'turnă acasă multu cărtit. Ună intrată di la uşă, mul'eari-sa lu ntribă :

— E, nu s'vidzu niţi azĭ ?

— Nu, dzăse Tegă, nu lu-arè ĭu va.

— Aşi easte, căndu te-alaşĭ pri un om nicunuscut, un om xen ; ş'eŭ nu ştiŭ d'ĭu lu-aflaşĭ, di-l băgaşĭ picurar, îl'ĭ dădeşĭ tu măn'ile a luĭ avearea. Şi — s'nu da Dumnidzăŭ—, cara s'l'ĭa turma şi s'facă nclo ? !

Tegă nu gri. Stătu ca bătut di grindină tu udaĭa tăcută, ĭu intra pri neaduchite fumăria nopţîl'eĭ şi s'mindui, s'mindui, că poate mul'eari-sa avea ndreptu. Nu-ĭ lucru ţe nu se-adară : apucă dămurile, l'i-u-adună cu turmă cu tot cătră-al'ĭurea, şi apoĭa . ĭu s'întreghĭ ? lu s'l'i cafţî urma ?

Picurarlu avea nişte ocl'i niuroşĭ sum frîmţealile mărĭ, tufoase, nişte ocl'i... Di căndu l'ĭ vidzu el nu-l'ĭ si părură bun'ĭ. Şi anarga Tegă acîţă si-şĭ aducă aminte dzua căndu vin'e la năs picurarlu : un om şcurtu cu pîltărîle lărdzi, faţa arsă di soare, sbărlită, multu piroasă, intră 'n casă şi-l'ĭ dzîse :

— Vin'ĭŭ la tine, oaspe. Anviţaĭ, că badzĭ ţachĭ, l'ĭame ş'mine picurar.

Tegă 'l misură 'nă oară di la cap pîn la cicĭoare. Ahtare om era lipsit ti la turmă. Lu ntribă :

— D'ĭu eşti ?

— Escu... ĭa di cătră Blaţă. Tolĭ, Tolĭ picurarlu, ca s'aĭ avdzîtă. Am stată la mulţî celniţĭ.

Tegă 'l misură ĭara, s'mindui şi-l'ĭ dzîse :

— Ti l'ĭaŭ, di cît eŭ am traptă multe tu bană-n'ĭ, mulţî me-aŭ furată ; ca s'hibă si-u pat ş'di la tine, las si-u pat şi a ţia Dumnidzăŭ s'ţî-u-aducă !

Tolĭ intră tu lucru, şi s'purtă nu ma ghine. Şil'ĭa nu s'plîndzea di năs. După ndoaŭă siptîmăn'ĭ dipusiră dol'i cu

Tegă tu a li Sărune. Acloţe acumpărară ţachĭ, pisti n'il'ĭa di capite. Apoĭa tu vin'ita ncoa. Tegă, di fricâ s'nu-l calcă ţiva furl'i, s'nu-l'ĭ ĭasă 'n cale închisi ninte pri ascumta, şi arămase picurarlu singur se-aducă turma.

Şi aşiţe tricură dzîle, noaŭă, dzaţe... ş'Tolĭ nu-avea tea s'v'inâ. Napa unâ, napa lantâ?!.,. multe 'l'ĭ triţea prin cap al Tegă. Noaptea nu durn'i. Agărşea puţîn, îl fura un ocl'ĭu di somnu şi ĭara s'dişt'pta cu mintea la picurar, pînă cîndu cîntară cucoţl'i, tu-apiritâ. Atumţea să sculă, cum era năs gras, ş'cu 'nă tuĭagă tu mână trapse 'n sus pri 'nă dzeană, d'ĭu s'dişcl'idea diparte şi s'tindea ca 'n palmă tot cămpul.

Minuta estă dădea ş'soarle. Mare şi-arucutos şi aroş, aroş, aprindea ma ninte cingărliŭlu a munţîlor, apoĭa mundzăle alunica cătră hima, pîn tu văl'ĭurîle adîncoase, geamurîle din hoară aruca fâţĭ-fâţĭ di lun'ină, pul'i azbura dişţiptaţ din cuĭburĭ, şi 'n pade câte une lilice albă, câteună galbină, caţite muşate, pirpirune ca nişte scafe hrisusite criştea tu vălodzĭ, pi tu ĭarba vearde.

Tegă nu lî simţa muşuteaţa. Muntrita luĭ alăga 'n cămpu. După nihĭamăză îl'ĭ si lişură şi-a luĭ inima. Di naparte un nior di pulbire v'inea...

Easte turma! şuptiră năs. Clopute se-avdzîră curate, dulţi, tu vimtul di prumuveara, asunară cîntîndaluĭ; şi-aĭde, aĭde gîcĭlu ninte, se-apruchea turma, dol'i cîn'i cu limbile scoase ş'picurarlu dinăpoĭ cu tîmbarea pisti năs.

— Ghine vin'işĭ, strigă Tegă cu inima tută. Laĭ Tolĭ, amînaşĭ ahîntu, mi cĭudiseam ş'eŭ...

— Amînaĭ, că nu l'ĭ-u ded pri calea dreaptă, şuţăĭ multu.

Ţachĭl'i gĭuca deavărliga, arsărea, tuţ alepţî, muşaţ, cu lîna lor ca mătasea, di-l'ĭ v'inea şi-al Tegă se-arsară şi s'lu stringă 'n braţă picurarlu şi s'lu başe — ahtare haraŭă lu-avea loată.

Tegă ţînea turma — ca tuţ an'îl'i — tu munţîl'ĭ di a-

proape, tu munţîl'ĭ di Aĭtoşĭ. Ti păne, ti sare, ti cîte lipsea trădzea cîştiga Tolĭ. Tu doaŭă-trei dzăle, 'nă oară 'l videaĭ că 'şĭ-alăsa turma, ĭu era nică un picurar, şi s'dipunea pînă la domnu-su. Ţal Tegă lucra tu arăzboĭŭ. El intra:

— Bună-vă oara!

— Bun se-aĭ, Tolĭ, l'ĭ-u turna năsă cu boaţea dulţe. Tegă nu-ĭ acasă, ma şedz, că va s'v'ină, şedz, laĭ Tolĭ, şedz.

Picurarlu 'şi scutea tîmbarea şi stătea fără să scoată zbor din gură. Udaea cu faţa' cătră tu-apreasă era tu loc dişcl'is, di alăsa ocl'ĭul s'pitrundă pînă diparte, diparte, ĭu se-arădzima ţerlu pri tămpile a munţîlor. Pri tu firidz se-andzărea dzenurîle amurţîte sum lun'ina prîndzuluĭ, nolgica lorună cale, — mule ncărcateună după altă, cîrvăn'ĭ întredzĭ urdina pre-anarga, fudzea 'n sus şi s'chirdea. Un nior lişor şi albu ca bumbaclu cît-cît s'mina di căldură pri ţer.

Ţal Tegă ţăsea şi aruca ş'cîte un zbor a picurarluĭ:

— E, lu ntriba năsă, cum treţĭ tine, Tolĭ? Cum l'ĭ-u duţĭ cu ţachĭl'ĭ? Ţe spun'ĭ, va l'ĭ scoatem bun'ĭ anlu aestu?

— Multu bun'ĭ, multu, dzăţea năs.

Şi-ahît. Ma multu nu grea. Şidea cu ocl'ĭ chirduţ, greĭ, apreadunat şi ntuniços ca noaptea.

Di la viţin'ĭ acăţa s'v'ină oaspite: Lena, sora li ţal Tegă, ş'doda al Sălĭ,ună moaşe multu sgrun'ĭarică, şi-alte doaŭă; v'inea cu părpodzîle di guşe i cu furţile 'n brăn, ca s'nu s'mină pînă seara de-aclo, şi s'băga pri zbor şi arădăpsea şi-arădăpsea... cîte nu. Şi-avea ti ţe să spună: Meslu aţel se-aflară ningă hoară, pri calea mare, doĭ părmîtefţî morţî, scăldaţ tu sîndze. Carĭ îl'ĭ vîtîmă? Altu di Gardanĭ nu putea s'hibă. Numa luĭ se-avdzî ĭara. Gardanĭ, capidanlu Gardanĭ... nu era n'ic lucru! Gardanĭ aestu agĭumse ca 'nă umbră nidispărtîtă di om. Iu ti turnaĭ, canda că ţî inşea dininte, cu toate că nu lu-aveaĭ vidzută vîrnăoară. Ş'tu iţi loc, tu iţi casă, ş'noapte ş'dzuă, lumea zbura ti năs, ş'toţ pîn di un, pînă ş'naturîle ştea isturia luĭ, şi s'fure că ntribaĭ vîr

cama tricut, fîră multe pricăderĭ, el singur loa s'ţî spună, aşi şi-aşi:

Că era tu 'nă hoară 'nă featâ muşeată, s'l'ĭ-arachĭ caplu, ahtare featâ, ş'nu era mare, vîrstnica al Gardanĭ, un ficĭor niştiut nică ş'năs şi s'vrea multu dol'i, alăga deadun, sĕ-agĭuca deadun, se-agĭuca — va l'ĭ-u dzăţĭ ca doaŭă fliture, nu al'ĭumtrea. L'i-aflaĭ dol'i tu grădină, tu ubor, tu ĭarbă cu capitle alăchite cum căfta vărnu trifol'ĭŭ cu patru frundză, cum se-arucutea pri pade. Ma vedz, că oamin'îl'ĭ nu staŭ totună aşi: a li feate loară s'l'i creascâ sinile, căndu adil'ĭa îl'ĭ si umfla fustanea dininte, apoĭa nu s'cama băşea, lî era ndirise şi-aruşine să sta singurĭ, să s'muntrească tu ocl'i; năsă. aruşea ca merlu coptu şi-al Gardanĭ îl'ĭ trimura budzăle. Şi atumţea, di ĭu inşi, canda 'l pimsè draclu, un duşman, un Dina, hil'ĭŭ di celnic, avut, intră nolgica lor şi s'duse di u cîftă feata di la tată-su ti niveastă. Şi tatăl nu ntribă feata, tatăl nu s'mindui şi-u deade. Di cît ş'Gardanĭ nu s'încl'ină multu, cîlcă cicĭorlu ş'căndu vidzu că nu s'faţe, 'şĭ-u deade 'n cheptu cu buşlu ş'lî dzăse că şearpe laĭŭ va-l'ĭ mâncă, ş'pri tată ş'pri bărbat. Şi a doaŭa-zĭ era tu munţî cu 'nă suţată după năs.

Ee, sivdaea nu-are mardzinĭ, sivdaea şi-adară, ma şi aspardze casè, sivdaea şuţă loclu di partea lantă.

Tatăl a featil'eĭ fu acăţat şi tăl'ĭat, ş'nu după multu ş'Dina; unâ noapte, căndu era la stane cu ndoĭ picurarĭ di soea luĭ, s'duse Gardanĭ ş'di cum l'i-află, nu-ascăpară, arămasiră cu trupurîle arăţĭ în pade.

Apoĭa urîteţle nu s'curmară. Gardanĭ arăspîndi cutremlu an'ĭ di dzăle. Aminat maşĭ, tu meşl'i din coadă agîlisi puţîn; ma ĭara, cît se-avdza ţiva, ĭara numa luĭ strîbătea prin hoară.

Ş'cum lumăchîle, frundzăle, duchescu căndu se-aproache furtună şi-acaţă di treamură, di grescu aspăreate, aşiţe ş'gurile şuptira: Gardanĭ, Gardanĭ v'ine, este aproape. Poate că nu era, poate că di multu năs trapse mănă ş'nu inşea tu

munţî, di cît lumea ţe 'şi ştea, li-adăvga lucrile, li mărea ş'din dzuă 'n dzuă scutea alte vîtîmări, alte călcări...

— Şi-aşi, dzîţeţ, că era doi? întriba Lena.

— Doi... dol'i pîrmătefţî. V'inea di tu x

Nu apucară se-agĭungă acasă, se-agĭungă la fumeal'ie.

— Ş'cari l'i-are vîtîmată?

— Gardani am cari.. altu nu-i, un easte Gardani.

— Nu, Gardani nu-aspîrdzea aşiţe pri iţe călător. Deapoia Gardani niţi că băneadză. Gardani muri.

— Ţe hiţ hute! ... A voaŭă vă si pare că fără de-altă Gardani muri. Nu, nu, el'i singuri le-arăspîndescu aesti.

— Ti ţe?

— S'veade că are căzdută multă oaste, ş'ca s'nu-l'i acaţă, ti-aţea.

— Poate s'hibă...

Arăzboilu asuna dipriună, suvalniţa care triţea hirlu, spata, tute: traca, traca. Ţal Tegă dzăţea:

— Cari ştie ţe om easte!

— Gardani?

— Gardani.

— Un om... nu-i şi-ahît analtu, ma s'ti l'ia frica di năs, cu barba laie, cătrane. Unâ minută lu-afl'i aŭa, după niheamă tot năs ţî ease 'n cale tu altu loc, diparte... ti ciudie! Nu lu-astăl'ie Todi a nostru 'nă oară?

— Cum aşi?

Arăzboilu dinăcale stătu. Maşi muştile zăzăia deavărliga ş'Doda al Sili murmura cu boaţea dipusă, pre-agalea:

— Ia, cându v'inea di la oi trăşi la „Padea al Murgu" deade pisti năs.

— Vrea s'hibă vărnu altu.

— Năs, năs Gardani întreg, cu barba laie cătrane, cu stran'ile..

— Nu s'faţe, Gardani nu si spune a cuni-va.

Toli picurarlu tăţea, cheatră Di cându-cându muta frămţealile 'n sus, dol'i ocl'i a lui canda s'diştipta di tu 'nă

lume mintită, ahundoasă ca 'nă haŭă. Ţal Tegă s'n'ira. Năsă nu putea se-acăchisească ţe-are picurarlu aestu. 'L ştĭa că-ĭ gĭone, că toţ l'i-avea frica, că di cănd̆u era năs, un ţap nu s'chiru; di cît şi-ahtare om ĭara: s'nu-l'ĭ arîdă şi-a luĭ puţîn budzăle, totună împumorat! Ţe s'hibă? Şidea dol'i cu Tegă şi s'minduĭa. Şiună-oară năsă 'l'ĭ dzăse:

— Laĭ Tolĭ. de-ahînţî meşĭ eşti la noĭ. ş'nu ti ntribaĭ: eşti nsurat?

Picurarlu se-află dinăcale.

— Nu, feaţe năs.

— Cum? Nu ti nsuraşĭ vărnăoară? Nu-aĭ mul'ĭare, nu-aĭ casă?

— Casă... hm, uhtă Tolĭ. Aşi easte: vrea s'aveam şi-eŭ casă, vrea s'loam şi-eŭ 'nă feată, ma nu fu... ţe u vreĭ?... nu fu scriată... eŭ eram oarfăn.

Zbura ndisat, ocl'i aprimţî, ş'după ţe mină unā-oară măna 'n sus, canda vrea s'dzîcă: «multe, multe am eŭ tu inimă», adîvgă:

— Feaŧa ţea muri... ş'eŭ va s'mor, toţ va s'murim ş'Dumnidzăŭ va nă gĭudică.

'Nă Marţă, cătră ti prăndzu—calaĭ-că picurarlu nu vin'e — si sculă singur Mitĭ al Tega si s'ducă pînă Aĭtoşĭ. Îndreapse calu, acumpîră doĭ saţĭ di păne— cărvel'i di n'iţile, lo şi-un n'el proaspit tăl'ĭat, tricu ş'pi la moară ĭu avea dată ordzul ti ruĭală şi aşiţe, cu calu ninte, pînă unā, pînă alantă, dzua s'încl'ise şi-agĭumse la ţachĭ amînat.

Picurarl'i 'şĭ fricară ocl'il'ĭ căndu 'l vidzură. Iară năs, nidiscărcat nică calu:

— Vă aduşŭ şi-un n'el s'lu fridzeţ.

— Va-l mîncăm deadun, feaţe Tol'ĭ; tora seara va si staĭ aŭa.

— Nu, că me-aşteaptă acasă.

— Cu toată mintea ţî-u-aĭ s'fudzĭ tu oara estă?.. Ţe vreĭ...

— Şedz cu noĭ, tèl'ĭe zborlu şi Panlu, soţlu al Tolĭ. Noaptea scoate multe pi tu căl'ĭurĭ.

S'întunica dicutot. Stealile trimura. Vru, nu vru, Mitĭ al Tegă arămase. Picurarl'i să scumbusiră: unlu acîţă n'elu s'lu treacă tu sulă, se-aprindă foclu şi-alantu purta din pădure frundză; şi-aduse lumăchĭ întredzĭ, le-aştirnă 'n pade, bîgă ndoaŭă şi mproaste şi adără ună călivă cu un pat nuntru, un pat di fearică vearde ş'moale. Apoĭa şeamintreĭl'i s'timsiră ningă foc, ĭu lumbărdzîle se-avea apusă, friptal'ĭlu aruşea pisti jar, chica di grăsime cu nişte aburĭ, cu un fum încărcat di n'ĭurdiĭ. Pi tu arburĭ, pi tu cupace pitrundea luna şi s'părea că pădurea creaşte, s'părea că s'minã sum lun'ina l'eĭ, mută, araţe, care umplea singurătatea. Umbrăţle a munţîlor s'lundzea pînă diparte. Cîte un pul'ĭŭ di noaptea 'şi-ascutura peanile nividzut pisti năşĭ.

Tegă şuţa caplu di toate părţîle. Fîră s'va ocl'il'ĭ îlĭ se-alăchiră ningă Tolĭ: ună tufeche şi-un ĭatagan mare scîntil'ĭa 'n pade. Nu era di fricoşl'i, ma tu oara nopţîl'eĭ s'vedz un ĭatagan, s'ţî v'ină tu minte moartea, cît ţe s'hibă... Sculă ocl'i ş'la Tolĭ. Cheptul a luĭ disfaptu, bătut di videală şi acupirit di perĭ canda că era di halcumă.

„Ningă un ahtare om, s'mindui Tegă, nu-am ti ţe s'miaspar!"

Bîgară s'măncă. Toţ tăcuţ, arupea n'elu cu mîn'ile, măncă ş'nu grea Tolĭ scoase pîltarea şi se-aplică ningă foc şi-u muntri, u muntri multu. Tegă ntribă:

— Ţi easte?

— Ţiva.. a n'ia n'i si pare tot săndze, mi-avină săndzile.

— Muntrea-u ş'tine, dzăse năs al Panŭ, şi-l'ĭ timse pîltarea.

— Easte, bîlbăi ş'Panlu... puţîn săndze, ĭa, s'veade... ună cărare aroşe.

Tricură ndoauă minute. Căn'il'i se-alipidară dinăcale tu cupace. După alătrare ducheaĭ că săntu ţiva oamin'ĭ xen'ĭ,

oamin'ĭ arăĭ. Tolĭ nu s'trundui. Ascultă niheamă, lo tufechea şi s'turnă cătră Tegă şi agon'ĭa:

— Aĭ vîrnă armă cu tine?

— Am... ună cumbură.

— Scoati-u ş'intră tu călivă, nu ti minä di nuntru. Ş'tine Panŭ, dipărteadză-te... nu ningă foc, tradzi-te tu-aumbră.

Nu bitisi ghine zborlu, căndu ĭa-l'ĭ furl'i, că se-alănciră. V'inea de-abuşeala, se-afirea s'nu-l'ĭ acaţă luna; ma Tolĭ îl'ĭ vidzu şi strigă, lî strigă di doaŭă orĭ Năşĭ... ţiva. Tolĭ nu-aştiptă, sculă cearcurîle, arucă unä tufeche tu vimtu.

— Nu tradze, bre, nu tradze..., zghiliră furl'i.

Şi s'feaţe unä mintireaje greaŭă şi ngĭurăturĭ di doaŭle părţî şi-azghirărĭ di ţachĭ. Căn'îl'i s'disica di-alătrare. Şi-unä tufeche ĭara, ş'nică unä, tufechea al Tolĭ plîscăni surdă, şi după năsă nişte zghicute:

„Pri tuţ va nî mănca aestu, pri tuţ...".

— Armatile 'n pade, strigă Tolĭ.'

— Ia, le-alîsăm, bre, ma nu tradze.

— Alîsaţ-le!

Boaţea al Tolĭ bumbunidza; maşĭ di boaţea-l'ĭ ti cutrimuraĭ. Furl'i dipusiră armile şi se-apruchearä. Era treĭ, toţ tu lăĭ ş'cu capitle goale. Unlu ma tinir ca di 35 de-an'ĭ, cu 'nă chĭusteche di asime pri cheptu, prăpsit ş'cu 'nă ahtare aumbră bună pri faţa luĭ slabă, aproape galbină, că s'lu-aflaĭ în hoară te-adăraĭ oaspe cu nîs, nu ţî triţea vîrnăoară pit minte s'hibă fur.

Ditr'un cicĭor îl'ĭ cura săndze — ca şoput, cura şi s'încl'iga pri cĭoariclu albu. Tolĭ stătu ningă năs, fruntea îl'ĭ se-adună di unä mare dureare.

— Te-agudiĭ, feaţe năs; eŭ te-agudiĭ?!...

Furlu nu gri. Tolĭ 'şi ncruţil'ie măn'île dininte şi minîndaluĭ caplu:

— Pri mine, bre, vreaţ s'mi călcaţ, pri mine s'mi furaţ, pri mine?... Ştiţ voĭ, ştiĭ tine carĭ eram eŭ, ştiĭ?...

Apoĭa 'l mutri, dol'i s'muntriră tu fundul di ocl'i multă oară, canda ca era ligaţ, măghipsiţ un de-alantu. Şi s'minduĭa: Iu se-aŭ cunuscută?... că nu s'poate, lipseaşte să se-aĭbă vidzută ĭu-va. Din bana lor, din dzălile tricute v'inea lun'inĭ, şi anarga loa si-'şĭ aducă aminte, ca doĭ călătorĭ ţe si s'cherdu ş'după an'ĭ, se-andzărescu ĭară di diparte, ş'di cît se-aproache s'cama cunoscu, 'şi-şĭ grescu şi-şĭ tindu mân'ile.

— Gardanĭ, dzăse xenlu, tine eştĭ?

Minuta ţea Tegă avu 'nă trimurare, hire-hire arăţĭ pi tu pîltărĭ. Carĭ gri numa al Gardanĭ? Iu era Gardanĭ? Cu inima ngl'iţată, după ahînte cîte s'feaţiră, inşi di tu călivă şi arămase ca hut. Tolĭ cu furlu s'băşea dol'i 'n gură şi zbura:

— Gardanĭ, Gardanĭ, eŭ te-aveam chirdut.. n'i spusiră, că tine murişĭ, Gardanĭ...

— Nu, frate, l'i-u turnă Tolĭ, poate că era ghine s'mor.. ma tine, frate, ti doare; eŭ te-agudiĭ, vezĭ; nică niheamă vrea s'ti vătămam, vrea s'loam şi-altu suflit pri guşe, şi-altu săndze... ĭa, vrea s'ti vătămam, frate. Carĭ ti pimse, carĭ te-aduse tu tufechea mea? Nică niheamă... ş'ca s'ti vătămam, ca s'mureaĭ, frate Manolĭ?... şi-altu suflet şi-altu săndze...

Tolĭ grea cu mare căn'ină. Şi ntîn'ĭa oară — după an'ĭ — îl'ĭ si uda şi-a luĭ dzeanile. Se-aplică nică Manolĭ ş'cu 'nă peatică îl'ĭ ligă arana. Alanţî şidea cĭudisiţ la lun'ina focluĭ. Apile durn'ĭa, pădurîle durn'ĭa.

Din dipărtarea nipătrumtă, din ascumtişurĭ, din piştirel se-anălţa şuşurărĭ, boţĭ di chipure, boţĭ astimte, vrevurĭ neacăchisite murmura din sinlu a nopţil'eĭ, di s'părea că loclu adil'ĭe tu somnu şi scoate unä uhtare greaŭă.

Manolĭ dzîse:

— Ţ'aduţĭ aminte, Gardanĭ? Eram deadun tu munţil'ĭ di „Baĭtanĭ", la „Cheatra di Furcă", ştiĭ?... eram deadun, căndu deade pisti noĭ păganea, buluchĭ întredzĭ.

Pînă seara lî ţănum cheptu, ş'cît s'întunică ghine... eè, atumţea duchiĭ carĭ easte Gardanĭ!... că vrea s'căpeam toţ, vrea s'chiream pîn' di un cara s'nu eraĭ tine frate. Tine

trăpşeşĭ ninte, ş'tu-alumţa ţea, cîndu l'i-u feaţem fora şi arupsem pi tu năşĭ, avdzîĭ cordzăle, te-avdzîĭ tine, boaţea ta, cum strigaĭ ş'nă-acl'imaĭ după tine, frate. Şi apoĭa, cîndu s'loară după noĭ, căndu cădea tufechîle şi-asuna trumpetile lîhtărsite, ti chirduĭ dit ocl'i; toţ nă arîspăndim, ş'eŭ arămaşŭ s'ngur tu 'nă vale dighĭos di la „Cheatra di Furcă" Ţ'aduţĭ aminte? Va s'hibă vîrnă ţinţi an'ĭ, ş'ma multu, şease an'ĭ săntu. Ş'di atumţea, cum mi dispîrţîĭ di voĭ, ĭa, trăşĭ azĭ ti aflu. Tine auşişĭ, Gardanĭ, scuseşĭ perĭ alghi. lu l'i-aĭ alanţî soţ a noştri?

— Soţl'i... s'dusiră, l'i-alăsaĭ să s'ducă... Frate Manolĭ, tu mare chisă intraĭ, picate multe sta şi ngreacă pisti mine — s'mi strucină, frate. Ş'eŭ nu eram om di-arăĭl'i, om tea s'adar slăbînţă nu eram, nu... eŭ nu vream tea s'vatăm, s'mi veadă un Dumnidzăŭ, că nu vream! Di cît... te-acarĭ bănam eŭ, te-acarĭ altu, ma nu ti năsă, ti feata ţea bună şi-aleaptă ş'muşată? Frate Manolĭ, multu u vream, ş'nu di un an, di doĭ .. di căndu eram nică n'iţĭ. Ş'tută hoara nă ştĭa tu ţe sivdae him, ş'tată-su a featil'eĭ, ş'Dina ştĭa, ştĭa... Eh, s'fure că nu era Dina, ş'eŭ nu vrea s'hiŭ aţel ţe escu, nu vrea s'hiŭ Gardanĭ — s'mi blastimă lumea! Si-ahînte orĭ l'i spuşŭ al Dina, lu sprigĭuraĭ s'tragă mănă şi s'nu mi bagă 'n foc; ma nas nu. Şi apoĭa Dina avea cupiĭ di oĭ, Dina era avut ş'eŭ nu aveam ţiva... ş'feata l'i-u deadiră a luĭ... fără s'u ntreabă, că feata nu-l vrea; ma l'i-u deadiră şi s'încurunară. Dzî ş'tine: puteam eŭ s'aravdu, s'n'i muşcu măn'ile şi s'tac? Nu, nu puteam, că Dina nu-n'ĭ fudzea dit ocl'i, ş'di cîte orĭ mi minduĭam la năs in'ĭ se-aprindea săndzile şi-un jar tuchit, un jar aprimptu n'i-alăga tu vine, şi-n'ĭ si nvărtuşa braţăle, şi atumţea vream s'daŭ, s'calcu, s'vatăm .. Ş'ma nclo, s'ţi spun, ma nclo mi acîţă ca 'nă turbare ş nu l'i-alăsaĭ, şi-l'ĭ tal'ĭaĭ dol'i, ş'pri Dina ş'pri tatăl a featil'eĭ, l'i-asparşu, îl'ĭ vîtămaĭ dol'i.

Tolĭ al Gardanĭ tăcu. După multă oară di minduirĭ dzîse ĭară pre-agalea canda 'şi zbura singur:

„Ma feata muri tu ndoĭ an'ĭ, muri de-arău, şi-u ngruparĕ... Căndu-ţi s'hibă ş'noĭ va nă bea loclu, va s'putridzîm cătră ĭu-va, ş'niţe ună lacrimă nu va nă plăngă, toţ va si s'hărisească di moartea noastră... Ş'cum feaţim aşi va s'aflăm. Nu ştiŭ, frate Manolĭ, ma di căndu muri năsă, ună arană am tu inimă, în'ĭ si stricoară puterîle din trup.

„Vruĭ s'mi pridaŭ vruĭ s'n'i trag singur un plĭumbu 'n cheptu... alăgaĭ pri-aoa ş'pri-aclo, şi ună dzuă vin'ĭŭ ş'la Tegă, —s'băneadză; mi ded că escu di Blaţă, că escu picurar... D'ĭu s'mi cunoască, d'ĭu s'mi ştibă năşĭ?!

„Ma tine, frate, ţe vimturĭ te-adusiră?“

— Urîte vimturĭ mi bătură ş'mine, laĭ Gardanĭ. Trei an'ĭ fuĭ încl'is în Trîcol, trei an'ĭ ca trei ete. Hapsea 'n'ĭ mîncă di bană. Meşĭ di dzîle sîpaĭ, arîmaĭ cu măn'île, cu ungl'ile, pînă ţe tu 'nă noapte lae, căndu ploaĭa virsa, arupsem stizmile şi ascîpăm deadun cu dol'i soţ aeşti. Ş'cît mi vidzuĭ disnoŭ tu munţî, în'ĭ si duse mintea la tine. Anviţaĭ că murişĭ, ma vedz cum fu dată, ca s'te-aflăm pri tine şi s'cădem pri tufechea ta, frate Gardanĭ... nu-ĭ un mes di căndu noĭ ascîpăm.

Pri neaştiptate negurîle a nopţîl'eĭ s'tuchea. Furl'i curmară zborlu, canda lî era fricâ di lun'înă, arămasiră tăcuţ, cu capitle aplicatè nintea li haragme ţe florica zările.

Tolĭ al Gardanĭ l'i ntribă:

— Iu va s'n'irdzeţ voĭ de-aoa?

— Ştim ş'noĭ?... Iu-ţi s'hibă. Pădurle săntu multe.

TACHE CACIONA

T. Caciona, în afară de aceste trei poesii, n'a publicat decît cîte ceva răzleţ, ceeace e regretabil, întrucît plasticitatea acestor bucăţi pe cari le publicăm aci dovedesc cu prisosinţă că avem dreptul să ne fi aşteptat la mai mult şi la şi mai bun din partea d-sale. Regretul e cu atît mai mare, cu cît — după mărturia pe care mi-a comunicat-o într'o scrisoare *ad-hoc* — un caet întreg cu manuscrise i-a dispărut în timpul războiului pentru întregirea neamului nostru nord-danubian.

Din punct de vedere biografic, relevăm aceiaşi caracteristică de pribegie, datorită soartei care l-a dus pînă în America. Fără a şti nici dînsul cînd s'a născut, după ce a absolvit liceul din Bitolia, şi-a luat în 1910 titlul de inginer-agronom dela şcoala de Agricultură „Herestrău". A condus în 1910—1911, împreună cu dr. T. Ceapara, dr. I. Sufleri, dr. Iancu Mihail şi I. Foti, frumoasa revistă *Lilicea Pindului*.

Actualmente e administrator de moşie.

DE-ACASĂ

Noĭ cu suflit plin di suschir,
Auşeaticlu dit Ipir,
Di tu şeaptedzăţĭ di hoare
Tu-al Papahagi Ghiţĭ mînă
Dăm apeana, ta s'vă spună
Părinteaştile-nă zboare:

Cale lungă cartea are,
Sănătoşĭ, fîră lîngoare
S'vă-află nîsă nă ncl'inăm;
Că-l ma ţîne un dor ningă
Suflitlu-nă s'nu se-astingă:
Dorlu easte că-adăstăm

S'vă videm ninga 'nă oară,
Hil'ĭ! — Duşman'il'i nu-alăsară
Şi-acăţară căraule:
Caθe chin ascunde-antartu,
Caθe tufă ş'căpitanlu,
Nicălcată nu-ĭ pădure.

Şi-mplin easte Pindul munte,
Căl'ĭurle ş'cărărle tute
Ncl'ise sunt, niurdinate.
Cărvărnarl'i di-unăoară
Di mult cale lungă loară
Cătră voĭ tu xinătate.

Dzîle nu-avem dot sirine;
Sărbătoare cîndu v'ine
Ea-ĭ fărmac ti noĭ, amară;
Gĭoacă hărioşĭ duşman'ĭl'i,
S'noĭ plîndzem, plîndzem fidan'ĭl'i
Morţ ti limbă, duşĭ ti fară!

Ma cădea tufechĭ 'nă oară
Aducheam că-ĭ numtă 'n hoară,
Feate gĭon'ĭ că gĭoacă 'n cor...
Şi se-aveţ, hil'ĭ, sănătate,
Boaţea peanilor di moarte
Easte azĭ tu vreava lor.

Domn'i sunt duşman'ĭl'i 'n munte,
Apile tricut voĭ tute
Şi-alăgaţ tu xeane-amare.
Hil'i, de-averĭ nă dispul'ĭară
Ş'mea tu sone gĭurat loară
Tra se-aspargă-a noastre hoare

Oh, şi cum nă arde dorlu..
Nu nă-ascultă, hil'ĭŭ, cicĭorlu,
Niţi braţlu nu nă-agĭută;
Că sunt oasile curmate
Ş'frîmtul trup di an'ĭ nu poate
S'poartă arme, plĭumburĭ s'mută.

Ditr'aţea vă scrisèm carte
Ca s'nu staţ aclo diparte,
Laĭ ficĭorĭ, că vin'e oara
Cu duşman'ĭl'ĭ s'nă bătem:
Noĭ cu graĭlu, voĭ cu-apala
Se-apărăm azĭ limba ş'ţara!

AH, IARĂ-N'I BATE OCL'IUL...

Di cîndu creapă dzua
Şi pîn tu-ascăpitată
Cripată n'ĭ-easte budza,
Că-ĭ inima-n'ĭ dirnată
Di jale, di virin...
El trapse nclo di-amare,
Tu xeana blăstimată,
Di-n'ĭ alîsă căn'ina
Şi farmaţle suţată,
Cu dorlu s'mi dirin.

Di cînd lo calea-amară
Eŭ nu ştiŭ sărbătoare,
Ni measă bag la prîndzu,
Ni measă la ţinare,
Di trei an'ĭ nu bag, —
Staŭ singură cu dorlu...
Ma nu-ĭ bărbatlu-acasă
Nu-ţ da vîr «bună-ţ oară»,
Tuţ singură te-alasă,
Nu calcă piste prag.

Cu furca maşĭ un cair
Eŭ torcu dzua ntreagă,

Nu-n'ĭ custă dot la lucru,
Uhtarea braţlu-n'ĭ leagă;
Ş'ghiderle-a meale cresc,
N'ĭ-u mintea arăită
Diparte pistè-amare,
Ş'lucredz eŭ tută dzua
Pîn' noaptea di cu ndzarè
Un cair s'bitisesc.

Ma şi-azĭ în'ĭ bate ocl'ĭul
Ş'nu lu-am ti bun cripatlu...
Di trei meşĭ di dzîle
Nu-n'ĭ scrise dot bărbatlu,
Si ştiŭ cum easte;ş'eŭ
Aşteptu 'n cot lăită;
Ca moartă hiŭ di frică,
Amînă cartea s'v'ină;
Dit ocl'i lăcrin'ĭ chică, —
S'nicare dorlu-a meŭ!..

Di c'dzuă-adun ficĭorl'i
Tra s'nî ncl'idem în casă,
Că-ĭ frică ş'lume-araŭă;
Noĭ aştiptăm ca s'easă
Dit munţî, s'v'ină furĭ;
Di nîşĭ vîzesc limerli,
Aŭ căl'ĭurle-acăţată,
Şi-avdzîm că ş'dispul'ĭaţl'i,
Cu el'ĭ dadun suţată —
Ligară prit păduri.

Nviscuţ aţel'ĭ ţe suntu
Cu săriţĭ albe 'n hoară
Si ntreabă dipriună
Ş'mea nu ştiŭ ţe se-adună;

Nu-s 'gĭon'ĭ armatuladz,
Că gĭonl'i toţ fudziră
Tu xeana dipărtată,
Di n'ĭarsiră diparte,
Tu-a soarĭluĭ scăpitată
Trî pɔndzîl'ĭ di paradz.

Aḥ, ţară-n'ĭ bate ocl'ĭul
Ş'nu lu-am trî bun cripatlu,
Di trei meşĭ di dzîle
Nu-n'ĭ scrie dot bărbatlu,
Ş'ghiderle-a meale cresc...
N'ĭ-u mintea arăită
Diparte, piṣte-amare,
Ş'tr'aestă tută dzua
Lucredz eŭ di cu ndzare
Un cair s'bitisesc!...

DI CU NOAPTE

Di c'noapte s'lucreadză-acăţară
Daĭl'eanele feate cu dor,
S'l'a'gĭută la scamnu-acl'imară
Viţinile soaţă di c'seară
Ş'la furcă s'lă da agĭutor.

Di c'noapte cripată-amărîtă
Lucreadză mărata lor mamă,
Şi-un cîntec di xeane ea cîntă;
Di c'noapte cripată-amărîtă
Plîngîndaluĭ toarţe la tramă.

'L'ĭ fudzirâ înclo, după soare,
Doĭ hil'ĭ, ca doĭ bradz di la munte,
Tricură prit dzenurĭ şi-amare,
Ş'cu suflit împlin di uhtare
Discară el'ĭ apile tute.

Da cap cîrvînarl'i la cruţi
Ş'vîzeaşte chinetlu di c'noapte,
Vîzeaşte di cintiţe dulţi
Di-alasă şi scamnile ş'furţi
Şi-ascultă daĭl'eanile feate:

„Si ncacĕ-alba dzuă cu noapte
Hărγia la-a poartîl'eĭ prag;
Dorm dulţe Armînile feate,
Maşĭ gĭon'ĭl'i fărmaţile toate
A pondilor xeane li trag".

El'ĭ cîntă — ş'cîrvanea u-alasă
Si-u poartă cum şti călăuza ..
A featilor noră din casă,
Cu mîna pri bîrdile-armase,
S'nu plîngă di dor muşcă budza

Ş'di dor nîsă vrînda sĕ-ascapă,
Ca sclava s'lucreadză-apărn'ĭaşte;
Ma dorlu nu poate si ncapă
Tu inima-l'ĭ şcretă se-aşcapă
Prit ocl'i — tu lăcrin'ĭ s'tucheaşte.

Cîrvăn'ĭle-astăl'ĭară la munte...
Di scamnul ş'di furţile-a lor
Ma s'loară daĭl'eanile tute —
Cîrvăn'ĭle-astăl'ĭară la munte
Ş'mea featile cîntă cu dor:

„Alepţîl'ĭ gĭunarĭ vor niveastă
Ţe s'toarcă si ştibă ustură
Ca perlu, si ştibă si-urdzască
Şi s'coasă şi se-anăvădească
Şi-un ocl'ĭu vor se-aibă di-amură.

Fig. 21. — *Industria textilă casnică a Aromîncelor din Pind.*

„La volbu ustura si-u ndreagă
Ş'mea trama si ştibă si-u toarcă
Şi s'ţasă, s'frimintă şi s'tragă
La scamnu vîrtos dzua ntreagă
Ş'mularea si ştibă si-u ncarcă...".

Cîntîndaluĭ s'l'ĭa la·ntriţeare
Carĭ fuse vaĭ umplă ma multe,
Ş'de-aţeale ţe sunt la trîdzeare
Apăl'ĭ carĭ va frîngă, ş'di tute
Ma-aɣon'ĭa va s'l'ĭa di turnare.

Ş'mea una di prisine s'plîndze
C'ascapă di fus dipriună,
Alantă că păln'ile 'ş'frîndze
Ş'nu-l'ĭ custă la lucru — ea s'plîndze
C'apala-l'ĭ dit furcă nu-ĭ bună.

La scamnu ma nclo 'nă surată
Tut blastimă ş'ea dipriună
Că lîna nu-ĭ dot scărminată,
Ş'di cheapţăn'ĭ ma s'plîndze-unä altă
Că dinţîl'ĭ lă cad unä-ună.

La ş'doĭ cĭuliman'ĭ di-unä parte
Di perĭ acăţară si s'tragă,
Că unlu, vedz, taha nu poate
Tra s'deapinä fusile toate
Ma mpline; ca s'leagă

Aruptile hire la spată
Ş'mea cĭunile tut el s'li tragă l...
Se-arcară la el'ĭ s'l'i dispartă·
Suratile ş'lucrul s'lă mpartă
Ncăcĭaţlor gĭunarĭ, tra s'l'i ndreagă.

Ş'mea cîntă şi-arîd dipriună
Ş'lucreadză daĭl'eanile feate
Pîn' dzua cu noaptea se-adună
Ş'hîrɣia lă da „dzuă bună". —
Agĭundze-ahît lucru di c'noapte l...

GEORGE CEARA

Născut — după informaţiunile indirecte pe care le-am cules — înainte de 1880 în satul aromînesc Xirulivad (lîngă Veria), G. Ceara poate fi considerat nu atît ca un scriitor în literatura dialectală aromînă, cît ca unul care aparţine literaturei romîne, întrucît aproape întreaga sa activitate literară — de altfel valoroasă şi variată — e cristalisată în limba literară. În privinţa aceasta, istoria literaturei romîne contemporane trebue să ţie seamă, în afară de alţi scriitori aromîni, şi de poetul G. Ceara.

Participînd efectiv la nomadismul Aromînilor oieri, G. Ceara şi-a făcut clasele primare vara la munte şi iarna în iernatic. A absolvit liceul din Bitolia, după care a urmat doi ani cursurile Facultăţei de Litere din Bucureşti. În 1906 a fost numit institutor la Oşani; după un an trece la Cfiva-Palanca, iar în 1908 e numit la Veria unde funcţionează şi astăzi.

Ca mai toţi scriitorii noştri, nici G. Ceara n'a reuşit să-şi publice separat toate bucăţile sale (proză şi poesie), ele rămânînd împrăştiate în diferitele periodice aromîneşti ce au apărut pînă astăzi.

CÎNTIC
(Motiv din popor)

Armîna se-aspila
La 'nă fărtînă-araţe,
Şi tu-apă 'şi γilicea
Aleaptal'ĭ muşiteaţă :
— „Moĭ n'ĭată cum nu-şĭ fu,
Albeaţă ca di anghil,
Voĭ ocl'i chindisiţ
Şi dzeane cundil'ĭate,
Subţîre mesi-a mea
Şi trup ca chiparişlu,
Carĭ gĭone va vă l'ĭa
Şi carĭ va vă hărsească ?"
Araţea ploace avde
Şi laĭlu loc îl'ĭ greaşte :
— „Io, featăi va li l'ĭaŭ
Şi ĭo va li hărsescu !"

TE-AŞTIPTAI

Te-aştiptaĭ aseară ş'v'in'ĭ
Sun umbrata ţea di chin'ĭ,
Pat di muşcl'ĭu si-ţ adar,
Feata mea di picurar,

Te-aştiptaĭ şi nu vin'işĭ,
Vruta mea; mi agărşişĭ?
Si-agărşeaşte-ahîtă vreare,
Dulţe, scumpa mea v'isteare?

Moĭ lilice dit livădz,
Tot cu tine mi nv'isedzŭ;
Azĭ dimneaţa cînd sîrmaĭ
Tot trî tine ĭo ntribaĭ!

Munţîl'ĭ mi ntriba cu dor:
— „Iu-ĭ lilicea munţîlor?"
Şi fîntîna-n'ĭ puşpura:
— „Iu-n'ĭ-ţ'u, gĭone, vruta ta?"

N'Ĭ PITRICU MUŞEATA-N'Ĭ DOR

N'ĭ pitricu muşeata-n'ĭ dor,
Lilice dit hoară lor,
Ş'tu lilice carte-avea
Şi tu carte n'i scria,
În'ĭ scria jilos şi-amar:
„Gĭone picurar!
„O laĭ gĭone di tu munte,
Cu luţeafirle tu frunte,
Gione picurar!

„O laĭ gĭone picurar,
Di cînd n'ĭarsişĭ calea-ambar
S'lăndzidzîră laĭle oĭ,
Că nu-ĭ vîrnu dînîpoĭ;
Putridzî şi-a tăŭ cutar,
Gĭone picurar!

Plîngu fadzl'i şi fîntîn'île,
S'deapiră, s'dirină chin'îl'i,
Gĭone picurar!

„O laĭ gĭone picurar,
Di cînd n'ĭarsişĭ calea-ambar
S'lăndzidzîră n'ĭalîle,
N'ĭalile ca stealile,
Că nu pot tra s'le-angan ĭar,
Gĭone picurar!
Şi va s'chĭară laĭle n'ĭale!
N'ilă nu-aĭ, gĭone, di eale,
Gĭone picurar?

„O laĭ gĭone, gĭonle-a meŭ,
Si-n'ĭ te-agĭungă dorlu greŭ,
Dorlu greŭ di ɣîcîl'i-a tăĭ
Şi di dol'i-n'ĭ ocl'i lăĭ,
Şi s'te-aducă cama tr'oar',
Gĭone picurar!
V'inu, gĭone, v'inu, frate,
Nu-ĭ picat de-a meale n'ĭate,
Gĭone picurar?"

EL MOARE

El moare tu munte, el moare
La-aruga luĭ di la cutar,
Livendul, muşat, picurar;
Arana dit cheptu nu-l doare,
Ma moare aleptul gĭunar.

Şcrumată l'i-u budza di seate,
Că l arse amarlu gugoş ;
Se-asteasiră ocl'il'ĭ fucoşĭ,
Şi stran'ile-l'ĭ suntu mul'ĭate
Tu sîndzile caldu şi-aroş.

Tu-andreapta 'nă-apală el strindze
Şi frîmtă-ĭ apala aţea,
Că s'frîmse cînd noaptea s'bătea
Cu Greţl'i ; şi-apala-ĭ di sîndze,
Di sîndzile multu, duşman.

'Nă noapte s'bătu el, aslanlu,
Gĭuneaşte 'nă noapte s'bătu !
Cînd luna di cruţe tricu
Un plĭumbu mea lu-arse fidanlu
Ş'ca bradlu di munte cădzu.

Ş'ma cură-a luĭ sîndze, tut cură
Din rana hăndoasă din cheptu,
Dit braţlu-aţel frîmtul andreptu ;
Di sîndze l'ĭ-u mplină-a luĭ gură
Şi moare gĭunarlu aleptu.

El moare ! Ş'l'i-u dzîc cîrvînarl'i
Di nghĭos sun umbrate cărărĭ,
Călar pri-a lor şcrete mulărĭ ;
El moare, ş'l'i-u dzîc picurarl'i
Cu jale diparte prin dzărĭ.

El'ĭ cîntă ş'ficĭorlu l'i-ascultă,
L'i-ascultă cu vreare ş'cu dor ;
El caplu şi-l mută lişor,
Ma frîmt di durearea ţea multă
Se-apleacă măratlu ficĭor.

Diparte prit plaĭurĭ cupiĭle
Sărmate deadoară sun bradz
Azghĭară şi nu-află răpas;
Di clopute-asună irn'ĭile,
Maşĭ oĭle luĭ dormu tu mas.

Nu-ĭ vîrnu s'l'i sîrmă azĭ eale,
Nu-ĭ vîrnu s'li l'ĭa dinăpoĭ,
C'armasiră şcrete di moĭ,
Ş'va cheară muşeatile n'ĭale,
Va cheară ş'măratile oĭ.

Cu greaţă ficĭorlu hărcheaşte
Ş lun'ina-l'ĭ se-astindze di-un'oară —
Si s'deapiră chin'ĭl'i-acăţară,
Pădurea cu boaţe zghileaşte
Di multa dureare amară.

Ma soarle, pi-anarga din dzare,
Prit şiţăle verdzî di chin
Se-analţă pi ţerlu sirin,
Şi treambură corbul di soare,
Pitrumtu di multu virin.

Tut loclu di soare se-aprease,
lar n'erlile es din cuĭbar —
Maşĭ gĭonile-aţel picurar,
Ca ţeara măratlu se-astease
La-aruga luĭ di la cutar.

UN TILEGRAF

Un vimtu avros bătea dit amare şi frîndzăle proaspite a pon'îlor puşpura un cîntec ţe ti siţira la inimă. Cireşl'i 'şĭ ligăna tu vimtu creaştitele a lor fudule, încărcate cu lilice albe, ţe scîntil'ĭa la soare ca creaştitele-a Elimbuluĭ, şi murmura, canda, hărioşĭ, di muşeata lor stole. Lilicile scuturate s'ligăna lişor tu vimtu şi si-aştirnea, ca apăl'ĭ di neaŭa, pi ĭarba aruvinată şi vearde ca veştul. Ună n'ĭurizmă muşată di trandafilă umplea grădina toată şi alghin'île azbura neacumtinat di sti lilice sti lilice, vîzindaluĭ ca un plĭumbu ţe v'ine di diparte.

Sun un nuc stuputos şidea mproastă ună niveastă tinără, că di optusprăv'inghiţĭ di an'ĭ şi turţea cu furca. Era analtă şi scuturată; avea un trup ca chipărişlu; perlu arus; era împlitit cu doaŭă cusiţă groase cît braţlu şi-anvărtite 'n cap. Fruntea a l'eĭ analtă şi sirină era albă ca spuma lapteluĭ Sufrîndzeaŭa a l'eĭ, amisticată, laĭe şi subţîre ca găĭtanea, sti doĭ ocl'i albaştri chindisiţ, scăldaţ tu ună dulţeame ţe si-u mutreşti bana toată şi si nu ti saturĭ di mutrire. Era un anghil prăpsit, un anghil fără peane.

Alaturea di nîsă si-agĭuca doĭ cilimean'ĭ: un ficĭor ca di opt an'ĭ şi ună featăca di şease. El lu-acl'ima Nulĭ, ĭara nîsă Florica.

Ficĭorlu trîdzea ună cărvane di cal'ĭ di lemnu, ascîlnaţ un di alantu după boĭe — ma mărl'ĭ dininte şi ma n'iţl'i dinăpoĭ — ancărcaţ cu mănucl'e di ĭarbă proaspită.

Feata, un bujor di featăcu doĭ ocl'i mărĭ albaştri, culca păpuşilę ca s'doarmă tu casa di chetri, adărată cu măşiţăle-a l'eĭ.

Turţea mul'ĭarea, fuslu si-anvîrtea zvîngînindaluĭ şi bărţatile di hire nu si-anumira. Si-anvîrtea fuslu şi la caplu-a l'eĭ muşat si-anvîrtea minduirle-aţeale cama furtunoase. Are

aproape un mes di cîndu luă carte di la gĭonile-a l'eĭ Ţul'ĭa şi Ţul'ĭa nu si-avde s'v'ină. Amînarea aistă nu-l'ĭ da arăpas, îl'ĭ cutulbură mintea şi-l'ĭ sfreadină inima, aţea inimă ndzernă, arsă di căn'ină. Că, vezĭ cum nîsă are avdzîtă di la un şi di la altu, aţea pustă di Americă easte ahît diparte, că mintea nu-ţ agĭundze. Şi-apoĭa cît piricl'ĭu nu are amarea...

Cîndu aiste mintuirĭ u dirina, lăcrin'ile, fără s'te-achicăseascâ, acăţară si-alăchĭuşiră sti faţa l'eĭ albă, şi un suschir, litit canda dit frundzăle di hicate, disfeaţe budzăle subţîrĭ şi vişinate a corbîl'eĭ mul'ĭare.

Ficĭorl'i s'turnară aspăreaţ citră mama lor şi, cîndu u vidzură cu ocl'il'ĭ lăcrimaţ, alăsară agĭoclu şi si-apruchĭară di nîsă.

— Ţe aĭ mamă? — întribă ficĭorlu cu boaţe lîngŭroasă şi.. aproape si-l pudidească şi el lăcrin'ile.

— Ţiva, scumpul a li mame!

— Cum ţiva? cîţe plîndze macă nu aĭ ţiva?..

— Ba! eŭ s'plîngu? nu plîmşu, scumpe!

— Ba plîmsişĭ!... ti vedz di pri ocl'i că l'ĭ-aĭ lăcrimaţ. la, şi pri faţă aĭ lăcrin'ĭ.

— E... plîmşu... plîmşu di haraŭă că vidzuĭ cum v'agĭucaţ muşat şi cu minte.

Tru oara aţea un cuc albăstru vin'e di şidzu sti caplu a lor pi ună lumache di nuc. Lumachea s'ligănă ndoŭă-trei orĭ cătră 'n sus şi cătră 'n ghĭos şi cuclu acîţă si-şĭ cîntă numa.

Cilimean'il'i mutară caplu hîrioşĭ şi Nulĭ întribă mă-sa:

— Mamă, cîndu vin'i cuclu?

— Aŭaltarĭ, hil'ĭlu a li mame!

— Şi-alîndurle?

— Şi-alîndurle!...

— Mamă, ĭu s'duc alîndurle ĭarna?

— Diparte... diparte...

— Diparte... diparte... şi easte multu diparte pînă aclo?

— Multu !... mintea nu-ţ agĭundze.

— Multu... Mamă, ma largu easte America di aclo ĭu s'duc pul'i ? Cîţe nu vin'i şi tata cum vin'iră alîndurle prumuveara ?

— Va s'v'ină, scumpul a li mame ; nu vî dzîşŭ eŭ că va s'v'ină ?

— Şi cîndu va s'v'ină ?

— Tora, agon'ĭa.

— Şi va-n'ĭ aducă cĭandă ti cărţî ?

— Avdzî nu va-ţ aducă !...

— Şi topcă ?

— Şi topcă...

— Şi-a n'ia ună păpuşe din păzare cu ocl'i albaştri, ca aţea ţe are Aura ale teti Lenă ?

— Şi-a ţiĭa, hrisafea mea, şi-a ţiĭa !

— Mamă — întribă ĭara Nulĭ —, easte gĭone tata ?

— Gĭone, caleşlu-a meŭ, easte gĭone ca bradlu vearde di sti plaĭŭ !

— Şi muşat ?

— Muşat ?.. muşat ?... ah !.. easte muşat ca tine, buşcul a li mame ! — şi marata mumă 'şi strease 'n braţă ficĭoru şi-l supse di băşeare

Tu oara aţea poarta arăsună cu vreavă şi tinira mul'ĭare arsări ca chipinată di şarpe. Tu cărarea di cătră poartă vidzu prit tufile di trandafilă că Tulĭ, un chiragi di hoară, cusurin ver a l'eĭ, v'inea cu di-alaga. El, cum u vidzu di diparte, mută un plic mare şi gri mplin di haraŭă :

„Meşti, Zoră, tilegraf di la Ţulĭcă".

Mul'ĭarea s'cutrimburā. Canda nu ştiŭ cum îl'ĭ v'ine aistă hăbare, că ma multu u-aspîre di cît si-u hărisească. Di cît, aspărearea l'eĭ easte 'n cot. că tilegraflu ţe-l'ĭ aduţe Tulĭ easte di la Ţulĭa, di la scumpul a l'eĭ gĭone, di la mult aştiptatlu a l'eĭ xinit, ţe-l'ĭ avea scriată, aŭa şi-un mes, că va s'v'ină. Ea feaţe ndoaŭă şgl'ĭate cîtră Tulĭ şi-l'ĭ dzîse cu arîslu sti budză :

— Ah... ştĭam... ştĭam... că va s'v'inã. N'ĭ-avea scrisã el că va s'v'inã.

Nulĭ şi Florica cînd avdzîrã aiste sboare, întribarã pi mama lor :

— Carĭ va s'v'inã, mamã ?

— V'ine tata, luţeafirl'i a li mame... V'ine tata !

— V'ine tata ? — dzîsirã n'icăzan'îl'i mplin'ĭ di haraŭã, şi-acăţarã si-arsarã pit grădinã, strigîndaluĭ : „V'ine tata !.. V'ine tata .."

Zora luă tilegraflu, îl disfeaţe şi acîţă si-l citească cu mintea ma, fărã si scoată un zbor, ea cădzu sfuldzirată tu-aridiţina nucluĭ stuputos.

Tulĭ, vidzîndaluĭ că Zora lişinã, fărã si ştibă ţi curã, fudzi cu di-alaga 'n casă si-l'ĭ greascã al preftu, tată-su a li Zore.

Grădina si-umplu di lume. Mul'ĭerle 'şi smuldzea pĕrlu, alte bătea păln'ile şi cilimean'îl'i, ca doĭ purunghi aspăreaţ, v'inea di-avarliga di lume, fărã si ştibă ţe lî si faţe. Di cît, vidzîndaluĭ că toată lumea plîndze, fărã si vor, lă vin'e, nu ştiŭ cum, ca jale şi acăţarã şi el'ĭ si plîngă deadun cu alantă lume.

Analtu, cu caplu gol şi cu perlu cair, arucat sti-anumire, şidea preftul, andupirat di nuc, fărã si scoată un singur zbor. Durearea canda l'ĭ-avea înclieată gura şi l'ĭ-avea astupată fîntîna lăcrin'îlor. Cu dzeanile dipuse el ţînea tu mîna andreaptă tilegraflu şi-l citea. Sute di orĭ poate lu-avea cititã şi canda tot nu-l'ĭ v'inea si si ncreadă. S'moară Ţul'ĭa ? Şi cu toate aiste tilegraflu scrie că Ţul'ĭa muri şi el easte pitricut di Dzimă, ficĭorlu al preftu şi fratile a li Zore. Nu poate s'hibă mincĭună. Ţul'ĭa muri !

Alantă dzuă canda sfulgul avea cădzută sti ntreaga hoară. Ahîtă jale şi ahît virin strîbătu ază prin hoară că ţî si pare că hoara ntreagă easte un murmintu apărnăsit tu irn'ie. Arăzboaile nu si-avdu s'bată, cicrichîle nu şuiră, niţi scamnile nu ţrăţînsescu. Cipit di om, niţi alătrat di cîne.

Maşĭ nolgica hoarîl'eĭ, tu casa albă ţe si-analţă din grădină ngl'igată di lilice, si-avde un murmur adîncos, işit canda dit murminte, un cîntec jilos ţe ti fridze la inimă ca gilituri a-ruşite 'n foc.

Ca ti mirinde, cîmbana di la biserică acîţă ca s'bată area şi vrăhnos, ca di la mortu. Văzura a l'eĭ strîbîtea prit vimtul angricos şi-aduţea jalea diparte... diparte prit crea-curile chitroase a munteluĭ pustuit.

Muri Zora !... şi hoara ntreagă, n'ic şi mare, si-avea adunată la casa albă di nolgica grădinăl'eĭ ca si veadă nica ună oară, oara di ma napoĭ, pi Zora -al preftu, pi-aţea flambură a hoarîl'eĭ ti carĭ hoare ntredzĭ si-aŭ alumtată.

Di ună parte şi di-alantă di mortul îngrupat tu lilice şed înviscuţ tu lăĭ Nulĭ şi Florica, ca doĭ anghil'ĭ învirinaţ sti murmintile a Hristoluĭ. Ţî si-arupea inima di jale şi nu ştĭaĭ carĭ si plîndzi ma multu. S'plîndzi tinira niveastă, ună lilice siţirată tu caplu a prumuveąrîl'eĭ, i dol'i oarfăn'ĭ arà-maşĭ ern'i şi fără andoapir tu lumea aistă ?

Cîndu preftul arucă aţea di ma napoĭ mînată di ţară sti hil'i-sa, anîlţă ocl'il'ĭ cîtră ţer şi dzîse cu boaţe nicată tu lacrin'ĭ:

— Xeană... xeană !.... blăstimată xeană !... tine nî pustuişĭ hoarile di gion'ĭ, tine zmulseşĭ suflitlu a farîl'eĭ a noastre !"

ION FOTI

S'a născut în Clisura, în 11 Decembre 1887. A absolvit liceul romîn din Bitolia şi şi-a luat licenţa în Filosofie şi Litere la Bucureşti.

Particularitatea esenţială care caracterisează activitatea literară a lui Ion Foti este un fel de duioşie romantică. Elev fiind încă s'a şi manifestat în felul acesta, publicînd poesii şi schiţe în periodicele aromîneşti care apăreau pe atunci, continuînd să publice lucruri frumoase şi în epoca studiilor sale universitare. Însă, domeniul în care personalitatea lui apare mai mult sau mai puţin bine conturată e literatura romînă. A scos un volum de poesii *Poeme păgîne;* a tradus *Prometheu înlănţuit* şi *Perşii* din Eschyl; *Iphigenia în Taurida* de Goethe. Are sub presă cîteva volume de studii literare, un volum de poeme *Intre Vis şi Aurora*, precum şi un volum de poveşti filosofice.

In 1912 a publicat sub titlul de *Biblioteca Aromînească* un volum intitulat *Cîntiţe*, conţinînd bucăţi de I. Foti, ca şi de alţi scriitori aromîni.

PICURARLU

Se-aştearnă pisti munţi neguri,
Prit văl'ĭuri nicurmat se-aştearnă
Uscata frundză, ş'ţerlu nedzearnă
Minută ploaie. — S'duse veara,
Ş'cu nîsă s'duc tu xeane ĭara
Cupiile toate, pul'i ş'gĭon'il'i;
Ş'ca laĭl'i gulişan'ĭ sunt pon'il'i,
Că-ĭ ĭarnă!

Se-aproache ĭarna greaŭă, pondă,
Se-aproache... ţerlu tut se-angreacă
Cu niorĭ ca lămĭ ş'cum va s'dzacă
Ahînţă meşĭ sum neaŭă loclu
Ca mort, şi-un dor—s'lu-ardeare foclu —
In'ĭ mi pitrunde şi-n'ĭ mi-azvindze;
Ş'tu cheptu suflitlu-n'ĭ se-astindze
Şi-n'ĭ seacă!

Tu vatră foclu bumbuneadză...
Şi-ĭ ghine-acasă şi-arihate...
Si-n'ĭ daţ şi-amalamă ş'pălate,
Si-n'ĭ daţ amirăril'e ntreagă

Ş'ţe vor si-n'ĭ da şi-ĭu vor s'mi bagă:
Ti tute-aèste nu-n'ĭ ḑaŭ veara,
Livădzle, munţîl'ĭ, ni flueara
Ţe bate!

A! Maĭlu, cuclu si-n'ĭ v'ineare,
S'n'i-alas tîmbarea udă, greaŭă,
Si-n'ĭ scot sugaĭl'i slaghĭ di neaŭă
Şi-ascumtu s'cîntu sun cupace,
Si-n'ĭ umplu brînlu cu liγoace.
Cu cuclu v'ine prumuveara
Şi-atumţea-ascapă munţîl'ĭ ĭara
Di neaŭă.

ARMĂNLU

Di vimturĭ agudit ş'di neaŭă,
Tu munţî staĭ ş'duţĭ bană greaŭă;
Vezĭ neguri v'in ca s'te-aγunească,
Vezĭ ploĭle cad tra s'te-agudească,
Ş'di sfulgu ş'di bumbunidzare
S'cutreambură niorl'i 'n dzare.
— Şain ţe staĭ sti cheatră 'n sus,
Şi-aclo staĭ di chiro adus!

Se-aproache, v'ine prumuveara,
Va se-avdzî pri tu golin'ĭ ĭara
Cum bat fluerli,-aurlă cîn'ĭl'i,
Ş'cum v'in pareĭ-pareĭ Armîn'ĭl'i.
Că ĭarna s'duse şi-ĭ diparte,
V'in dit arniŭ ţi-ĭ lungă moarte.
Vîzescu fadzl'i, cuţl'i bat
Ş'tu munţî-ĭ bană şi-ĭ muşat.

Criscură n'el'i, ĭedzl'i-azghĭară
Şi-şĭ cl'ĭamă soţl'i ca se-adară
Un cor şi s'gĭoacă tu livade,
Că-ĭ vearde loclu ş'vearde s'veade
Vuloaga nclo, şi-aŭ trî mîcare
Şi-araţe apă aŭ trî beare,
Ş'l'i-aveagl'e cîn'îl'i bun'ĭ di-arăŭ
Ş'din ţer l'arîde Dumnidzăŭ.

Ma treaţe veara ş'toamna v'ine,
Chirolu-ĭ tersu ş'nu-ĭ trî ghine;
Că neguri-neguri tut se-alasă
Ş'trî bană nu-ĭ la noĭ acasă.
Ca lămĭ vezĭ cum tot neguri s'tindu
Ş'lu-acoapiră analtul Pindu.
Videţ cum frundză cad şi mor,
Cum plîngu izvurle di dor?

Fumeĭle lŭară hima-valea,
Si-u vezĭ maşĭ hoara ti l'ĭa jalea;
Ş'cîrvăn'ĭ-cîrvăn'ĭ se-arîδîpsescu,
Cînd imnă turmile zghilescu;
Cînd clopute dipun ca plîngu
Tu văl'ĭurĭ, cînd lumăchĭle s'frîngu
Di vimtu; nu-ĭ trî noĭ aŭă,
Nu vă turnaţ că pon vă l'ĭa.

Bat caplu, lăcrin'ĭ tut lă cură,
Auşl'i s'toarnă, s'veadă vrură
'Nă oară munţîl'ĭ, maşĭ 'nă oară,
Că poate-arniŭlu va si-l'ĭ cheară...
Ş'cum sta ncălar, ca 'n v'is lă ease
Pădurea, hoara, şi-a l'eĭ case,
Şi nclo fug munţîl'ĭ ca stihiĭ,
Ş'tu chepturĭ mor n'il'ĭ di nădiĭ.

Tu xeane alţî închisescu —
S'duc nîşĭ dit loclu armînescu
Tu xeanîle lăĭ înclo si moară,
Şi-ĭ zghicut, plîngu, jale-amară :
Niveaste plîngu, plîngu mame,
Că azĭ e deapirlu cu-aname,
Zghilescu după-aţel'ĭ ţi cher,
S'usucă făţle ca di mer.

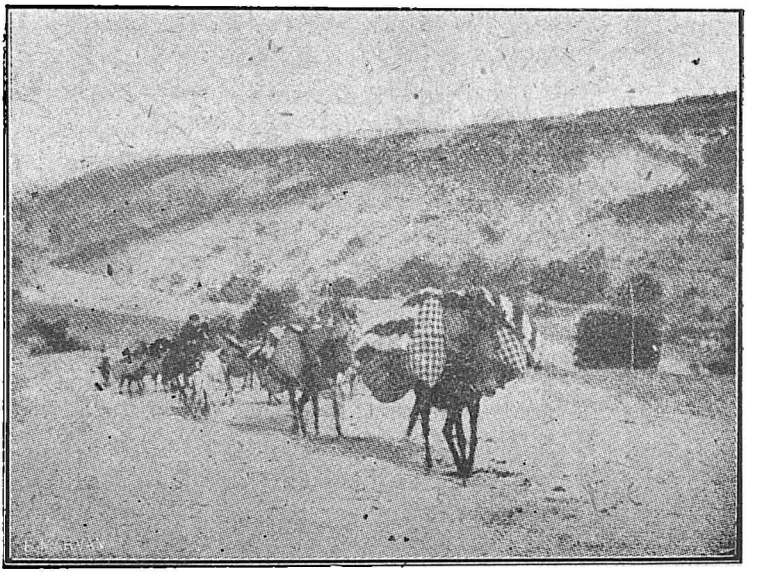

Fig. 22. — *Cu catîrul-călăuză în frunte, Aromînii din Samarina îşi schimbă locuinţa.*

Iu n'erdzi, ĭu ti duţĭ, Armîne ?
Ni soe aĭ, ni hoară-armîne !
Şla noĭ s'ducună cîtiună
Di jale ţe nu-ĭ graĭ si-u spună

Adeţle, muşuteţle toate;
Nă sîntu căsîle alăsate,·
De-angusă mumîn'île nă mor
Ş'tu xeane n'astindzem di dor!

. . . . . .

Di vimturĭ agudit ş'di neaŭă,
Tu munţî staĭ ş'duţĭ bană greaŭă;
Vezĭ neguri v'in ca s'te-aγunească,
Vezĭ ploĭle cad tra s'te-agudească,
Ş'di sfulgu ş di bumbunidzare
S'cutreambură niorl'i 'n dzare.
— Şain ţe staĭ sti cheatră 'n sus,
Şi-aclo staĭ di chiro adus!

BOAŢEA MUNTILUI

(După H. Heine)

Tu munţ un picurar cînta
Cu boaţe-ahît jiloasă;
Acasă di tu-arniŭ s'turna,·
Ş'cîrtit s'turna acasă:
— „Ah, vruta 'n praġ mi-aşteaptă,
I vruta-ĭ măritată“ ?
Un scl'im dit munţ si ndreaptă:
«I măritată».

Ş'dipuni-aşi învirinat,
Cu plîng şi suschiraré:
— „Pi lume vîr nu-ĭ ma lăsat
Ca mine tu-agîrşaré.

O, vruta mea, nu-ţ cama-aduţĭ
Aminte, vreara-ĭ dusă!"
Dit văl'ĭurĭ plîngu fadzl'i ţuţ:
«I vrearea dusă».

Ş'tut dzeame laĭlu picurar,
S'dirină maşĭ di-ahîtă-angusă:
— „Si-eara se-astingu dorlu-amar!..
Ma, ghinea mea di tora-ĭ dusă,
Ş'tu groapă-ascachĭ di n'il'ĭ di-arale,
Ş'di dor ascachĭ, ah, maşĭ tu groapă"!
Dzem munţil'ĭ tuţ cu jale:
«Ah, maşĭ tu groapă»!

ARÎULUI
(După *Goethe*)

— „Arîŭ muşeat şi lăgărsit,
Iu fudzĭ aşiţe aγĭusit?
Pi mardzine-ţ mi mînduescu:
D'ĭu v'inĭ ş'ĭu n'erdzi eŭ muntrescu".

— „Io es dit cheatră scutinoasă,
Prit florĭ duc apa-n'ĭ hărioasă,
Ş'mutrescu mine ţer şi lună
Şi-a stealilor di foc curună.

„Alag zdurdit ca un ficĭor,
Mi pindzi nclo ascumtu dor..
Şi-n'ĭ pare-a n'ia s'nu-n'ĭ tradzĭ jalea —
Aţel din sus n'i-aspune calea".

GEORGE MURNU

O dovadă că mediul cultural pe care şi-l asimilează un scriitor îl influenţează într'o măsură oarecare în producţiunile sale personale o găsim şi în opera literară a distinsului profesor şi poet G. Murnu: e imposibil, cred, ca cineva, citind frumoasa-i poesie *Chita şi Bură* pe care o reproducem aci să nu se gîndească la vieaţa epică cristalisată de Homer în epopeile sale pe care D. Murnu le-a tradus în întregime (*Odyseea* fiind gata de tipar).

S'a născut în Veria, la 1 Ianuar 1868. După notele sale biografice publicate (cfr. RUMÄNISCHE LEHNWÖRTER IM NEUGRIECHISCHEN *mit historischen Vorbemerkungen*, 1902, p. 47), şi-a făcut studiile gimnaziale la Bitolia. Absolvent în 1888, se duce în Buda-Pesta. Ia licenţa în Litere (secţia istorico-filologică) la Bucureşti, completîndu-şi studiile superioare la München. Astăzi e titularul catedrei de Archeologie la Universitatea din Bucureşti.

Fără a releva activitatea literară romînească precum şi cea de carieră ştiinţifică care i-a asigurat un loc de frunte în cultura romînească, amintim aci că G. Murnu e unul dintre fruntaşii mişcărei noastre naţionale, a Aromînilor, atît în vieaţa culturală, ca şi în cea politică, participînd în Delegaţiile Aromînilor trimese una în 1913 la Londra, şi alta în 1919 la Conferenţa Păcei din Paris.

DIT XEANE

Fudzi laĭa di cărvanĕ,
S'duse gĭonile-n'ĭ tu xeanĕ,
Trîşĭ tu ponda xinitie,
Niţi s'toarnă, niţi-n'ĭ scrie.
Maşĭ un pul'ĭŭ tu loc di carte
N'ĭ pitreaţe di diparte;
Şeade puĭlu 'n sus pri pom,
Şi-aşi-n'ĭ greaşte zbor di om:
— „Nveastă bună, nveastă vrută,
Costa-n'ĭ mi-are pitricută;
'N'ĭ deade multă dimîndare
Se-aduc dulţe graĭŭ di vreare:
Lu-arde dor tra s'v'ină-aţia,
Ma nu-l lasă xinitia;
Şi-easte-arău şi-l curmă jalea
Că l'ĭ-u dipărtoasă calea,
Dipărtoasă ş'multu greaŭă, —
Namisa sunt munţ di neaŭă;
Bat furtun'ĭ di vimt aḑuse,
Urlă-arîurle dipuse;
Şi tu trapurĭ, şi tu văl'ĭurĭ,
Şi tu astăl'ĭate căl'ĭurĭ

Sta di-aşteaptă-armatulamè
Di-Arbineşĭ şi di furame,
Şi cîţ v'in dit xinitie
Lă l'ĭa bană ş'cătăndie !..."

DORLU A GIONELUI

Un gĭone cu jale multă
Imnă ş'cîntă 'n cale,
Şi pădurile ma lu-ascultă
Şi-aţea vearde vale:

— „Se-am cupiĭ cum nu-are altu,
Se-am şi-ună fălcare,
S'bag căşerĭ pri munte-analtu,
S'hiŭ un celnic mare.

„Irghiliĭ di cal'ĭ şi ĭape
S'pască tu vuloagă,
S'ved cum padea nu-l'ĭ încape
Di lişor ţe-alagă.

„Di mulărĭ cărvane lungă,
Chiprile se-asună,
Pîn' di Cărădă si-agĭungă
Ş'pînă di Sărună.

„Şi pri muntè, tu pădină,
Tu curiĭ muşeate,
Casa si-n'ĭ alghèască mplină,
Canda-ĭ 'nă pălate.

„Dol'i-aclo, lea piruşană,
Tine nveaşţă, mine gĭone,
S'nă bănăm hărzita bană
Ş'vrearea s'nu-aĭbă sone!"

FUGA TU ARNIU

Ca stoguri di flurie se-aştearnă frîndza mpade,
Niorl'i nvescu dzenuri, tu văl'iuri bruma cade.
Mizie soarle-aride pi lacrima dit erghi
Ş'pitrunde tu pădure ĭu pasc buluchĭ di ţerghi.
Gĭon'ĭ picurarĭ ţe poartă de-anumirea tîmbarea
Cupiĭ di oĭ 'şĭ-angană şi hima l'ĭa cărarea.
Di clopute ş'di cîntic arsună greŭ curiile,
Căşerle plîngu ponde că fug tu-arniŭ cupiile.
Şi s'trunduescu munţîl'ĭ di chiprile di ĭape
Şi de-arujirea caĭlor ţe lumea nu-l'ĭ încape,
Şi de-a fumeĭlor lavă şi de-aurlarea cîn'ĭlor:
Cum treambură tut loclu jilos di fuga-Armîn'ĭlor!
Vedz tu ubor ĭu ncarcă aveare ş'cătăndie,
Hîrăĭ pri cheptu mută şi ndoapără furtie;
Şi alţî frig numal'e şi l'angucescu splina,
Că duca lă-ĭ ambară şi-apucă-aripidina.
Nu-aŭ mardzine cărvăn'ile ţe-arada 'şi nchisiră;
Bărbaţl'i imnă, gĭon'ĭl'i arsar şi n'iţl'i s'n'iră;
Şi cărvănarĭ livendzî ma şuiră şi strigă
Şi-anarya s'mină cal'i, mulările cu cîştigă.
Mul'erĭ l'ĭa di căpestru cărvanea ş'trag didinde, —
Muşeatilor Armăne măreaţa cum lă prinde!
Sti frîmte balţul, poala sun brîn, mutrita v'ie, —
Undzescu capitane tu-aumbra dit curie.
Aŭa se-alină 'n dzeană, ma nclo dipun tu vale

Cu dizn'irdat imnatic şi cu cîntări di jale.
Şi imnă-Armîn'il'i noaptea şi dzua imnă ĭară
Şi-aclo ĭu şed fac tendi şi horĭ di tendi-adară.
Cărvăn'ile sunt sîrghite şi se-avde dulţe-aroput
Di-a gĭungĭunarîlor cîntic amisticat cu cloput,
Di cal'ĭ ţe pascu şi-oamin'ĭ ţe grescu, cîn'ĭ ţe-alatră,
Di plasea ţe si-adună şi doarme ningă vatră.

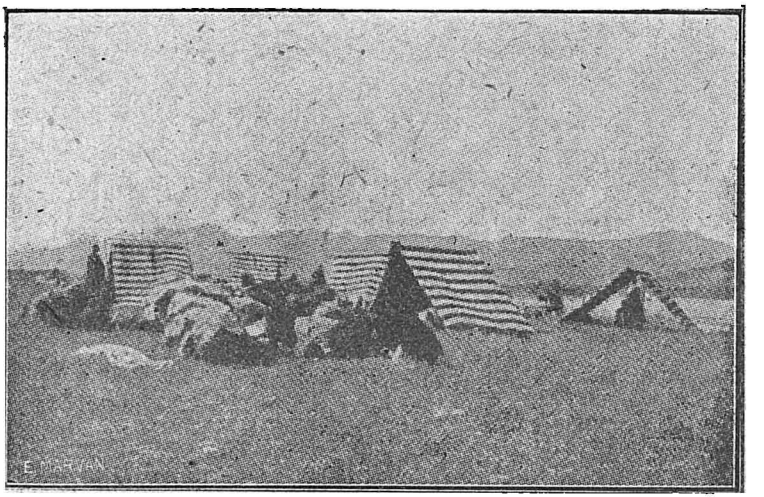

Fig. 23. — *Cu corturile întinse, Aromînii Pindeni îşi petrec noaptea sub cerul liber.*

Di nsus mutrescu steale cu dzeanile dişcl'ise
Cum somnul l'i discurmă şi hoara 'ş'ved tu v'ise;
Şi inima lă-ĭ frîmtă.. Ma el'ĭ va s'toarnă ĭară
Ma s'da si nveardă plaĭlu di alba prumuveară.
Auşl'i, corghil'ĭ, singurĭ lăiţ tu-arniŭ ma 'ş'n'ergu,
Năpoĭ mutrită-arucă şi lacrima 'şĭ-u-aştergu.
Ţîn mîna lor pi frîmte ş'tu-aţea dit sone oară
Diparte ved cum cheare tu neguri vruta hoară,
Şi suschiră, jilescu, fac cruţe, 'ş'l'ĭa l'irtare,
Că dipărtoasă-ĭ calea ş'nu ştiŭ a lor turnare.

MIHA ŞI FURLU

Di treĭdzăţĭ di an'ĭ tru xeane
S'toarnă Miha-a li Sultane
Cu cîrvăn'ĭ ţe trag furtiĭ
Ş'disădzĭ greale di fluriĭ.

Meşĭ întredzĭ v'in, cale lungă,
Ş'mîne 'n hoară va se-agĭungĕ
Narγa 'n vale trec mulărîle
Şi-umplu chipri ş'boţĭ cărărîle

Ma cînd nîşĭ agĭung la şoput,
Prit cupace se-avde troput ;
Tu-aumbroasa ripidină
Sună chetri, frundza s'mină.

Ş'vedz cum es înγiliciŏase,
Aγri capiţe bărboase,
Tufechĭ ş'cordzî scot năinte...
Miha s'cildisi di minte.

— „Di si ţ'aĭ tră bană jale,
Adu ncoa fluriîle-a tale".

Avdi Miha zboarîle grite,
Nu-l'ĭ sunt zboare, ma cuţite.
Sta pi minduire greaŭă :
Bana-ĭ dulţe, moartea-araŭă.
Tra s'da scumpa luĭ aveare,
Cama-arăŭ di moarte-l'ĭ pare ;
Cu tufechea tra se-amină ?
Ma sunt mulţî şi-l dirină.

Căpitanlu strigă ĭară:
— „Dă disădzle cama tr'oară,
S'nu-amin moartea-aclo sti tine"!

Miha laĭlu veade ghine,
Di piricl'ĭu nu-ĭ scăpare;
'Ş'muşcă budza-l'ĭ di cripare.
Ma d'ĭu sta ncălar pi ghĭoclu,
Ia ĭu 'l arde 'n coaste foclu,
Ş'cîndu mpade lo tra s'cadă
Strigă suschirînd: „Oh, dadă!"

Furlu-avdzî şi v'ine 'n v'ie
Şi-l întreabă cu cĭudie:
— „Care ţĭ-easte vruta mamă?
Cum îl'ĭ dzîc şi cum te-acl'ĭamă?"

Gri năs zbor astimt di bană:
— „Miha-n'ĭ dzîc... şi-a l'eĭ... Sultană".

Cum el dzîse, tr'oară furlu
Priste năs sĕ-arucă zurlu,
Plîndze, s'deapiră şi s'bate:
— „O laĭ Miha, o laĭ fratĕ"!...

VURCOLACLU

— „Ţe-ţĭ easte budza galbină
Ca ţeara di murmintu,
Şi treambură ca frundzîle
Ţe treambură di vimtu?

„Ia spune-n'ĭ, hil'e, că pri trup
Mi trèaţe gl'eţ di fricã,
Ma ved pi alba mastè-a ta
Cum lacrima ţî chicã".

— „O mamã, cum si-ţ spun nu ştiŭ;
Ma ghine s'plîngu-n'ĭ v'ine ;
Că ni di-arăŭ nu pot si-ţ spun,
Niţi cutèdz di-arşine.

„Sunt meşĭ di dzîle di-anda eŭ
Ducheam cîtè vîrnoară
Cum piste mese n'ĭ-angrica
'Nă cheatră di pumoară.

„Şi dzada cîte orĭ n'ĭ-apreşŭ
Ş'mutriĭ tu casa tutã : —
Ma nu putuĭ cu. ocl'i s'daŭ
Di-aumbra nividzutã.

„Şi nu-am durn'itã nopţî ntredzĭ,
Nu n'ĭ-am durn'itã, mamã,
Şi toatã oda n'ĭ-afumam
Cu fumlu di θimn'eamã.

„Ma unã searã n'ĭ-agîrşiĭ
Şi-n'ĭ mi chirduĭ tu v'isè;
Ca un paraδis di mîγiĭ
'Nă pade-n'ĭ si dişcl'isè.

„Vidzuĭ un braţ di gĭone vrut
Că mi-apucă di mese
Şi-aşi cu jale-n'ĭ mi mutri
Şi dulţè-ahît mi strese !

„Şi-n'ĭ cĭucĭura un graĭŭ durut
Şi-un graĭŭ di vreare multă.
Tra s'nu lu-ascultu n'ĭ-eara greŭ,
Şi cama greŭ s'mi-ascultă. —

„Eŭ-n'ĭ me-anvăleam cu cerga ta.
Di lînă groasă faptă:
Dimneaţa goală tot me-aflam
Şi cerga tot astraptă.

„Şi truplu ntreg n'i-eara curmat.
Ducheam un dor di sine,
Şi-aŭa videam arupt un per
Şi-aclo arupte cl'ine.

„Tricură meşĭ şi siptămîn'ĭ
Cînd se-alinci 'nă seară
Apŕoapea-n'ĭ ţiniva. Mi scol
Şi tr'oară-aprind 'nă ţeara.

„Ţe laĭa-n'ĭ s'ved? O dada mea,
Vidzuĭ cum caplu scoase
Un om di lut, 'nă fandazmă,
Un bair alb di oase.

„V'iŭ vurcolac, şi el întreg,
El, Chita mortu, dadă,
Çu ocl'i-ahîndusiţ în eap
Şi galbin ca di dzadă.

„Mi şirpitaĭ şi ded un zghic
Şi vruĭ si-n'ĭ fug diparte;
Milie-n'ĭ vin'e şi duchiĭ
Tu chept un her di moarte.

„'Nă noapte lişinată-armaşŭ,
Murii 'nă noapte ntreagă...
Ah, v'inu-aproapea-n'ĭ, dada mea,
Şi brînlu-a meŭ dizleagă.

„Că-n'ĭ easte greŭ şi faţa-ascund,
Ma ghine s'plîngu-n'ĭ v'ine;
Că ni di-arăŭ nu pot si-ţ spun,
Niţi cutedz di-arşine...".

Şi muma toată ngălbini,
Sta aγră ca zulape,
Cum veade brînlu-a featil'eĭ
Că mesea nu-l'ĭ încape.

. . . . . .

CHITA ŞI BURĂ

Tu umbrata plaĭuluĭ vearde,
Tu vuloaga ţea dit cheare
Vezĭ 'nă fucurină ţe-arde
Ş'fumlu ţe tu creacurĭ cheare?

Ningă vatră, de-anvarliga,
Staŭ tăburĭ di Fărşiroţ;
La un singur 'şĭ-aŭ cîştiga
Şi tăcuţ mutrescu toţ.

Nolgica el sta c'aslanlu,
Lae l'ĭ-este fustanela,
Gĭon'ĭl'i l'ĭ grescu «căpitanlu»
Munţîl'ĭ grescu «Custarela»

Sum tufoase sufrînţeale
Sfulgu-a luĭ mutrită-ascunde;
Treamburĭ ma brueştĭ la eale,
Gl'eţ di moarte ti pitrunde.

Maşĭ năinti-l'ĭ cu căcĭula,
La 'nă parte, un gĭunel
Şuţă cu braţ rumen sula
Şi mutreaşte vrut la el.

— „Neare Costa căpitane, —
Faţe el cu-arîs în gură —
Ţinţi an'ĭ —ună zămane —
Di căndescu fur tricură.

„Ţinţi an'ĭ eŭ ţ'am călcată
După tine tor di dor,
Ma nu-n'ĭ pare c'am bănată
'Nă minută-alumtător.

„Nicurmatlu-n'ĭ suflit nica
I-ars di seate tra se-alumtă,
Ş'fără si-n'ĭ lu toarnă frica
N'ĭardze 'n pirăca la numtă.

„Chin'ĭl'i-aeştĭ duşman'ĭ las' s'hibă,
Vrea s'lu-arup chinetlu tot,
Lumea ntreagă tra si ştibă
Ţe se-acl'ĭamă Fărşirot.

„Ah, ĭu-ĭ eta di gĭuname
Şi-a livendzîlor bărbaţ
Ţe băna ş'murea tr'aname
Şi tu căntiţe-alăvdaţ!

„Azĭ ca puĭlu fără arpe
Ma ti hidzĭ prit ascumtişurĭ
Şi prit văl'iurĭ, ca un şearpe,
Fără s'eşĭ tu pade,-archişurĭ".

Aşi gri ; cu plăngu ş'n'ilă
Pleacă fruntea-l'ĭ niurată
Ş'tal'ie faţa-l'ĭ trandafilă
Unã lacrimă şcrumată.

— „O laĭ Chita, mutrea ncoa, la'!
Avdz' a căpitanluĭ zbor !
Lasă-ţ nica s'doarmă pala
Şi gĭunescul a tău dor.

„Tora nu-aĭ vîrn' amintatic ;
Ma nu-ĭ oara ţea diparte
Ţe tu-aprimtul alumtatic
Va s'te-aprochĭ di laĭa moarte.

„Aslanbegă-n'ĭ deade zborlu
Tra s'lu-aşteptu după-un mes,
Şi-are oamin'ĭ mulţ ca norlu, —
Cănile di Arbines".

*

Tricu meslu şi-Aslanbegă
Vin'i contra-al Custarela ;
Ca furtuna-agĭundze Ghegă
Şi-l'ĭ algheaşte fustanela.

Oastea luĭ da cap în dzeană,
Toţ urn'esc tu-aripidină,
Ca cupiĭ di ţachĭ ţe-angană
Picurarlu şi-l'ĭ mărşină.

Pulbirea ca nor si scoală
Şi se-aştearnă pri tot loclu;
Aŭa scapiră 'nă pală,
Cama nclo ruşeaşte foclu.

Gĭon'ĭ sunt Arbineşl'i, — canda
Năşĭ di-asparismă nu-ascultă;
Şi-a Rumăn'ĭlor n'ică-ĭ banda,
Inima lă-ĭ cama multă.

— „O laĭ, o laĭ Aslanbegă, —
Se-avde-al Custarelă boaţe —;
Di si-aĭ tine vîrnu Ghegă
Scoate-nă-l tu pade-aŭaţe!

„Că-am bărbaţ eŭ după mine
Ţe nu vor gĭuneaţă-ascumtă,
Şi aşĭ va s'vedz ma ghine
Care-ĭ cama bun tu-alumtă!"

Ma lo tr'oară di hăbare
Boaţea căpitanluĭ; Beŭlu
Faţe semnu şi arsare
Bură,-alipidat cu zmeŭlu.

Evil cum nu easte vîrnu
Şi tu sòţ fără uĭdie;
Pulpa-l'ĭ — trup di fag bitîrnu —
Şi-a luĭ cheptu — 'nă curie.

Gĭone-avdzît tu-armătulame,
El surpă tr'un alumtatic
Dzaţe gĭon'ĭ dit Arbişame,
Dzaţe sfulgurĭ di gĭunatic.

— „Bură, l'ĭ greaşte Aslanbegă
Cu un graĭŭ ligat şi stres;
Bură,-ascultă: ti voĭ *Ghegă !*"
Ş'Bură dzîţe: „*Besa-bes !*".

Nu-apucă tra s'easă Bură,
Ş'dit pitul'ĭŭ di corn'i ĭa-l-ĭa:
Cu-ocl'i aroşĭ, turbaţ di ură
Ease Chita,-agalea-agalea.

Aşi imnă maşĭ aslanlu
Ţe-şĭ cunoaşte-a luĭ vîrtutè;
Şi cum calcă el, daĭl'eanlu
S'par că staŭ pădurîle mute.

Ia mutriţ-lu voĭ aleptul,
Ţe pirifană-ĭ agrime;
Fesea-l'ĭ di Tumuză, cheptul
Maşĭ ɣĭamăndzî, maşĭ asime!

Pala-l'ĭ sfuldziră. Mizie
Şuţă zverca luĭ ca luplu.
Se-avde troput di flurie
Căndu-şĭ trundueaşte truplu.

Oştile tu-aumbră s'minä;
Di diparte ma'mutrescu
Carĭ di doĭ va s'bagă mînă
Tu-alumtatic bărbătescu.

Ca doĭ luchĭ ţe-aproape-aproapèa
V'in şi zgroamică, zgîrlescu,
Ş'vedz zulapea cu zulapèa
Căndˌ arîd, canda s'năĭrescu;

Dol'i s'caftă cu mutrita,
Dol'i aγri ma s'misură;
Bură se-apruchè di Chita,
Chita se-apruche di Bură.

Şi cu zbor di pèză-l'ĭ feaţe
Arbineslu: — „Cap apres!
Carĭ, mărate, ti pitreaţe
Si-n'ĭ te-acaţ c'un Arbinès?

„O laĭ tihilaĭŭ, Armăne,
Braţăle-n'ĭ întrèg ti ncap,
Di cicĭor — şi ca un căne
Am s'ti plăscănèsc tu trap!

„Orn'i ş'căn'ĭ aŭ si-ţ dizvoacă
Aest cap ţe-ĭ gol di minte,
Vîrnăoară s'nu-n'ĭ ti facă
Arbineşîlor s'eşĭ năinte!"

— „Di-alăvdarè, poţ s'tè-alavdzî,
Strigă Chita; vă ştiŭ hala!
Ţe-ĭ di voĭ? Maşĭ zboare. Avdzî:
Aŭa èscu şi-aŭa-ĭ pala!"

Ş'Chita s'da cu pala ndrèptu,
Şi-aγru di haraŭă urlă;
Haĭmanadzl'i s'bat pri cheptu,
Percèa l'i si mută zurlă.

Ma rugoacè coarda-l'ĭ ş'cadè
Priste ĭutăganea-al Bură;
Pri la pèr lişor lu-aradè
'Nă lişoară tăl'itură.

Şi cum doĭ birbeţĭ tu munte,
După ţe-adil'ĭatlu 'ş'strîngu,
S'bat cu coarnile pri frunte
Pînă coarnile-a lor s'frîngu:

Aşi suflitlu 'şĭ-adună.
Şi di goade nicurmate,
Greale armile lă-asună,
Pînă cad bucăţ adrate.

S'l'ĭa di perce carĭ cum poate,
Di sunsoară ma se-ancĭupă,
S'pingu cu puterile toate:
Si s'dirină, si se-arupă.

Şi cum undile di-amare
Aŭa cad, aŭa se-alină:
Unlu cade,-alantu-arsare,
Mor şi vîrnu nu si ncl'ină!

Dol'i zmeĭ di braţă s'loară,
S'deadiră cu-ahîntă forţî,
Că şi munţ s'cutrimburară,
Di sun loc sculară morţî.

Trei orĭ îl freadze Bură,
Trei orĭ şi Chita-l freadze;
Şi tu aestă mintitură
Vîrnu-azvimtu nu se-aleadze.

Ş'Custarela-atumţea greaşte:
— „O laĭ Aslanbegă, dure;
Se-alumtară bărbăteaşte;
Haĭde, v'inu ncoa 'n pădure!

„Pri-aştirnuta mea tămbare
S'nă mbunăm. Sînt dol'i-alepţî,
Că di frică nu-aŭ hăbare
Şi la moarte n'ergu ndrepţî.

„S'băgăm graşî sugarî si s'frigă
Tu vuloaga ţea di zn'îură,
S'bea cu plosca toţ, si strigă:
«S'nă băneadză Chita ş'Bură!» "

NUȘI TULLIU

O comparaţie între scriitorii noştri pentru stabilirea superiorităţei unuia faţă de ceilalţi, clasificîndu-i, poate fi de cele mai multe ori nefericită în resultate, întrucît fiecare se caracterisează prin cîte ceva propriu. Totuşi, cred că părerea mea nu va ridica nici umbră de îndoială măcar în sufletul celor care cunosc literatura noastră dialectală, afirmînd că Nuşi Tulliu — în afară de neîntrecutele-i calităţi de formă în genere — este cel mai mare liric al Aromînilor. In legătură cu această afirmaţiune aci e locul ca să relevez că bucăţile pe care le reproduc aci din Nuşi Tulliu nu constitue quintesenţa literară a celor pe care ni le-a lăsat poetul nostru.

S'a născut în 23 April 1872. Şi-a făcut studiile primare în Clisura. După ce absolveşte liceul din Bitolia (1892), funcţionează un an ca profesor la gimnaziul din Ianina, trecînd după aceea la Bucureşti, unde îşi ia licenţa în Litere în 1899, după ce a urmat doi ani şi cursurile Facultăţei de Drept. E numit revisor şcolar în Epir şi Tesalia. După doi ani se reîntoarce în Bucureşti unde ia conducerea unor periodice aromîneşti, cum este *Ecoul Macedoniei*, etc. In 1905 se duce în Germania unde stă trei ani. Numit ca inspector regional în Macedonia, revine în satul natal (Avdela), unde stă pînă la 1912. Războiul balcanic îl aduce ca profesor la Silistra, iar astăzi se găseşte la catedra de romînă din Chişinău.

In afară de numeroase bucăţi în versuri şi prosă — toate împrăştiate în periodicele noastre —, Nuşi Tulliu a scris şi un roman în dialect *Murminţî fîră cruţe*, publicat în „Ecoul Macedoniei".

In limba literară a scris: *Poesii lirice-eroice* (1907), *In munţii Pindului* (roman), *File rupte*, etc., iar în manuscris are bucăţi pentru cîteva volume.

Nuşi Tulliu e cel care a scris mai mult decît toţi în dialect.

CÎNTIC

Diparte, tu-arădzîmurĭ,
Tu-a Pinduluĭ surin
Ard hoarile-armîneşti,
Armîn'ĭl'i plîng virin.

Diparte, tu arunguri,
Zghilesc surări ş'mumîn'ĭ,
Că munţîl'ĭ aruşescu
Di sîndze di Armîn'ĭ.

Diparte, pri tu cheruri,
Nu-azghĭară azĭ vitul'ĭŭ,
Că turmile sunt duse
Ş'Armînlu-ĭ oarfăn pul'ĭŭ.

Diparte, mult diparte
Sunt lăcrin'ĭ, jale ş'foc,
Ş'ca pira n'ĭ-arde caplu
Şi s'suschir nu-aflu loc.

CÎNTÎŢE DI JALE

Sunt gol'ĭ di turme munţîl'ĭ
Şi plaĭurîle di stîn'ĭ;
Ţăpurîle plîng jilite,
S'dirină laĭl'i-Armîn'ĭ.

Un mîndzu nu-arujeaşte,
Că nu-are irghĭliĭ;
Se-aspargu-a noastre hoare,
Vulodzle sunt irn'ĭĭ.

Cărărîle suntu ude
Di sîndze armînescu,
Pri leşurĭ nu vedz vulturĭ,
Ma corghil'ĭ maşĭ liescu.

Că vulturl'i dit Pindu
Diparte fug di dor,
S'nu-şĭ avdă zghic di jale,
Caĭmolu-Armînelor.

Ni cuţl'i nu ma cîntă
Pi dărmile de-alun,
Ma frîmţî di căn'ină
Cu-Armîn'ĭl'i fug dadun.

Şi-armîn a noştri munţî
Di vimturĭ maşĭ bătuţ.
— Iu cale-ambar cu n'iţl'i,
Armîn'ĭl'i-a meĭ duruţ?

*

Tu plaĭurîle dit Pindu
Se-analţă fumlu 'n sus,
Că arde vatra noastră
Şi graĭlu nî e dus.

Fig. 24. — *Situaţia etno-geografică a Peninsulei Balcanice : petele negre represintă răspîndirea elementului aromînesc.*

Tu plaĭurîle dit Pindu
Nu-azghĭară n'ĭaŭa 'n Maĭŭ,
Şi plîng a noastre feate,
Ca frîmte di năvaĭŭ.

Tu plaĭurĭle dit Pindu
Pădurĭle maşĭ armîn,
Că ardu-a noastre case
Şi moare laĭlu-Armîn!...

*

Iudo s'ţî torn'i ocl'il'ĭ
Vĕdz scrum ş'cinuşe maşĭ;
Di dor atumţea plîndzi
Şi scrum ş'cinuşe başĭ.

Iudo s'ţî torn'i ocl'il'ĭ,
Maşĭ n'ilă, lăcrin'ĭ ş'dor; —
Diparte fudze-Armînlu,
Ca pul'ĭŭ azburător.

'Şĭ-alasă streaha-aspartă
Şi vatra fără jar,
Şi s'duţi, — cîtr'ĭu s'duţi
Armînlu picurar?...

America, diparte,
Diparte, piste-amărĭ.
Di jalea lor şi frundza
Se-alasă pi cărărĭ.

— Ambar s'vă hibă calea,
O vruţ Armîn'ĭ a meĭ!
Ma s'nu-agîrşiţ fîntîn'ile
Şi munţîl'ĭ multu greĭ.

S'nu v'agîrşiţ părinţîl'ĭ
Şi populu-armînescu....
Nu cheare 'nă pădure
Fidăn'ile cîndu crescu.

PLÎNGUL AROMÎNULUI

„Μᾶς ἦλθε ἄνοιξις πικρή,
Βλαχούλα μου καυμένη".

Oĭ-lele şi oĭ-bobo,
Plîngu ocl'ĭl'ĭ di caĭmo,
Plîndze ş'inima-n'ĭ di dor,
Ca birbiĭlu tu nior;
Că-anlu-aestu mult-arău
Nă lo vetea Dumnidzău,
Nă lo turmile di oĭ, —
O, ca vaĭ, ca vaĭ di noĭ!
Cătr ĭu s'n'ĭardzim noĭ nu ştim,
Nu putem de-aŭa s'litim,
Că him corghi ş'dispul'ĭaţ, —
Oĭ-lele, Rumăn'ĭ maraţ!...
N'el tu-arniŭ nu-azghĭară dot, —
Jilos plîndze-arniŭlu tot;
Plîng şi laĭl'i Fărşiroţ,
Cu Rumăn'ĭl'i-alanţî toţ,
Că nu-aŭ oĭ tra s'bagă stîn'ĭ;
Zghilesc munţîl'ĭ ş'laĭl'i cîn'ĭ,
Că nu-avd clopute ş'flueri.
Ţi maşĭ suschir di mul'eri,
Ţe nu-aŭ păne trî ficĭori
Niţĭ cît pul'i călători..
Picurarl'i plîng di dor, —
Oĭ-bobo pri dorlu-a lor!
Plîng ca oile făr' di n'el'ĭ,
Ţe se-adară şcreţ di el'ĭ?
Nu-aŭ niţĭ ţoatin'ĭ, ni birbeţĭ,
Ti l'ĭa n'ila pri-ĭudo treţĭ..
Căndu vedz că cămpul tot
Dispul'ĭat armase dot

Di cupiĭle ţe-l umplea
Cănd dit munţî dipunea.
— Cîte-aleapsim li hărzim,
Oh, gileplu tra s'plătim,
Ş'maşĭ cărlidzile n'avem, —
Oĭ-lele, cătr'ĭu s'n'irdzem ?
Va s'işim cu furl'i toţ,
S'nă făţem cu cuclu soţ,
Şi ca şcretlu-aţel di cuc
Ţe pri dărmile di nuc
'Ş'plîndze dorlu nvirinat —
Va s'plîndzem di tru hicat
Laĭle turme ţe chirim, —
Oĭ-bobo pînă s'mŭrim !...

CÎNTIC DI PRUMUVEARĂ

Cîntă cuclu ş'pitrunicl'ĭa
Tu arungu, di cu seara.
La turuştile din dzeană
Lîngîros cîntă fluĭara.

V'in cupiĭle dị diparte,
V'in dit munte-agalea-agalea,
Ş'di-a lor clopute ţe-asună
N'i ti fură dorlu ş'jalea.

La bisearica din vale
Bate toaca ţea di lemnu;
Piste faţa-a ţerluĭ albă
S'zugrăvseaşte limpid semnu:

Easte luna dipărtoasă,
Luna — per ca di flurie...
Cîţ ficĭorĭ nu 'şi-u mutrescu
Ş'plîngu-amar tu xinitie!

Duvaletea-l'ĭ di hrisafe
Scîntil'ĭadză piste-amare
Şi l'aspune-a cărvărarĭlor
Calea lungă, calea mare.

TRU MUNTILI DI ZMOLCA

'N sus tru muntili di Zmolca
Tută noaptea-alatră Polca,
Polca, bealişe căţaŭă,
Di tuţ cîn'ĭl'i cama-araŭă;
Latră singură pi ¸lună,
Di pădurĭle arăsună.
— Polcă lele, Polcă vrută,
Ţe-aĭ de-alatri noaptea tută?
Ţe-aĭ de-alatri nvirinată,
Polcă n'ică şi-alăvdată?
Naca furl'i v'in s'nă fură,
Di nu-ţ taţe laĭa gură?
Naca v'in tr'a noastre n'ĭale,
Trî caleşile, ca steale,
I v'in poate si-n'ĭ mi leagă,
Sclav s'mi ţînă veara ntreagă?
Cara s'v'ină maşĭ trî mine,
Bucăţ fă-n'ĭ-ti, scumpă, tine,
S'nu-n'ĭ mi-acaţă căpitanlu,
Dona, gĭonle-aţel duşmanlu,

Te-n'ĭ mi-avină si-n'ĭ mi-acaţă
Si-n'ĭ l'ĭa bană ş'tinireaţă ..

*

Nu-apucă tra s'dzîcă graĭlu
Noti-arus ş'muşeat ca Maĭlu,
Cînd un plumbu ndrept tu cheptu
L'ĭ v'ine-a celnicluĭ aleptu ;
Plumbu greŭ, plumbu di moarte
Pitricut di-ahît diparte..
Căzdzu Noti, laĭlu, 'n pade,
Ca fidanea cîndu cade,
Ş'Polca, corba, dipriună
Alătra di dor pi lună,
Că muri maratlu gĭone
Vîtîmat di furlu Done.
Cînd hăbarea-agĭumse 'n hoară,
Vin'i nveasta-al Notĭ truoară,
Nveasta-l'ĭ scumpă şi muşeată,
Cu cundiĭlu canda-adrată ;
Şi-acăţă si-şĭ zmulgă perlu,
Di plîndzea di n'ilă ş'ţerlu.
Vin'i ş'sora-al Noti — cruna !
Deaspiră di 'ş'plîmse ş'luna.
Daŭle plîngu ca birbil'ĭ,
Că l'armîn în pade hil'ĭ;
Plîng ca ţerli tru tuchită,
'Ş'plîngu n'ira lor lîită !...

O laĭ Dona, căpitane,
Ţe-adăraşĭ, tine, curbane?
Virsaşĭ sîndze tra s'bea loclu, —
Si-n'ĭ te-ardă sfulgul şi foclu ;
Vîtîmaşĭ Noti — dal'ĭanlu ;

'L vîtîmaşĭ di trî 'nă pică,
Di niveasta-l'ĭ va s'din'ică,
Ş'corba-l'ĭ soră va s'dirină,
Di la Dumnidză s'ţî v'ină.

A CUCLUI

Cucule, muşeată peană,
Nu voĭ s'cînţ în sus, pi dzeană;
Prumuveara cîndu-şĭ v'ine,
Cucule, nu-n'ĭ cîntă tine,
Corbul suflit că-n'ĭ mi doare,
A ta boaţe că-n'ĭ mi moare,
Plîngul, jalea di-n'ĭ mi neacă,
Dol'i ocl'i di-n'ĭ l'i seacă
Şi di lăcrin'ĭ ş'di lun'ină —
Di la Dumnidzăŭ s'ţî v'ină!
Cucule, nu voĭ strî hoară
Tra si-n'ĭ cînţ în sus pi moară
Cînd da soarle-Anadolie,
Cîndu pul'i prit curie
Tu cuĭbaire s'dişteaptă
Cu dulbera mea aleaptă,
Că-a ta boaţe nvirinată
Frăndze inima-n'ĭ mărată —
Neaŭa ş'grindina s'ti bată!

*

Cucule, jiloasă boaţe,
Fă-n'ĭ-te ncoaţe, cama ncoaţe
Tra si-ţ spun maşĭ doaŭă graĕ,
Doaŭă grae di sivdae;

Tra si-ţ spun măratlu-n'ĭ dor
Si-n'ĭ lu cînţî la nior;
Si-n'ĭ ţ'aspun caĭmadzl'i-a meĭ
Tra si-l'ĭ cînţ tu munţîl'ĭ greĭ,
Iu 'ş'fac cuĭbul gĭon'îl'i-a meĭ...
Si-n'ĭ lu cînţî ş'la fintîn'ĭ
Pri tu plaĭurĭle cu stîn'ĭ
Iu s'priimnă laĭl'i-Armîn'ĭ!
Si-n'ĭ lu cînţî tine-amar
La măratlu picurar
Cîndu-şĭ paşte oile
Şi-n'ĭ lu bat nivol'ile,
Grindina cu ploile!
Si-n'ĭ lu cînţî prumuveara
Pri alun'ĭ, di cătră seara,
Pînă s'v'ină n'ĭadză-veara, —
Toţ si ştibă, vrute cuc,
Că di vreare va-n'ĭ mi duc,
Că-a tăŭ cîntic mi usucă —
Stă-Măria si-n'ĭ ţ-u-aducă!...

MARUŞEA

Di trîşĭ Deniscu diparte
Al Budaşĭ îl'ĭ v'ine carte
  Că Maruşea cu-ocl'ĭul laĭŭ
Easte lînţidă ş'jilită,
Că lipseaşte si-s mărită
  Tru muşeatlu mes al Maĭŭ..

Cu Morena-al Bardanică]
Va s'mărită feata n'ică,
Că părintîl'ĭ aşi vor...
Nisă plîndze şi s'tuchĭaşte
Ş'cu suratile nu-şĭ greaşte,
Di Budaşĭ că l'ĭ-easte dor.

— „De, lea soro, dzîţeună,
— Puşcl'ĭa ş'moartea si-şĭ ŭ-adună —
Cu Maruşea nă nţirtăm,
Că aŭartarĭ la fîntînă
Mi duţeam cu bucla 'n mînă
Ş'daŭle 'n cale nă aflăm.

„Albă-aroşe ca păpuşe,
Staŭ şi-l'ĭ dzîc a li Maruşe:
«Lea Maruşe, feata mea,
Avdu mă-ta că ti bate
Ş'faţĭ tr'arşine laĭle feate,
Gĭon'îl'i di nu va s'li l'ĭa!

„«Graĭlu imnă pri tu hoară,
La drăşteală şi la moară,
Si zburaşte că gĭuraşĭ
Ascumta si-ţ fudzĭ de-acasă,
Că părinţîl'ĭ nu te-alasă
S'ti ncurun'ĭ cu-a tăŭ Budaşĭ.

„«Ţe-are hiĭlu-al Bardanică?
Nu-ĭ muşeat, l'ĭ-u soea. n'ică,
Di nu-l dorĭ, di vreĭ s'lu-alaşĭ?
Bagă-ţ mintea 'n cap, lea feată,
Că v'armîn'ĭ nimăritată
Pri cărarea ţe-acăţaşĭ!»"

Ditr'aeste greale grae
Lo Budaşĭ 'nă carte lae
Şi tru carte alidzea :
«Eŭ, Maruşea, scumpa-ţ vrută,
Mi sprigĭur pri vrearea-n'ĭ tută
Că-alt bărbat nu va mi l'ĭa.

«Ştiĭ, Morena-al Bardanică
Me-are-aleaptă di cu n'ică
Ş'numta nîs tu Maĭŭ 'şĭ-u va...
Surărĭ, mamă, tată ş'frate,
Cumbarĭ, cuscri şi cumnate
La Morena vor s'mi da!

«Tr'aţea ncalică-ţ durilu
Ş'tu intrata di Aprilu
V'in' cu soţl'i di mi l'ĭa.
Mi gĭuraĭ:, ma ghine moartă
Si-n'ĭ mi scoată pri tu poartă
Ca s'nu hiŭ niveasta ta!»

Sta Budaşĭ, tut s'minduĭaşte
Ş'cătră fara luĭ ma greaşte :
— „Fărşiroţ, gĭunarl'i-a meĭ!
Mîne-aduţeţ irghiliĭle,
Lŭaţ căpeastre, lŭaţ zănghiĭle
Şi-acăţaţ-n'i cal'i zmeĭ ;

„Că voĭ numtă-amirărească
Di cu mîne se-ahurhĭască,
Şi cu cofile di v'in
S'n'ĭargă gĭon'ĭ din casă 'n casă,
Şi călivă s'nu-şĭ alasă
Di tu cheare ş'din surin.

„Toţ la numta mea şi-şĭ v'ină,
Feate mărĭ ca luna mplină,
Gĭon'ĭ analţî ca fidăn'ĭ;
Moaşe,-auşĭ, fălcarea tută
S'v'ină-arîŭ... birbeţĭ 'nă sută
Tăl'ĭaţ mîne trî curbăn'ĭ!"

*

La Budaşĭ, pri chĭoşc acasă,
S'tindu doadze, s'tinde measă
Că-acl'imaţl'ĭ cîntă, ş'v'in.
V'in Armîn'ĭ dit munţîl'ĭ Pindu,
Şi tufechĭle ma se-aprindu
Prit pădurĭle lăĭ di chin.

V'in auşĭ cu săriţĭ albe,
Feate zvelte, canda-s nalbe,
Ficĭuraţĭ si-l'ĭ treţĭ prit nel;
Toţ şi toate v'in călală,
Ş'cîntă, munţîl'ĭ di si scoală —
V'in di Baĭa ş'Şupuţel!

Gĭoacă cal'i .. Săltănate...
Vilendz albe şi flucate
Vedz pri cal'i-aţel'ĭ ca zmeĭ....
Sună fărnul şi zînghiĭle,
Vîzesc munţîl'ĭ şi curiĭle,
Că numtarĭ s'Armîn'îl'i-a meĭ!

Ţe cĭuprăchĭ ş'flurii di guşe,
Ţe ghĭurdăn'ĭ şi ţe minghĭuşe
Nu-aŭ daĭl'eanile di-Armîni!
Ţe fustăn'ĭ şi fustanele,
Ţe atlazurĭ ş'curazele
Şi ţe neale nu-aŭ tu mîn'ĭ!

Ia-l'ĭ numtarl'i-agĭumţî 'n hoară,
Al Budaşĭ ma-l'ĭ cîntă ş'l'ĭ-oară
Toţ cu ploştile tu mîn'ĭ ..
De, bre de, ţe fără-aleaptă ! —
Dzaţe toarnă, dzaţe-aşteaptă,
Cum i-adetea la Armîn'ĭ.

Toarnă ş'bea ! Tu-ună ţipsie
Arumăn'ĭ, bumbarĭ, — cĭudie !—
Aduc moaşe cu pischirĭ...
Di ună parte maşĭ friptal'i
Doĭ fărtaţ dipriună tal'i
Ca la numta di viziriĭ.

Di-altă parte-acaţă corlu ;
Ţe laĭ gĭoc ! Te-apucă dorlu
Maşĭ aminte cînd ţ'aduţĭ !
Ia mutriţ aclo 'nă mae :
Cĭamcul tradze .. Haĭde-hae,
Muşurecă, ş'nu-ţ apuţĭ !...

Gĭoacă-auşĭ cu perlu cair,
Feate gĭoacă bair-bair
Şi livendzîl'ĭ arăsar.
Gĭoacă ş'mîcă... Toţ se-andoapă...
Ia ş'cumbara slabă, şcl'ĭoapă
Se-anvărteaşte, canda-ĭ har !

Ma Budaşĭ ! Ţe gĭone-aleptu !...
Birbec caliş ! Ţe laĭ cheptu
Ş'ţe mutrită di aslan...
Mult fudul tu trup nîs easte,
Şi-l sorb feate şi niveaste,
Că-ĭ muşeat şi mult daĭl'eam !

Pri-un cal albu nîs căvală
Frînlu-alasă, frînlu scoală
Şi-şĭ mutreaşte taĭfa luĭ;

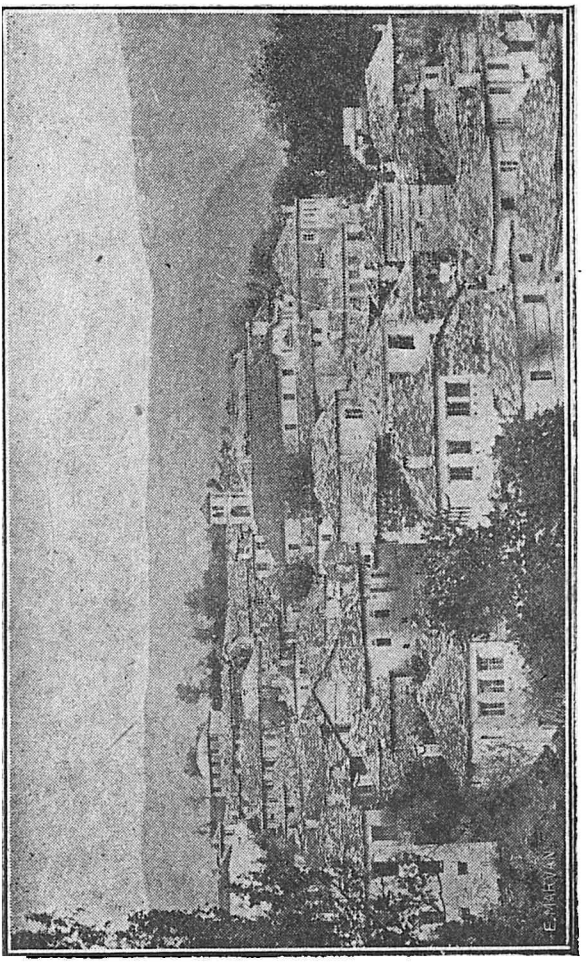

Fig. 25. — *Şupuţelul — una din frumoasele comune aromîneşti din regiunea Zagor. Ca toate comunele aromîneşti din Pind, casele au cel puţin cîte un etaj şi sunt clădite din peatră.*

Doaŭă graĭe apoĭ greaşte —
Taĭfa toată chiniseaşte
Tu-arădzîmlu-a Pinduluĭ.

Cu-unã flamburã tu mînã,
Cîntã-agalea unã-Armînã —
  Feata cuscruluĭ Culuşĭ.
Vimtul umflã scumpa-l'ĭ poşe,
Patru meare albe-aroşe
  Are flambura amuşĭ.

S'duc numtarl'i. De laĭ tiniriĭ!
Canda-l'ĭ feaţe sîmta Vin'iriĭ,
  Aşi-s nalţî şi 'muşeaţ...
Văl'ĭuriĭ, plaĭuriĭ huhutescu,
Şi nu pot si-l'ĭ zuγrăpsescu
  Pi numtarl'i-aţel'ĭ scriaţ!

Ia-ŭ trîşĭ Deniscu agĭumtă
Fara toată Ca la numtă,
Lumea ease pri pizul'ĭŭ.
Un numtar năinte n'ĭardze,
Şi sudoarea ma 'şi-aşteardze,
  Tu-unã sulă cu-un vitul'ĭŭ.

— „Dinischĭaţ, Armîn'ĭ cu-aname,
Proţ Armîn'ĭ tu oĭ ş'gĭuname,
  Bunã dzuă, fraţ duruţ!
Ia loaţ cofile tu mînă
S'bem un mes ş'nă siptîmînă,
  Cum i dat la oaspiţ vruţ!

„Gĭunarĭ mulţ îşĭ v'in cu mine,
Aştiptaţ-l'i cît ma ghińe,
  Că-s ficĭorĭ di cilnicadz;
Numtă mare noĭ va s'faţim,
Şi cu voĭ noĭ vrem ca s'trèaţim
  Ca la numtă di-amiradz".

Un auşŭ cu percea lungă,
Picurar criscut la strungă,
  Sta şi dzîţe minduit :
— „Carĭ vă-ĭ gĭonle tră nsurare ?
Ţe cupiĭ, ţe numă are ?
  Ş'cu-a cuĭ feată-ĭ isusit ?"

— „Gĭonle-a nostru-ĭ celnic mare,
Irghiliĭ, cupiĭ nîs are
  Cîtă frundză strî curiĭ.
Numa luĭ ?—S'ţî spun, o lală,
E *Budaşĭ al Bucuvală* —
  Ţîne minte tra si ştiĭ !"

Cînd zburăscu, ĭa-l'ĭ ş'numtarl'i
Toţ căvală. Cap ş'cudarl'i,
  Cîntă ş'gĭoacă hîrioşĭ.
Lumea ease, lumea v'ine,
Feate v'in ca roĭŭ de-alghine,
  Es şi-auşli sumnuroşĭ.

Nîşĭ nu ştiŭ ţe-ĭ lumta estă.
Lă si gĭoacă vîrnă festă ?
  Numtă e, i carnaval ?
Toţ si ntreabă şi s'mutrescu,
Cîntă cuscril'ĭ, huhutescu,
  Cîntă ş'cuscrile nimal.

Trag andrept la Doda-acasă,
Ş'tu ubor cu cal'ĭ se-andeasă
  Toţ alepţî — un şi un.
— „O laĭ Doda, celnic mare,
Vin'im azĭ trĭ ncurunare",
  Strigă Costa, zveltul nun.

„Noĭ cu inima ambară
Vin'im azĭ tu-a voastră hoară,
Şi, ca fraţ Armîn'ĭ ţe him,
Si ncuscrăm i-a noastră vreare,
Nu cu sila ş'cu puteare,
Ma cu bun s'n'achicăsim.

„Ca s'nă daţ cu vreare bună
Pri Maruşea — alba lună —,
Nu-are sîndze ş'moarte nu ĭ;
Ma, ca s'nu, va s'hibă moarte,
Că vin'im di-ahît diparte
Di tră vrearea gĭoneluĭ'.

Doda, celnic şi părinte,
Om avdzît tu-aveare ş'minte,
Sta şi greaşte adîncos:
— „Nu se-aspare ginta noastră
Di putearea ş'sila voastră,
Nune şcrete şi-alăvdos!

„Feata noastră-ĭ isusită
Şi tu Maĭŭ va si-s mărită
Cu un celnic di la noĭ...
Ghine ma... nu voĭ cu silă
Si-u mărit a mea cochilă —
Ia ursiţ în casă ş'voĭ.

„Si-u ntribăm ţe minduĭaşte,
Pri carĭ gĭone 'şi-arîseaşte
Pri-aţel nîsă si-şĭ lu l'ía.
Eŭ ded graĭŭ al Bardanică,
Ma nu-n'í vatăm feata n'ică,
Că n'í-u suflit ş'vrearea mea!"

Intră cuscril'ĭ tu udae
Iu Maruşea di sivdae
  Plîndze ş'treamburĕ ca ,pul'ĭŭ;
Alţî cuscri şed afoarĕ,
Gĭoacă tinirl'i di-azboarĕ
  Şi sta-auşli pri pizŭl'ĭŭ.

După multă minduire,
Ună moaşe cu pischire
  Dzîţe:—„Maro, steaŭa mea,
Spune-l'ĭ tine a li mae,
Spune ndreptu-a ta sivdae:
  Carĭ livendu vreĭ s'ti l'ĭa?"

— „Aruşine n'ĭ-easte, mae,
Ma întreaga mea sivdae
  Pri Budaşĭ ĭo n'ĭ-u-arucaĭ;
Di cu n'icĕ n'i lu-am vrută,
Nîs e v'islu-n'ĭ, bana-n'ĭ tută,
  Şi pi vreara-l'ĭ mi gĭuraĭ.

„Pri Murena-al Bardanică
Nu n'i-l l'ĭaŭ—si-n'ĭ mi din'icĕ—
  Vîrnăoară nu va-l voĭ...
Se-aĭbă nîs şi-unĕ v'isteare,
Nu-l'ĭ voĭ casă şi aveare,
  Niţi turmile di oĭ!"

Avde Doda şi si ncl'inĕ
Ş'mîna luĭ di neale mplinĕ
  Al Budaşĭ l'i-u da cu dor:
— „Ti va feata, ti voĭ ş'mine,
Dumnidzăŭ s'vă da maşĭ ghine
  Ş'după-un an şi-un n'ic ficĭor!"

Numtă mare se-ahurhĭaşte
Di-Armănil'ĭa s'trunduĭaşte
Di ahînte muşiteţ.
Cură v'inlu di tu bute.
Bea auşĭ, ş'mul'ĭerle tute,
Bea cu cofe ş'cu găleţ.

Ia-ŭ Maruşea—luna mplină—
Tradze corlu şi si ncl'ină,
Albă-aroşe ca un mer ;
Gĭoacă prefţî şi priftease
Di haraŭă ş'v'in aprease,
Gĭoacă ş'socrul ca dulber.

Soacra ş'nîsă ningă nună
Cîntă ş'gĭoacă dipriună,
Piste-anumirĭ cu mîndil'ĭ;
Corlu δiple se-anvărteaşte,
'Nă venetcă nunlu meaşte,
Că trag corlu dol'i-l'ĭ hil'ĭ.

Ia mutriţ aclo ş'nă maĭe,
Cu stivăl'ĭ şi sarcă laĭe,
Hopa-ţopa-arsare ş'ea...
Ficĭorĭ, feate-arîd, s'lişină, —
Maĭa furle-acaţă s'v'ină
Şi numtarl'i 'şi-u mutrea.

Dzîţe-auşlu-l'ĭ: — „Călugreaŭă
Si-n'ĭ ti ved, lea moaşea meaŭă,
Că te-arşine mi fîţeşĭ...
Ca 'nă feată tră mărtare
N'i te-ascuturĭ tu păzare
Ş'di tu cor nu vreĭ tra s'eşĭ".

Picurarl'i toţ s'cähtescu
Şi cu cotlu se-agudescu
Cîndu ved ahtărĭ cĭudiĭ
Maĭa gĭoacă dipriună —
Lumea toată si 'şi-u-aspună
Şi la morţî şi la v'iĭ..

UNĂ NOAPTE CU FURL'I

Di la-Avδelă pînă Băĭasă s'hibă ca trei orĭ cale cu cĭoarîle. Calea dintră aesti doaŭă horĭ armîneşti eastè strimtă, chitroasă şi-aripidinoasă, ca tute căl'ĭurîle dit munţîl'ĭ a Pinduluĭ. Ghini ma şi calea aestă 'şĭ-are muşiteţle-a l'eĭ şi-ţ dişteaptă aduţirĭ aminte mpline di lucri fuviroase.

Naĭ cama muşeatlu lucru ţe poţ si-l vedz i s'lu-avdzî tu-aestă cale easte şuiratlu furescu a frundzilor, avra pădurîlor di chin'ĭ, — că de-avarliga omlu nu veade dicît maşĭ pădurĭ —, ĭar aţea ţe ti faţi ca s'ti treacă hiri-hiri tu tut truplu, easte că tut te-aştepţî s'vedz işinda dit gîbjeĭ i di după arburĭ vîrnă bluchi dı furĭ, şuirîndaluĭ i cîntîndaluĭ cîntiţe fureştĭ.

Iuva nu se-aŭ avdzîtă ma mulţî furĭ ca tu munţîl'ĭ a Pinduluĭ şi ĭuva nu se-aŭ faptă ma multe furlichĭ ca tu calea di Avδelă pînă Băĭasă. Aerĭ, bunăoară, lumea zbura că fură dispul'ĭaţ aţel'ĭ ţe v'inea dit xeane, aŭartarĭ că acăţară calea a cîrvăn'ĭlor, cama nĭinte că fură aflaţ morţî ahîţ oamin'ĭ; aşi că nu-ĭ siptămînă di la Dumnidzăŭ ca pădurîle s'nu-ascundă cîte un mistirγĭu.

Calea di Avδelă pînă Băĭasă u cunoscu multu ghine, că u-am faptă multi orĭ şi singur ş'cu soţ, şi ncălar şi cu cĭoarîle, şi dzua şi noaptea.

*

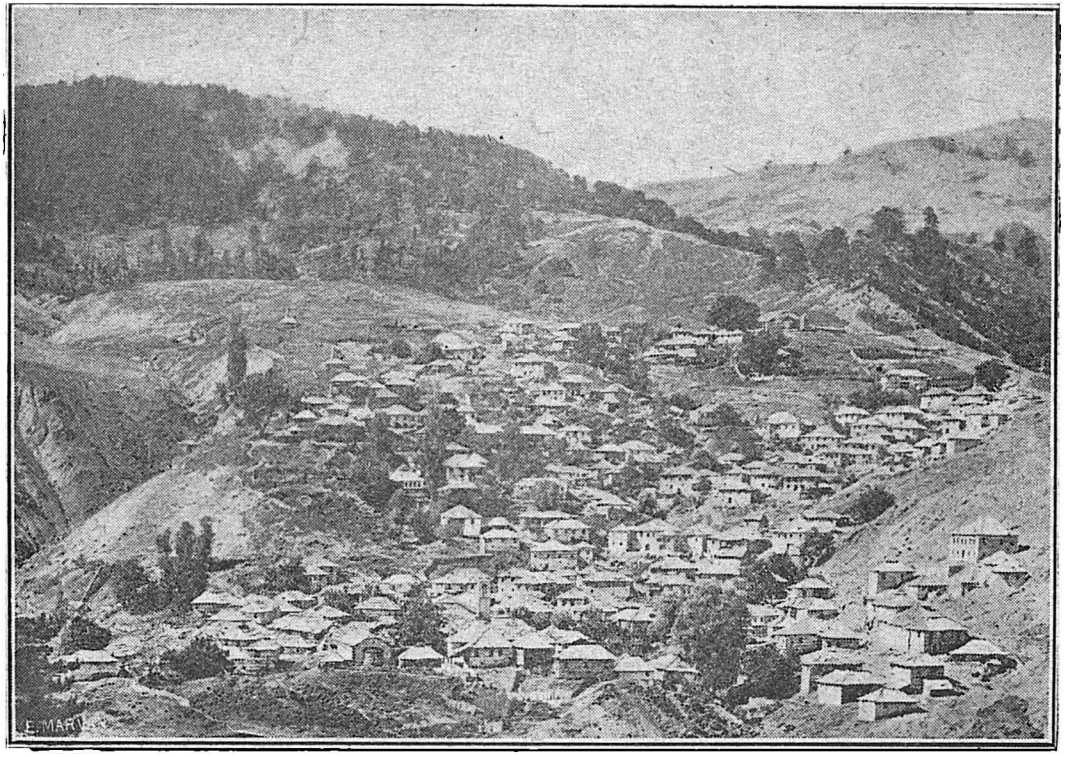

Fig. 26. — *Comuna Avdela, focarul vieții culturii naționale strămînești din munții Pindului.*

www.dacoromanica.ro

Meslu di Stavru Anlu 1901. Vimtul suflă cu puteare. frundzîle cad cîtiună, galbine şi mîrînghisite. Pri golnile di munţ, niorĭ murdzi ş'misu-aroşĭ, ţe luţescu ca nişte pîlăţ vecl'i. Pri dzenurĭ. cîteună cupie di oĭ, cu picurarĭl'i dînîpoĭ, ĭar cîn'îl'i mărĭ ş'lînoşĭ nîinte, — fuviroşl'i cîn'ĭ dit muntîl'ĭ a Pinduluĭ. Area se-avdza cîti un şuirat di pul'ĭŭ, ş'ninga ma-area cîtiună flueară jiloasă di picurar. Oamin'îl'i arîiră, toamna intră tu păduri.

Fudzim amînat din Băĭasă şi nu puteam se-agĭundzem l'Avδelă dicît noaptea. Eram trei inşi ş'tuţ cu chefi. Soţl'i a meĭ s'cunuşteaŭ cu furl'i, earaŭună cu-aţel'ĭ di-a noaptil'eĭ; aşi că nu-aveam vîrnă minduire fricoasă.

— „Ţe muşeat ascapită soarle", gri *Mitri al Curti*, mutrindaluĭ cîtră muntile *Vasiliţa* şi-ascîpirîndaluĭ cu mînearlu ca se-aprindă ţigara-l'ĭ.

— „Nu s'faţi cama muşeat", l'ĭ-u toarnă *Nasta.*

Muşiteaţa aişteĭ seară nu sunt graĭe ca si-ụ scrie. Soarîle ascîpita aroşŭ, apres ca ună topă di cĭuliche scoasă dit pira di foc, făcîndaluĭ ca cîrciliurle a munţîlor şi a pădurîlor ligănate di vimtu s hibă aroşe ca mirgeanea. Agaleagalea soarîle se-alăsă didinde, şi luna ntreagă şi albă acîţă s'da cap.

Nasta arhĭusi un cîntic furescu, di cîntiţle aţeale gĭuneşti ţe fac ca şi-un fricos si s'ducheascĕ l'ĭundar. Tamam cînd cînta cama cu foc, ună şuirare lungă ş'minută nă dişţiptă pri tuţ ca dit un v'is şi ocl'il'ĭ a tuturor nă si turnară di ĭu v'inea şuiratlu.

— Eĭ!

— Eĭ!

— Carĭ ş'di cîtră ĭu!

— Armîn'ĭ şi oamin'ĭ ca tine! Din Băĭasă la-Avδelă!

— Nacă hiĭ *Curti?*

— Nîs easte! Ma tine? Nacă hiĭ *Cianaca?*

— Ti! S'vă l'ĭa daraclu! l'ĭ-u toarnă hîrios ş'cu boaţea

groasă oaspilé a nostru ţe se-apruchea. Tu oara estă, noaptea ? Ma Domnul ?

— De-a noştri, dzîse Nasta, hamu-arîdzîndaluĭ.

— De-a noştri ? Ia lasă şicadzl'i ! 'L ved tu *frînţeşti*.

— Ţe-are s'facă, l'ĭ u toarnă Nasta; agĭundzé ahît că nu l'i-u frică di voĭ !

— Va dzîcă, easte di sun aripa a noastră, di fălcarea noastră, dzîţe Cĭanaca tuşindaluĭ.

— Cum vreĭ si-u l'ĭaĭ, l'ĭ-u toarnă Nasta, şi-lĭ dzîţe cum mi-acl'ĭamă.

Eŭ, anvîlit ca ghine tu tîlganlu a meŭ ca trî chiro urît, ascultam ca aspăreat, cu ţiŋara tu mînă. Aveam avdzîtă di *Cĭanaca* ş'tora 'l mutrĭam di la cap pîn' la cĭoare.

Lumea zbura multe trî nîs ; l'ĭ-avea scoasă şi cîntiţe ca trî ma mărl'i ş'ma avdzîţl'i furĭ.

Seara, la lun'ina lunîl'eĭ, mutrita aiştuĭ fur nu-avea şoţ tu lume : naltu, δiplarcu, chiptos, livendu şi apufîsit, aşi cum prinde s'hibă un căpitan di furĭ. Fustanelă furească, barba lai şi stufoasă făţea ca s'pară em fuviros, em arîsit.

— Pri-aŭà ? ntribă Curti, minîndaluĭ dzeaditle.

— După pl'ĭaşcă, l'ĭ da cu noĭma căpitanlu.

— Şi-aumbra ?

— Ş'nîs ! Dicît tora ascîpă : macă-ĭ oaspilé a vostru, easte şi-a meŭ ! Are mare tihe ! Am avdzîtă că easte δascal armîn şi că Rumănia 'l plăteaşte cu-ahîte lire cît tradze nîs tu cîntare !...

Eŭ acăţaĭ se-arîd.

— Aşi easte că mi-aştiptaĭ pri mine tu limerea estă?— lu ntreb eŭ ca cu-arîdeare.

— Tamam pri tine. Şi-apoĭa, şi că s'ti lŭam, Rumănia nu vrea ftuhipsească ca s'dădea treĭ-patru n'il'i di lire i napull'on'ĭ.

— Rumănia ? Hîm ! ni un pîră nu vrea da pri caplu-a meŭ ! Avut tihe, o laĭ furĭ, că nu mi lŭat, că vrea mi hrăniţ di geaba !

— Dzî cama ghine că vrea ti mîcă orn'il'ĭ di geaba! Ma, ghini că işi aşiţe cum vedz. Aduchèştĭ? Ia că ţe easte ghine se-aĭ oaspiţ di-a noştri. Cum s'veade, nă cunoşti arădzli.

L'ĭ ded se-aduchèască că li cunoscu.

— E! ţe minduiţ! Armîneţ la noĭ astăseară? Ţe dzîţĭ, Curti?... Dzî, Nasta! că nu v'aşteaptă acasă fumeîle ncărcate!

— Vreĭ se-armînem, δascale? Nu va-ţ pară arău. Cu gĭon'îl'i al Cĭanacă macă hiĭ, s'nu ti-asparĭ ni di Sultanlu! Armîneţ? Tal'i-u tine! Vreaŭ s'nă cunuştem cama ghine!

Eŭ, di vreare di nivreare, lî dzîşŭ ca se-armînem; căpitanlu s'hîrsi dit inimă.

Cĭanaca bîgă doaŭă dzeadite 'n gură şi şuiră sînîtos. Diunăoară vîrnă ţisprădzaţe di livendzî ansîriră di după fadzĭ, ca cînd işiră dit loc.

— Aştiptăm zborlu-ţ, căpitane!

— Sus, la *Padea Furluĭ* astăseară, gĭon'ĭ! Aclo vaĭ durni'm astăseară! N'irdzeţ nîscînţî nîinte, adunaţ nîscînte surţeale şi leamne, aprindeţ foclu ş'băgaţ birbeţl'i tu sule! Avdzîtŭ! Spirtuiţ-le!

Patru gĭunopl'i nchisiră. Azbuiraŭ ca vimtul După ună oară, prit aripidin'ĭ şi creacurĭ, agĭumsim ş'noĭ.

Vuloaga era muşeată, ascumtă ca un cuĭbu di n'erlă.

Foclu ardea; bîrbîruta avea criscută mare; jarlu ɣilcea aroşŭ ca mirgeanea. Trei birbeţĭ s'fridzeaŭ tu sule, arîspîndzîndaluĭ ună n'ĭurizmă ţe ţ'aduţea ună foame ca di lup agĭun. Furl'i 'şi-aştirnură tîmbărîle di-avarliga di foclu di gĭuneapin'ĭ şi s'pîrjileaŭ zburîndaluĭ. Fustanelile a lor eraŭ lăĭ-cătrane, ĭar asimcadzl'i a lor di pri cheptu şi di la mesi scîntil'ĭaŭ di albe şi curate. Tuţ eraŭ tiniră, zvelţî şi dîldîsiţ. Aţel cama tinir, un ficĭurac ca di optuspraţi di an'ĭ era ahît muşeat, cum nu-ĭ dat s'vedz totna.

Furl'i eraŭ *Fărşiroţ* şi *Sărcăcean'ĭ* — bărbaţ avdzîţ tu muşuteaţă şi gĭuneaţă.

Nîinte s'ţinăm, cun'ĭaclu ţel cama bunlu triţea di la un

la alantu. Horîle — macă l'îa zbor di la vîrnu căpitan di furî —, vor nu vor, prinde s'da iţi lî si caftă; cu ahît cama multu cîndu era zborlu di la Cianaca.

Pindul îi treg îl cunuştea pri nîs; pînă ş'ficiorl'i dit sărmăniţă avdzîră di *fuviroslu vîsil'e ică domnu a munţîlor armîneşti.*

*

— Birbeţl'i sunt fripţî, căpitane! S'băgăm measa?

— Aştirneţ-u! Easte θeamă amînat, ma s'nă l'îartă oaspiţl'i a noştri! Adrăm ş'noi ţe putem ş'cît putem. Bana di fur cu bana di vultur e tut unä Şi-un şi-alantu băneadză singurî ca ern'il'î şi s'chivirnisescu cum pot ş'după cum easte piristasea.

Cu-aesti zboare, căpitanlu n'acl'îamă la ţinä. Carnea aburea pri fearica uscată ţe era aştirnută ca tu loc di piate. Cioal'ile acăţară s'gioacă, că nă se-avea dusă gura la ureacl'e. Mîcam tuţ cu orixi, îar v'inlu-aţel aroşlu făţea *gîl-gîl* cîndu-l surghiam dit cofile fureşti.

Foclu ardea tut cama mare, tut cama dulţe. Chin'îl'i şupiraŭ, pădurea vîzea. Strî noi luna ɣilcea, albă pri un ţer sirin, că 'nă icoană di asime. Tu cîrciliŭlu a munteluî *Vasiliţa* părea că ţerlu se-adună cu loclu, îar stealile trimura 'n sus ca beale di ɣiamandu: trimburaŭ, ascuturîndaluî pulbirea lor di amalamă priste văl'iurî şi dzen'i. Noaptea eara limpide, plină di mistirɣiu ş'muşiteaţă: era 'nă noaptă de-aţeale ţe ti faţe s'ţ'aduţi aminte multe, ţe nu poţ si-u-agîrşeşti.

— Ia dzî-nă ţiva dit bana ta, ore Cianaca l dzîţe Nasta. Aî ahiţ an'î di cînd bănedz cu munţîl'î ş'cu pădurîle, aşi că avem ţe se-avdzîm di la tine.

Cianaca mutrea 'n sus, cîtră steale, la *cloşca cu pul'i.*

— Dit bana mea? S'vă dzîc, laî oaspiţ, macă somnul nu vă v'ine.

Şi Cianaca arhiusi s'dzîcă, mintindaluî unä-oară jarlu cu un tăcîune şi sculurîndaluî percia ca di liundar di pi cap-l'i.

— «Ţe-ĭ scris, duruţ Armîn'ĭ, prindè si s'facă. Carte multă nu ştiŭ, ma am vidzută multe şi am pîţîtă multe, ca un Solomon Ascultaţ:

«Eram ca di v'nghiţ an'ĭ. Eram gĭone şi livèndu, şi nu-aveam ananghe de vîrnu. Tu cor eram întîn'ĭlu; la bisearică mi duţeam tu coadă. Ţîneaŭ oaspiţl'i a meĭ la mine, ma ş'featile mi vreaŭ O, featile! Şi-a n'ia n'i-are arîsă inimă 'nă minută tu bana mea! Le-alăsaĭ, le-agîrşiĭ di multu.....

«Aveam, cum vă dzîc, v'inghiţ an'ĭ: ilichia mea era 'nă prumuveară. Mi sculam cu cuclu ş'mi culcam cu luna.

«Fu n'ic lucrŭ itia ţe mi feaţe ca astîndz s'him un om aγru, un fur fuviros. La unä gĭudicată ţe avuĭ, fuĭ arcat tu brändzi trî ţisprăv'inghiţ di an'ĭ. S'hiĭ băgat tu ncl'isoare la vrîsta di v'inghiţ an'ĭ, atumţea cîndu tută lumea-ţ pare hîrioasă, cîndu pădurea-ţ pare că-ĭ bisearică, cînd hiĭ curat la suflit ca lilicea munteluĭ, cînd aroaŭa di dimineaţa ţĭ-easte ma scumpă ca γĭamändzîle, cînd data şi ascîpitata soareluĭ 'ţ umple inima cu lun'ină di amalamă, cînd flĭuturl'i alagă hîrioşĭ, cînd trandaflile ti fac ca ş'başĭ loclu di haraŭă, cîndu-arîslu a vrutăl'eĭ 'ţ pare ma dulţe ş'ma muşeat ca harasma a dzuîl'eĭ!... Fuĭ gĭudicat cu agĭurat strîmbu. S'v'aspun trî ţe:

«Tu hoara mea băna un avut care agĭumse si sclăvuĭască lumea tută. Carĭ nu putea si-l'ĭ toarnă parazl'i mprumutaţ, tută avearea luĭ era băgată bifă, prăvdzîle l'i li vindea, agrile l'i li loa, el lu ncl'idea, 'l bătea şi lu-alăsa si moară di foame ş'tu lăeţ. Lă lo pînă ş'videalà ocl'ilor a măraţlor di hurγĭaniţ. Adună ahîţ paradz, adră ahîtă aveare, că se-agĭuca cu stocurĭ de lire, ca ficĭurĭţl'i cu arina. Eŭ nu puteam se-aravdu un ahtare om. Sertic cum him şi fîră seam ananghĭa a vîrnuĭ, eŭ eram singur carĭ dîldîseam si-l'ĭ spun ca se-aĭbă n'ilă ş'di noĭ.

«Tată-n'ĭu mi-alîsă di ţinţi an'ĭ cîndu muri. Mi criscu mumea cu lăcrin'ile tu ocl'i — nîsă şti cîte trapse. Cînd mi

fecĭŭ şi eŭ om ca s'pot s'bănedz singur, ĭa că-n'ĭ işi 'n cale hurγĭanitlu a meu *Chiţu*, aţel cîne fîră n'ilă, aţel crîştin fîr' di Dumnidzău. El nu putea s'mi veadă ntr'ocl'i şi totna-nĭ dzîţea că him un om slab. arăŭ. Şi ştiţ trî ţe ? Că nu vream s'mi duc, ca alţî ficĭorĭ din hoară, si-l'ĭ pascu bol'i i cal'i şi si-l'ĭ lucredź agrîle. Cum feaţe, cum adră, dizgrupăună muluγie di-a tată-n'ĭuĭ şi-n'ĭ lo căsica mea, 'n'ĭ vindu multuputîn ţe-n'ĭ avea armasă ; cu un zbor mi-alîsă gol-gulişan, ca un pul'ĭŭ di turtură şi nfărmăcat ca vaĭ di mine. Agĭura mărata-n'ĭ mumă că vîr şi vîrnăoară dit fara noastră nu seare mprumutată di la vîrnu ; agĭura cu ocl'il'ĭ nicaţ tu lăcrin'ĭ că Chiţlu era minclunos, că muluγia nu-ĭ di a tată-n'ĭuĭ. Ma nu puteam si-l'ĭ fac ţiva. El era avut, eŭ fîră pindară ; zborlu-a luĭ acăţa loc, eŭ eram un ficĭurac vrut maşĭ trî tin'ia şi curajlu-a meŭ.

«Ună dzuă, amărtia mi pimse s'mi duc la nîs acasă şi si-l'ĭ fac rigeae cu lăcrin'ile tu ocl'i ca s'n'i-alasă barim căsica, ca mumă-mea si-şĭ treacă auşeaticlu. Cît u doare piştireaŭa ţea de-aclo, ore fărtaţ, ahît îl duru ş'pri nîs. Ni plîngul a mu-meaĭ, ni a featil'eĭ a luĭ nu-l'ĭ turnară mintea. Atumţea eŭ nu putuĭ se-aravdu ahît tiran'ĭŭ şi-l fuvirsiĭ cu zboare greale, multu greale.

«Cum s'veade, vîrnu hurγĭanit di-a noştri vaĭ află diaestu lucru şi u-află ghini ca nîs si facă aţea ţe l'ĭ-aveam dzîsă eŭ al Chiţu, ştiindaluĭ că tută amărtia vrea cadă pri mine ; ş'nu tricu niună siptîmînă cîndu nviţaĭ că casa al Chiţu fu arsă pîn' tu θimeal'e, şi dadun cu casa-l'ĭ chiru şiavearea-l'ĭ tută, că tute grînele dit ambărĭ fură arse, muluγiile cinuşe, parazl'i tuchiţ. Cu agĭurat strîmbu ş'di tr'aţea că eŭ lu-aveam fuvirsită, fuĭ gĭudicat cu 25 di an'ĭ tu ncl'isoare. Cînd n'ĭ-aŭ dzîsă aest lucru, canda sfulgul cădzu pri mine : armaşŭ ca chirut di minţe. Ţe cama s'feaţe ma napoĭ nu ştiŭ. Ştiŭ ahît că noaptea mi vidzuĭ năuntru, cu brăndzile di mîn'ĭ ş'di cĭoare.

«Arhĭusiĭ si-n'ĭ v'in tu-aĭare. lnima-n'ĭ acăţă si-n'ĭ bată

ca dirnată, bana-n'ĭ cu tută tinireaţă-n'ĭ si părea ca 'nă fantasmă fricoasă, ca un murmintu ndzernu ş'fuviros. Tu cornul di firiδă-n'ĭ si părea că videam caplu tăl'ĭat a mu-meaĭ: maşĭ pri mine avea! N'i si părea că ni muma Christoluĭ nu trapse ahîte tiran'e, ca tiran'ile ţe-n'ĭ videa mu-mea, cînd ştĭa, mărata-şĭ, că nu-am niţi un stepsu ş'că tora him arucat tu heare ca aţel cama mare bîtîhci. In'ĭ v'inea s'n'i-arup cheptul cu ungl'ile, ca s'nu-n'ĭ aveam mîn'ile tu heare. Cu tute aeste, ca un mistirĭu, avdzam că-n'ĭ şupira: „fă inimă, Cĭanaca! Hiĭ tinir, nu te-aspari! Easte un Dumnidzău ş'trî tine!"

«Vîrnă doaŭă dzî'e eram chirdut tu minduirli aţeale ma urîte; nu mîcam, nu durn'ĭam: — mut ca cheatra, mărinat ca chiparişĭu di pi murminte. Tricuĭ pri la tute hearile di la firidz, ma nu puteam se-adar ţiva. Nu era trop ca se-ascap. Tu-ahtărĭ orĭ, chirolu easte aţel cama bun δascal: el vindică multe, lişureadză cît cama multe, ĭar noaptea, cîndu stealile se-aprindu, canda aducheştĭ ţiva noŭ tu suflit, dorlu di bană ş'di libertate creaşte cît cama multu. Putut şi curagĭos cum eram eŭ, acăţaĭ s'mi mbărbătedz. Şi ĭa că minutlu a mult durutăl'eĭ libertate nu amînă ca s'v'ină!..

«Prinde s'vă spun că ţiva nu-n'ĭ ascăpa di cîte eraŭ di-avarliga. Aducheam că putearea-n'ĭ criscu ma mult dicît u-aveam: apufăsiĭ se-arup ncl'isoarea şi si-u cîlescu.

«Ună dzuă, — dzuă ţe-n'ĭ deade libertatea şi bana — vidzuĭ că avigl'itorl'i u-avea menga al'ĭurea; mi-aprucheaĭ pînă la ună firidă cama mare, cu hearile mîcate di-arudzină: eram sigur că pre-aŭa vaĭ ascap Aştiptam ca s'v'ină oara. Ţerlu cu tuţ anghil'ĭ avură n'.lă di mine, măratlu di Cĭanaca, şi... Ascultaţ?

«Era noaptea di *Paşti*. Ncl'işl'i durn'ĭaŭ greŭ; se-avdzaŭ cum hîrchescu. Suflitlu-n'ĭ trimbura ca 'nă aripă di lîndură Canda nghisam cu ocl'il'ĭ dişcl'işĭ; nghisam libertaţea, mu-mea, hoara, pădurîle. Cîmbăn'ile di la biseriţi acăţară s'li tragă: asuna ahît dulţe, di ţî si umplea inima di

mistirʒĭul al Dumnidzău. *Trîcolu* ntreg vîzea. Părea că s'dişcl'ide ţerlu, çă anghil'i cîntă tu-aeră : noaptea ntreagă era mplină di muşiteţle a ţerluĭ şi di suflitlu a Christoluĭ. Cîmbăn'ile plîndzea di haraŭă, toaca asuna dipriună ; lilicele, ligănate ḑi vimtu, arîspîndza dulţea lor n'ĭurizmă ; ţerlu era acupirit cu steale scîntil'ĭoase... Dorlu ca se-ascap n'ĭ deade ahîtă puteare, că apufăsiĭ i s'mor, i si hiŭ liber ca pul'i-azburătorĭ. Băgaĭ mîna pri uşi, trapşuună-oară şi cl'eaĭa ansîri naparte. Di-avarliga niţi un avigl'itor. Vîr nu se-aştipta la ahtare lucru, ş'cama multu ṭora cîndu evlavia Hristoluĭ făţea ca pînă şi gil'eaţl'i si s'facă n'el'ĭ la inimă. Agĭumşu la 'nă firidă. Trapşu şi-aŭaţe cu-ahîtă puteare, că hearile arsăriră ca nişte surţeale. Ghine ma murlu era analtu di-ţ v'inea andrală si mutreşti nghĭos. 'N pade era maşĭ căldărîme. Cu tute-aesti, ocl'ĭul nu-n'ĭ se-aspîre. Cĭuliĭună-oară urecl'ile : nu se-avdza ţiva, canda ncl'isoarea era murmintu...

«Agalea-galea, n'ĭ şcoşŭ stran'ile, li tăl'ĭaĭ lungu ca faşea cu unä foartică ţe u-aveam ascumtă di mulţu, le-adraĭ unä fune cu noade, ligaĭ unlu capit di hearile di la unä firidă şi-aşi mi vidzuĭ nafoară. Inima-n'ĭ bătea di haraŭă.

«Mi-astrapşu nclo, ca unä fantasmă tu noapte. Cărăulea mi-aduchi :

— *Stăĭ !*

şi-unăşunä un grä trundui noaptea nicată tu cîntiţle a cîmbăn'ilor di la biseriţĭ.

«Pînă s'creapă dzua eŭ agĭumşu tu hoara mea, n'ĭ vidzuĭ mu-mea, lînţidă di dor şi nvirinare, n'ĭ loaĭ armatle, şi ĭa-me, liber ca vulturlu a munţîlor acupiriţ cu păduriĭ lăĭ şi domnu priste tute văl'ĭurle şi căl'ĭurle a locluĭ, liber ca vimtul ş'ca luţeafirlu di dimineaţa !... 'Nă singură mumă avuĭ şi-aţea muri di multu ! Dumnidzău si-u l'ĭartă.

«Cît trî mine, nu-n'ĭ bat şi-ahît caplu. Ş'trî ţe s'mi minduescu ? Di ţe s'mi-aspar ? Di moarte ?

«O ! nu-l'ĭ am ananghea dip. Cîndu-ţi s'hibă corghil'ĭ şi orn'il'ĭ tut va mîşcă di mine ! Murmintul a meŭ ? Nu-a-

gĭundze cîtu-ĭ di largu vecl'ĭul, bitîrnul a nost' Pind ? Nu-agĭungu pădurîle umbroase di chinĭ ş'di fadzĭ s'n'ĭ-afi-rească ca s'nu putridzască truplu-n'ĭ pînă cîndu coraţli i luchĭl'i s'v'ină s'n'i-ul din'icâ ?...

«O, o ! Di vîrnu ş'di ţiva nu-am fricâ !

«Ş'cu tute-aeste, ore fărtaţ, cu tute-aeste.... eŭ, carĭ bănedz dadun cu vulturl'i şi cu urşil'ĭ di şeasprădzaţe di an'ĭ, eŭ carĭ nu ştĭŭ ţe easte astreahă di casă di-atumţea, eŭ carĭ nu am vidzută bisearică şi nu-n'ĭ am faptă cruţea di nu ştiŭ cîndu, — eŭ mi doare suflitlu ş'mi curmă n'ila cînd ved ahîtă lume oarfănă şi dirnată di ghideri. Ţi am eŭ-l daŭ la oamin'ĭl'i ni-avuţ, agĭut pri carĭ pot, inima-n'ĭ easte un cîntic n'ilos ; trî populu a nostru armînescu eŭ-n'ĭ daŭ bana ; him — s'mi pistipsiţ —, him naĭ ma bunlu om di pri loc — cu tute că him fur —, ma aγrimi mi-adar iţi ve că alantu caftă s'mi-agudească...

«Him n'ilos, ma him ş'pirifan ; him bun, ma him şi fur-tunos cînd ved că aţel'ĭ avuţl'i fac nidriptăţ şi dispoal'ĭe pri oarfăn'ĭ...

«... Tora, noapte bună şi somnu lişor... Ved că vă neacă somnul. Ia mutriţ în sus la steale : canda acăţară si ngălbinească ..»

Şi căpitanlu tăcu cu un suschir lungu, mintindaluĭ ninga 'nă oară jarlu ; scoase căcĭua di pri cap, lo tîmbarea cu zărcula 'n cap şi s'culcă la aridiţina unuĭ chin bitîrnu şi arsu di sfulgu. Soţl'i a luĭ hîrchĭaŭ di multu, că trî el'ĭ bana a căpitanluĭ a lor nu era noaŭă : — u-avea avdzîtă gĭon'ĭl'i al Cĭanaca di multe orĭ.

Nu tricu multu şi soţl'i a meĭ agîrşiră. Pădurea era tăcută ca 'nă bisearică goală. Eŭ mi minduĭam la tute cîte nă spuse Cĭanaca. Foclu ardea cama agale, ĭar sus, pri ţerlu scîntil'ĭos, γilceaŭ stealile curate ca nişte bucăţ di a-sime. Lu[eafirlu trimbura strî cîrciliŭlu-a muntiluĭ, sirin ca ocl'ĭul albastru di featâ vergură, ĭar luna, muşeata şi mărinata lună, nicată canda di nidurn'ită ţe era, n'irdzea s'nîsă

si doarmă după golna arucutoasă a munteluĭ *Vasiliţa*. I'ilcea ca 'nă curună di amalamă ţe arunică pi 'nă tavă di asime. Şi era tăţeare priste tut loclu! Tu tute părţile un mistirγĭu lişor se-alîsă ca un zvon!...

Suntu mulţî an'ĭ di-atumţea! Cum trec an'ĭl'i! Ţe laĭ bană dit munţîl'ĭ armîneştĭ a Pinduluĭ!... Aduţirĭ aminte 'şi-ascutură asimea scîntil'ĭoasă di pri ariple a lor. Tut pare că fu un v'is, ca γilcirea uneĭ steaŭă ţe se-astease di multu!....

NICOLAE VELO

N. Velo s'a născut în 1882 în comuna Moloviște, districtul Bitolia (Monastir). A absolvit liceul romîn din Bitolia. Venind la București, s'a înscris la Școala Științelor de Stat pe care a absolvit-o în 1904. In 1906 a intrat în cariera diplomatică, primind postul de interpret la Sofia; între 1907—1916 a trăit la Rusciuc, unde a avut funcția de cancelar al Consulatului Romîn. In timpul războiului (1918—19) a fost vice-consul la Odessa și la Moscova, iar astăzi e consul al Romîniei la Rusciuc.

S'a ocupat, ca diletant, și cu ziaristica.

A scris *Din bana Aromînului* și *Cîntițe Juneștĭ*; ultimul volum a fost prefațat de poetul Gh. Coșbuc.

TRADZEŢ CALUL...

— „Tradzeţ calul cam' agale,
Că mi-arupe dor şi jale",
Greaşte muma şi s'din'ică...
— „Hiilu-a n'eŭ, n'ic eşti nică!
Va-n'ĭ ti duţĭ tu xinătate,
Nu-aĭ aclo tată, ni frate!
Ma ţe s'fac şi eŭ mărată?
La Armîn'ĭ aşi-ĭ scriată:
Di tu soarte pîn' tu moarte
Fug prit xeane mult diparte!
Du-n'ĭ-te, hil'ĭŭ, cu Dumnidzăŭ,
Năs s'te-ascapă di arăŭ,
S'te-afirească di duşman,
Ş să-n'ĭ te-aducă dup' un an".

ŞANA ŞI-ARDIREA A GRAMOSTIL'EI

— „Ah, năMuzea mîne-n'ĭ chere!
Ţe li voĭ cupiĭ şi-avere?
Ţe-n'ĭ voĭ bana di-aŭa ş'ninte?"
Tot aşi-şĭ dzîţea tu minte

Hagi-Sterγĭu, celnic mare,
Cum tu Gramoste alt nu-are;
Ţe-are case ca palate
Ş'turme di-oĭ nimisurate,
Ţe lîescu munţîl'ĭ toţ
Ş'umplu cîmpurîle di boţĭ;
Prumuveara cîndu v'in
Ş'toamna ĭar, cînd cu virin,
Lasă muntile tot gol
Di-şĭ si duc trîşĭ în Trîcol;
Ţe-are ş'irghileadză sute
Ş'ĭape ţe fug ca cărşute,
Ş'ţinţi aţ, bineţl'i-a luĭ,
Ţe par hiĭl'i-a vintuluĭ;
Ş'priste toate şi-ună feată
Cum e luna di muşeată,
Albă-aroşe, ca mirgeană,
Ş numa-a l'eĭ muşeată, *Şanǎ.* –
Ma di ună siptămînă
Nîs di toate trapse mînă,
Nu cîlcă pi la căşeare,
Ni s'primnă pi at călare,
Ma şidea tot cu mirache
Ncl'ıs în casă-l'ĭ, pi cerdache,
Cu-alba-l'ĭ barbă pîn' pi cheptu,
Ndupărat pi braţlu ndreptu;
Ş'cîte orĭ Şana 'şĭ videa
Pi-ascumta nîs lîcrîma.

Ma ĭa că ti prîndzu oară
Vin'e-un picurar di-afoară:
— „Bună zĭŭa, celnic mare,
Eŭ ţ'aduc bună hăbare:
Turmile le-avem noĭ ghine,
Ma nî fu mintea la tine,

'Nă stămînă n'agîrşişĭ,
Ţe pîţîşĭ di nu vin'işĭ?"
— „O, moĭ Mitra, picurare,

Fig. 27. — *Generalul I. Coletti, Aromîn din comuna Siracu (Pind), cel mai mare bărbat de Stat al Greciei în prima jumătate a sec. XIX, „trimis extraordinar al regelui Greciei (Othon) la Paris" (1835) şi fost Guvernator extraordinar al Ciclade-lor orientale* (Ἔκτακτος διηκιτὴς τῶν ἀνατολικῶν Κυκλάδων)" (vezi I. Ghica, *Scrisori*, pag. 160—164, 1905).

Ţe mi crechĭ cu-a ta ntribare?
Şi s'ţî spun, s'mi-agĭuţ nu poţ
Dipriună cu-a tăĭ soţ.

Cînle-aţel di-Ali-Pîşe
Carte-aŭaltarĭ n'i scrie,
Să-l'ĭ daŭ Şana, feata mea,
Ş'mîne v'in semen'ĭ s'u l'ĭa.
Ah, maratlu, ţe-n'ĭ voĭ bana
Ma să-n'ĭ l'ĭa pîngînlu Şana!
Daŭ cupiĭle toate di-oĭ,
Maşĭ nîmuzea s'cher nu voĭ!"
— „Hagi-Sterγĭu, celnic mare,
Nu aĭ fricĭ, nu te-aspare,
A pîngînluĭ s'nu-l'ĭ si pară
Că va s'facă ş'tu-istă hoară,
Ca tu hoarele grîţeştĭ
Ş'ca tu-aţeale arbinşeştĭ.
Eŭ mi duc si spun la soţ
Ş'mîne dipriună toţ
'N cale noĭ va s'lî inşim,
Ş'ca pi luchĭ va s'l'ĭ-agunim".

Fudze Mitra, la oĭ s'duse
Ş'pi la soţ la toţ lă spuse,
Iar a doŭa zi di dimneaţă
Toate căl'ĭurle le-acaţă;
Ş'cînd semen'ĭl'i vrură s'treacă,
Pala zmulseră din teacă;
Ca zmeĭ jon'ĭl'i se-alumtară,
Multu sînze nîşĭ virsară,
Fĭră n'ilă îl'ĭ tăl'ĭară
Ş'maşĭ cu fuga ndoĭ scăpară.

Ma nu treaţe 'nă stămînă,
Cînd să scoală ca furtună
Ş'Gramoste, tu munte, v'in
Arbineşĭ di Tepelin,
Cu Ali-Pîşelu ninte,

Ca cicărdăsit di minte,
Ţe v'inea cu sute ş'n'il'e
S'arăchească-al Ster'ĭu hil'e.
Ma cînd s'apruche di hoară,
N'icu ş'mare si sculară,
Ş'lŭară armile tu mîn'ĭ
Pînă ş'fetile di-Armîn'ĭ.
Doamne mare, Dumnidzale,
Sînzile s'virsa ca vale!
Tot tru carne trag Armîn'ĭl'i,
Ma ca-arina sînt pîngîn'ĭl'i;
Sute cad diunăoară,
Alţî locul lă l'ĭa tr'oară.
Trag Armîn'ĭl'i, l'ĭ-arăstoarnă,
Fug pîngîn'ĭl'i ş'ĭară s'toarnă;
Ziŭa ntreagă s'bat pîn' seara,
Şi-a doŭa zî s'luptă ĭară,
Iar a treĭa zi alţ v'in,
Arbineşĭ di Tepelin;
L'ĭa iruşe s'intră 'n hoară,
Trag Armîn'ĭl'i ş'cu tupoară,
Fug pîngîn'ĭl'i pîn' înclo,
S'toarnă ĭar la fănico;
S'lumtă siptămîn'ĭ întredzĭ
Mulţî cad, nu poţ s'l'ĭ aledzĭ.
Ş'tot ma s'bat aşi doĭ meşĭ
Grămostean'ĭ cu Arbineşĭ
Grămostean'ĭl'i s'ţîn, nu s'da,
Ma bărutea s'bitisea;
Ş'cînd bărute nu l'armase
S'alumtară di pit case.
Arbineşlor agĭutor
Lă v'inea oamin'ĭ di-a lor,
Ş'cu iruşe ntrară 'n hoară
Ş'după Şana mulţ căftară.

Ma la Hagi-Sterγĭu 'n poartă,
Şana nîşĭ u află moartă,
Cu-armile nica tru mînă,
Cum s'bătu mărata-Armînă;
Cu-albu-l'ĭ sin di sînze nplin
Ş'canda zîţe cu virin:
„Lŭaţ-n'i mîrşea, voĭ pîngîn'ĭ!
Nu s'da v'iĭ fete di-Armîn'ĭ!"
Di inate-Ali-Paşa
L'Arbineşĭ lă dimînda
S'ardă hoara, să-l'ĭ da focul,
S'nu s'cunoască iu-l'ĭ fu locul.
Ş'arse Gramostea muşeată,
S'duse Gramostea-alăvdată,
Ş'di vîr zaţe n'il'ĭ di case
Niţi semnu azĭ nu-armase!

MUSCOPOLEA

Piste şeapte oahte-analte
Ş'piste şease văl'ĭurĭ alte,
Cu-a l'eĭ n'il'e di palate
Maşĭ tu marmură ncl'igate,
Cu grîdin'ĭ di trandafile,
Di zambile ş'caramfile,
Ca icoana raĭuluĭ,
Cum nu-ĭ dată-a graĭuluĭ
Ca si-u cîntă ş'ca si spună
Muşuţeţli-l'ĭ dipriună;
Tru-aţea pustă Arbinşie,
Tru furească Toscănie,
Di duşman'ĭ anvărligată,

Zilipsită şi-alăvdată,
Ţe tru lux antreaţe ş'Polea —
Doarme, doarmè Muscopolea!
Luna lun'ineadză 'n sus,
Ş'canda pardislu-ĭ dipus.
Pi-ascumta nîsă străbate
Prit avutilè palate
Ş'veade stoluzma din case:
Ţe fustăn'ĭ maşĭ di mătase,
Ţe chilin'ĭ dit Misirie,
Ţe ɣiliĭ dit Viniţie,
Pîn' ş'pri mestrè-s minduhiĭ,
Ş'meturle poartă flurii.
Doamne, Doamne, cîtă-avèare,
Nu-are tu vîr graĭŭ spuneare!
Tr'aţea cîn'il'i di-Arbineşĭ
Ţe pri nîşĭ nu-aŭ ni cîmeşĭ,
Totuna zil'ĭu l'ĭ-avură
Ş'vor si-u mpradă, vor si-u fură.
Ma Muscopolea nu s'lasă,
Că sunt gĭon'ĭ tu iţi casă,
Suntu ş'featile gĭuneale,
Ţe tu carne trag fîr' jale!

N'ĭadză-noapte... Dormu toatè;
Niţi vimtul nu ma bate;
Niţi frundza ş'ea nu s'minä.
Maşĭ diparte 'nă lun'inä
Tru 'nă casă n'icä s'veade,
Ş'tu firidă nveastă şeade.
E Bilina, e Bilina,
Nveasta al Nicola-al Sina: —
Sihărichi-aseară-l'ĭ loară
Că va-l'ĭ v'inä gĭonle-astară,
Gĭonle-a l'eĭ fugat tru xèane

Cu treĭdzăţĭ di cal'ĭ cărvane,
Trîşĭ la Pesta ş'ma diparte,
Iu nu-agĭundze niţi carte.
Tr'aţea somnul nu u-acaţă,
Stă cu-un ficĭuric în braţă,
Cu ma nale stran'e ndreaptă,
Vrutlu nîsă 'şi lu-aşteaptă.
Ş'tut mutrindaluĭ în dzare,
Greaşte: „Doamne, ţe nu lu-are?
Nacă furĭ l'i-inşiră 'n cale?...
S'lu-aĭ tu mînă, Dumnidzale!"
S'toarnă-apoĭ cîtră ficĭor
Şi-l dizn'ĭardă cu mult dor:
— „Stăĭ, nu dorn'i puĭlu-a meŭ,
Că va s'v'ină tată-tăŭ,
Va-n'ĭ ti veadă că criscuşĭ,
Tine, scumpe di Mitruşĭ;
Ş'va-n'ĭ ţ'aducă fesi ş'brîn,
Ş'un mînzac cu şeaŭă ş'frîn,
Şi-alte multe muşiteţ,
Ţe laĭ doară şi ghineţ!"
Cu-adăstare-apoĭa ĭară
Ocl'i-şĭ toarnă cîtr'afoară
Ş'greaşte corba di Bilină:
„Ţe nu lu-are, Doamne, s'v'ină?!"
Ma nu treaţe oară multă,
Ş'cum sta nîsă di ascultă,
Avde-a călăuzluĭ cloput
Ţe v'inea di cîtră Şoput.
Călăuzlu arujeaşte
Iar Bilina s'hăriseaşte:
„V'ine, v'ine!" strigă 'nă-oară;
Fudze crundu piste scară,
Ş'cu-alăgare ease 'n cale.
Ma acloţe... Dumnidzale!

Ţe-l'ĭ ved ocl'i-a li Biline ?
Călăuzlu singur v'ine,
Cu sîmarlu-arăsturnat
Şi-arujeaşte ca turbat.
Ea 'l mutreaşte cu n'irare
Ş'greaşte-apoĭa cu lăhtară :
— „Ah, cărvanea u mprădară
Ş'pi Nicola 'l vîtîmară !
Lele corba, corba-n'ĭ di-eŭ,
Ţe si-n'ĭ fac trî gĭonle-a meŭ ?!"
Tru-aţea oară cîndu greaşte,
Ia, că veade nclo că-algheaşte
Pi-altu at un om călare,
Ş'v'ine, v'ine cu-alăgare ;
Ia-l, se-aproache, îl cunoaşte,
E bărbat-su ş'nîsă-l'ĭ greaşte :
— „Ţe-aĭ pîţîtă, Cola frate,
Ş'ĭu-ĭ cărvanea, moĭ mărate ?...
— „Nu mi ntreabă, lea mul'ĭare,
S'duse tută-a noastră-aveare,
Arbineşl'i mi mprădară ;
Ma dă-n'ĭ armile truoară
Ca s'nă batem cu gĭunatic ;
Dă-n'ĭ şi cornul di-avinatic
S'diştiptăm Muscupuleanl'i,
Pîn' nu-agĭumsiră Dibreanl'i,
Cu-aţel'i cîn'ĭ di Culun'ĭaţ
Ş'Malesoţl'i blăstimaţ ;
Sute ş'n'il'e se-adunară
Ş'v'in s'nă calcă-aestă seară".
Armile atunţ l'i-aduţe,
Nîsu 'şĭ faţe treĭ orĭ cruţe
Ş'di tru cornu treĭ orĭ batè.
Boaţea văl'ĭurle străbate
Şi s'dişteaptă n'icu ş'mare, —

Ştiŭ că nu-ĭ bună hîbare !
Muscopolea s'lun'ineadză
Ş'pi tu case scîntil'ĭadză
N'il'e di lun'in'ĭ ca steale ;
Gĭon'ĭl'i es cu arme 'n cale,
V'in şi feate nimărtate
Cu fuşeţle adărate,
S'ducă a gĭon'ĭlor agĭutor
Di strigă ş'un laĭ ficĭor :
— „V'inu, moĭ fitica meao,
Cu fuşeţle tru pudeao,
Noaptea estă easte-arao !"
Vin'e oara oarăl'eĭ,
Oara chirdăcĭunil'eĭ !
Arbineşl'i se-aprucheară
Ş'Muscopolea nvărligară.
Ma atumţea, Dumnidzale !
Acăţară s'cadă steale.
Taĭfurle di-Armîn'ĭ nu-aşteaptă,
S'duc şi s'bat la luptă ndreaptă,
Toţ cu armile tru m'n'ĭ,
Bagă moartea tru pîngîn'ĭ ;
Trag cu ĭutîgăn'ile ndreptu,
Şi-Arbineşl'i nu ţîn cheptu ;
Fug înclo şi s'toarnă ĭară,
Piste nîşĭ tupoare-azboară,
Cad ca frundza tu Brumar
Şi ca schiclu tru-Alunar ;
Mulţî cad di doaŭle părţî,
Stoguri, stoguri s'fac di morţî ;
Sîndzile ca valea cură,
Şi-Arbineşl'i-atunţ vidzură
Că nu s'ţîne chept cu Armîn'ĭl'i,
Ş'ĭară s'trapsiră pîngîn'ĭl'i.

. . . . . .

Ma cînd vin'iră-a doaŭ' oară,
Fîră n'ilă se-alumtară,
Piste mărşi năşĭ călcară
Ş'tu Muscopole intrară.
Di inate ţe-l'ĭ avură
Că tru dzaţe an'ĭ nu ptură
Ca si-u calcă ş'ca si-u fură,
Nîşĭ si-u mpradă nu ma vrură.
Ma dit dosprădzaţĭ di locurĭ
Îl'ĭ băgară, cîn'íl'i, focurĭ,
Ca ţiva s'nu ma se-aleagă;
Ş'tr'ună siptămînă ntreagă
S'dusiră averle toate
Ş'cu palatele muşeate!

Azĭ Muscopolea îţ pare
Ca vîrnu murmintu mare;
Mărmurĭ frîmte-aclo s'ved nică,
Ş'inima ţî si din'ică
Cîndu treţĭ di u mutreştĭ,
Ş'fîră s'vreĭ îţ v'ine s'greştĭ:
„Doamne, ţe lîeţ au faptă
Di Armîn'ĭl'i-ahîtè-aŭ traptă?!"

BUCĂȚI ALESE DIN ALȚI SCRIITORI

NIPOATA AVIGL'ITORLUI

de *Leon Boga*

Munţîl'ĭ armasiră ca irn'ĭĭ.

Fudziră cupiĭle di oĭ... s'chirură diparte 'n cale picurarl'i nvirinaţ, s'dipărtară fumeĭle cu cîrvăn'ĭle a lor. Hoara, armasă singură, 'ş'plîndze mira-l'ĭ Pădurĭle vîzescu, canda vor se-aspună ş'năse jalea ti oaspiţl'i a lor duruţ, ţi fudziră diparte... diparte ş'loară cu nîşĭ tută haraŭa, tută nădia lor.

Se-asteasiră cîntiţle dulţe di flueară, nu ma se-avdu boţle a Armînilor dail'eane. Tu loclu a lor vimtul arăsună jilos, l'ĭa cu nîs frîndză uscate, umple hoara ntreagă... u dişteaptă dit v'islu a l'eĭ greŭ, şi-apoĭa se-astindze diparte, tu văl'ĭurle stirnoase a munţîlor.

Cîtă jale aduţe ş'toamna, cîte inin'ĭ durute nu dispartă..., cîte vrerĭ nu arăţeaşte ş'le-astindze ti totuna.

Pluina araţe ţe avea cădzută ahîtă oară păpsi. Diparte 'n zare, pi tu cripiturile a niorlor, alunica mundzîle a soarĭluĭ, aproapea s'cheară, cîndu fumeĭle cu cupiĭle di oĭ ş'cîrvăn'ĭle fugate din hoară alina cu greŭ gĭuglu a muntiluĭ.

Bărbaţl'i anîngîsîĭa cal'i, că după muntile ţe-alina s'tindea cîmpul ĭu lipsea s'facă cunache.

În cheare niţiună mundă lun'inoasă. Umbrile ahurhiră

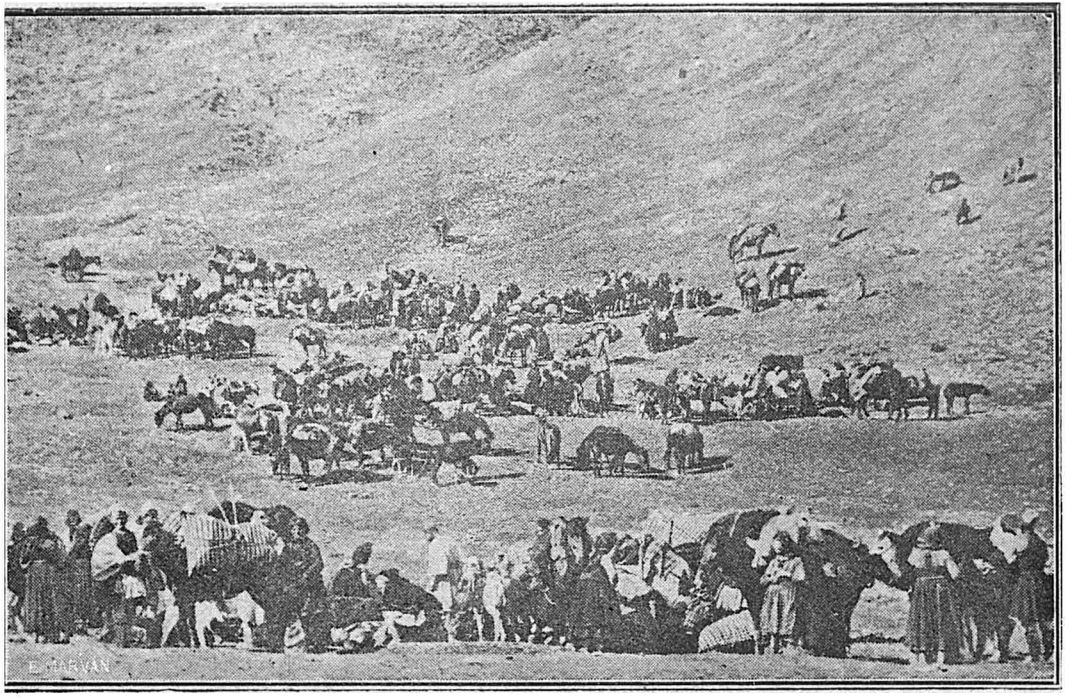

Fig 28 — *Un vopas al Aromînilor Pindeni care iarna coboară în şesurile Tesaliei.*

www.dacoromanica.ro

şi s'tindă piste munţ şi văl'ĭurĭ ninte, ca unã lun'inã puţîn astească, apoĭ ca un zăvon laĭŭ .. laĭŭ, sun care s'chirdea pădurîle tăcute. Cîmpul, chirdut şi-el tu ntuneric, nv'isa dzîlile muşeate di prumuveară..., 'nă tăţeare ca dit murmintu. Dinăoară tut cîmpul s'umplu di boţĭ supţîrĭ di chipuri, di strigărĭ di oamin'ĭ, di alĭtrărĭ di cîn'ĭ: eara fumeĭle cu cîrvăn'ile a lor.

Focurîle aprease lun'inară cîmpul. Mulile li discărcară, oĭle arĭiră pi tu cîmpul aruvinat. Ţerlu, alăcit cu puţîn ma nĭinte, si nsirina puţîn cîte puţîn ; ş'cu el si nsirina şi suflitile Armîn'ĭlor ţe pînă atumţea eara tăcuţ. Fluerle acîţară se-aspună dorlu a tinirlor ; cîntiţle juneştĭ şi di vreare fîţea ca se-arăsună cîmpul întreg. Munţîl'ĭ ş'văl'ĭurle s'diştipta ; pădurîle s'diştipta şi-eale. Tute di-avarliga s'hîrisea di bana aestă curată a Armîn'ĭlor. Luna se-avea nălţată 'n ţer, focurle se-astindzea un după alantu. Armîn'ĭl'i durn'ĭa somnu lişor sun ţerlu sirin ca bana a lor.

Maşĭ un suflit căn'ĭsit, un tinir analtu şi sănătos ca tuţ Armîn'ĭl'i di munte, avigl'ea ningă foclu ţe ardea .. ţe ardea ca inima-l'ĭ tu cheptu. Şidea aşi tăcut şi minduirĭ îl'ĭ triţea pit minte, minduirĭ ţe ninte l'ĭ v'inea mintite, fără araδă, di nu putea se-achicăsească ţiva ; apoĭa l'ĭ v'inea baire-baire, dit care putea si-şĭ veadă bana-l'ĭ mplină di-arale : s'veade di cu n'ic oarfăn, apoĭa agĭumtu mare, singur, fără se-aĭbă a cuĭ si şĭ aspună dorlu... 'Nă dzuă di Stă-Mărie l'i inşi 'n cale 'nă inimă durută, 'nă feată cu suflit di anghil cu care se-achicăsi : 'şĭ-aspusiră dol'i dorlu, s'nicară tu lăcrin'ĭ di haraŭă, ş'di-atumţea... La minduirea aestă frîmtea l'i si acupiri cu sudoare araţe, ocl'ĭl'ĭ l'i si mul'ĭară... ş'fără si s'minduĭască ma multu, si sculă ş'mutri diparte, cătră hoară.

Di-avarliga tute tăţea : analtu 'n ţer stealile trimura lişor, luna nγilicĭoasă 'ş'triţea lunga-l'ĭ cale şi-umplea pădurîle de lun'ină. Armîn'ĭl'i durn'ĭa somnu lişor... Tăţeare mare era 'n ţer ş'pri loc ; ma furtună era tu cheptul al Dina. Tăţearea aestă canda-l'ĭ n'icura ş'furtuna dit cheptu, şi aşi, ma

lişurat, şidzu ningă foc ca si s'minduĭască ĭară. Ma tora, minduirĭ ma lăĭ îl'ĭ v'inea tu minte... boţi plănguroase l'ĭ-arăsuna la urecl'ĭ... umbre lundzi, aspăroase l'i triţea dininte. Încl'ise 'nă minută ocl'il'ĭ ca sè-ascapă di tute aiste... şi-atumţea l'i-inşi dininte limpide icoana ţi-l'ĭ friminta mintea ahîntă oară: diparte, 'n hoară, vruta-l'ĭ Viră armase singură cu tată-su, avigl'itorlu-a hoarîl'eĭ, s'neacă tu lăcrin'ĭ şi-şĭ plîndze n'ira-l'ĭ nin'iloasă... 'ş'plîndze bana mplină di fărmaţe ţi u-aşteaptă ĭarna aistă.

Aistă lu-azvimse dicutot... nu vru si s'minduĭască ma multu, să sculă şirpitat ca dit vîrnu v'is arău, arăchi tuĭaga, angînă cînile coluv di ningă oĭ şi nchisi năpoĭ în hoară ca s'da părigorle aţil'eĭ ţi l'i-achicăsi dorlu ş'lăcrin'ile, si-u-ascapă di bana greaŭă... Ş'imnă cu alăgare, ca axenlu ţi si veade aproape di hoară-l'ĭ, şi-alagă ca si s'arucă cît cama 'n vie tu braţăle durute a aţilor ţi-l aşteaptă cu nearăvdare...

Hoara, chirdută tu ntuneric, înv'isa jiloslu v'is di toamnă Un vimtu araţe sufla di cătră tu pădure ahît turbat, di scutea arburl'i dit rădăţină ş'trunduĭa hoara întreagă; canda arghĭandele scăpate dit brăndzi greale trec cu turbare pisti hoară. După puţăn neaŭa lua s'cadă pale-pale şi nvălea hoara întreagă. Casile tute era goale şi ntunicoase, maşĭ 'nă casă n'ică cu uborlu mare ş'irn'iŭ ira lun'inată di cîndila ţi ardea slabă... slabă. Ş'nuntru, ningă vatră, lucra 'nă feată, 'nă feată cu faţăle ca jar, cu ocl'il'ĭ mărĭ şi jiloşĭ, cu perlu fundutos ş'ca hrisafe; ira ca un mer di amalamă arucat anamisa di urfan'ĭa a casîl'eĭ. Lucra mărata feată ş'lăcrin'ile ţi-l'ĭ cura di oară-oară pi faţă... astindzea jarlu ţi ardea aproape di năsă. Di nafoară, zvinturărĭ di neaŭă agudea cu vîrtute pi firidzle alichite cu cărţă... feata tăcută cădea pi minduirĭ ş'lăcrin'ile calde l'i-alunica pi faţă.

Lungă şi jiloasă easte isturia aiştuĭ suflit curat, împlin de fărmaţe: armasă di cu n'ică fără părinţ, fu luată di tată-su, avigl'itorlu-a hoarăl'eĭ, un îmbitător, care u-alasă dzăle

ntrezî singură cob acasă, cu un codru uscat di pînę, ş'cîndu v'inę apoi lipseaşte s'aravdă braţlu a luĭ greŭ, că u bătea... u bătea pînă cădea lişinată mpade. Ş'li arăvdă tute aiste mărata feată... li arăvda că avea nădia că tu unä zuă lipsea s'ascapă di bana aistă greao; era un altu suflit carę u părăgurisea... era vrutlu a l'eĭ Dina, care-l'ĭ zbura di ahăte orĭ di unä bană ma bună.. ma hărioasă.

La aiste s'minduĭa mărata feată tu aistă noaptę furtunoasă, ti aţea lăcrin'ile-l'ĭ cura vale pri faţă.

N'ĭază-noapte era tricută, nafoară nu s'videa s'cadă niţi un fulgu di neaŭă, vimtul era sclăvuit şi hoara durn'ĭa sum zăvonlu albu di neaŭă.

Feata lucra niea ningă foclu astes... ş'di nisumnată ţi ira, ocl'il'ĭ si ncl'idea greŭ, ma minduirle u turbura dipriună: cîte 'nă oară-l videa pi vrutlu-l'ĭ Dina diparte tu cîmpu, tut cu mintea la năsă... altă-oară l'i-avdza canda boaţea-l'ĭ dulţe cum u-acl'ima s'fugă... s'fugă diparte şi s'ascapă di bana greaŭă... Ş'cum s'minduĭa aşi îl'ĭ păru că avdzî naevea flueara al Dina; boaţea v'inea jiloasă din sus di cătră tu dzeană şi arăsuna muşat pîn' tu odă la năsă. S'cutrimură ca aspăreată, un arîs lişor l'i hărisi buzăle, ş'căzu curmată ningă vatra araţe...

Nafoară hoara arăsuna nica di cînticlu jilos di flueara al Dina, că era năs ţi cînta. Fugat dit cîmpu, imnă oare întrezî ş'ninte di apirită agĭumse strä hoară. Vru si s'ducă îndreptu ningă casa a li Vire, si-u părigurisească, că u ştĭa că-ĭ jilită, ma tată-su... aţel suflit arău, vrea-l duchea poate, şi-atumţea era ma arău ti Vira.

Ti aţea, cît agĭumse pi dzeană, cîntă dit flueară ninte cînticlu a lor vrut, cînticlu cu care u-acl'ima ş'veara la tăruşte. Aştiptă puţăn... Di cîtră casa a li Vire niţi un semnu, niţi 'nă boaţe, maşi 'nă lun'ină slabă s'videa năuntru. Vru s'cîntă ĭara... flueara l'ĭ păru aspartă, că nu scoate niţi unä boaţe. U-arucă tu neaŭă, şi-apoĭa lo s'cîntă cu gura cînticlu ţi-l cînta totuna Vira cîndu n'irdzea la tăruşte icä la fîntînă:

Feată, ocl'ĭu mărdzelat,
Vruta mea Armînă,
S'nu ti duţĭ, lea, amînat
Seara la fîntînă.

Că te-aşteaptă mulţ junarĭ,
Vrută, si-n'ĭ ti-arapă,
Că tu sirmi ti adarĭ,
Cîndu n'erdzi ntr'apă.

S'nu ma porţî, feată, 'n cor
Minduhiĭ, dubloane,
Că junarĭl'i de-a tăŭ dor
Fug jiliţ tu-axeane.

Ş'cîntă ahîntu jilos, ahîntu plînguros, că hoara întreagă s'cutrimură di n'ilă. Casile goale ş'tăcute s'diştiptară la aistă boaţe cunuscută, arăsunară plînguros... canda plîndzea şi-ele deadun cu năs. Şizu puţîn aştiptîndaluĭ. Duchea 'nă harao ficĭurească cîndu s'minduĭa că după puţîn va-s hibă aproape di vruta-l'ĭ, că va s'poată s'l'i-aşteargă lăcrin'ile... Ma chirolu canda azbura... după puţăn, di cătră tu apreasă, hărghia lipsea si-şĭ aspună frămtea-l'ĭ lun'inoasă. Dina li videa tute aiste, ti aţea nu aştiptă ma multu şi nchisi.

Chirolu era arcuros, ş'di oară-oară vimtul sufla cu vîrtute ş'lu agudea pi faţă; ma Dina triţea tăcut pit hoara chirdută tu ntunericlu ţi s'tinde ninte di hărghie. Agĭumtu ningă casa alăntuĭ avigl'itor, mutri pitu firidă: un foc mare ardea tu vatră şi avigl'itorĭl'i era teşĭ ningă năs.

Un cîne lu alătră, alîgă după năs şi apoĭ s'turnă ĭara ningă poartă. Dina triţea ninte... fără si-s toarnă năpoĭ... că vrea s'agĭungă cît cama agon'ĭa aclo, ti ĭu avea nchisită.

Alătrarea a cîniluĭ diştiptă pi avigl'itorl'i chirduţ di v'inlu ţi avea biută noaptea ntreagă. Duchiră că easte om xen în hoară. Lală-su a li Viri arăchi ţupata ş'nă bucată di zadă, şi s'astrapse nafoară. Aclo, vidzîndaluĭ neaŭa călcată — fără s'cl'ĭamă şi pri alanţă — alîgă cîtră casă-l'ĭ. Arcoarea di dimineaţă 'l diştiptă puţîn, îl'ĭ deade puteare.

Aproapę di casa a luĭ veade că s'minā 'nă umbră; s'apruche di năsă... Caplu-l'ĭ ngrica greŭ ca plĭumbu, cicĭoarle îl'ĭ trimura, mîn'ĭle să sculară cu puteare, ca fără vrearea a luĭ... tupoara căzu nghĭos, ş'după puţăn un trup lungu s'arucuti greŭ tu neaŭă, ĭar 'nă boaţe asteasă, murmură: „Ah, mi duşŭ?" Avigl'itorlu s'cutrimură di fricā... boaţea l'ĭ-era cunuscută; aistă lu feaţe s'duchească ma ghine fapta araŭă... Era ca chirdut, nu ştĭa ţi s'facă ş'dinăoară, cu ţupata tu mînă, cu mal'ĭotlu ş'cămeaşa di sîndze, alăgă acasă la năs·

Vira s'diştiptă ca aspăreată. Vidzîndaluĭ pi lală-su ncărcat di sîndze, scoasę un zghic... Năs sculă ţupata ş'gri agale:

— „Taţĭ... taţĭ că-l măcaĭ pi năs"...

Vira tăcu... ş'cu tute că nu putea s'achicăsească ţiva di tutę aiste, nu cutidză s'întreabă un zbor.

Avigl'itorlu, chirdut nica di v'inlu ţi avea biută, ş'ma multu di videarea a sîndziluĭ di pi cămeaşe ş'mal'ĭot.. nu putu s'şeadă ma multu, căzu tu ună cohe, şi dinăoară lu acăţă un somnu greŭ.. greŭ, după ahîte nopţî tricute cu beare ş'fără somnu.

Tu apreasă cripa hărghia. Casa ira cîtră tu surin şi era puţîn lun'inată. Mărata Vira ira ca tu altă lume; ţiva nu putea şi-şĭ aducă aminte, ţiva nu putea s'achicăsească di aţeale ţi s'fîţea dinvărliga-l'ĭ.

Nafoară· vintul arăsuna lungu... lungu ca ti cubil'e; Vira vru s'easă tu ubor, ma dinăcale, ca şirpitată, s'turnă năuntru, că aclo neaŭa era aroşe, şi-ună boaţe aspăroasă agĭundzea pîn la năsă. Şizu aşi năuntru ca mărmurisită; vrea s'plîngă ş'nu ştĭa trî ţe; vrea si s'minduĭască ş'nu ştĭa la ţi, că tute-l'ĭ părea mintite.

La 'nă parte hărchĭa lală-su greŭ tu somnu, şi aistă u-aspărea ma multu. Inşi nafoară, şi s'lo după urma sîndziluĭ. Aclo putu s'achicăsească tute cîte s'avea faptă: 'nă bară mare di sîndze, ş'tu năsă vrutlu-l'ĭ Dina, cu faţa nsus, şidea tes; scoasę un zghic subţîre... ş'căzu lişinată ningă năs.

Vintul lişor lă hărisi faţa... şi-l'ĭ plîmse... îl'ĭ plîmse

pi aişti doĭ tiniriĭ, pi aiste dao suflite căn'isite, curate ca di anghil'ĭ.

Hoara s'avea umplută di lun'ină. Dina cu Vira şidea teşĭ tu neaŭă, ĭar avigl'itorl'i durn'ĭa chirduţ tu somnu greŭ: suflit v'iŭ nu s'videa pi tu hoară. Vintul ahurhi s'bată cama araţe, fulgurĭ di neaŭă cădea di oară-oară pi faţa al Dina şi-a li Vire. Aistă u diştiptă puţăn, lo s'bată .. ş'diştiptă puţîn cîte puţîn pri Vira dit lişinlu greŭ. După puţîn lo s'bată... ş'dişcl'ise ocl'il'ĭ şi arsări ca şirpitată. S'duchea lişoară, cu puteare... cînta, striga... arădea cu lăcrin'ĭ cum nu avea faptă vîrnăoară tu bană-l'ĭ. Apoĭ, trăgîndaluĭ cu puteare pi Dina mortu, 'l duse 'n casă... lu alasă aclo, arăse .. strigă, cîntă şi inşi nafoară. Şi alăgă discuţă pit hoară... alăgă îndreptu la bisearică, trapse cu puteare cloputlu mare, canda vrea s'adună hoara întrĕagă ca s'plîngă pi vrutlu-l'ĭ Dina... La boaţea aistă, hoara arăsună jilos.. şi-apoĭ tăţearea s'timse ĭară....

Vira s'turnă acasă... cîntă, arăse... s'alăxi tu stran'ile nale şi inşi ĭară pit hoară...

Mărata feată.., era zurlă!

BUŞCUL

de *Vasile Papa-Ian*

Deadim la doaŭăli masurĭ şi mulile arujiră tră cunache. Discîrcăm.

Ţe laĭ virdeaţă! Ţ'era n'ilă s'calţi. Lilicile, ună boĭe, s'ti ngrochĭ năuntru; ĭarba, s'tradzĭ cu coasa. Cărvănarl'i nu călca 'n pade di haraŭă, l'arîdea faţa.

Aşi lă si-află: s'imnă el'ĭ pri pade noaptea tu ntuneric şi si s'tuchească n'ĭadză-veara tu soare, tu părjală. Trî nîşĭ calu easte năinte di fumeal'e, că di cal easte ligată bana

lor, a Armîn'ĭlor ; di pri el aşteaptă ahîte gure acasă, ca pul'i di-alîndură ; calu-l'ĭ poartă casa, el lu-alină veara munte, îl dipune tu-arniŭ. Tr'aestă, s'nu-l'ĭ puteare calu, ne

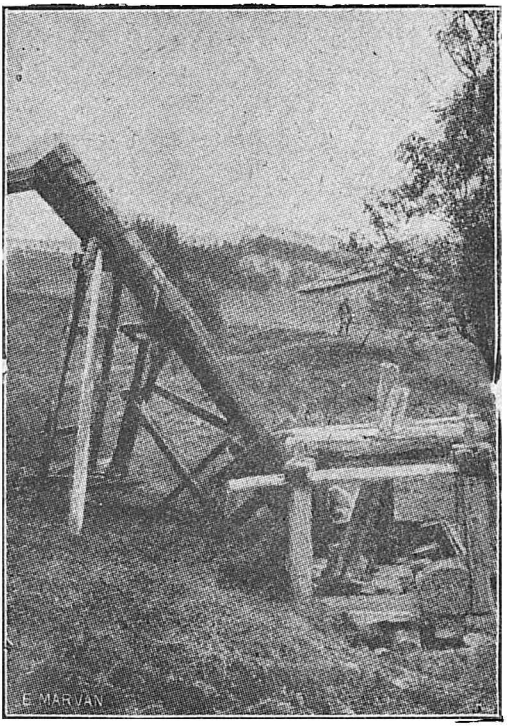

Fig. 29 — *„Bătal'e" sau „bătan'e", (piuă), unde, sub loviturile celor patru mari ciocane de lemn puse în mişcare de apă, se bat ţăsăturile de lînă.*

mîcă, ne bea ; cărvănarlu sta cripăt şi nvirinat, canda are mortul în casă.

De, laĭ Armîn'ĭ, de ! cripărle a caĭlor şi a oĭlor văbat, fărmaţile a li tutipută vă mîcă !

Era noaptea ; arîţimea nopţîlor di prumuveară tu munte i minută. Soţl'i-n'ĭ turna aştirnuminturĭle a caĭlor, mulile seantîvîlea, alte păştea ĭarbă. Eŭ, adunat gl'em tu tîmbare,

n'i-ahuleam mîn'ile di arcoare, că eram nica arud, aţea prumuveară aveam işită cu cal'i.

Auşlu Duca, a cuĭ nu-l'ĭ angrica vîrnăoară ş'nu ştĭa ţe va dzîcă leane, adunăună poală di cuculici, un brăţat de schin'ĭ, scoase păl'ĭuşlu ţe-l trădzea tu mănica di tîmbare, ascuturăună-oară şi anghè foclu. Buşiclu trapse nişte putridzîn'ĭ, trupurĭ di chin, şi le-arucă analtu.

Foclu se-aprease, fleaca se-anălţa ma mare diună boĭe, dugoara dădea di-aŭa ş'naparti di n'ardeam dinîinte; ghini ma tu plîtărĭ tăl'ĭam guvojdi.

Noĭ nă mîşcîturam ninga, cîndu tu plaĭlu di sternă seavdzîună tracă: ambîiră 'nă cărvane.

Cărvănarlu cînta dulţe cînticlu di jale a Aromînluĭ. Cĭulim urecl'ile.

— «Ţe-asculţî? Cărvanea al Ton, gri Buşică; nu cunuşteţ ţraca di *Gala*? Si-l'ĭ băneadză, livendă mulă are işită, araŭă mbăirare faţe!»

Auşlu Duca lăcrimă. La ţe s'minduĭa?

Ahtare easte inima a omluĭ:ună harfă ţe-acaţă si plîngă, ma badzĭ mîna pri cordzî. Gala al Ton l'ĭ-aduse aminte *Buşcul* a luĭ di vîrnă-oară; cînticlu a cărvănarluĭ îl'ĭ diştiptă dzîlile dit tinireaţă. Aşi suntu auşl'i. Di cîte orĭ 'şi-aduc aminte n'ĭatile, îl'ĭ l'ĭa parapunlu.

Ş'morţîl'ĭ vor plîndzeare cîndu sunt aduşĭ aminte. Dit creaştitlu aţilor opdzăţĭ şi-ahîţ di an'ĭ ţe-l'ĭ alghiră perlu şi-l'ĭ încusurară truplu, 'şi-arcă ocl'il'ĭ năpoĭ, tu largul cîmpu a banîl'eĭ, 'şi-adună minduirle slabe, neguroase, umflă cĭubuchea şi-acîţă:

— «E nipoate! Bună-ĭ Gala, ma ca Buşcul!... Buşcul a meŭ nu easte, chiru!... Gĭuneţli, murafetea aţiluĭ cal, greŭ lucru s'le-aĭbă altu. Boĭa, perlu, ungl'ĭa,... ţe-l'ĭ lipsea? Tute hărĭle le-avu. Căpuĭlu gurgul'itos, puĭlu mprostu, coada lungă pîn' di pade, percea speasă, caplu *cip*, canda era faptu cu mîna.

«Cîndu aruca cĭorlu, întreg căpitan! Lişoară-ĭ Gala;

ambairă, nu se-agĭoacă; ma Buşcul nu-avea soţ. Carea lu ncărcam şi-l'ĭ dam cale, nu mi durea caplu di grită, ca alţî cărvănarĭ. Cîte cărvăn'ĭ s'era nîinte di bandă, bandă le-alăsa pri tute năpoĭ. Lă scutea petali a mulilor.

«Ş'era dure caună-oară s'treacă pritună cale ca si-u ţînă minte trî totna.

«Tu-a Cărădăluĭ vrea nă chirdem, si se-aspună semnu cu noĭ. Trîşĭ Prişteanĭ, unâ ncîrcăm şi-apitrusi unâ negură groasă, ndisată, ţe doaŭă orĭ cu oara nu nă videam un cualantu. „După Buşcul", aurlară soţl'ĭ. „El ca s'nă scoată naparti, dem altu..."

«Ş'Buşcul, cu noĭma a luĭ, nă scoase!

«Tu chirolu a Larisîl'eĭ mi turnam di Sărună. Aveam cu mine maşĭ doaŭă-sute di lire, hisapea di cărvanea tută. Tricuĭ Vardarlu la punte şi-aproapea di budza di-arîŭ, năuntru tu arîgoz, arujiră cĭaşav alţî doĭ cal'ĭ. Aruji ş'Buşcul. Nu tricu multu şi doĭ circhejĭ, doĭ chisîgĭadz si zmulsiră ncălar, cu cordzîle tu mînă, ş'tu-apală se-alăsară, ca şainlu din dzeană, analtu pri mine. Buşcul lu-áveam urdzat ş'era pri trup. „*Ha*" l'ĭ fac 'nă oară, ş'nu s'vidzu! Azbuiră, canda avea peane.

«Iu s'mi-alăcheascâ duşman'ĭl'i!...

«Altă-oară, băgam cu soţl'i sare la Tuzlă. Loaĭ tilegraf di Verγĭa că tată-nĭu-ĭ greŭ lîndzit, dădea ş'loa dit aestă lume El trădzea punga, şi s'nu him tu moarte-l'ĭ, n'iaspărdzea casa. Cît aveam scoasă fumeĭle tu munte; era ninca prî Maĭŭ. Ncalic Buşcul ş'tră trei orĭ analtu agĭumşu la arîŭlu aţel marle, arîŭlu *Duna:* era budză cu budză. Nu triţea ş'căravea. Mi mintuescu ţe s'fac. Nu era tră stare. Mi-aurlu nuntru.

— „Iu n'erdzi, ore Avδil'ĭate! Nu ţ-u vreĭ bana?", mi strigă un Fărşirot văcar di la buĭata di Prodom.

«Maşĭ boaţea l'ĭ-avdzîĭ; nu-n'ĭ turnaĭ caplu, ahît av'isit eram. Tricuĭună mînică. Am alante doaŭă?

«Buşcul ţe dădea cap totuna, di aestă cale freadze năpoĭ. Il jurtuiĭ nîscînte ; el mîşcă fîrnul. 'Ş' hipse caplu pîn' di urecl'i tu apă, lu scoase, se-ascutură, aruji şi... sĭ ndisă. *Bluim !...* ş'nu nă vidzum. Nă mută apa. Calu, maşĭ caplu nafoară ; eŭ, canda şideam pri apă. Atumţea-l vidzuĭ ţe inimarcu era !

«*Tfff... fffî...* sufla di oară-oară. U tîl'ĭa apa ca varca. Eram tu mesi. Din dzeană aripidină, ca vimtul, un mare, un gros cucĭub di fag. Buşcul stă, 'l mutreaşte, ş'ca omlu ţe se-afireaşte di cheatră, aştiptă di tricu cucĭublu şi-apoĭa s'mină dit loc.

«N'arucăm dinaparte. Dipuşŭ, 'l luaĭ di guşe ca pri-un frate şi-l băşeaĭ tu frunte.

«Ahtărĭ cal'ĭ nu se-acumpără cu paradz. Nu că avea sîltînate tu imnat i tu ambăirare, ma 'şĭ păşteaună păştearĕ, că nu-n'ĭ alăsa vîrnăoară mulile agĭune. Ţe ? vrea sta se-adună ĭarbă tîrîtă, ţarţaraclu, chidinuşlu, ca alţî cal'ĭ ! S'l'i-alghea di foame ocl'il'ĭ ş'vîrnăoară nu băga caplu 'n padĕ. Se-aspindzura ca capra tu chetri, s'dipunea ca aricĭlu tu văl'ĭurĭ, tu creacurĭ ca se-află oardzîle, brîzn'eaŭa, tufa cu cipet».

— «Şi-alţî am avdzîtă tra s'lu-alavdă Buşcul, gri Buşică ţe si ncl'ina cu ţigara 'n gură. Di ĭu lu-agudişĭ ahtare cal ?».

— «Lu-aveam di trîşĭ Dubniţă, tu Vurgărie, di la Simlu, un aromîn di Mulovişte ţe ţînea hane. Tu-aţel'ĭ an'ĭ făţeam cărvane, nu şicae. Prumuveara, ună discărcam fumeĭle tu munte. n'arăchĭam cal'i şi ĭu nă videa ocl'il'ĭ : Ianina, Ghĭorgea, Bitule, Perlep, tu Vurgărie, tu Serbie, Bosna,... tute a noastre era. Multe locurĭ videam, cîsîbadz alăgam ; cu soi-soi di oamin'ĭ avèam s'făţem ; tr'aţea, di tute limbile ştĭam

«Am bana ! Ţe laĭ bană di beŭ ! Bujanile nidistupate nu s'gulea di v'in. Tu aţel chiro nu ştĭam mas : al'ĭurea n'afla dzua, al'ĭurea noaptea. Nu nă se-aura vîrnăoară. Di cum işi

aestă pondă cale di her, nă si tăl'ĭară mîn'île a noaŭă, Armîn'îlor.

«Și scunghi bana, nipoate; criscură cripărle. Cĭurutipsi lumea, cĭurutipsiră ş'prăvdzîle!...»

DIT XEANE

de *Nacu Scrima*

Analt, livend şi scuturat,
Ca brad vîrtos di munte,
Triţea un tinir Pirvul'ĭat
Călare pri un aγru at,
Cu perlu neale arucat
Pi după alba frunte.

Eara-alîxit şi-armătusit,
Ca-aţel'ĭ ţe v'in dit xeane;
Un gĭone-avut şi zilipsit,
Ahît muşeat eara ş'prîpsit,
Părea un anghil zuγrăpsit,
Un anghil fîră peane.

Tu mîna ndreaptă anvîrtea
'Nă veargă di flurie,
Cu nîsă Bal'îlu zîpîtea
Ş'cu dulţe zboare 'l dizn'îrda:
— „O, du-mi Bal'ĭŭ, nădia mea,
Acasă cama 'n v'ie.

„Ascultă, Bal'ĭo, dorlu-a meŭ,
Azboară, fudzĭ ca vimtu,
Şi du-mi ĭar tu loclu a meŭ,
Di hoara mea azĭ n'i-easte-arăŭ,
Că suntu an'ĭ di cîndu eŭ
Di dorlu-l'ĭ escu-azvimtu!

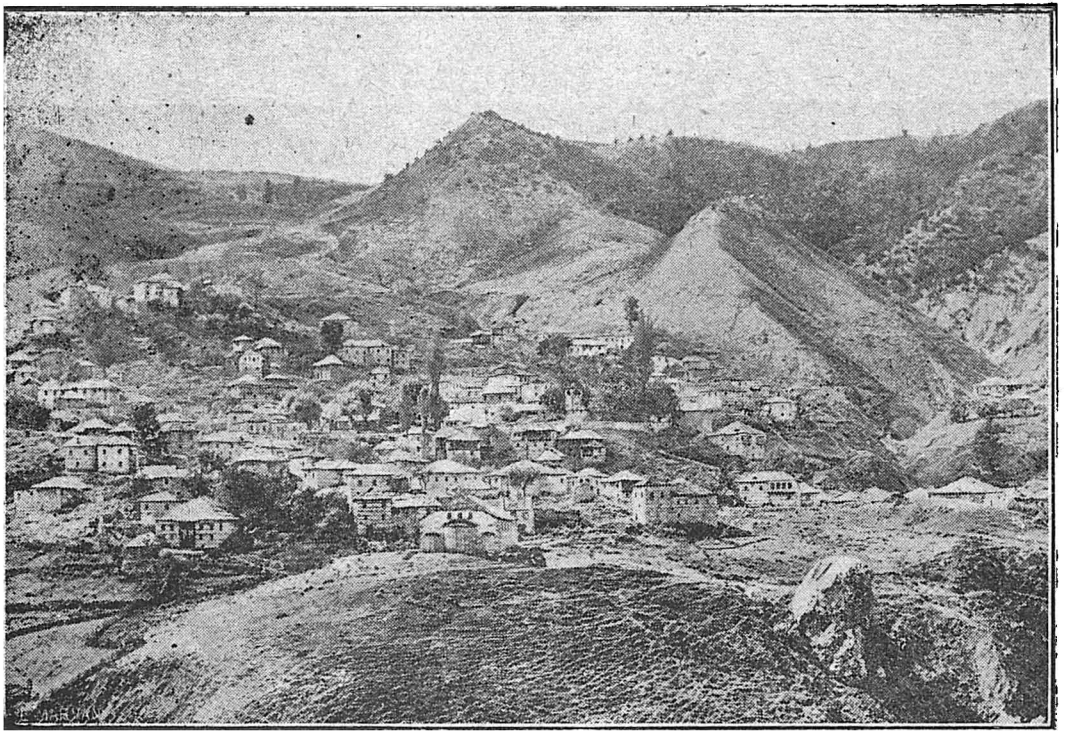

Fig. 30. — *Perivole, una din eroicele comune ale Pindului. Ca şi din Avdela, şi din Perivole au roit în Peninsula Balcanică, sub vitregia nemiloasă a soartei, numeroase familii, înfiinţînd noui comune.*

www.dacoromanica.ro

„Şi suntu an'ĭ di cîndu, vaĭ!
Fudziĭ di la părinţî,
Di cîndu dzuă bună n'ĭ loaĭ
Di la pădure, munţ şi plaĭŭ,
Şi di la ocl'ĭul dulţe ş'laĭŭ
Ţe mi scutea dit minţî".

Aeste Baĭlu cum avdza
Vrea loclu si-l disică;
Sărea în sus şi arujea,
Cu dinţîl'ĭ fîrnul 'şi-l muşca,
Ca vimt apoĭa ndrept u loa
Prit' mealurĭ fîr' di frică.

Tricu pădurĭ, tricu cîmpiĭ,
Şi munţ şi ape multe,
Şi-avute locurĭ şi irn'iĭ,
Călive, horĭ şi-apulitiĭ,
Şi muşiteţ turliĭ, turliĭ
In cale-l'ĭ aştirnute.

Cu oară-agĭumse asudat
La-a hoarîl'eĭ fîntînă.
Dipuse gĭonile muşeat,
Di-ahîtă cale greŭ curmat,
Pri Baĭlu-a luĭ niadăpat
S'lu-adapă cu-a luĭ mînă.

Ma cît dipune ĭa-l că da
Cu ocl'il'ĭ di-unã-Armînă,
'Nă tiniră ţe si părea
Cădzută steăŭă, nu-alt ţiva;
Şi nîsă poate va s'eara
A şoputuluĭ dzînă.

Purta pri perlu-l'ĭ disp'ătit
Şimie arucată ;
Avea un ocl'ĭu laĭŭ, ɣrîpsit,
Şi-un dulţe graĭŭ, jilos, tuchit,
Şi truplu-a l'eĭ tut zuɣrăpsit,
Ca din cundil'ĭŭ adrată.

Cu apă vasile-şĭ umplea
Cînd gĭonile îl'ĭ oară :
— „Lea, bună-ţ dzuă, feata mea"
— „Ambar s'ţî hibă ş'calea ta",
Muşeata nîsă l'ĭ-u turnă,
Şi-apleacă ocl'il'ĭ tr'oară.

— „Muşeată, dă-n'ĭ, cara si vreĭ,
'Nă chică di-apă-araţe,
Că suntu dzîle, dzîle treĭ
Di cîndu apă 'n ocl'i-a meĭ
Tu-aeşţî munţ analţ şi greĭ
Cu greŭ dininte-n'ĭ treaţe".

Di-un' oară pocĭlu mută ea
Şi-a gĭoniluĭ îl tinde :
— „L'ía, gĭone, pocĭlu, l'ĭa di bea
Şi-astindze marea seate-a ta,
Ş'fîrmaţe, doruri agîrşea
Di asîndzî nĭinte".

Cu seate gĭonile surghi
Dit pocĭlu-aţel muşeatlu ;
La feata dulţe-apoĭ mutri,
Ma dĭunăoară s'lĭhtîrsi,
Năpoĭ, 'nă jgl'ĭoată arsări
Di ţe-şĭ vidzu maratlu.

Pri dzeana featil'eĭ gĭuca
De-asime lăcrimeale,
Ş'lişor pri faţă-alunica,
Şi faţa-l'ĭ albă l'ĭ-u spila,
Ma ocl'il'ĭ dulţe nγilicea ;
Sirin'ĭ ca doaŭă steale.

— „Ţe-s, feată, ocl'il'ĭ lîcrîmaţ ?
Ţe aĭ di plîndzĭ, muşeată ?
Ţe-ĭ dorlu-amar tu care baţ ?
Muriră poate-a tăĭ maraţ
Părinţ, surărĭ şi a tăĭ fraţ,
Şi poate fara-ţ toată ?"

— „Nu, gĭone, nu ! A meĭ părinţ
Băneadză şi sunt ghine,
Şi fraţl'i-a meĭ aţel'ĭ cu minţ,
Muşeaţ şi-analţ, ca nişte prinţ,
Ţe-acaţă foclu cu-a lor dinţ,
Ca-aslan'ĭ sta ningă mine !

„Ş'di vedz că plîng, nu plîng trî el'ĭ,
Ţi plîng lîita-n'ĭ n'ĭră,
A meale n'ĭate şi-an'ĭl'i-a meĭ
Ţe fură-amarĭ şi multu greĭ,
Di cînd un gĭone cu-ocl'i lăĭ
Ţe-arca, ca foclu, piră,

„Cu-a luĭ mutrită ş'cu-a luĭ graĭŭ
N'i-işi di n'ică 'n cale ;
Analt ca bradlu di strî plaĭŭ,
Muşeat, sirin, ca meslu Maĭŭ,
Cu dzeana traptă, perlu laĭŭ,
Ţe-l'ĭ cade neale-neale.

„Cîndu-l vidzuĭ, eŭ lu-arîsiĭ,
Duchiĭ di tru-aţea oară
Că fîr' di nîs eŭ cu-aţel'ĭ v'iĭ —
Di-ahîntu mult ţe-l zilipsiĭ, —
Nu pot s'bînedz, tr'aţea mutriĭ,
Dit mînă s'nu-n'ĭ azboară.

„Şi noĭ nă lom şi fum dadun
Un an maşĭ — ah ţe dulţe ! —
Ma ţe u vreĭ, că nu ştiŭ cum,
Fudzi . Cătr'ĭu?.. nu pot s'ţ'aspun ;
Şi dospraţĭ de-an'ĭ de-atumţea sun,
Şi-aminte nu n'aduţe !"

— „Eŭ pri-a tăŭ gĭone-l cunuscuĭ,
Şain cu scrise peane ;
Şi oaspe scumpu eŭ îl'ĭ fuĭ,
Şi multu... ca pri-un frate-l vruĭ ;
Ma scrisă-l'ĭ ſu tu n'ira luĭ
Tra s'moară-aclo, tu xeane..

„Tu. oara cîndu el murea
'L ţîneam cu dor în braţă.
Maratlu nîs !.. tut ma plîndzea,
Pri tine-aminte ti-aduţea,
Şi tut di tine n'i zbura
Cu lăcrin'ĭle pri· faţă.

„Iar cînd muri lu mprumutaĭ
Cu savan şi cu ţeară ;
Muşeat murminte l'i-anălţaĭ,
Şi grîn şi colivă l'ĭ-adraĭ,
Ma tute dzîse s'n'i li daĭ
Cara s'mi torn vîrn'oară".

Di ndzeană ţerlu si s'surpa
Pi loc si-u-apitrusească,
Şi loclu n doaŭă ca s'cripa
Pri nîsă v'iĭ si-u ngl'ită, —
Ahît arăŭ nu vrea-l'ĭ eara
Şi dor nu vrea s'duchească.

Cu zboarile ţe l'i li gri
A l'eĭ xinitimenlu,
Ca ţeara, corba, ngălbini,
'L'ĭ v'inea arăŭ, ma s'dînîsi
Liita ea, că — s'mindui
Că-avea dininte-l'ĭ xenlu.

Şi-l'ĭ dzîse: — „Ţe lu mprumutaşĭ
Şi tute ţe l'ĭ-aĭ dată, —
Că n'ira vru di ti turnaşĭ
Ş'pri mine 'n cale că mi-aflaşĭ—
Eŭ va-ţ li daŭ, că-aţea ţe-adraşĭ
Lipseaşte se-aĭbă plată".

— „Şi tut atumţea cînd murea
N'ĭ cîftă ună băşeare;
Şi eŭ l'ĭ-u ded, că el dzîţea:
«Cara si fudzĭ, treţĭ pri la ea
Şi caftă-l'ĭ dzî-l'ĭ trî numa mea,
Si-ţ da ţe ţ'am trî dare»".

— „Băşeare, gĭone, maca-ţ lo,
Ti toarnă di l'ĭ-u caftă!"
— „Muşeată, eŭ hiŭ gĭonle-a tăŭ;
Cu cheptul plin di asimco
Mi tornu asîndz eŭ de-aclo
Tr'aţea ţe tut mi-aşteaptă".

— „Ma easte-aşi cum tine-aspun'ĭ,
Un sèmnu dzî-n'ĭ de-acasă!"
— „La poarta-ţ mare sun doĭ prun'ĭ,
Ş'la scară,-aşi cum ti dipun'ĭ,
'N andreapta sun doaŭă curun'í
Di trandafilă teasă".

— „Vîrn'oară poate ţiritor
Te-aĭ faptă ş'li-aĭ vidzută;
Ma cara s'esti-a meŭ gĭunar,
A meŭ luţeafir şi l'ĭundar,
Ca s'poţ aspune-n'ĭ tine ĭar
Un semn di mine tută".

— „Pri cheptul ţe n'ĭ-andupiram
Eŭ caplu trî nghisare,
Pri guşea ţe u dizn'irdam
Şi 'n perlu-aţel ţe n'i ngrupam
Eŭ faţa albă di-ţ furam
Din gura ta băşeare;

„Nu va si ştiŭ ţe seamne-avea
Ş'mistirĭile ţe-ascundu?...
Pri sinlu-a tăŭ ţîn minte-eara
Un pul'ĭŭ adrat di mîna mea,
Că-aşi-n'ĭ pare că ti-arîsea,
Tu dizn'irdărĭ s'te-afundu".

El ghine zborlu nu biţi,
Cînd nîsă, ca şainâ,
La sinlu-a luĭ si sîlîghi,
Di guşe tr'oară lu-arăchi,
Şi vrearea ntreagă-l'ĭ dizvăli,
Şi dorlu ţi-u dirină.

Iar el di-un'oară u-arăchi,
Cu dor u strease 'n braţă;
Ş'apoĭ cu nîsă arsîri
Pri Băĭlu-a luĭ ţe aruji,
Că ş'el maratlu-achicăsi
A domnu-suĭ ghineaţă...

Şi Baĭlu tora ma lişor
Cu dol'i nîşĭ azboară,
Cum puĭlu-azboară sun nior,
Şi-l'ĭ duţi mplin'ĭ di multu dor,
Îl'ĭ duţi ĭar tu loclu-a lor,
Îl'ĭ duţe tu-a lor hoară.

LILICEA PIRISTERÎL'EI

de *P. Vulcan*

Piristeră sor',
Ma s'lu vedz ĭu-va,
Ntreabă-l di l'i-u dor
Ş'disi nîs mi va.

Dzî-l'ĭ s'dipună tr'oar'
Şarcuveţl'i, lea;
Oară-l'ĭ „cale-ambar",
S'v'ină tra s'mi l'ĭa.

'N dzeană ma s'lu vedz,
Cĭucĭură-l'ĭ aşi:
„Du-te di u vedz,
Că se-apilpisi".

Spune-l'ĭ, sora mĕa,
Noaptĕa ţe tricu
Vruta luĭ plîndzĕa,
V'is urît avu.

MUSICĂ POPORANĂ AROMÎNEASCĂ

In anul şcolar 1921—1922, în cursul pe care l-am ţinut la Facultatea de Litere din Bucureşti ca suplinitor al savantului profesor Ovid Densusianu, titularul catedrei de Filologie Romanică, am relevat importanţa *muzicei*, formulîndu-mi astfel o convingere pe care mi-o menţin şi astăzi. Dat fiind tocmai această importanţă a muzicei pentru studiile cărora această *Antologie Aromânească* are pretenţia de a se adresa, am socotit necesar lucru ca, după partea literară a acestei lucrări, să urmeze un număr cît de redus de cîntece, de arii muzicale aromîneşti, culese din sînul poporului; aceasta cu atît mai mult, cu cît capitolul pe care ni-l oferă *muzica* — şi în directă legătură cu ea trebue relevată hora, dansul — poate aduce lumină preţioasă pentru anumite probleme etno-filologice, cum sînt, bunăoară, cele privitoare chiar la epoca şi teritoriul de formaţiune a limbei şi neamului romînesc nord - şi sud-danubian.

Nu e locul ca să relevez aci caracteristicile muzicei aromîne, cu atît mai puţin conclusiile ce s'ar putea trage din studierea ei. Insă, pentru o mai uşoară şi mai bună cunoaştere a ei relevez faptul că în cele mai multe bucăţi ce urmează avem a face cu o măsură neobişnuită, cu $^{7}/_{8}$, — măsură care e aproape generală în muzica Aromînilor. Ea se bate în trei timpi, ca şi măsura de $^{3}/_{4}$, cu singura deosebire că primul timp e compus din trei optimi şi are, prin urmare, durata unui timp şi jumătate din măsura $^{3}/_{4}$, iar ceilalţi doi timpi au durata obişnuită a timpilor 2 şi 3 din măsura $^{3}/_{4}$.

Primele şease *cîntece* sînt culese şi notate de valorosul profesor aromîn *I. Caranica*. Spre deosebire de întreaga clasă aproape a maeştrilor romîni care nici nu se gîndesc măcar să strîngă folklorul musical poporan, necum să-l studieze, — I. Caranica, absolvent al Conservatorului de Musică (Canto, Armonie, Solfegii şi Teorie) din Bucureşti, în scurtul timp în care a funcţionat ca profesor de musică la liceul romîn din Bitolia (1907—1912), a reuşit să formeze o preţioasă colecţie inedită de melodii poporane aromîneşti, dintre care multe sînt armonisate pentru coruri bărbăteşti şi mixte, iar unele din ele aranjate pentru *potpourri*-uri.

Născut la 7 Octombre 1882, astăzi I. Caranica ocupă din 1919 catedra de musică din Turda.

I.

MORI LAI DZEANĂ

Cîntec cules şi notat de *I. Caranica*

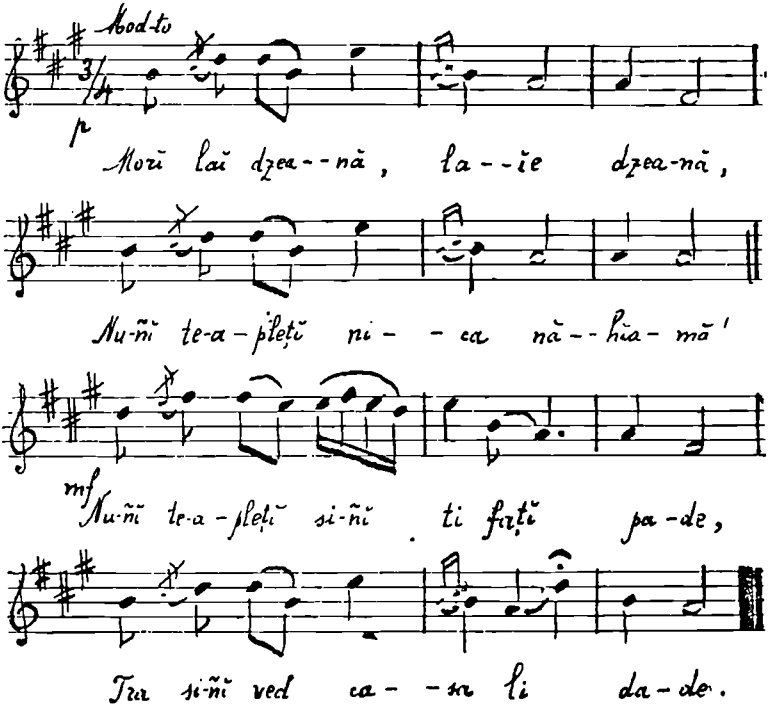

Morĭ laĭ dzeană, laĭe dzeană,
Nu-n'ĭ te-apleţĭ nica năhĭamă?
Nu-n'ĭ te-apleţĭ si-n'ĭ ti faţĭ pade,
Tra si-n'ĭ ved casa li dade?

(Pentru restul poesiei, vezi *Cînticlu a xinitluĭ*, pag. 46)

II.

A LAI MUNTE-ANALTU

Cîntec cules şi notat de *I. Caranica*

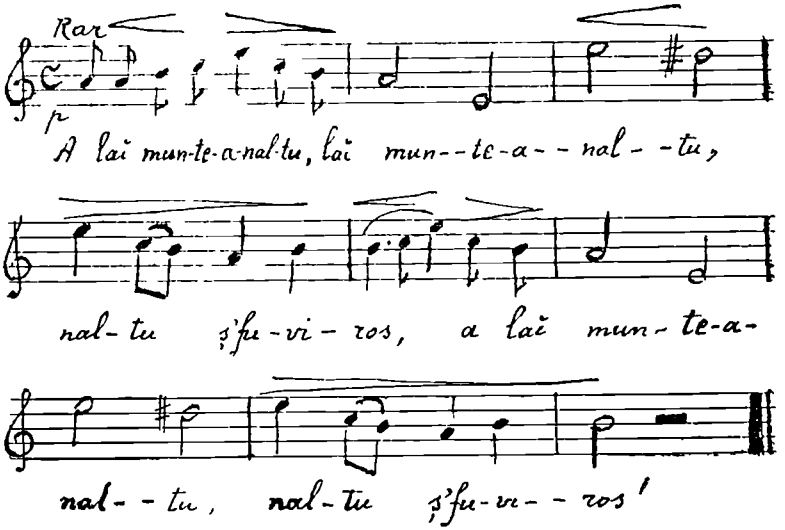

A laĭ munte-analtu,
Naltu ş'fuviros!
A lea ş'după munte
Ş'nă livade vearde.
A lea ş'tu livade
Şi-un gutun'ĭŭ analtu
A lea sun gutun'íu,
'Nă fîntînă-araţe;
A lea mi-aplicaĭ
Si-n'ĭ beaŭ apă-araţe.
A lea n'i-arăţiĭ
Şi-n'ĭ plivritusiĭ.

III.

A LEA N'I NCHISII

Cîntec cules şi notat de *I. Caranica*

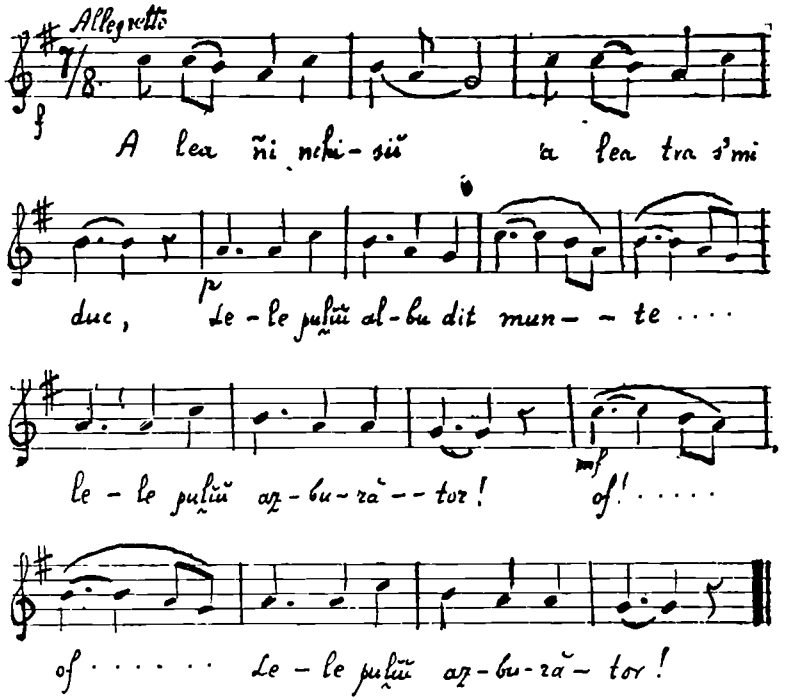

A lea n'i nchisiĭ tra si mi duc,
Lele pul'ĭŭ albu dit munte,
Lele pul'ĭŭ azburător. } 1
A lea 'n hoara mea tra si mi duc,
Lele pul'ĭŭ albu dit munte,
Lele pul'ĭŭ azburător. } 1

1. Refren. Exclamaţia *a lea* de la începutul versului se întrebuinţează cînd poesia e cîntată.

N'i nchisiĭ la tată-n'ĭŭ,
Vimtu mare îşĭ trădzea.
N'i nchisiĭ la dada mea,
Ploaĭe ş'grindină dădea.
N'i nchisiĭ la sora mea,
Chiamete si făţea.
N'i nchisiĭ la vruta mea,
Soare ş'muşiteaţă-ira.

IV.

NU VA DADA S'MI MĂRITĂ

Cîntec cules şi notat de *I. Caranica*

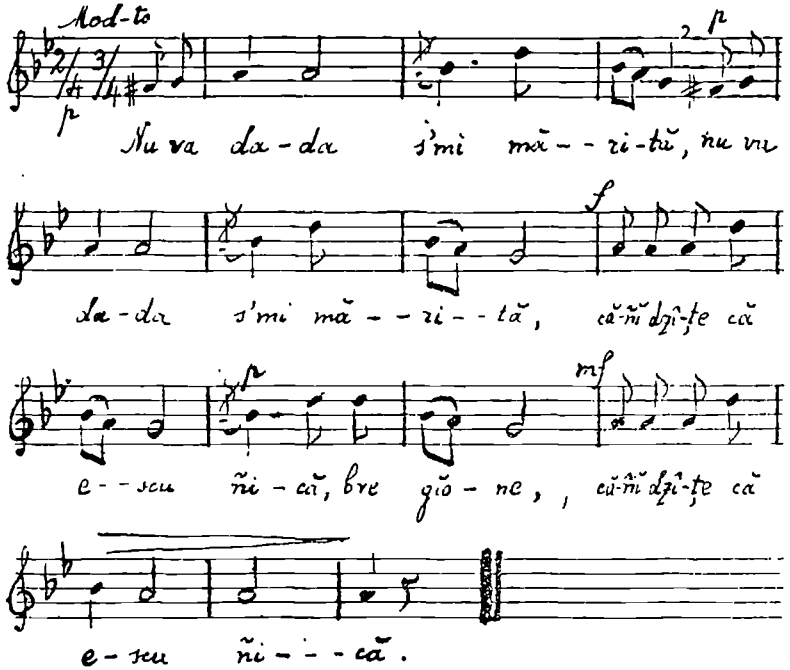

Nu va dada s'mi mărită,
Că-n'ĭ dzîţe că escu n'ică,
N'ică, n'ică di nao an'ĭ;
Di nao an'ĭ călcaĭ tu dzaţe,
Şi-altă dada nu-şĭ ma faţe.
Şi-eŭ pi dimîndat mi feaţe:
Naltă, naltă, ca fidanea,
Albă-aroşe ca mirgeanea,
Carĭ mi l'ĭa va-şĭ treacă bană.

V.

NAθEMA-Ţ MĂ-TA, MOI FEATA

Cîntec cules şi notat de *I. Caranica*

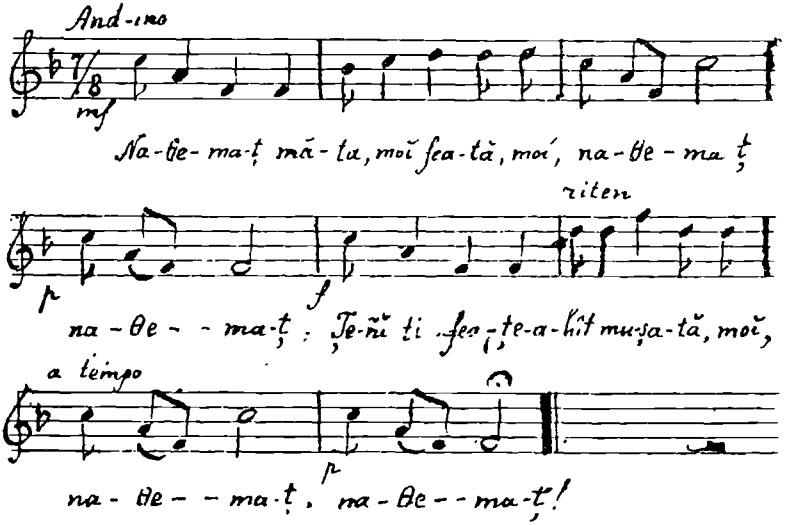

— Naθima-ţ mă-ta, moĭ feată,
naθema-ţ, năθemaţ (*refren*)
Ţe-n'ĭ ti feaţe-ahît muşeată,
Di-n'ĭ arcaĭ ocl'il'ĭ pri tine,
Di-n'ĭ mi cildisiĭ di minte,
Di-n'ĭ si dusiră-oĭle tu-agru
Şi-n'ĭ curmară mare zn'ie :
Caθe n'el şi-unã mînată,
Caθe oaĭe şi-un mînucl'íu
Şi birbeclu 'nă căpiţă.
— Taţĭ, laĭ gĭone, taţĭ, nu creapă :
Tută cheardirea ţe feaţişĭ
Mpartu 'n doaŭă părţî tine :
Gĭumitate-alasă-a n'ia,
Giumitate ţîne tine.

VI

CÎNTICLU AL LICEA

Cîntec cules şi notat de *I. Caranica*

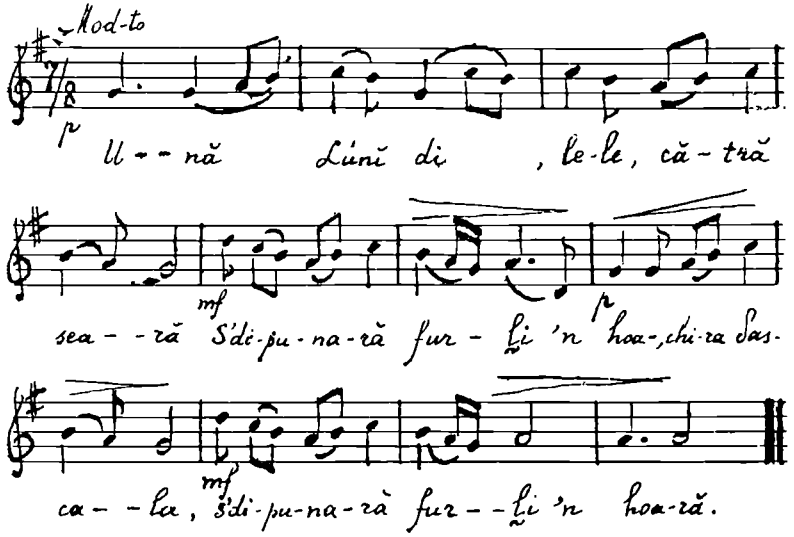

Ună Lunĭ, di cătră seară,
S'dipunară furl'i 'n hoară,
Multe tufechĭ 'şi-aminară,
Daŭle horĭ s'cutrimburară,
Casa-al Licea-anvîrligară,
Laĭa poartă u discară,
Nuntru tu ubor intrară,
Ľĭorγi-al Licea 'l diştiptară,
Tu păduri cu nîşĭ îl loară
Ş'cu curşume 'l vătămară.
V'iniră pîn' tu ubor, —
Ţal Ľĭurgachĭ cu caplu gol;

Se-alinară pîn' pi scară, —
Ţal Ţiurgachi tu gîupă goală;
Se-alinară pi cirdache, —
Ţiurgachi cu tifterle mpade;
Se-alinară piste-avlie, —
L'i-al Ţiurgachi l'i căzu milie.

Notă. — Cîntecul e format din două versuri. Primele două versuri cîntate, se reia versul al doilea, ca împreună cu al treilea să formeze cîntecul, şi aşa mai departe. Cînd se cîntă, după primele patru silabe ale primului vers se adaugă exclamaţia *lele;* iar la al doilea, după cele şeapte silabe, se adaugă: *chira ßascala,* după care se repetă apoi versul întreg. Ex.:

Multe tufechi, *lele,* 'şi-aminară,
Doaŭle horî s'cutrimbura-, *chira ßascala,*
Doaŭle horî s'cutrimburară.

In comunele din Pind cîntecul acesta se şi joacă, fiind însă numai horă *bărbătească.*

VII.

CÎNTICLU AL GIORGIA

Cîntec cules şi notat de *Tache Papahagi*

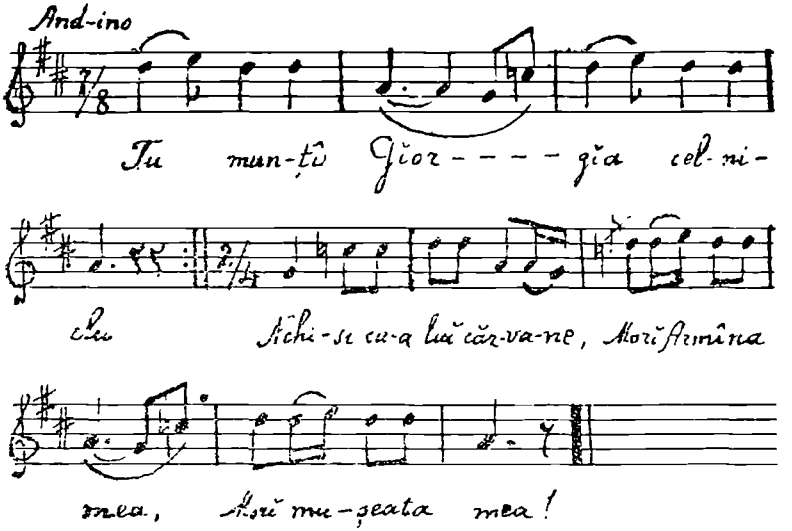

Tr'acasă Giorgia èmburlu
Nchisi cu-a luĭ cărvane,
Morĭ Armîna mea,
Morĭ muşeata mea } 1
Cărvane ntreagă di mulărĭ,
Di patrudzăţĭ di mule.
Căvală scoate-anifurlu
Priună hrisu-mulă.
El v'ine di trîşĭ lanină
Si s'ducă nclo, Sărună;

1 Refren ce se repetă după fiecare două versuri atunci cînd poesia e cîntată.

Şi 'n cale-astal'e Arbineşĭ,
'Nă bluche di Ianiţarĭ.
— „Pridă-te,-Armîne, cama tr'oar',
Cu tută hrisu-mulă !...“
Nigrit nica fu zborlu greŭ
Şi Gĭorgĭa cade mpade : —
Cărvanea tută aruji,
Cu tută hrisu-mulă,
Di s'trunduiră munţîl'ĭ toţ,
Pitrumţ di dor şi jale.

Notă. — Cîntecul acesta e o horă comunală, *„cor di hoară“* (vezi Fig. 15), horă formată din zeci, şi, de cele mai multe ori, din sute de oameni. In fruntea horei sînt bătrînii, după cari urmează bărbaţii şi tinerii. Imediat după aceştia, şi toţi prinşi de mîni, urmează sexul feminin, tot după vîrstă şi rang, în coadă urmînd fetiţele. Dacă sînt prea mulţi, atunci în interiorul acestei hore se formează un al doilea rînd de horă, *diplă di cor* (vezi pag. 304, rîndul 16), a cărei frunte să fie la nivel cu prima.

Pentru cîntat — fiindcă hora se joacă cîntînd din gură —, primul rînd de horă se împarte în echipe de bărbaţi şi femei, care cîntă rînd pe rînd cîntecul, iar întreaga masă de oameni prinşi în „cor“ încep să se mişte cadenţat şi lin, ca suprafaţa unei mări ondulate grav şi liniştit.

VIII.

CÎNTICLU AL SULIMAN-AGA

Cîntec cules şi notat de *Tache Papahagi*

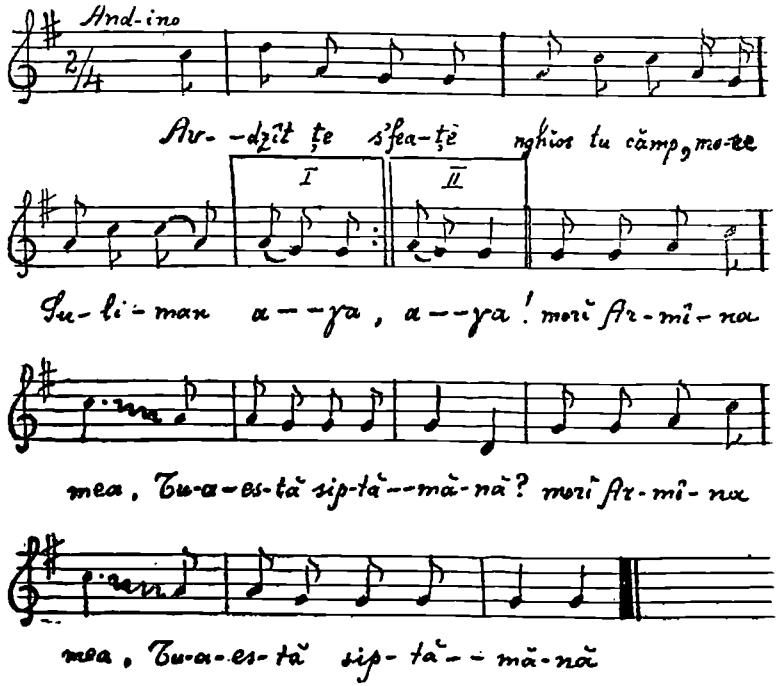

1. Avdzîţ ţe s'faţe nghĭos, tu cămp,
More Suliman-aga,
Morĭ Armîna mea! } 1
Tu aestă siptămînă ?
3. Si bate-Armînlu Cacĭandonĭ
Cu Turcul dipriună.

1 Refren care se repetă după fiecare din versurile: 1, 3, 5, 7, 9, 11, 13, atunci cînd poesia e cîntată.

5. — „Laĭ Suliman, alasă-te,
Di polim tradze mînă,
7. Tra si se-aştearnă pulbirea
Şi-andara si s'scrupseascâ,
9. S'nă misurăm ascherea-nă,
S'videm cîţ aŭ căzută".
11. Misură Turţil'ĭ trei orĭ:
Lipsescu trei n'il'e;
13. Misură-apoĭa ş'Cacĭandonĭ:
L'ĭ lipsescu trei inşi.

Notă. — Cele relevate în *Nota* de la pag. 366 se aplică deopotrivă şi celorlalte două bucăţi următoare: VIII şi IX.

De observat încă aci că aceste trei *Cîntece* (VII, VIII şi IX), în afară de multe alte pe care nu le-am putut da aci, se cîntă şi se joacă în aceleaşi împrejurări, şi anume în zile de sărbători mari (bîlciuri) din timpul verei. După ce serviciul religios din biserică e terminat, atunci lumea se prinde în horă care se învîrteşte în jurul bisericei sau în apropierea imediată a bisericei în care s'a oficiat, pe un loc viran, în timp ce restul poporului care nu joacă se aşează în amfiteatru pe pantele din jurul horei. Cel care e în fruntea horei, (*ţe tradzi corlu*), învîrteşte, de obicei, în mîna dreaptă o batistă, fluturînd-o în aer atunci cînd cadenţa horei cere.

De mai relevat aci încă ceva: întrucît horile acestea se ţin de obicei în apropierea secularelor păduri de pini giganţi care sînt veşnic în murmur plin de mister de vitejie haiducească, şi cum însăşi musica armonisează în plin cu măreţia lină, cadenţată a mişcărilor horei, — impresia pe care ţi-o dă o asemenea privelişte, în afară de caracterul ei eminamente patriarhal, e plină de gravitate clasică, fără a-i lipsi totuşi poesia.

IX.

CÎNTICLU AL IANI AL BUCUVALĂ

Cîntec cules şi notat de *Tache Papahagi*

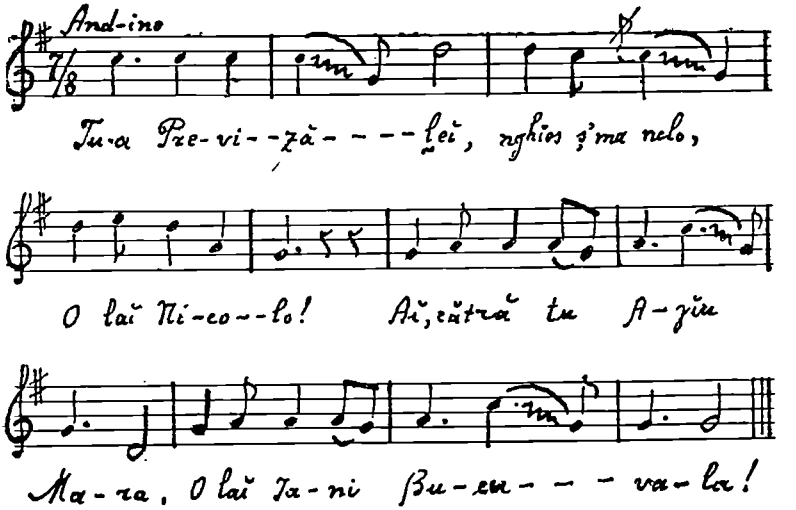

1. Tu-a Previzăl'eĭ nghĭos, ş'ma nclo,
   O laĭ Nicolò ![1]
   Cătră tu Aγĭu-Mara,
   O laĭ Iani Bucuvală ![2]
3. S'nă duţim noaptea si călcăm
   Al Nicolo pălate,

1 Refren care se repetă după fiecare din versurile: 1, 3, 5, 7, 9, atunci când poesia e cântată.

2 Refren care se repetă după versurile: 2, 4, 6, 8, 10.

5. Tra s'lom aveare, s'lom flurii,
Si-l'ĭ lom şi asimcadzl'i;
7. Si-l'ĭ lom apoĭ şi nveasta luĭ,
Dadun cu ficĭuriclu-l'ĭ.
9. S'nă ţem tu munţ şi s'l'i-aspărdzem,
Înghĭos, cătră-Aγĭu-Mara.

Notă. — Cînd poesia e cîntată — deci şi dansată, — în capul versurilor: 2, 4, 6. 8, 10 se întrebuinţează o interjecţiune monosilabică, cum e: *aĭ*, *morĭ*, etc.

X.

COR DI NVEASTĂ NOAUĂ

Arie culeasă şi notată de *Tache Papahagi*

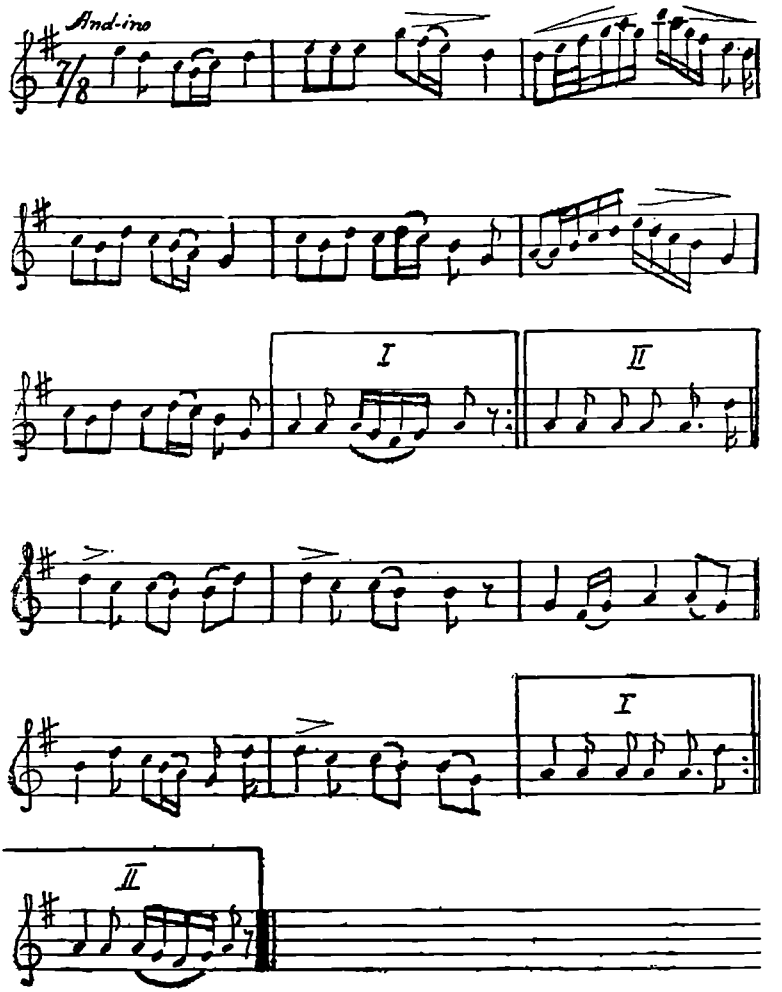

XI.

CÎNTICLU A NUNLUI

Arie culeasă şi notată de *Tache Papahagi*

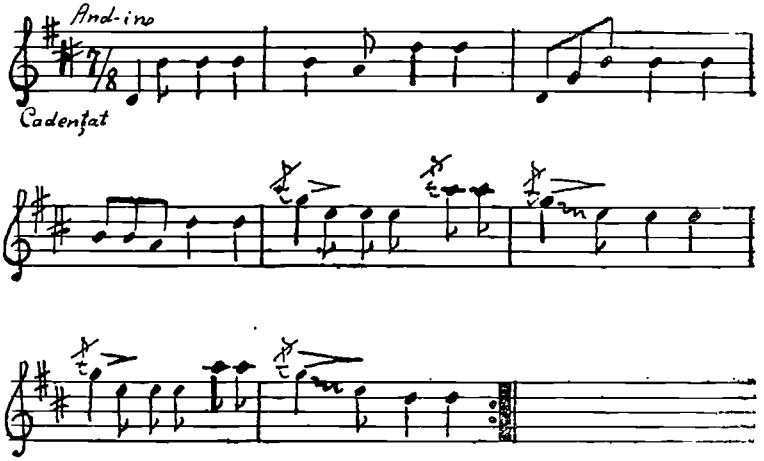

Notă. — Ultimele două arii (*X* şi *XI*) fac parte din musica instrumentală; prima e pentru dans femeiesc şi a doua pentru dans bărbătesc. Amîndouă se cîntă astfel: intr'un grup de lăutari e o vioară primă care execută melodia; cealaltă sau celelalte viori secondează. Din acest grup de lăutari nu se poate să lipsească daireaua (*tîmbărălu*) care, ca şi pianul sau contrabasul în ansambluri instrumentale, dă horei întregi ritmul măsurei, al cînteculuí (ariei), atingind puternic primul timp al fiecărei măsuri. In afară de dairea *(dîirè)*, poate să figureze şi *dăul'ĭa* (un fel de tambura).

Prima bucată e *aria miresei;* e primul dans pe care mireasa, în această calitate, îl joacă în hora ce se ţine pe un loc viran al comunei. A doua aparţine naşului, şi se joacă în aceleaşi împrejurări-

XII.

VOI GIUNAME ŞI VOI FRAŢ

Cîntec cules şi notat de *Tache Papahagi*

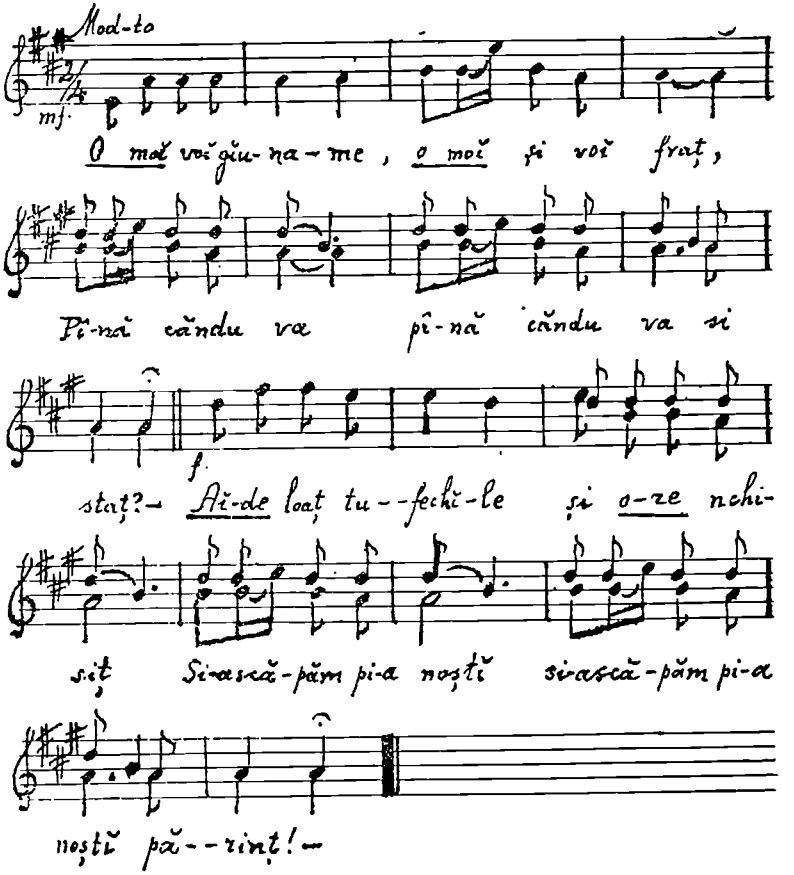

Voi gĭuname şi voi fraţ,
Pînă căndu va si staţ?
Loaţ tufechĭle şi nchisiţ
Si-ascăpăm pi-a noştĭ părinţ,

Noştĭ părinţ şi-a noştri fraţ
Di duşman'ĭl'i di antarţĭ.
L'i-află 'n cale,-acaţă l'ĭ tal'e
Fără n'ilă ş'gĭudicarĕ ;
Acaţă, l'ĭ dzîţe : „Fă-ti Grec“ —
Tora-a n'ia 'n'ĭ v'ine s'crep :
Cum s'feaţe un drac di Grec
Si-l'ĭ stăm cu mîna pi chept !
Cama ghine s'murim toţ
Dipi s'nă ncl'inăm la Greţĭ !
Iu s'vidzu, ĭu se-are-avdzîtă,
Se-alaşĭ limba di-ună etă,
Limba noastră mult muşată,
Faptă di mumă ş'di tată ?
Ved că munţîl'ĭ nu sînt bun'ĭ,
Nu-s nvitaţ di Gărăgun'ĭ,
Nu-s nvitaţ di cînd se-aflară,
Nu 'şi stĭa di Grec vîrn'oară ;
Tot Rămăn'ĭ, tot Avδil'ĭaţ,
Nu 'şi ştĭa di Greţĭ i di-alţ.
Iu ştĭa Greclu s'mîcă cară,
Că nu-avea vidzută-alt'oară.
El ti Paştĭ cînd s'purinta ;
Cu un oŭ — şi-aţel nu-avea.
Iu ştĭa Greclu apă-araţe, —
L'ĭ si usca laĭle hicate ;
El tu cămp cănd şiţira
Căfta caldă ş'nu afla.

Notă. — Cîntecul acesta, ca şi primul, fac parte din musica Aromînilor Fărşeroţi, cari, şi în privinţa aceasta, se deosebesc întrucîtva de restul Aromînilor, pentrucă musica lor are ceva cu totul caracteristic. Astfel, ultima bucată, care nu poate reda adevăratul *cîntec făr-*

şirotesc, se cîntă în felul următor: întregul grup de bărbaţi care participă la cîntec ţin isonul în nota tonică a gamei în care e cîntat cîntecul, fără să pronunţe nici un cuvînt. Numai doi cîntă: unul, ca solist, care cîntă întregul cîntec, iar al doilea intervine, după cîteva măsuri dela începerea cîntecului, cu un fel de *duo: taie cîntecul* (*tal'ie cînticlu*).

GLOSAR

Evident că o alăturată transpunere, literară sau *mot à mot*, în l. romînă a întregului text al acestei lucrări ar fi avut avantagiile sale, întrucît ar fi putut sta la îndemîna oricui această *Antologie*, iar cultura romînească cel puţin ar fi putut lua, fără nici o sforţare, cunoştinţă, mai mult sau mai puţin completă, despre întregul suflet aromînesc concretisat aci. Dar, în afară de alte consideraţiuni, un asemenea plan ar fi necesitat dublarea lucrării ca volum. Pentru aceasta, am căutat să facilitez cunoaşterea dialectului şi a literaturei aromîne, (grai şi folklor), printr'un *glosar*, în care cred că am reuşit să relevez toate cuvintele din întregul text. Şi, pentru ca această *Antologie* să poată fi utilisată şi de streinii interesaţi, am tradus fiecare cuvînt în l. francesă, iar în l. romînă reproducînd acelaş cuvînt cu un context în care se presintă de obicei cu o accepţiune specială. Inţelesurile pe care le reproduc în acest glosar pentru o singură formă sînt numai acele care se pot întîlni în această lucrare, căutînd însă ca pentru toate cuvintele din acest glosar să dau — măcar pentru o singură accepţiune a fiecărui cuvînt — printr'o fracţie pagina (prin numărător) şi rîndul paginei (prin numitor) în care se găseşte cuvîntul sau sensul cuvîntului în dreptul căruia am alăturat fracţia.

Adesea unul şi acelaşi cuvînt e reprodus sub mai multe forme, care se deosebesc între ele numai din punct de vedere fonetic, înţelesul fiind acelaşi. Exemple: *pîne* şi *păne;*

frîndză si *frundză* sau *vrînda* şi *vrundaluĭ; muşat* şi *muşeat; diunăoară* şi *dĭunăoară; cheatră* şi *chĭatră* (fără nici o deosebire fonologică); *tal'ie* şi *tal'e* (avînd aceiaşi pronunţare); *cale* şi *cali.*

Cît privește morfologia — atît cea vèrbală, cît şi cea substantivală, adjectivală, pronominală, etc. —, am relevat cîte o singură formă, înserînd totuşi din cînd în cînd şi forme, — referitoare la conjugare sau la declinare —, care mi s'au părut că sînt mai îndepărtate de forma de basă şi, deci, mai greu de urmărit. Astfel, pronumele posesiv masculin face la genetiv şi dativ *a tîlor* sau *a tălor*, întrucît în Aromînă e declinabil; sau forma trunchiată *ţem* pentru *duţem*, etc.

Ordinea alfabetică întrebuinţată e următoarea:

a, ă, b, c, d, δ, dz, e, f, g, γ, h, i (ĭ), î, j, k, l, l', m, n, n', o, p, r, s, ş, t, θ, ţ, u (ŭ), v, v', x, z.

De observat că c şi g urmate de un *e* sau *i* (*ĭ*) se pronunţă în l. romînă sau italiană: *ce, ci; ge, gi*, fără să mai păstreze aceiaşi pronunţare cînd sînt urmate de oricare din celelalte sunete (*che, chi* = *ke, ki*; *ghe, ghi* = fr. *gué, gui*).— δ, γ şi θ se pronunţă la fel ca şi în l. greacă; l', ca şi italianul *gl* din *figlio*, sau spaniolul *ll* din *llover;* n', ca şi *gn* din francesul *compagnon* sau ital. *calcagno*; între v'+*e*, *i* (*ĭ*) şi γ+*e*, *i* (*ĭ*) nu există nici o deosebire ca pronunţare.

Pentru toate celelalte lămuriri de natură filologică sau de altă natură, vezi *Introducerea.*

A

a, prep.; cu funcţie şi de articol înaintea adjectivelor posesive, ca şi înaintea substantivelor la gen. şi dat.: *caplu a corluĭ* = capul horei, $^{91}/_{22}$; *dzîse a lupluĭ* = zise lupului, $^{87}/_{16}$, etc.

a, interj. „hé!“ : *a laĭ Doamne* = alei Doamne, $^{141}/_{14}$, $^{358}/_{1}$.

àbur, sb. m., pl. *aburĭ aburĭ'i* „vapeur“, $^{229}/_{10}$.

aburèdzŭ, vb. I. „dégager des vapeurs“; $^{158}/_{4}$, *carnea abureą pri fearică*, $^{310}/_{14}$

abùşeala, loc. adv. „à quatre pattes“: *v'inea de-abuşeala*= venia de-abuşile, $^{230}/_{9}$.

ac, sb n., pl. *aţe-aţile* „aiguille“, $^{9}/_{3}$.

acàrĭ, pron. interog. şi rel., pl. ~, $^{232}/_{15}$; vezi *care*.

acàsă, loc. adv. „chez, à la maison“, $^{365}/_{3}$.

acàţŭ, vb. I „saisir; comprendre; commencer“ : *acîţă un pul'ĭŭ ca s'bată* : a început o pasăre să cînte, $^{21}/_{3}$; *seafirea s'nu-l'ĭ ac ţă luna* = se feria să nu-i vază luna, $^{230}/_{9}$.

acăchisèscu, vb. IV, „comprendre, (s')entèndre“. $^{228}/_{2}$: *nu puţea se-acăchiseascâ* = nu putea să înţeleagă, $^{228}/_{2}$.

acăţàţ, ă, adj., pl. *acâţaţ-acătaţl'i*, *acăţate-acâţatile*, „saisi“, $^{226}/_{24}$.

acăţàt, adv. „avec chagrin, atterré“ : *ţe-aĭ di cînţî acăţat?* = ce ai de cînţi mîhnit? $^{55}/_{2}$.

achicăsèscu, vb. IV „sentir“, $^{253}/_{7}$; vezi *acăchisescu*.

aclò, adv. „là, y“, $^{319}/_{7}$.

aclòĭa, adv., vezi *aclò*.

aclòţe, adv., $^{58}/_{27}$; vezi *acloĭa*.

acl'èm, vb. I „(s')appeler, convier ; signifier“, $^{168}/_{13}$, $^{175}/_{4}$,

$^{272}/_{14}$; *lumea ntreagă tra si ştibă ţe se-acl'iamă Fărşirot* = lumea întreagă ca să ştie ce 'nsemnează (a fi) Fărşerot, $^{276}/_{24}$.

acl'imàt, ă, adj., pl. *acl'imaţ, acl'imate* „appelé, invité“ : *că-acl'imaţl'i cîntă ş'v'in* = căci cei invitaţi cîntă şi vin, $^{297}/_{9}$.

acò, adv., $^{22}/_{20}$; vezi *acloţe*.

acoàpir, vb. IV „(se)couvrir“, $^{136}/_{21}$.

acşì, adv. „ainsi, comme-ça“, $^{70}/_{29}$; vezi *aşi*.

àcşu, e, adj., pl. *acşi, acşe* „capable“, $^{83}/_{20}$.

acùmpăr, vb. I „acheter“, $^{228}/_{23}$.

acùmpru, vb. I, $^{178}/_{18}$; vezi *acumpăr*.

acùmtin, vb. I „cesser“ : *niţi că minduĭaşte si s'acumtină* = nici nu gîndeşte să înceteze, $^{192}/_{25}$.

acupirìt, ă, adj., pl. *acupiriţ, acupirite* „couvert, abrité“, $^{229}/_{20}$.

adàp, vb. I „abreuver, arroser“, $^{347}/_{24}$.

adàr, vb. I „faire, (s')arranger, (se) parer“ : *că tu sirmi ti adarĭ* = că în mătăsuri te găteşti, $^{338}/_{7}$.

adàstu, vb. I „attendre“, $^{58}/_{4}$.

adàvgu, vb. I „augmenter, (se) joindre“, *li-adăvga lucrile* = dădea lucrurilor proporţii mari, $^{227}/_{1}$.

adăpàre, sb. f., pl. *adăpărĭ* „abreuvage“ : *ĭu..... n'erg pul'i tr'adăpare* = unde pasările se duc să se adape, $^{178}/_{4}$.

adăràt, ă, adj., pl. *adăraţ, adărate* „fait, duré“, $^{252}/_{28}$.

adăstàre, sb. f., pl. *adăstarĭ* „attente“, $^{326}/_{22}$.

adète, sb. f., pl. *adeţ* „coutume, habitude“, $^{60}/_{28}$.

adevăràt, ă, adj., pl. *adevăraţ, adevărate* „vrai, réel“, $^{191}/_{9}$ (savant).

adil'ìàt, sb. m., fără plural, „respiration, haleine“, $^{281}{}_{2}$.

adìl'ĭŭ, vb. I. „respirer“ : *s'părea că loclu adil'ĭe* = părea că pămîntul răsuflă, $^{231}/_{28}$.

adìo, sb. m., fără plural „adieu“, $^{168}/_{27}$.

adîncòs, ă, adj., pl. *adîncoşĭ, adîncoase* „profond“, $^{256}/_{2}$

adîncòs, adv. „profondément“: *sta şi greaşte adîncos* = stă şi grăeşte cu tîlc profund, $^{302}/_{15}$.

adoàra, adv. „à l'aube“ ; vezi *deadoară*.

adoàră, loc. adv. „la deuxième fois“, $^{87}/_{29}$.

adràt, ă, adj. pl. *adraț, adrate* „fait, duré, paré" $^{292}/_{18}$; vezi *adărat.*

adrăm, pers. 1 pl. indic. pres. de la vb. *adar,* $^{310}/_{9}$.

adùc, vb. II şi III „apporter, amèner", $^{350}/_{22}$.

aduchèscu, vb. IV şi I, „comprendre, saisir, sentir", $^{7}/_{17}$, $^{71}/_{27}$.

adùn, vb. I „amasser, (se) réunir, (s')accomplir": *cu luchĭl'i se-adună, ca nîşĭ vaĭ aurlă* = cu lupii se întovărăşeşte, ca ei o să urle, $^{9}/_{17}$; *băgă.... si-şĭ adună suflitlu* = a început să suspine, $^{100}/_{18}$.

adunàt, ă, adj, pl. *adunaț, adunate* „assamblé, serré": *ma frica a gĭuratluĭ u-avea-adunată gl'em* = dar frica jurămîntului o înghemuise, $^{168}/_{12}$

adùs, ă, adj., pl *aduşĭ, aduse* „apporté".

adùțire, sb. f., pl. *aduțirĭ* „action d'apporter": *aduțirĭ aminte* = „des souvenirs", aduceri aminte, $^{305}/_{12}$.

aèră, sb. f., fără plural „air, éther: *anghil'i cîntă tu-aeră* = îngerii cîntă în văzduh, $^{314}/_{2}$.

aèrĭ, adv. „hier", $^{305}/_{22}$.

aèst, *aestă,* adj. dem., pl. *aeştĭ* şi *aeşț, aeste* „ce, cèci", $^{280}/_{14}$; *aest-an* = „cette année", $^{23}/_{24}$.

aèstu, ă, adj. dem., $^{47}/_{20}$; vezi *aest.*

afèndi, sb. m., pl. *afendzî* „père, papa, prêtre", $^{83}/_{19}$.

afèt, vb. I „agneler, vêler", $^{178}/_{16}$.

afindìl'e, sb. f., pl. *afindil'i* „(ta, votre) seigneurie": *ma, bană la-afindil'ĭa-ț* = ci, (acum) vieaţă dumi-tale (să-ţi dea Dumnezeu), $^{178}/_{18}$.

afirèscu, vb. IV „(se) garder": *dip nu te-afireaĭ* = de loc nu te fereaĭ, $^{32}/_{20}$.

afirìt, ă, adj., pl. *afiriț, afirite* „gardé, préservé, abrité".

afirìtă, sb. f., pl. *afirite* (neobişnuit) „garde, méfiance".

aflàre, sb. f., pl. *aflări* „découverte": *ma tr'aflare nu lu aflăm:* = dar de găsit nu l-am găsit, $^{115}/_{25}$.

àflu, vb. I „trouver, découvrir, apprendre", $^{10}/_{7}$.

afoàră, adv. „dehors", $^{303}/_{4}$.

afùm, vb. I „fumer, exposer à l'action de la fumée", $^{273}/_{19}$.

afumàt, ă, adj., pl. *afumaț, afumate* „fumé, doré": *cu pişțoale afumate* = cu pistoale poleite, $^{41}/_{12}$.

afùndu, adv. „profondément".

afùndu, vb. I „enfoncer, plonger".

agàle, adv. „nonchalammant", $^{40}/_{22}$, $^{290}/_{21}$.

agărşèscu, vb. IV şi II „oublier, s'endormir" : *agărşea puţîn* = adormia puţin, $^{224}/_{7}$.

aghèmi, sb. f., pl. *aghen'ĭ* „bride, frein", $^{135}/_{6}$.

agĭòc, vb. I „jouer", $^{226}/_{5}$; vezi *gĭoc*.

agĭòc, sb. n., pl. *agĭocurĭ* „jeu, danse", $^{191}/_{25}$.

agĭucărie, sb. f., pl. *agĭucărĭi* „jouet", $^{192}/_{6}$.

agĭùmtu, ă, adj., pl. *agĭumtî*, *agĭumte* „arrivé, mûr" : *ĭa-l'ĭ numtari'i-agĭumtî 'n hoară* = iată-i nuntaşii sosiţi în sat, $^{298}/_{1}$.

agĭùn, ă, adj., pl. *agĭun'ĭ*, *agĭune* „affamé", $^{309}/_{27}$.

agĭunèdzŭ, vb. I „avoir faim, n'avoir rien à manger", a flămînzi, $^{168}/_{32}$.

agĭùngu, vb. II şi III „rejoindre, arriver, devenir, suffire" : *cînd agĭungu xeanile* = cînd soseşte timpul înstreinărilor, $^{17}/_{7}$.

agĭùr, vb. I, vezi *gĭur*.

agĭùrat, sb. n., (pl. *agĭuraturĭ*) „serment", $^{311}/_{22}$.

agĭùt, vb. I „aider", $^{315}/_{12}$.

agĭùtor, sb. n., pl. *agĭutoare*, „aide, secours", $^{191}/_{4}$.

agîlisèscu, vb IV „cesser, se tranquilliser" : *tu meşl'i din coadă agîlisi puţîn* = în lunile din urmă s'a potolit puţin, $^{226}/_{29}$.

agîrşàre, sb. f., „oubli" : *easti ĭarba di-agîrşari* = este iarba uitării, $^{34}/_{5}$; vezi *agîrşire*.

agîrşèscu, vb. IV şi II, $^{273}/_{21}$; vezi *agărşescu*.

agîrşire, sb f. „oubli, action de s'endormir" : *tu agîrşirea ţe feaţe* = în adormirea în care a căzut, $^{86}/_{29}$.

agòn'ĭa, adv , $^{230}/_{2}$; vezi *αγονία*

Âgrafa, sb. pr., „chaîne de montagnes en Grèce, $^{186}/_{22}$.

agrîme, sb. f., pl. *agrin'ĭ*, $^{279}/_{14}$; vezi *αγρίμε*.

àgru, sb. n., pl. *agre* „champ cultivé", $^{362}/_{8}$.

agudèscu, vb. IV şi II „atteindre, frapper, porter juste, blesser, voler" : *mutrea..... s'le-agudească tu sare* = căuta să le potrivească la sare, $^{96}/_{31}$; *te-agudĭi* = te-am rănit, $^{230}/_{31}$; *di ĭu lu-agudişi ahtare cal?* = de unde te-ai învîrtit de un astfel de cal ? $^{344}/_{23}$.

agudìt, ă, adj., pl. *agudiț, agudite* „frappé, attaqué“, $^{24}/_{12}$.

agunèscu, vb. IV, $^{322}/_{18}$; vezi *aɣunescu.*

Aɣĭu-Màra, sb. pr., „localité près de Prévéza (mer Adriatique)“, $^{369}/_{5}$.

aɣĭusìt, ă, adj., pl. *aɣĭusiț, aɣĭusite* „hâté, pressé“, $^{264}/_{16}$.

aɣnînghipsèscu, vb. IV „contempler de loin“: *aɣnînghipsinda căl'ĭurle* = urmărind mereu cu privirea drumurile, $^{63}/_{1}$.

aɣòn'ĭa, adv. „vite“: *ș'di-ația, aɣon'ĭa după avocat* = şi de aci, fuga după avocat, $^{78}/_{18}$.

aɣrìme, sb. f., pl. *aɣrin'ĭ* „bête sauvage, fauve“: *ma aɣrimi mi-adar iți ved...* = dar fiară devin îndată ce văd..., $^{315}/_{18}$.

àɣru, ă, adj., pl. *aɣri, aɣre* „sauvage, farouche“, $^{62}/_{23}$, *aɣri capite bărboase* = fioroase capete bărboase, $^{271}/_{15}$.

àɣru, adv. „sauvagement, farouchement“: *și-aɣru di haraură urlă* = şi urlă sălbatec de bucurie, $^{280}/_{22}$.

aɣunèscu, vb. IV „chasser, éloigner“: *vezĭ, neguri v'in ca s'te-aɣunească* = vezi, neguri vin ca să te alunge, $^{260}/_{16}$ $^{62}/_{18}$

aɣun'isèscu, vb. IV „(se) hâter“, $^{58}/_{24}$.

ah !, interj. „ah !“, ^{72} $_{24}$.

ahandà, adv. „profondément“, $^{218}/_{22}$.

ahănțu, ă, adj., pl. *ahănț(î), ahănte* „tant, tant de“, $^{32}/_{32}$; vezi *ahîntu.*

ahăț, ă, adj., pl. *ahăț, ahăte*, $^{31}/_{10}$; vezi *ahît.*

ahăț, adv.; vezi *ahît.*

ahĭursèscu, vb. IV „commencer“, $^{25}/_{24}$; vezi *ahurhescu.*

ahîndà, adv., ^{192} $_{29}$; vezi *ahanda.*

ahîndòs, ă, adj., pl. *ahîndoși, ahîndoase* „profond“, $^{63}/_{16}$; *ĭar la minte ahîndoasă* = iar la minte înțeleaptă, $^{120}/_{30}$; vezi *adîncos.*

ahîndu, adv. „tant, autant“, $^{79}/_{6}$; vezi *ahît*

ahîndusèscu, vb. IV „enfoncer, creuser“: *cîndu imna .. se-ahîndusea loclu* = cînd umbla pămîntul se cufunda, $^{90}/_{17}$.

ahîndusìt, ă, adj., pl. *ahîndușiț, ahîndusite*, „plongé, enfoncé“: *cu ocl'i-ahîndusiț în cap* = cu ochi intraţi în cap, $^{274}/_{23}$.

ahîntu, ă, adj., pl. *ahînț(î), ahînte*; vezi *ahît.*

ahîntu, adv., $^{86}/_{12}$; vezi *ahît.*

ahît, ă, adj., pl. *ahîț, ahîte* „tant, autant", şi

ahît, adv. „tant, autant": *ahît nîsă, ş'lo dzuă bună* = atît (a fost cu) ea, şi şi-a luat ziuă bună, $^{87}/_{23}$; *că vin'im di-ahît diparte* = că am venit de aşa departe, $^{302}/_{11}$.

ahtàre, adj., pl *ahtări* „tel, pareil", $^{20}/_{23}$.

ahtînt, adv,, $^{47}/_{16}$; vezi *ahît.*

ahulèscu, vb. IV „tâter, toucher, souffler (dans les mains)": *ahuleaşte perlu* = suflă în păr (producîndu-se sunetul *hu)*, $^{95}/_{2}$; *n'i-ahuleam mîn'ile* = suflam în mîni (spre a mi le încălzi), $^{342}/_{1}$.

ahundòs, ă, adj., pl. *ahundoşi, ahundoase* $^{228}/_{1}$; vezi *ahîndos.*

ahùre, sb. f., pl, *ahuri* „écurie"; *la-ahurea di cal'i al Corbea* = la grajdul de cai al lui Corbea, $^{128}/_{28}$.

ahurhèscu, vb. IV, $^{296}/_{26}$; vezi *arhiusescu.*

aĭàre, sb. f., pl. *aĭeri* „esprit, raison, jugement": *arhiusîi si-n'i v'in tu-aĭare* = începui să-mi vin în fire, (revenir à soi), $^{312}/_{35}$.

àĭde, inter. „allons!". $^{20}/_{7}$.

àĭdi, interj., $^{29}/_{15}$; vezi *aĭde.*

aĭèri, adv. „hier", $^{192}/_{10}$.

aĭst, ă, adj., pl. *aişti, aiste*, $^{336}/_{10}$; vezi *aest.*

Aĭtòşi, sb. pr. „chaîne de montagnes en Thessalie, $^{225}/_{1}$.

al,(cu gen. şi dat.) „à, au": *ş'nîs Turcu, ma şi-eŭ un suflit hursescu al Dumnidzău* = şi el Turc, dar şi eu un (singur) suflet datoresc lui D-zeu, $^{8}/_{5}$, (compus din prep. *a* şi art. *lui*).

alàg, vb. I „courir, marcher, chercher, $^{11}/_{12}$; *află că U-vreĭl'i alagă tră penure* = a aflat că Evreii umblă după cuie, $^{85}/_{10}$.

alàgă, sb. f. „fuite": *alaga-laga* = en fuyant, $^{96}/_{18}$; *'şi u dădea alaga-fuga* = dădea fuga, $^{86}/_{20}$.

alànt, ă, adj., pl. *alanț(î), alante* „autre", $^{10}/_{14}$.

alàntu, ă, adj., $^{315}/_{16}$; vezi *alant.*

alà3, vb. I „laisser, renoncer": *laĭ Sulimăn, alasă-te* = măi Soliman, lasă-te (renunță), $^{368}/_{1}$.

alàtru, vb. I „aboyer", $^{38}/_{18}$.

alàturea, adv. „à, côté de", $^{252}/_{21}$.

alàturĭ adv., $^{167}/_{5}$; vezi *alaturea.*

alàvdu, vb. I „louer, (se) vanter" $^{344}/_{22}$.

alăcèscu, vb. IV „troubler" $^{45}/_{7}$.

alăchèscu, vb. IV „coller, s'arrêter, rejoindre": *ocl'il'ĭ îl'ĭ se-alăchiră ningă Tolĭ* = privirile-i s'au oprit lîngă Toli, $^{229}/_{17}$; *ĭu s'me-alăcheascâ duşman'il'i!* = unde să mă ajungă duşmanii!, $^{343}/_{22}$.

alăchît, ă, adj., pl. *alăchiţ, alăchite* „collé; un à côté de l'autre", $^{226}/_{8}$.

alăchĭùşur, vb. I „glisser", $^{253}/_{8}$; vezi *archişur*.

alăcît, ă, adj., pl. *alăciţ, alăcite* „troublé; couvert de nuages", $^{335}/_{9}$.

alăgàre, sb. f., pl. *alăgări* „course, fuite", $^{187}/_{23}$.

alăncèscu, vb. IV „apparaître, sourgir": *furl'i... se-alănciră* = hoţii au apărut, $^{230}/_{8}$

alăsàt, ă, adj., vezi *lăsat*.

alătràre, sb. f., pl. *alătrări* „aboiement", $^{229}/_{35}$

alătràt, ă, adj., pl. *alătraţ, alătrate* „aboyé".

alătràt, sb. n. „aboiement", $^{255}/_{35}$.

alăvdàre, sb. f., pl. *alăvdări* „action de louer": *di-alăvdare poţ s'te-alavdzî* = de lăudat poţi să te lauzi, $^{280}/_{17}$.

alăvdàt, ă, adj., pl. *alăvdaţ, alăvdate* „loué, renommé", $^{324}/_{14}$.

alăvdòs, ă, adj., pl. *alăvdoşĭ, alăvdoase* „fanfaron, vantard": *nune şcrete si-alăvdos* = (tu,) naş înfumurat şi lăudăros, $^{302}/_{18}$.

alăxèscu, vb. IV „changer, changer de linge", $^{131}/_{29}$.

alăxît, ă, adj. „habillé dans de nouveaux habits".

albàstru, ă, adj. „bleu", $^{253}/_{23}$.

albeàţă, sb. f. „blancheur, blanc d'oeuf", $^{247}/_{8}$.

àlbu, ă, adj., pl. *alghi, albe* „blanc", $^{299}/_{1}$.

Albul, sb pr. „nom donné surtout aux Tsiganes", $^{83}/_{8}$.

aleàpid, vb. I „lancer, se précipiter sur; déshabiller": *seara 'şi-u-alipida chĭalea di caprâ* = seara îşi dezbrăca pielea de capră, $^{94}/_{8}$; *căn'il'i se-alipidară dinâcale* = cînii s'au năpustit (s'au repezit) imediat, $^{229}/_{34}$.

alèg, vb. II şi III „choisir, élire, se distinguer; lire": *tine te-alidzeaĭ* = tu te distingeai $^{32}/_{18}$; *cîte-aleapsim li hărzim* = cîte (oi) am ales le-am dăruit, $^{290}/_{3}$; *şi tru carte alidzea* = şi în scrisoare citea, $^{296}/_{3}$; *Armînlu aleadze* = Aromînul distinge, $^{88}/_{16}$.

alèpşu, perf. de la *aleg*, $^{219}/_{20}$, $^{206}/_{25}$.

alèptu, ă, adj. „choisi, distingué, beau“, $^{292}/_{16}$.

alghèscu vb. IV „blanchir“, $^{268}/_{24}$; *cînd va ţ'alghĭască ocl'i-ţî* = cînd îţi vor albi ochii tăi, (cînd îţi vei perde vederea), $^{62}/_{26}$.

alghìnă, sb. f., pl. *alghin'ĭ* şi *alghini* „abeille“, $^{9}/_{4}$, $^{110}/_{24}$.

alghìt, ă, adj. „blanc, blanchi“, $^{215}/_{1}$.

Alì, sb. pr. „nom turc“, $^{26}/_{26}$.

àlică. sb. f., fără plural „crême du lait bouilli“, $^{107}/_{21}$.

alìchìt, ă, adj., $^{336}/_{30}$; vezi *alăchit*.

alìn, vb. I „monter, gravir“, $^{41}/_{8}$; *alinîndaluĭ-si* = urcîndu-se, $^{88}/_{13}$.

alìnàt, ă, adj. „monté“ : *alinate 'n sus tu munte* = mînate sus la munte, $^{109}/_{23}$.

alincèscu, vb. IV „entrer dans la ronde“ ; vezi *alăncescu*.

Alì-Paşà, sb. pr. „tyran de Tépélin (Albanie), 1741-1822“, $^{324}/_{9}$.

alipidàt, ă, adj. „audacieux, résolu“, $^{278}/_{20}$.

Alì-Pîşè, sb. pr., $^{322}/_{1}$; vezi *Alì-Paşa*.

alîcèscu, vezi *alăcescu*.

alîchìt, ă, adj., $^{204}/_{25}$: vezi *alichit*.

alîndură, sb. f., „hirondelle“, $^{253}/_{30}$.

alîtràre, $^{335}/_{6}$; vesi *alătrare*.

alîxèscu, $^{32}/_{15}$; vezi *alăxescu*.

alîxìt, ă, $^{345}/_{13}$; vezi *alăxit*.

Almirò, sb. pr., $^{186}/_{18}$; vezi *Armiro*.

àltăoàră, adv. „autrefois“, $^{222}/_{21}$.

àltu. ă, adj., pl. *alţ(î)*, *alte* „autre“, $^{24}/_{1}$.

alumàche, sb. f, pl. *alumăchĭ*, „branche, rameau“, $^{15}/_{8}$.

alumtàre, sb. f.. pl. *alumtărĭ*, „action de lutter. lutte“, $^{161}/_{1}$.

alumtàtic, sb. n., fără plural „lutte, combat“ : *ţe tu-aprimtul alumtatic* = care în crîncena luptă, $^{277}/_{15}$.

alùmtă, sb. f., fără plural, $^{278}/_{16}$; vezi *luptă*.

alumtătòr, e, adj. „lutteur“, $^{276}/_{16}$.

alùmtu, vb. I „lutter, combattre“, $^{89}/_{15}$.

alùn, sb. m., pl. *alun'ĭ* „noisetier“, $^{286}/_{19}$.

Alunàr, sb. pr. „mois de Juillet“, $^{328}/_{28}$.

alùnic, vb. I „glisser“, $^{224}/_{14}$; vezi *arunic*.

àl'ĭŭ, sb. n., pl. *al'i* „ail“, $^{7}/_{3}$.

al'ĭùmtrea, adv. „autrement, d'ailleurs, du reste", $^{226}/_{7}$.

al'ĭùrea, adv. „ailleurs", $^{313}/_{26}$.

am, vb. II (*aveare*) „avoir" : *Doamne, ţe nu lu-are?* = Doamné, de cè nu apare, de ce nu mai vine? $^{326}/_{9}$.

am, conj. „mais, au moins, peut-être que": *Gardanĭ, am carĭ* = Gardani, doar cine, $^{227}/_{7}$; *am alante doaŭă ?* = dar (pe) celelalte două ?, $^{343}/_{34}$.

àma, conj. „mais" : *ama s'nu ti pucaţi ăn sus* = dar să nu te uiţi în sus, $^{82}/_{6}$.

amàlamă, sb. f., fără plural „or", $^{310}/_{23}$.

amàr, sb. m., fără plural „amertume, chagrin" : *ditru-a-arniului amar* = din amarul iernatecului, $^{200}/_{17}$.

amàr, adv. „amèrement, péniblement", $^{294}/_{9}$.

amàr, ă, adj., pl. *amarĭ*, *amare* „amer, funeste", $^{250}/_{2}$.

amàre, sb. f., pl. *amărĭ* „mer". *Armînlu tu munţ easte ca amarea arihtipsită* = Aromînul (dacă trăeşte) în munţi e ca marea liniştită, $^{5}/_{7}$.

amărăscu, vb. IV „affliger, attrister", $^{165}/_{19}$.

amăreàţă, sb. f., pl. *amăreţ* „amertume", $^{53}/_{10}$.

amărît, ă, adj. „affligé", $^{241}/_{26}$.

amărtie, sb. f., pl. *amărtiĭ* „péché, dommage", $^{312}/_{16}$.

ambàir, vb. I „marcher à la tête d'un troupeau ou d'une caravane, servant comme guide; s'enfiler (chemin faisant)" : *ambîră 'nă cărvane* = a apărut (înşirată) o caravană, $^{342}/_{12}$.

ambàr, adv. „heureusement, commodément" : *ş'cînd ambar a luĭ l'ĭ v'inea* = şi cînd îi venea bine (la îndemînă), $^{141}/_{3}$; *ambar ş'ţî hibă ş'calea ta* = cu noroc să-ţi fie şi drumul tău, $^{348}/_{10}$.

ambàr, ă, adj., fără plural „heureux, joyeux", $^{302}/_{1}$.

ambàre, sb. f., pl. *ambărĭ* „grenier, magasin pour les céréales", $^{312}/_{28}$.

ambăiràre, sb. f., pl. *ambăirărĭ* „action de s'enfiler, conduite", $^{344}/_{15}$; vezi *ambair*.

ambăreàţă, sb. f., pl. *ambăreţ* „bonheur" : *cu-ambăreaţă ţe lucraţ* = cu noroc (să vă fie la) ce lucraţi, $^{71}/_{14}$.

àmea, conj. „mais", $^{22}/_{4}$; vezi **ama**.

ameàstic, vb. I „mêler, mélanger", $^{116}/_{9}$;

amèastic, vb. I „mâcher", $^{90}/_{3}$.

Amèrica, sb. pr. „Amérique“, $^{288}/_{17}$.

amìn, vb. I „tirer (un coup de fusil)“: *cu tufechea tra se-amină?* = să tragă cu arma ?, $^{271}/_{26}$.

aminàre, sb. f., pl. *aminări* „fusillade“: *tufechea cu-ună aminare* = cu o singură descărcare de armă, $^{37}/_{15}$.

Amìncĭu, sb. pr. „petite ville, très belle, dans les montagnes du Pinde, habitée exclusivement par des Aroumains“, $^{15}/_{18}$.

amindoàŭă, num. f., $^{198}/_{17}$; vezi :

amindòl'i, num. m. „tous deux, toutes deux“, $^{200}/_{23}$.

amintàtic, sb. m., fără plural „gain, bénéfice“, $^{277}/_{13}$.

amìnte, adv. : *(n'i-aduc) aminte* „se rappeler“, $^{167}/_{11}$.

amìntu, vb. I „gagner; mettre au monde“, $^{95}/_{20}$.

amiră, sb. m., pl. *amiradz* „empereur, roi“, $^{300}/_{30}$.

amirăl'e, sb. f. „royaume, empire“, $^{68}/_{5}$.

amirărèscu, ă, adj., pl. *amirăreşti* „royal, impérial“ ; *la 'nă numtă-amirărească* = la o nuntă împărătească, $^{54}/_{1}$.

amirărìl'e, sb. f., vezi *amirăl'e*.

amirăroàn'e, sb. f., pl. *amirăroan'e* „reine, impératrice“, $^{95}/_{19}$.

amirìdzŭ, vb. I „reposer à l'ombre pendant les heures chaudes de la journée (en parlant des moutons)“.

amisticàt, ă, adj. „mêlé“, $^{270}/_{5}$.

àmiştrèĭl'i, num. m ; vezi *şiamiştreĭl'i*.

amîn, vb. I „retarder“, $^{313}/_{21}$.

amînàre, sb. f., pl. *amînări* „ajournement, retard“, $^{253}/_{2}$.

amînàt, ă, adj. „ajourné, retardé“.

amînàt, adv. „tard“, $^{226}/_{29}$.

amnàt, adv., $^{90}/_{19}$; vezi *amînat*.

amnă, perf. dela vb. *amnu* „aller, marcher“, $^{80}/_{8}$.

amòne, sb. f., pl. *amon'i* „enclume“: *l'iftul, ş'vîsil'e, amonea 'şi cîftă* = Ţiganul, chiar rege (fiind), nicovala şi-a căutat, $^{8}/_{16}$.

amplitìt, ă, adj. „tressé, entrelacé“, $^{84}/_{27}$.

amplîtèscu, vb. IV „surnager, flotter“, $^{116}/_{1}$.

amùră, sb. f., pl. *amure* „mûre, framboise“, $^{83}/_{28}$.

amurdzìtă, sb. f., fără plural „crépuscule“ : *seara ne-amurdzită* = amurgul serei nelăsat încă, $^{145}/_{16}$.

amurţît, ă, adj. „engourdi, émoussé", $^{225}/_{13}$.

amùşĭ, adv. „maintenant", $^{300}/_{6}$.

amuţăscu, vb. IV „devenir muet, se taire", $^{30}/_{27}$.

an, sb. m, pl. *an'ĭ* „an, année", $^{66}/_{27}$.

an, prep.: *an trcĭa oară* = pour la troisième fois, $^{17}/_{24}$.

an, prep. „dans", $^{81}/_{9}$.

Anadolìe, sb. pr. „Anatolie": *cînd da so ırle-Anadolie* = cînd răsare soarele la răsărit (în Anatolia), $^{293}/_{18}$.

anàlt, adv. „sur, au-dessus, par dessus, en plus, d'en haut; juste, précisément": *analt pri-ahîte ţi eŭ spuşü* = în afară de atîtea pe care eu ţi le-am spus, $^{165}/_{13}$; *lumea ţea di-analt* = lumea cea de sus (cerească), $^{169}/_{6}$.

anàltu, adv., vezi *analt: analtu pri mine* = asupra mea, $^{343}/_{19}$; *ş'tră trei orĭ analtu agĭumşu* = şi în trei ore tocmai am ajuns, $^{343}/_{27}$.

anàltu, ă, adj. „haut, élevé", $^{24}/_{10}$: *ţi-eştĭ analtă ş'aipărtoasă* = care eşti sus (pe cer) şi departe, $^{30}/_{15}$.

anàlţu, vb. I „élever, hausser": *muşeat murminte l'i-anălţaĭ* = frumos mormînt i-am ridicat, $^{350}/_{27}$.

anàme, sb. f., fără plural „renom": *că azĭ e deapirlu cu-aname* = căci astăzi e vaierul cel renumit, $^{262}/_{6}$.

anàmisa, adv. „au milieu, entre, parmi": *anamisa di urfan'ia a casil'eĭ* = în mijlocul sărăciei casei, $^{336}/_{26}$.

anànghe, sb. f., pl. *anănghi* „besoin, nécessité": *nu-aveam ananghe di vîrnu* = nu îmi păsa de nimeni, $^{311}/_{5}$.

anàntu, ă, $^{87}/_{28}$; vezi *alantu*.

anàpuδă, adv. „tout de travers, de l'autre côté": *loclu-anapuδa turna* = răscolia pămîntul, $^{129}/_{33}$.

anàrga, adverb „nonchalamment", $^{225}/_{15}$.

anàrγa, adverb „lentement", $^{269}/_{25}$; vezi *anarga*.

anàsă, sb. f., fără plural „respiration, haleine, soulagement": *ş'ţ'ună-anasă alăga* = şi pe nerăsuflate alerga, $^{127}/_{14}$; *calu-aroşlu-anasă loa* = calul roşiu răsufla, $^{130}/_{34}$.

anàθema, adv. (şi sb. f.) „anathème": *anaθema carĭ deade xeana* = blestemat să fie cine a inventat înstreinarea, $^{44}/_{2}$.

anaθimà, $^{24}/_{4}$; vezi *anaθema*.

ană, formă prescurtată pentru perf. *adună*, $^{100}/_{5}$; vezi *adun*.

anăθimèdzŭ, vb. I *(anâθimâre)*, „anathématiser“, $^{64}/_{25}$.

anăvădèscu, vb. IV „ourdir“, $^{243}/_{4}$.

àncă, adv. „dès encore, déjà“, $^{81}/_{5}$.

ancărcât, ă, adj. „chargé“, $^{252}/_{26}$.

ancĭŭp, vb. I „saisir“, $^{281}/_{10}$.

ànda, adv. „quand“, $^{71}/_{18}$, $^{273}/_{9}$.

andără, sb. f., pl. *andărurĭ* „vacarme nuage de poussière, brouillard“, $^{368}/_{4}$.

andămusèscu, vb. IV „rencontrer“, $^{131}/_{24}$.

andès, vb. I „tasser, enfoncer“ $^{301}/_{26}$.

andîmusèscu, $^{128}/_{14}$; vezi *andămusescu*.

andòapir, sb. m., fără plural „appui, soutien, aide“, $^{256}/_{18}$.

andòp, vb. I „gaver, gorger“, $^{298}/_{22}$.

andràlă, sb. f., fără plural „éblouissement, trouble, vertige“: *dĭ-ţ v'inea andralâ* = că-ţi venia ameţeală, $^{314}/_{13}$.

andreàpta, sb. f pl *andreapte* „la main droite“, $^{116}/_{14}$, $^{159}/_{21}$.

andreàpta, adv. „à droite“, $^{352}/_{5}$.

andreăŭă, sb. f., pl. *„andreale* „carellet, grosse aiguille“, $^{122}/_{19}$.

andrèpt, adv. „directement“, $^{301}/_{25}$; vezi *ndrept*.

andrèpt, ă, adj. „droit“; vezi *ndreptu*.

andrupăscu, vb. IV şi I „appuyer“, $^{86}/_{24}$.

andupirât, ă, adj. „appuyé“, $^{255}/_{23}$.

andzâre, adv. „à l'aube“, $^{87}/_{24}$; *di cu andzare* = din zorii zilei, $^{219}/_{9}$.

andzărèscu, vb. IV „apercevoir au loin, entrevoir“, $^{225}/_{12}$.

angàn, vb. I „appeler les chiens; se dépêcher, fuir“, $^{37}/_{5}$; *tuţ si-u-angană cătră ĭu s'poată* = toţi să o tuleascâ încotro vor putea, $^{188}/_{19}$.

angănâre, sb f., pl. *anganărĭ* „action d'appeler les chiens“, $^{88}/_{17}$.

angănât, ă, adj., vezi *angan*; *u-avea angănată căţaŭa* = (păstorul) dispăruse, $^{85}/_{8}$.

angărlîm, vb. I „accrocher, grimper en s'accrochant“.

anghèdzŭ, vb. I *(angheare)* „ressusciter, faire revivre“, $^{342}/_{6}$.

ànghil, sb. m., pl. *anghil'ĭ* „ange“, $^{313}/_{29}$.

anghĭŭ, adv. „hâtivement, de bonne heure“, $^{158}/_{15}$.

angĭŭp, vb. I, $^{84}/_{25}$; vezi *ancĭup*.

angĭùr, vb. I „injurier, insulter", $^{43}/_{2}$.

angînèscu, vb. IV „respirer avec peine, haleter", $^{43}/_{1}$.

angîrlìm, vb. I, $^{220}/_{24}$; vezi *angărlîm*.

angrèc, vb. I „faire sentir son poids, peser; avoir de la paresse; insister dans une prière", $^{273}/_{11}$; *n'angricăm si nu ma plîndzĭ* = ne rugăm stăruitor să nu mai plîngi, $^{164}/_{5}$; *a cuĭ nu-l'ĭ angrica vîrnăoară* = căruia nu-i era lene niciodată, $^{342}/_{3}$.

angricàre, sb f., pl. *angricărĭ* „action de peser, lourdeur, poids", $^{86}/_{31}$.

angricòs, ă, adj. „alourdi, paresseux", $^{256}/_{7}$.

angucèscu, vb. IV „deviner, demeler", $^{269}/_{20}$.

angùsă, sb. f. „angoisse", $^{264}/_{6}$.

Anì, sb. pr., $^{168}/_{9}$.

anìfur, sb. n., pl. *anifure* „montée, pente" : *căvală s:oate-anifurlu* = călare urcă suişul, $^{365}/_{9}$.

anîngîsîèscu, vb. IV „inciter, stimuler", $^{333}/_{20}$.

anòt, vb. I (*anutare*) „nager", $^{188}/_{31}$.

anpàtrulea, adv. „en grand galop", $^{158}/_{22}$.

1. ansàr, vb. IV „sauter", $^{309}/_{14}$.

2. ansàr, vb. I „saler", $^{98}/_{7}$.

ansăràt, ă, adj. „salé", $^{96}/_{23}$.

antăvălèscu, vb. IV; vezi *antîvîlescu*.

antăvălìt, ă, adj.; vezi *antîvîlit*.

antîvîlèscu, vb. IV „rouler, (se) vautrer, (se) tourner et (se) retourner", $^{341}/_{12}$.

antîvîlìt, ă, adj., $^{21}/_{9}$; vezi *antîvîlescu*.

antrèb, vb. I „demander", $^{82}/_{20}$.

antrèc, vb. II şi III „dépasser, devancer", $^{325}/_{2}$.

anturnàsi, mmperf. de la vb. *antòrn* „retourner, revenir", $^{82}/_{19}$.

anùmir, sb. n., pl. *anumirĭ* „épaule", $^{182}/_{4}$, $^{304}/_{15}$.

anùmir, vb. I „compter, dénombrer", $^{252}/_{31}$.

anùmirea, adv., vezi *dinanumirea*.

anvarlìga, adv., $^{58}/_{3}$; vezi *anvîrliga*.

anvărlìgàt, ă, adj. „entouré, assiégé", $^{324}/_{30}$.

anvărtèscu, vb. IV „tourner, pirouetter", $^{298}/_{24}$.

anvărtìt, ă, adj. „tourné", $^{252}/_{15}$.

anvèţŭ, vb. I „apprendre (une nouvelle)", $^{233}/_{17}$.

anvirinàt, ă, adj, $^{45}/_{21}$; vezi *nvirinat.*

anvîlît, ă, adj., „couvert, enveloppé", $^{308}/_{11}$.

anvîrliga, adv ; vezi *avarliga.*

anvîrlighèdzŭ, vb. I *(anvîrligare* şi *-gheare)* „entourer, assiéger", $^{118}/_{8}$.

anvîrtèscu, vb IV, $^{85}/_{2}$; vezi *anvărtescu.*

anv'èdzŭ, vb. I, vezi *anghedzŭ.*

an'ïurdzèscu, vb. IV, vezi *an'ïurzescu.*

an'ïùrizmă, sb. f., „odeur, exhalaison", $^{89}/_{31}$.

an'ïurzèscu, vb. IV „répandre de l'odeur, sentir", $^{34}/_{8}$

aoà, adv., $^{233}/_{8}$; vezi *aŭa.*

apàlă, sb. f., pl. *apăl'ï* „glaive", $^{115}/_{12}$.

apàlă, sb. f., pl. *apăl'ï* „laine sérancée", $^{244}/_{4}$.

apàlă, adv. „en courant"; *ş'tu-apală se-alăsară* = şi în fugă (în zbor) s'au repezit, $^{343}/_{18}$.

àpă, sb. f., pl. *ape* „eau, rivière, fleuve", $^{231}/_{34}$.

apăndisèscu, vb. IV „répondre", $^{68}/_{1}$.

àpăr, vb. I „défendre, protéger", $^{194}/_{30}$.

apărâre, sb. f., pl. *apărări* „défense, plaidoirie", $^{78}/_{24}$.

apărnăsît, ă, adj. „abandonné, délaissé", $^{255}/_{33}$.

apărn'èscu, vb. IV „commencer", $^{242}/_{22}$.

apcà, formă prescurtată de imperf., de la *apuc : nîscînț apcară Sliceani* = unii aŭ apucat spre Sliceani, $^{23}/_{28}$.

apcàrim, pentru *apucarim* (condiţional): *'n sus tu munţî si-n'i te-apcarim* = sus în munţi de te-aş prinde, $^{142}/_{22}$.

apeànă, sb. f., pl. *apen'ï* şi *apeane* „plume", $^{237}/_{6}$.

apilpisèscu, vb. IV „décourager, désesperer", $^{353}/_{25}$.

àpiră, vb. IV unipers. „poindre (en parlant du jour)", $^{37}/_{3}$; pers. : „se lever de bonne heure".

apirîtă, sb. f. „pointe du jour": *tu-apirită-n'ï ti sculaï* = în zori de zi mi te sculai, $^{54}/_{29}$.

apitrusèscu, vb. IV „écraser, écarbouiller", $^{93}/_{25}$, $^{351}/_{2}$.

apîndisèscu, vb. IV, $^{131}/_{13}$; vezi *apăndisescu.*

apîrîţèscu, vb. IV „abandonner, délaisser", $^{168}/_{32}$.

apîrn'èscu, vb. IV, $^{79}/_{4}$; vezi *apârn'escu.*

aplèc, vb. I „baisser, plier, incliner", $^{24}/_{24}$, $^{138}/_{20}$.

aplèc, vb. I „allaiter", $^{72}/_{19}$.

aplicàt, ă, adj. „humble, soumis, baissé“, $^{233}/_{23}$.

apòĭ, adv. „après, ensuite“, $^{130}/_{14}$.

apòĭa, adv., $^{85}/_{20}$; vezi *apoĭ*.

apòrtu, vb. I, $^{155}/_{18}$; vezi *portu*.

apreadunàt, ă, adj. „pelotonné, blotti“, $^{225}/_{22}$.

apreàsă, sb. f., fără plural „lever (en parlant des astres), levant“, $^{225}/_{10}$.

après, ă, adj., pl. *apreşĭ*, *aprease* „allumé, enflammé“: *cap apres!* = creer zăpăcit, $^{280}/_{6}$.

aprèşŭ, $^{273}/_{13}$; perf. de la *aprindu*.

Aprìl(u), sb. pr. „Avril“, $^{296}/_{14}$.

aprìmtu, ă, $^{228}/_{16}$; part. de la *aprindu*.

aprìndu, vb. II şi III „allumer, enflammer“: *şi tufechile ma se-aprindu* = şi armele încep să fie descărcate, $^{297}/_{11}$.

aprìndu, adv. „la veille“, $^{204}/_{13}$.

apròapea, adv. „près, presque“, $^{125}/_{23}$.

apròchĭŭ, vb. I „approcher“, $^{58}/_{26}$.

apùc, vb. I „saisir, s'emparer de, commencer à“, $^{292}/_{3}$.

apucàt, ă, adj. „saisi“, $^{216}/_{28}$.

apufăsèscu, vb. IV „décider (se)“, $^{313}/_{24}$.

apufîsìt, ă, adj. „décidé, résolu, ferme“, $^{308}/_{17}$.

apulitìe, sb. f., pl. *apulitĭĭ* „ville“, $^{347}/_{16}$.

apùn, vb. III „être sur son déclin, diminuer“: *muşiteaţa apuse* = frumuseţea s'a dus, $^{193}/_{24}$; *lumbărdzîle se-avea apusă* = luminile scăzuse (se micşorase), $^{229}/_{9}$.

apùn, vb. III „mettre, (s')asseoir“, $^{86}/_{20}$.

apurìe, sb. f. „étonnement, surprise, $^{176}/_{4}$.

aràd, vb. III „raser, gratter, toucher“: *pri la per lişor lu-arade* = pe lîngă păr uşor îl atinge, $^{280}/_{27}$.

aràδă. sb. f., pl. *arădz* „ordre; „moeurs, coutumes“: *nă cunoşti arădzli* = ne cunoşti obiceiurile, $^{309}/_{4}$; adv.: „l'un après l'autre“, $^{269}/_{22}$.

aràdzim, vb. I „appuyer“, $^{225}/_{12}$.

aràle, $^{27}/_{15}$, pl. de la sb. *arău*.

arào, $^{328}/_{12}$; vezi adj. *arău*.

aràp, vb. II şi IV (*arăpeare* şi *arăchire*) „ravir“, $^{16}/_{25}$, $^{61}/_{11}$.

Aràp, sb. pr. „nom donné aux chiens ou aux mulets noirs“, $^{177}/_{26}$.

aràsă, sb. f. „froc du prêtre ou du moine“, $^{102}/_{7}$.

aràtru, sb. n. „charrue“, $^{140}/_{21}$.

aràţe, adj., pl. *arăţĭ* „froid, glacé“, $^{226}/_{27}$.

aràŭă, $^{56}/_{30}$, fem. de la adj. *arău*.

aràŭă, sb. f., $^{45}/_{15}$; vezi *aroaŭă*.

aràvdu, vb. I „patienter, supporter, souffrir“, $^{47}/_{20}$.

àră, conj. „mais“, $^{81}/_{10}$.

arăd, vb. II şi III, $^{340}/_{10}$; vezi *arîd*.

arădăpsèscu şi arădăpsèscu, vb. IV, „arranger, ordonner“, $^{68}/_{25}$, $^{225}/_{27}$.

arădzîm, sb. n., pl. *arădzimurĭ* „pied (d'une montagne) exposé au soleil“, $^{285}/_{2}$; vezi *arîdzîm*.

arălt, ă, adj. „disséminé, éparpillé, dispersé“ : *n'i-u mintea arâită* = mi-i gîndul împrăştiat, $^{241}/_{12}$; vezi *arîescu*.

arămàt, ă, adj. „fouillé, rongé“, $^{220}/_{26}$; vezi *arîm*.

Arămănă, $^{32}/_{2}$; vezi *Armăn*.

arămîn, vb. II, $^{226}/_{26}$; vezi *armîn*

arăpàs, sb. n. „repas“, $^{193}/_{1}$.

arăsàr, vb. IV, $^{298}/_{21}$; vezi *ansar* no. 1.

arăsèscu, vb. IV „plaire“, $^{93}/_{14}$.

arăspîndèscu, vb. IV, $^{226}/_{28}$; vezi *arîspîndèscu*.

arăstòrnu, vb. I „renverser, frapper à mort“, $^{323}/_{14}$.

arăsturnàt, ă, adj. „renversé“, $^{217}/_{13}$.

arăsŭn, vb. IV „retentir“, $^{254}/_{23}$.

arăţèscu, vb. IV „refroidir“, $^{358}/_{13}$.

arău, sb. n., pl. *arale* „mal“, $^{275}/_{7}$.

arău, *arăŭă*, adj., pl. *arăĭ*, *arale* „mauvais, méchant, cruel, affreux, vigoureux“, $^{56}/_{30}$, $^{328}/_{12}$, $^{337}/_{27}$; *araŭă mbăirare fațe* = ştraşnică pornire-înainte (conducere) are, $^{342}/_{17}$.

arău, adv. „mal ; beaucoup ; complet“ : *scoati-ț oamin'ĭ*, *scoate-arău* = scoate-ţi oameni, scoate cît mai mulţi, $^{139}/_{28}$; *irn'ie arău* = pustiu complet, $^{220}/_{20}$.

Arăvle, sb. pr. „Arabie“, $^{120}/_{2}$.

arăzbòĭŭ, sb. n., pl. *arăzboaĭe* „métier à tisser“, $^{225}/_{4}$.

Arbinès, ă, sb. pr., pl. *Arbineşĭ*, *Arbinease* „Albanais“, $^{5}/_{12}$.

arbinşèscu, ă, adj., pl. *arbinşeşti* „albanais“, $^{322}/_{14}$.

Arbinşle, sb. pr. „Albanie“, $^{324}/_{28}$

Arbişàme, sb. pr. „l'ensemble des Albanais“, $^{278}/_{27}$.

àrbure, sb. n. „arbre“, $^{86}/_{18}$.

arcâre, sb. f. „action de jeter“ ; vezi *aruc*.

arcàt, ă, adj., $^{311}/_{13}$; vezi *arucat*

archìşur, vb. I „glisser", $^{277}/_{4}$; vezi *alăchĭuşur.*

arcoàre, sb. f, pl. *arcorĭ* „froid", $^{200}/_{7}$.

arcuròs, ă, adj. „frileux, glacial", $^{338}/_{22}$.

arcutèscu, vb. IV „(faire) rouler, tuer", $^{123}/_{31}$; vezi *arucutescu.*

Arden, sb. pr. „Arden", $^{167}/_{1}$.

àrdire, sb. f., pl. *ardirĭ* „action de brûler, incendie", $^{319}/_{16}$.

àrdu, vb. II şi III „brûler, incendier", $^{192}/_{23}$.

arè, interj. „eh!", $^{83}/_{21}$.

areà, adv. „rarement", $^{256}/_{6}$.

areàpită, sb f. „aile", $^{189}/_{17}$.

Arèndă, sb. pr. „région en Grèce (près d'Aspropotamos), où une fraction des Aroumains descendent pendant l'hiver avec leurs troupeaux", $^{24}/_{1}$.

arghĭàndă, sb. f. — (necunoscut).

arhìe, sb. f. „commencement, début", $^{24}/_{6}$.

arhierèŭ, sb. m. „prélat", $^{162}/_{23}$ (savant).

arhĭusèscu, vb. IV „commencer", $^{307}/_{23}$; vezi *ahĭursescu.*

arhundèscu, ă, adj. „aristocratique", $^{219}/_{2}$.

àrhundu, ă, adj., pl. *arhundz(ĭ), arhunde* „riche", $^{7}/_{3}$.

arìcĭŭ, sb. m. „hérisson", $^{344}/_{19}$.

aridiţìnă, sb. f., pl. *aridiţin'ĭ* „racine", $^{315}/_{25}$.

arihàte, sb. f., pl. *arihăţ* „tranquillité, repos", $^{259}/_{19}$.

arihîtipsìt, ă, adj. „calmé, tranquille", $^{5}/_{7}$.

arìnă, sb. f. „sable", $^{311}/_{30}$.

àripă, sb. f., pl. *arichĭ* „aile, flanc (d'un troupeau), protection", ^{107} $_{26}$, $^{308}/_{7}$.

aripidìnă, sb. f., pl. *aripidin'ĭ* „penchant, pente", $^{269}/_{21}$, $^{309}/_{22}$.

aripidinèdzŭ, vb. I „pencher, descendre vite une montée", ^{91} $_{22}$.

aripidinòs, ă, adj. „(endroit) penché, en pente", $^{305}/_{10}$.

arivàne, sb. f, pl. *arivăn'ĭ* „amble": *şi-el si s'ducă arivăn'ĭ* = şi el să joace (mergînd) în buestru, $^{129}/_{12}$.

arîbă, sb. m., pl. *arîbàdz* „grand charriot", $^{8}/_{6}$.

arîchèscu, vb. IV „ravir", $^{338}/_{32}$; de la infin. *arăchire* (vezi *arap*).

arîd, vb. II şi III „rire, se moquer, tromper, duper", $^{7}/_{20}$, $^{228}/_{4}$; *i ocl'il'i-n'ĭ mi-a-*

rîdu? = sau ochii mei mă înşală ?, $^{66}/_{31}$.

arîdeàre, sb. f., pl. *arîderĭ* „action de rire, rire, moquerie", $^{308}/_{29}$.

arîdîpsèscu, vb IV, vezi *arădăpsescu*.

arîdzîm, sb. n., $^{105}/_{14}$; vezi *arădzîm*.

arîèscu vb. IV „(se) rarifier, (se) clairsemer, (se) dissiper"; *oamin'i'i arîră* = oamenii s'au împrăştiat, $^{307}/_{7}$.

arîgòz, sb. n. „roseau à balais", $^{343}/_{16}$.

arîm, vb. I „fouiller", $^{233}/_{14}$.

arîpă, sb. f., pl. *arîpĭ* „escarpement, précipice", $^{35}/_{28}$.

arîs, sb. n., pl. *arîsute* „rire", $^{96}/_{18}$.

arîsèscu, vb. IV „plaire, aimer", $^{302}/_{26}$; vezi *arăsescu*.

arîsît, ă, adj., „agréable, sympatique", $^{308}/_{19}$.

arîspăndèscu, vb. IV, $^{232}/_{5}$; vezi

arîspîndèscu, vb. IV „répandre, éparpiller, dissiper", $^{11}/_{5}$..

arîspîndzăscu, vb. IV, $^{309}/_{25}$; vezi *arîspîndescu*.

arîşcl'itòr, sb. n., pl. *arîşcl'itoare* „devidoir", $^{10}/_{19}$.

arîţèscu, vb. IV, vezi *arătescu*; *ţ'arîţi c., ca Grec* = a intrat panica în tine ca la un Grec, $^{7}/_{7}$.

arîţîme, sb. f. „réfroidissement, froideur, froid", $^{431}/_{10}$.

arîŭ, sb. n., pl. *arîurĭ* „rivière", $^{9}/_{5}$; *s'v'ină-arîŭ* = să vie mereu (ca apa unui rîu), $^{297}/_{5}$.

armàs, ă, adj, pl. *armaşĭ*, *armase* „resté, demeuré", $^{333}/_{6}$; vezi *armîn*.

armàtă, sb. f., pl. *armâte* „beau costume choisi pour le fiancé ou la fiancée" ; *şi-armase cu armata di lăludz* = şi a rămas în podoaba de flori $^{102}/_{7}$; *di-şĭ învescu-armatile* = de-şi îmbracă costumele împodobite, $^{17}/_{2}$.

àrmate, sb. f. pl. „armes", $^{139}/_{23}$.

armatulàme, sb. f. „l'ensemble des armatoles", $^{268}/_{1}$.

armatulă, sb. m., pl. *armatuladz* „armatole, homme d'armes".

àrmă, sb. f., pl. *arme* „arme", $^{37}/_{24}$.

Armăn, ă, sb. pr., pl *Armănĭ*, *Armâne* „Aroumain, c'est-à-dire Roumain de Macédoine, Pinde, Thessalie, Albanie", $^{20}/_{4}$.

armăn, vb. II şi III, $^{39}/_{2}$; vezi *armîn*.

Armănàme, sb. pr. „l'ensemble des Aroumains", $^{42}/_{22}$.

armănèscu, ă, adj, pl. *armăneşti* „aroumain". $^{54}/_{19}$.

Armănìl'e, sb. pr. „l'ensemble et le pays des Aroumains", $^{304}/_{2}$.

armătulàme, sb. f.; vezi *armatulame.*

armătusèscu, vb IV „armer", $^{55}/_{15}$.

armătusìt, ă, adj. „armé", $^{345}/_{13}$.

Armeàn, ă, sb. pr. „Arménien", $^{9}/_{1}$.

Armirò, sb. pr. „village grec, près de Volo, où descendent pendant l'hiver les Aroumains „Fărşeroţi", $^{22}/_{19}$.

armîn, vb. II şi III „rester", $^{17}/_{29}$, ^{312} $_{32}$ *(armaşŭ,* pref.)

Armîn, ă, sb. pr., $^{5}/_{1}$, $^{16}/_{21}$; vezi *Arman.*

Armînàme, vezi *Arnănаme.*

armînèscu, ă, adj., vezi *armănescu.*

arnèdzŭ, vb. I „hiverner, passer l'hiver", $^{56}/_{23}$.

arnìre, sb. f. „action de balayer": *şi tu-arnire* = şi pe cînd mătura, $^{95}/_{27}$.

arnìŭ, sb. n., pl. *arniurĭ* „quartier, demeure d'hiver", $^{289}/_{17}$.

aroàbulă, sb. f., pl. *aroabule* „pesse, (sapin)", $^{23}/_{22}$.

aroàŭă, sb. f., fără plural „rosée", $^{16}/_{2}$.

Aromăn, ă, $^{184}/_{5}$; formă savantă pentru *Armăn.*

Aromîn, ă, $^{281}/_{1}$; vezi *Armîn.*

aròput, sb. n., pl. *aropute* „trot, bruit de trot", $^{270}/_{4}$.

aròş(ŭ), e, adj., pl. *aroşi, aroşi* „rouge", $^{54}/_{14}$, $^{307}/_{18}$.

àrpă, sb. f, pl. *arpe* „aile", $^{277}/_{1}$; vezi *aripă.*

arsàr, vb. IV, $^{23}/_{13}$; vezi *arăsar.*

àrsu, ă. adj. „brûlé, incendié, chauffé (en parlant de la four)", $^{94}/_{33}$, $^{312}/_{28}$; vezi *ardu.*

arşìne, sb. f. „honte, pudeur", $^{51}/_{21}$; *că te-arşine mi fîţeşi* = că m'ai făcut de rîs, $^{304}/_{27}$.

Arta, sb. pr. „localité en Grèce (golf d'Arta)", $^{67}/_{5}$.

arùc, vb. I „jeter, lancer"; *că Nica 'ş'lu-arucă loclu* = că Nica se zvîrcoleşte în chinuri, $^{36}/_{29}$; *'n sus tu munţî s'n'arucăm* = sus, în munţi, să ne ducem, $^{55}/_{17}$.

arucàt, ă, adj. „jeté, lancé", $^{255}/_{22}$.

arucutèscu, vb. IV „rouler, avaler, engloutir", $^{9}/_{11}$, $^{226}/_{9}$: *bună, slabă, - arucuteaşte* = bună sau rea, el mănîncă, $^{184}/_{24}$; vezi *arcutescu.*

arucutìt, ă, adj., $^{180}/_{8}$; vezi *arucutescu.*

arucutòs, ă, adj. „rond, arrondi“, $^{316}/_{1}$.

arùd, ă, adj., pl. *arudz, arùde* „mou (en parlant de la laine), tendre“, $^{146}/_{4}$; *că eram nica arud* = pentrucă eram încă fraged, (neobişnuit cu greutăţile cărăvănăritului), $^{342}/_{1}$.

arudzînă sb. f. „rouille“, $^{313}/_{27}$.

arudzinìt, ă, adj. „rouillé“, $^{60}/_{14}$.

arùgă, sb. f. „salaire, appointement fixe“, $^{118}/_{18}$.

arùgă, sb. f. „l'entrée dans un parc à moutons“, $^{249}/_{24}$.

arujèscu, vb. IV „hennir“, $^{286}/_{6}$, $^{366}/_{7}$.

arujìre, sb. f. „hennissement“, $^{269}/_{15}$.

arumàne, sb. f., pl. *arumăn'ĭ*. „brochette de foie entourée de l'intestin“, $^{298}/_{8}$.

arùngu sb. n., pl. *arunguri*, „partie d'une forêt transformée en pâturage“, $^{290}/_{17}$.

arùnic, vb. I „glisser“, $^{316}/_{2}$; vezi *alunic*.

arùp, vb. II şi III „rompre, faire irruption“: *arupse dit tufa pădurił'eĭ* = a venit din frunzişul pădurei, $^{86}/_{10}$; *arupsem pi tu năşi* = ne-am făcut drum printre ei, $^{232}/_{2}$.

arùptu, ă, adj. „rompu, déchiré“, $^{7}/_{13}$, $^{274}/_{11}$.

Arùs, ă, sb pr. „Russe“, $^{9}/_{2}$.

arùs, ă, adj, pl. *aruşĭ, aruse* „rougeâtre, blond“, $^{32}/_{34}$.

aruşèscu, vb. IV „rougir“, $^{226}/_{13}$

aruşìne, sb. f., $^{226}/_{12}$; vezi *arşine*.

aruşìt, ă, adj. „rougi“, $^{256}/_{3}$.

aruşnèdzŭ, vb. I „faire honte, avoir honte“, $^{9}/_{9}$.

aruşnòs, ă, adj. „honteux, modeste“, $^{99}/_{26}$.

aruşunèdzŭ, vb. I, $^{277}/_{15}$; vezi *aruşnedzŭ*.

aruvinàt, ă, adj. „aspergé, arrosé“, $^{252}/_{8}$, $^{335}/_{9}$.

aruvinèdzŭ, vb. I (*aruvinare*) „arrosser, asperger“.

as, adv. „soit“: *as s'hibă* = las' să fie, $^{92}/_{22}$.

ascàp, vb. I „échapper, (se) sauver“, $^{402}/_{9}$

ascàpir, vb. I „faire jaillir des étincelles (en battant le briquet); produire une lueur rapide et passagère“; *şi-ascĭpirîndaluĭ cu mînearlu* = şi scăpărînd cu amnarul, $^{307}/_{14}$.

ascàpit, vb. I „se coucher (en parlant des astres); avaler“, $^{307}/_{13}$.

ascăpàre, vb., condiţionalul vb. *ascap: cuĭ vaĭ poată*

s'n'i-ascăpare = cui o să poată să-mi scape, $^{132}/_{1}$.

ascăpàt, ă, adj. „échappé, sauvé", $^{181}/_{16}$.

ascăpitàtă, sb. f. coucher (du soleil)", $^{239}/_{9}$.

aschère, sb. f., pl. *ascheruri* „armée", $^{39}/_{20}$.

aschirlî, sb. m., pl. *arschirlàdz* „soldat", $^{84}/_{13}$.

ascîlnàt, ă, adj. „accroché", $^{252}/_{24}$; dela vb. *ascalnu*.

ascîpitàtă, sb. f. „tombée du jour", $^{311}/_{18}$; vezi *ascăpitată*.

ascùchiŭ, vb. I „cracher", $^{44}/_{23}$.

ascùltu, vb. I „écouter, obéir; craindre"; *năşi di-asparismă nu-ascultă* = ei habar n'au de frică, $^{278}/_{6}$.

ascumbusèscu, vb. IV „retrousser (les manches)", $^{144}/_{8}$.

ascumtà adv. „en cachette, en tapinois", $^{295}/_{22}$.

ascumtişŭ, sb. n, pl. *ascumtişuri* „cachette, recoin", $^{277}/_{2}$.

ascùmtu, ă, adj. „caché"; vezi:

ascùndu, vb. II „cacher".

ascùtur, vb. I „secouer", $^{229}/_{15}$; *n'i te-ascuturi tu păzare* = mi te scuturi (dansînd) în piaţă, $^{304}/_{29}$.

asîme, sb. f. „argent", $^{37}/_{24}$, $^{316}/_{7}$.

asimcò, sb. m., pl. *asimcadz* „argenterie", $^{35}/_{20}$.

Asîn, sb. pr. „nom de famille", $^{26}/_{25}$.

àsîndz(î), adv. „aujourd'hui", $^{71}/_{23}$; vezi *astîndz(î)*.

aslàn, sb. m. „lion; piastre (monnaie turque)", $^{279}/_{11}$, $^{298}/_{27}$.

Aslànbègă, sb. pr. „nom de bey albanais", $^{277}/_{17}$.

aspàr, vb. I *(a spăreare)* „effrayer, effaroucher", $^{9}/_{19}$.

aspàrgu, vb. III şi II „disperser, casser, briser, détruire, tuer", $^{21}/_{23}$; *l'i-asparşu* = i-am ucis, $^{232}/_{31}$, $^{370}/_{5}$.

aspàrimă, sb f. „alarme, frayeur", $^{163}/_{21}$.

aspàrismă, sb. f., $^{278}/_{6}$; vezi *asparimă*.

aspàrtu, ă, adj: „dissous, cassé, brisé, gâté", $^{220}/_{18}$.

aspăreàt, ă, adj. „effrayé, effarouché", $^{58}/_{9}$.

aspărós, ă, adj „peureux, craintif; épouvantable, terrifiant", $^{336}/_{3}$.

aspèl, vb. I „laver, blanchir", $^{20}/_{27}$.

aspilàt, ă, adj „lavé, blanchi", $^{166}/_{1}$.

aspìndzur, vb. I „pendre, accrocher", $^{344}/_{19}$.

aspùn, vb. III şi II „dire. raconter, montrer": *şi-n'ĭ seaspuse semnu mare* = şi mi s'a arătat ceva neobişnuit, $^{21}/_{1}$.

astàl'ĭŭ, vb. I „rencontrer quelqu'un (chemin faisant), dépasser", $^{33}/_{15}$, $^{51}/_{5}$; *cîrvăn'ile-astăl'ĭară la munte* = caravanele au trecut la munte, $^{242}/_{29}$.

astàră, adv. „ce soir," $^{65}/_{6}$

astăl'ĭàt, ă, adj. „rencontré": *şi tu astăl'ĭate căl'ĭurĭ* = şi în drumuri întretăiate (aci, poate şi = pîndite), $^{267}/_{23}$.

astăseàră, adv. „ce soir", $^{309}/_{6}$.

astès, ă, pl. *asteşi, astease* „éteint", $^{169}/_{17}$; vezi *astingu*.

astìmtu, ă, adj., $^{272}/_{15}$; vezi *astes*.

astìngu, vb. III şi II „éteindre, rouer (de coups)", $^{263}/_{4}$

àstîndz(î), adv. „aujourd'hui", $^{311}/_{12}$.

àstîndză, adv., $^{88}/_{11}$; vezi *astîndz*.

astîngu, ă, adj., pl. *astîndzi, astîndze* „gauche", $^{137}/_{4}$.

astînga, adv. „à gauche", $^{123}/_{24}$.

astràg, vb III şi II „(se) jeter, lancer": *mi-astrapşu nclo* = mă zmucii cît colo, $^{304}/_{21}$.

astràpt, ă, adj. „jeté, lancé", azvîrlit, $^{274}/_{8}$.

astrăpie, sb. f., pl. *astrăpĭi* „éclair, foudre", $^{120}/_{3}$.

astreàhă, sb. f. „avant-toit", $^{315}/_{8}$

astrîchèscu, vb. IV „essoucher, extirper, sécher", $^{30}/_{28}$.

astùp, vb. I „boucher, gaver", $^{40}/_{10}$.

asùd, vb. I „suer, transpirer" $^{85}/_{30}$.

asudàt, ă, adj. „en sueur, en transpiration", $^{206}/_{18}$.

asùn, vb. I „sonner, battre", $^{227}/_{16}$, $^{313}/_{35}$; *cîte va-l'ĭ ăibă asunată* = cite i-o fi tras (bătînd-o), $^{79}/_{23}$.

asunàt, ă, adj.; vezi *asùn*.

asvìnsu, ă, adj., $^{206}/_{12}$; vezi *azvingu*.

aşà, adv. „ainsi, comme-ça", $^{159}/_{24}$

aşè, adv., vezi *aşa; voĭ, Rămăn'ĭ, dc-aşe înclo* = voi, Romîni, de prin părţile acele, $^{34}/_{15}$.

aşì, adv., vezi *aşe*; *aşi*... astfel, $^{21}/_{10}$.

aşìţe, adv. „ainsi, de même", $^{226}/_{32}$.

aştèptu, vb. I „attendre", $^{16}/_{16}$.

aştèrgu, vb. III şi II „essuyer, effacer", $^{80}/_{4}$.

aştèrnu, vb. I, IIşi III „étendre paver", $^{229}/_{6}$.

aştiptàt, ă, adj. „attendu", $^{254}/_{32}$.

aştirnumìntu, sb. n., pl. *aştirnumînturĭ* „chabraque", $^{128}/_{32}$.

aştirnŭt, sb. n. „lit, literie, couche", $^{202}/_{24}$.

aştirnùt, ă, adj. „étendu", $^{282}/_{1}$.

at, sb. m., pl. *aţ* „cheval", $^{320}/_{13}$.

Athìna, sb. pr. „Athènes", $^{188}/_{1}$.

Atica, sb. pr. „province en Grèce", $^{186}/_{22}$.

atlàze, sb. f, pl. *atlazurĭ* „satin", $^{297}/_{29}$.

atùmţea, adv. „alors", $^{9}/_{12}$.

atùnţ, adv., $^{327}/_{31}$; vezi *atùmţea*.

aţeà, $^{43}/_{5}$, pentru *aduţeà*, imperf. vb. *aduc*.

aţeà, fem. de la *aţèl*, $^{25}/_{16}$.

aţèl, *aţeà*, adj. dem. „ce, celui", $^{225}/_{28}$.

aţìa, adv. „là, y", $^{267}/_{14}$; *aţìa de-aţìa* = din ce în ce mai mult, $^{92}/_{16}$.

aŭà, adv. „ici", $^{289}/_{13}$.

aŭàltarĭ, adv., $^{322}/_{2}$; vezi :

aŭàrtarĭ, adv. „avant-hier", $^{295}/_{10}$.

aŭàţe, adv. „ici", $^{278}/_{12}$; vezi *aŭa*.

aumbràtă, sb. f., pl. *aumbrăţ* „ombrage", $^{86}/_{8}$.

aùmbră, sb. f. „ombre, apparence", $^{16}/_{14}$; *şi-aumbra?* = dar streinul acesta?, $^{308}/_{22}$.

aumbrèscu, vb. IV „ombrager", $^{201}/_{11}$.

aumbròs, ă, adj. „ombreux", $^{271}/_{12}$.

aùngu, vb. II şi III „oindre".

aurăscu, vb. IV „haïr ; s'ennuyer", $^{188}/_{32}$.

aurlàre, sb. f. „hurlement ; action de faire descendre", $^{269}/_{16}$.

aùrlu, vb. I „hurler, fourrer, mettre dedans", $^{8}/_{14}$, $^{343}/_{10}$; *mi-aurlu nuntru* = mă bag (vîr) înăuntru (în apă), $^{343}/_{30}$.

aùş(ŭ), sb. m., pl. *auşĭ* „vieux, vieil, vieillard, aïeul", $^{20}{}_{6}$, $^{301}/_{1}$.

auşàme, sb. f, fără plural „l'ensemble des vieillards ; vieillesse", $^{10}/_{5}$.

auşàtic, sb. n., fără plural „vieillesse", $^{10}/_{8}$.

auşeàtic, sb. n, $^{312}/_{18}$; vezi *auşatic*.

auşèscu, vb. IV „vieillir", $^{200}/_{23}$, $^{232}{}_{9}$.

auşèscu, ă, adj., pl. *auşeşti* „vieux".

avarlìga. adv. „autour", $^{43}/_{6}$.
avărlìga, adv., $^{193}/_{26}$; vezi *avarliga*.
Avdì-Pîşè sb. pr. „Avdì-Pachà", $^{22}/_{3}$.
àvdu, vb. IV *(avdzîre)* „entendre, ouïr, obéir", $^{9}/_{12}$, $^{47}/_{23}$.
Avdèlă, sb. pr. „beau village aroumain dans les montagnes du Pinde, incendié plusieurs fois par les ennemis de la vie nationale des Aroumains", $^{16}/_{11}$, (vezi fig. 26).
Avδèlă, $^{305}/_{8}$; vezi *Avdelă*.
Avδil'ìàt, ă, sb. pr. „habitant d'Avdela", $^{343}/_{31}$.
avδil'itèscu, ă, adj. „d'Avdela", $^{146}/_{33}$
avdzît, ă, adj. „ouï, entendu, renommé, célèbre", $^{42}/_{6}$.
aveàre, sb. f., pl. *averĭ* „fortune, richesse", $^{302}/_{14}$.
avègl'ĭu, vb. I *(avigl'ĭare)* „veiller, garder", $^{98}/_{19}$.
avère, $^{319}/_{18}$; vezi *aveare*.
avγĭulìe, sb. f. „violon„ : *ş'făr di avγĭulìi* = şi fără lăutari, $^{157}/_{11}$.
avigl'itòr, e, adj. „gardien, veilleur", $^{313}/_{26}$.
avìn, vb. I „chasser, poursuivre, presser", $^{229}/_{28}$.
avinàre, sb. f., pl. *avinări* „action de chasser, chasse", $^{96}/_{4}$.
avinàtic, s. n. „gibier, chasse", $^{96}/_{10}$, $^{327}/_{24}$.
avlìe, sb. f., pl. *avlii* „court", $^{364}/_{5}$.
avocàt, sb. m. „avocat", $^{78}/_{18}$ (savant).
àvră, sb. f. „fraîcheur, zéphyr", $^{16}/_{3}$.
avròs, ă, adj. „frais", $^{252}/_{2}$
avùt, ă, adj. „riche", $^{10}/_{2}$, $^{226}/_{15}$.
av'la, adv. „à peine", $^{95}/_{15}$.
av'isìt, ă, adj. „hâté, pressé", $^{343}/_{33}$.
axeàně, sb. f, pl. *axeane*, $^{338}/_{12}$; vezi *xeană*.
axèn, ă, adj., $^{336}/_{14}$; vezi *xen*.
àză, adv., $^{255}/_{32}$; vezi *ază*.
azboàir, vb. I *(azbuirare)* „voler, s'envoler", $^{95}/_{2}$, $^{309}/_{21}$.
azbòr, vb. I, $^{46}/_{15}$; vezi *azboair*.
azburătòr, e, adj. „ailé, qui vole", $^{288}/_{12}$.
azghèr, vb. I „bêler", $^{261}/_{1}$.
azghiràre, sb. f. „action de bêler, bêlement", $^{230}/_{14}$.
àzĭ, adv. „aujourd'hui, $^{302}/_{2}$.
azvìmtu, ă, adj. „défait, vaincu", $^{281}/_{24}$; vezi *asvinsu*.
azvimturàre, sb. f, pl. *azvimturări* „action de sécher au vent, chasse-neige", $^{222}/_{29}$.
azvìngu, vb. III „vaincre", $^{259}/_{15}$.

azvistusìt, ă, adj. „échaulé“, $^{127}/_{2}$.

azvòm, vb. II *(azvumeare)* vomir, sourciller“, $^{158}/_{5}$.

Ă

ăn, prep., $^{81}/_{1}$; vezi *în*.

ăntru, prep., $^{81}/_{1}$; vezi *întru*.

ăşĭ, pron. refl., $^{82}/_{1}$; vezi *îşĭ*.

ăţĭ, adv. „aussitôt, dès que“, $^{80}/_{8}$.

B

ba !, adv. „non, du tout ; mais“, $^{253}/_{17}$.

babageàn, ă, adj. „vaillant“, $^{145}/_{19}$.

bàbă, sb. f., pl. *babe* „vieille (femme)“, $^{120}/_{27}$.

bag, vb. I. „mettre; commencer, décider; (se) coucher, (s')asseoir“, $^{22}/_{13}$; *bagă-n'ĭ-ti pul'e*,= culcă-te, puică, $^{29}/_{3}$; *s'bîgă si-u da* = a stăruit să o dea, $^{64}/_{7}$; *anviţaĭ că badzĭ ţachĭ* = am aflat că formezi turme de ţapi, $^{223}/_{20}$; *carĭ di voĭ va s'bagă mînă* = care dintre voi o să învingă, $^{279}/_{23}$.

bàcĭŭ, sb. m., pl. *bacĭ* „fromager“, $^{31}/_{12}$.

Bàĭa, sb. pr. „village aroumain dans la région de Zagori“, $^{297}/_{18}$.

Bàĭlu, $^{347}/_{7}$; vezi *Bal'ĭŭ*.

bàir, sb. n., pl. *baire* „cordon, lacet, lien, amulette“, $^{162}/_{10}$, $^{274}/_{20}$, $^{298}/_{20}$.

Baĭtànĭ, sb. pr. „endroit tenant de Perivole“, $^{231}/_{31}$.

Balamacèn'ĭ, sb. pr. „membres d'une grande famille de *Fărşeroţi*“, $^{34}/_{28}$.

bàlsam, sb. n. „baume, élixir“, $^{27}/_{5}$.

bàltă, sb. f., pl. *bălţ(î)* „eau stagnante“, $^{37}/_{10}$.

Bàltă, sb. pr. „nom d'un endroit près de Véria“, $^{21}/_{2}$.

bàlţu, sb. n., pl. *balţurĭ* „lacet, lacs“, $^{269}/_{28}$.

Bàl'ĭŭ, sb. pr. „nom donné

aux chevaux et aux chiens de couleur bigarrée, surtout à la tête", $^{345}/_{23}$.

bànă, sb. f., fără plural, „vie", $^{292}/_{2}$.

bàndă, sb. f., pl. *băndzî* şi *bande* „bande, troupe", $^{278}/_{7}$, $^{343}/_{3}$.

bàră, sb. f., pl. *bări* „marais", $^{339}/_{32}$.

bàrbă, sb. f., pl, *bărghi* „barbe" $^{134}/_{13}$.

Bardanìca, sb. pr. „nom de famille", $^{295}/_{1}$.

bàrim, adv. „au moins, du moins", $^{312}/_{17}$.

baş(ŭ), vb. I „baiser, embrasser", $^{44}/_{13}$.

bat, vb. II şi III „battre; bougir; chanter", $^{23}/_{11}$, $^{26}/_{8}$, $^{43}/_{11}$; *Pisuderea că nu s'bate* = Pisuderea nu poate fi bătută (învinsă), $^{23}/_{16}$; *bătea cu flueara* = cînta din fluer, $^{86}/_{8}$.

băgàt, ă, adj. „mis; jeté, couché", $^{311}/_{14}$.

Băĭàsă, sb. pr. „nom d'un village aroumain dans le Pinde", $^{305}/_{8}$.

bănèdzŭ, vb. I „vivre", $^{269}/_{3}$.

bărbàt, sb. m. „homme, mari", $^{23}/_{18}$.

bărbàt, ă, adj. „viril, courageux", $^{146}/_{2}$.

bărbăteàşte, adv. „virilement, bravement", $^{281}/_{27}$.

bărbătèscu, ă, adj. „viril, énergique", $^{279}/_{24}$.

bărbòs, ă, adj. „barbu", $^{271}/_{15}$.

bărţàt, sb. n., pl. *bărţate*, $^{252}/_{30}$; vezi *brăţat*.

bărùte, sb. f., fără plural „poudre à canon", $^{323}/_{29}$.

băşàre, sb. f., $^{51}/_{15}$; vezi :

băşeàre, sb. f., pl. *băşerĭ* „action de baiser, baiser", $^{35}/_{20}$

băşeàt, ă, adj „baisé, embrassé", $^{99}/_{11}$.

bătàl'e, sb. f., pl. *bătăl'ĭ*, $^{341}/_{4}$; vezi :

bătàn'e, sb. f., pl. *bătăn'ĭ* „moulin à foulon", $^{341}/_{4}$.

băteàre, sb. f. „action de battre, de jouer d'un instrument; chant des oiseaux" : *că nu se-alăsa di băteare* = căci nu se lăsa de cântat (nu contenià de a cînta), $^{86}/_{17}$.

bătùt, ă, adj, „battu, exposé au..." $^{286}/_{23}$: *bătut di videală* = expus luminei, $^{229}/_{20}$.

Beàla, sb. pr. „nom d'un village aroumain, N. V. Monastir", $^{16}/_{26}$,

Beàla-di-sus, „autre village aroumain, près de *Beala*".

beàliş(ŭ), e, adj. „blond, blanchâtre, flave", $^{291}/_{12}$.

beàre, sb. f. „action de boire“: *ni trî beare* = nici de băut, $^{141}/_{23}$.

beàŭ, vb. II „boire“, $^{27}/_{6}$, $^{233}/_{2}$.

Bèci, sb pr „nom hongrois donné à Buda-Peste“.

bèçĭŭ, e, adj. pl. *becĭ* „blanchâtre, flave“, $^{22}/_{20}$, $^{31}/_{9}$.

bel, sb. n., pl. *beale* „petite pierre ronde servant aux jeux de enfants“, $^{310}/_{22}$.

bel, ă, adj. „blanc et un peu blond“.

Bèlu, sb. pr. „nom donné aux chevaux et aux chiens“, $^{37}/_{4}$; vezi adj. *bel*.

Berât, sb. pr. „ville au centre de l'Albanie, habitée en grande partie par des Roumains“. $^{26}/_{17}$.

bès(ŭ), vb. IV (*bișire*) „péter, vesser“, $^{9}/_{9}$.

bèsa-bès, loc. adv. „formule de serment des Albanais signifiant *je jure fidélité*“, $^{279}/_{4}$.

bèsă, sb. f. „serment (des Albanais), fidélité“ ; *Arbineslu-ĭ besă prĭ dzinucĭ'ĭu* = credința Albanesului e nulă. $^{5}/_{12}$.

beŭ, sb. m., pl. *beĭ* „bey, gouverneur (turc ou albanais)“, $^{161}/_{21}$.

bidèl'ĭŭ, sb. n., pl. *bidel'i* „impôt personnel“, $^{125}/_{27}$.

Bidìnĭ, sb. pr. „nom d'un bey turc“. $^{42}/_{7}$.

bifă, sb. m, pl. *bifàdz* „caution, hypothèque“, $^{311}/_{26}$.

bilès, vb. IV, $^{81}/_{3}$.

bilèscu, vb. IV „ôter la peau, dépouiller; blanchir (la toile), $^{112}/_{29}$.

Bilìna, sb pr. „nom de femme“, $^{325}/_{30}$.

bil'è, sb. m., pl. *bil'eadz* „embarras, embêtement“.

bil'eàe, sb. f., $^{79}/_{21}$; vezi *bil'e*.

binèc, sb. n., pl. *binecurĭ* „cheval de selle“, $^{41}/_{18}$.

bìnĭ, adv „bien“, $^{82}/_{24}$.

birbèc, sb. m., *birbeți* „bélier“, $^{289}/_{26}$.

birbìl'ĭŭ, sb. m., „rossignol“, $^{39}/_{5}$, $^{289}/_{7}$.

birbìr, sb. m., $^{162}/_{29}$; vezi *bir-bil'ĭu*.

Birìna, sb. pr. „nom d'un ancien village aroumain en Macédoine, N. Monastir“, $^{198}/_{19}$.

biseàrcă, sb. f., $^{11}/_{1}$; vezi :

biseàrică, sb. f., pl. *biseriți* „église“, $^{290}/_{24}$

bitărnu, ă, adj. „vieux, ancien“, $^{40}/_{14}$.

bitisèscu, vb. IV „achever, finir, terminer“, $^{230}/_{8}$.

bitîrnu, ă, adj., $^{108}/_{1}$; vezi *bitărnu*.

Bîtule, sb. pr. „nom donné par les Aroumains à la ville de Monastir“, $^{89}/_{5}$.

biţèscu, vb. IV, $^{118}/_{16}$; vezi *bitisèscu*.

biutùră, sb. f. „boisson“, $^{77}/_{7}$.

bizbìl'e, sb. f. „bloc (de pierre)“, $^{90}/_{14}$.

bîlbăèscu, vb. IV „bredouiller“, $^{229}/_{32}$.

bînèdzŭ, vb. I, $^{19}/_{21}$; vezi *bănedzŭ*.

bîrbàt, vezi *bărbat*.

bîrbîrùtă, sb. f., pl. *bîrbîrute* „flamme“, $^{309}/_{24}$.

bîrdă, sb, f., pl. *bîrde* „sorte de traquet à un métier à tisser, vatale“, $^{242}/_{19}$

bîrn(u), sb. n., $^{107}/_{19}$, $^{108}/_{3}$; vezi *brăn*.

bîrùte, sb. f, $^{187}/_{12}$; vezi *bărute*.

bîtîhcì, sb. m., pl. *bîtîhcìàdz* „roué, filou“, $^{313}/_{7}$.

blàstim, vb. I „maudire“, $^{46}/_{24}$.

Blàţa,, sb. pr. „nom d'un village aroumain, S E. *Castoria*“, $^{233}/_{9}$.

blăstèm, sb. n., pl. *blăsteâme* „malédiction“, $^{44}/_{24}$

blăstimàt, ă, adj. coquin, maudit, abominable“, $^{115}/_{30}$.

blîstèm, $^{73}/_{1}$; vezî *blăstem*.

blîstimàt, ă, $^{44}/_{5}$; vezi *blăstimat*.

blùche, sb. f.,pl. *bluchĭ* „bande, horde“, $^{366}/_{2}$.

bluìm! interj. onomatopéique, $^{344}/_{4}$.

boàţe, sb. f., pl. *boţĭ* „voix“, $^{320}/_{6}$.

bobò, interj., $^{22}/_{18}$.

bòìe, sb. f., pl. *bòi* „taille“, $^{252}/_{25}$.

bòrge, sb. f. „devoir, dette“, $^{164}/_{22}$.

Bòsna, sb pr. „Bosnie“, $^{55}/_{23}$.

bòşe, sb. f., pl. *boşi* „fantôme, revenant“, $^{127}/_{9}$.

boŭ, sb. m. „boeuf“, $^{9}/_{7}$; art. *boĭ'i*, $^{312}/_{5}$.

brad, sb. m., pl. *bradz* „sapin“, $^{148}/_{5}$.

brăngă, sb. f., pl. *brăndzi* „chaînette, menottes“, $^{119}/_{16}$.

braţ(ŭ), sb. n., pl. *braţă* şi *braţî* „bras“, $^{90}/_{7}$.

brăn, sb. n., $^{225}/_{25}$; vezi *brîn*.

brăsìme, sb f „fil de soie“, $^{204}/_{22}$.

brăţàt, sb n, pl. *brăţate* „brassée“, $^{342}/_{4}$; *deade soarle treĭ brăţate* = soarele s'a înălţat pe cer de trei suliţi, $^{40}/_{21}$.

bre!, interj. „hé“, $^{230}/_{19}$.

brîn, sb. n., pl. *brîne* „ceinture (de laine)“, $^{129}/_{16}$.

brîzn'eăŭă, sb. f, fără plural „herbe large qui pousse

dans le montagnes", $^{344}/_{20}$.

broàscă, sb. f., pl. *broşti* „tortue, grenouille", $^{122}/_{8}$.

bruèscu, vb. IV „regarder", $^{86}/_{32}$, $^{276}/_{3}$.

brumàr, $^{213}/_{11}$, şi

Brumàr, sb. pr. „Novembre", $^{328}/_{27}$.

brùmă, sb. f., „gelée blanche, frimas", $^{269}/_{7}$.

bucàtă, sb. f. pl. *bucăţ* „morceau, miette", $^{281}/_{8}$.

bùclă, sb. f. „sorte de petite seille servant à apporter de l'eau à boire", $^{295}/_{11}$.

Bucurèşti, sb. pr. „Bucarest", $^{127}/_{6}$.

bucuròs, ă, adj. „joyeux", $^{81}/_{8}$.

Bucuvàlă, sb. pr. „nom d'une famille aroumaine, célèbre dans l'histoire des armatoles", $^{301}/_{11}$, $^{369}/_{1}$.

Budàşi, sb. pr. „membre de la famille de *Bucuvală*", $^{294}/_{23}$.

bùdză, sb. f., pl. *budză* sau *budzî* „lèvre, bord": *'l vătămară budza de-amare* = l'au omorît pe ţărmul mării, $^{38}/_{27}$; *era budză cu budză* = era revărsat pînă la nivelul ţărmurilor, $^{343}/_{28}$.

buïàtă, sb. f. „abri (pour les animaux)", $^{343}/_{32}$.

bujànă, sb f. „joli broc de porcelaine", $^{343}/_{32}$.

bujòr, sb. m. „pivoine: *un bujor di feată* = un beau brin di fille", $^{252}/_{27}$.

bulùche, sb. f. „troupeau, harde", $^{269}/_{9}$; vezi *bluche*.

bumbàc, sb n., „coton", $^{225}/_{16}$.

bumbàr, sb. n., „gros intestin (de mouton) farci du foie, du coeur et de la rate de l'animal", $^{298}/_{8}$.

bumbuneàdză, vb. I unipers. „tonner, gronder, flamboyer", $^{259}/_{18}$.

bumbunidzàre, sb. f. „tonnerre", $^{260}/_{18}$.

bun, ă, adj. „bon", $^{225}/_{5}$.

bun, adv. „bien": *di-ĭ tră bun* = de-i de bine, $^{65}/_{12}$; *bun se-aĭ*=(de) bine să ai (parte), $^{225}/_{6}$.

bunăoàră, adv, „par exemple", $^{305}/_{22}$.

buneàţă, sb. f. „bienfait", $^{94}/_{31}$.

Bùră, sb. pr. „nom d'homme", $^{275}/_{13}$.

buş, sb. m. „poing", $^{226}/_{19}$

bùşcu, ă, adj. „châtin", $^{254}/_{20}$.

Bùşcu, sb. pr. „nom donné aux chevaux châtins", $^{340}/_{21}$.

Buşică, sb. pr. „dim. de *Buş* „(Haralamb + uş)", $^{342}/_{15}$.

bùte, sb. f., pl. *buţ* „barrique tonneau", $^{304}/_{4}$.

bùză, sb f. „lèvre", $^{337}/_{21}$; vezi *budză*.

C

cà, conj. „comme, environ, que (comparatif), un peu, à peu près; *ved ca xeană 'şi-a-n'iurzeaşte* = văd că (pasaportul) miroase a strein, $^{176}/_{6}$.

ca, conj. „afin que“,

Cacarădă, sb. pr. „nom de famille“, $^{22}/_{1}$.

Cacĭandònĭ, sb pr. „armatole aroumain, célèbre par son héroisme, qui a lutté contre Ali-Pacha“, $^{367}/_{7}$.

cacŭ, adv. „en vain“, $^{95}/_{11}$.

cacurìzic, ă, adj. „malfaiteur, misérable“, $^{85}/_{22}$.

cad, vb. II „tomber“, $^{26}/_{11}$.

càfcală, sb. f. „orbite“, $^{192}/_{30}$.

càftu, vb. I „chercher, demander“, $^{20}/_{20}$, $^{67}/_{24}$, $^{280}/_{1}$.

caĭmò, sb. m., pl. *caĭmadz* „désir, regret, vive douleur, peine“, $^{46}/_{19}$, $^{289}/_{5}$.

càir, sb. n., pl. *caire* „quenouillée“, $^{239}/_{28}$; *gĭoacă-auşĭ cu perlu cair* = joacă bătrîni cu părul (alb ca) fuiorul, $^{298}/_{19}$.

cal, sb. m, pl. *cal'ĭ* „cheval“, $^{268}/_{14}$.

càlaĭ-că, loc. adv. „c'est heureux que...“, $^{228}/_{21}$.

cålcu, vb. I „fouler aux pieds, enfreindre“. $^{8}/_{8}$, $^{55}/_{18}$; *cîlc i cicĭorlu* = s'a ţinut dîrz, $^{226}/_{18}$.

càle, sb. f., pl. *căl'urĭ* „voie, chemin, route; voyage, moyen“: *omlu a calil'eĭ* = omul dreptăţei, $^{86}/_{7}$; *va s'.radze n cale mîne* = mîne o să pornim (o să avem de umblat), $^{213}/_{20}$; *ĭu calc-ambar cu n'iţi'i?* = unde drum-bun (să vă fie) cu micii (copilaşii)? $^{286}/_{24}$.

calèş(ŭ), ă, adj. „mouton (chèvre, brebis, chevreau, bouc, etc.) blanc et avec des taches noires sur la tête, et surtout autour des yeux“, $^{22}/_{21}$, $^{254}/_{16}$.

Calèşĭ, sb. pr. „nom d'homme et de famille“.

cålĭş, e, adj., $^{298}/_{26}$; vezi *calés'u)*.

caluγreàŭă, sb. f. „religieuse, nonne“.

càma, adv. „plus“. $^{60}/_{11}$; *cama tr'oar'* = mai curînd, $^{249}/_{17}$.

càn, adv. „point du tout“, $^{19}/_{13}$.

cànda, adv. „comme si“, ca şi cînd, $^{278}/_{5}$.

cap, sb. n., pl. *căpite* „tête, chevet, bout, commencement, chef“ : *lăcrin'ile deadiră cap di-arîŭ* = lacrimile au început să curgă şiroaie, $^{192}/_{20}$; *da cap cîrvînarl'i* = se ivesc cărăvănarii, $^{242}/_{5}$; *tu caplu a prumuvearîl'eĭ* = la începutul primăverei. $^{256}/_{17}$; *acîţă s'da cap* = a început să apară, $^{307}/_{22}$.

capidàn, sb. m., $^{225}/_{30}$; vezi *căpitan*.

càpit, sb. n. „bout, extrémité“, $^{314}/_{19}$.

càpră, sb. f., pl. *căpri* „chèvre“, $^{92}/_{8}$.

càra, conj. „si, en cas que ; alors“ : *oară-bună cara* = drum bun, atunci, (dacă-i aşa), $^{212}/_{1}$; *cara s'nu eraĭ tine* = dacă nu erai tu, $^{231}/_{35}$.

caramfilă, sb. f. „fleur ressemblant au tournesol“, $^{324}/_{23}$.

Caràvă, sb. pr. „localité èn Thessalie“, $^{21}/_{28}$.

càră, sb. f. „viande“, $^{374}/_{21}$, (formă fărşerotească pentru *carne*).

càre, pron. rel., vezi *carĭ*.

càrea, adv. „une fois que, après que, aussitôt, dès que“, $^{343}/_{1}$.

Carèlĭ, sb. pr. „nom de famille“, $^{35}/_{1}$.

càrĭ, prom. rel. „qui, quel, lequel, chacun“, $^{281}/_{9}$.

càrî-şti, loc. adv. „qui sait“, $^{93}/_{3}$.

carnavàl, sb. m. „carnaval“, $^{301}/_{21}$.

càrne, sb. f., pl. *cărnurĭ* „viande“, $^{128}/_{10}$.

Càrpina, sb. pr. „nom de femme“, $^{126}/_{31}$.

càrte, sb. f.. pl. *cărţî* „livre, lettre, acte, papier“, $^{294}/_{23}$, $^{336}/_{30}$.

carupìlă, sb. f. „arme, fusil“, $^{55}/_{14}$.

càsă, sb. f., pl, *căsĭ* „maison“.

càsă, adv. „à la maison“, $^{81}{}_{3}$.

caş ŭ), sb. n., pl. *căşurĭ* „fromage“, $^{109}/_{7}$.

cat, vb. I „chercher, regarder“, $^{82}/_{9}$.

catì, sb. m., fără plural „juge“. $^{78}/_{4}$.

càθe, adj. rel. „chacun, chaque“, $^{95}/_{7}$.

caţ, vb. I „saisir, prendre, commencer“, $^{81}/_{11}$; vezi *acaţŭ*..

Caţènu, sb. pr. „nom de famille“, $^{34}/_{19}$.

càţită, sb. f. „perce-neige“, $^{224}/_{17}$.

cavàl, sb. n. „flûte à cinq trous des bergers roumains“, $^{206}/_{16}$.

că, conj. „que, parce que; si", $^{80}/_{8}$, $^{202}/_{15}$.

căchĭusèscu, vb. IV „se fâcher, bouder", $^{48}/_{8}$.

căcĭùă, sb. f., pl. *căcĭule* „bonnet": *îl'ĭ vin'e căcĭua divarliga, ma* = s'a căit, dar, $^{87}/_{33}$.

căcĭùlă, sb. f. „bonnet", $^{276}/_{5}$; vezi *căcĭuă*.

căd̦zùt, ă, adj. „tombé", $^{25}/_{19}$.

căhtèscu(mi), vb. IV „rire aux éclats, mourir de rire", $^{305}/_{1}$.

că àr, adv. „à cheval"; vezi:

călàre, adv. „à cheval", $^{320}/_{22}$.

călătòr, e, adj. „voyageur", $^{63}/_{2}$, $^{289}/_{25}$.

călăùz, ă, adj., pl. *călăuji, călăuze* „guide; le cheval, et surtout le mulet qui marche à la tête de la caravane", $^{32}/_{21}$; *si-u poartă cum şti călăuza* = să o conducă cum ştie (catîrul) călăuz, $^{242}/_{17}$.

călcàre, sb. f., pl. *călcări* „action de fouler aux pieds, d'enfreindre; infraction", $^{227}/_{2}$.

călcàt, ă, adj. „foulé, écrasé, enfreint", $^{216}/_{18}$.

călcîn'ĭŭ, sb. n., pl. *călcîn'i* „talon", $^{136}/_{16}$.

căldărîme, sb. f., pl. *căldărîn'ĭ* „pavage", $^{314}/_{14}$; vezi:

căldărmă, sb. n., pl. *căldărmàdz* „pavé, pavage", $^{46}/_{18}$.

căleàşcă, sb. f. „voiture, calèche", $^{60}/_{16}$.

călèscu, vb. IV „tremper, décamper, soustraire, filouter": *ş'căleaşte... tute penurli* = şi şterpeleşte toate cuiele, $^{85}/_{2}$.

călimirsèscu, vb. IV „souhaiter le bonjour, saluer", $^{40}/_{15}$.

călìvă, sb. f. „cabane, chaumière", $^{31}/_{15}$.

călùgăr, sb. m. „moine", $^{101}/_{9}$.

călugărăş, sb. m. „jeune moine", $^{101}/_{18}$.

călugărèscu, ă, adj., pl. *călugăreşti* „monacal, monastique", $^{101}/_{16}$.

călugărù, sb. m, $^{101}/_{22}$; vezi *călugăraş*.

călugreàuă, sb. f, pl. *călugreale*, $^{304}/_{25}$; vezi *calugreauă*.

cămbànă, sb. f., pl. *cămbăn'ĭ* „cloche", $^{23}/_{12}$.

cămeàşe, sb. f., pl. *cămèşĭ* „chemise", $^{38}/_{6}$.

cămpu, sb. n., $^{289}/_{32}$; vezi *cîmpu*.

căn, adv. „quand", $^{81}/_{8}$.

cănd, adv. „quand, lorsque", $^{290}/_{2}$; vezi *cînd*.

căndu, adv., $^{289}/_{32}$; vezi *cănd*.

căne, sb. m., pl. *căn'ĭ* „chien; méchant, païen": *bagă moartea pri tu căn'ĭ* = bagă moartea printre necredincioşii în Cristos (Turcii), $^{43}/_{30}$; *cănile*

di Arbines = cînele (crudul) de Albanes, $^{277}/_{20}$.

cănțàre, sb f., $^{216}/_{15}$; vezi *cîntare* No. 2.

cănțări, sb. m. „balance romaine", $^{82}/_{7}$.

cántic, sb. n., vezi *cîntic*.

căn'înă, sb. f. „chagrin, affliction, peine", $^{231}/_{21}$, $^{239}/_{15}$, $^{286}/_{20}$.

căn'isìt, ă, adj. „affligé, chagriné, atterré", $^{335}/_{18}$.

căpéstru, sb. n, pl. *căpeàstre* „licou", $^{130}/_{28}$.

căpitán, sb. m. „capitaine, chef", $^{272}/_{1}$.

căpitîn'ĭŭ sb. n. „oreiller, chevet" : *da ta-ț plîndze căpitîn'ŭ* = mama ta te plînge la căpătîi, ^{36} $_{25}$

căpi ùn'ĭŭ, sb. n., pl. *capitun'e*, $^{128}/_{35}$; vezi *căpitîn'ĭu*.

căpițà, sb. f „petite meule de foin", $^{362}/_{12}$.

căprìnă, sb.f. „laine de chèvre", ^{94} $_{13}$.

căpùl'e, sb. f., pl. *căpul'e* „croupe (aux animaux)", ^{129} $_{7}$.

căpùl'ĭŭ, sb. n., pl. *căpul'e* „croupe", $^{342}/_{32}$

cărâre, sb. f, pl *cărări* „sentier", $^{288}/_{20}$.

cărâve, sb. f., pl. *cărăv'ĭ* „navire, vaisseau", $^{168}/_{6}$; vezi *cîrâve*.

Cărădă, sb. pr. „Monténégro (turc *țarà* = noir + *daγ* = montagne)", $^{268}/_{20}$; *tu-a Cărădăluĭ* = în țara Muntenegrului, $^{343}/_{7}$.

cărăùle, sb. f., pl *cărăul'ĭ* „sentinelle, garde", $^{139}/_{22}$, $^{314}/_{21}$.

cărbùne, sb m. „charbon".

cărìg, sb. n., pl. *căridze*, $^{29}/_{27}$, formă fărșerotească pentru *cărlig*.

cărlìg, sb. n., pl. *cărlidze*, „houlette", $^{290}/_{5}$

cărnàț, sb. m. „saucisse", ^{82} $_{28}$.

cărșùț, ă, adj. „chevrette qui n'a pas des cornes", $^{320}/_{12}$.

cărtìt, ă, adj. „fâché, chagriné, atterré", $^{223}/_{2}$.

cărvàne, sb. f., pl. *cărvăn'ĭ* „caravane", $^{270}/_{4}$; *cărvănar mortu 'n cărvane* = cărăvănar mort în timpul cărăvănăritului, $^{55}/_{21}$.

cărvănàr, sb. m. „propriétaire ou conducteur de caravanes", $^{55}/_{21}$.

cărvèl'e, sb. f., pl. *cărvel'ĭ* „un pain entier", $^{228}/_{23}$.

căsìcă, sb. f. „petite maison, maisonnette", $^{312}/_{7}$.

căsmèt, sb. f. „chance", $^{81}/_{7}$.

cășàre, vezi :

cășeàre, sb. f., pl. *cășèrĭ* „fro-

magerie, parc de brebis", $^{268}/_{12}$.

căt, ă, adj. şi pron. interog. şi rel. „combien (de)", $^{22}/_{14}$; vezi *cît.*

Că:àră, sb. pr. „localitè dans le Pinde", $^{40}/_{8}$.

cătăndìe, sb f. „avoir, fortune", $^{268}/_{4}$.

cătrân, ă, adj. „infortunè, malheureux", $^{59}/_{8}$

cătràne, sb. f. pl. *cătrăn'ĭ* „poix" : *cu barba laie, cătrane* = cu barba neagră, cum e catranul, $^{227}/_{22}$.

cătră, prep. „vers, envers, contre", $^{85}/_{20}$, $^{294}/_{15}$.

cătùn, sb. n. „hameau", $^{82}/_{19}$.

cătuneàn, a, adj. „habitant d'un hameau", $^{82}/_{19}$

cățào, sb. f., $^{30}{}_{5}$; vezi :

cățăŭă, sb. f., pl. *cățăle* „chienne", $^{291}/_{12}$.

căvălă, adv. „à cheval", $^{91}/_{23}$; vezi *călare.*

căvălàr, sb. m., pl. *căvălări* „cavalier", $^{158}/_{23}$.

căvălărìe, sb. f., pl. *căvălării* „cavalerie", $^{39}/_{22}$.

ceapcîn, ă, $^{113}/_{12}$; vezi *ciapcîn.*

ceàrcu, sb. n., pl. *ceàrcurĭ* „gâchette", $^{230}/_{11}$.

cèlnic, sb. m., pl. *celniți* „grand propriètaire de moutons et chef de tribu", $^{301}/_{7}$

cerdàche, sb. f. „pavillon en saillie", $^{320}/_{24}$.

cèrgă, sb. f., pl. *cerdzi* „couverture", $^{274}/_{5}$.

cheàle, sb. f., pl. *chel'ĭ* „peau", $^{84}/_{13}$.

cheàptine, sb. m., pl. *cheapțîn'ĭ* „peigne du tisserand", $^{244}/_{14}$.

cheàrdire, sb. f. „perte, dommage", $^{362}/_{14}$.

cheàre, sb. f., pl. *chèrurĭ* „endroit, lieu qui n'est jamais exposè au soleil", $^{285}/_{10}$, $^{296}/_{30}$.

cheàtră, sb. f, pl. *chètri* şi *chèțîrĭ* „pierre", $^{9}/_{11}$, $^{68}/_{25}$.

Cheàtra-di-Fùrcă, sb. pr. „nom toponimique", $^{231}{}_{31}$.

chèfi, sb. f., pl. *chehĭ* „bonne disposition, bonne humeur", $^{307}/_{1}$.

chèptu, sb. n., pl. *chepturi* „poitrine", $^{160}/_{29}$, $^{328}/_{24}$.

cher, vb IV „pèrir, mourir, disparaître ; perdre", $^{5}{}_{11}$; *va-l chĭară* = o să-l omoare; $^{38}/_{16}$; *chiru bana* = s'a stins vieaţa, $^{193}/_{24}$; *lu'ile turme țe chirim* = nefericitele turme ce pierdurăm, $^{290}/_{13}$; vezi :

chèrdu, vb. III şi II „perdre", $^{273}/_{22}$

chi-chì, interj. „imitant le chant du coq", $^{37}/_{2}$.

chĭàle, $^{10}/_{17}$; vezi *cheale.*

chiamète, sb. f., pl. *chiamet* „orage, tempête“, $^{360}/_{6}$.

chiăptin, vb. I „peigner“.

chiăptine, sb. m. „peigne“, $^{10}/_{21}$; vezi *cheaptine*.

chiar, adv. „même“, $^{125}/_{34}$ (savant).

chiătră, $^{10}/_{16}$; vezi *cheatră*.

Chica, sb. pr. „nom d'homme“, $^{36}/_{19}$

chică, vb. I (unipers. dacă e activ-intrans, şi pers. dacă e refl.) „couler (goutte à goutte) bruiner“, $^{87}/_{19}$; *îl'i chică ahîntu multu* = i-a venit atît de greu, i-a părut aşa de rău, $^{87}/_{18}$.

chică, sb. f., pl. *chicute* (dela sing. *chicută*) „goutte“, $^{61}{}_{3}$.

chidinùş, sb. m. „sorte d'herbe rampante“, $^{344}/_{17}$

chifalu-hoără, sb. f, pl. *chifalu-hôrı* „village indépendant, autonome“, $^{38}/_{9}$.

chilìme, sb. f., pl. *chilin'ĭ* „tapis“, $^{325}/_{10}$.

chimitìr, sb. n. „cimetière“, $^{162}/_{27}$.

chin, sb. m., pl. *chin'ĭ* „pin“, $^{15}/_{10}$ $^{297}/_{12}$.

chindisìt, ă, adj. „brodé, embelli“, $^{247}/_{9}$.

chinèt, sb. n. „forêt de pins“, $^{242}/_{7}$.

chinghèrĭ, sb. m. „ronce“, $^{157}/_{23}$.

chinisèscu, vb. IV, $^{299}{}_{5}$; vez *nchisèscu*.

chĭoşc, sb. n., pl. *chĭoşcurĭ* „kiosque, pavillon“, $^{297}{}_{7}$.

chiparìş(ŭ), sb. m „cyprès“, $^{63}/_{11}$, $^{247}{}_{12}$.

chiparòş(ŭ), $^{54}/_{15}$; vezi *chipariş'ŭ*)

chìpin, vb. I, „piquer, pincer“, $^{122}/_{33}$.

chipinàt, ă, adj. „piqué, pincé“, $^{254}/_{24}$

chìpru, sb. n, pl. *chipre* „sonnaille“, $^{268}/_{19}$.

chiptòs, ă, adj. „qui a une large poitrine“, $^{308}{}_{17}$.

chìpur, sb. n ; vezi *chipru*.

chipurìcĭŭ, sb. n., $^{30}/_{1}$ (necunoscut; dim. de la *chipur?*).

chiragì, sb m., pl. *chirăgĭădz*, $^{44}{}_{8}$; sinonim cu *cărvănar*.

chirdăcĭùne, sb. f., pl. *chirdăcĭun'ĭ* „perdition, ruine, mort“, $^{328}/_{14}$.

chirdùt, ă, adj. „perdu: *cu ocl'i chirdut* = les yeux hagards“, $^{225}/_{21}$.

chireàrim, vb., condiţ. de la vb. *chêr*: *i s'chirearim* = sau dacă aşi pieri, $^{54}/_{11}$.

chirìă, sb. f. „charriage, loyer“, $^{80}/_{7}$.

chirîre, sb. f. „ruine, mort“, $^{157}/_{19}$.

chirîtă, sb. m, pl. *chirîtădz* „coquin“, $^{141}/_{25}$.

chirò, sb.m., fără plural „temps, longtemps“, $^{260}/_{21}$, $^{308}/_{11}$.

chirût, ă, adj. „désorienté, qui a perdu la tête“, $^{129}/_{18}$

chîsă, sb. f. „malheur, enfer“, $^{232}/_{12}$.

chisîgî, sb. m., pl. *chisîgîădz* „brigands qui vont à cheval“, $^{343}/_{17}$.

Chîta, sb. pr. „nom d'homme“, $^{274}/_{22}$.

chitrițeăuă, sb. f, pl. *chitriţeăle* „petite pierre, caillou“.

chitròs, ă, adj. „pierreux“, $^{256}/_{8}$.

Chîţa, sb. pr. „nom de femme“, $^{19}/_{24}$.

Chîţu, sb. pr. „nom d'homme“, $^{312}/_{2}$.

chîustècă, $^{41}/_{13}$, şi

chîustèche, sb. f. „entrave de chaîne, chaîne de montre“, $^{230}/_{24}$.

chivirnisèscu, vb. IV „administrer, entretenir“, $^{310}/_{11}$.

Christò, $^{313}/_{4}$; vezi *Hristo*.

cîăcîu sb. m., fără plural „danse à *Samarina*“, $^{157}/_{11}$.

cîămcu, sb. n., pl. *cîamcurî* „danse chez la Aroumains du Pinde“, $^{298}/_{17}$.

Cîanăca, sb. pr. „nom d'un célèbre haïdouk aroumain, combattant contre les oppresseurs du pays et des paysans“, $^{307}/_{33}$.

cîândă, sb. f, pl. *cîande* „serviette“, $^{254}/_{9}$.

cîapcîn, sb. m., pl. *cîapcîn'î* „vagabond, fripon, vaurien“, $^{107}/_{18}$.

cîăşav, adv. „épouvantablement“, $^{343}/_{16}$

cicărd sît, ă, adj „avec l'esprit troublé“ $^{323}/_{1}$.

cicîòr, sb. n., pl. *cicioare* „pied“, $^{9}/_{4}$.

cicrîche, sb. f. „tourniquet“, ^{255} 34 (vezi fig. 21, pag. 243).

cidîre, sb f., pl. *cidîrî* „tente“, $^{105}/_{15}$.

cihtisèscu, vb. IV „troubler, faire perdre la tête“, $^{19}/_{25}$.

cildisèscu, vb. IV „troubler, déconcerter“, $^{271}/_{17}$.

cilimeân, sb. m., pl. *cilimeanî* $^{252}/_{21}$; vezi *cîuliman*.

cilnică, sb. m., pl. *cilnicădz*, $^{300}/_{27}$; vezi *celnic*.

cilnicâme. sb. f. „l'ensemble des *celniţî*; vie menée par un *celnic*“, $^{26}/_{24}$.

cilnichèscu, ă, adj. „de *celnic*, riche, noble“, $^{116}/_{29}$.

cilnicoân'e. sb. f. „femme de *celnic*“, $^{136}/_{15}$.

cingărliŭ, sb. n, pl. *cingărliurĭ* „sommet“, $^{224}/_{13}$.

cinŭṣe, sb. f. „cendre“, $^{288}/_{6}$.

cĭoără, sb. f., pl. *cĭorĭ* „ficelle“, $^{92}/_{15}$.

cĭoărĭc, sb m., pl. *cĭoarĭḑĭ* „sorte de chausses de laine qui montent au-dessus des genoux“, $^{230}/_{29}$ (vezi fig. 13).

cĭoc, sb. n., pl. *cĭòcurĭ* „bec“, $^{128}/_{5}$.

cĭòl'ĭŭ, sb. n, pl. *cĭoàl'e* „mâchoire“, $^{310}/_{15}$.

cĭònă, sb. f., pl *cĭòne* „moineau“, $^{158}/_{14}$.

cĭor, sb. n., pl. *cĭoàre* „pied“, $^{64}/_{19}$; *loară cĭor oĭle* = s'au dus (s'au îndepărtat) oile, $^{9}/_{18}$; vezi *cicĭor*.

cĭorbagĭ, sb. m., pl. *cĭorbagĭàḑz* „maître, hospodar“, $^{187}/_{9}$.

cĭòrgă, sb. f., pl. *cĭorgĭ* „couverture“, $^{157}/_{5}$ (à Samarina, pour *cergă*).

cip, invar.: *caplu cip* = la tête irrèprochable, ayant de petites oreilles“, $^{342}/_{33}$.

cipet, sb. m. „brin d'herbe filiforme et linéaire, ressemblant à la feuille aciculée du pin“, $^{344}/_{21}$.

cipit, sb n. şi adv. „personne“: *cipit di om* = il n'y a personne, $^{255}/_{35}$.

circhèz, sb. m., pl. *circheji* „brigand turc ou albanais musulmanisé à cheval“, $^{343}/_{17}$.

cirdàche, $^{364}{}_{3}$; vezi *cerdache*.

cireàp, sb. n., pl. *cireàpurĭ* „four, fournaise“, $^{94}/_{32}$.

cireàṣe, sb. f. „cerise“, $^{192}/_{11}$.

cirèṣ(ŭ), sb. m., pl. *cireşĭ* „cerisier“, $^{38}/_{4}$, $^{252}/_{3}$.

citèscu, vb. IV „lire“, $^{255}/_{26}$ (savant).

cĭubànă, sb. f., pl. *cĭubăn'ĭ* „cuiller de bois dont se servent les bergers“, $^{98}{}_{29}$.

cĭubùche, sb. f. „pipe turque à long tuyau“, $^{342}/_{27}$.

cĭucĭùlă, sb. f. „crête“, $^{88}/_{3}$.

cĭùcĭur, vb. I „parler bas à l'oreille, chuchoter“, $^{94}/_{24}$.

cĭùdă, sb. f. „merveille, miracle“, $^{204}/_{28}$.

cĭudìe, sb. f. „ètonnement, stupéfaction“, $^{204}/_{18}$, $^{272}/_{12}$.

cĭudisèscu, (mi~) vb. IV „s'ètonner, s'extasier“, $^{71}/_{17}$.

cĭudisìt, ă, adj. „ètonnè, èbahi“ $^{231}/_{23}$.

cĭuduèscu, $^{87}/_{5}$; vezi *cĭuĭdisescu*.

cĭuĭdisèscu, vb. IV, $^{139}/_{12}$; vezi *cĭudisescu*.

cĭulèscu, vb. IV „chauvir de l'oreille, ~des oreilles, prêter l'oreille“, $^{314}/_{15}$.

cĭulĭcă, sb. f., pl *cĭuliți*, „bâtonnet".

cĭuliche, sb. f. „acier", $^{307}/_{18}$.

cĭulimàn, sb. m. „(tout petit) enfant", $^{244}/_{16}$.

cĭumàg, sb. n. „gros bâton, gourdin", $^{132}/_{13}$.

cĭumăgă, sb. f, $^{108}/_{5}$; vezi *cĭumag*.

cĭŭn, sb n., pl. *cĭune* „perche, $^{122}/_{15}$; règlette ou baguette de bois qu'on emploie aux mètiers à tisser", $^{244}/_{22}$.

cĭupràche, sb. f, pl. *cĭuprăchĭ* „agrafe", $^{297}/_{25}$.

cĭurtuèscu, vb. IV „causer du désarroi, faire perdre la tête", $^{43}/_{20}$

cĭurutipsèscu, vb. IV „dégénérer". $^{345}/_{3}$.

cîlpe, adv. „invisible" : *cîlpe s'feațirà* = s'au făcut nevăzute, $^{85}/_{5}$.

cîlcîn'ĭŭ, vezi *călcîn'ĭŭ*.

cîldàre, sb. f., pl. *cîldări* „chaudron", $^{112}/_{30}$.

cîlèscu, vb. IV, $^{313}/_{24}$; vezi *călescu*.

cîlîrìcĭŭ, sb. m., $^{30}/_{2}$ (poate : = ac mai gros servind la tivit, sau : dim. de la *cal*?).

cîlîuz, $^{58}/_{16}$; vezi *călăuz*.

cîmbănă, $^{256}/_{5}$; vezi *cămbană*.

cîmeâșe, $^{325}/_{17}$; vezi *cămeașe*.

cîmpie, sb f., pl. *cîmpii* „plaine", $^{347}/_{13}$ (savant).

cîmpu, sb. n., pl. *cîmpurĭ* „champ, pays plat", $^{342}/_{26}$.

cîndilă, sb. f. „petite lampe qui brûle devant une image sainte", $^{217}/_{2}$.

cîndu, adv. „quand, lorsque", $^{39}/_{26}$.

cîne, sb. m., pl. *cîn'ĭ*, $^{112}/_{16}$; vezi *càne*

1. **cîntâre**, sb. f., pl. *cîntări* „balance romaine", $^{308}/_{26}$.

2. **cîntàre**, sb. f., pl. *cîntări* „action de jouer d'un instrument, de chanter ; chant", $^{86}/_{11}$.

cîntàt, ă, adj. „chanté ; enchanté, ensorcelé", $^{98}/_{17}$

cîntec, $^{28}/_{1}$; vezi :

cîntic, sb. n., pl *cîntițe* „chanson", $^{155}/_{8}$.

cîntu, vb. I „chanter, jouer d'un instrument ; pleurer (un mort)", $^{48}/_{2}$.

cîràre, $^{199}/_{14}$; vezi *cărare*.

cîràve, $^{27}/_{3}$; *l'ĭ si nicară cîrăv'ile* = triste comme un bonnet de nuit, $^{87}/_{28}$; vezi *cărave*.

cîrbùne, $^{8}/_{15}$; vezi *cărbune*.

cîrcilĭŭ, sb. n., pl. *cîrciliurĭ* „sommet", $^{307}/_{19}$; vezi *cingărlĭŭ*.

cîrîvlŏă, sb. f., pl. *cîrîvidz* „écrevisse", $^{8}/_{12}$.

cîrlig, vezi *cărlig*.

cîrtèscu, vb. IV „causer du chagrin, attrister, fâcher", ^{17}, $^{87}/_{27}$.

cîrtît, ă, adj., $^{58}/_{12}$, $^{263}/_{18}$; vezi *cărtit*.

cîrvàne, $^{305}/_{24}$; vezi *cărvàne*.

cîrvînàr, $^{19}/_{1}$; vezi *cărvànar*.

cîsîbă, sb. m., $^{186}/_{19}$; vezi *hîsîpă*.

cîstîn'îŭ, sb. m., pl. *cîstîn'ĭ* „châtaignier", $^{18}/_{3}$.

cîșàre, vezi:

cîșeàre, $^{199}/_{18}$; vezi *cășeare*.

cîșî-cîșî! interj. (turcescul *kesmekĭ* = couper (la tête), tuer), $^{203}/_{6}$.

cîștîgă, sb f., fără plural „soin": *'nă tragă azĭ cîștiga* = să ne poarte azi de grije, $^{216}/_{22}$; *mulările (s'minã) cu cîștigă* = catîrii (pornesc) cu bãgare de seamă, $^{269}/_{25}$.

1. cît, vezi *cãt*.

2. cît(u), adv. „à peine, n'importe combien", $^{10}/_{2}$, $^{225}/_{16}$.

cîti, prep. „à, par", $^{307}/_{2}$.

cîtră, prep. $^{16}/_{1}$; vezi *cătră*.

cîțè, prep. și adv. „pourquoi", $^{79}/_{6}$.

clìse, sb. f., „citation", $^{78}/_{5}$.

Clisŭră, sb pr. „un des plus beaux villages aroumains, E. *Castoria*", $^{18}/_{1}$ (vezi fig. 2).

clo, adv., $^{29}/_{19}$; vezi *aclo*.

clòce, sb. f. „couveuse", $^{10}/_{16}$.

clòput, sb. n., pl. *clòpute* „sonnaille", $^{269}/_{12}$.

clòșcă, sb. f. „couveuse"; *cloșca cu pul'i* = la Pleïade, $^{310}/_{29}$.

clucèscu, vb. IV „couver", $^{122}/_{30}$.

clucutèscu, vb. IV „bouillir", $^{90}/_{6}$.

cl'eàĭe, sb. f. pl. *cl'eĭ* „clef", $^{314}/_{8}$.

c'em, vb. I „appeler". $^{261}/_{2}$; vezi *acl'em*.

cl'în, sb. n., pl. *cl'ine* „lé", $^{274}/_{12}$.

cmò, adv. „maintenant", $^{82}/_{10}$.

coàdă, sb. f., pl *codz* „queue", $^{94}/_{20}$ (finalement), $^{311}/_{6}$; „tresse", $^{127}/_{23}$.

coàrdă, sb. f., pl. *cordzî* „sabre", $^{271}/_{16}$.

coàsă. sb. f. „faux", $^{180}/_{7}$.

coàstă, sb. f. „côte", $^{92}/_{3}$.

cob, adj. și adv. „orphelin"; *singurã cob* = toute seule, $^{387}/_{1}$.

coc, vb. III și II „cuire, mûrir": *s'culcă si-l coacă un somnu* = s'a culcat să tragă un (puiu de) somn, $^{98}/_{3}$.

Còceanĭ, sb. pr. „village a-

roumain et bulgare, S. Küstendil", $^{19}/_{7}$.

còchil, ă, sb. „enfant", $^{302}/_{23}$.

còdru, sb. m. „forêt, $^{205}/_{9}$; morceau, quartier de pain", $^{337}/_{1}$.

Codrughiòn, sb. pr. „localité en Albanie", $^{203}/_{1}$.

Còdrul, sb. pr. „localité", $^{26}/_{6}$.

Còdurli, sb. pr. „village aroumain en Thessalie", $^{24}/_{2}$.

còfă, sb. f. „seille (à vin)", $^{296}/_{27}$.

còhe, sb. f. „coin, encoignure, angle", $^{339}/_{17}$.

colà, adv. „là", $^{82}/_{26}$.

Còla, sb. pr. „Nicolas", $^{20}/_{12}$.

Còle, sb. pr. $^{177}/_{20}$; vezi *Cola*.

còlivă, sb. f., „gâteau fait de blé et de noix et saupoudré de sucre, que l'on distribue en souvenir des morts", $^{350}/_{28}$.

Colòn'ĭa, sb. pr. „région en Albanie, entre Liascoviki et Coriţa", $^{19}/_{23}$.

còluv, ă, adj. „sans queue (en parlant des chiens)", $^{336}/_{12}$.

còntră, prep. „contre", $^{277}/_{22}$.

còptu, ă, adj. „cuit, mûr", $^{226}/_{13}$.

cor, sb. n., pl. *còruri* „ronde paysanne", $^{298}/_{13}$, $^{304}/_{8}$.

còrb(u), sb. m., pl. *corghi*, art. *corgl'i* (à Samarina) „corbeau", $^{158}/_{26}$.

còrb(u), *còrbă*, adj. „noir, infortuné, malheureux", $^{22}/_{27}$, $^{289}/_{14}$.

Còrbea, sb. pr. „héros dans la poésie populaire dacoroumaine", $^{119}/_{1}$.

Còrnu, sb. pr. „village aroumain en Thessalie", $^{20}/_{11}$.

1. **còrnu**, sb. n., pl. *coàrne* „corne", $^{9}/_{7}$.
2. **còrnu**, sb. m., pl. *còrnuri* „angle, coin", $^{313}/_{2}$.

cos, vb. II „coudre", $^{30}/_{3}$.

Còsta, sb. pr. „Constantin", $^{105}/_{8}$.

coş, sb. n. „corbeille, panier", $^{81}/_{9}$.

cot, sb. m., pl. *coţ* „aune = 0,664 m.", $^{177}/_{12}$.

cot, sb. n., pl. *coate* „coude", $^{305}/_{2}$.

cot, adv., ('*n* ⌣) „en vain", $^{91}/_{29}$, $^{135}/_{26}$.

Còta, sb. pr. „Constantin", $^{83}/_{8}$.

Crăciùn, sb. pr. „Noël", ^{202} $_{21}$.

creàc, sb. n, pl. *creàcuri* „pente escarpée", $^{275}/_{17}$.

creàstă, sb. f. „crête", $^{202}/_{8}$.

creàştit, sb. n., pl. *creàştite* „sommet", $^{252}/_{4}$, $^{342}/_{25}$.

crèhtu, *crèhtă*, adj. „tendre", $^{193}/_{29}$.

crep, vb. I „crever, fendre; se faire jour; être affligé", $^{239}/_{8}$, $^{314}/_{26}$.

crèscu, vb. III şi II „croître, grossir", $^{177}/_{10}$.

criél, sb. m. „cerveau, cervelle, mémoire", $^{81}/_{11}$.

crimă, sb. f. „crime, dommage".

cripàre, sb. f., pl. *cripări* „affliction, ennui", $^{32}/_{28}$, $^{272}/_{6}$.

cripàt, ă, adj. „triste, affligé", $^{87}/_{30}$; *ş'nu tu-am ti bun cripatlu* = şi nu-l socot de bine, bată-l să-l bată, $^{240}/_{10}$.

cripitùră, sb. f. „fente, crevasse", $^{99}/_{27}$.

criscùt, ă, adj. „élevé", $^{146}/_{34}$.

crişţinătàte, sb. f. „chrétienté", $^{43}/_{28}$.

crîştìn, ă, adj. „chrétien", $^{312}/_{2}$.

crîştinèscu, ă, adj. „chrétien", $^{54}/_{6}$.

crud, ă, adj. „cruel, cru", $^{168}/_{26}$.

cruèscu, vb. IV „couper, faire des projets, allonger un coup, arranger", $^{70}/_{29}$.

crùnă, sb. f. „épouse; malheureuse (en parlant d'une femme nouvellement mariée", $^{292}/_{21}$.

crùndu, adv. „vite", $^{326}/_{33}$.

crùţe, sb. f,, pl. *cruţi* „croix; le milieu du ciel": *cînd luna di cruţe tricu* = cînd luna a trecut de crucile (cerului), $^{250}/_{13}$.

Crùţe, sb. pr. „nom toponimique", $^{40}/_{14}$.

cu, prep. „avec", $^{237}/_{2}$.

cubil'e, sb., adv. „mauvais augure, malheur", $^{339}/_{24}$.

cuc, sb. m., pl. *cuţi* „coucou", $^{293}/_{5}$ (voc. *cucule*, $^{293}/_{6}$, e savant).

cùcĭub, sb. n., pl. *cùcĭube* „tronc d'arbre", $^{344}/_{9}$.

Cucòş, sb. pr. „nom toponimique, *cucòş* signifiant *coq*", $^{43}/_{22}$.

cucòt, sb. m., pl. *cucòţ* „coq", $^{9}/_{15}$, $^{202}/_{17}$.

cucùdă, sb. f. „anneau (à la balance romaine)", $^{82}/_{7}$.

cuculicĭŭ, sb. n., pl. *cuculice* „cône (pomme de pin)", $^{342}/_{4}$.

cudàr, sb. şi adj. „qui est à la queue, le dernier", $^{301}/_{14}$.

cuĭb, sb. n. „nid", $^{28}/_{5}$.

cuĭbàire, $^{293}/_{20}$ pl. de la:

cuĭbàr, sb. n., pl *cuĭbare*, $^{86}/_{5}$ şi *cuĭbaire* „nid".

cujòc, sb. n. „manteau de paysan fait de peau de mouton", $^{81}/_{3}$.

culàc, sb. n., *culaţe* „anneau, spirale", $^{122}/_{34}$.

culcàt, ă, adj. „couché, étendu", $^{193}/_{15}$.

cùlcu, vb. I „coucher", $^{28}/_{4}$.

culcùş, sb. n. „couche, gîte, tanière“, $^{99}/_{17}$.

Culòn'ĭa, sb. pr., $^{19}/_{25}$; vezi *Colon'ĭa*.

Culun'ĭàt, ă, adj. „habitant de *Colon'ĭa (Cologna)*“, $^{327}/_{27}$.

Culùşĭ, sb. pr., formă trunchiată şi diminutivală, „Nicolas“, $^{300}/_{3}$.

culuvìe, sb. f. „cage“.

cum, adv. „comment, comme, dès que“, $^{65}/_{18}$.

cumàtă, sb. f., pl. *cumăţ* „morceau“. $^{62}/_{21}$.

cumătìce, sb. f. „petit morceau“, $^{89}/_{27}$.

cumbàr, ă, adj. „filleul et compère“, $^{296}/_{11}$.

cumbùră, sb. f. „pistolet“, $^{230}/_{4}$.

cumînic, vb. I „donner la communion“, $^{32}/_{16}$.

cumnàt, ă, adj. „beau-frère, belle-soeur“, $^{36}/_{23}$.

cumnicàĭ, perf., pers. II sg. de la *cumînic*.

cùmpăr, $^{80}/_{8}$; vezi *acumpăr*.

cùmţi, adv. „n'importe comment“, $^{184}/_{23}$.

cùmu, adv., $^{65}/_{18}$; vezi *cum*.

cunàche, sb. f., pl. *cunăchĭ* „halte, étape“, $^{170}/_{18}$, $^{340}/_{23}$.

cundil'ĭàt, ă, adj. : *frînţeale cundil'ĭate* = sourcils peints, bien arqués“, $^{15}/_{2}$.

cundìl'ĭŭ, sb. n. „plume à écrire, pluceau“, $^{292}/_{17}$.

cuni-và, pron. rel., dat. de la *care* „à personne“, $^{227}/_{33}$.

cunòscu, vb. III şi II „connaître. reconnaître“, $^{111}/_{30}$.

cunuscùt, ă, adj. de *cunòscu*.

cun'ĭàc, sb n., pl. *cun'ĭacurĭ* „cognac“, $^{309}/_{35}$.

cupàcĭŭ, sb. n., pl. *cupace* „arbre, chêne“, $^{260}/_{8}$.

cupìe, sb. f, pl. *cupiĭ* „troupeau“, $^{62}/_{10}$.

cupirìt, ă, adj. „couvert“, $^{82}/_{23}$.

cuprìe, sb. f. „fumier, voirie“, $^{10}/_{7}$.

cur, sb. n., pl. *cùrurĭ* şi *cure* „cul“, $^{7}/_{7}$.

cur, vb. I „couler, $^{73}/_{9}$; nettoyer, peler, éplucher“ : *cură narea* = curge sînge din nas, $^{78}/_{17}$; *ca ţe va s'cură*= cam ce o să iasă, o să resulte, $^{89}/_{19}$; *fără si ştibă ţe cură* = fără să ştie ce e la mijloc, despre ce e vorba, $^{255}/_{13}$.

curagĭòs, ă, adj. „courageux“, $^{313}/_{20}$

curàj, sb. n. „courage“, $^{312}/_{15}$.

curàt, ă, adj. „propre, pur“, $^{16}/_{23}$.

curàt, adv. „nettement, clairement“, $^{71}/_{34}$.

curàţl'i, pl. de la sb. m. *cô-*

rac=„corbeau", care face şi *côraţi*, $^{42}/_{11}$.

curào, vezi :

curàùă, sb. f. „courroie", $^{185}/_{5}$.

curazeà, sb. f., pl. *curazele* „fine étoffe de soie", $^{297}/_{29}$.

curăn, adv. „vite, bientôt", $^{81}/_{5}$; vezi *crundu*.

curbâne, sb f., pl. *curbăn'ĭ* „sacrifice ; ami dévoué" : *fă-n'ĭ-te curbane* = sacrifică-te pentru mine (fă-te luntre şi punte). $^{44}/_{8}$; *te si-ţ pitrec, curbanea mea ?* ce să-ţi trimet, vieaţa mea ?, $^{45}/_{24}$; *laĭ curbane !* = măi frate !, $^{109}/_{1}$; *di geaba s'frig curbăn'ile !* = în zadar se frig (în frigări) mieii !, $^{157}/_{12}$; *trî curbăn'ĭ* = pentru a fi puşi în frigări, $^{297}/_{6}$

curbișàn, ă, adj. „malheureux", $^{143}/_{11}$.

curcubètă, sb. f. „courge, gourde", $^{11}/_{3}$.

curìe, sb. f. „forêt", $^{268}/_{23}$, $^{278}/_{24}$.

curmât, ă, adj. „lassé, fatigué". $^{66}/_{18}$, $^{347}/_{22}$.

cùrma, vb. I „couper cour, rompre ; accabler ; *mi* ~ = se fatiguer", $^{68}/_{28}$, $^{267}/_{16}$.

Curnìcea, sb. pr. „nom donné à une agnelle", $^{204}/_{1}$.

curnùt, ă, adj. „qui a des cornes", $^{105}/_{11}$.

curşùme, sb. f. „balle (de fusil)". $^{87}/_{19}$.

Cùrti, sb. pr. „nom de famille (d'*Avdela)*", $^{307}/_{13}$, $^{26}/_{23}$.

Curtìcă, sb. pr. „nom de famille", $^{26}/_{23}$.

curùn, vb. I „marier", $^{116}/_{24}$.

curùnă, sb. f. „couronne", $^{264}/_{22}$.

cùscru, sb. m. „parent par affinité", $^{59}/_{27}$.

cusìţă sb. f. pl. *cusiţă* „tresse", $^{252}/_{15}$.

cusòr, sb. n , pl. *cusoare* „faucillon", $^{10}/_{20}$.

Custandìnĭ, sb. pr. „Constantin", $^{64}/_{6}$.

Custarèla, sb. pr „nom de famille", $^{275}/_{25}$.

Custarèli, sb. pr. „nom de famille", $^{22}/_{8}$.

cùstă, vb. unipers. : *nu-l'ĭ custă la lucru* = „il travaille infructueusement" (n'are spor la muncă), $^{244}/_{9}$.

cusuèscu, vb. IV „faucher, couper les foins", $^{180}/_{16}$.

cusùre, sb. f. „défaut, manque", $^{96}/_{32}$.

cusurìn, ă, adj. „cousin", $^{39}/_{13}$; *cusurin-ver a l'eĭ* =văr primar al ei, $^{254}/_{26}$.

cusùt, ă, adj. „cousu", $^{129}/_{2}$.

cuşearì, sb. f, pl. *cuşearâdz* „ami", $^{142}/_{30}$; vezi *cusurin*.

cut-cut, interj. dont on se sert pour appeler les chiens", $^{88}/_{18}$

cutàr, sb. n, pl. *cutâre* „enclos, parc à moutons", $^{248}/_{28}$.

cutèdzŭ, vb. I „oser", $^{273}/_{8}$.

cutìe sb. f. „boîte", $^{31}/_{25}$.

cutreàmbur, vb. I (*cutrimburâre*) „secouer, trembler, frémir", $^{281}/_{19}$.

cutreàmur, vb. I, $^{230}/_{21}$; vezi *cutreambur*.

cutrèm, sb. n. „tremblement, frémissement, épouvante, terreur", $^{226}/_{28}$.

cùtru, prep. „vers", $^{81}/_{4}$; vezi *cătră*.

Cuturìc, sb. pr. „nom de famille de *Dol'ïanï*", $^{21}/_{19}$.

cutùlbur, vb. I „troubler", $^{253}/_{3}$.

cuţìt, sb. n., $^{271}/_{21}$; vezi:

cuţùt, sb. n., pl. *cuţute* „couteau", $^{36}/_{21}$.

cuvèndă, sb. f., pl. *cuvèndzî* conversation, causerie, discours", $^{65}/_{23}$.

D

dàdă, sb. f., pl. *dàde* „mère, maman", $^{274}/_{17}$.

dadoàra, adv. „la deuxième fois", $^{172}/_{1}$.

dadùn, adv. „ensemble", $^{47}/_{11}$.

Dàfnă, sb. pr. „nom de fille", $^{95}/_{16}$.

dàfnu, sb. m. „laurier, daphné", $^{95}/_{25}$.

dafn'eàŭă, sb. f. „laurier", $^{96}/_{1}$.

dail'eàn, ă, adj., $^{297}/_{27}$; vezi:

dal'eàn, ă, adj. „fier et beau", $^{292}/_{31}$.

dào, num., $^{21}/_{24}$; vezi *daŭă*.

dar, vb. I „faire", $^{81}/_{3}$; vezi *adar*.

daràc, sb m., pl. *daraţï*, $^{132}/_{6}$; vezi *drac*.

dàre, sb. f. „action de donner". $^{63}/_{29}$.

dat, sb m., fără plural „coutume", $^{118}/_{25}$.

daŭ, vb. I „donner"; *'şi-u dădea cu-Avdi-pîşă*=era una cu Avdi-paşa, $^{22}/_{3}$; *că 's'deade albul soare* = că a răsărit soarele cel alb, $^{29}/_{8}$; *dă pîn' di muşată* = dă pe la (iubita ta) frumoasă; *loc nu dădea di Custandinï* = ţărîna nu se lipea de Constantin, (fugea), $^{64}/_{31}$; *s'deade tu păduri* = a

apucat-o prin păduri, $^{86}/_{14}$; *s'deadiră cu-ahîntă forţă* = s'au izbit cu atîta putere, $^{281}/_{18}$.

dàŭă, num., $^{292}/_{23}$; vezi *doaŭă*.

dădeàre, sb. f. „lever (en parlant des astres)": *cu dădearea laĭa lună* = odată cu răsăritul lunei melancolice, $^{87}/_{13}$.

dălàg, vb. I „courir", $^{25}/_{27}$; vezi *alag*.

dàmă, sb. f., pl. *dămurĭ* „terrain accidenté impraticable", $^{223}/_{13}$.

dănisèscu, vb. IV „tenir, soutenir, maintenir", $^{95}/_{13}$.

dărmă, sb. f., pl. *dărmi* „rameau, branche", $^{286}/_{19}$, $^{290}/_{10}$.

dăŭ'e, sb. f. „tambourin", $^{148}/_{9}$

de, prep., vezi *di*.

de!, interj. de mirare: *de, bre de!* $^{298}/_{4}$.

deadoàră, adv. „pour la deuxième fois", $^{251}/_{2}$; vezi *dadoară*.

deadùn, adv. $^{226}/_{6}$; *daduŋ*.

deàgă, sb. f., pl. *dedzĭ* „rameau, branche", $^{21}/_{4}$.

deaneàvra, adv. „depuis peu, il y a quelques instants", $^{98}/_{7}$.

deàpin, vb. I „dévider", $^{244}/_{19}$; *va si-u deapin'ĭ pita ntreagă?* = ai să mănînci plăcinta întreagă?, $^{185}/_{12}$.

deàpir, vb. I „lamenter, gémir, se douloir; arracher", $^{72}/_{14}$, $^{251}/_{13}$.

deàpir, sb. n. „lamentation, gémissement", $^{262}/_{6}$.

deapòĭa, adv. „ensuite, à la fin, après", $^{227}/_{8}$; vezi *apoĭa*.

deàspir, vb. I „gémir", $^{292}/_{22}$; vezi *deàpir*.

deavarlìga, adv. „autour, tout autour", $^{227}/_{26}$; vezi *avarliga*.

deavărlìga, adv., $^{224}/_{30}$; vezi *deavarliga*.

dègă, sb. f. „rameau, bosquet", $^{205}/_{3}$; vezi *deagă*.

dem, conj. „mais", ci, $^{343}/_{11}$.

Dèniscu, sb. pr. „village aroumain dans la région de Castoria", $^{294}/_{22}$.

dèra, termen pejorativ din albanesă „porte, maison", $^{35}/_{8}$.

dèri, albanesism „porc, cochon", $^{23}/_{19}$.

di, prep. „de, par, depuis, dès", $^{161}/_{7}$; *di si* = „si", dacă, $^{271}/_{18}$; vezi *disi*.

Dibreàn, ă, sb. pr. „habitant de Dibra (Albanie)", $^{327}/_{26}$.

dicît, adv. „que; pourtant", $^{307}/_{10}$.

dicutòt, adv. „complètement, entièrement", $^{229}/_{3}$.

didìnde, adv. „au delà, de

ce côtė-là, de l'autre côtė (de la montagne ou du monde, de la terre)", $^{269}/_{26}$, $^{307}/_{21}$.

dighiòs, adv. „en bas, sous", $^{232}/_{6}$.

Dilì-Brisìm, sb. pr. „Albanais musulmanisė qui, avec sa horde, essaya de ravager Samarina", $^{164}/_{17}$.

Dilihùș, sb. pr. „nom d homme" $^{55}/_{5}$.

Dìma, sb. pr, „nom d'homme", $^{24}/_{27}$.

Dìmarhu, sb. m. „maire (mot grec)", $^{186}/_{17}$.

dimineàță, sb f. „matin", $^{105}/_{2}$.

dimîndàre, sb f., pl. *dimîndări* „recommandation, prière, demande, avis, ordre confiė", $^{197}/_{1}$, $^{267}/_{12}$.

dimîndàt, ă, adj. „recommandė, confié", $^{36}/_{2}$.

dimîndàt, adv. „sur commande", $^{361}/_{8}$

dimîndu, vb. I „demander, ordonner, aviser", $^{15}/_{20}$, $^{84}/_{29}$.

dimneàță, $^{70}/_{1}$; vezi *dimineață*.

din, prep. „de", $^{224}/_{15}$.

Dìna, sb pr. „nom d'homme", $^{226}/_{5}$.

dinanùmirea, adv. „sur l'ėpaule", $^{83}/_{5}$.

dinapàndiha, adv. „brusquement d'une manière inattendue", $^{188}/_{8}$.

dinàparte, adv. „au delà de l'autre côtė", $^{25}/_{27}$.

dinăcale, adv. „immédiatement, aussitôt", $^{227}/_{26}$

dinăinte, adv. „avant, devant, en face", $^{193}/_{11}$.

dinăoară. adv., $^{335}/_{4}$; vezi *diunăoară*.

dinăpòi, adv. „en arrière, derrière", $^{251}/_{7}$.

dininte, adv., $^{252}/_{25}$; vezi *dinăinte*.

Dinischiàt, ă, sb. pr. „habitant de Deniscu", $^{300}/_{19}$.

dinîpòi, adv., $^{29}/_{29}$; vezi *dinăpoi*.

dinte, sb. m. „dent": *si-n'i mi-aruc pi dinț* = să plîng (culcată cu fața la pămînt), $^{32}/_{24}$.

dintră, prep. „de, d'entre", $^{335}/_{9}$.

dinvărliga, adv., $^{339}/_{23}$; vezi *deavărlig.i*

din'ic, vb. I „mettre en morceaux, ėmietter, briser", $^{143}/_{11}$.

dip, adv. „point du tout", $^{314}/_{34}$; *d'p ma n'iclu* = le plus petit, $^{169}/_{5}$".

dipàrte, adv. „loin", $^{24}/_{19}$

dipàrti, adv., $^{35}/_{25}$; vezi *diparte*.

dipărtàre, sb. f. „distance, éloignement", $^{231}/_{35}$

dipărtàt, ă, adj „éloigné", $^{45}/_{18}$.

dipărtèdzŭ, vb. I „éloigner",

dipărtòs, ă, adj „éloigné, loin", $^{267}/_{18}$, $^{291}/_{1}$.

dìpi, conj. „que", $^{374}/_{10}$.

dipîrtèdzŭ, vb. I, $^{24}/_{14}$; vezi *dipărtedzŭ*.

dipîrtòs, ă, adj., $^{30}/_{15}$; vezi *dipărtos*.

dipnèţ, vb. imperat.. pers. II pl., de la *dipun*, $^{38}/_{10}$.

dipreapòĭa, adv. „puis, ensuite, après", $^{89}/_{22}$; vezi *deapoĭa*.

dipriùnă, adv. „sans cesse, continûment, $^{35}/_{22}$; ensemble", $^{67}/_{16}$.

dipriùnă, adv. $^{298}/_{11}$; vezi *dipriună*.

dìpu, prep. „après, pour", $^{100}/_{8}$; vezi *dupâ*.

dipùn, vb. III şi II „descendre", $^{26}/_{28}$, $^{261}/_{21}$.

dipùs, ă, adj. „descendu; affligé, $^{87}/_{30}$; bas, $^{227}/_{27}$; gros: *arîurĭ dipuse* = eaux grosses", $^{267}/_{21}$.

dirìn, vb. I „déchirer; se consommer, s'épuiser, mourir", $^{286}/_{5}$.

dirinàt, ă, adj. „fatigué, épuisé", $^{66}/_{17}$.

dirnàt, ă, adj, „déchiré", $^{313}/_{1}$; vezi *dirinàt*.

dirvène, sb. f., pl. *dirven'i* „entrée d'une place forte ou fortifiée", $^{205}/_{25}$

Dirvèn'i, sb pr. pl. „nom de localité", $^{21}/_{16}$.

dirvingì, sb.m., pl. *dirvingĭàdz* „gardien d'une *d i r v e n e*", $^{205}/_{31}$.

disàgă, sb f., pl. *disâdzĭ* „besace", $^{271}/_{5}$.

discàlic, vb. I „descendre de cheval", $^{24}/_{25}$.

discàrcu, vb. I „décharger", $^{110}/_{2}$.

discîntàre, sb. f. „faire venir ou évoquer par des enchantements", $^{193}/_{3}$.

discùlţu, ă, adj. „nu-pieds", $^{189}/_{16}$.

discùrmu, vb. I „reposer", $^{270}/_{9}$.

disfàc, vb. III şi II „défaire, entr'ouvrir", $^{17}/_{27}$.

disfàptu, ă, adj. „entr'ouvert, ouvert", $^{229}/_{20}$.

disi, conj. „si", $^{353}/_{17}$.

disnòŭ, adv, $^{233}/_{17}$; vezi *diznoŭ*

dispàrtu, vb. IV *(dispărtîre)* „diviser, séparer", $^{45}/_{1}$.

displătît, ă, adj. „décoiffé, les cheveux défaits“, $^{160}/_{2}$.

dispòl'ĭŭ, vb. I (*dispul'ĭare*) „dépouiller, spolier“, $^{315}/_{18}$.

dispul'ĭàt, ă, adj. „dépouillé, spolié“, $^{289}/_{33}$.

distùp, vb. I „déboucher“, $^{130}/_{2}$.

disţîngu, vb. III şi II „déceindre, ôter la ceinture“, $^{138}/_{25}$.

disviscùt, ă, adj. „dévêtu“, $^{189}/_{16}$.

dişcl'îd, vb. III şi II „ouvrir, fleurir“, $^{273}/_{24}$, $^{16}/_{18}$; *aest-an voĭ s'nu dişcl'ideţ* = în anul acesta voi să nu înfloriţi, $^{23}/_{24}$.

discl'îs, ă, adj. „ouvert, sincère, indiscret“, $^{7}/_{8}$.

dişţèptu, vb. I „éveiller, réveiller“, $^{19}/_{1}$.

dişţiptàt, ă, adj. „éveillé; intelligent“, $^{218}/_{6}$.

dit, prep. „de“, $^{11}/_{13}$, $^{79}/_{16}$; vezi *din*.

dîtră, prep. „pour“.

diùnăoară } adv. „aussitôt“, $^{89}/_{16}$, $^{309}/_{14}$; vezi *dinăcale*.
dĭùnăoară }

divarliga, adv., $^{87}/_{33}$; vezi *deavărliga*.

dizgl'èţŭ, vb. I „dégeler“, $^{158}/_{9}$.

dizgròp, vb. I (*dizgrupare*) „déterrer, exhumer“, $^{312}/_{6}$.

dizlèg, vb. I „délier“, $^{275}/_{4}$.

diznòŭ, adv, „de nouveau“, $^{53}/_{23}$.

dizn'èrdu, vb. I „cajoler, dorloter, caresser“, $^{201}/_{9}$.

dizn'irdàre, sb. f. „caresse“, $^{352}/_{24}$.

dizn'irdàt, ă, adj. „caressé“, $^{270}/_{1}$.

dizvălèscu, vb. IV „dévoiler, découvrir“, $^{352}/_{29}$.

dizvèscu, vb. III şi II „dévêtir“, $^{98}/_{1}$.

dizvòc, vb. I „manger, déchirer“, $^{280}/_{13}$.

dîldîsèscu, vb. IV „oser“, $^{311}/_{32}$.

dîldîsît, ă, adj. „résolu, ferme, audacieux, téméraire“, $^{309}/_{30}$.

dînîpòĭ, adv., $^{10}/_{20}$: vezi *dinîpoĭ*.

dînîsèscu, vb. IV „tenir, résister“, $^{351}/_{10}$.

dîrmă, sb. f „branche, rameau“, $^{202}/_{23}$.

doàgă, sb. f., pl. *doĭzĭ* şi *doadze* „couverture de laine“, $^{297}/_{8}$.

doàmnă, $^{164}/_{13}$; vezi *domnu*.

Doàmne, voc. de la *Domnu*, $^{17}/_{12}$.

doàră, sb. f., pl. *dorĭ* „grâce“, $^{198}/_{3}$.

doàŭa-zĭ, „le jour suivant“, $^{226}/_{20}$.

doàŭă, fem. de la *doĭ*; $^{23}/_{8}$.

dòda, sb. f. „soeur aînée; tante“, $^{225}/_{24}$.

Dòda, sb. pr. „nom de famille", $^{301}/_{25}$.

dòĭ, *doàŭă*, num. „deux", $^{20}/_{10}$ (= amîndoi); *va-l'ĭ da dol'i a preftuluĭ* = o să dea ortul popei, $^{92}/_{16}$.

Dòlca, sb. pr. „nom donné à une chienne", $^{111}/_{10}$.

Dòl'ĭanĭ, sb. pr. „beau village aroumain, près de Veria", $^{20}/_{25}$.

dòmnu, ă, sb. şi adj. „seigneur, dame; maître, maîtresse", $^{58}/_{14}$.

Dòmnu, sb. pr. „Dieu", $^{17}/_{12}$, $^{326}/_{9}$.

Domocò, sb. pr. „petite ville grecque en Thessalie", $^{187}/_{28}$.

Dòmor, sb pr. „chaîne de montagnes en Albanie, E. Berat", $^{25}/_{29}$.

Dòna, sb pr. „nom d'homme", $^{24}/_{11}$, $^{38}/_{17}$.

Dòne, $^{177}/_{14}$; vezi *Dona*

dor, vb. II „éprouver de la douleur, souffrir, être affligé; aimer; causer de la douleur", $^{42}/_{14}$; *di nu-l dori* = de nu-l iubeşti, $^{295}/_{27}$.

dor, sb. n., pl. *doruri* „désir ardent, regret; mal, douleur", $^{289}/_{6}$.

dòrmu, vb. IV (*durn'ire*) „dormir", $^{18}/_{2}$.

dòspraţi, $^{130}/_{7}$; vezi:

dòsprădzàţi, num. „douze", $^{329}/_{9}$.

dot, invar., întrebuinţat adesea fără vreun sens definit, „point du tout": *dzîle nu-avem dot sirine* = n'avem de loc zile senine, $^{238}/_{7}$; *nu-n'ĭ custă dot la lucru* = n'am nici un spor la lucru, $^{240}/_{1}$; *n'el tu-arniŭ nu-azghĭara dot*=în iernatec nici un miel nu zbiară, $^{289}/_{16}$.

drac, sb. m., pl. *draţi* „diable", $^{226}/_{14}$.

drăşteàlă, sb. f. „sorte de moulin à foulon", $^{295}/_{20}$.

drèptu, ă, adj. „droit", $^{224}/_{28}$.

drum, sb. n. „chemin", $^{81}/_{1}$.

dubloànă, sb. f. „monnaie d'or autrichienne = deux lires turques", $^{338}/_{10}$.

Dùbnită, sb. pr. „petite ville en Bulgarie, S. Sofia", $^{344}/_{25}$.

duc, vb. III şi II „(em)porter, (em)mener, conduire, (s'en) aller"; *după soare du-te* = pieri din faţa mea, du-te dracului, $^{87}/_{17}$.

Dùca, sb. pr. „nom d'homme", $^{342}/_{18}$.

dùcă, sb. f. „aller, départ": *că duca lă-ĭ ambară* = că plecarea (drumul) li-i cu noroc, $^{269}/_{21}$.

ducheànă, sb. f. „boutique, magasin", $^{29}/_{14}$.

duchèscu, vb IV „sentir, comprendre", $^{281}/_{34}$, $^{274}/_{10}$; vezi *aduchescu*.

dugoàră, sb. f., pl. *dugorĭ* „ardeur de la flamme, chaleur vive", $^{342}/_{9}$

dugră, sb. m.. pl. *dugràdz* „arme de cavalerie à une seule balle", $^{161}/_{10}$.

dulàĭe, sb. f., pl. *dulàĭ* „tour: *da dulàĭ* = tourne autour", $^{85}/_{2}$.

dulbèr, *dulbèră*, adj. „très beau, très belle", $^{293}/_{21}$, $^{304}/_{12}$

dulbìe, sb. f. „longue vue, lunette d'approche", $^{22}/_{13}$

dulmicĭŭ, sb. n „manteau de drap, court jusqu'à la taille, que portent les Aroumains", (v fig. 13), $^{20}/_{21}$.

dùlţe, adj. şi adv. „doux, agréable", $^{101}/_{8}$

dulţeàme, sb f., pl. *dulţèn'ĭ* „douceur, (pl.) gâteaux, $^{252}/_{18}$.

Dul'ĭanìt, ă, sb. pr. „habitant de *Dol'ĭani*", $^{21}/_{12}$.

Dumînică, sb pr. „Dimanche", $^{120}/_{16}$.

dumnèscu, ă, adj „seigneurial, princier", $^{139}/_{31}$.

Dumnidză, sb. pr. „Dieu", vezi :

Dumnidzăŭ, $^{142}/_{18}$; cu voc. *Dumnidzale*, $^{326}/_{11}$.

dună, perf. de la vb. *dun*, (vezi *adun*), $^{82}/_{1}$.

Dùnă, sb pr. „nom donné au Danube"; *una e tu-a Dunăl'ĕi*=una e (zidită) în (puntea) Dunărei, $^{73}/_{16}$.

Dùnăre, sb pr. „Danube", $^{116}/_{3}$ (formă savantă).

dun'eàŭă, sb. f., fără plural „monde", $^{159}/_{27}$.

dun'ĭàŭă, $^{170}/_{10}$; vezi *dun'eaŭă*.

dup', $^{319}/_{15}$, vezi :

dùpă, prep. „après", $^{229}/_{35}$.

Duràţ, sb. pr. „Durazzo, ville d'Albanie, sur la mer Adriatique", $^{107}/_{2}$.

dùre, adv. „assez": *ş'ti ma dure* = şi atît, pînă acolo, $^{58}/_{27}$; *dure* = „suffit", ajunge ! $^{281}/_{26}$.

durì, sb. m., pl. *duridz* şi *duradz* „cheval bai", $^{296}/_{13}$.

durn'ĭĭ, perf. de la *dormu*.

durùt, ă, adj. „aimé, désiré, doux, cher, aimant" $^{47}/_{25}$, $^{274}/_{1}$.

durùt, adv. „d'une manière tendre", $^{121}/_{14}$.

dus, ă, adj „emporté, emmené", $^{264}/_{2}$.

dùşman, şi **duşmàn**, ă, adj. „ennemi", $^{226}/_{14}$.

duvaìète, sb. f. „robe, manteau", $^{291}/_{5}$.

duvlète, sb. f. „Etat, royaume, empire“, $^{43}/_{20}$.

dv'eàtă, sb. f., pl. *dv'eț*, „dernière volonté“, $^{166}/_{18}$.

A

δàscal, sb. m., pl. *δascal'ĭ* „instituteur, maître“, $^{308}/_{19}$.

δicun'ĭàr, ă, adj. „mendiant“, $^{7}/_{4}$.

δiplàrcu, ă, adj. „qui a des larges épaules“, $^{308}/_{17}$.

δìplă, sb. f. „pli, spirale“, $^{304}/_{16}$.

δoàră, sb. f., pl. *δorĭ* şi *δoare* „cadeau“, $^{115}/_{17}$.

Dz.

dzac, vb. II „être malade, garder le lit, gésir“, $^{64}/_{23}$, $^{259}/_{11}$.

dzàdă, sb. f., pl. *dzăduri*. „éclat de pin qui sert a allumer le feu“, $^{273}/_{13}$.

dzàre, sb. f., pl *dzări* „horizon, lointain“, $^{250}/_{25}$.

dzâțe, num. „dix“, $^{298}/_{5}$.

dzàți, $^{7}/_{10}$; vevi *dzâțe*.

dzăc, vb. III şi II „dire“, $^{22}/_{11}$; vezi *dzîc*.

dzăŭă, sb. f., pl. *dzăle* „jour“, $^{225}/_{4}$; vezi *dzîŭă*.

dzeàdit, sb. n., pl. *dzeadite* „doigt“, $^{63}/_{13}$.

dzeànă, sb. f., pl. *dzen'ĭ* şi *dzenurĭ* „sourcil, $^{270}/_{8}$; colline, $^{25}/_{18}$, $^{277}/_{25}$; en haut, $^{31}/_{17}$“ : *nu cu caplu 'n dzeană* = nu (umbla) cu fruntea sus (cu atîta mîndrie), $^{31}/_{17}$.

dzem, vb. III „gémir“, $^{264}/_{5}$.

Dzìmă, sb. pr. „nom d'homme“, $^{21}/_{17}$.

dzinùcl'ĭu, sb. m., pl. *dzinucl'e* „genou“, $^{5}/_{12}$.

dzîc, vb. II şi III „dire ; jouer d'un instrument“, $^{86}/_{18}$.

dzîcă sb. f, fără plural „action de parler ; mot, parole, discours“, $^{187}/_{4}$.

dzînă, sb. f, „fée“, $^{19}/_{17}$.

dzîŭă, vezi :

dzŭă, sb. f. „jour, journée“, $^{11}/_{8}$.

E

e !, interj., vezi *eĭ*.

e, pers. III sg., ind. pres. de la vb. *him* sau *escu*.

eà, vezi *el*.

eà, interj. „tiens, voilà", $^{142}/_{31}$.

earà, pers. III sg. şi pl., ind. imperf., de la vb. *him* sau *escu*, $^{274}/_{3}$.

efèndim, invar. „monsieur, seigneur, maître", $^{79}/_{8}$.

eh !, interj. „eh !", $^{218}/_{17}$.

èhtru, sb. m., pl. *ehţrî* „ennemi", $^{58}/_{33}$.

eĭ !, interj. „eh !", ^{307} $_{28}$.

el, ea, pron. pers. „il, elle" : sg.: gen. şi dat.: *a luĭ (l'i), a l'eĭ (l'i)*; acus. *el (îl, l, lu), ea (u)*; pl.: nom. *el'ĭ, eale*; gen. şi dat.: *a lor (lù)*; acus. *el'ĭ (l'i, îl'i), cale (ıe, li)*; vezi toate aceste forme.

ele : *ele melaĭ mu*, $^{40}/_{3}$ (intraduisible).

Elimbu, sb pr. „(montagne d')Olympe", $^{252}/_{5}$.

em, conj. „et", $^{8}/_{11}$, $^{308}/_{19}$.

èmbur, sb. m. „commerçant", $^{365}/_{3}$.

Enoh, sb. pr., $^{167}/_{1}$.

èrhonde, pers. III pl., ind. pres., de la vb. grecesc ἔρχομαι, $^{189}/_{9}$.

èrmu, ă, adj., pl. *ern'i* „anachorète, ermite, solitaire ; malheureux", $^{310}/_{11}$; *'ş'lu-a-gudi erma di ĭapă* = l-a lovit nenorocita de iapă, $^{40}/_{6}$.

es(ŭ), vb. IV *(işire* şi *inşire)* „sortir", $^{23}/_{26}$, $^{91}/_{12}$.

èscu, vb., pers. I sg., ind. pres. „je suis", $^{276}/_{12}$; vezi *him*.

est-àn, loc. adv. „cette année", $^{23}/_{26}$.

èstă, $^{47}/_{23}$; vezi *aestu, aestă*.

ètă, sb. f., pl. *eţ* „siècle ; temps, âge ; l'autre monde", $^{274}/_{25}$; *tu-alante eţ* = în lumea cealaltă, $^{164}/_{12}$.

ètmu, *etmă*, adj. „prêt", $^{78}/_{33}$.

eŭ, prom. pers. „je, moi", $^{56}/_{24}$.

Evă, sb. pr. „femme, Ève (de la Bible)", $^{179}/_{12}$.

èvil, *evilă*, adj. „géant", $^{278}/_{21}$.

evlàvie, sb. f. „piété", $^{314}/_{10}$.

Evròpe. sb. pr. „Europe", $^{80}/_{1}$.

èxuδ, sb. n., pl. *èxuδe* „dépense, frais", $^{127}/_{7}$.

F

fàbrică, sb. f, pl. *făbriţi* „fabrique“, $^{93}/_{5}$.

fac. vb. III şi II „faire, agir; aller, se diriger; dire; valoir: *aŭa fac soţl'i* = o rup de fugă, $^{187}/_{25}$; *fă munţîl'ĭ pade* = aşterne-te pămîntului (şi vină), $^{206}/_{7}$; *faţe el cuarîs în gură* = zice el cu surîsul pe buze, $^{276}/_{10}$

fag, sb. m., pl. *fadzĭ* „hêtre“, $^{207}/_{22}$.

fàndazmă, sb. f. „fantôme“, $^{274}/_{19}$.

fàntasmă, sb. f., $^{313}/_{1}$; vezi *fandazmă*.

fàptă, sb. f. „fait, action“, $^{187}/_{5}$.

fàptu, ă, adj. „fait, accompli“, $^{274}/_{6}$.

fà:ră, sb. f., fără plural „race, tribu“, $^{85}/_{23}$.

fàrmac, sb. n., pl. *fàrmaţe* „poison; amertume, chagrin“, $^{239}/_{16}$.

fàrmăc, vb. I „empoisonner, envenimer, remplir d'amertume“, $^{168}/_{16}$.

fâşe, sb f. „lange, maillot, bandelette“, $^{314}/_{17}$.

Fâţa-Lòclui, sb. pr. „nom de fée“, $^{93}/_{2}$.

fâţă, sb. f. „face, visage, figure; couleur“, $^{20}/_{27}$; *aruca fâţi-fâţi di lun'ină* = scînteiau (geamurile), $^{224}/_{15}$.

fălcâre, sb. f., pl. *fălcări*, „toutes les familles qui se trouvent sous la protection, sous la auspices d'un *celnic* forment une *fălcare*“, $^{268}/_{11}$.

fănicò, sb. m., pl. *fănicadz* „bataille“, $^{328}/_{23}$.

făr', $^{289}/_{28}$; vezi *fără*.

fără, prep. „sans, excepté“, $^{191}/_{12}$.

fărfùdă, sb. f, pl. *fărfudz*, „égarement, inconstance, caprices (sur une toile d'araignée)“, $^{214}/_{9}$

fărmàc, sb. n. „poison, amer“, $^{98}/_{15}$; vezi *farmac*.

fărnu, sb. n. „bride, frein“, $^{297}/_{22}$; vezi *fîrnu* şi *frîn*.

Fărşiròt, ă, sb. pr. „Aroumain d Albanie; les *Fărşeroţi* descendent avec leurs troupeaux pendant l'hiver en Thessalie aussi“, $^{31}/_{1}$.

fărşirutèscu, ă, adj. „tenant de *Fărşerot*“, $^{29}/_{25}$.

fărtàt, sb. m. „compagnon, camarade“, $^{90}/_{27}$.

făsùl'ĭŭ, sb. n., pl. *făsul'e* „harricot“ : *hirbea făsul'ę* = dormia horcăind, $^{98}/_{9}$

feàrică, sb. f., pl. *feriţi* „fougère“, $^{229}/_{8}$.

feàtă, sb. f., pl. *feate* şi *fete* (la Molovişte) „fille, jeune fille, vierge“, $^{323}/_{7}$.

fècĭŭ, perf., pers. I sg. de la vb. *fac*, $^{20}/_{28}$.

Fèrsala, sb. pr. „ville en Thessalie ; César y vainquit Pompée l'an 48 av. J. C.“ $^{187}/_{28}$.

fèse, sb. f. „fez“, $^{63}/_{10}$.

fèsi, perf. pers. III sg. de la *fac*, $^{81}/_{12}$.

fèstă, sb. f. „farce“, $^{301}/_{20}$.

fet, vb I (*fitare*) „mettre bas, naître“, $^{20}/_{6}$.

Fetu-Màre, sb. pr. „héros aroumain pendant la révolution de 1821 en Grèce“, $^{41}/_{22}$.

ficĭòr, sb. m. „fils, jeune homme, enfant“, $^{107}/_{31}$.

ficĭuràc, sb m., pl. *ficĭuraţi* „garçon un peu plus âgé“, $^{297}/_{15}$.

ficĭurèscu, ă, adj. „enfantin, juvénile“, $^{86}/_{13}$.

ficĭurìc, sb. m., pl *ficĭuriţi* „petit enfant“, $^{311}/_{30}$.

fidàn, sb. m. şi adj, pl. *fidan'i* „jeune homme beau et vaillant“, $^{238}/_{11}$, $^{250}/_{14}$.

fidàne, sb. f., pl. *fidăn'i* „drageon“, $^{63}/_{11}$, $^{288}/_{28}$; vezi *fidan*.

filichìe, sb. f. „prison“, $^{119}/_{6}$.

fillè, sb. f. „morceau“.

Fìlip, sb. pr „Philippe“, $^{168}/_{3}$.

firèscu, vezi *afirèscu*.

firìdă, sb f., pl. *firidz* „fenêtre“, $^{19}/_{4}$.

firìdă, sb. f., $^{313}/_{3}$; vezi *firidă*.

fitàre, sb. f. „action de mettre bas ; époque où les femelles mettent bas“.

fitìcă, sb. f., pl. *fitiţe* „petite fille“, $^{168}/_{24}$.

fiţèşĭ, perf., pers. II sg. de la vb. *fac*, $^{34}/_{22}$.

fîlcàre, $^{199}/_{16}$; vezi *fălcare*.

fîntînă, sb f, pl. *fîntîn'i* „fontaine, source“, $^{15}/_{14}$.

fîntîneàŭă, sb f., pl. *fîntîneàle* „petite fontaine“, $^{42}/_{30}$.

fîr', $^{17}/_{29}$; vezi :

fîră, $^{42}/_{31}$; vezi *făr'*.

fîrmàc, $^{348}/_{23}$; vezi *fărmac*.

fîrmîcòs, ă adj. „vénéneux, plein d'amertume“, $^{47}/_{15}$.

fîrnu, $^{129}/_{11}$; vezi *fărnu* şi *aghemi*.

fîrtàt, vezi *fărtat*.

flaĭ, perf., pers. II sg. de la vb. *aflu*, $^{81}/_{7}$.

flàmbură, sb. f. „banderolè, petit étendard“, $^{26}/_{12}$, $^{300}/_{1}$.

flàmură, $^{189}/_{6}$; vezi *flambură*.

fleàcă, sb. f. fără plural „flamme“, $^{25}/_{22}$, $^{342}/_{8}$.

flîtură, sb. f. „papillon“, $^{96}/_{15}$.

floàre, sb. f., pl. *flørĭ* „fleur“, $^{15}/_{19}$, $^{264}/_{20}$.

floc, sb. n., pl. *floațe* „flocon de laine“, $^{169}/_{32}$.

? florìc, vb. I, $^{233}/_{33}$. (Poate un derivat dela *floare*).

Florìca, sb pr „nom de fille, ou de femme“, $^{252}/_{23}$.

flucàt, ă, adj. „à longs poils“, $^{297}/_{20}$.

flueàră, $^{35}/_{22}$; vezi :

fluĭàră, sb. f., pl. *fluerĭ* „flûte de berger, chalumeau flûte champêtre“, $^{42}/_{18}$.

flurìe, sb. f., pl. *flurĭĭ* „or ; jaune comme l'or ; ducat monnaie d'or (lire)“, $^{291}/_{2}$; *feată cu perlu flurie* = fată cu părul galben ca aurul, $^{27}/_{11}$; *cu fluriile pi cheptu*= cu salba de galbeni pe piept.

foàme, sb. f , fără plural „faim“ $^{60}/_{25}$.

foàrțică, sb. f., pl. *foàrțițe* „ciseaux“, $^{314}/_{18}$.

foc, sb. n., pl. *focurĭ* „feu“, $^{163}/_{4}$.

fòra, adverb „ouvertement ; brusque attaquè, l'épée à la main, incursion“ : *l'i-u feațim fora* = am năvălit cu săbiile scoase, $^{232}/_{1}$.

fòrțî, sb. f. „force“, $^{281}/_{18}$.

fràte, sb. m. „frère“, $^{373}/_{1}$.

frămte, sb. f., vezi *frîmte*.

frămțeàŭă, $^{227}/_{35}$; vezi *frîmțeaŭă*.

frăngu, vb. III şi II „rompre, briser ; (se) dandiner“, $^{298}/_{23}$; *gĭonl'i trec, eale si frăngu* = flăcăii trec, ele se leagănă (în mers), $^{17}/_{3}$.

frec, vb. I „frotter“, $^{228}/_{27}$.

frìcă, sb. f., pl. *friți* „peur“, $^{26}/_{24}$.

fricòs, ă, adj. „craintif, peureux ; effrayant, épouvantable“, $^{307}/_{12}$.

fricòs, adv. „effroyablement“, $^{58}/_{17}$.

fridzeàre, sb. f., pl. *fridzerĭ* „action de rôtir, de griller“, $^{107}/_{22}$.

frig, vb. III şi II „rôtir, griller ; causer une violente douleur“, $^{48}/_{24}$, $^{112}/_{31}$.

frimìntu, vb. I „pétrir ; agiter, tourmenter“, $^{184}/_{2}$.

friptàl'ĭŭ, sb. n., pl. *friptal'e* „rôti“, $^{229}/_{9}$.

frìptu, ă, adj. „rôti“, $^{113}/_{2}$.

frîmte, sb. f. „front“, $^{193}/_{30}$.

frîmtu, à, adj. „brisé, enfreint, abattu, vaincu", $^{286}/_{20}$, $^{287}/_{8}$; vezi *frîngu*.

frîmţeàŭă, sb. f, pl. *frîmţeàle* „sourcil", $^{223}/_{15}$; vezi *frînţeaŭă*.

frîn, sb. n., $^{299}/_{2}$; vezi *fîrnu*.

frîndză, sb. f., pl. *frîndză* şi *frîndzî*, $^{10}/_{12}$; vezi *frundză*.

frîngu, vb. III şi II „rompre, briser": *s'nu frîndzi coaste* = să nu (care cumva) să şovăeşti, $^{93}/_{17}$; *s'frîngă vruta-n'ĭ tu-aştirnut* = să spurce iubita mea în pat (înainte de a fi mîncat sau băut ceva), $^{202}/_{24}$; *apăl'ĭ carĭ va frîngă* cine o să toarcă mai multe valuri de lînă dărăcită, $^{244}/_{4}$; *treĭ orĭ îl freadze Bură* = de trei ori l'a înfrînt Bură $^{281}/_{21}$; *di aestă cale freadze năpoĭ* = de data asta a dat înapoi, $^{344}/_{1}$; vezi *frăngu*.

frînţeàŭă, sb. f., pl. *frînţeale*, $^{15}/_{2}$; vezi *sufrînţeaŭă*.

frînţèscu, ă, adj. „à la française", $^{308}/_{4}$.

frîţèscu, ă, adj. „fraternel", $^{56}/_{1}$.

frundìdă, sb. f., pl. *frundidz*, „soin", $^{127}/_{4}$, $^{139}/_{29}$.

frúndză, sb. f., pl. *frundză* şi *frundzî* „feuille", $^{107}/_{33}$.

frúnte, sb. f. „front", $^{281}/_{3}$.

ftuhipsèscu, vb. IV „appauvrir, ruiner", $^{308}/_{31}$.

fucîră, adj., pl. *fucîrădz*, „pauvre", $^{174}/_{14}$.

fucòs, ă, adj. „ardent", $^{250}/_{3}$.

fucurìnă, sb. f. „foyer, âtre", $^{275}/_{16}$.

fudúl, ă, adj. „fier, orgueilleux", $^{298}/_{28}$.

fug, vb. IV „fuir, s'enfuir, courir; partir", $^{199}/_{24}$.

fugàt, ă, adj. „qui s'est enfuit, enfuit", $^{120}/_{26}$.

fúgă, sb. f., fără plural „fuite; départ", $^{77}/_{16}$.

Fúlga, sb. pr., $^{105}/_{1}$.

Fúlger, sb. pr., $^{158}/_{21}$ (*fulger* = foudre).

fúlgu, sb. n., pl. *fulgurĭ* „flocon (de neige)", $^{340}/_{6}$.

fum, sb. m., fără plural „fumée", $^{159}/_{26}$.

fumărìe, sb. f. „grande quantité de fumée, ténèbres", $^{223}/_{11}$.

fumeàl'e, sb. f., pl. *fumel'ĭ* „famille, enfants", $^{38}/_{7}$, $^{261}/_{17}$.

fund, sb. n. „fond", $^{116}/_{8}$.

fúndu, $^{62}/_{25}$; vezi *fund*.

fundutòs, ă, adj. „touffu, épais", $^{108}/_{4}$.

fúne, sb. f., pl. *funĭ* „corde", $^{314}/_{19}$; *baba fune u ţînea* = baba n'o slăbea nici o clipă,

(nu ceda nimic, spunea acelaş lucru), $^{134}/_{27}$.

fur, vb. I „voler", $^{290}/_{23}$

fur, ă, adj. şi sb. „voleur", $^{84}/_{3}$.

furàme, sb. f., fără plural „l'ensemble des voleurs", $^{268}/_{2}$.

furàt, ă, adj „volé".

fùrcă, sb. f., pl. *furți* „fourche, quenouille", $^{225}/_{25}$.

furcutàş, sb. n., $^{218}/_{22}$ (necunoscut).

furcàşte, adv. „à la manière des brigands", $^{114}/_{10}$

fùrecă, loc. adv. „si", $^{225}/_{35}$, $^{232}/_{19}$ (formă petrificată dela vb. latin *esse* (*fuerit*).

furèşcu, ă, adj. „de voleur", $^{105}/_{7}$.

fùrlă, sb. f., pl. *furle* „toupie" *ma a furle-acață s'v'ină* = bunica începe să se învîrtească (dansînd), $^{304}/_{23}$.

furlìche, sb. f. „brigandage", $^{305}/_{21}$.

furnìcă, sb. f., pl. *furnițĭ* şi *furnidzĭ* „fourmi", $^{162}/_{8}$.

furtìe, sb. f. „chargement, charge", $^{269}/_{19}$, $^{271}/_{4}$(v. fig. 22).

fùrtu, sb. n. „vol, larcin", $^{85}/_{18}$.

furtùnă, sb. f., pl *furtun'ĭ* „orage, tempête": *azghĭară furtună* = zbiară într'una şi din răsputeri. $^{146}/_{5}$; *di-n'ĭ ti duți furtună?* = că nu vrei să încetezi? $^{146}/_{11}$.

furtunòs, ă, adj. „orageux, impétueux", $^{252}/_{32}$, $^{315}/_{17}$.

fus, sb. n., pl. *fùse* „fuseau, essieu": *carĭ fuse vaĭ umplă ma multe* = cine o să facă mai multe fuse pline cu tort, $^{244}/_{2}$.

fustàne, sb. f., pl. *fustăn'ĭ* „robe", $^{34}/_{27}$.

fustanèlă, sb. f. „fustanelle", $^{275}/_{23}$.

fuşèche, sb. f., pl. *fuşechĭ* şi *fuşeți* „cartouchière", $^{328}/_{7}$.

fuviròs, ă, adj. „qui donne le frisson, terrifiant", $^{310}/_{5}$.

fuvirsèscu, vb. IV „menacer, intimider", $^{312}/_{21}$.

G

gàie, sb. f., pl. *găĭ* „corneille ; négrillon", $^{84}/_{24}$.

Gàlă, sb. pr. „nom donné au mulets noirâtres et de grande taille", $^{342}/_{16}$.

gàlbin, ă, adj. „jaune", $^{307}/_{2}$.

gàlea, adv. „nonchalammant", $^{40}/_{24}$; vezi *agale*.

Gardàni, sb. pr. „nom d'homme", $^{223}/_{1}$.

gàrdu, sb. n., pl. *garduri*, „clotûre, haie“, $^{9}/_{13}$.

găĭtàne, sb. f. „brandebourg, ganse, lacet; soutache en couleur sur les habits des paysans“, $^{252}/_{18}$.

gălbinàre, sb. f „sarrette“, $^{19}/_{8}$.

gălbin'ĭor, ă, adj. „blonde, jaune“, $^{15}/_{19}$; dim. de la *galbin*.

găleàtă, sb. f., pl. *găleț* „seau“, $^{304}/_{6}$.

găl'ină, $^{202}/_{26}$; vezi *gîl'ină*.

Gărăgùn, sb. pr. „Grec“, $^{374}/_{16}$.

geàba, adv. „en vain“, $^{157}/_{12}$, $^{308}/_{35}$.

geadè, sb. m., pl. *geadèdz*, „chaussée“, $^{44}/_{15}$.

geamantàne, sb. f. „valise; soubreveste“, $^{21}/_{22}$.

geàme, sb. f., pl. *gèn'ĭ* şi *geamurĭ* „carreau, vitre“, $^{224}/_{14}$.

gèngă, sb. f. „butin, proie“, $^{25}/_{24}$.

Ghègan, sb. pr, pl. *Ghegan'ĭ* „Guègue, habitant du Nord de l'Albanie“. $^{23}/_{14}$.

Ghègă, sb. pr., pl. *Ghègan'ĭ*, $^{22}/_{24}$, $^{277}/_{23}$; vezi *Ghègan*.

ghème, sb. f., $^{139}/_{30}$; vezi *agheme*.

ghés, *ghèsă*, adj. „brebis, chèvre, etc., ou un mulet noir, avec des cercles rouges sur la tête et autour des yeux“; vezi:

ghesu-làĭŭ, *ghesu-làĭe*, adj. „brebis, chèvre, etc. *ghesă* et noir“, $^{107}/_{30}$.

ghĭàtru, sb. m., pl. *ghĭaţrĭ*, „médecin“, $^{193}/_{3}$.

ghidère, sb. f., pl. *ghiderĭ* „malheur“, $^{240}/_{3}$.

ghìdi, invar. „terme de reproche et de regret“, = al naibei, $^{181}/_{12}$.

Ghĭftu, ă, sb. pr., $^{83}/_{1}$; vezi *l'ĭftu*.

ghìne, adv. „bien“, $^{43}/_{24}$.

ghìnea, sb. f. art., fără plural, „bien, fortune“, $^{264}/_{8}$.

ghineàţă, sb. f., pl. *ghineț* „bonheur“, $^{353}/_{6}$.

ghìni, adv., $^{305}/_{11}$; vezi *ghine*.

ghĭòc, adj. şi sb. „cheval à selle rougeâtre“, $^{272}/_{7}$.

Ghĭòn, şi **ghĭòn**, sb. n. „oiseau qu'on ne connaît pas assez bien; peut-être: corneille des clochers (*corvus monedula*), ou bien: étourneau (*sturnus)*“, $^{166}/_{20}$.

Ghĭòrgea, sb. pr. „nom turc donné à la petite ville albano - aroumaine *Coritza*“, $^{344}/_{28}$.

ghĭòs, adv. „bas“, $^{22}/_{26}$; vezi *nghĭos*.

ghitrlè, sb. f., $^{193}/_{4}$; vezi *ɣitrie.*

Ghiţĭ, sb. pr. „Georges *(Gheorghiţĭ)*", $^{237}/_{5}$.

ghĭurdàne, sb. f., pl. *ghĭurdăn'ĭ* „collier", $^{155}/_{17}$, $^{297}/_{26}$.

ghĭusmăpìngă, sb. m, pl. *ghĭusmăpindzean'ĭ* „moitié da sabot: — sobriquet que les Aroumains donnent aux Albanais", $^{7}/_{1}$.

gĭàba, $^{99}/_{15}$; vezi *geaba.*

gĭàhte, sb. f., fără plural „désir ardent", $^{134}/_{15}$.

gĭamìe, sb. f. „mosquée", $^{186}/_{20}$.

gilèp, sb. n. „impôt sur les moutons", $^{290}/_{4}$.

gilìt, sb. n. „lance, pique", $^{256}/_{3}$.

gil'eàt, sb. m. „bourreau", $^{314}/_{11}$.

Gìmă, sb. pr. „nom d'homme (grand *celnic* à Samarina)", $^{24}/_{5}$.

gimìe, $^{186}/_{19}$; vezi *gĭamie.*

gìntă, sb. f. „famille, peuple", $^{186}/_{19}$.

gĭoànă, $^{110}/_{17}$; fem. de la *gĭone.*

gĭoc, sb. n., $^{89}/_{11}$; vezi *agĭoc.*

gĭoc, vb. I *(gĭucare)* „jouer, danser", $^{118}/_{24}$; vezi *agĭoc.*

Gĭòga, sb. pr. „nom d'homme", $^{24}/_{5}$; vezi *Gimă.*

Gĭògĭ, sb. pr. „nom d'homme =Georges", $^{34}/_{19}$; vezi *Gĭoga.*

Gĭòĭ, sb. f. „Jeudi", $^{195}/_{2}$.

gĭòne, *gĭoanĕ*, adj. „jeune, jeune homme, vaillant, fée", $^{21}/_{12}$.

Gĭòrgĭa, sb. pr. „Georges", $^{365}/_{1}$.

gĭùdic, vb. I „juger", $^{228}/_{20}$.

gĭudicàre, sb. f. „jugement", $^{374}/_{4}$.

gĭudicàt, ă, adj. „jugé", $^{311}/_{22}$.

gĭudicàtă, sb. f. „jugement, procès", $^{311}/_{13}$.

gĭudicătòr, sb. m. „juge", $^{78}/_{12}$.

gĭug, sb. n., pl. *gĭugurĭ* „joug, chaîne de montagnes, plateau", $^{5}/_{9}$ $^{333}/_{19}$.

gĭumitàte, sb. f. „moitié", $^{87}/_{31}$, $^{362}/_{16}$.

gĭunàc, sb. m., pl. *gĭunaţĭ* „vaillant, courageux", $^{43}/_{17}$.

gĭunàme, sb. f. „vaillance, bravoure", $^{10}/_{6}$, $^{300}/_{20}$.

gĭunàr, sb. m. „jeune, vaillant", $^{296}/_{21}$.

gĭunàtic, sb. n. „jeunesse, vaillance, bravoure", $^{10}/_{8}$, $^{327}/_{23}$.

gĭuneàle, *gĭuneăŭă*, adj., pl. *gĭuneĭ'ĭ*, *gĭuneale* „vaillant, brave", $^{38}/_{29}$, $^{206}/_{2}$, $^{325}/_{22}$.

gĭuneàpine, sb. m. „genévrier", $^{309}/_{28}$.

gĭuneàşte, adv. „vaillament, bravement", $^{250}/_{12}$.

gĭuneàţă, sb. f. „bravoure", $^{278}/_{14}$.

gĭuneàŭă, $^{206}/_{2}$; vezi *gĭuneale.*

gĭunèl, $^{276}/_{6}$; dim. de la *gĭone*.
gĭunèscu, ă, adj, pl. *gĭuneşti* „d'homme vaillant", $^{277}/_{12}$.
gĭungĭunàr, sb. m. „hanneton", $^{270}/_{5}$.
gĭunòp, sb. m. „jeune homme, courageux", $^{206}/_{17}$, $^{309}/_{21}$.
gĭŭpă, sb. f. „jupe, jupon", $^{364}/_{2}$.
gĭur, vb. I „jurer, prêter serment", $^{295}/_{1}$.
gĭurât, sb. m. „serment", $^{68}/_{13}$.
Gĭuvàra, sb. pr. „nom d'une grande famille aroumaine de Pinde", $^{9}/_{14}$, $^{54}/_{20}$.
Gĭuvărâţ, „membres de la famille *Gĭuvara*", $^{43}/_{21}$.
gîbjèŭ, sb. m., pl. *gîbjeĭ* „buisson de genèvriers", $^{305}/_{17}$.
gîcĭŭ, sb. m., pl. *gîcĭ*, $^{224}/_{24}$; vezi *ɣîcĭŭ*.
gîlle, invar. „noir comme le corbeau: *cu ocl'i lăi-gîile* = avèc des yeux tout à fait noirs", negri ca noaptea, $^{155}/_{16}$.
gîl-gîl! interj. „mot onomatopéique", $^{310}/_{16}$.
gîleàte, $^{110}/_{9}$; vezi *gâleată*.
gîl'înă, sb. f, pl. *gîl'ini* şi *gîl'in'i* „poule", $^{183}/_{7}$.
g!ar, ă, adj, „fou; inintelligent, bête", $^{79}/_{14}$.
glîrîme, sb. f. „bêtise", $^{87}/_{32}$.
gl'em, sb. n., pl. *gl'eame* „peloton", $^{341}/_{12}$.
gl'eţ, sb. n, pl. *gl'eàţă* „glace", $^{158}/_{9}$; *mi treaţe gl'eţ di frică* = mă trec fiori reci, $^{273}/_{2}$.
goàdă, sb. f, pl. *goade* „attaque; coup", $^{281}/_{6}$.
gol, ă, adj „nu; creux, vide", $^{274}/_{7}$, $^{312}/_{8}$
gò ină, $^{260}/_{23}$; vezi:
gòlnă, sb. f. „sommet d'une montagne qui n'est pas couvert, sommet chauve", $^{307}/_{2}$.
gràĭ, sb n., pl. *graĭurĭ* „parler, langage", $^{262}/_{12}$.
gràĭŭ, sb. n, pl. *graĭe* şi *grae* „mot", $^{20}/_{2}$, $^{293}/_{28}$.
gràmă, sb. f „lettre", $^{59}/_{16}$.
grambò, sb. m., pl. *grai-ghĭadz*, $^{45}/_{3}$; vezi *ɣrambo*.
Gràmoste, sb. pr. „région montagneuse au N du Pinde, habitée par des Aroumains; village dans la région de *Gramoste*", $^{319}/_{16}$.
Gràmuste, sb. pr., $^{89}/_{4}$; vezi *Gramoste*.
gras, ă, adj. „gras", $^{282}/_{5}$.
gră, sb. m, pl. *gradz*, $^{314}/_{24}$; formă trunchiată de la *dugră*.
grădînă, sb. f., pl. *grădin'i* „jardin", $^{226}/_{7}$.
Grămusteàn, ă, sb. pr. „habitant de *Gramoste*", $^{145}/_{9}$.

grăsìme, sb. f., pl. *grăsin'ĭ* „graisse", $^{229}/_{10}$.

greà, $^{26}/_{25}$; imperf., pers. III sg. de la vb. *grèscu*.

greàţă, sb. f., fără plural, „poids; dégoût", $^{187}/_{24}$.

Greàcă, $^{7}/_{8}$; vezi :

Grec, sb. pr. „Grec", $^{7}/_{13}$.

grèndă, sb. f, pl. *grendzĭ*, „poutre", $^{122}/_{12}$.

grèscu, vb. IV *(grire)* „appeler; parler". $^{87}/_{11}$, $^{267}/_{9}$.

greŭ, *greàŭă*, adj. „lourd, difficile ; chargé (fusil)", $^{17}/_{17}$.

greŭ, adv. „lourdement; péniblement", $^{269}/_{12}$, $^{275}/_{5}$.

grìm, ind. pres., pers. I pl., de la *grescu*, $^{68}/_{7}$.

grìndă, $^{82}/_{3}$; vezi *grendă*

grìndinǎ, sb. f. „grêle", $^{87}/_{3}$; *ploaie ş'grindina dădea* = il pleuvait et il frappait de la grêle", $^{360}/_{4}$.

grìt, ă, adj. „parlé, prononcé". $^{271}/_{20}$.

grìtă, sb. f. „cri" : *nu mi durea caplu di grită* = nu era nevoie ca să-l îndem strigînd, $^{343}/_{2}$.

grìdinǎ, $^{7}/_{6}$; vezi *grădină*.

grîn, sb. n., pl. *grîne* „blé ; céréales", $^{312}/_{28}$.

grîţèscu, ă, adj. „grec", $^{322}/_{13}$.

grîŭ, $^{161}/_{16}$; formă savantă pentru *grîn*.

groàpă, sb. f., pl. *grochĭ* „fosse, trou ; tombeau", $^{25}/_{10}$; pl. *groape*, $^{214}/_{17}$, è cerut de rimă.

gros, sb. m., pl. *groşĭ* „monnaie turque, piastre" ; *luadraĭ... groslu zloată* = m'am înfundat rău, $^{178}/_{9}$.

gros, ă, adj. „gros, épais" : *cap gros* = tête étroite, $^{9}/_{15}$.

grumàdzŭ, sb. m. „gorge, gosier", $^{184}/_{16}$.

grùn'ĭŭ, sb. n. „menton", $^{176}/_{19}$.

gugĭàbaş, sb. m. „maire", $^{187}/_{1}$.

gugòş, sb. n., pl. *gugoaşe* „balle (de fusil) ; chose ronde", $^{58}/_{30}$, $^{184}/_{28}$, $^{250}/_{2}$.

gulèscu, vb. IV „vider", $^{83}/_{17}$.

gulişàn, ă, adj : *gol-gulişan* = dénué de tout", $^{312}/_{8}$.

gumùl'ĭŭ, sb. n., pl. *gumul'e*, „pelote, boulette de son pour les chiens", $^{107}/_{5}$.

Gùra, sb. pr. „montagne en Thessalie", $^{21}/_{27}$.

gŭră, sb. f. „bouche ; gueule" : *nă se-avea dusă gura la ureacl'e* = ni se făcuse o foame de lup, $^{310}/_{14}$; *pîn' calu s'lia 'nă gură* = pînă cè calul să pască puţin, $^{66}/_{16}$.

gurgul'itòs, ă, adj. „rond", $^{342}/_{32}$.

gustòs, ă, adj. „qui a un goût agréable", $^{89}/_{32}$.

gùşe, sb. f. „cou“ : *arupe-ţ guşeu* = şterge-o de aici, $^{178}/_{31}$; *vrea s'loam şi-altu suflit pri guşe* = era să comit şi alt păcat, altă crimă, $^{231}/_{17}$.

gutùn'ĭŭ, sb. m. „cognassier“, $^{358}/_{8}$

gùvă, sb. f. „trou; tombeau“, $^{25}/_{8}$.

guvòjdu, sb. m., pl. *guvojdzî* şi *guvojdi* „clou de fer à cheval“, $^{83}/_{3}$; *tu plîtări tă-l'ăm guvojdi* = la spate rebegiam de frig, $^{342}/_{10}$

guzgunipsèscu, vb. IV „fouiller“, $^{94}/_{32}$.

Γ

γàlea, adv., vezi *galea*.

γĭamànd, sb. n. „diamant“, $^{204}/_{25}$, $^{279}/_{16}$.

Γĭànca, sb. pr. „nom de femme“, $^{34}/_{21}$.

Γiftàme, sb. pr. „l'ensemble des Tsiganes“, $^{85}/_{23}$.

γiftarγiò, sb. m. „vie menée par les Tsiganes; mendicité“, $^{83}/_{2}$.

Γiftă, $^{10}/_{4}$; vezi *Γiftu*.

γiftèscu, ă, adj. „bohémien, tsigane“, $^{85}/_{13}$.

Γiftu, sb. pr. „Bohémien, Tsigane“, $^{8}/_{15}$.

γilcèscu, vb. IV „briller, rayonner“, $^{309}/_{24}$.

γilcire, sb. f. „resplendissement“, $^{316}/_{8}$.

γilie, sb. f. „glace, miroir“, $^{325}/_{11}$; *şi orb de-a-armatilor γilĭ* = şi orb de strălucirea armelor, $^{161}/_{28}$.

γinàte, sb. f. „fâcherie“, $^{79}/_{23}$.

Γiòrγi, sb. pr. „Georges“, $^{363}/_{10}$.

γitrie, sb. f. „remède“, $^{27}/_{12}$.

Γiţa, sb. pr. „Georges“, $^{56}/_{27}$.

Γiurgàchĭ, sb. pr. „Georges“, $^{363}/_{14}$.

γîce, $^{204}/_{3}$; fem. de la:

γîcĭŭ, sb. m., pl. *γîcĭ* „bouc sonnailler“, $^{249}/_{15}$.

γràmă, sb. f. „lettre, (vezi *gramă)*; pl. *γràmate* „école, enseignement“, $^{9}/_{18}$.

γrambò, sb. m. „fiancé, futur, promis“, $^{38}/_{21}$.

γrăţînèscu, vb. IV „égratigner; grincer“, $^{255}/_{35}$.

γrîpsît, ă, adj. „peint“, $^{348}/_{3}$.

γròs, sb. m , pl. *γroşĭ*, $^{77}/_{17}$; vezi sb. *gròs*.

ɣumàr, sb. m. „âne, baudet", $^{9}/_{5}$; *u ligă, ca ɣumarlu pri punte* = s'a îndărătnicit, ca măgarul pe punte, $^{93}/_{31}$.

ɣumaràngaθi, sb. pl. „ronce (que les baudets mangent)", $^{7}/_{6}$.

H

ha! interj. „ha!", $^{79}/_{12}$.

Hagi-Dòne, sb. pr, $^{177}/_{13}$.

Hagi-Stèrɣĭu, sb. pr. „nom de famille" $^{320}/_{1}$.

haĭ, interj. „allons!", $^{51}/_{16}$.

hàĭde, interj., $^{298}/_{17}$; vezi *haĭ*.

haĭmanè, sb. m., pl. *haĭmanàdz* „amulette", $^{280}/_{23}$.

haĭn, ă, adj. „perfide, traître", $^{159}/_{7}$ (savant).

halàle, invar. „béni: *halale s'lî hibă* = grand bien leur fasse", $^{188}/_{5}$.

hàlă, sb. f., pl. *hăl'ĭurĭ* „situation (en mauvaise part); dégaîne", $^{280}/_{18}$.

hàlcumă, sb. f. „cuivre", $^{182}/_{10}$, $^{229}/_{21}$.

hàle, sb. f. „bésoin; peine", $^{175}/_{15}$.

hamu-arîd, vb. III şi II „sourire", $^{308}/_{3}$.

handà, adv., $^{140}/_{22}$; vezi *a-handa*.

hàne, sb. f., pl. *hăn'ĭurĭ* „auberge", $^{77}/_{3}$.

hàpse, sb. f. „prison", $^{233}/_{13}$; vezi *hîpsînă*.

har, sb. m. „Caron, mort", $^{298}/_{24}$.

hàragmă, sb. f. „la pointe du jour, l'aube", $^{233}/_{23}$; vezi *harasmă*.

haràme, invar. „mal t'en prenne".

haramu-fàĭ, sb. f. „fainéant", $^{87}/_{17}$.

harào, $^{333}/_{16}$; vezi *hàraŭă*.

hàrasmă, sb. f. „aube, petit jour", $^{54}/_{30}$, $^{311}/_{22}$; vezi *haragmă*.

haràŭă, sb. f. „joie", $^{55}/_{3}$.

hàre, sb. f., pl. *hărĭ* „grâce, charme", $^{52}/_{8}$, $^{342}/_{32}$; *s'lu daŭ trî hare* = să-l dau în dar, $^{131}/_{35}$.

hàrfă, sb. f. „harpe", $^{342}/_{19}$.

has, ă, adj. „de première qualité": *di halcuma ţea hasă* = din cea mai *proastă* aramă, $^{182}/_{10}$.

hăbàră, sb. f. „nouvelle (lu-

gubre, qui annonce un malheur)", $^{25}/_{6}$; vezi *hîbare.*

hăgîlîche, sb. f. „pélerinage", $^{77}/_{14}$.

hăĭδipsèscu, vb. IV „caresser", $^{130}/_{33}$.

hăire, sb. f. „bonheur, fortune", $^{85}/_{21}$.

hăndòs, ă, adj, $^{250}/_{17}$; vezi *ahîndos.*

hărăr, sb, m., pl. *hărarĭ* „ballot, grand sac de laine qu'on charge sur les mulets", $^{204}/_{30}$ (vezi fig. 22)

hărchèscu, vb. IV „ronfler très fort", $^{251}/_{11}$.

hărghìe, sb. f. „aube, pointe du jour", $^{338}/_{19}$; vezi *hărγie.*

hărgĭuèscu, vb. IV „dépenser, faire des frais", $^{68}/_{5}$.

hărγie, $^{242}/_{12}$; vezi *hîrγie.*

hărìòs, ă, adj. „joyeux, gai", $^{194}/_{2}$.

hărisèscu, vb. IV „(se ré)jouir; caresser" $^{45}/_{22}$, $^{87}/_{13}$.

hărsèscu, vb. IV, $^{247}/_{14}$; vezi *hărisescu.*

hărzèscu, vb. IV „donner, faire cadeau", $^{290}/_{3}$.

hărzìt, ă, adj. „plein de charmes", $^{269}/_{3}$.

hăşĭ, sb. f. pl., „contrées (habitées par des grecs) appartenant à la personne de souverain (sultan)", $^{38}/_{15}$.

heàre, sb. f., pl. *herĭ* „bile, fiel", $^{135}/_{15}$.

heàrhit, sb. m., pl. *hearhiț* „abricotier commun", $^{16}/_{10}$.

heàvră, sb. f., pl. *hevri* „fièvre", $^{187}/_{33}$.

her, sb. n., pl *heare* „fer", $^{55}/_{12}$, $^{274}/_{28}$.

hèrbu, vb. III şi II „bouillir; fourmiller, grouiller", $^{10}/_{2}$.

hèrtu, ă, adj. „bouilli; échaudé", $^{24}/_{3}$.

hĭàvră, $^{27}/_{2}$; vezi *heavră.*

hicàt, sb. m. şi n., pl., *hicaț* şi *hicate* „foie; coeur", $^{90}/_{3}$, $^{290}/_{12}$.

hìcă, sb. f., pl. *hiţe* „figue", $^{38}/_{22}$.

hìg, vb. III şi II „planter, enfoncer", $^{37}/_{18}$ *(s'hipsiră*, perf.).

hìl'e, sb f. „fille": *hil'ia brumîl'eĭ şi-al vimt* = (zăpada), fiica brumei şi a vîntului, $^{158}/_{17}$.

hìl'ĭŭ, sb. m., pl. *hil'ĭ* „fils, enfant", $^{237}/_{15}$.

him, indic. pres., pers. I pl. de la vb. *hiŭ* sau *escu*, $^{289}/_{14}$.

hìma, adv. „en bas, vers la demeure d'hiver", $^{224}/_{14}$, $^{269}/_{11}$.

hìmă, sb. f. „précipice, gouffre", $^{21}/_{16}$.

himusèscu, vb. IV „se hâter, se jeter", $^{72}/_{8}$.

hĭòte, sb. f. „crinière", $^{139}/_{4}$.

hir, sb. n., pl. *hire* „fil; frisson“, $^{231}/_{9}$; *pi hir vin'e s'cherdu ş'caplu* = cît pe-aci să-mi pierd şi vieaţa, $^{22}/_{16}$.

hirbeàre, sb. f. „action de bouiller“, $^{79}/_{8}$.

hirisèscu, vb. IV „amoindrir, réduire“, $^{184}/_{25}$.

hisàpe, sb. f. „compte“, $^{343}/_{14}$.

hiţ, indic. pres., pers. II pl. de la vb :

hìŭ, vb., fără infinitiv „être“, $^{20}/_{3}$ — Indic. pres. : *him (hiŭ şi escu), hiĭ (eşti), easte, him, hiţ, sunt(u).*

hîbàre, sb. f., pl. *hîbărĭ* „nouvelle“, $^{21}/_{11}$.

hîĭδipsèscu, vb. IV, $^{135}/_{7}$; vezi *hoĭδipsescu.*

hîm!, interj. „ha!“, $^{308}/_{33}$.

hîngeàr, sb. n. „kandjar, poignard recourbé“, $^{161}/_{8}$.

hîngì, sb. m., pl. *hîngeadz*, „aubergiste“, $^{77}/_{5}$.

hîpsînă, sb. m., pl *hîpsînàdz*, „prison“, $^{141}/_{24}$.

hîràĭe, sb. f., pl. *hîrăĭ*, $^{269}/_{19}$; vezi *hărar.*

hîrchèscu, vb. IV, $^{313}/_{32}$; vezi *hărchescu.*

hîrγìe, sb. f. „pointe du jour, aube“, $^{244}/_{29}$; vezi *harasmă.*

hîriòs, ă, $^{301}/_{15}$; vezi *hărios.*

hîrîcòp, ă, adj. „gai, joyeux“, $^{220}/_{1}$.

hîròs, adv. „gaiement, allégrement“, $^{157}/_{10}$.

hîrsèscu, vb. IV, $^{17}/_{18}$; vezi *hărsescu.*

hîscàt, ă, adj. „entrebâille, béant: *armînea cu gura hîscată* = demeurait bouche béante“, $^{86}/_{19}$.

hîsîpă, sb. m., pl *hîsîpàdz* „ville“, $^{188}/_{4}$.

hîzîre, adv. „prêt“, $^{77}/_{6}$.

hl'in, ă, adj. şi sb, pl. *hl'in'ĭ* „filleul“, $^{157}/_{4}$.

hm!, interj., $^{228}/_{13}$.

hoàră, sb. f., pl. *horĭ* „village“, $^{120}/_{7}$, $^{270}/_{9}$.

hòpa-ţòpa, invar. „hopa-là“, $^{304}/_{21}$.

hrănèscu, vb. IV „nourrir“, $^{308}/_{34}$.

hrisàfe, sb. f, pl. *hrisăhĭ* „or, fil d'or, habit en fil d'or“, $^{162}/_{15}$, $^{291}/_{15}$.

hrisic, sb. m., pl. *hrisiţĭ* „argentier, orfèvre“, $^{181}/_{22}$.

Hristò, sb. pr. „Christ“, $^{26}/_{11}$.

hrisu-mùlă, sb. f., pl. *hrisumule* „mulet d'or, mulet doré“, $^{365}/_{10}$.

hrisusìt, ă, adj. „d'or, doré, en or“, $^{86}/_{23}$.

huchĭumàte, sb. f. „tribunal“, $^{78}/_{2}$.

huhutèscu, vb. IV „pousser

des cris, $^{301}/_{23}$; résonner, retentir, $^{300}/_{10}$; jeter, $^{99}/_{4}$".

hunipsèscu, vb. IV „digérer; *hunipseàşte* = il se brosse le ventre", $^{179}/_{19}$.

hunipsìt, ă, adj. „consommé, épuisé", $^{160}/_{1}$.

hurγĭanìt, ă, sb. şi adj „villageois; qui est du même village", $^{311}/_{29}$.

hursèscu, vb. IV „devoir", $^{8}/_{5}$.

hut, ă, adj. imbécile, sot, idiot", $^{231}/_{12}$.

hùtă, sb. f. „aigle", $^{25}/_{25}$.

huzmichĭàr, ă, adj. „serviteur, domestique", $^{10}/_{2}$.

I

i, conj. „ou, ou bien", $^{263}/_{20}$.

i, indic. pres., pers. III sg. de la *hiŭ* (*escu*) „est", $^{263}/_{22}$, $^{264}/_{4}$.

Ĭ, $^{7}/_{5}$, $^{263}/_{20}$, $^{263}/_{25}$; vezi vb. *i.*

ĭa, prep. „voici, voilà, tiens", $^{36}/_{5}$, $^{313}/_{20}$.

ĭàdiră, sb. f. „lierre", $^{220}/_{23}$.

ĭà-l-ĭa, prep. „le voici, le voilà": *ş'dit pitul'ĭu di corn'i ĭa-l-ĭa* = şi din ascunziş de corni iată-l, $^{279}/_{6}$.

Ianàchĭ, sb. pr. „Jean", $^{35}/_{13}$.

Iànĭ, sb. pr. „Jean", $^{21}/_{17}$.

Iànina, sb. pr. „Janina (ville en Epire)", $^{35}/_{27}$.

Ianìţar, sb. m. „janissaire", $^{366}/_{2}$.

ĭàpă, sb. f., pl. *ĭape* „jument, cavale", $^{268}{}_{14}$.

ĭar, conj. „mais ; de nouveau, encore", $^{249}/_{8}$.

ĭără, $^{228}/_{27}$, vezi *ĭar.*

ĭàrbă, sb. f., pl. *erghi* „herbe", $^{269}/_{18}$.

ĭàrnă, sb. f., pl. *ĭernĭ* „hiver", $^{22}/_{19}$.

ĭatagàn, sb. n. „yatagan", $^{229}/_{17}$.

ibrăsìme, sb. f, $^{20}/_{21}$; vezi *brăsime.*

ìcă, conj. „ou, ou bien", $^{310}/_{5}$ (i + că).

icoànă, sb. f. „icone, image sainte", $^{310}/_{20}$.

icusàr, sb. m. „monnaie de 20 centimes", $^{161}/_{12}$.

ĭed, sb. m., pl. *ĭedz* „chevreau", $^{261}/_{1}$.

ĭel, pron. pers , $^{81}/_{1}$; vezi *el.*

ĭèrĭ, adv., $^{172}/_{3}$; vezi *aerĭ.*

Ierihònlu, sb. pr. „Jericho, ancienne ville de Palestine", $^{187}/_{30}$.

ĭernàre, sb. f. „action d'hiverner", $^{205}/_{14}$.
ĭernèdzŭ, $^{199}/_{25}$; vezi *arnedzŭ*.
ĭes, vezi vb. *es*.
ifhăristisìt, ă, adj „content", $^{77}/_{18}$.
ih! interj., $^{217}/_{14}$.
ilèchi, sb. f., pl. *ilechĭ* „veste sans manches", $^{44}/_{18}$.
ìl'e, sb. f, pl. *il'e* „bas-ventre, flanc".
imnàt, sb. n. „marche, démarche, allure", $^{129}/_{21}$.
imnàtic, sb. n. „marcher", $^{270}/_{1}$; vezi *imnàt*.
imnătŭră, sb. f „allée, aller", $^{55}/_{24}$.
ìmnu, vb. I „aller, marcher", $^{34}/_{26}$. $^{268}/_{7}$.
inàte, sb. f.: *Corbea-inatea lu-acăța* = Corbea se supăra, $^{127}/_{19}$; vezi *ținàte*.
Inglèz, sb. m. „Anglais", $^{9}/_{3}$.
inimàrcu, ă, adj. „courageux, intrépide", $^{344}/_{5}$.
ìnimă, sb. f. „coeur", $^{43}/_{9}$.
inimòs, ă, adj. „vif, courageux", $^{120}/_{29}$.
ìnsu, insă, sb. „homme, personne", $^{368}/_{16}$.
inșeà, $^{217}/_{31}$; imperf. indic. pers. III pl. de la vb *es*.
inșìț, $^{26}/_{18}$, imperat., pers. II pl. de la vb. *es*.
intràre, sb. f. „action d'entrer, entrée", $^{11}/_{1}$
intràtă, sb. f. „entrée; commencement", $^{19}/_{27}$; *ună intrată di la uşe* = abia a intrat prin uşe, $^{223}/_{2}$; *ş'tu intrata di Aprilu* = şi la începutul lunei April, $^{296}/_{14}$.
ìntru, vb. I „entrer, pénétrer", $^{72}/_{6}$.
in'ĭoàră, sb. f., $^{61}/_{18}$; dim. de la *inimă*.
ĭò, pron. pers. „je, moi", $^{57}/_{1}$; vezi *eŭ*.
irà, indic. pres., pers. III sg. şi pl. de la vb. *escu (hiŭ)*, $^{25}/_{10}$.
irghilè, sb. m., pl. *irghileadz(ă)*, „troupeau de chevaux; haras", $^{320}/_{11}$.
irghilìe, sb. f., pl. *irghilĭi*, $^{286}/_{7}$; vezi *irghile*.
irnèdzŭ, vezi *ĭernedzŭ*
irn'ìe, sb. f, pl. *irn'ĭi* „désert, lande, steppe", $^{158}/_{24}$.
irn'ìŭ, sb. n. „désert, lande", $^{161}/_{15}$
irn'ĭŭ, e, adj. „désert, abandonné", $^{158}/_{13}$.
irùșe, sb. f. „incursion, charge (de cavalerie), action de s'élencer sur, assaut", $^{323}/_{20}$.
isàpe, sb. f, $^{178}/_{34}$; vezi *hisape*.
isnàfe, sb. f. „collège, corporation, société", $^{35}/_{10}$.

istindàche, sb. f. „sentence“, $^{78}/_{23}$.
isturìe, sb. f. „historie“, $^{225}/_{35}$.
isusèscu, vb. IV „fiancer“, $^{34}/_{18}$.
isusìt, ă, adj. „fiancé“, $^{52}/_{5}$.
işìt, ă, adj. „sorti“, $^{256}/_{2}$; vb. *es*.
itìe, sb. f. „cause, prétexte“, $^{311}/_{12}$.
ìţe, pron. nehot. „quiconque, n'importe qui“, $^{277}/_{8}$; vezi :
ìţi, pron. nehot. „n'importe quel, n'importe quoi“, $^{225}/_{33}$; vezi *iţe*.
ĭu, adv. „où“, $^{307}/_{27}$.
ĭudò, adv. „n'importe où, partout“, $^{288}/_{5}$.
ĭurùşe, sb. f. „action de s'élancer sur“, $^{135}/_{5}$; vezi *iruşe*.
ĭutăgàne, sb. f. pl. *ĭutăgăn'ĭ*, $^{280}/_{26}$; vezi *ĭatagan*
ĭutîgàne, pl. *ĭutîgăn'ĭ*, $^{139}/_{27}$; vezi *ĭutăgane*.
ĭutîgàne, $^{144}/_{7}$; vezi *ĭutîgane*.
ĭuvà, adv. „nulle part“, $^{305}/_{20}$; vezi :
ĭu-và, adv. „quelque part“, $^{231}/_{4}$; vezi *ĭuva*.
ĭuvàşĭuva, adv. „pas du tout, nullement, il n'y a pas moyen“, $^{87}/_{22}$.
izìne, sb. f. „permission“, $^{94}/_{2}$.
ìzvur, sb. n., pl. *ìzvure* „source“, $^{261}/_{16}$.

Î

îl, pron. pers., acus. sg. m. de la *el* „le“, $^{116}/_{21}$
îl'ĭ, dat. sg. m. sau f. de la *el, ea* „lui“, $^{224}/_{20}$.
îmbèt, vb. I „enivrer“, $^{142}/_{31}$.
îmbìtàt, ă, adj., de la *îmbet*.
îmbìtătòr, e, adj. „enivrant“, $^{336}/_{34}$.
împărăt, sb. m. „empereur“, $^{79}/_{29}$ (savant).
împărăţìe, sb. f. „empire“, $^{79}/_{25}$ (savant).
împlìn, ă, adj., $^{336}/_{32}$; vezi *mplin*.
împròstu, ă, adj., $^{167}/_{21}$; vezi *mprostu*.
împumoràt, ă, adj. „sombre, triste“, $^{228}/_{5}$.
în, prep. „en, dans“, $^{347}/_{18}$.
încàlic, vb. I „monter à cheval“, $^{58}/_{23}$.
încàp, vb. II „contenir, avoir place“, $^{268}/_{16}$, $^{275}/_{12}$.
încănèscu, vb. IV „gémir“, $^{193}/_{1}$

încănìre, sb. f. „gémissement“, $^{192}/_{26}$.

încărcàt, **ă**, adj, $^{252}/_{4}$; vezi *ncărcat*.

închisèscu, vb. IV, $^{262}/_{1}$; vezi *chinisescu*.

înclò, adv., $^{34}/_{15}$; vezi *nclo*.

încl'eg, vb. I „coaguler, cailler“, $^{230}/_{29}$.

încl'eàt, **ă**, adj. „fermé“, $^{255}/_{24}$.

încl'i.i, vb. III şi II „(en)fermer, (en)clore“: *dzua s'încl'ise* = s'a făcut noapte, $^{228}/_{26}$.

încl'ìn, vb. I, $^{226}/_{17}$; vezi *ncl'in*.

încl'ìs, **ă**, adj. „(en)fermé, (en)clos“, $^{233}/_{13}$.

încurùn, vb. I, $^{232}/_{25}$; vezi *ncurun*.

încusurèdzŭ, vb. I, *(încusurare)* „courber, rendre bossu“, $^{342}/_{26}$.

îndrèg, vb. II, *(îndridzeare)* „raccommoder, arranger“, $^{228}/_{22}$.

îndrèpt, **ă**, adj. „redressé, réparé“, $^{126}{}_{33}$.

îndrèptu, adv. „directement“, $^{337}/_{25}$.

înghĭòs, adv., $^{21}/_{2}$; vezi *nghĭos*.

îngl'èţŭ, vb. I, $^{144}/_{1}$; v. *ngl'eţu*.

îngrupàt, **ă**, adj, $^{256}/_{13}$; vezi *ngrupat*.

înţilicĭòs, **ă**, adj., $^{271}/_{14}$; vezi *nţilicĭos*.

însòr, vb. I, *(însurare)*, $^{147}/_{31}$; vezi *nsor*.

însuràt, **ă**, $^{67}/_{9}$; vezi *nsurat*.

întîn'ĭŭ, *întîn'e*, adj. „(le) premier“, $^{311}{}_{5}$.

întrèb, vb. I *(întribare)* „demander, interroger“, $^{227}{}_{3}$.

întrèg, **ă**, adj. „entier“, $^{271}/_{6}$.

întru, prep. „en, dans: *într'ocl'i* = devant moi“, $^{178}/_{31}$.

întùnic, $^{220}/_{3}$; vezi *ntunic*.

întunicòs, **ă**, adj., vezi *ntunicos*.

învirinàt, **ă**, $^{256}{}_{14}$; vezi *nvirinat*.

înviscù*t*, **ă**, $^{256}{}_{14}$; vezi *nviscut*.

înv'isèdzŭ, vb. I *(înv'isare)*, $^{336}/_{17}$; vezi *nv'isedzu*.

în'ĭ, pron. pers. dat. sg. de la *eu*, $^{168}{}_{30}$; vezi *'n'ĭ*.

îşĭ, pron. pers., dat. (şi etic) sg. şi pl., pers. III „à soi, à lui, à eux, à elles; se, leur“, $^{25}/_{8}$.

îţ, pron. pers., dat. sg. de la pers. II *tine*, $^{27}/_{9}$.

J

jabèc, sb. m., pl. *jabeți* „ratatiné“, $^{42}/_{8}$.

jàle, sb. f., fără plural „désolation, tristesse, deuil“, $^{271}/_{18}$.

jar, sb. m. „charbont ardent, feu“, $^{288}/_{14}$.

jgl'ĭoàtă, sb. f. „pas“, $^{348}/_{29}$.

jilèscu, vb. IV „pleurer quelqu'uṇ, plaindre, regretter“, $^{38}/_{2}$, $^{68}/_{8}$, $^{155}/_{12}$.

jilìt, ă, adj. „pleuré, plaint; affligé, qui est en deuil“, $^{34}/_{8}$, $^{155}/_{5}$.

jilòs, ă, adj. „triste, affligé“, $^{48}/_{3}$, $^{263}/_{16}$.

jilòs, adv. „avec chagrin“, $^{248}/_{18}$.

jòne, ă, adj., $^{322}/_{25}$; vezi *gĭone*.

jŭjul, sb. m. „animal, bête, monstre“, $^{98}/_{30}$.

junàr, adj., $^{338}/_{5}$; vezi *gĭunar*.

junèscu, ă, adj., $^{335}/_{12}$; vezi *gĭunescu*.

jŭngu, vb. III, $^{82}{}_{29}$; vezi *agĭungu*.

jurtuèscu, vb. IV „fouetter“, $^{344}/_{2}$.

K

kir, invar. „κύριος, monsieur“, $^{186}/_{17}$.

L

l, (pentru *îl* sau *lu*, vezi formele), $^{347}/_{8}$, $^{347}/_{10}$.

la, prep. „à, chez“, $^{179}/_{24}$, $^{347}/_{20}$.

la'!, interj. „hé“, $^{277}/_{9}$ (pentru *laĭ!*).

lac, sb. n. „lac, mare“, $^{91}/_{24}$.

làcrimă, sb. f., pl. *lăcrin'ĭ*, „larme“, : *pi lacrima dit erghi* = pe roua de pe iarbă, $^{269}/_{8}$.

làe, fem. de la *laĭŭ* : *lo Bu-*

daşi 'nă carte lae = Budaşi a primit o scrisoare întristătoare, $^{296}/_{2}$.

laf. sb. n. „parole; anecdote", $^{82}/_{29}$.

laĭ!, interj. „èh!", $^{20}/_{12}$, $^{272}/_{20}$.

Laĭa-Màre, sb. pr. „mèr Noire", $^{53}/_{20}$.

làĭŭ, *làĭe* şi *lae*, adj., pl. *lăĭ* şi *laĭ* „noir, $^{10}/_{14}$; pauvre, $^{35}/_{5}$; malheureux, pauvre, $^{272}/_{4}$, $^{274}/_{17}$; funeste, noir", $^{277}/_{16}$; *ma laĭ di Greţl'i* = mai nenorociţi, mai de rîs de cît Grecii, $^{8}/_{17}$; *ca laĭle a li laĭe* = ca pe cea mai nenorocită, $^{94}/_{5}$.

làlă, sb. m, pl. *lălîn'ĭ* „oncle", $^{217}/_{27}$, $^{301}/_{10}$.

làmi, sb. f., pl. *lămĭ* „dragon, monstre", $^{261}/_{13}$ (pentru *lamn'e*.

Làmbri, sb. pr. „nom d'homme (Haralamb)", $^{34}/_{19}$.

làmn'e, sb. f., pl. *lămn'ĭ* „dragon, monstre fabouleux", $^{62}/_{19}$.

làmpă, sb f., pl *lămpĭ* „lampe".

làntu, ă, adj, $^{56}/_{12}$, $^{226}/_{23}$; vezi *alantu*.

làpte, sb. n, pl. *lăpturĭ* „lait", $^{109}/_{7}$.

làrgu, ă, adj. „large", $^{315}/_{1}$.

làrgu, adv. „loin", $^{63}/_{26}$.

Làrisa, sb. pr. „Larissa (ville en Grèce)", $^{187}/_{28}$.

las, vb. I „laissèr", $^{65}/_{28}$.

làtru, vb. I „aboyèr", $^{291}/_{14}$.

laŭ, vb. I „laver".

làvă, sb. f., fără plural „vacarme, tumulte", $^{269}/_{16}$.

laz, sb. n, pl. *làzurĭ* „poignard", $^{115}/_{10}$.

1. **lă**, pron. pos., forma atonă, „leur": *dipusiră 'n hoară-lă* = ils sont rentrés dans leur village, $^{92}/_{5}$.
2. **lă**, prqn. pèrs., pers. III pl. dat. m. şi f. „leur, à eux, à elles", $^{66}/_{6}$, $^{244}/_{15}$, $^{301}/_{20}$.
3. **lă**, (megl.), pers. III sg., perf., de la vb. *leŭ* „prendre", $^{82}/_{4}$.

lăcrămòs, adv. „larmoyant", $^{213}/_{4}$.

lăcrimàt, ă, adj. „pleuré, baigné de larmes", $^{253}/_{12}$.

lăcrimeàŭă, sb. f., pl. *lăcrimeale*, (dim.) „larme", $^{349}/_{2}$.

lăcrimèdzŭ, vb. I „verser des larmes, pleurer", $^{71}/_{32}$.

lăeàţă, sb. f., pl. *lăeţ* „malheur", $^{122}/_{21}$, $^{311}/_{28}$.

lăèscu, vb. IV „noircir; affliger", $^{93}/_{28}$; *lăişi feata tru hicate* = i-ai pus greu dor în inimă, $^{31}/_{3}$.

lăgărsìt, ă, adj. „clair, limpide", $^{264}/_{15}$.

lăhtără, sb. f., pl. *lăhtărĭ*, „effroi, épouvante", $^{327}/_{6}$.

lăĭ, pl. de la *laĭŭ* „noirs (habits ~, deuil)“ : *lăile s'n'i bag* = să mă îmbrac în negru (în doliu), $^{65}/_{11}$; *toț tu laĭ* =toţi în haine negre, $^{230}/_{23}$.

lăĭață, vezi *lăeață*.

lăĭt, ă, adj. „triste, affligé, malheureux“, $^{25}/_{7}$ $^{270}/_{12}$.

lălùdă, sb. f. pl. *l ă l u d z*, „fleur“, $^{100}/_{5}$.

lănă, $^{31}/_{27}$; vezi *lînă*.

lăndurùșe, sb. f. „hirondelle“, $^{32}/_{6}$.

lăndzidzăscu, vb. IV, *(lándzidzîre)* „languir, être malade“, $^{248}/_{25}$.

lăndzit, ă, adj. „languissant, malade“, $^{192}/_{26}$.

lăsàt, ă, adj. „laissé, abandonné“, $^{263}/_{25}$.

lăvdàre, sb. f., $^{161}/_{6}$; vezi *alăvdare*.

lăvdàt, ă, adj., $^{67}/_{6}$; vezi *alăvdat*.

lăvuìt, ă, adj. „blessé“, $^{24}/_{11}$.

le, acus. pl., f. de la pron pers. *ea*, $^{96}/_{31}$.

le, (megl.), indic. pres, pers. III sg. de la vb. *leŭ* „prendre“, $^{81}/_{11}$.

leà!, interj. „hé, la fille ! hé, la femme !“, $^{19}/_{24}$. $^{295}/_{15}$.

leàgăn, sb. n. „berceau“, $^{197}/_{17}$.

leàgîn, vb. I „bercer, balancer, se dandiner“, $^{28}/_{2}$.

leàne, sb. f., fără plural „paresse, fainéantise“, $^{342}/_{4}$.

leàngă, sb. şi adj. „rustre, sot, nigaud“, $^{175}/_{9}$.

leg, vb. I „lier, attacher, relier“, $^{9}/_{7}$; *că io mi leg, lea muma mea* = că eu mă angajez, (îmi dau cuvîntul), o mama mea, $^{64}/_{9}$; *u ligă* = s'a îndărătnicit, $^{93}/_{31}$.

lèle !, interj., termen de dezmierdare. admiraţie, ^{54} $_{23}$; „hélas“, $^{95}/_{3}$.

lèmne, sb. n., pl. *l e a m n e*, „bois morceau de bois“, ^{10} $_{16}$.

Lèna, sb. pr. „Hélène“, ^{225} $_{23}$.

leș, sb. pr , pl. *lèșurĭ* „corps mort, cadavre“, $^{286}/_{12}$.

1. **li**, împreună cu *a*, şi cîteodată singur : gen. sg. (m. sau f.) de art. posesiv (posesorul trebuind să fie la singular): *Miha-a li Sultane* = Miha (feciorul) Sultanei, $^{271}/_{3}$; *sunt Do nn'i ţe frîng li lume poŗț* = sînt regi care sparg ale lumei porţi, $^{165}/_{9}$; *nintea li haragme* = în faţa zorilor, $^{233}/_{23}$.

2. **li**, pron. pers., pers. III (de la *ea)* f., acus. pl. : *li v'isa* = le visa, $^{169}/_{23}$.

liber, *liberă*, adj. „libre“, $^{314}/_{7}$, (savant).

libertàte, sb. f. „liberté“, $^{313}/_{19}$ (savant).

Lìcea, sb. pr. „nom de famille (grande famille à Magarova, près de Monastir)“, $^{363}/_{1}$.

licurìcĭŭ, sb. m., pl. *licurìcĭ*, „ver-luisant“, $^{217}/_{1}$.

ligàt, ă, adj. „lié; ferme, résolu“, $^{279}/_{2}$.

ligănàt, ă, adj. „balancé“, $^{307}/_{20}$.

ligătùră, sb. f. „liaison“.

liŋoàce, sb. f. „perce-neige“, $^{260}/_{9}$.

lilìce, sb. f., pl. *lilice* „fleur“, $^{248}/_{15}$; *moĭ lilice di caĭmo* = floare a dorului (frunză verde-a dorului), $^{132}/_{21}$.

lìmbă, sb. f., pl. *limbi* „langue“, $^{9}/_{7}$.

limère, sb. f., pl. *limerĭ* „lieu de retraite ou de séjour de brigands, repaire“, $^{109}/_{1}$, $^{240}/_{24}$.

lìmpid, ă, adj. „clair, limpide“, $^{290}/_{27}$.

lìmpide, adj., vezi *limpid*.

lipìdă, sb. f, pl. *limpidz* „sabre: passer au fil de l'épée“, $^{114}/_{31}$.

lipseàre, (s'~), condiţ. şi viit. pers. III sg. de la vb. unipers. *lipseaşte : s'lipseare, l'ĭaŭ ş'gĭurat* = de va fi nevoe depun şi jurămînt, $^{178}/_{12}$.

lipseàşte, vb. unipers. „il faut“, $^{58}/_{20}$.

lipsèscu, vb IV „falloir, être nécessaire; manquer“, $^{225}/_{1}$.

lipsìt, ă, adj. „nécessaire, utile“, $^{223}/_{23}$.

lipsìtă, sb. f. „besoin, nécessité“, $^{191}/_{8}$.

lìră, sb. f. „lire (monnaie turque)“, $^{308}/_{25}$.

lisìţă, sb. f. „renard“, $^{80}/_{6}$.

lìstă, sb. f. „liste“, $^{79}/_{26}$ (savant).

lişìn, vb. I „être pris de faiblesse, se trouver mal; se pâmer“, $^{255}/_{13}$, $^{304}/_{22}$.

lişìn, sb. n. „défaillance, évanouissement“, $^{340}/_{8}$.

lişinàt, ă, adj. „évanoui, sans connaissance“, $^{275}/_{1}$.

lişòr, ă, adj. „léger“, $^{225}/_{15}$.

lişòr, adv. „légèrement, aisément“, $^{268}/_{17}$.

lişuràt, ă, adj. „allégé, soulagé“, $^{336}/_{1}$.

lişurèdzŭ vb. I „alléger, soulager“, $^{313}/_{17}$.

litèscu, vb. IV „bouger, s'en aller“, $^{289}/_{13}$.

litìt, ă, adj. „sorti“: *litit canda dit frundzăle di hicate*=pornit (ieşit) parcă din adîncul inimei, $^{253}/_{9}$.

liturγìe, sb. f. „messe“, $^{120}/_{20}$.

livàde, sb. f., pl. *livădz* „pré en plaine“, $^{179}/_{24}$.

livèndu, *livendă*, adj. „jeune

homme svelte et beau, vaillant", $^{269}/_{24}$.

livindeàță, sb. f. „jeunesse, courage, bravoure", $^{55}/_{10}$.

lî, pron. pers., pers. III pl. dat. de la *el* şi *ea*, $^{217}/_{4}$; vezi *lă* no. 2.

lîcîrdle, sb. f. „conversation (amoureuse)", $^{29}/_{13}$.

lîcrîmàt, ă, adj., $^{349}/_{7}$; vezi *lăcrimat*.

lîcrîmèdzŭ, $^{320}/_{28}$; vezi *lăcrimedzŭ*.

lîèscu, vb. IV „chagriner; montrer leur noirceur, paraître noir", $^{286}/_{13}$; vezi *lăescu*.

lîhtărsît, ă, adj. „effroyé, épouvanté", $^{232}/_{5}$.

lîhtîrsèscu, vb. IV „épouvanter, effrayer", $^{132}/_{11}$, $^{348}/_{28}$.

lîîàță, sb. f., vezi *lăeață*.

lîît, ă, adj., $^{292}/_{26}$; vezi *lăit*.

lîmbàδă, sb. f., pl. *lîmbădz* „cierge, flambeau", $^{148}/_{11}$.

lînă, sb. f., pl. *lîni* „laine", $^{105}/_{21}$.

lîndură, sb. f. „hirondelle", $^{313}/_{33}$.

lîndzît, ă, adj., $^{198}/_{4}$; vezi *lăndzit*.

lîngîròs, adv. „mélancoliquement", $^{290}/_{19}$.

lîngoàre, sb. f., pl. *lîngorĭ*, „fièvre chaude, maladie", $^{56}/_{5}$.

lînguròs, ă, adj. „mélancolique", $^{253}/_{14}$.

lînòs, ă, adj. „laineux", $^{307}/_{5}$.

lînţid, ă, adj. $^{294}/_{25}$; vezi *lăndzit*.

lîvuit, ă, $^{35}/_{26}$; vezi *lăvuit*.

lo, perf., pers. III sg. de la vb. *l'ĭaŭ*, $^{296}/_{2}$; *-ma „lo-l'ĭ tată-su" ţi le-are* = lua-i-ar (dracii) pe stăpînul lor care le ţine (înjurătură nesupărătoare), $^{202}/_{1}$.

loàră, perf., pers. III pl. de la vb. *l'ĭaŭ*, $^{238}/_{5}$; *nîscînţî loară Codurli* = unii au apucat spre *Codurli*, $^{24}/_{2}$; *loară tute ca se-afeată* = au început toate să fete, $^{202}{}_{3}$.

loaţ, imperat. pers. II pl. de la vb. *l'ĭaŭ*, $^{300}/_{22}$.

loc, sb. n., pl. *lòcurĭ* „lieu, place, endroit", $^{175}/_{18}$.

lom, indic. pres., pers. I pl. de la vb. *l'ĭaŭ*, $^{54}/_{8}$.

lu, pron. pers., acus. sg. de la *el*, $^{175}/_{15}$.

lucrèdzŭ, vb. I „travailler", $^{91}/_{29}$.

lùcru, sb. n., pl. *lucrurĭ* „travail, ouvrage, chose", $^{65}/_{29}$, $^{128}/_{33}$.

luγùme, sb. f. „canal", $^{91}/_{27}$.

lumàche, $^{258}/_{24}$; vezi *alumache*.

lumbàrdă, sb. f., pl. *lum-*

bărdzî „cierge“, $^{192}/_{33}$; vezi *lîmbaδă*.

lumbărsèscu, vb. IV „briller, resplendir“, $^{219}/_{1}$.

lùme, sb.f., fără plural „monde“, $^{140}/_{24}$.

lùmtă, $^{301}/_{19}$; vezi *numtă*.

lùmtu, vb. I, vezi *alumtu*.

lùnă, sb. f., fără plural „lune“, $^{30}/_{14}$.

lundzèscu, vb. IV „allonger, prolonger“, $^{229}/_{14}$.

lùngu, ă, adj., pl. *lundzi lundze* „long“, $^{86}/_{27}$.

Lùnĭ, sb. f. „Lundi“, $^{107}/_{1}$.

lun'ìnat, ă, adj. „éclairé, illuminé“, $^{339}/_{21}$.

lun'ìnă, sb. f. „lumière“, $^{161}/_{14}$.

lun'inèdzŭ, vb. I „éclairer, illuminer, briller“, $^{95}/_{7}$.

lun'inòs, ă, adj. „lumineux, clair“, $^{333}/_{22}$.

lup, sb. m., pl. *luchĭ* „loup“, $^{279}/_{25}$.

lupàtă, sb. f, pl. *lupăț* „pelle“, $^{166}/_{16}$.

lupoàn'e, sb. f. „louve“, $^{112}/_{20}$.

lùptă, sb. f. „lutte, combat“, $^{328}/_{20}$.

lùpu, $^{80}/_{6}$; vezi *lup*.

lus, sb. n., pl. *lùse* „luxe“, $^{161}/_{19}$.

luṣnàț, sb. m. „noix“, $^{82}/_{5}$.

lut, sb. m., fără plural „terre glaise“, $^{274}/_{19}$.

luțeàfir, sb. m. „étoile du matin, étoile du soir“, $^{95}/_{8}$, $^{95}/_{14}$

luțèscu, vb. IV „luire, briller“, $^{307}/_{3}$.

luțit, ă, adj. „brillant“, ^{204} $_{24}$.

lux, $^{325}/_{2}$; vezi *lus*.

L'

l'eĭ, gen. şi dat. sing. de la pron. pers. *ea*: *ṣ'bîgă s'l'i-aspună calea l'eĭ* = şi începu să-i povestească ei drumul, $^{66}/_{34}$.

l'èpure, sb. m. „lièvre“, $^{8}/_{6}$.

l'èrtu, vb. I „pardonner“, $^{310}/_{8}$.

l'ĭ, gen. sg. m. şi f., de la pron. pos., pers. III: *pul'i-l'ĭ* = puii ei, $^{10}/_{16}$; *în cale-l'ĭ* = în calea lui, $^{347}/_{18}$.

l'ĭ şi **l'ĭ**, dat. sg. m. şi f., de la pron. pers, pers. III; *a l'eĭ l'i si nfărmăca inima* = ei i se învenina sufletul, $^{193}/_{2}$; *ṣ'nu-l'ĭ custă la lucru*=şi nu

îi este cu spor la lucru, $^{244}/_{9}$.

l'i şi **l'ĭ**, acus. pl. m. de la pers. III, pron. pers. *el'ĭ: s'l'i dispartă*=să-i desparte, $^{244}/_{23}$; *clocea laĭe-l'ĭ l'ia la sine* = cloşca neagră îi ia la sîn, $^{11}/_{6}$.

L'ĭàr, sb. pr. „nom donné aux chiens bigarrés", $^{114}/_{25}$.

l'ĭàŭ, vb. I (*lŭare* sau *loare*) „prendre; recevoir, $^{296}/_{2}$; commencer, $^{202}/_{3}$; conquérir, s'emparer, $^{26}/_{22}$; se diriger, s'acheminer", $^{24}/_{2}$; *ş'-ţ loa o-cl'il'ĭ* = nu te puteai uita la ea (din causa strălucirei), $^{94}/_{8}$; *dădea ş'loa dit aest i lume* = era pe punctul de moarte, $^{343}/_{24}$.

l'in, sb. n. „lin", $^{56}/_{25}$.

l'irtàre, sb f. „action de pardonner, pardon", $^{270}/_{16}$.

l'ĭundàr, sb. m. „lion; héros, foudre de guerre; brave", $^{36}/_{16}$, $^{62}/_{15}$, $^{352}/_{10}$.

M

ma, adv. „plus, $^{7}/_{19}$; sans cesse": *frundzîle ma-ţ cad* = frunzele îţi pică mereu, $^{27}/_{17}$; *tut ma fug ş'mutresc năpoĭ* = se tot duc mereu şi se uită înapoi, $^{46}/_{28}$. Ca umplutură: *di diparte ma mutrescu* = ci de la distanţă se uită, $^{279}/_{22}$.

ma, conj. „mais", $^{10}/_{9}$, $^{16}/_{16}$, $^{46}/_{2}$; „si", $^{238}/_{13}$; *ma s'hiĭ gĭone* = dacă poţi, $^{187}/_{26}$.

màcă, conj. „si".

Macrinìţa, sb. pr. „village en Thesalie", $^{56}/_{28}$.

màe $^{298}/_{16}$; vezi *maĭe*.

màγir, sb. m. „cuisinier", $^{96}/_{9}$.

màĭ, adv. „plus", $^{82}/_{30}$.

màĭcă, sb. f. „mère, maman", $^{45}/_{23}$, $^{121}/_{16}$.

màĭe, sb. f. pl. *măĭ* „vieille; grand'mère", $^{304}/_{19}$.

Màĭŭ, sb m. „Mai", $^{287}/_{6}$.

Malesòt, sb. pr. „Albanais montagnard (*m a l* = montagne", $^{327}/_{28}$.

mal'ĭòt, sb. n., pl. *mal'ĭoàte* şi *m ıl'ĭòturĭ* „habit noir de laine", $^{339}/_{9}$ (vezi fig. 6, pag. 57).

màmă, sb. f., pl. *mîmîn'ĭ* şi *m ımín'ĭ* „mère", $^{19}/_{26}$.

mànă, sb. f., $^{52}/_{9}$; vezi *mamă*.

Manòlĭ, sb. pr. „nom d'homme", $^{231}/_{20}$.

màrandu, sb. m. „aneth odorant", $^{19}/_{11}$.

marât, ă, adj. „infortunė", $^{289}/_{15}$.

Màrcu, sb. pr. „nom d'homme", $^{31}/_{2}$.

màrdzine, sb. f, pl. *mărdzin'ĭ*, „bord, limite; postérieurement". $^{91}/_{8}$.

màre, sb. f. „mer", $^{25}/_{28}$, $^{160}/_{28}$; vezi *amare*.

màre, adj., pl. *mări* şi *marĭ*, „grand, gros", $^{155}/_{13}$

màrlu, sb. adj. m. de la *mare*, „chef", $^{70}/_{2}$.

màrmar, sb. n., $^{158}/_{9}$; vezi:

màrmur, sb. n., $^{141}/_{11}$, şi

màrmură, sb. f. „marbre", $^{329}/_{17}$.

Màro (pentru *Mară*) sb. pr., prescurtat din *Maruşe*, $^{303}/_{9}$.

màrtur, ă, adj. „tėmoin", $^{207}/_{22}$.

Marţ, $^{107}/_{1}$ şi

Màrţă, sb. f. „Mardi", $^{228}/_{21}$.

Mà·ţu, sb. m. „Mars", $^{293}/_{7}$.

Marùşe, sb. pr. „Marie", $^{294}/_{21}$.

mas, sb. n., pl. *màsurĭ* „lieu où reposent les brebis pendant la nuit", $^{10}/_{6}$.

màsină, sb. f., pl. *masine*, „olive", $^{8}/_{4}$.

màste, sb. f. „figure, visage", $^{273}/_{3}$.

màstur, sb. m. „maçon; homme habile", $^{67}/_{6}$; *masturu-Nicola* = lupul, $^{87}/_{13}$.

maşĭ, adv. „seulement", $^{15}/_{9}$.

Màtă, sb. pr. „nom donné aux mulets tachetés de rouge et de blanc autour des yeux" ^{24} ^{23}.

màţin, vb. I „moudre; parler pour ne rien dire", $^{178}/_{27}$.

măc, vb. I, $^{60}/_{6}$; vezi *mîc*.

măcăr, adv. „au moins".

măcăre, sb. f. „mets", $^{60}/_{20}$; vezi *mîcare*.

măghipsìt, ă, $^{231}/_{2}$; vezi *măγipsit*.

măgòr, sb. n.,? „bandoulière", $^{30}/_{7}$.

măγipsìt, ă, adj. „enchantė, ensorcelė", $^{98}/_{16}$.

măhmùze, vezi *mîhmuze*.

măĭnès(c), vb. IV „lancer, jeter", $^{82}/_{13}$.

mănă, $^{228}/_{17}$; vezi *mînă*.

mănăstìre, sb. f. „monastère", $^{120}/_{19}$.

măncu, vb. I, $^{226}/_{19}$; vezi *mîc*.

mănică, $^{32}/_{7}$; vezi *mînică*.

mănòchir, sb. n. „croix thaumaturgique", $^{82}/_{7}$.

mănùcl'e, $^{252}/_{26}$; vezi *mînucl'ĭu*.

mărănèdzŭ, $^{45}/_{29}$; vezi *mîrinedzŭ*.

mărât, ă, adj., $^{20}/_{13}$; vezi *marat*.

mărdzelàt, ă, adj. „perlé“, $^{338}/_{1}$.

măreàţă, sb. f. „fiertė“, $^{269}/_{27}$.

Mărìl'e, sb. f., ~ *ta*= „votre Altesse“, $^{136}/_{33}$.

mărinàt, ă, adj. „triste. désolé“. $^{313}/_{13}$

mărinèdzŭ, vb. I „faner. flétrir; affliger, attrister“, $^{165}/_{19}$.

mărìt, vb. I „donner en mariage; marier (une fille)“, $^{361}/_{1}$.

mărmurisèscu, vb. IV „être stupéfait“, $^{87}/_{8}$.

mărmurisìt, ă, adj. „pétrifié, stupéfié“, $^{339}/_{27}$.

mărşe, $^{329}/_{3}$; vezi *mîrşe*.

mărşìn, vb. I „faire bêler les moutons et les éparpiller pour paître“, $^{37}/_{7}$, $^{277}/_{28}$.

mărtàre, sb. f. „mariage“ : *că 'nă feată tră mărtare* = ca o fată mare, $^{304}/_{28}$.

mărtìe, $^{125}/_{2}$; vezi *amărtie*.

măşìţă, sb. f., pl. *măşiţă*, „main“ (de la *mănuşiţă*), $^{252}/_{29}$.

mă-ta, „ta mère“, $^{54}/_{3}$.

mătàse, sb. f. „soie“, $^{224}/_{31}$.

mătrìcă, sb. f. „brebis portière“, $^{38}/_{23}$.

mbàir, $^{48}/_{1}$, $^{118}/_{5}$; vezi *ambair*.

mbar, adv., $^{177}/_{15}$; vezi *ambar*.

mbăiràre, sb. f,, $^{342}/_{7}$ (vezi adj. *arău*) ; vezi *ambăirare*.

mbărbătèdzŭ, vb. I „(s')armer de courage“, $^{313}/_{20}$.

mbet, $^{100}/_{11}$; vezi *îmbet*.

mbităt, ă, adj. „ivre“, $^{161}/_{30}$.

mbròstu, ă, adj. „debout“, $^{161}/_{27}$

mbròstu şi mbrustèdzŭ, vb I (mbrustàre) „élever ; diriger, conduire, mener“, $^{118}{}_{4}$, $^{122}/_{32}$

mbunèdzŭ, vb. I „reconcilier“, $^{95}/_{10}$, $^{282}/_{2}$

mcâre, sb. f., $^{60}/_{35}$; vezi *mîcare*

mcaţ, $^{85}/_{12}$. pers. II pl., imperat., de la vb. *mîc*.

me, pron. pers., $^{32}/_{23}$; v. *mi*.

meà, pron. pos., $^{66}/_{24}$; vezi *meu*.

meà, invar. (conj.) „mais“, (formă de umplutură), $^{42}/_{25}$; $^{238}/_{23}$.

meàĭa, pron. pos., $^{168}/_{34}$; vezi *mea*.

meàl, sb. n, pl. *mealuri* „parages“, $^{347}/_{12}$.

meào, pron. pos., $^{30}/_{1}$; vezi *meaĭa*.

meàsă, sb. f, pl *mease*, „table“. $^{297}/_{8}$.

meăŭă, $^{304}/_{26}$; vezi *meao*.

mel, pron. pos. m. art., de la *meŭ*, $^{93}/_{3}$.

mèlaĭ, interj., $^{40}/_{3}$.

mèngă, sb, f., fără plural „idée; attention“, $^{313}/_{26}$.

mer, sb. m. „pommier“, $^{16}/_{8}$.
mes, sb. m., pl. *meşi* „mois“, $^{41}/_{1}$.
mèscu, vb. III şi II (*meaştire* şi *mişteare*) „verser à boire, préparer un breuvage, $^{19}/_{18}$; donner un pourboire“, $^{254}/_{28}$, $^{304}/_{17}$.
mèse, sb. f. „milieu; taille“, $^{62}/_{5}$, ^{273} $_{26}$.
mèsi, adv. „milieu“, $^{344}/_{8}$.
mèstră, sb. f, „soulier“, $^{325}/_{12}$.
mètură, sb. f. „balai“, $^{325}/_{13}$.
meŭ, *mea*, pron. şi adj. pos. „mon, ma; le mien, la mienne“, ^{71} $'_{33}$, $^{254}/_{15}$.
mi, acus. sg. m. şi f. de la pron. *eŭ*, $^{17}/_{23}$.
mi, pron. refl., ^{64} $_{9}$.
mi, adv. „non“ : *mi v'inĭ ncu-lea* = ne viens pas ici, $^{37}/_{19}$.
mic, ă, adj. „petit“, $^{82}/_{14}$.
Mìha, sb. pr. „Michel“, $^{271}/_{1}$.
Mihàlĭ, sb. pr. „Michel“, $^{36}/_{17}$.
milète, sb. f., pl. *mileț*, „nation, peuple“, $^{144}/_{17}$.
milìe, sb. f. „évanouissement“, $^{274}/_{27}$, $^{364}/_{6}$.
min, vb. I „remuer“, $^{11}/_{13}$, $^{269}/_{25}$.
minarèe, sb. f. „mosquée“, $^{186}/_{20}$.
mincĭunàre, sb. f. „(action de) mentir“, $^{177}/_{19}$.
mincĭùnă, sb. f., pl. *mincĭunĭ* *mincĭun'ĭ* „mensonge“, $^{82}/_{30}$.
mincĭunèdzŭ, vb. I „mentir“.
mincĭunòs, ă, adj. „menteur“, $^{312}/_{12}$.
mindiòs, ă, adj. „sage, raisonable“, $^{120}/_{31}$.
minduèscu, vb. IV „penser, réfléchir“, $^{19}/_{14}$.
minduhìe, sb. f. „monnaie d'or = 20 frcs“, $^{325}/_{12}$.
minduìre, sb. f. „pensée“, $^{271}/_{23}$
minduìt, ă, adj. „pensif; pensivement“, $^{301}/_{3}$.
mìne, pron. pers., nom. şi acus. sg. „je, moi“, $^{22}/_{15}$, ^{30} $_{12}$.
minghìùşe, sb. f. „boucle d'oreille“, $^{297}/_{26}$.
mingilìze, sb. f. „conseil“, $^{132}/_{32}$.
mìnte, sb. f. „intelligence; pensée“, $^{8}/_{15}$.
mintèscu, vb IV „troubler; attiser“, $^{91}/_{11}$, $^{310}/_{32}$.
mintireàje, sb. f. „trouble; mêlée“, $^{230}/_{13}$.
mintìt, ă, adj. „embrouillé; confus“, $^{228}/_{1}$.
mintitùră, sb. f. „mêlée; confusion“, $^{281}/_{23}$.
mintuèscu, ^{343} $_{29}$; vezi *minduescu*.
mintuìre, $^{253}/_{7}$; vezi *minduìre*.
minùt, sb. n. „moment“, $^{313}/_{20}$

minùt, ă, adj. „menu, petit", $^{72}/_{32}$.

minùtă, sb. f. „clin d'oeil, instant", $^{227}/_{22}$

miràche, sb. f., pl. *mirăchĭ*. „désir ardent. regret, inquiétude", $^{15}/_{9}$. $^{31}/_{6}$.

Miram-Len, sb. pr., $^{169}/_{21}$.

mirât, ă, adj. „étonné", $^{161}/_{26}$ (savant).

mìră, sb. f. „sort, destin", $^{172}/_{9}$; vezi *n'ìră*.

mirărèscu, ă, $^{54}/_{2}$; vezi *amirărescu*.

Mirbèĭ, sb. pr. „village aroumain en Thessalie", $^{21}/_{20}$.

mirgeàne, sb. f., pl. *mirgen'ĭ*, „corail", $^{307}/_{20}$.

mirɣĭulòĭŭ, sb. n. pl. *mirɣĭuloàie* „lamentation", $^{155}/_{10}$.

mirìnde, sb. f. „provisions de bouche, $^{161}/_{16}$; partie de la journée, entre 4—5 heures de l'après-midi", $^{256}/_{5}$.

mirulòɣĭŭ, $^{47}/_{14}$; vezi *mirɣĭuloĭŭ*.

Misirìe, sb. pr. „Egypte", $^{325}/_{10}$.

mistìrɣĭu, sb. n. „mystère", $^{305}/_{26}$.

misu-aròș, *misu-aroșe*, adj. „à moitié rouge", $^{307}/_{3}$.

misùr, vb. I „mesurer, toiser", $^{280}/_{2}$.

mișteàre, sb. f. „pourboire", $^{183}/_{4}$.

Mìtĭ, sb. pr. „Démètre", $^{223}/_{2}$.

Mìtra, sb pr. „Démètre", $^{321}/_{3}$.

Mìtri, $^{307}/_{13}$; vezi *Mitra*.

Mìtru, $^{3}/_{1}$; vezi *Mìtri*

Mitrùșĭ, $^{326}/_{17}$; vezi *Mitru*.

Mĭuzăcheàŭă, $^{22}/_{28}$; vezi *Muzăcheaŭă*.

mizìe, sb. f. „(à) peine", $^{269}/_{8}$.

mîc, vb. I „manger", $^{24}/_{16}$; *nu vă mcaț inima* = fiți liniștiți, $^{85}/_{12}$.

mîcàre, sb. f. pl., *mîcărĭ* și *mcărĭ* „mets; manger", $^{60}/_{30}$, $^{261}/_{5}$.

mîcàt, ă, adj. „mangé; rongé; usé", $^{313}/_{27}$.

mîchilipsìt, ă, adj „massacré" $^{21}/_{13}$.

mîcîtòr, e, adj. „mangeur", $^{115}/_{31}$.

mîɣìe, sb. f. „charme, enchantement", $^{273}/_{23}$.

mîɣiripsèscu, vb. IV „préparer les mets", $^{60}/_{12}$.

mîhmùze, sb. f. „éperon", $^{140}/_{17}$.

mînàr, ă, adj și sb. „agneau apprivoisé à manger de la main et qui suit partout son maître", $^{107}/_{28}$.

mînàtă, sb. f. „poignée, ce que peut contenir la main", $^{256}/_{19}$.

mînă, sb. f. „main", $^{24}/_{17}$.

mîndilă, sb. f. „mouchoir ; fichu (pour la tête),“ $^{304}/_{15}$.
mîndzu, sb. m. „poulain“, $^{286}/_{6}$.
mîne adv. „demain“, $^{271}/_{7}$.
mîneàr, sb. n., pl *mîneare*, „briquet“, $^{307}/_{11}$.
mînică, sb. f, pl. *mînițĭ*, „manche“, $^{144}/_{8}$, $^{343}/_{34}$.
mînùcl'ĭu, sb. n. „poignée, botte“, $^{362}{}_{11}$.
mînzàc, sb. m. „petit poulain“, $^{326}{}_{19}$.
mîrcàt, sb m, fără plural, „lait caillé“ (iaurt), $^{178}/_{11}$.
mîrinèdzŭ, $^{45}{}_{29}$, $^{164}/_{3}$; vezi *mărinedzu*.
mîrît, ă, adj. „agrandi“.
mîrînghipsèscu, vb. IV „faner, flétrir“, $^{16}/_{13}$.
mîrînghisît, ă, adj. „fané, flétri ; attristé“, $^{19}/_{9}$, $^{307}/_{2}$.
mîrșe, sb. f. „corps mort, cadavre“, $^{327}/_{4}$.
mî-sa, „sa mère“, $^{91}/_{12}$
mîsturil'e, sb. f. „maçonnerie“, $^{67}{}_{8}$.
mîșcàt, ă, adj. „mordu“, $^{112}/_{20}$.
mîșcîturèdzŭ, vb. I „emboucher, manger“, $^{342}/_{11}$.
mîșcu, vb. I „mordre“, $^{314}/_{35}$.
ml'eàre, $^{23}/_{18}$; vezi *mul'iare*.
ml'ĭoàră, sb. f. „petite agnelle“, $^{145}/_{1}$.
mnàtă, $^{99}/_{4}$; vezi *mînată*.
moàle, adj. „mou, tendre“, $^{99}/_{7}$.
moàră, sb. f., pl. *morĭ* „moulin“, $^{293}/_{17}$.
moàrte, sb. f. „mort“, $^{26}/_{16}$.
moașe, sb. f. „vieille“, $^{29}{}_{26}$.
moĭ! interj. „hé !“ $^{30}/_{1}$, $^{251}/_{8}$.
Moldòva, sb. pr. „Moldavie“, $^{120}/_{26}$.
mòl'ĭŭ, vb. I (*mul'iare*) „amollir ; mouiller“.
monotòn, *monotonă*, adj. „monotone“. $^{155}{}_{14}$ (savant).
mor, vb. IV (*murire*) „mourir; glacer d'épouvante“, $^{275}{}_{2}$, $^{293}/_{11}$.
mòre ! interj. „hé“, $^{22}{}_{11}$, $^{84}/_{12}$.
Morèna, $^{295}/_{1}$; vezi *Murena*.
morĭ, interj., $^{15}{}_{2}$; vezi *more*.
mòrtu, ă, adj. „mort“, $^{65}/_{21}$, $^{296}/_{16}$.
mòscu, sb. m., fără plural, „musc“, $^{100}/_{11}$.
mpàde, adv. „en bas“, $^{269}/_{6}$.
mpàrtu, vb IV (*mpărțîre*), „distribuer, partager, séparer“, $^{102}/_{11}$.
mpărțîre, sb. f. „partage“, $^{192}/_{11}$.
mpărțît, ă, adj. „partagé ; séparé“, $^{47}/_{13}$.
mpipirât, ă, adj. „poivré“, $^{96}/_{24}$.
mpipirèdzŭ, vb. I „poivrer“, $^{98}/_{7}$.

mplin, ă, adj. „plein ; chargé“, $^{17}/_{17}$.

mprad, vb. I, $^{329}/_{19}$; vezi *prad*.

mpròstu, ă, adj, $^{87}/_{8}$, $^{229}/_{7}$, $^{252}/_{12}$; vezi *mbrostu*.

mprumůt, vb. I „emprunter, prêter“, $^{312}/_{11}$.

mprumutàt, ă, adj. „emprunté“, $^{311}/_{25}$.

mprustèdzŭ, vb. I, $^{71}/_{20}$; vezi *mbrostu*.

mput, vb: IV *(mpuţîre)* „sentir (mauvais)“, $^{7}/_{3}$.

mreànă, sb. f. „barbeau (poisson),“ $^{205}/_{26}$.

mşat, ă, $^{19}/_{17}$; vezi *muşat*.

mtrèscu, vb. IV *(mtrire)*, $^{114}/_{5}$; vezi *muntrescu*.

mu, $^{40}/_{3}$ (poate formă atonă a lui *meŭ* = grecescul enclitic μου).

mulàre, sb. f., pl. *mulări*, $^{243}/_{10}$; vezi :

mùlă, sb. f., pl. *mule* „mulet“, ^{24} $_{22}$.

mùlgu, vb. III şi II (*muldzire* şi *muldzeare*) „traire“, $^{35}/_{20}$.

Mulòvişte, sb. pr. „village aroumain, N V. Monastir“, $^{344}/_{26}$.

mùlt, adv. „beaucoup ; très“, $^{169}/_{7}$.

mùltu, adv. $^{24}{}'_{10}$; *di multu* „depuis longtemps“, $^{314}/_{18}$.

mùltu, ă, adj. „beaucoup de“, $^{155}/_{6}$.

mulţumìt, ă, adj. „content“, $^{78}/_{23}$, (savant).

muluŗìe, sb. f „billet à ordre, traite“, $^{312}/_{6}$.

mul'ìàre, sb. f. „femme“, $^{63}/_{15}$.

mul'ìàt, ă, adj. „mouillé“, $^{250}/_{4}$.

mul'irèscu, ă, adj. „de femme, féminin“, $^{165}/_{5}$.

mùmă, sb. f., pl. *mumîn'ĭ*, „mère“, $^{29}/_{23}$.

mù-mea, pentru *mumă-mea*, „ma mère“, $^{54}/_{4}$.

mùndă, sb. f., pl. *mundzî* „rayon“, $^{224}/_{13}$, $^{333}/_{17}$.

mùnte, sb. m. „mont, montagne“, $^{46}/_{8}$.

muntrèscu, $^{58}/_{3}$; vezi *mutrescu*.

muntrìtă, sb. f. „regard“, $^{224}/_{19}$.

Munţ-Aròşi, sb. pr. „montagne en Albanie“, ^{25} $_{29}$.

mur, sb. n., pl. *mùruri*, „mur, muraille“, $^{9}/_{13}$.

murafète, sb. f., pl. *murafeţ*, „art, habileté, moyen, ruse“, $^{342}/_{30}$.

murdzeàşte, vb unipers. „tomber (en parlant du soir)“ $^{83}/_{29}$.

mureàrim, (s' ~), condiţionalul de la *mor*, $^{54}/_{10}$.

Mureàŭă, sb. pr. „Morée (Grèce)“, $^{56}/_{29}$.

Murèna, sb pr. „nom d'homme" $^{303}/_{19}$.

Mùrgu, sb. pr. „nom donné au chiens et aux chevaux gris", $^{177}/_{26}$.

mùrgu, **ă**, adj. „gris", $^{146}/_{3}$, $^{200}/_{25}$, $^{307}/_{3}$.

murmìnd, $^{157}/_{5}$; vezi :

murmìnt, $^{158}/_{20}$; vezi :

murmìntu, sb. m, pl. *murminți* „tombe, tombeau", $^{313}/_{2}$.

murmìnte, $^{54}/_{13}$; vezi *murmintu*.

mùrmur, sb. I „murmurer" $^{29}/_{5}$.

murtàme, sb. f. „l'ensemble des morts", $^{162}/_{2}$.

mùscă, sb. f. „mouche", $^{227}/_{26}$.

Muscòpolea, sb. pr. „célèbre ville aroumaine en Albanie, détruite par Ali-Pacha ; les Aroumains y avaient une des plus grandes institutions culturelles balcaniques, une *Académie*", $^{324}/_{17}$.

Muscupul'ĭàn, **ă**, „habitant de *Moscopole*", $^{29}/_{9}$.

muscuvulsèscu, vb. IV „embaumer, répandre une odeur suave, sentir bon", $^{96}/_{1}$.

muscuvulsìre, sb. f., $^{96}/_{7}$; vezi *muscuvulsescu*.

mustàcă, şi

mustàță, sb. f., pl. *mustăț*, „moustache", $^{85}/_{30}$.

muşàt, **ă**, $^{7}/_{19}$; vezi *muşeat*.

muşàt, adv. „joliment, doucement", $^{86}/_{2}$

mùşcl'ĭ, sb. m., „mousse", $^{9}/_{11}$.

muşcòn'ĭŭ, sb. m. „cousin, moustique", $^{163}/_{16}$.

mùşcu, vb. I, $^{232}/_{26}$; vezi *mîşcu*.

muşeàt, **ă**, adj. „beau", $^{307}/_{16}$.

muşiteàță, sb. f. „beauté", $^{247}/_{6}$.

muşùr, sb. m.; pl. *muşurean'i*, „maréchal", $^{162}/_{11}$.

muşurècă, sb. f., dim. de la *moaşe*, cu sens pejorativ, $^{298}/_{18}$

muşuteàță, $^{27}/_{1}$; vezi *muşiteață*.

muşutìc, **ă**, adj. „gentil, joli", $^{100}/_{19}$.

mut, vb. I „changer, déplacer; lever, $^{32}/_{4}$"; *capu 'şi mutara* = s'au răsculat, $^{43}/_{18}$; *di coadă cîndu l'i mut* = (atunci) cînd îi lauzi, $^{183}/_{17}$.

mut, **ă**, adj. „muet", $^{318}/_{13}$.

mutàre, sb. f. „élévation, vol", $^{95}/_{11}$.

mùtră, sb. f. „visage, mine", $^{78}/_{15}$.

mutrèscu, vb. IV „regarder", $^{45}/_{13}$.

mutrìre, sb. f. „action de regarder, regard", $^{252}/_{19}$.

mutrìtă, $^{298}/_{27}$; vezi *muntrită*.
Muzăcheàŭă, sb. pr. „règion au centre de l'Albanie, habitée par des Aroumains *Fărşeroţi*“, $^{22}/_{17}$.

N

'n, prep. „en, dans“, $^{333}/_{4}$.
na, prep. „à, chez“, $^{41}/_{9}$.
na, adv. şi prep. „voici, voilà; je vous en prie !“, $^{84}/_{30}$, $^{169}/_{13}$.
nàca, $^{291}/_{20}$; vezi:
nàcă, adv. „est-ce que ?, par hasard“, $^{307}/_{32}$.
Nàcea, sb. pr. „nom d'un armatole aroumain“, $^{39}/_{17}$.
naèvea, adv. „réellement, en réalité“, $^{337}/_{18}$.
nafoàră, $^{31}/_{20}$; vezi *afoară*.
Nàchĭ, sb. pr. „Jean“, $^{22}/_{1}$.
naĭ, adv. „le plus“, $^{305}/_{13}$ (superlativ).
naînte, şi
naîntea, adv. „avant, devant, auparavant“, $^{85}/_{28}$.
nàlbă, sb. f. „guimauve“, $^{297}/_{14}$.
nàle, $^{326}/_{6}$; vezi adj. *noŭ*.
nàlt(u), **ă**, adj. „haut“, $^{141}/_{7}$, $^{300}/_{9}$.
nal'ĭùrea, adv. „mulle part; en délire, en divagation“.
nàme, sb. f., fără plural „renom“, $^{26}/_{14}$.
nàmisa, $^{24}/_{9}$; vezi *anamisa*.
nào, num. card., $^{197}/_{23}$; vezi *noŭă*.
nàpa, adv. „est-ce que“, $^{224}/_{6}$; vezi *naca*.
nàparti, adv. „de l'autre côté, au delà“, $^{53}/_{20}$; *şi-au i naparti* = cînd colo, $^{87}/_{9}$.
napòĭ, $^{70}/_{28}$; vezi *năpoĭ*.
napulìòne, sb. f. „louis d'or = 20 frcs“, $^{308}/_{32}$.
nàre, sb. f. „marine“, $^{58}/_{8}$; *cu nărle dipuse* = supărat, mîhnit, $^{79}/_{22}$.
nàrγa, $^{271}/_{8}$; vezi *anarγa*.
nàscu, vb. III „naître“, $^{54}{}_{14}$.
Nàsta, sb. pr. „Anastase“, $^{37}/_{12}$
Nastradìn-Hogea, sb. pr. „Nasredin-Hogea“, $^{77}/_{1}$.
nat, sb. n. „enfant“, $^{225}/_{35}$.
naθimà, $^{44}/_{25}$; vezi *anaθima*.
naθimàt, **ă**, adj. „anathématisé“, $^{181}{}_{5}$.
nàŭă, num. = 9.
nàŭă, adj, vezi *noŭ*.
1. **nă**, enclitic „notre“, $^{172}/_{10}$;

formă atonă pentru *nostru, noastră.*

2. **nă**, dat. pl. m. şi f. de la *noĭ (eŭ)* „(à) nous", $^{25}/_{21}$, $^{71}/_{21}$.

3. **nă**, acus. pl. m. şi f. de la *noĭ* „nous", $^{71}/_{22}$

'nă, num. card. „une", $^{193}/_{21}$; vezi *un.*

nădie, sb. f. „joie, plaisir; fierté", $^{120}/_{1}$, $^{261}/_{32}$.

Nădulìe, $^{19}/_{6}$; vezi *Anadolie.*

năhĭămă, $^{46}/_{9}$; vezi *nâθeamă.*

năînte, $^{40}/_{19}$, $^{271}/_{16}$; vezi *nainte.*

năirèscu, vb. IV „(se) fâcher", $^{279}/_{28}$.

năirît, ă, adj. „fâché", $^{178}/_{29}$.

năl̦tătă, part. $^{335}/_{15}$; vezi *anal̦tu.*

năműze, sb. f. „honneur, dignité", $^{319}/_{17}$.

Năn!a, sb. pr. „village aroumain, N. V. Salonique", $^{68}/_{18}$.

năpòĭ, adv. „en arrière, derrière", $^{58}/_{18}$ $^{270}/_{13}$

năr̆èscu, vb. IV, $^{79}/_{28}$; vezi *năirescu.*

năs, ă, pron. dem. „il. elle, lui", $^{272}/_{15}$.

năθeàmă, adv. „un peu", $^{129}/_{20}$.

năθimèdzŭ, $^{362}/_{1}$; vezi *anăθimedzŭ.*

năvàĭŭ, sb. n. „neige; chasse-neige", $^{281}/_{9}$.

ncàcĭŭ, vb II *(ncăceare)* „gronder; (se) quereller", $^{242}/_{11}$.

ncàlic, $^{24}/_{24}$; vezi *încalic.*

ncàl̦tu, vb. I „chausser; ferrer (un cheval)", $^{55}/_{13}$.

ncap, $^{160}/_{3}$; vezi *încap.*

ncàrcu, vb. I „charger", $^{56}/_{28}$.

ncăceàre, sb. f. „dispute, querelle", $^{186}/_{24}$.

ncaceàt, ă, şi

ncăcĭàt, ă, adj „brouillé", $^{244}/_{25}$.

ncălàr, $^{5}/_{3}$, $^{135}/_{29}$; vezi *călar.*

ncăldzăscu, vb. IV „chauffer, échauffer", $^{160}/_{30}$.

ncărcàre, sb. f. „action de charger (la caravane)", $^{172}/_{2}$.

ncărcàt, ă, adj. „chargé, ^{56} $_{25}$; prêt à partir, $^{309}/_{7}$; accablé, $^{53}/_{10}$; souillé, plein de", $^{339}/_{10}$.

ncheàdic, vb I „empêcher, entraver, = ital. impastoiare", $^{187}/_{23}$.

nchisèscu, vb. IV „partir", $^{44}/_{19}$

ncircl'ĭàt, ă, adj „entouré; assiégé", $^{84}/_{7}$.

ncîceàre, $^{187}/_{34}$; vezi *ncăceare.*

nclò, adv. „là, loin, à l'étranger", $^{17}/_{15}$.

ncl'id, $^{30}/_{24}$; vezi *încl'id.*

ncl'igàt, ă, adj. „caillé; orné, paré", $^{157}/_{5}$, $^{324}/_{21}$.

ncl'în, vb. I „(s')incliner, (se) soumettre, $^{8}/_{8}$, $^{83}/_{25}$, $^{281}/_{16}$, $^{303}/_{25}$; faire sa prière", $^{237}/_{10}$.

ncl'inăcĭůne, sb. f. „salutation“, $^{41}/_{15}$.

ncl'inîcĭůne, $^{86}/_{3}$; vezi *ncl'inăcĭune*.

ncl'is, ă, adj. „(en)fermé, emprisonné“, $^{313}/_{31}$.

ncl'isòare, sb. f. „prison“, $^{142}/_{26}$.

ncoà, adv. „ici, de ce côté-ci“, $^{271}/_{19}$.

ncoàțe, adv., $^{293}/_{26}$; vezi *ncoa*.

ncred, vb. III „se (con)fier“, $^{255}/_{27}$.

ncrăfusèscu, vb. IV „clouer, crucifier“, $^{84}/_{28}$.

ncrun, vb. I „marier“, $^{29}/_{24}$.

ncruțèscu, vb. IV „faire le signe de la croix, s'étonner“, $^{87}/_{9}$.

ncruțil'èdzŭ, vb. I „croiser“ $^{230}/_{32}$.

nculeà, adv, $^{37}/_{19}$; vezi *ncoațe*.

nculò, adv. „là, de là, de loin“, $^{59}/_{11}$.

ncurůn, $^{295}/_{24}$; vezi *ncrun*.

ncurunàre, sb. f. „marier, mariage“, $^{301}/_{29}$.

ncuscrèdzŭ, vb. I „allier“, $^{302}/_{4}$.

ndès(ŭ), vb. I „(en)tasser, bourrer; enfoncer“, $^{185}/_{9}$, $^{344}/_{3}$.

ndìrise, sb. f. „gêne“, $^{226}/_{11}$.

ndisàt, ă, adj. „épais“, $^{343}/_{9}$.

ndisàt, adv. „appuyant sur les mots“, $^{228}/_{16}$.

ndisèscu, vb. IV „rencontrer, (tomber mal)“, $^{179}/_{7}$.

ndoàpăr, vb. I „appuyer, soutenir“, $^{269}/_{19}$

ndoàŭă, $^{253}/_{24}$; fem. de la:

ndoĭ, *ndoàŭă*, adj. şi pron. „quelque“, $^{226}/_{25}$, $^{229}/_{7}$.

ndreg, vb. II şi III „(prè)parer, (s')équiper“, $^{65}/_{6}$.

ndrèpt(u), sb. n. „raison“, $^{159}/_{25}$, $^{223}/_{12}$

ndrèpt(u), adv. „droit, direct(ement)“, $^{72}/_{1}$, $^{280}/_{21}$.

ndrèptu, ă, adj „droit“, $^{43}/_{10}$.

ndrèptu, ă, adj. „équipé, paré“, $^{326}/_{6}$.

ndrèptu, vb. I „diriger“, $^{268}/_{21}$.

ndriptàte, sb. f. „justice, raison“, $^{78}/_{16}$.

ndriptèdzŭ, vb. I „redresser“, $^{123}/_{15}$.

ndupărât, ă, adj., $^{320}/_{26}$; vezi *ndoapăr*.

nduplicât, ă, adj. „persuadé“, $^{91}/_{9}$.

ndzàre, sb. f. „aube“, $^{88}/_{12}$, $^{240}/_{7}$.

ndzèrnu, vb. II „cribler; brouillasser“, $^{259}/_{4}$.

ndzèrnu, *ndzernă*, adj. „en deuil, assombri“, $^{121}/_{21}$.

ndzinucl'èdzŭ, vb. I „agenouiller; abaisser“, $^{126}/_{2}$.

ne, conj. „ni“, $^{83}/_{8}$.

ne, acus. pl. m. şi f. de la pron. *noĭ* „nous", $^{197}/_{3}$.
neacăchisìt, ă, adj. „chaotique", $^{231}/_{26}$.
neacumtinàt, adv. „sans cesse", $^{252}/_{10}$.
neaduchìte, adv. „insensiblement", $^{223}/_{11}$.
Neàmţu, sb.pr. „Allemand", $^{9}/_{4}$.
neào, $^{30}/_{10}$; vezi *neaŭă*.
nearăvdàre, sb. f. „impatience", $^{336}/_{16}$.
neàre, interj. „hé", $^{276}/_{9}$.
neastìmtu, ă, adj. „qui n'est pas éteint", $^{65}/_{1}$.
neaştiptàte, adv. „furtivement", $^{283}/_{21}$.
neàŭă, sb. f., pl. *neurĭ* „neige", $^{10}/_{1}$, $^{239}/_{24}$.
nec(ŭ) vb. I „noyer", $^{47}/_{8}$.
nec, sb. n. „noyade", $^{184}/_{6}$.
nèca, $^{85}/_{18}$, şi
nècă, conj. „ni".
nègură, sb. f. „brouillard", $^{259}/_{2}$.
neguròs, ă, adj. „nébouleux, assombri", $^{342}/_{27}$.
nèĭse, adv. „soit!", $^{87}/_{11}$.
nel, sb. n., pl. *neale* „anneau, bague, $^{10}/_{10}$; *perlu neale* = les cheveux bouclés", $^{345}/_{11}$.
Nemţie, sb. pr. „Allemagne", $^{175}/_{19}$.
nfàrmăc, vb. I „empoisonner; atterrer", $^{193}/_{2}$.
nfàşŭ, vb. I „emmailloter", $^{197}/_{17}$.
nfărmăcàt, ă, adj. „attristé, chagriné", $^{312}/_{9}$.
nfîrmîcòs, ă, adj. „vénéneux, amer", $^{44}/_{28}$.
nfrundzăscu, vb. IV „reverdir", $^{201}/_{10}$.
ngălbinèscu, vb. IV „jaunir, changer de couleur", $^{275}/_{9}$.
nghĭos, adv. „(en) bas; vers le Sud; dans les plaines", $^{144}/_{15}$.
nghisàre, sb. f. „action de rêver", $^{352}/_{14}$.
nghisèdzŭ, vb. I „voir en songe, rêver", $^{313}/_{33}$.
ngĭurătùră, sb. f. „injure, insulte", $^{230}/_{13}$.
ngl'eţŭ, vb. I „glacer, geler", $^{122}/_{35}$.
ngl'igàt, ă, adj. „plein, orné", $^{256}/_{2}$; vezi *ncl'igat*.
ngl'it, vb. I „avaler, engloutir". $^{89}/_{13}$.
ngl'iţàt, ă, adj. „glacé", $^{231}/_{11}$.
ngrèc, $^{232}/_{12}$; vezi *angrec*.
ngrop, vb. I „enterrer", $^{35}/_{17}$.
ngrupàre, sb. f. „inhumation", $^{169}/_{34}$.
ngrupàt, ă, adj. „enterré", $^{65}/_{2}$.
nγilicèscu, vb. IV „briller", $^{349}/_{5}$.
nγilicìos, ă, adj. „brillant", $^{30}/_{14}$.

nγilicìre, sb. f. „brillant, splendeur“, $^{94}/_{9}$.

nhig, vb. III şi II „(se) nicher“, $^{96}/_{21}$; vezi *hig*.

ni, conj., $^{81}/_{9}$; vezi conj *ne*.

niadăpàt, ă, adj. „qui n'est pas abreuvé“, $^{347}/_{23}$.

nĭan'ĭurdzìt, ă, adj. „qui n'est pas senti“; *nica nĭan'ĭurdzită bîrutea* = nici un foc de armă nefiind tras încă, $^{187}/_{11}$.

nĭapirìtă, sb. f. „avant l'aube“, $^{188}/_{25}$.

nibĭtisìt, ă, adj. „inachevé“, $^{189}/_{10}$.

Nìca, sb. pr. „Jean“, $^{36}/_{14}$

nìca, adv. „encore, déjà“, $^{276}/_{17}$.

nicàt, ă, adj. „noyé; étouffé“, $^{256}/_{20}$.

nìcă, $^{225}/_{3}$; vezi *nica*.

nicălcàt, ă, adj. „inviolé; inexploré“, $^{237}/_{19}$.

nicărtìt, ă, adj. „irréprochable“, $^{127}/_{1}$.

Nicòla, sb. pr. „Nicolas“, $^{87}/_{13}$.

Nicolò, sb. pr. „Nicolas“, $^{369}/_{4}$.

nicriscùt, ă, adj. „qui n'a pas grandi“, $^{72}/_{31}$.

nicuchìră, sb. f. „bonne ménagère, femme du maître“, $^{19}/_{15}$.

nicunuscùt, ă, adj. „inconnu“, $^{223}/_{6}$.

nicuràt, ă, adj. „immonde“, impur“, $^{98}/_{17}$.

nicurmàt, ă, adj. „infatigable“, $^{276}/_{17}$.

nidiscărcàt, ă, adj. „nom déchargé“, $^{228}/_{28}$.

nidispărțît, ă, adj. „insépara-ble“, $^{225}/_{32}$.

nidistupàt, ă, adj. „non débouché“, $^{344}/_{32}$.

nidriptàte, sb. f. „injustice, tort“, $^{315}/_{18}$.

nidurn'ìt, ă, adj. „qui n'a pas dormi“, $^{315}/_{35}$.

nifàpt, ă, adj. „non fait, pas fait“, $^{11}/_{9}$.

nigrìt, ă, adj. „qui n'est pas encore dit“, $^{366}/_{5}$.

niheàm, $^{25}/_{20}$, şi

niheàmă, adj. şi adv. „(un) peu“. $^{31}/_{16}$, $^{227}/_{22}$.

nihĭàmăză, $^{224}/_{20}$; vezi *nihcamă*.

nilipsìt, ă, adj. „inutile“, $^{187}/_{25}$.

nimàl, adv. „assez“, $^{301}/_{24}$.

nimàl'ĭŭ, sb. n. „menu bétail (moutons et chèvres)“, $^{24}/_{27}$.

nimăcàt, ă, adj. „à jeun“, $^{98}/_{22}$.

nimăritătă, adj. „qui n'est pas mariée“, $^{295}/_{29}$.

nimărtătă, $^{44}/_{7}$; vezi *nimăritată*.

nimisuràt, ă, adj. „innombrable“, $^{320}/_{4}$.

nimîrtătă, $^{16}/_{7}$; vezi *nimărtată*.

nimprustàt, ă, adj. „petit, qui

ne peut pas rester debout", $^{70}/_{23}$.

nìnca, adv., $^{88}/_{15}$; vezi *nică*.

nincîlţàt, ă, adj „qui n'est pas ferré (cheval)", $^{16}/_{4}$.

ninfluràt, ă, adj. „qui n'est pas encore fleuri", $^{16}/_{10}$.

nìnga, conj. şi adv. „encore; même", $^{11}/_{9}$, $^{87}/_{21}$; vezi *nică*.

nìngă, prep. şi adv „encore, $^{237}/_{11}$; près de", $^{56}/_{10}$.

ningrupàt, ă, adj. „qui n'est pas enterré", $^{26}/_{7}$.

ninsuràt, adj. „qui n'est pas marié", $^{16}/_{6}$.

nìnte, prep., $^{58}/_{1}$; vezi *nainte*.

nìntea, prep. „devant", $^{233}/_{23}$.

ninviţàt, ă, adj. „inculte", $^{10}/_{2}$

nin'ìlă, sb. f. „manque de pitié", $^{48}/_{25}$.

nin'ìlòs, ă, adj. „impitoyable", $^{47}/_{16}$.

niòr, sb. m. „nuage", $^{44}/_{12}$.

nipidipsìt, ă, adj. „impuni", $^{218}/_{4}$.

nipitrùmtu, ă, adj. „non pénétré", $^{231}/_{25}$.

nipîrtică, sb. f. „serpent, vipère", $^{60}/_{9}$, $^{122}/_{5}$.

niplîscînìt, ă, adj. „(fusil) qui n'est pas encore déchargé", $^{187}/_{11}$.

nipòt, ă, sb. „neveu, nièce", $^{215}/_{12}$.

niptùt, ă, adj. „malade", $^{146}/_{13}$.

niputîndalui „ne pouvant pas", $^{9}/_{26}$.

nisciùt, ă, $^{202}/_{25}$; vezi *niştiut*.

Nìsi, sb. pr. „Dionis", $^{35}/_{7}$.

nisìe, sb. f. „île". $^{188}/_{2}$.

nisumnàt, ă, adj. „qui n'a pas dormi", $^{337}/_{13}$.

nişàne, sb. f. „marque, signe; malheur, $^{22}/_{9}$; merveille, beauté, splendeur", $^{135}/_{31}$.

nişàni, sb. f. „beauté rare", $^{34}/_{4}$.

nìşti pron. nehot. „certain, quelque", $^{79}/_{30}$.

niştiùt, ă, adj. „inexpérimenté", $^{226}/_{5}$.

nităcùt, ă, adj. „continu(el)", $^{160}/_{9}$

nitălìàt, ă, adj. „qui n'est pas coupé", $^{53}/_{2}$.

nitràptile, sb. pl. „les plus grandes souffrances", $^{85}/_{24}$.

nitricùt, ă, adj. „qui n'a pas encore passé", $^{105}/_{20}$.

nìţe, $^{233}/_{3}$; vezi:

nìţi, conj. „ni", $^{267}/_{5}$; vezi *necă*.

niţi, $^{289}/_{25}$; vezi *niţi*.

niuràt, ă, adj. „nuageux", $^{277}/_{6}$.

niurdinàt, ă, adj. „où l'on ne peut pas passer", $^{238}/_{3}$.

niurèdzŭ, vb. I pers. şi unipers. „(se) couvrir de nuages", $^{203}/_{20}$.

niuròs, ă, adj. $^{193}/_{21}$, $^{223}/_{15}$; vezi *niurât*.

niveàstă, sb. f. „épouse“, $^{252}/_{12}$.

nividzùt, ă, adj. „qui n'est pas vu“, $^{273}/_{16}$.

nividzùtile, sb. pl. „grands supplices“, $^{85}/_{15}$.

nivòl'e, sb. f. „peine“, $^{294}/_{12}$.

nivreàre, sb. f. „mal gré“, $^{309}/_{11}$.

nizàm, sb. m. „fantassin turc“, $^{41}/_{4}$.

nî, pron. pers., dat. şi acus. pl., m. şi f. de la *noĭ*, $^{132}/_{14}$ vezi *nă*.

'nî, vezi *'nă*.

nîinte, $^{305}/_{24}$; vezi *năinte*.

nîmùze, $^{167}/_{19}$; vezi *nămuze*.

nîpòĭ, $^{27}/_{23}$; vezi *năpoĭ*.

nîs, ă, $^{312}/_{19}$; vezi *năs*.

nîscîntu, ă, adj. şi pron. nedef. „quelque“, $^{27}/_{23}$.

nîŭntru, adv. „dedans, intérieur“, $^{121}/_{25}$.

n'ĭŭrizmă, sb. f.; vezi *an'ĭurizmă*.

noàpte, sb. f., pl. *nopț(î)*, „nuit“, $^{229}/_{18}$.

noàtin, sb. m. „agneau d'un an“, $^{289}/_{30}$.

noàŭă, dat. pl. de la *noĭ*.

noàŭă, num. „neuf“, $^{78}/_{5}$.

noàŭă, sb. f., pl. *noaŭă* „nouvelle“, $^{55}/_{4}$.

noàŭă, f. de la adj. *noŭ*.

nod, sb. n. „noeud“, $^{314}/_{19}$.

noĭ, pron. pers., pl. de la *eŭ*, $^{155}/_{3}$.

nòĭmă, sb. f. „sens, signification; signe“, $^{308}/_{21}$.

nòlgic, sb. n. „milieu, $^{91}/_{11}$; taille“, $^{181}/_{25}$.

nòlgica, adv. „au milieu“, $^{251}/_{1}$, $^{275}/_{22}$.

nor, $^{26}/_{2}$, $^{277}/_{19}$; vezi *nior*.

nor şi *nòră*, sb. f. „bru, belle-fille“, $^{70}/_{21}$.

nost, $^{20}/_{6}$, $^{374}/_{1}$; vezi *nostru*.

nòstim, *nostimă*, adj. „agréable, gentil“, $^{167}/_{32}$.

nòstru, ă, adj. pron. pos. „notre, le (la) nôtre“, $^{374}/_{1}$.

Nòtĭ, sb. pr., „Jean“, $^{292}/_{4}$.

noŭ, ă, adj. „neuf, nouveau“, $^{60}/_{33}$.

npàde, $^{159}/_{17}$; vezi *mpàde*.

nsar, $^{127}/_{13}$; vezi *ansar* no. 1.

nsirineàdză, vb. unipers. „devenir sèrein“, $^{335}/_{10}$.

nsor, vb. I „marier (un garçon)“, $^{25}/_{1}$.

nsuràre, sb. f. „action de marier (un garçon)“, $^{301}/_{4}$.

nsurât, adj. „marié“, $^{7}/_{15}$.

nsus, adv. „en haut, dessus; en plus“, $^{165}/_{14}$.

ntîn'ĭŭ, e, adj. „prémier“, $^{231}/_{21}$.

ntràră, $^{323}/_{24}$; vezi *intru*.

ntrâtă, part. trecut de la *intru*, $^{179}/_{12}$; vezi *intrată*.

ntră, prep. „devant“, $^{312}/_{3}$.

ntreb, vb. I „demander“, $^{56}/_{14}$.
ntreg, ă, adj. „entier“, $^{329}/_{12}$, $^{337}/_{1}$.
ntribàri, vb. I: *si ntribari* = de va întreba, $^{36}/_{4}$.
ntriţeàre, sb. f. „concurrence, rivalité“, $^{244}/_{1}$; vezi *antrec.*
ntunèric, sb. m., fără plural, „obscurité, ténèbres“, $^{335}/_{3}$.
ntùnic, vb. I „assombrir“, $^{130}/_{12}$, $^{213}/_{17}$.
ntunicòs, ă, adj. „sombre“, $^{225}/_{22}$.
nţap, vb. I „empaler“, $^{115}/_{13}$.
nţep, vb. III „commencer“, $^{91}/_{10}$.
nţèrtu, vb. I „gronder; fâcher“, $^{295}/_{9}$.
nu, adv. „non“, $^{181}/_{2}$.
nuc, sb. m., pl. *nuţĭ* „noyer“, $^{128}/_{29}$.
nùcă, sb. f., pl. *nuţĭ* „noix“, $^{122}/_{9}$.
Nùlĭ, sb. pr. „Jean“, $^{252}/_{22}$.
numàl'ĭŭ, $^{269}/_{20}$; vezi *nimal'ĭŭ.*
nùmă, sb. f. „nom“, $^{225}/_{30}$.
nùmir, sb. n.: *acăţa s'da numirli* = a început să dea din umeri, $^{93}/_{21}$; vezi *anumir.*
nùmir, vb. I. $^{164}/_{14}$; vezi *anumir.*
numtàr, adj. şi sb. „convié aux noces“, $^{297}/_{24}$.
nùmtă, sb. f. „noce“, $^{54}/_{4}$.
nun, *nùnă*, sb. „parrain“, $^{302}/_{18}$.
nù ntă, $^{58}/_{25}$; vezi *lumtă.*
nutinàr, sb. „gardeur des agneaux d'un an“, $^{107}/_{27}$.
nvarlìga, $^{115}/_{2}$; vezi *anvarliga.*
nvălèscu, vb. IV „couvrir, envelloper“, $^{336}/_{21}$.
nvărlìga, $^{166}/_{10}$; vezi *nvarliga.*
nvărlighèdzŭ, $^{328}/_{16}$; vezi *anvîrlighedzŭ.*
nvărtuşèdzŭ, vb. I „durcir“, $^{232}/_{29}$.
nveàstă, vezi *niveastă.*
nvèrdu, vb. III şi IV (*nveardire* şi *nvirdzîre*) „verdir“, $^{270}/_{11}$.
nvèscu, vb. II şi III „vêtir“, $^{269}/_{7}$.
nveţŭ, $^{10}/_{8}$; vezi *anveţŭ.*
nviniţăscu, vb. IV „bleuir“, $^{53}/_{8}$.
nvirdzàşte, vb. IV unipers., $^{16}/_{19}$; vezi *nverdu.*
nvirdzît, ă, adj. „verdi“. $^{36}/_{12}$.
nvirinàre, sb. f. „affliction, chagrin“, $^{314}/_{27}$.
nvirinàt, ă, adj. „affligé, attristé“, $^{290}/_{11}$.
nvirnàt, ă, $^{169}/_{15}$; vezi *nvirinat.*
nviscùt, ă, adj. „vêtu, bien habillé“, $^{85}/_{17}$.
nviţàt, ă, adj. „instruit“, $^{10}/_{2}$, $^{59}/_{10}$.
nvîrtuşèdzŭ, $^{90}/_{7}$; vezi *nvărtuşedzŭ.*
nv'isèdzŭ, $^{335}/_{3}$; vezi *nghisedzŭ.*

N'

n'eàŭă, sb. f. „(petite) agnelle", $^{29}/_{4}$, $^{107}/_{26}$.

n'el, sb. m. „agneau", $^{109}/_{26}$.

n'èrgu, vb. lll şi ll „aller, marcher", $^{127}/_{28}$.

n'èrlă, sb. f. „merle", $^{251}/_{22}$.

n'eŭ, *mea*, $^{30}/_{17}$; vezi *meŭ*.

n'i şi n'ĭ, dat. sg. m. şi f. de la *eŭ* „me, moi, à moi", $^{15}/_{17}$, $^{53}/_{11}$, $^{312}/_{7}$, $^{313}/_{4}$.

n'i şi n'ĭ, dat. etic, $^{8}/_{10}$, $^{44}/_{21}$, $^{52}/_{7}$.

n'ĭ, formă enclitică pentru *meŭ* şi *mea*; *inima-n'ĭ* = mon coeur, $^{312}/_{35}$, $^{313}/_{32}$.

n'ĭa, dat. sg. m. şi f. de la *eu* „me, moi, à moi", $^{182}/_{1}$.

n'ĭadză-noàpte, sb. f. „nord; minuit", $^{32}/_{14}$.

n'ĭadză-veàră, sb. f. „(au fort de l')ètè", $^{29}/_{20}$.

n'ĭàlă, pl. *n'ĭale*; vezi *n'eaŭă*.

n'ĭàre, sb. f., fără plural „miel", $^{86}/_{26}$.

n'ĭàtă, sb. f. „jeunesse, bel âge", $^{20}/_{9}$, $^{247}/_{7}$.

n'ĭàŭă, $^{287}/_{6}$; vezi *n'ĭală*.

n'ĭază-noàpte, $^{337}/_{10}$; vezi *nĭadză-noapte*.

n'ĭc, ă, adj. „petit; enfant", $^{20}/_{20}$.

n'ĭcăzàn, ă, adj. „(petit) enfant", $^{255}/_{7}$.

n'ĭcurèdzŭ, vb. I „amoindrir, diminuer", $^{335}/_{35}$.

n'ĭcuz ă, adj. (petit) enfant" $^{192}/_{9}$.

n'ĭlă, sb. f. „pitiè; tristesse", $^{64}/_{24}$, $^{288}/_{10}$.

n'ĭl'e, num. „mille", $^{25}/_{23}$.

n'ĭlòs, ă, adj. „misèricordieux, charitable" $^{315}/_{13}$.

n'ĭlùş, *n'ĭluş?*, sb. „petit agneau; docile comme un agneau", $^{164}/_{16}$.

n'ĭr, (*mi* ~) vb. I „(s')èmerveiller, $^{94}/_{16}$; (se) distraire, $^{228}/_{1}$, $^{269}/_{23}$.

n'ĭràre, sb f. „étonnement", $^{327}/_{5}$.

n'ĭră, sb. f. „destin", $^{292}/_{26}$.

n'ĭurdìe, sb. f „odeur; exhalaison", $^{229}/_{11}$; vezi:

n'ĭùrizmă, $^{309}/_{26}$; vezi *an'ĭurizmà*.

O

o !, interj , $^{315}/_{5}$.

oáĭe, sb. f., pl. *oĭ* „brebis“, $^{68}/_{15}$.

oálă. sb. f. „pot, marmite“, $^{178}/_{29}$.

oáltarĭ, $^{82}/_{26}$; vezi *aüaltarĭ*.

oáră, sb. f., pl. *orĭ* „attention“ : *nu-l'ĭ bagà... oara* = nu o observă, nu o simt, $^{11}/_{15}$; „temps“ : *l'ĭ vin'e oara*=i-a sosit ceasul, $^{25}/_{2}$, $^{326}/_{25}$; „voyage“ : *oară-bună* = drum bun, $^{27}/_{26}$; „fois“, $^{201}/_{23}$; „jour“ : *bună-vă oara*=bună ziuă, $^{225}/_{5}$; „heure“ : *trĭ orĭ cale* = cale de trei ore, $^{305}/_{8}$; „heure suprême“ : *oara oarăl'ĕĭ* = ceasul din urmă, $^{328}/_{13}$; „de bonne heure“ : *cu oară...*, $^{347}/_{19}$.

oárdză, sb. f „sorte d'herbe ressemblant à l'orge“, $^{344}/_{20}$.

oárfăn, ă, adj. „orphelin ; pauvre“, $^{228}/_{15}$, $^{285}/_{13}$

oáspe, sb. m., pl. *oaspiț*, „hôte, convive, invité“ $^{7}/_{15}$.

oáste, sb. f. „armée“, $^{22}/_{14}$, $^{277}/_{25}$.

Ocan, sb m. „sobriquet donné aux Bulgares signifiant *tête dure*“, $^{8}/_{3}$

ócl'ĭu, sb. m. „oeil“, $^{39}/_{24}$; *un ocl'ĭu di somnu* = aţipire, un pic de somn, $^{86}/_{34}$.

ódă, sb. f. „chambre“, $^{273}/_{19}$.

oh !, interj., $^{169}/_{29}$.

óhtu, sb. n., pl. *oáhte* „butte, hauteur“, $^{324}/_{18}$.

oĭ, oĭ !, interj , $^{38}/_{20}$.

oĭ bobó !, interj.. $^{289}/_{4}$.

oĭ-lelé, interj , $^{289}/_{4}$.

om, sb. m., pl. *oámin'ĭ* „homme“, $^{182}/_{31}$.

opdzĕţĭ num. „quatre-vingt“, $^{342}/_{25}$.

Oprìș, sb. pr. „localité en Roumanie“, $^{119}/_{10}$.

óptuspraţi, num. „dix-huit“, $^{309}/_{31}$.

óptusprăv'inghiţ, num. „vingt-huit“, $^{252}/_{13}$.

or, vb. I *(uràre)* „félicitер ; souhaiter“, $^{61}/_{27}$, $^{353}/_{20}$.

órbu, *oárbă*, adj., pl. *orghi*, *oarbe* „aveugle“, $^{47}/_{21}$.

órdzu, sb. n. „orge“, $^{228}/_{25}$.

óre !, interj. „hé“, $^{310}/_{26}$.

orĭ, pl. de la *oară* „fois, heures; caprices“, $^{201}/_{23}$.

órixe şi órixi, sb. f. „appétit“, $^{186}/_{3}$.

órn'ĭu, sb. m., pl. *orn'i* „vautour“, $^{280}/_{13}$.

os, sb. n, pl. *oase* „os“, $^{147}/_{14}$.
oŭ, sb. n, pl. *oăŭă* „oeuf“, $^{77}/_{6}$.
oŭ, vb. I (*uăre*) „pondre“, $^{122}/_{26}$.

P

pac! mot onomatopéique, $^{185}/_{2}$.
pàde, sb. f., pl. *pădz* „petit terrain en plaine“, $^{46}/_{10}$, $^{268}/_{16}$; *pîn di pade* = pînă jos, pînă la pămînt, $^{34}/_{27}$.
Padea al Mùrgu, sb. pr. „mot toponymique“, $^{227}/_{28}$.
Pàdea Fùrluĭ, „mot toponymique“, $^{309}/_{17}$.
Pàdeà-Màrĭ, „mot toponymique“, $^{29}/_{6}$.
Pàdea-Muşeàtă, „mot toponymique“, $^{100}/_{5}$.
palàscă, sb.f. „giberne“, $^{181}/_{26}$.
palàt, sb. n., $^{160}/_{5}$ şi:
palàte, sb. f. „palais“, $^{320}/_{3}$.
pàlă, sb. f. „glaive“, $^{322}/_{24}$.
pălă, sb. f., pl. *pale* „fauchée; fourchée“, $^{336}/_{21}$.
pălmă, sb. f., pl. *palme* şi *păln'i* „paume de la main“, $^{17}/_{10}$.
pàngu, sb. m. „araignée“, $^{214}/_{2}$.
Pan, sb. pr. „nom de famille“, $^{229}/_{1}$.
pap, sb. m., pl. *pàpean'ĭ* şi *pîpîn'ĭ* „vieux, vieillard; grand-père“, $^{172}/_{12}$.
Papahagĭ, sb. pr. „nom de la plus grande famille d'Avdela“, $^{237}/_{5}$.
par, vb. II „paraître, sembler“, $^{58}/_{12}$, $^{279}/_{12}$.
paràδis, sb. n. „paradis“, $^{273}/_{23}$.
Paràδisa, sb. pr. „la Vierge“, $^{218}/_{10}$.
paràpun, sb. n., pl. *parapune*, „chagrin, peine“, $^{342}/_{23}$.
pară, sb. m., pl. *parădz*, „centime; argent“, $^{55}/_{11}$.
pardìs, $^{325}/_{5}$; vezi *paraδis*.
parèi, sb. f., pl. *pareĭ* „compagnie, troupe“, $^{260}/_{25}$.
pàrte, sb. f. „partie, part; côté“, $^{86}/_{35}$.
păscu, vb. II „(faire) paître“, $^{270}/_{6}$.
Păşte şi Paşti, sb. pr. „Pâques“, $^{36}/_{15}$, $^{318}/_{31}$.
pat, vb. IV (*păţîre* şi *pîţîre*) „pâtir, endurer; arriver“, $^{22}/_{9}$, $^{321}/_{2}$.

pat, sb. n., pl. *paturĭ* „lit", $^{247}/_{22}$.

Patatùc, sb. pr. „nom de famille", $^{34}/_{23}$.

patèra, grec. πατέρα = père, $^{35}/_{9}$.

pàtru, num. „quatre", $^{21}/_{12}$.

patrudzăţĭ, num. „quarante", $^{108}/_{9}$.

pădìnă, sb. f., $^{110}/_{23}$; dim. de la *pade*.

pădùre, sb. f. „forêt", $^{112}/_{12}$.

păfsèscu, vezi *pîfsescu*.

păgàne, sb. f., pl. *păgănĭ*, „guet, troupe de sbires", $^{231}/_{32}$.

pălàscă, $^{26}/_{21}$; vezi *palască*.

pălàte, $^{259}/_{20}$; vezi *palate*.

pălăcărsèscu, vb. IV „prier", $^{24}/_{15}$.

păl'ĭùş, sb. n. „petite paille", $^{342}/_{5}$.

păn' (pănă), prep. „jusque", $^{25}/_{3}$.

păne, $^{289}/_{24}$; vezi *pîne*.

păpsèscu, vb. IV „cesser", $^{333}/_{16}$

păpùşe, sb. f. „poupée", $^{295}/_{13}$.

părăcălsèscu, vb. IV, $^{92}/_{21}$; vezi *pălăcărsescu*.

părăgurisèscu, vb. IV „consoler, adoucir", $^{337}/_{5}$.

părămîθ, sb. n. „conte", $^{102}/_{13}$.

părăvulìe, sb. f. „récit", $^{168}/_{5}$.

părigorìe, sb. f. „consolation", $^{336}/_{13}$.

părìnte, sb. m. „père (employé aussi en parlant d'un prêtre); parents", $^{288}/_{25}$, $^{101}/_{12}$.

părintèscu, ă, adj. „paternel", $^{237}/_{7}$.

părjàlă, sb. f. „chaleur excessive", $^{340}/_{29}$.

părmîtèftu, $^{225}/_{28}$; vezi *pîrmăteftu*.

părpòde, sb. f. „bas", $^{225}/_{25}$.

păscùt, ă, adj, = ital. „pascolato", $^{147}/_{1}$.

păşè, sb. m., pl. *păşeadz* „pacha", $^{26}/_{20}$.

păşteàre, sb. f. „action de paître": *ma 'şĭ păştea ună păşteare* = ci păştea atât de bine, $^{344}/_{15}$.

păzàre, sb. f. „marché", $^{7}/_{9}$.

peànă, sb. f. „aile", $^{21}/_{8}$.

peàtică, sb. f., pl. *peatiţe*, „chiffe", $^{231}/_{23}$.

pènură, sb. f. „clou; douleur", $^{84}/_{29}$, $^{92}/_{13}$.

per, sb. m. „poirier", $^{16}/_{9}$.

per, sb. m. „cheveu, poil", $^{62}/_{28}$.

pèrci, sb. f. „longs cheveux flottants sur les épaules", $^{29}/_{29}$.

Peristèra, sb. pr. „montagne, N. V. Monastir", $^{89}/_{5}$.

Pèrlep, sb. pr. „petite ville

habitée par des Bulgares et Aroumains, N. Monastir", $^{344}/_{29}$

Persìe, sb. pr. „Perse", $^{79}/_{25}$.

pèscu, sb. m. „poisson", $^{80}/_{9}$.

Pèsta, sb. pr. „Budapest", $^{326}/_{2}$

pèstru, *pestră*, adj. „bigarré", $^{158}/_{7}$.

peşli, $^{25}/_{25}$, $^{43}/_{21}$, (necunoscut).

pètală, sb. f. „fer à cheval", $^{88}/_{3}$; *lă scutea petali a mulìtor* = obosia catârii peste măsură, $^{343}/_{4}$.

Pètra, $^{194}/_{26}$ şi

Pètru, sb. pr. „Pierre", $^{175}/_{3}$.

pètur, sb. n. „pâte feuilletée", $^{193}/_{27}$

pèză, sb. f. „dérision; dédain, mépris", $^{280}/_{5}$.

pi, prep. „sur; à; pour": *pi steale* = sub cerul înstelat, $^{32}/_{14}$.

piàt, sb n. „asiette", $^{310}/_{14}$.

picàt, sb. n. „péché; dommage", $^{249}/_{20}$.

pìcă, sb. f. „pique, rancune", $^{293}/_{1}$.

picuràr, sb. m. „berger, $^{145}/_{7}$; alouette", $^{88}/_{11}$.

picurăreàşte, adv. „à la manière des bergers", $^{114}/_{9}$.

piðipsèscu, vb IV „se donner beaucoup de mal", $^{191}/_{8}$

piðipsìre, sb. f. „torture", $^{191}/_{10}$.

pilixìt, ă, adj. „dégauchi, dolé", $^{126}/_{34}$.

Pilopònis, sb. pr. „Péloponèse", $^{188}/_{1}$.

pindàră, sb. f. „sou", $^{312}/_{13}$.

Pindeàn, ă, sb. „habitant du Pinde", $^{145}/_{11}$.

Pìndu, sb. pr. „(montagnes du) Pinde", $^{297}/_{10}$.

pìngu, vb. III şi II „pousser", $^{264}/_{24}$

pipèr, sb n. „poivre", $^{96}/_{20}$.

pipilìţă, sb. f. „poivrier, salière", $^{96}/_{19}$

pìră, sb. f. „flamme", $^{285}/_{16}$.

pirgurìe, sb. f. „vigne", $^{30}/_{26}$.

pirìcl'ĭu, sb n. „danger, péril", $^{272}/_{5}$.

piridèscu, vb. IV „gazouiller", $^{70}/_{8}$.

pirìfan, ă, adj. „fier", $^{315}/_{17}$;

pirifàn'e, sb. f. „orgueil", $^{31}/_{15}$.

pirìstase, sb. f. „circonstance", $^{310}/_{12}$.

piristèr, sb. m. „pigeon", $^{62}/_{7}$.

Piristèră, $^{353}/_{13}$; vezi *Peristera*

piròs, ă, adj. „poilu", $^{223}/_{19}$.

pirpirùnă, sb.f. „pavot(-coq)", $^{224}/_{17}$.

piruşànă, $^{269}/_{1}$, şi

piruşeànă, sb. f. „belle fille

aux cheveux longs et bien coiffés", $^{219}/_{23}$.

Pirvul'ìàt, ă, sb. pr. „habitant de Perivole", $^{345}/_{9}$.

pischèse sb. f. „cadeau", $^{188}/_{6}$.

pischìre, sb. f. „écharpe blanche que les vieilles femmes portaient à la tête", $^{298}/_{9}$ (vezi fig 10).

plste, sb f. „croyance, réligion", $^{26}/_{10}$

piste, şi

plsti, prep. „sur, par dessus, au delà", $^{178}/_{3}$.

pistipsèscu, vb. IV „croire", $^{315}/_{14}$.

Pisudèri, sb. pr. „village aroumain, près de Florina", $^{23}/_{1}$.

pişmàn, ă, adj. „qui se repent", $^{47}/_{24}$

pişti reàŭă, sb. f., pl. *pişti reĭ*, „grotte", $^{231}/_{25}$.

pişto à'ă, sb. f „pistolet", $^{17}/_{16}$.

plt, $^{335}/_{21}$; vezi *pitu*.

Plt(u), $^{26}/_{25}$; vezi *Pitu*.

plt ă, sb. f. „tarte", $^{184}/_{4}$.

pitrèc, vb. II „envoyer, adresser", $^{267}/_{7}$.

pitricùt, ă, adj „envoyé", $^{292}/_{8}$.

pitrùmtu, ă, $^{199}/_{21}$, adj. dela:

pitrùndu, vb. II „pénétrer", $^{225}/_{11}$.

pitrunicl'e, sb. f. „perdrix", $^{290}/_{16}$.

Plt u, sb. pr. „Démètre", $^{192}/_{14}$.

plt u, $^{338}/_{25}$; vezi *prin*.

pitùl'ĭŭ, sb. n. „recoin dans un arbrisseau", $^{279}/_{6}$.

pizùl'ĭŭ, sb. n. „banc de pierre devant la maison et au long du mur", $^{300}/_{15}$.

pizùră, sb. f. „infanterie", $^{39}/_{22}$.

pîdùre, vezi *pădure*.

pîfsèscu, $^{15}/_{16}$; vezi *păpsescu*.

pîgîn'ĭòr, adv. „lentement, à voix basse", $^{167}/_{6}$.

pîlàte, $^{307}/_{3}$; vezi *pălate*.

pîlîcîrsèscu, $^{72}/_{23}$; vezi *părăcălsescu*.

pîltàre, $^{229}/_{25}$, $^{231}/_{10}$; vezi *plîtare*.

pîn şi pînă, $^{27}/_{4}$, $^{34}/_{27}$; vezi *până*.

pîne, sb. f., pl. *pîn'ĭ* „pain": *pri pîne* = (jur) pe pîne, $^{176}/_{12}$.

pîngăn, ă, $^{42}/_{5}$, şi ·

pîngîn, ă, adj. „païen, mécréant, cruel; méchant", $^{25}/_{23}$, $^{143}/_{9}$

pîntică, sb. f. „ventre", $^{83}/_{11}$.

pîn'isèscu, vb. IV „voiler (les yeux)", $^{94}/_{9}$.

pîpîn'ĭ, pl. de la *pap*, $^{172}/_{12}$.

pîră, sb. m., pl. *pîràdz*, $^{308}/_{33}$; vezi *pară*.

pîrigurìe, $^{169}/_{14}$; vezi *părigorie*.

pîrîcîlìe, sb. f. „prière", $^{88}/_{9}$.

pîrjilèscu, vb. IV „griller à

feu vif; chauffer", $^{309}/_{28}$.

pîrjilît, ă, adj. „brûlé", $^{157}/_{22}$.

pîrîîcîrsèscu, $^{72}/_{13}$; vezi *pîlîcîrsescu*..

pîrmătèftu, $^{227}/_{4}$; vezi *prîmîteftu*.

pîrpun'isît, ă, adj. „mécontent", $^{19}/_{10}$.

pîşè, $^{162}/_{11}$; vezi *păşe*.

pîşilèscu, ă, adj. „de pacha", $^{54}/_{18}$.

pîzàre, $^{8}/_{18}$; vezi *păzare*.

plàĭŭ, sb. n. „flanc d'une montagne", $^{145}/_{2}$.

plan, sb. n „plan, projet", $^{83}/_{11}$.

plàscă, $^{182}/_{17}$; vezi *pălască*.

plàse, sb. f. „monde", $^{270}/_{7}$.

plătă, sb. f. „paie(ment)", $^{77}/_{6}$.

plămse, $^{194}/_{32}$: perf. de la:

plăngu, vb. $^{71}/_{30}$; vezi *plîngu*.

plăngu, sb. n., pl. *plăngute*, „plainte, pleur", $^{277}/_{5}$.

plăngurós, ă, adj. „plaintif", $^{336}/_{2}$.

plăscănèscu, $^{280}/_{12}$; vezi *plîscînescu*.

plătàre, sb. f. „omoplate; dos", $^{132}/_{14}$.

plătèscu, vb. IV „payer; récompanser", $^{308}/_{25}$.

pleàgă, sb. f. „blessure, plaie", $^{37}/_{20}$.

plec, $^{31}/_{16}$; vezi *aplec* no. 1.

plic, sb. n., pl. *plicurĭ*, „enveloppe", $^{254}/_{27}$.

plicătoàre, sb. f. „brebis qui allaite un autre agneau que le sien", $^{170}/_{22}$.

pliguèscu, $^{193}/_{31}$, şi

pliγuèscu, vb. IV „blesser", $^{35}/_{27}$.

plin, ă, adj. „plein", $^{159}/_{12}$.

pliùmb(u) sb. n. „balle (de fusil)", $^{159}/_{6}$, $^{233}/_{7}$.

plivritusèscu, vb. IV „prendre froid, gagner une pleurésie", $^{358}/_{14}$.

plîmtu, ă, adj. „(qui a) pleuré".

plîndzeàre, sb. f. „action de pleurer", $^{342}/_{24}$.

plîngu, vb. III şi II „pleurer", $^{191}/_{26}$.

plîngu, sb. n, $^{289}/_{1}$; vezi *plăngu*.

plîngurò s, adv. „lugubrement", $^{338}/_{13}$.

plîntu, vb. I „planter, enfoncer", $^{161}/_{9}$.

plîscănèscu, $^{230}/_{15}$ şi

plîscînèscu, vb. IV „crever; rendre un son; détonner", $^{185}/_{4}$.

plîscînìre, sb. f. „fusillade", $^{189}/_{7}$.

plîtàre, $^{114}/_{28}$; vezi *plătare*; *si-şi l'ĭa plîtărli* = să o rupă la fugă, $^{188}/_{10}$.

plîtèscu, $^{78}/_{13}$; vezi *plătescu*.

ploàce, sb. f. „pierre plate, dalle" : *ploci pri pîntică băgară*=au rămas flămînzi, $^{186}/_{16}$.
ploài, $^{8}/_{14}$ şi
ploàïe, sb. f., pl. *ploï* şi *ploïurĭ* „pluie", $^{88}/_{26}$, $^{199}/_{23}$.
plòscă, sb. f. „gourde", $^{282}/_{7}$.
pluînă, sb. f. „temps pluvieux", $^{110}/_{19}$.
plùmbu, $^{292}/_{5}$; vezi *plĭumbu*.
Pl'ïàsa, sb pr. „village aroumain, N. E. *Coriţa*", $^{35}/_{4}$.
pl'ïàşcă, sb. f. „butin, proie", $^{308}/_{21}$.
pl'ïùmbu, $^{206}/_{22}$; vezi *plumbu*.
poa' = *poate*, $^{176}/_{4}$; vezi *pot*.
poàlă, sb. f. „pan", $^{269}/_{28}$.
poàrcă, sb. f. „truie", $^{93}/_{18}$.
poàrtă, sb. f. „porte cochère", $^{139}/_{18}$.
poàte, adv. „peut-être", $^{352}/_{7}$.
pòcĭŭ, sb. n., pl. *poace* „cruche", $^{61}/_{11}$.
Pòlcă, sb. pr. „nom de chienne", $^{291}/_{10}$.
Pòle, sb. pr. „Constantinople". $^{187}/_{13}$.
pòlim, sb. n., pl. *pulèmati*, „guerre", $^{186}/_{23}$.
pom, sb. m., pl. *pon'ĭ* „arbre fruitier", $^{54}/_{24}$.
pon, sb. n., pl. *pònurĭ* „douleur, souffrance", $^{261}/_{24}$
pòndu, *pòndă*, adj. „solitaire, désert ; triste", $^{55}/_{29}$, $^{269}/_{13}$.
popòr, sb. n. „peuple", $^{157}/_{19}$ (savant).
pòpul, sb. n. „peuple", $^{118}/_{26}$, $^{288}/_{26}$.
pòrcu, sb. m. „porc", $^{82}/_{23}$
port, sb. n. „costume", $^{159}/_{9}$.
pòrtu, vb. I „porter", $^{182}/_{4}$.
pòşe, sb. f. „fichu, couvre-tête de soie", $^{300}/_{4}$.
pot, vb. II (*puteare*) „pouvoir" : *nu ptea* = nu putea, $^{53}/_{15}$; cu negaţiunea *nu* „être malade" : *nu-n'ĭ pot*= sînt bolnavă, $^{126}/_{8}$; „vaincre, triompher" : *a tutl'eĭ ĭo l'i-u putuĭ* = pe toată am învins-o, $^{39}/_{21}$; *n'i-u putu, nu l'i-u putuĭ* = m'a biruit, nu l-am biruit, $^{39}/_{27}$; *urţia l'i-u putu* = spiritul cel rău a învins-o, $^{181}/_{4}$.
prad, vb. I „piller", $^{112}/_{1}$.
prag, sb. n., pl. *pragurĭ*, „seuil", $^{144}/_{6}$.
pràş(ŭ), sb. m. „poireau", $^{90}/_{9}$.
pràvdă, sb. f. „bétail (mulets et chevaux)", $^{311}/_{26}$.
pră, sb. m., $^{178}/_{23}$; vezi *pară*.
prăndzu, $^{24}/_{26}$; vezi *prîndzu*.
prăpsìt, ă, adj. „beau", $^{252}/_{20}$.
prèftu, sb. m. „prêtre", $^{148}/_{7}$.
Prèviza, sb. pr. „petite ville à l'entrée du Golfe d'Arta", $^{369}/_{3}$; *tu-a Previzăl'eĭ* = în ţinutul Previzei, $^{369}/_{3}$.

pri, prep. „sur, $^{91}/_{3}$; comme“. $^{5}/_{1}$.
priàtilĭu, sb. m. „ami“, $^{82}/_{3}$.
pricàd, vb. II „prier, implorer“, $^{87}/_{14}$.
pricàzmu, sb. n „conte“, $^{82}/_{16}$.
pricădeáre, sb. f. „prière, sollicitations“, $^{226}/_{1}$.
prìce, sb. f. pl *price* şi *priciurĭ* „animal, fauve“, $^{59}/_{6}$
pricupsèscu, $^{168}/_{19}$; vezi *prucupsescu*.
pridáŭ, (*mi* ~), vb. I şi II (*pridare* şi *pridădeare*) „(se) livrer, (se) rendre“, $^{233}/_{7}$.
prifteàsă, sb. f. „femme de „prêtre“, $^{304}/_{10}$.
priimnáre, sb. f. „promenade“, $^{96}/_{10}$.
priimnu, vb. I „promener“, $^{294}/_{8}$.
primnáre, $^{120}/_{21}$; vezi *priimnare*.
prìmnu, $^{41}/_{14}$; vezi *priimnu*.
prin, prep. „par, parmi, dans“, $^{224}/_{6}$
prìnde, vb. unipers. „il faut, $^{308}/_{18}$; il lui sied (mal ou bien)“, $^{59}/_{20}$; „va bien“, $^{269}/_{27}$.
prìndu, pers. III pl de la *prinde : a n'ia cum în'i prindu* = aşa cum mi-ar trebui mie, $^{182}/_{1}$.
prinţ, sb. m. „prince“ $^{349}/_{16}$.
prisine, sb. n., pl. *prisin'ĭ*, „gros bout du fuseau“, $^{244}/_{5}$.
prìste şi prìsti, prep. $^{272}/_{18}$, $^{170}/_{14}$; vezi *pisti şi*
prisŭpră, prep „(par) dessus“, $^{182}/_{11}$.
Prişteanĭ sb. pr. „ville dans la nouvelle Serbie“, $^{343}/_{8}$.
prìt prep. $^{343}/_{5}$; vezi *prin*.
prìtu, $^{38}/_{15}$; vezi *prit*.
prîmîtèftu, sb m. „commerçant“, $^{131}/_{19}$.
prîndzu, sb. n. „déjeuner; midi“, $^{225}/_{13}$, $^{320}/_{29}$.
prîndzu, vb IV „déjeuner“, $^{143}/_{31}$.
prîpsìt, ă, $^{345}/_{16}$; vezi *prăpsit*.
proáspit, ă, adj. „frais“, $^{217}/_{1}$
proáspit, adv. „récemment, fraîchement“, $^{228}/_{24}$.
pròchĭŭ, $^{81}/_{1}$; vezi *aprochĭŭ*.
Prodòm, sb, pr. „petit village entre Salonique et Veria“, $^{343}/_{32}$.
prot, *pròtă*, adj. „premier“, $^{300}/_{20}$.
pròta, adv. „au commencement“, $^{184}/_{13}$.
prucupsèscu, vb. IV „faire, fortune. enrichir“. $^{9}/_{14}$.
prucupsìt ă, adj. „riche, en bonne condition“, $^{93}/_{19}$ $^{180}/_{6}$.
pruftusèscu, vb. IV „avoir le temps arriver“, $^{84}/_{10}$.
prumuveàră, sb. f „printemps“, $^{86}/_{1}$.
prun, sb. m. „prunier“, $^{352}/_{3}$.

prùnă, sb. f „prune", $^{23}/_{7}$.
pruscuchèscu, vb. IV „arroser", $^{100}/_{10}$.
prùtid, ă, vezi *putrid*.
psărìc, ă, adj. „gris", $^{32}/_{26}$.
psèftu, *psèftă*, adj. „menteur" $^{182}/_{23}$.
ptea, $^{53}/_{15}$; vezi *pot*.
pteâre, $^{15}/_{5}$; vezi *puteare*.
ptiŭ, interj. „peuh", $^{79}/_{13}$.
ptum = *putum*. $^{115}/_{26}$; vezi *pot*.
pucât, vb. I „regarder", $^{81}/_{8}$.
pudeào, $^{328}/_{11}$ şi
puδγĭào, sb. f. „pan d'habit; chartouchière", $^{30}/_{6}$.
pudidèscu, vb. IV „inonder", $^{253}/_{15}$.
pudunâr, sb. n. „(une) jambe de pantalon", $^{122}/_{29}$.
pùĭlŭ, $^{342}/_{32}$; vezi *pul'ĭŭ* no. 1.
pùlbire, sb. f., fără plural, „poussière", $^{278}/_{1}$.
pulitìe, sb. f. „ville", $^{131}/_{16}$.
pùlpă, sb. f. „mollet", $^{278}/_{23}$.
pultâre, $^{37}/_{16}$; v. *plîtare*.
pùl'e, sb. f. „terme de tendresse = ma chère", $^{29}/_{3}$.
1. **pùl'ĭŭ**, sb. m. „oiseau", $^{18}/_{4}$, $^{29}/_{1}$.
2. **pùl'ĭŭ**, sb. n. „paturon (chez le cheval)", $^{342}/_{32}$.
pumoàră, sb. f., pl. *pumorĭ*, „cauchemar", $^{273}/_{12}$.
pun, vb. III şi II „mettre; habiller", $^{65}/_{13}$, $^{81}/_{2}$.
pùngă, sb. f., pl. *pundzi*, „bourse; poche", $^{183}/_{14}$.
pùnte, sb. f., pl. *punţ(î)*, „pont", $^{68}/_{21}$.
purâvă, sb. f., pl. *purâv'ĭ*, „tente des nomades adossée contre les ballots", $^{170}/_{16}$.
purìndu, vb. I „manger de la viande ou du fromage pendant le Carême, cesser de faire maigre; goûter, manger", $^{73}/_{7}$.
purtâr, sb. m. concierge", $^{78}/_{29}$.
purùmbu, sb m. „pigeon", $^{255}/_{17}$.
pus, ă, adj. „mis", $^{161}/_{20}$.
pùstu, ă, adj. „solitaire; infortuné", $^{46}/_{17}$, $^{201}/_{17}$.
pustuèscu, vb. IV „transformer en désert, ravager", $^{256}/_{23}$.
pustuìt, ă, adj. „désert, désolé", $^{256}/_{8}$.
pustusèscu, $^{198}/_{23}$; vezi *pustuescu*.
pùşcl'e, sb. f. „peste", $^{295}/_{8}$.
pùşpur, vb. I „chuchoter, murmurer", $^{248}/_{11}$.
putè, adv. „jamais", $^{38}/_{12}$
puteâre, sb. f. „puissance; force", $^{302}/_{5}$; *cu puteare nu era* = era imposibil, $^{193}{}_{5}$.
puteâre, vb., condiţ. de la *pot*: *s'nu-l'ĭ puteare calu* =

dacă calul lui ar fi bolnav, $^{341}/_{3}$.

pùtrid, ă, adj. „p u t r i d e, pourri“, $^{169}/_{32}$.

putridzăscu, vb. IV „pourrir“, $^{45}/_{27}$.

putridzîn'e, sb. f. „b o i s pourri“, $^{342}/_{6}$.

putridzît, ă, adj. „pourri, putréfié“, $^{86}/_{31}$.

putût, ă, adj. „puissant, fort, vigoureux“, $^{313}/_{19}$.

puţăn, $^{337}/_{31}$; şi

puţîn, ă, adj. şi adv. „(un) peu“, $^{64}/_{17}$.

R

ra=era, $^{81}/_{10}$; vezi *him.*

ràĭŭ, sb. n. „paradis“, $^{324}/_{24}$.

rànă, sb. f. „blessure“, $^{250}/_{17}$.

rădăţìnă, sb. f. „racine“, $^{336}/_{19}$.

Rămăn, ă, sb., $^{21}/_{21}$; vezi *Arămàn.*

Rămănìme, sb. pr., $^{35}/_{2}$; vezi *Armăname* şi *Armănil'e.*

răpàs, sb. n. „rèpos, paix“, $^{251}/_{3}$.

răzbàt, vb. II „(se) battre“, $^{82}/_{13}$.

rigeàe, sb. f. „prière“, $^{312}/_{17}$.

rihàte, $^{56}/_{3}$; vezi *arihate.*

ripidìnă, $^{271}/_{12}$; v. *aripidină.*

rivàne, $^{170}/_{8}$; vezi *arivane.*

rîd, vb., $^{161}/_{5}$; vezi *arîd.*

rîŭ, $^{53}/_{6}$; vezi *arîŭ.*

roàŭă, $^{23}/_{9}$; vezi *aroaŭă.*

rog, vb. I „prier“, $^{168}/_{23}$ (savant).

ròĭŭ, sb. n. „essaim“, $^{301}/_{17}$.

rost, sb. n. „bouche, gueule“, $^{82}/_{7}$.

roş(ŭ), *roşe*, $^{22}/_{25}$; v. *aroş(u).*

Rucutìna, sb. pr „ancien village aroumain, N. V. Monastir“, $^{198}/_{18}$.

ruèscu, vb. IV „essaimer“, $^{19}/_{22}$.

rugòcĭŭ, vb. I „glisser“, ^{280} $_{25}$.

ruĭàlă, sb. f. „action de concasser ; gruau“, $^{228}/_{25}$.

Rumănìe, sb. pr. „Roumanie“, $^{308}/_{25}$.

Rumănìŭ, sb. pr. „l'état, l'empire des Aroumains“, $^{43}/_{19}$.

rùmen, ă, adj. „vermeil“, $^{276}/_{7}$.

rupàs, $^{66}/_{22}$; vezi *răpas.*

ruşèscu, $^{278}/_{4}$; v. *aruşescu.*

S

s', $^{91}/_{2}$; vezi *să, se, si.*

sa, adj. posès., numai enclitic, fem. de la *su*, $^{52}/_{2}$.

sac, sb. m. „sac", $^{228}/_{23}$.

sàlă, sb. f. „salle", $^{79}/_{12}$.

sàlţe, sb. f. „saule", $^{217}/_{12}$.

Samarìna, sb. pr. „grand et beau village aroumain dans le Pinde", $^{23}/_{23}$.

sap, vb. I „piocher", $^{100}/_{14}$.

sàpă, sb. f., pl. *săchĭ* „pioche", $^{129}/_{32}$.

sar, $^{347}/_{9}$; vezi *arsar.*

sàrcă, $^{20}/_{14}$; vezi *saricâ.*

sàre, sb. f. „sel", $^{89}/_{13}$.

sàricâ, sb. f. „manteau (d'hiver) à longs poils", $^{41}/_{9}$, $^{297}/_{13}$ (vezi fig. 1, pag. 6).

sàtur, vb. I *(săturare şi suturare)* „rassasier", $^{59}/_{7}$.

sàvan, sb. n. „linceul", $^{161}/_{19}$.

sàzmă, sb. f., pl. *sazme* „tapis de laine de chèvre", $^{121}/_{32}$.

să, conj. „que (servant à former le subjonctif)", $^{225}/_{9}$; vezi *s'.*

săhàte, sb. f., pl. *săhăţ* „montre; heure", $^{41}/_{13}$.

săltănàte, sb. f. „cérémonie, pompe; fierté", $^{31}/_{14}$.

Sămărìna, $^{23}/_{21}$; v. *Samarina.*

Sămbătă, sb f., pl. *Sămbăte*, „samedi", $^{24}/_{26}$.

sănătàte, sb. f. „santé, salut", $^{177}/_{24}$.

sănătòs, ă, adj. „sain; solide", $^{68}/_{14}$.

săndze, $^{229}/_{28}$; vezi *sîndze.*

săntu, pers. III pl. indic. pres. de la *him (escu)*, $^{229}/_{35}$.

sărătòr, sb. n. „salière", $^{98}/_{10}$.

sărbătoàre, sb. f. „fête", $^{17}/_{1}$.

Sărcăceàn, ă, sb. pr. „Aroumains nomades grécisés", $^{309}/_{33}$.

sărgl'èscu, vb. IV „lâcher; se précipiter sur; affranchir", $^{102}/_{10}$.

sărìn'e, sb. f. „endroit où l'on donne à lécher du sel aux moutons", $^{37}/_{6}$.

sărmàt, ă, adj. „mené au pâturage", $^{251}/_{2}$.

sărmănìţă, sb. f. „berceau", $^{310}/_{5}$.

Sărùnă, sb. pr. „nom donné par les Aroumains aujourd'hui à la ville de Salonique", $^{224}/_{1}$.

sbărlìt, ă, adj. „hérissé", $^{223}/_{19}$.

sbůldzu, sb. n. „boule(tte), pelote (de neige)", $^{191}/_{23}$.

scad, vb. II „baisser“, $^{183}/_{8}$.
scàldu, vb. I „baigner“, $^{194}/_{33}$.
scàmnu, sb. n. „chaise; scardasse, carde“, $^{241}/_{20}$.
scàndu, sb. n. „chaise“, $^{82}/_{4}$.
scap, vb. I „(s')échapper, sauver; affranchir, mourir“, $^{169}/_{30}$.
scàpir, vb. I „étinceler“, $^{278}/_{3}$; vezi *ascapir*.
scàpit, sb., vezi *ascapit*.
scàpit, vb. I „disparaître sous l'horizon, passer de l'autre côté d'une montagne“, $^{30}/_{8}$; vezi *ascapit*.
sçără, sb. f. „échelle; étrier“, $^{139}/_{7}$.
scărmin, vb. I „étirer ou carder (la laine avec les mains); décamper“, $^{100}/_{13}$.
scăldăt, ă, adj. „baigné“, $^{225}/_{29}$.
scăpâre, sb. f. „salut, délivrance“, $^{272}/_{5}$.
scăpât, ă, vezi *ascăpat*.
scăpitătă, $^{241}/_{5}$; v. *ascăpitată*.
scărminăt ă, adj. „(laine) étirée ou cardée avec les mains“, $^{244}/_{13}$.
schìc, sb. n. „épi“, $^{148}/_{28}$.
schiftèri, sb. f. „aigle impérial“, $^{25}/_{25}$.
schin, sb. m. „épine“, $^{22}/_{7}$.
schin, vb. I „taquiner“, $^{101}/_{20}$.
scîmnicĭŭ, sb. n. „petite chaise“, $^{90}/_{25}$.
scîndură, sb. f. „planche“, $^{136}/_{7}$.
scînteâl'e, sb. f., pl. *scîntel'ĭ*, „étincelle“, $^{158}/_{25}$.
scîntil'èdzŭ, vb. I „étinceler“, $^{291}/_{6}$.
scîntil'ìòs, ă, adj. „étincelant“, $^{315}/_{32}$.
sclàv, ă, adj. şi sb. „otage, emprisonné“, $^{291}/_{25}$.
sclăvuèscu, vb. IV „rendre esclave, subjuguer“, $^{311}/_{24}$.
scl'im, sb. n. „soupir, gémissement“, $^{199}/_{7}$, $^{263}/_{21}$.
scol, vb. I „(re)lever; réveiller; révolter“: *di minte si scoală* = îi bagi în draci, $^{82}/_{10}$; *sculă munţîl'ĭ* = a răsculat munţii, $^{42}/_{2}$; *munţîl'ĭ di si scoală* = că munţii se zguduie, $^{227}/_{17}$.
scos, ă, adj.; vezi:
scot, vb. II „ôter, enlever, tirer, arracher“, $^{178}/_{10}$.
scriât, ă, adj. „beau, peint“, $^{300}/_{12}$.
scrìs, ă, adj. „écrit; des né“, $^{163}/_{10}$.
scriŭ, vb. I „écrire“, $^{24}/_{18}$.
scrum, sb. n. „cendre“, $^{94}/_{33}$.
scrumât, ă, adj. „rendu en cendre, épuisé“, $^{169}/_{31}$.
scrupsèscu, vb. IV „éparpiller, disperser“, $^{368}/_{4}$.
scucnès, vb. IV „chier“, $^{81}/_{12}$.

sculàre, sb. f. „action de (se) lever“, $^{86}/_{32}$.

scumbusèscu, $^{229}/_{4}$; v. *ascumbusescu*.

scùmpu, ă, adj, pl. *scunchi, scumbe* „cher, aimé“, $^{19}/_{18}$, $^{160}/_{16}$. $^{161}/_{4}$.

scunghèdzŭ, vb. IV „renchérir“, $^{345}/_{3}$.

scùrtu, ă, adj. „court; bref“, $^{127}/_{23}$.

scutinòs, ă, adj. „sombre“, $^{264}/_{19}$.

scuturàt, ă, adj. „secoué; svelte“, $^{252}/_{14}$, $^{345}/_{7}$.

se, pron. refl., $^{344}/_{3}$; v. *si*.

seàmin, vb. I „semer“, $^{10}/_{3}$, $^{194}/_{17}$.

seàră, sb. f. „soir“, $^{157}/_{26}$.

seàte, sb. f., fără plural „soif“, $^{348}/_{22}$.

seàţir, vb. I „moissonner; dilater (le coeur)“, $^{252}/_{3}$.

sec, vb. I „(as)sécher, dessécher, tarir“, $^{23}/_{25}$, $^{259}/_{17}$; *l'ĭ seacă mîna* = şterge, şterpeleşte, fură, $^{7}/_{2}$.

Sèl' a, sb. pr. „village aroumain N. V. *Veria*“, $^{24}/_{8}$.

semèn, sb. m. „soldat turc“, $^{322}/_{4}$.

sèmnu, sb. n., pl. *seamne* „signe; prodige, miracle; signal“, $^{21}/_{1}$, $^{34}/_{20}$.

Serbìe, sb. pr. „Serbie“, $^{344}/_{29}$.

sèrtic, *sèrtică*, adj. „fougueux, vif“, $^{311}/_{31}$.

sèŭ, sb. n., pl. *seurĭ* „suif“, $^{89}/_{11}$.

sfărşes(c), vb. IV „finir“, $^{82}/_{16}$.

sfreàdin(ŭ), vb. I „percer avec une vrille, corroder“, $^{253}/_{3}$.

sfrînţeàŭă, $^{130}/_{20}$; v. *frînţeaŭă*.

sfùldzir, vb. I „étinceler“, $^{279}/_{17}$.

sfuldziràt, ă, adj „foudroyé; stupéfié“, $^{255}/_{11}$.

sfùlgu, sb. n. „foudre (f.), $^{47}/_{7}$, $^{276}/_{2}$; foudre (m.), $^{278}/_{28}$“.

sgrun'ìaric, ă, adj. „curieux, fureteur“, $^{225}/_{24}$.

si, conj. „que“, $^{343}/_{7}$; v. *să*.

sî, pron. refl. „se“, $^{100}/_{11}$.

sibèpi, sb. f. „cause; prétexte“, $^{24}/_{4}$, $^{34}/_{22}$.

sicàră, sb. f. „seigle“, $^{9}/_{4}$.

sìgur, ă, adj. „sûr“, $^{313}/_{28}$.

sihărìche, sb. f. „bonne nouvelle“, $^{325}/_{32}$.

sìlă, sb. f. „force, contrainte“, $^{302}/_{5}$.

Sìlĭ, sb. pr. „Basile“, $^{225}{}_{24}$.

sìmtu, vb. IV „(res)sentir“, $^{244}/_{19}$.

Sìmu, sb. pr. „Siméon“, $^{344}/_{25}$.

sin, sb. n., pl. *sine* „sein“, $^{11}/_{6}$, $^{274}/_{10}$, $^{352}/_{21}$.

Sìnna, sb. pr. „nom d'homme“, $^{325}/_{31}$.

sìngur, ă, adj. „seul“, $^{35}/_{6}$.

singurătàte, sb. f. „solitude“, $^{229}/_{13}$ (savant).
sînur, sb. n. „frontière; confins“, $^{57}/_{5}$.
siptămînă, $^{40}/_{25}$, şi:
siptîmînă, sb. f. „semaine“, $^{300}/_{23}$.
sirìn, ă, adj. „serein“, $^{310}/_{20}$.
sìrmă, sb. f. „soie“, $^{32}/_{3}$.
siţiràt, ă, adj. „moissonné; mort“, $^{256}/_{17}$.
sivdàe, $^{226}/_{22}$ (pl. *sivdăĭ*), şi;
sivdàĭe, sb. f. „amour“, $^{34}/_{11}$.
sivdă, sb. m., pl. *sivdàdz*, $^{93}/_{23}$; vezi *sivdae*.
sîhàte, $^{162}/_{7}$; v. *săhate*.
sîlîghèscu, vb. IV „libérer“, $^{137}/_{8}$; v. *sărgl'escu*.
sîlîghìt, ă, adj. „flottant“, $^{221}/_{9}$.
sîltînàte, $^{129}/_{6}$; v. *săltănate*.
sîmàr, sb. n. „bât“, $^{327}/_{3}$.
Sîmbătă, $^{120}/_{15}$; v. *Sămbătă*.
Sîn-Gĭòrgĭ, sb. pr. „la (fête de) Saint-Georges (23 avril v. s.)“, $^{204}/_{13}$.
Sîmîrìna, $^{170}/_{6}$; v. *Sămărina*.
sîmtu, ă, adj. „saint“, $^{300}/_{8}$.
sîn, ă, adj. „sain, bien portant“, $^{123}/_{21}$.
sîndze, sb. m., fără plural, „sang“, $^{93}/_{26}$.
sînìtòs, ă, adj.; v. *sănătos*.
sînìtòs, adv. „fortement“, $^{309}/_{13}$.
sînt = *sunt*, $^{282}/_{2}$; v. *hiŭ*.
sînze, $^{322}/_{26}$; v. *sîndze*.
sîrbătoàre, $^{218}/_{11}$; vezi *sărbătoare*.
sîrghèscu, $^{114}/_{12}$; vezi *sărgl'escu*.
sîrghìt, ă, adj. „libre“, $^{270}/_{4}$; vezi *sîlîghescu*.
sîrgl'èscu, vb. IV „donner cours; traîner“, $^{8}/_{9}$; vezi *sîrghescu*.
sîrmàe, sb. f. „pauvre“, $^{19}/_{13}$.
sîrmă, sb. f. „miette(s)“, $^{10}/_{6}$.
Sîrmîn'ìàt, ă, sb. pr. „habitant de Samarina“, $^{186}/_{5}$.
sîrmu, vb. I „éparpiller (les moutons pour les faire paître)“, $^{248}/_{7}$.
slàb, sb. m., fără plural „mal; incovénient“, $^{65}/_{9}$, $^{87}/_{15}$.
slab, ă, adj. „mauvais, méchant, $^{312}/_{4}$; maigre; faible“, $^{158}/_{8}$.
Slàtina, sb. pr. „localité en Roumanie“, $^{126}/_{32}$.
slăbìnţă, sb. f. „mal“, $^{232}/_{14}$.
Slìceani, sb. pr. „village en Thessalie“, $^{23}/_{28}$.
smîrγìt, ă, adj. „souillé“, $^{21}/_{8}$.
soàcră, $^{25}/_{9}$; vezi *socru*.
soàre, sb. m. „soleil“, $^{36}/_{26}$, $^{158}/_{8}$; vezi *duc*.
soàrtă şi
soàrte, sb. f. „sort, destin; naissance“, $^{319}/_{10}$.
soc, sb. m. „sureau“, $^{147}/_{16}$.

socoteàlă, sb. f. compte", $^{77}/_{7}$, (savant).
sòcru, ă, sb. şi adj. „beau-père, belle-mère", $^{60}/_{5}$, $^{25}/_{9}$.
sòe şi sòi *(soĭe)*, sb. f. „sorte, espèce: *ţe soe?*=comment?, $^{93}/_{14}$; *altă soi* = sinon, $^{78}/_{13}$; parents, proches, $^{36}/_{6}$. $^{47}/_{28}$; naissance, origine, pàrage", $^{295}/_{26}$.
Sòlomon, sb. pr. „Salomon", $^{311}/_{3}$.
sòmnu, sb. n. „sommeil", $^{315}/_{20}$.
sòne, sb. f. „fin", $^{269}/_{4}$.
sonĭ = *sone: tu sonĭ* „à (la) fin des fins", $^{163}/_{17}$.
sor, $^{25}/_{13}$, $^{40}/_{24}$, şi
sòră, sb f., pl *surărĭ* „soeur", $^{45}/_{2}$.
sòrbu, vb. IV *(surghire)* „boire, $^{310}/_{17}$; dévorer (des yeux)", $^{298}/_{29}$.
soţ, ă, adj. şi sb. „compagnon, camarade", $^{32}/_{17}$.
sòŭă, sb. f. „perche", $^{82}/_{12}$.
spàtă, sb. f., pl. *spăţ* „ros (du métier à tisser)", $^{227}/_{17}$.
spel, $^{349}/_{4}$; v. *aspel.*
spes, ă, adj. „épais", $^{342}/_{33}$.
spìdă, sb f. „vent, ouragan", $^{206}/_{22}$.
spindzuràt, ă, adj. „baissé", $^{53}/_{9}$; v. *aspindzur*
spîstrèscu, vb. IV „nettoyer; tuer", $^{145}/_{17}$.
splìnă, sb. f. „ratè", $^{269}/_{20}$.
spregĭùr, $^{197}/_{3}$; v. *sprigĭur.*
spri, prep. „vers ; aprés", $^{162}/_{16}$, $^{170}/_{9}$.
sprigĭùr, vb. I „conjurer", $^{232}/_{22}$.
spùlbir, vb. I „réduire en poussière ; anéantir", $^{39}/_{23}$.
spùmă, sb. f. „écume", $^{252}/_{16}$.
spun, $^{273}/_{7}$; vezi *aspun.*
spuneàre, sb. f. „action de dire ; exprimé", $^{325}/_{15}$.
sst, „interj. onomatopéique = tais-toi !", $^{217}/_{19}$.
Stamùlĭ, sb. pr. „nom d'homme", $^{22}/_{4}$.
stàne, sb. f., pl. *stănʼĭurĭ* „parc à moutons", $^{226}/_{25}$; vezi *căşeare.*
stàre, sb. f. „(action de) rester", $^{343}/_{29}$.
Stàtina, sb. pr. „nom d'homme", $^{37}/_{17}$.
staŭ, vb. I „rester, s'arrêter", $^{64}/_{15}$.
Stavrù, sb. „septembre", $^{307}/_{1}$.
Stă-Mărìe, sb. pr. „la Sainte Vierge, $^{294}/_{20}$; Kermesse (15 août, v. s.)", $^{157}/_{9}$.
stămînă, $^{180}/_{7}$; v. *siptămînă.*
stănă, $^{31}/_{12}$; v. *stînă.*
steào, $^{148}/_{2}$ şi:
steàŭă, sb. f. „étoile", $^{109}/_{25}$.
stèpsu, sb. n. „faute, tort, délit", $^{313}/_{6}$.
Stèrgĭa, $^{22}/_{5}$, şi:

Stèrγĭu,sb. pr. „nom d'homme“ $^{38}/_{14}$.

stèrnă, sb. f. „espèce de citerne que l'on fait dans les terrains pierreux et dépourvus d'eaux“, $^{342}/_{11}$.

sti, prep. „sur, au-dessus“, $^{260}/_{20}$; v. *pisti*.

stihĭò, sb. m., pl. *stihĭàdz*, „dragon fabuleux“, $^{91}/_{19}$.

stihĭù, $^{261}/_{31}$; v. *stihĭo*.

stihĭusèscu, vb. IV „maçonner, murer“, $^{73}/_{15}$.

stirnòs, ă, adj. „pierreux et aride“, $^{333}/_{13}$; v. *sternă*.

stivàl'e, sb. f. „bottine“, $^{304}/_{20}$

stìzmă, sb. f. „mur(aille)“, $^{233}/_{16}$.

stizmusèscu, vb. IV „faire des murs“, $^{72}/_{11}$.

Stî-Mărie, $^{157}/_{9}$; v. *Stă-Mărie*.

stîmînă, $^{51}/_{17}$; v. *stămînă*.

stînă, $^{147}/_{10}$; v. *stane*.

stînga, vezi *astîng(u)*

Stî-Vin'irĭ, sb. pr. „Kermesse (25 juillet, v. s.)“, $^{157}/_{8}$.

stoc şi stog, sb. n. „tas“, $^{269}/_{6}$, $^{311}/_{30}$.

stòle, sb. f. „habit, vêtement“, $^{252}/_{6}$.

stòluzmă, sb. f. „ameublement, mobilier“, $^{325}/_{8}$.

străn'ĭŭ, sb. n. „habit“, $^{31}/_{26}$.

stratiòt, sb. m. „fantassin grec“, $^{187}/_{23}$.

stratò, sb. m. „armée“, $^{189}/_{29}$.

stră, prep. „au-dessus“, $^{337}/_{25}$; vezi *strî*.

străbàt, vb II „traverser, pénétrer“, $^{325}/_{6}$.

streàhă, pl. *strehĭ*, $^{288}/_{13}$; v. *astreahă*.

strès, ă, adj. „serré; ceint, $^{181}/_{25}$; grave“, $^{279}/_{2}$.

stri, vezi *stră*.

stricătoàre, sb. f. „passoire de laine servant aux fromageries“: *Grĕclu u-ari stricătoarea aruptă* = Grecul e laş, e lipsit de curaj, $^{7}/_{13}$.

stricòr, vb I „passer, filtrer; s'écouler à travers“, $^{233}/_{6}$.

strig, vb. I „crier; parler“, $^{301}/_{30}$.

strigàre, sb. f. „action de crier; cri“, $^{189}/_{12}$.

strìmtu, ă, adj. „étroit“ $^{305}/_{9}$.

strìngu, vb. II „étreindre, serrer“, $^{90}/_{26}$.

strî, prep. „au-dessus, tout près“, $^{15}/_{14}$, $^{293}/_{14}$, $^{301}/_{9}$.

strîbàt, $^{255}/_{32}$; v. *străbat*.

strîmbu, ă, adj. „de travers; à faux; injustement“, $^{311}/_{22}$.

strîmbu; vb. I „tordre; grimacer“, $^{184}/_{5}$.

strîngu, $^{281}/_{2}$; v. *stringu*.

strucinèdzŭ, vb. I „écraser, écarbouiller“, $^{232}/_{13}$.

stu ùngă, sb. f. „endroit où l'on

trait les brebis", $^{198}/_{7}$, $^{301}/_{2}$.
stufòs, ă, adj. „épais", $^{308}/_{19}$.
stuhìe, sb. f. „parure", $^{32}/_{1}$.
stuputòs, ă, adj. „touffu", $^{252}/_{12}$.
su, art. m. poses. enclitic, „son", $^{60}/_{5}$.
su, prep. „sous", $^{16}/_{15}$; v. *sum*.
subţîre, adj. $^{247}/_{11}$; v. *supţîre*.
sucàche, sb. f. „rue", $^{121}/_{2}$.
sùcică, sb. f. „excrément", $^{81}/_{12}$.
sudoàre, sb. f. „sueur", $^{300}/_{17}$; *soarle slab lu-arun sudori*= soarele cel slab îl trec năduşelile, $^{158}/_{8}$.
suflàt, sb. n. „souffle, respiration", $^{169}/_{22}$.
sùflit, sb. n. „souffle, âme, esprit", $^{67}/_{3}$.
sùflu, vb. I „souffler", $^{95}{}_{24}$.
sufrîndzeàŭă, $^{252}/_{17}$ şi
sufrînţeàŭă, sb. f. „sourcil"; vezi *dzeană*.
sug, vb. II şi III „sucer; têter", $^{52}/_{4}$, $^{204}/_{9}$.
sugàr, sb. m. „(agneau) qui tête encore", $^{113}/_{16}$.
sùlă, sb. f. „lance; pal", $^{276}/_{7}$
Sulimàn-aga, sb. pr. „guerrier turc", $^{367}/_{1}$
Sultàn, sb pr. „Sultan", $^{309}/_{9}$.
Sultàna, sb. pr. „nom de femme", $^{271}/_{3}$.
sum, prep., $^{16}/_{9}$; vezi *sun*.
Sum-Chètru, sb. pr. „Saint-Pierre", $^{180}/_{1}$.
Sumèdru, $^{205}/_{10}$ şi,
Sum-Mèdru, sb. pr. „la (fête de) Saint Démètre (26 octobre v. s.)", $^{205}/_{10}$.
sumnuròs, ă, adj. „somnolent, ensomeillé", $^{301}/_{18}$.
sumsoàră, sb. f. şi adv. „dessous du bras", $^{32}/_{8}$.
sun, vb. I; vezi *asun*.
sun = *sunt*, $^{60}/_{11}$; v. *hiu*.
sun, prep. „sous", $^{18}/_{3}$.
sunsoàră, vezi *sumsoară*.
supţîre, adj. „subtil, grêle", $^{335}/_{5}$.
surări, pl. de la *soră*, $^{101}/_{26}$.
suràtă, sb. f. „soeur, amie, compagne", $^{295}{}_{5}$.
sùrdu, ă, adj. şi sb. „sourd", $^{47}/_{21}$
surghìre, sb. f., vezi *sorbu*.
surìn, sb. n. „lieu exposé au soleil", $^{296}/_{30}$.
sùrpu, vb. I „renverser; vaincre", $^{58}/_{32}$, $^{278}/_{26}$.
sùrpu, sb. n. „escarpement, précipice", $^{57}/_{7}$.
surţèl, sb. n. „éclat de bois, capeau", $^{309}/_{19}$.
sus, adv. „en haut, dessus", $^{170}/_{4}$.
sùschir, vb. I „soupirer", $^{29}{}_{1}$.
sùschir, sb. n. „soupir", $^{289}/_{23}$.

suschiràre, sb. f. „plainte, soupir“, $^{263}/_{24}$.
suschiròs, adv. „douloureusement“, $^{199}/_{7}$.
sùtă num. „cent“, $^{297}/_{5}$.
suțàtă, sb. f. „compagnie“, $^{20}/_{10}$ $^{239}/_{16}$.
suvàlniță, sb. f. „navette (de tisserand)“, $^{227}/_{16}$.

Ş

şa, adv. „ainsi“, $^{81}/_{10}$.
Şah, sb. pr. „Schah“, $^{79}/_{25}$.
şaĭdzăți, num. „soixante“, $^{112}/_{22}$.
şaĭn, ă, sb. şi adj. „faucon ; rapide, vaillant“, $^{260}/_{20}$, $^{352}/_{26}$.
Şàna, sb. pr. „nom de femme“, $^{319}/_{16}$.
Şarcuveț'i, sb. pr. „mot toponymique (n'om d'une source à *Tîrnova*(Monastir)“, $^{353}/_{19}$
şàrpe, $^{254}/_{24}$; vezi *şearpe*.
şcàrpă, sb. f. „rocher“, $^{90}/_{15}$.
Şchipàrĭ, sb. pr. „village en Thessalie“, $^{47}/_{1}$.
şcl'ĭop, ă, adj. „boiteux, clopin“, $^{298}/_{23}$
şcop, sb. n., pl. *şcoàpe* „gourdin ; rossade“, $^{111}/_{33}$, $^{115}/_{33}$.
şcret, *şcrètă*, adj. „solitaire, malheureux, infortuné“, $^{289}/_{29}$, $^{290}/_{9}$.
şcretuèscu, vb. IV „abandonner, transformer en désert“, $^{44}/_{4}$.
şcrumàt, ă, adj „brûlé ; ardent“, $^{250}/_{1}$, $^{277}/_{8}$.
şcurtèdzŭ, vb. I „accourcir, écourter ; décapiter“, $^{183}/_{1}$.
scùrtu, ă, adj. „court“, $^{93}/_{3}$.
Şcùrtu, sb. m. „février“, $^{203}/_{5}$.
şea, $^{128}/_{35}$; vezi *şeaŭă*.
şeàmintreĭl'i, $^{229}/_{8}$; vezi *şiamiştreĭl'i*.
şeàpte, num. „sept“, $^{39}/_{9}$.
şeàptesprăv'inghiț, num. „vingt sept“, $^{143}/_{10}$.
şeaptedzăți, num. „soixante-dix“, $^{237}/_{4}$.
şeàse, num. „six“, $^{21}/_{21}$.
şeàsprădzațe, num. „seize“, $^{315}/_{7}$.
şeàŭă, sb. f. „selle“, $^{128}/_{31}$.
şed, vb. II „être assis, s'asseoir“ $^{24}/_{11}$.
şgl'ĭàtă, $^{254}/_{34}$; v. *jgl'ĭoată*.
şi, conj. „et, aussi ; même“, $^{321}/_{5}$.
'şi sau **'şĭ**, $^{29}/_{12}$; vezi *îşĭ* ; adesea enclitic-etic : *măra-*

ta-şĭ = sărmana de ea, $^{313}/_{6}$.

şiamiştreĭl'i, num. m. „tous les trois“, $^{67}/_{7}$.

şicàe, sb. f., pl. *şicăĭ*, $^{187}/_{21}$, şi

şică, sb. m. pl. *şicàdz* „plaisanterie“, $^{308}/_{4}$.

şideàre, sb. f. „tranquillité“, $^{193}/_{1}$.

şigìme, sb. f., pl. *şigin'ĭ*, „corde, cordeau“, $^{136}/_{9}$.

şilvàre, sb. f., pl. *şilvărĭ*, „large pantalon (des Turcs)“, $^{122}/_{28}$.

şil'e, sb. f. „brin“, $^{223}/_{31}$.

şimìe, sb. f. „mouchoir (de poche)“, $^{32}/_{3}$, $^{46}/_{1}$.

şindilìe, sb. f. „orage, ouragan“, $^{203}/_{23}$.

Şìpisca, sb. pr. „village aroumain en Albanie, N. V. Coritza“, $^{25}/_{17}$.

Şipiscàn, sb. pr. „habitant de *Şipisca*“, $^{26}/_{7}$.

Şirgăn'ìàt, ă, sb. pr. „habitant d'un ancien village aroumain en Albanie“, $^{29}/_{9}$.

şirpitàt, ă, adj. „effrayé (comme s'il était piqué d'un serpent)“, $^{336}/_{11}$.

şirpitèdzŭ, vb. I „s'effrayer (comme étant devant un serpent“), $^{274}/_{25}$.

şiştisìt, ă, adj. „désorienté, qui a perdu la tête“, $^{85}/_{7}$.

şìţă, sb. f. „petit rameau vert de pin“, $^{251}/_{17}$.

şoàrìc, sb. m., pl. *şoariţĭ*, „souris“, $^{9}/_{1}$.

şòmbură, sb. f. „petite pierre, caillou“, $^{90}/_{15}$.

şòput, sb. n. „(tuyau par lequel coule l'eau d'une) source“, $^{271}/_{10}$.

Şòput, sb. pr. „nom toponymique“, $^{326}/_{29}$.

şpirtuèscu, vb. IV „courir, se dépêcher“, $^{309}/_{20}$.

Ştèfan-Vodă, sb. pr. „Etienne-le-Grand“, $^{125}/_{25}$.

ştèrgu, $^{130}/_{23}$; vezi *aştergu*.

ştìŭ, vb. IV „savoir, connaître“, $^{312}/_{25}$.

ştiùt, ă, adj. „instruit ; connu“, $^{205}/_{15}$.

şùir, vb. I „siffler“, $^{255}/_{34}$.

şuiràre, sb. f. „sifflement“, $^{307}/_{25}$.

şuiràt, sb. n. „sifflement“, $^{305}/_{14}$.

şŭpir, vb. I „chuchoter, murmurer“, $^{310}/_{19}$.

şuptiràre, sb. f. „murmure“, $^{217}/_{11}$.

şuptirèdzŭ, vb. I, $^{226}/_{33}$; vezi *şupir*.

Şupuţèl, sb. pr. „village aroumain dans la région de Zagori“, $^{297}/_{18}$ (vezi fig. 25, p. 299).

şuşuràre, sb. f. „murmure“, $^{231}/_{26}$.

şuţ, vb. IV (*şuţîre*) „contourner, faire le tour, $^{224}/_{28}$; tordre“, $^{276}/_{7}$.

T

ta, $^{223}/_{19}$, f. de la pron. *tău*.

ta, = *ca*, $^{17}/_{28}$; vezi *tra*.

tac, vb. II „se taire, garder le silence“, $^{227}/_{34}$.

tàha, adv. „en apparence, on dirait que“, $^{94}/_{30}$.

tahinà, adv. „de bonne heure“, $^{219}/_{3}$.

tàĭfă, sb. f. „troupe, suite, entourage“, $^{299}/_{3}$, $^{328}/_{19}$.

tàl'ĭŭ, vb. I „tuer; couper, trancher“ : *oaspiţl'i l'i si tăl'ĭară* = prietenii nu ne mai visitează, $^{30}/_{25}$; *tal'i-u tine*= hotărăşte, tu, $^{309}/_{10}$.

tamàm, adv. „juste(ment)“, $^{307}/_{24}$.

Tancùlĭ, sb. pr. „nom d'homme“, $^{22}/_{5}$.

tào, $^{32}/_{1}$; vezi pron. *ta*.

tàstru, sb. n. „besace, panetière“, $^{83}/_{2}$.

tată, sb. m., pl. *tătîn'ĭ* „père, papa“, $^{46}/_{20}$.

tă..., voc. de la *tată*, $^{35}/_{11}$.

tàvă, sb. f. „plateau“, $^{316}/_{2}$.

taxiràte, sb f. „malheur“, $^{167}/_{24}$.

tăbùre, sb. f. „bataillon troupe quelconque“, $^{275}/_{19}$.

tăcĭŭne, sb. m. „tison“, $^{310}/_{33}$.

tăcùt, ă, adj. „silencieux, taciturne“, $^{223}/_{10}$, $^{315}/_{30}$.

tăl, $^{102}/_{6}$; vezi pron. *tău*.

tălcès(c), vb. IV „écraser“, $^{82}/_{15}$.

tăl'ĭàre, sb. f. „(action de) couper“, $^{180}/_{4}$.

tăl'ĭàt, ă, adj. „coupé, tué“, $^{21}/_{15}$.

tăl'ĭtŭră, sb. f. „coupure“, $^{280}/_{28}$.

tămbàre, vezi *tîmbare*.

tămpă, sb. f. „sommet, faîte“, $^{225}/_{12}$.

tăpòr, sb. f. „cognée“, $^{21}/_{25}$.

tărlĭşte, sb. f. „parc à moutons“, $^{213}/_{9}$.

tăţeàre, sb. f. „silence“, $^{316}/_{3}$.

tău, pron. (adj.) pos. m., f. *ta*, „ton, ta; le tien, la tienne“, $^{321}/_{6}$.

teà, $^{224}/_{5}$, $^{232}/_{15}$; vezi conj. *ta*.
teàcă, sb. f. „gaîne“, $^{322}/_{24}$.
Tègă, sb. pr. „nom d'homme“; *(Steryiu)*“, $^{223}/_{2}$.
tèhne, sb. f. „métier“, $^{72}/_{17}$.
tèndă, sb. f. „tente“, $^{72}/_{17}$.
tèntă, $^{99}/_{29}$; vezi *tendă*.
Tepelìn, sb. pr. „petite ville en Albanie“, $^{322}/_{22}$.
tèrsu, *tersă*, adj. „mauvais“, $^{261}/_{10}$.
tes, à, adj. „étendu“, $^{61}/_{15}$, $^{84}/_{6}$.
Tesàlie, sb. pr. „Thessalie“, $^{186}/_{21}$.
tètă, sb. f. „tante“, $^{25}/_{15}$.
tfechi, $^{139}/_{26}$; v. *tufeche*.
ti, acus. sg. m. şi f. dela pron. *tine*, $^{223}/_{28}$.
ti, prep. „à, vers, $^{24}/_{26}$; pour, $^{223}/_{23}$, $^{238}/_{9}$“, vezi *tră*.
ti!, interj. de mirare, $^{307}/_{34}$.
Thisălie, $^{186}/_{18}$; v. *Tesalia*.
tiftère, sb. f. „registre“, $^{364}/_{4}$.
tigàne, sb. f. „poêle à frire“, $^{60}/_{14}$.
tigănsèscu, $^{60}/_{13}$ şi
tiyînsèscu, vb. IV „frire dans une poêle“.
tihe, sb. f. „chance“, $^{308}/_{24}$.
tihilàĭŭ, e, adj. „malheureux, déplorable“, $^{280}{}_{9}$.
tihisèscu, vb. IV „advenir, arriver“, $^{188}/_{22}$.
tifègraf, sb. n. „télégramme“, $^{252}/_{1}$.
tîndilînă, sb. f. „mille-pertuis“, $^{170}/_{5}$.
tîndu, vb. II „(é)tendre“ $^{61}/_{19}$.
tîne, pron. pers., pers. II sg. „tu, toi“, $^{293}/_{9}$.
tînir, ă, adj. „jeune“, $^{191}/_{14}$.
tinireàță, sb. f. „jeunesse“, $^{292}/_{2}$.
tin'ie, sb. f. „prix, $^{78}/_{14}$; honnêteté, probité, $^{312}/_{15}$“.
tin'isît, ă, adj. „honnête, probe“, $^{77}/_{12}$.
tipsie, $^{298}/_{7}$; vezi *tîpsie*.
tiràn'ĭŭ, sb. n. „supplice, torture“, $^{312}/_{21}$.
tischirè, sb. m., pl. *tischiradz*, „sauf-conduit, passeport“, $^{175}/_{12}$.
tişĭ, adv. „juste, tout à fait“, $^{54}/_{25}$.
tîbùre, $^{159}/_{2}$; vezi *tăbure*.
tîcîme, sb. f. „équipage“, $^{162}/_{16}$.
tîcînèscu, vb. IV „penser, songer“.
tîcnèscu, $^{166}/_{7}$; v. *tîcînescu*.
tîlgàn, sb. n. „manteau de laine“, $^{107}/_{8}$.
tîlòr, gen. şi dat. pl. m. şi f. de la pron. *tău*, $^{113}/_{18}$.
tîmbàre, sb. f. „manteau de laine de chèvre“, $^{260}/_{6}$.
tîmbîră, sb. m. „tambour“, $^{22}/_{2}$.
tîmpînă, sb. f. „tambourin“, $^{157}/_{2}$.
tîpòr, $^{126}/_{33}$; vezi *tăpor*.

tîpsìe, sb. f. „braisière“, $^{186}/_{14}$.
tîrît, ă, adj. „altéré, mauvais“, $^{344}/_{17}$.
Tîrnuva, sb. pr. „petite ville en Thessalie“, $^{187}/_{27}$.
tîrţî, sb. f., pl. „son“, $^{107}/_{6}$.
toàcă, sb. f., pl. *toţi* „planche en bois ou demi cercle en fer qui sert de cloches dans les églises“, $^{290}/_{25}$.
toàmnă, sb. f. „automne“, $^{199}/_{23}$.
Todĭ, sb. pr. „Théodore“, $^{227}/_{24}$.
Tolĭ, sb. pr. „nom d'homme (*Apostol*)“, $^{223}/_{25}$.
Ton, sb. pr. „nom d'homme“, $^{342}/_{15}$.
tòpă, sb. f., pl *tochĭ* „balle, $^{89}/_{11}$; canon, $^{161}/_{3}$“.
tòpcă, sb. f. „balle“, $^{254}/_{12}$.
tor, sb. n., pl. *toare* şi *torurĭ*, „trace“, $^{276}/_{14}$.
tòra, adv. „maintenant“, $^{48}/_{12}$.
tòrcu, vb. II şi III „tordre, filer“, $^{191}/_{15}$.
tòrnu, vb. I „(re)tourner, revenir“, $^{35}/_{18}$, $^{48}/_{5}$, $^{98}/_{8}$; *l'i-u toarnă Nasta* = îi răspunde Nasta, $^{307}/_{16}$; *nu-l'ĭ turnară mintea* = nu l-au convins, $^{312}/_{20}$.
tort, sb. n. „laine filée“, $^{159}/_{10}$.
Toscănìe, sb. pr. „l'Albanie habitée par les Tosques“, $^{324}/_{29}$.
tot, sb. m., „vieux, vieillard“, $^{214}/_{23}$.
tot, f. *toată*, adj. „tout“, $^{19}/_{25}$.
tot, adv. „tout; continuellement“, $^{319}/_{20}$.
tòtna, $^{48}/_{21}$ şi
tòtuna sau totùnă, adv. „toujours, sans cesse“, $^{45}/_{12}$. $^{215}/_{10}$.
tra, conj. = *ca* „pour (que)“, (cu subj.), $^{271}/_{25}$.
tràca, invar. „mot onomatopéique“, $^{227}/_{17}$.
tràcă, sb. f. „sonnaille (mot onomatopéique)“, $^{342}/_{12}$.
trag, vb III şi II „(se) retirer, $^{38}/_{11}$; renoncer, $^{56}/_{29}$; souffrir, $^{85}/_{23}$; souffler, $^{147}/_{26}$; aller, marcher, $^{213}/_{20}$ (vezi *cale*); sérancer, carder, $^{243}/_{8}$“.
tràmă, sb. f. „trame“. $^{243}/_{7}$.
tràmbă, sb. f. „échange, troc“, $^{134}/_{23}$.
trandàfilă, $^{45}/_{28}$, şi
trandàflă, sb. f. „rose“, $^{142}/_{13}$.
trap, sb. n, pl. *trapurĭ* „vallon“, $^{128}/_{26}$.
tràpt(u), ă, adj. „parti; tiré, mené; peint“, $^{11}/_{10}$, $^{129}/_{15}$, $^{349}/_{29}$; v. *trag*.
tră, prep. „pour“, $^{20}/_{24}$, $^{96}/_{6}$, $^{169}/_{28}$.
trăşĭ, $^{31}/_{21}$; vezi *trîşĭ*.
treàcăt, sb. n. „remède, guérison“, $^{157}/_{18}$.

treàmbur, vb. I „trembler", $^{303}/_{3}$.
treàmur, $^{226}/_{13}$; vezi *treambur*.
trec, vb. III şi II „passer", $^{242}/_{3}$.
trei şi treĭ, num. „trois", $^{17}/_{24}$, $^{281}/_{21}$.
treidzăţi şi treĭdzăţi, num. „trente", $^{271}/_{2}$.
tri, vezi *trî*.
tricùt, ă, adj. „passé, $^{79}/_{29}$; âgé, vieux", $^{226}/_{1}$.
trifòl'ĭŭ, sb. n „trèfle", $^{226}/_{8}$.
trimburàre, sb. f. „peur", $^{187}/_{34}$.
trimuràre, sb. f. „tremblement, frémissement", $^{231}/_{9}$.
trî, $^{20}/_{3}$, $^{34}/_{13}$; „à la place de", $^{88}/_{2}$; vezi *tră*.
Trîcòl, sb. pr. „ville en Thessalie", $^{233}/_{13}$.
trîdzeàre, sb. f. „cardage", $^{244}/_{3}$; vezi *trag*.
trîmbă, sb. f. „masse". $^{218}/_{23}$.
trîpic, $^{21}{}_{18}$; dim. de la *trap*.
trîşĭ, prep. „jusque; juste-(ment)", $^{34}{}_{3}$, $^{127}/_{6}$.
tr'oar', $^{249}/_{17}$ şi
tr'oàră, $^{272}/_{17}$; vezi *truoară*.
trop, sb. n. „moyen", $^{313}/_{15}$.
tròput, sb. n. „bruit (de trot)", $^{271}/_{11}$, $^{279}/_{19}$.
tru, prep. „dans; à, parmi; sur", $^{25}/_{19}$, $^{39}/_{9}$, $^{291}/_{10}$.
trumpètă, $^{232}/_{4}$; vezi *turbetă*.
trunduèscu, vb. IV „secouer, ébranler", $^{17}/_{21}$, $^{269}/_{14}$.
truoàră, adv. „immédiatement", $^{292}/_{16}$.
trup, sb. n. „corps.; tronc", $^{24}/_{16}$, $^{342}/_{7}$; *ş'era pri trup* = nu-i mai trebuia nimic, $^{343}/_{20}$.
tu, prep. $^{278}/_{22}$; vezi *tru*.
tuchèscu, vb. IV „fondre, dissoudre; dissiper; détruire", $^{42}/_{7}$, $^{233}/_{21}$.
tuchìt, ă, adj. „apaisé; fondu; étouffé", $^{232}/_{29}$, $^{348}/_{4}$.
tuchìtă, sb f.: *ca ţerli tru tuchìtă* = comme une bougie qui est prêt de s'éteindre", $^{292}/_{25}$.
tucu, conj. „mais", $^{81}/_{10}$.
tùfă, sb. f. „buisson; sorte d'herbe (v. *cipet*)", $^{237}/_{18}$, $^{344}/_{20}$.
tufèche, sb f. „arme, fusil", $^{229}/_{17}$.
tufòs, ă, adj. „épais", $^{26}/_{1}$, $^{276}/_{1}$.
tuĭàgă, sb. f. „long bâton; houlette", $^{82}/_{12}$ $^{224}/_{10}$.
Tulĭ, $^{254}/_{25}$ şi
Tùl'ĭa, sb. pr. $^{107}{}_{27}$; v. *Tolĭ*.
Tumùză, sb. pr. „mot toponymique", $^{279}/_{15}$.
tùndu, vb. III şi II „tondre", $^{35}/_{21}$.
tupoàră, $^{339}/_{4}$ şi
tupòr, $^{323}/_{21}$; vezi *tîpor*.
turbàre, sb. f. „rage", $^{232}/_{31}$.

turbàt, ă, adj. „enragé, furieux“, $^{279}/_{7}$.

turbètă, sb. f. „trompette“, $^{22}/_{2}$.

tùrbur, vb. I „troubler, agiter“, $^{337}/_{14}$.

Turc(u), sb. pr. „Turc ; Turquie“, $^{32}/_{24}$, $^{187}/_{16}$.

Tùrchi, „les Turcs“ (mot grec), $^{189}/_{9}$.

Turchìe, sb. pr. „Turquie“, $^{43}/_{26}$.

turchipsèscu, vb. IV „forcer à embrasser l'islamisme“, $^{38}/_{3}$.

turès, vb. IV „jeter“, $^{81}/_{12}$.

turlie, sb. f. „espèce, sorte“, $^{82}/_{21}$, $^{347}/_{17}$.

tùrmă, sb. f. „troupeau“, $^{289}/_{10}$.

turnàre, sb. f. „retour; action de reprendre“, $^{244}/_{5}$.

turnàt, ă, adj „tourné ; arqué“, $^{128}/_{5}$.

turnàtă, sb. f. „retour“, $^{201}/_{26}$.

turnătùră, sb. f. „retour“, $^{55}/_{25}$.

tùrtă, sb. f. „galette“, $^{84}/_{5}$.

tùrtură, sb. f. „tourterelle“, $^{312}/_{9}$.

turţèscu, ă, adj. „turc“, $^{144}/_{15}$.

turùşte, vezi *tăruşte*.

tuşèdzŭ, vb. I „tousser“, $^{308}/_{8}$.

tut, ă, adj. $^{23}/_{26}$, $^{39}/_{21}$, $^{42}/_{3}$; v. *tot*.

tut, adv. $^{46}/_{28}$; vezi *tot*.

tutìpută, sb. f. „avoir, fortune (moutons, chèvres chevaux, etc)“, $^{87}/_{16}$.

Tuz'ă, sb. pr. „localité près de Catérina“, $^{343}/_{23}$.

Θ

θàmă, sb. f. „prodige“, $^{183}/_{20}$.

θeàmă, adv. şi adj. invar. „un peu“, $^{310}/_{8}$; v. *năĭamă*.

θimèl'ĭŭ, sb. n. „base, fondement“, $^{312}/_{27}$.

θimò, sb. m., pl.' *θimàdz*, „colère, courroux“, $^{9}/_{5}$.

θimn'eàmă, sb. f. „encens“, $^{273}/_{20}$.

Θìmn'ĭu, sb. pr. „nom d'homme“, $^{83}/_{7}$.

θirìŭ, e, adj. „géant“, $^{163}/_{28}$.

Ţ

ţal, particulă întrebuinţată a desemna nevasta cuiva, $^{36}/_{18}$.

ţap, sb m. „bouc“, $^{277}/_{27}$.

ţără, sb. f., pl. *ţărurĭ* „terre sable“, $^{48}/_{17}$, $^{66}/_{13}$, $^{86}/_{28}$; „pays“, $^{128}/_{27}$ (savant).

ţarţaràc, sb. n. „sorte d'herbe", $^{344}/_{17}$.

ţasŭ, vb. III şi II „tisser", $^{243}/_{8}$.

ţă, dat. sg. m. şi f. de la *tine* $^{32}/_{22}$; vezi *îţ*.

ţăn, $^{281}/_{33}$; vezi *ţîn*.

ţărŭhe, sb. f. „sandale (des paysans)", $^{107}/_{9}$.

ţe, pron. rel. şi interog. „que, qui, quel; pourquoi?" $^{21}/_{4}$, $^{21}/_{5}$, $^{184}/_{8}$; „à quoi bon", $^{9}/_{8}$.

ţeà, $^{290}/_{25}$; vezi *ţel*.

ţeà = *dzîţea*, $^{98}/_{19}$, $^{140}/_{1}$; vezi *dzîc*.

ţeào, $^{80}/_{11}$; vezi pron. *ţea*.

ţeàră, sb. f., pl. *ţerĭ* „cire; cierge", $^{272}/_{23}$.

ţè-că!, loc. adv. „pourtant, cependant", $^{94}/_{6}$.

ţel, pron., adj. dem. „celui, celle", $^{36}/_{19}$.

ţem = *dzîţem*, vezi *dzîc*.

ţem = *duţem*, $^{54}/_{9}$, $^{370}/_{5}$; vezi *duc*.

ţemurìcă, sb. f. „thym", $^{202}/_{5}$.

ţer, sb. n. „ciel", $^{158}/_{7}$.

ţèrbu, sb. m. „cerf", $^{269}/_{9}$.

ţèrchĭŭ, sb. n. „cerceau". $^{191}/_{16}$.

ţèstu, ţèsta (m.), ă, adj. dem. „ce, ce-ci", $^{82}/_{24}$.

ţeŭ, *ţea*, adj. dem., $^{24}/_{5}$; v. *ţel*.

ţigàră, $^{307}/_{15}$, şi

ţiţàră, sb. f. „cigarette", $^{308}/_{12}$.

ţilàr, sb. n. „cellier", $^{213}/_{13}$.

ţilòr, gen. şi dat., pl. m. şi f. de la pron. *ţel*, $^{26}/_{6}$.

ţìmtù, ă, adj. „ceint, ceinturé", $^{127}/_{1}$.

ţin, vb. I „souper", $^{183}/_{26}$.

ţinàre, sb. f. „(action de) souper", $^{109}/_{5}$.

ţìnă, sb. f. „souper", $^{25}/_{3}$.

ţindzăţi, num. „cinquante", $^{108}/_{8}$.

ţìne, pron. interog. şi rel. „qui", $^{119}/_{22}$

ţìngu, vb. III şi II „ceindre", $^{83}/_{4}$.

ţinivà, pron. „quelqu'un", $^{274}/_{15}$.

ţinţ, $^{21}/_{21}$; vezi:

ţìnţi, num. „cinq", $^{276}/_{11}$.

ţiritòr, e, sb. şi adj. „mendiant", $^{352}/_{7}$.

ţisprădzaţe, num. „quinze" $^{309}/_{14}$.

ţisprăv'inghiţ, num. „vingt-cinq", $^{311}/_{14}$.

ţìsta, adj. dem. „ce, ce-ci" $^{82}/_{25}$.

ţitâte, sb. f. „forteresse", $^{26}/_{28}$.

ţiŭ, invar. „mot onomatopéique", $^{65}/_{20}$.

ţivà, pron. nehot. „quelque chose, $^{310}/_{26}$; rien, $^{282}/_{24}$; par hasard", $^{187}/_{18}$, $^{187}/_{23}$.

ţî, dat. sg. m. şi f. de la *tine*, $^{56}/_{27}$; v. *îţ*.

ţîĭa, „à toi", $^{254}/_{15}$; v. *ţî*.

ţîn, vb. III şi II „tenir, entretenir“, $^{8}/_{13}$, $^{23}/_{3}$.
ţîrûhe, $^{108}/_{28}$; v. *ţăruhe*.
ţîţă, sb. f. „sein, mamelle“, $^{71}/_{5}$.
Ţulìcă, $^{254}/_{28}$; vezi :
Ţùl'ĭa, sb. pr. „nom d'homme“, $^{253}/_{1}$.
ţupàtă, sb. f. „hache“, $^{83}/_{3}$.

U

u, acus. sg. f. de la *ea*, şi pron. pers. n. „elle, la, l'; cela, le, l' “, $^{181}/_{18}$, $^{347}/_{11}$.
u, pentru *easte* (vezi *hiŭ*), $^{248}/_{12}$, vezi *(arăit) ; ĭu-n'ĭ-ţ'u... vruta ta?* = unde mi ţi-i iubita ta?, $^{248}/_{12}$.
uă, $^{122}/_{26}$; perf. de la vb. *ou*.
ubòr, sb. n. „cour“. $^{46}/_{16}$, $^{269}/_{18}$.
ucă, sb. m., pl. *ucàdz* „ocque (poids turc)“, $^{123}/_{9}$.
ud, vb. I „mouiller“, $^{231}/_{22}$.
ud, ă, adj. „humide, mouillé“, $^{260}/_{6}$.
udàe, sb. f., pl. *udăĭ* „chambre“, $^{225}/_{10}$.
udàt, ă, adj. „mouillé“, $^{159}/_{3}$.
udă, sb. m., pl. *udàdz*, $^{60}/_{17}$; v. *udae*.
ùdzîre, sb. n. „pis (de la brebis)“, $^{90}/_{26}$.
uf !, interj. „ouf !“, $^{188}/_{32}$.
ugĭàc, sb. n., pl. *ugĭacurĭ*, „cheminée, foyer, âtre“, $^{92}/_{19}$.
uhèl'i, sb. f. „vipère“, $^{60}/_{10}$.
uhtàre, sb. f. „soupir, gémissement“, $^{240}/_{2}$
uhtèdzŭ, vb. I „soupirer“, $^{7}/_{22}$.
uĭdìe, sb. f. „ressemblance ; *fără uĭdie* = sans égal“, $^{278}/_{22}$.
uĭdisèscu, vb. IV „être pareils“, $^{20}/_{8}$.
uìţă, sb. f., $^{87}/_{13}$; dim. de la *oaĭe*.
ul, acus. sg. m. de la *el*, $^{115}/_{8}$; vezi *îl*.
umbràt, ă, adj. „ombragé“, $^{250}/_{22}$
umbràtă, sb. f. „abri de verdure“, $^{229}/_{13}$, $^{275}/_{14}$.
ùmbră, sb. f. „ombre“, $^{146}/_{20}$.
umbròs, ă, adj. „ombreux“, $^{315}/_{2}$.
ùmflu, vb. I „enfler, gonfler; remplir“, $^{342}/_{27}$.
ùmplu, vb. III şi II „(r)emplir; charger (un fusil)“, $^{17}/_{26}$.
un, ùnă, num. şi adj. nehot. „un, une“, $^{243}/_{5}$, $^{225}/_{14}$; *ună s'duţe* = n'o slăbeşte, $^{15}/_{6}$;

Costa unã ţe lu-avdza = Costa după ce îl asculta, $^{109}/_{2}$; *Turţil'ĭ v'inea unã-unã* = Turcii veneau mereu, $^{189}/_{19}$; *eraŭ unã cu-aţel'ĭ di-a noaptil'eĭ* = erau tovarăşi cu briganzii, $^{307}/_{11}$.

ùnăoàră *(unã-oarã)*, adv. „une fois", $^{92}/_{10}$.

ùnăşunã, adv. „immédiatement", $^{78}/_{33}$, $^{314}/_{24}$.

ùndă, sb. f. „onde, flot", $^{215}/_{5}$, $^{281}/_{13}$.

undzèscu, vb. IV „paraître, sembler", $^{78}/_{15}$, $^{269}/_{23}$.

ùngl'e, sb. f. „ongle; corne du pied de cheval, sabot", $^{9}/_{10}$, $^{342}/_{31}$.

ŭòmu, $^{80}/_{6}$; vezi *om*.

upărìt, ă, adj. „ardent", $^{157}/_{16}$.

uràre, sb. f. „action de souhaiter".

ùră, sb. f. „haine".

urăcĭùne, sb. f. „bénédiction", $^{85}/_{17}$.

urăscu, vb. IV „haïr, détester", $^{165}/_{3}$.

ùrdă, sb. f. „sorte de fromage spécial qu'on trouve chez les Aroumains", $^{107}/_{21}$.

ùrdin, vb. I „s'enfiler, se succéder (chemin faisant)", $^{225}/_{15}$.

urdzàt, ă, adj. „(cheval) qui a mangé de l'orge," $^{343}/_{19}$.

urdzăscu, vb. IV „ourdir", $^{243}/_{3}$.

urdzîcă, sb. f., pl. *urdzîţĭ*, „ortie", $^{184}/_{15}$.

ureàcl'e, sb. f. „oreille": *lî loa urecl'ile* = îi asurzia, $^{188}/_{3}$.

urfàn'e, sb. f. „l'ensemble des pauvres; misère", $^{178}/_{23}$, $^{336}/_{27}$.

urγìe, sb. f. „colère, courroux", $^{181}/_{4}$.

urγìsìt, ă, adj. „emporté, courroucé", $^{180}/_{21}$.

urîcĭùne, $^{19}/_{20}$; v. *urăcĭune*.

urît, ă, adj. „dangereux; noire", $^{186}/_{26}$, $^{313}/_{13}$.

urîteàţă, sb. f. „méfait", $^{226}/_{28}$.

ùrlu, $^{267}/_{23}$; vezi *aurlu*.

ùrmă, sb. f. „trace; sillage", $^{163}/_{14}$, $^{223}/_{14}$.

urn'èscu, vb. IV „fondre sur", $^{128}/_{9}$, $^{277}/_{26}$.

ùrsă, sb. f. „ourse", $^{9}/_{2}$.

Ursa, sb. pr. „nom de chien", $^{112}/_{19}$

ursèscu, vb. IV „désirer, $^{67}/_{20}$; veuillez, je vous en prie", $^{302}/_{24}$

ùrsu, sb. m. „ours", $^{315}/_{7}$.

ursùz, ă, adj. şi sb. „maussade, morose", $^{159}/_{23}$.

urtàc, sb. m. „compagnon, camarade", $^{162}/_{3}$.

uscàt, ă, adj. „séché", $^{107}/_{33}$.

usîc, vb. I „sécher; dépérir", $^{121}/_{29}$; v. *usuc*.

ustùră, sb. f. „chaîne", $^{243}/_{2}$.

usùc, vb. I „faner, flétrir; dépérir", $^{262}/_{8}$, $^{294}/_{19}$.
ùşe şi uşi, sb. f. „huis porte", $^{119}/_{14}$, $^{314}/_{8}$.
Uvrèŭ, sb. pr. „Hébreu, Juif", $^{8}/_{16}$.
Uvrìðă, sb. pr. „femme juive", $^{8}/_{14}$.

V

1. **va**, pers. III sg. indic. pres. de la *voĭ*, $^{353}/_{18}$.
2. **va**, particulă servind la formarea viitorului şi a subj., $^{5}/_{1}$.

vâhĭ!, adv. „peut-être", $^{26}/_{5}$.
vaĭ, $^{5}/_{3}$; vezi *va* no. 2; „peut-être", $^{312}/_{23}$.
vaĭ!, interj. „hélas! malheur!", $^{289}/_{11}$.
vàle, sb. f. „vallée, vallon", $^{267}/_{22}$.
Valì, sb. pr. „gouverneur général (d'une province)", $^{162}/_{11}$.
valt, sb. n. „lieu rempli de laiches", $^{37}/_{18}$.
vàrcă, sb. f., pl. *vărţi* „barque", $^{344}/_{7}$.
Vardàr, sb. pr. „fleuve qui se jette dans le golfe de Salonique", $^{73}/_{13}$.
varliga, adv., $^{24}/_{13}$; vezi *avarliga*.
vas, sb. n. „cruche", ^{34} $_{7}$.
Vasìla sb. pr „nom de femme", $^{37}/_{29}$
v si'àc sb. n. „basilic„
Vasi'cheàŭă, sb. pr. „nom de femme", $^{63}/_{25}$.
vasi à-, $^{19}/_{12}$; v. *v sil ic*
Vasilìţa, sb. pr. „montagne dans le Pinde", $^{307}/_{14}$.
vàtām, vb. I „tuer", $^{23}/_{5}$, $^{92}/_{1}$, $^{302}/_{29}$.
vàtră, sb. f., pl. *vătrî* „foyer; maison", $^{287}/_{3}$.
1. **vă**, dat. şi acus. pl. m. şi f. de la *voĭ*, $^{301}/_{4}$, $^{315}/_{20}$.
2. **vă**, pron. refl., pl. de la *ti*, $^{35}/_{18}$.
3. **vă**, enclitic pl. pentru *vostru, ă*, $^{16}/_{15}$, $^{27}/_{27}$.

văcàr, sb. m. „vacher", $^{343}/_{32}$.
văloàgă, $^{224}/_{18}$; v. *vuloagă*.
văr' *vără*, $^{31}/_{21}$, $^{31}/_{27}$; vezi *vărnu*.
vărnăoară, adv. „jamais", $^{228}/_{11}$.
vărnu, ă, $^{226}/_{8}$; v. *vîr*.
văsilchèscu, ă, adj. „royal", $^{6}/_{19}$.
văsil an'e, sb f. „reine" $^{95}/_{26}$

văsil'è, sb. m., pl. *văsil'iàdz*, „roi“, $^{92}/_{10}$.

vătămàre, sb. f. „action de tuer“; v. *vîtîmare*.

vătămàt, ă, adj. „blessé; tué“, $^{40}/_{4}$.

văzùră, sb. f. „écho, tintement des cloches“, $^{256}/_{6}$“.

ve = *aveà*, „il avait“, $^{82}/_{24}$.

veàră, sb. f., pl. *veri* · „été“, $^{112}/_{4}$.

veàrde, adj, pl. *verdz(î)* „vert; verdi, verdoyant“, $^{26}/_{18}$.

veàrdză, sb. pl. „légumes“, $^{184}/_{7}$.

veàrgă, sb. f., pl. *v e r d z ĭ*, „verge“, $^{83}/_{15}$.

vècl'ĭu, e, adj. „ancien; vieux“, $^{77}/_{11}$, $^{307}/_{4}$.

ved, vb. II „voir“, $^{20}/_{19}$.

vèduv, *vèduvă*, adj. şi sb. „veuf, veuve“, $^{7}/_{16}$.

venètcă, sb. f. „monnaie d'or de Venise“, $^{304}/_{17}$.

ver, ă, adj. şi sb. „cousin, cousine“, $^{254}/_{26}$.

vereàŭă, sb. f. „honneur; confiance“, $^{22}/_{27}$.

vèrgură, sb. f. „vierge“, $^{315}/_{34}$.

Vèrγĭa, sb. pr. „petite ville près de Salonique, habitée par de Aroumains“, $^{343}/_{24}$.

vèrsu, vb. I „verser“, $^{233}/_{15}$.

vèştu, sb. n. „drap“, $^{252}/_{8}$.

vète, sb. f., fără plural, „avoir, fortune, bien“, $^{289}/_{9}$.

vicnès, vb. IV „crier“, $^{81}/_{5}$.

videàlă, sb. f. „l u m i è r e; clarté“, $^{214}/_{20}$.

videàre, sb. f. „action de voir; vue. regard“, $^{182}/_{13}$.

vìe, sb. f. „trou (de mine)“, $^{91}/_{27}$.

Vilàrde, sb. pr. „Bérat (ville en Albanie)“, $^{26}/_{17}$.

vilèndză, sb f. „tapis, couverture de laine tissée par les femmes aroumaines“, $^{129}/_{6}$.

Viliştìn, sb. pr. „petite ville près de Volo (Thessalie)“, $^{22}/_{6}$.

vìmtu, sb. n. „vent; tempête“, $^{29}/_{2}$.

vin, vb. IV „venir“, $^{82}/_{10}$.

vînă, sb. f. „veine, artère“, $^{90}/_{6}$.

vindeàre, sb. f. „(action de) vendre“, $^{131}/_{34}$.

vìndic, vb. I „guérir“, $^{27}/_{18}$.

vìndu, vb. III şi II „vendre“, $^{24}/_{23}$.

Vinètic, sb. pr. „affluent du fleuve Bistritza“, $^{38}/_{13}$.

Vinitìe şi Viniţìe, sb. pr. „Venise“, $^{27}/_{4}$, $^{325}/_{11}$.

vìntu, $^{320}/_{14}$; v. *vimtu*.

Vìn'irĭ, sb. pr. „vendredi; la Sainte Parasquève“, $^{300}/_{8}$.

vìn'ít, ă, adj. „violacé, gri violet", $^{100}/_{6}$.
vìn'ìtă, sb. f. „arrivée", $^{224}/_{2}$.
vìr, $^{88}/_{19}$; prima silabă din *Viroană*.
Vìra, sb. pr. „nom de femme", $^{340}/_{18}$.
vìrdeàță, sb. f. „verdure" $^{340}/_{25}$.
virìn, sb. n. „amertume, chagrin profond", $^{285}/_{5}$.
virnàt, ă, adj. „attristé", $^{17}/_{5}$.
Viroànă, sb. pr. „nom de chienne", $^{86}/_{4}$.
virsàt, ă, adj. „fondu, coulé", $^{119}/_{21}$.
virtùte, sb. f. „puissance, force", $^{90}/_{9}$.
viruès, vb. IV „croire", $^{82}/_{24}$.
viscùt, ă, $^{162}/_{15}$; v. *nviscut*.
vişinàt, ă, adj. „(couleur) cerise", $^{253}/_{10}$.
vitůl'ĭŭ, e, sb. „chevreau d'un an", $^{285}/_{11}$.
viţìn, ă, adj. „voisin", $^{225}/_{23}$.
vizìr, sb. m. „vizir", $^{298}/_{12}$.
vî, vezi *vă*.
vîpsìt, ă, adj. „infortuné, triste", $^{163}/_{7}$, $^{168}/_{18}$.
vîr, ă, $^{64}/_{20}$, $^{268}/_{25}$; v. *vîrnu*.
vîràche, sb. f. „or, doré", $^{27}/_{3}$.
vîrî, invar. „à peu près", $^{77}/_{6}$.
vîrnă, f. de la *vîrnu*.
vîrnăoàră şi *vîrnă-oară*, adv. „jamais, $^{7}/_{20}$, $^{68}/_{8}$; oncques", $^{79}/_{16}$.
vîrnoàră, adv. „quelquefois", $^{273}/_{10}$; v. *vîrnăoară*.
vîrnu, *vîrnă*, pron. nehot. „personne, $^{58}/_{22}$; quelqu'un", $^{278}/_{11}$.
vîrstnic, ă, adj. „plus âgé", $^{226}/_{4}$.
vîrtòs, ă, adj. „fort; puissant", $^{188}/_{23}$.
vîrtòs, adv. „vigoureusement", $^{243}/_{9}$.
vîrtùte, $^{279}/_{10}$; v. *virtute*.
vîrv'èscu, vb. IV „réprimander, gronder", $^{62}/_{22}$.
vîsil'è, $^{8}/_{16}$; vezi *văsil'e*.
vîtîlàh, sb. n. „outre (peau de bouc pour contenir de l'huile)", $^{8}/_{4}$.
vîtîmàre, sb. f. „meurtre, assasinat", $^{227}/_{2}$.
vîtîmàt, ă, $^{43}/_{2}$, $^{292}/_{14}$; vezi *vătămat*.
vîzèscu, vb. IV „résonner, retentir", $^{48}/_{14}$.
Vlàhu-hoàră, sb. f. „village valaque (aroumain)", $^{38}/_{7}$.
Vlăhìe, sb. pr. „Roumanie" $^{119}/_{7}$.
vlăstàr, sb. n. „drageon", $^{168}/_{18}$.
Vlîhìe, $^{44}/_{17}$; vezi *Vlăhie*.
Vlîhùt, ă, sb. „Roumain", $^{44}/_{20}$.
voàstră, f. de la *vostru*.

voĭ, plur. de la pron. *tine*, $^{280}/_{19}$.

voĭ, vb. II *(vreàre)* „vouloir ; aimer“, $^{20}/_{16}$, $^{29}/_{28}$, $^{201}/_{23}$.

vòlbu, sb. n , pl. *volburĭ* „endroit où l'on enroule la chaîne sur l'ensouple posé sur deux perches fourchues plantées en terre“, $^{248}/_{6}$.

vrăhnòs, adv. „d'une voix rauque“, $^{256}/_{6}$.

vre !, interj. „hé !“, $^{83}/_{24}$.

vreà, particulă servind la formarea condiţionalului trecut, $^{9}/_{19}$, $^{45}/_{26}$.

vreàĭ, $^{92}/_{17}$; vezi *vrea*.

vreàre, sb. f. „vouloir, volonté ; amour ; assentiment, gré“, $^{131}/_{28}$, $^{267}/_{13}$, $^{302}/_{7}$.

vreàre, condiţ. de la *voĭ* : *ca s'vreare* = de va dori, $^{107}/_{21}$.

vreàvă, sb. f. „bruit, vacarme“, $^{19}/_{5}$, $^{231}/_{26}$, $^{238}/_{18}$.

vrin, ă, $^{82}/_{7}$, şi

vrîn, ă, $^{160}/_{19}$; vezi *vîrnu*.

vrînda, $^{242}/_{21}$; gerundiul de la *voĭ*.

vrîstă, sb. f. „âge“, $^{311}/_{15}$.

vròndu, sb. n. „bruit, fracas“, $^{189}/_{5}$.

vrùndaluĭ, $^{7}/_{21}$; v. *vrînda*.

vrut, ă, adj. „aimé“, $^{20}/_{23}$, $^{53}/_{17}$.

vrut, adv. „affectueusement“, $^{276}/_{8}$.

vuĭvudă, sb. m. „prince“, $^{162}/_{9}$.

vulgărèscu, ă, $^{21}/_{25}$; v. *vurgărescu*.

vulìe, sb. f. „décision“, $^{86}/_{13}$.

vuloàgă, sb. f. „clairière“, $^{200}/_{5}$

vùltur, sb m. „aigle“, $^{286}/_{12}$.

vulusìt, ă, adj. „scellé, cacheté“, $^{136}/_{9}$.

vurcòlac, $^{272}/_{21}$, şi

vurculàc, sb. m. „dragon“, $^{185}/_{4}$.

Vùrgar, *Vurgàră*, $^{59}{}_{14}$ şi

Vùrgăr sau *Vùrɣar*, sb. pr. „Bulgare“, $^{8}/_{3}$.

vurgărèscu, ă, adj. „bulgare“, $^{8}/_{2}$.

Vurgărìe, sb. pr. „Bulgarie“, $^{59}/_{11}$.

vurɣîrèscu, ă, adj. „de Bulgare“, $^{8}/_{1}$; v. *vurgărescu*.

vuşĭ, perf. pers. II sg. de la *am*, $^{81}/_{7}$.

vutànă, sb. f. „*Veratrum album*“, $^{204}/_{14}$.

V'

v'èrmu, sb. m. „vers“.

v'ìaţă, sb. f. „être, animal“, $^{98}/_{30}$.

v'ìe, sb. f. „hâte“, $^{70}/_{14}$, $^{272}/_{11}$.

v'în, vb. IV şi II „venir, arriver“, $^{272}/_{11}$.

v'în, sb. n., pl. *v'inurĭ*, „vin“, $^{118}/_{19}$.

v'ineàre, condiţ. de la *v'în*: *si-n'ĭ v'ine ıre* = de-ar sosi, $^{260}/_{5}$.

v'înghiţ, num. „vingt“, $^{39}/_{19}$.

v'inglă, sb. f. „sangle“, sous-ventrière“, $^{131}/_{4}$.

v'is, sb. n., pl. *v'ise* „rêve, songe, vision“, $^{35}/_{14}$, $^{270}/_{9}$.

v'ìsèdzŭ, $^{32}/_{13}$; v. *nv'isedzŭ*.

v'isteàre, sb f. „trésor“, $^{248}/_{4}$, $^{303}/_{22}$.

v'lŭ, e, adj. „vif, vivant, en vie“, $^{269}/_{28}$.

X

xeànă, sb. f. „l'étranger, pays étranger“ $^{262}/_{3}$.

xen, ă, adj „étranger, qui appartient à autrui“, $^{7}/_{6}$.

xère, sb. f. „sécheresse“, $^{184}/_{10}$.

xifàc, vb. III şi II „défaire, liquider, vendre“, $^{178}/_{2}$.

xiftèr, *xiftèră*, sb. şi adj. „epervier; homme agile“, $^{45}/_{20}$.

xinătàte, sb. f. „l'étranger“, $^{319}/_{6}$; v. *xeană*.

xinît, ă, adj. „expatrié, étranger“, $^{46}/_{7}$, $^{157}/_{14}$

xinitle, sb. f., $^{267}/_{4}$; vezi *xinătate*.

xinitimèn, *xinitimcnă*, adj., $^{351}/_{8}$; vezi *xinit*.

xursèscu, vb. IV „raser“, ^{137} ^{30}.

Z

zacacĭŭ, vb. I „accrocher“, $^{82}/_{3}$.

zàdă, $^{338}/_{33}$; vezi *dzadă*.

Zaɣòri, sb. pr. „région montagneuse dans le Pinde“, $^{27}/_{13}$.

zambìlă, sb. f „jacinthe“, $^{324}/_{23}$.

zàre, $^{333}/_{23}$, $^{333}/_{17}$; v. *dzare*.

zàţe, $^{324}/_{15}$; vezi *dzaţe*.

zămàne, sb. f „temps; *di zămane* = depuis longtemps, d'autrefois, de jadis“, $^{218}/_{26}$.

zănghìe, sb. f. „étrier“, $^{296}/_{28}$.

zărcŭlă, sb. f. „cape, capuchon“, $^{88}/_{4}$.

zărós, adv. „gaiement, en riant“, $^{81}/_{2}$.
zăvon, sb. n. „voile“, $^{335}/_{2}$.
zăzăèscu, vb. IV „bourdonner“, $^{227}/_{26}$.
zbor, sb. n., pl. *zboare* „mot, parole; discours“, $^{7}/_{16}$.
zbor, sb. n. „vol“, $^{133}{}_{13}$; v. *azbor*.
zbor, vb. I, $^{35}/_{26}$, $^{157}/_{24}$; vezi *azbor*.
zburăscu, vb. IV „parler, causer“, $^{29}/_{12}$.
zdîpînèscu, vb. IV „jeter de force par terre, terrasser“, $^{135}/_{17}$.
zdurdit, ă, adj „ètourdi“, $^{264}{}_{23}$.
zeănă, vezi *dzeană*.
Zèga, sb. pr. „nom d'une grande famille de *Fărşeroţi*“, $^{204}/_{3}$.
zgher, $^{200}/_{9}$; vezi *azgher*.
zghic, şi zghìcut, sb. n. „cri“, $^{65}/_{19}$, $^{262}/_{4}$.
zghilèscu, vb. IV „crier, pousser des cris; retentir“, $^{42}/_{20}$, $^{289}/_{21}$.
zgîrlèscu, vb. IV „écarquiller les yeux“, $^{279}/_{26}$.
zgl'èscu, $^{167}/_{28}$; v. *zghilèscu*.
zgrîm, vb. I „gratter; égratigner“, $^{9}/_{10}$.
zgroàmic, vb. I „grincer des dents“, $^{279}/_{26}$.
zgùră, sb. f. „scorie, crasse“.
zic, $^{81}/_{2}$; vezi *dzîc*.
zilipsèscu, vb. IV „dèsirer ardement, convoiter“, $^{89}/_{8}$.
zilipsìt, ă, adj. „convoité“, $^{325}{}_{1}$
zil'ĭŭ, sb. m., fără plural „convoitise“, $^{325}/_{18}$.
Zìsĭ, sb. pr. „nom d'homme“, $^{24}/_{5}$.
zîc, $^{324}/_{6}$; vezi *dzîc*.
zînghie, $^{297}/_{22}$; v. *zănghie*.
zîpîtèscu, vb. IV „fouetter“, $^{345}/_{21}$.
zîrcůlă, $^{88}/_{10}$; v. *zărculă*.
zîŭă, $^{320}/_{31}$; vezi *dzîŭă*.
zlàpe, sb. f., pl. *zlăchĭ* „(bête) fauve“, $^{89}/_{26}$.
zloàtă, sb. f. „les trois quarts d'un *gros*“, $^{178}/_{9}$.
zmèŭ, sb. m. „dragon fabuleux“, $^{296}/_{24}$.
zmoàtic, vb. I „écraser“, $^{99}/_{6}$.
Zmòlca, $^{291}/_{10}$, Zmòlcu, $^{89}/_{4}$ şi Zmòlica, sb. pr. „le sommet le plus élevé du Pinde“, $^{23}/_{22}$.
zmuldzeàre, sb. f. „action d'arracher“, $^{163}/_{2}$.
zmùlgu, vb. III şi II „arracher“, $^{60}/_{7}$.
zn'le, sb. f. „dommage, degât“, $^{362}/_{9}$.
zn'lůră, sb. f. „framboise“, $^{282}/_{6}$.
Zòră, sb. pr. „nom. de femme“, $^{254}/_{28}$.

zòre, sb. f. „hâte; soin, inquiétude“, $^{165}/_{10}$, $^{177}/_{27}$.
zùă, $^{337}/_{4}$; vezi *zîŭă*.
zugrăvsèscu, $^{290}/_{27}$, şi :
zugrăpsèscu, vb. IV „décrire“, $^{300}/_{11}$.
zugrăpsìt, ă, adj. „peint“, $^{345}/_{17}$.
zulàpe, $^{275}/_{10}$; vezi *zlape*
zurbă, sb. m. şi adj. „rebelle, révolté“, $^{164}/_{16}$.
zùrlu, ă, adj. „fou; en désordre“, $^{272}/_{18}$, $^{280}/_{24}$.
zvèltu, *zveltă*, adj. „svelte“, $^{297}/_{14}$.
zvèrcă, sb. f. „nuque“, $^{279}/_{18}$.
zvinturàre, sb. f. „chasse-neige“, $^{336}/_{29}$.
zvîngînèscu, vb. IV „ronfler (comme une toupie)“, $^{252}/_{30}$.
zvon, sb. n. „voile“, $^{217}/_{7}$, $^{316}/_{4}$; vezi *zăvon*.

ABREVIAŢIUNI
ÎNTREBUINŢATE LA GLOSAR

adj.	adjectiv	m.	masculin
adv.	adverb	megl.	meglenit
ar.	aromîn	mmprf.	maimultcaperfect
art.	articol / articulat	n.	neutru
		nedef.	nedefinit
card.	cardinal	nehot.	nehotărît
cond.	condiţional	num.	numeral
conj.	conjuncţiune	part.	participiu
dat.	dativ	perf.	perfect
dem.	demonstrativ	pers.	persoana / personal
dim.	diminutiv		
f. / fem.	feminin	pl.	plural
		pos.	posesiv
fr.	frances	pr.	propriu
gen..	genetiv	prep.	preposiţiune
gr.	grecesc	pres.	present
imperat.	imperativ	pron.	pronume
imperf.	imperfect	refl.	reflexiv
indic.	indicativ	rel.	relativ
infin.	infinitiv	sb.	substantiv
interj.	interjecţiune	sl	slav
intrans.	intransitiv	subj.	subjonctiv
invar.	invariabil	unipers.	unipersonal
ital.	italian	vb.	verb
loc. adv.	locuţiune adverbială	voc.	vocativ

INDREPTĂRI

Printre greşel le st ecurate voi releva şı acele d torite zmulgerei de l tere sau chıar de silabe ın tii ţul t pa u ui, care ar fi greu de îndreptat sau de reconstituit din partea cititorului.

P.	16,	r. 10	cit.	hearhiţ.	P.	92, r. 22	cit. a n'ia.
„	17,	„ 23	„	Si-n'ĭ.	„	93, „ 14	„ ocl'ıl'ĭ.
„	21	„ 2	„	înghĭos.	„	93, „ 29	„ s'mi.
„	21,	„ 16	„	nghĭos.	„	95, „ 17	„ muşatil'eĭ.
„	29,	„ 2	„	greaŭă.	„	96, „ 17	„ flıtură.
„	29,	„ 19	„	'ş'cîntă.	„	98, „ 8	„ Turnîndaluĭ-se
„	29,	„ 20	„	pitrunicl'ea.	„	100, „ 10	„ sculîndaluĭ-se
„	31,	„ 21	„	trăşĭ.	„	108 „ 9	„ Tamam.
„	34,	„ 25	„	îl'ĭ.	„	113, „ 31	„ di-ea.
„	36,	„ 2	„	Gĭon'ĭ.	„	117, „ 2	„ mu· ·l ·
„	41,	„ 16	„	ca	„	122, „ 27	„ oau..e.
„	43,	„ 17	„	gĭunaţĭ.	„	125, „ 17	„ celniţĭ la prım-
„	54,	„ 25	„	tişĭ.			nare.
„	56,	„ 12	„	răŭ.	„	126, „ 1	„ 'N.
„	58,	„ 12	„	a ţia.	„	129, „ 8	„ s'n'il'e.
„	58,	„ 26	„	Apruchĭaşĭ.	„	129, „ 17	„ doaŭă.
„	59,	„ 12	„	scrie.	„	135, „ 22	„ Şi
„	61,	„ 24	„	L'ĭa-ţ.	„	143, „ 10	„ v'inghiţ.
„	67,	„ 14	„	acl'imă.	„	144, „ 15,17	„ Nnghĭos.
„	73,	„ 8	„	a n'ia.	„	145, „ 8	„ treĭl'i.
„	82,	„ 10	„	ăşĭ.	„	155, „ 10	„ plıng.
„	85	„ 1		Picurarlu.	„	155, „ 13	„ ţacl'
„	87,	„ 22	„	ıuvasĭuva.		15 1	„ o l'i
„	91,	„ 1[illegible]	„	isusıra.		15	num

P. 160, r. 10 cit. L'ĭ.
„ 161, „ 4 „ duţĭ.
„ 162, „ 17 „ lăcrin'ile.
„ 164, „ 2 „ inin'ĭ
„ 169, „ 1 „ vrearea.
„ 176, „ 2 „ S'veadă.
„ 177, „ 13 „ Picurarlu.
„ 189, „ 16 „ disviscuţ.
„ 191, „ 27 „ plîndzi.
„ 193, „ 32 „ si.
„ 215, „ 14 „ ştiĭ.
„ 223, „ 3 „ uşe.
„ 225, „ 25 „ părpodzle.
„ 231, „ 25 „ nipitrumtă.
„ 238, „ 11 „ Ş'noĭ.
„ 242, „ 6 „ Cruţi.
„ 248, „ 22 „ Gĭone.
„ 249, „ 15 „ γîcĭl'i.
„ 252, „ 13 „ optusprăv'inghiţ.
„ 253, „ 7 „ s'le.
„ 254, „ 14 „ a li.
„ 255, „ 9 „ V'ine.
„ 255, „ 24 „ încl'ieată.
„ 256, „ 21 „ lăcrin'ĭ.
„ 256, „ 23 „ gĭon'ĭ.
„ 275, „ 16 „ plaĭŭluĭ.
„ 276, „ 14 „ tor.
„ 292, „ 1 „ Ţe.
„ 294, „ 26 „ si s'.
P. 295, r. 2 cit. s's'mărită.
„ 298, „ 18 „ s'nu-ţ.
„ 303, „ 18 „ vreare.
„ 309, „ 20 „ Şpirtuiţ-le.
„ 309, „ 30 „ alghi şi curaţ.
„ 310, „ 33 „ l'ĭundar.
„ 311, „ 4 „ v'inghiţ.
„ 311, „ 5 „ di.
„ 313, „ 7 „ În'ĭ.
„ 315, „ 16 „ ved.
„ 320, „ 18 „ Ş'numa.
„ 324, „ 12 „ ĭu-l'ĭ.
„ 340, „ 23 „ *Papa-Ianuşĭ.*
„ 341, „ 2 „ veara tu
„ 341, „ 3 „ calu, ne
„ 341, „ 8 „ vă bat.
„ 345, „ 6 „ *Scrîma.*
„ 360, „ 1 „ tată-n'ĭu.
„ 380, „ 18 „ ca în l.
P. 384, r. 32, col. I cit. agĭurât.
„ 384, „ 1, „ II „ agĭutòr.
„ 409, „ 8, „ II „ foie
„ 433, „ 10, „ II „ sous les
„ 439, „ 8, „ I „ de.
„ 440, „ 19, „ I „ genévriers.
„ 441, „ 30, „ II „ *s'l'ĭa.*
„ 449, „ 8, „ I „ încl'èg.
„ 453, „ 27, „ I „ *lipidz.*

ADAUSURI
la
GLOSAR

Aura, sb. pr., $^{254}/_{14}$.
avărtèscu, $^{22}/_{26}$; v. *anvărtescu.*
[cà]...; *ca (si)* = „si“, „dacă, $^{147}/_{2}$; *ca ţe* = cam ce, $^{89}/_{19}$.
[filie]..., $^{59}/_{3}$.
La pag. 435, r. 29, col. I; $^{17}/_{4}$.
[turuşte], $^{35}/_{17}$.

CUPRINSUL

CUPRINSUL[1]

CUVINTE CĂTRĂ AROMÎNI, p. V-IX.
PREFAŢĂ „ XI-XII.
INTRODUCERE „ XIII-XLVII.

LITERATURA POPORANĂ, p. 1—102:

PROVERBE ŞI GHICITORI, p. 5—11 — luate toate din Periclè Papapagi, *Din literatura poporană a Aromînilor.*

POESII LIRICE, p. 15—48:

Cînticlu Armînluĭ, p. 15 — Vezi variantă în Per. Papahagi, *op. cit.*, p. 833.
Cîntic di-Amincĭu, p. 15 — Revista *Frăţil'ĭa*, II, no. 17—18, p. 272.
Cîntic di Avdelă, p. 16 — P. Papahagi. *op. cit.*, p. 931.
Cntic di Beala, p. 16 — *Ibidem*, p. 885.
Cîntic di Beala-di-Sus p. 17 — *Ibidem*, p. 949.
Cîntic di Clisură, p. 18 — Revista *Lilicea Pindului*, I, no. 8—9, p. 184—5.
Cîntic di la Gramostean'il'i di Coceanĭ, p. 19 — *Frăţil'ĭa*, I, 4, p. 53.
Cîntic di Colon'ĭa, p. 19 — P Papahagi, *op. cit.*, p. 864.
Cîntec di Cornu, p. 20 — *ibidem*, p. 932.

1 În dreptul fiecărei bucăţi arătăm dacă a fost publicată (şi deci locul de unde e culeasă) ori dacă — după cunoştinţa noastră — n'a fost publicată.

Cîntic di Dol'ianî, p. 20 — *Lilicea Pindului*, I, 10, p 219.
Cîntițe din hoara Mirbei (Tesalia), p. 21 — *Frăți'l'ia*, I, 10, p. 158.
Cîntic dit Muzăcheauă, p. 22 — *Almanahul Macedo-Romîn*, 1903, p. 17.
Cînti.lu a li Pisudcri, p. 23 — Vezi variantele în P. Papahagi, *op. cit.*, p 882 şi 1016.
Cîntic de Sămărină, 23 — *Ibid.*, p. 934.
Cîntițe di la Fărşeroți'i di Sel'ia, p 24 — *Frăți'l'ia*, I, 10, p. 148.
Cînticlu a hoarăi'eï Şipisca, p. 25 — P. Papahagi, *op. cit.*, p. 994-995.
Cîntițe di Vilarde (Berat), p. 26 — *Ibid.*, p. 1018 şi 950.
Cîntic di Zagori, p. 27 — *Ibid.*, p. 873.
Cintec, p. 28 — Ziarul *Ecoul Macedoniei*, II, no. 10, p. 3.
Şirgăn'iuta şi Muscupui'ianlu, p. 29 — G. Weigand, *Die Aromunen*, II, p. 10-12.
Cîntic fărşirutescu, p 29 — P. Papahagi, *op. cit*, p 942.
Cînticlu a li vrută, p. 30 — *Ibid.*, p. 895.
Vreare di Fărşirot, p. 31 — *Ibid.*, 832.
Vreare di Fărşiroată, p 31 — Revista *Lumina*, III, 3 p. 69.
Lilicea a vrearil'ei, p. 34 — P. Papahagi, *op. cit*, p. 932-3.
Rumăn'il'i isusescu Greate, p. 34 — *Ibidem.*, p. 929.
Dorlu a picurarluï. p 35 — *Ibidem*, p. 938.
Dinîndarea picurarluï Iîvuit. p. 35 — *Lumina*, III, 6, p. 164.
Moartea picurarluï Nica, p. 36 — G. Weigand, *op. cit.*, II, pag. 110.
Cînticlu al Zisî al Nasta, p 37 — Revista *Graiu Bun*, I, 6-7, p. 151.
Cînticlu a Dirven'ilor p 38 — P. Papahagi, *op. cit.*, p. 1027-8.
Cînticlu al Dona, p. 38 — *Ibidem*, p. 936-7.
Căpitanlu Nacea p. 39 — *Ibidem*, p. 1019.
Cîntic, p. 40 — *Frăți'l'ia*, II, 15, p 239
Cîntic di jale, p. 40 — Revista *Macedonia*, II, (1889), pag. 160, no. 9.
Cînticlu al Nace, p. 41 — *Macedonia*, (1888), I, p. 87.
Cînticlu al Fetu-Mare, p 41 — P. Papahagi. *op. cit.*, pag. 996 şi 995.
Gionile Iîvuit, p 42 — *Ibidem*, 854.
Frați'i Giuvara, p. 43 — *Graiu Bun*, I. 8-9, p. 189
Xeanile din Vlăhie, p. 44 — G. Veigand, *op. cit.*, II, p 84.
Blăstemlu a xeanilor, p 44 — P. Papahagi, *op. cit.*, p. 881-2.

Gionile dipărtat, p. 45 — *Revista Macedoniei*, II, no. 33, p. 5.
Cînticlu a Xinitlui, p 46 — P. Papahagi *Poesia înstreinărei la Aromîni*, p. 27-28
Armînile blastimă puntea din Arta, p. 46 — *Din lit. pop.* pag. 936.
Bocet (miruloţiă), p. 47 — *Ibidem*, p. 977.
La moartea unui tinir, p 48 — *Ibidem*, p. 986.

BALADE ŞI LEGENDE, p. 49-73:

Armîna, p. 51 — *Ibid.*, p. 850-1.
Feata şi gionile, p. 53 — *Ibid.*, 851-2
Cînticlu al Guvara, p 54 — Ziarul *Aromînul* I (1910), no. 18.
Cărvănar mo tu 'n carvane p. 55 — P Papahagi, *op. cit.*, p 938-9.
Cîrvînarlu aromîn vîtîmat di furi, p. 56 — M. G. Obedenaru, *Texte Macedo-Române*, p. 173-177.
Cătranlu gione, p 59 — P Papahagi, *op. cit.*, 1053-5.
Blăstemlu di mumă, p. 61 — *Lumina*, I, 4, p. 92—3.
Mortul blăstimat, p. 63 — Vezi şi P. Papahagi, *op. cit.*, p. 1048 50.
Puntea din Arta, p. 67 — Vezi *Ibid.*, (variante), p. 1040-45.

PROSA.— SNOAVE, TRADIŢII, BASME, p. 75-102.

Di Al Nastradin-Hogea, p. 77 — *Lilicea Pindului*, I, 6-7, p. 137-8.
In vizir cu minte, p. 79 — *Ibid.*, I, 10, p. 214.
Uo nu, liţita şi lupu, p. 80 — P. Papahagi, *Megleno-Romînii*, II, p. 7.
Mincunoşil'i, p. 82 — *Ibid*, II, p. 17.
Trî ţe nu are ghiftî furi, p. 83 — *Lilicea Pindului*, I, 8-9, p. 175-6.
Tră ţe fură picurari'i p 84 — P. Papahagi, *Din lit. pop.*, pag. 787.
Puiu picurar, p. 85 — *Ibid*, p. 761-5.
Picurarlu fapta zmă, p 89 — *Ibid*, 797-803.
Capra i luteafirle? p. 92 — P. Papahagi, *Basme aromîne*, pag. 205—7.
Dafna, p. 95 — *Ibid*, p. 179-184.

TREI BALADE DACO-ROMÎNE, p. 103-149:

Celniclu Costa si Fulgi furlu, p. 105 — Transpusă după G. Dem. Teodorescu, *Poesii populare*, p. 509-517.
Corbea, p. 119 — După G. Dem. Teodorescu, *op. cit.*, pag. 517-527.
Mi'ioara, p. 145 — După V. Alecsandri, *Poesii populare*.

LITERATURA CULTĂ, p. 151-354.

ZICU A. ARAIA, p. 153-172:

Fudzi haraŭa di la noĭ, p. 155 — Inedită.
Toamna 'n Pind, p. 157 — *Lumina*, V, 11-12, p. 37-8.
Moartea al Fulger p. 158 — Biblioteca aromănească *Lumina*. p. 43-53.
Enoh Arden, p. 167 — *Ibid.*, p. 5-42.
Calea, p. 170 — *Lumina*, II, 5, p. 152.

NICOLAE BATZARIA, p. 173-194.

Nu se-acoță Armînlu, p. 175 — *Frăți'ia*, I, 8, p. 125.
Picurarlu Hagi-Done, p. 177 — *Lumina*, II, 5, p. 152-3.
Cu foartica, p. 179 — *Frăți'ia*, I, 5, p. 69.
Aroșe sunt di sînăze, p. 181 — *Lumina*, II, 4. p 127.
Nu Armînlu, ma curaŭa, p. 183 — *Frăți'ia*, I 6, p. 88.
Kir Dimitrhul di Armiro, p. 186 — *Lumina* II, 5, p. 137-140.
Fără tată, p. 191 — *Lumina*, II, 6, p. 187-9.

CONSTANTIN BELIMACE, p. 195-207:

Dimîndarea părintească, p. 197 — *Macedania*, (1888), I, pag. 78.
Picurarlu. p. 198 — Andrei Bagav, *Carte de Alegere*, 1887, pag 35.
Un cîntec, p 199 — *Lumina*. IV, 1. p. 9.
Toamna tu-arniŭ, p. 199 — Andrei Bagav, *op. cit*, p. 133-4.
Aușu cărvănar, p. 200 — *Ibid.*, p 52-53.
Sclavlu, p 201 — *Ibid.*, p. 50
Picurarlu către vruta lui. p. 201 — *Primul Almanah Macedo-Romîn*, Constanța, 1900, p. 83-4.
Cucotul, p. 202 — A. Bagav, *op. cit.*, p. 59.

Codrughĭonlu. p. 203 — *Macedonia*, 1888, I, 1, p. 8.
Curnicea, p. 204 — P. Papahagi, *Din lit. pop.*, 1405-1408.

MARCU BEZA. p. 209-233:

Loară valea, p 211 — *Lumina*, II, 4 p. 110.
Cîntic, p. 212 — *Lumina*, III 1, p. 7.
La tăruşte, p. 213 — *Ibid.*, II, 12, p. 337.
Mindurĭ, p. 214 — *Ibid.*, II, 11, p 304.
Auşlu, p. 214 — *Graiu bun*. I. 10, p. 216.
Cu chirîgĭadzl'i, p. 216 — *Lumina*. II, 9, p. 245-6.
Oamin'ĭ di zămane, p. 218 — *Frăţil'ĭa*, II, 15, p. 234.
Gardanĭ, p. 223 — *Graiu Bun*, I, 10, p. 220—227.

TACHE CACIONA, p. 235-244:

De-acasă, p. 237 — *Calendar Armănescu* (al revistei *Graiu Bun*). 1909, p. 83-84.
Ah, ĭara-n'ĭ bate ocl'ĭul, p. 239 — *Liticea Pindului*, I, 8-9, pag. 166-8.
Di cu noapte, p. 241 — *Ibid.*, I, 1. p 11-13.

GEORGE CEARA, p. 245-256:

Cîntic, p. 247 — *Calendar Armănescu* (*Graiu Bun*), 1909, pag. 52.
Te-aştiptaĭ, p. 247 — Revista *Flambura*, I. 5 p 2.
N'ĭ pitricu muşeata-n'ĭ dor, p. 248 — Inedită.
El moare, p. 249 — *Flambura*, I, 1, p. 5-6.
Un tilegraf, p. 252 — *Ibid.*, II, 2, p. 3-4.

ION FOTI, p. 257-264:

Picurarlu, p. 259 — I Foti, *Cîntiţe şi ndoauă isturiĭ*, 1912, pag. 41-2.
Armănlu, p. 260 — *Ibid.*, 71-3.
Boaţea muntiluĭ, p. 263 — *Lumina*, VI, 4, p. 15-16.
Ariăluĭ, p. 264 — *Ibid.*, V, 6, p. 168.

GEORGE MURNU, p. 265-282:

Dit xeane, p. 267 — *Calendar Armănescu (Graiu Bun)*, 1909, pag. 123.
Dorlu a gĭoneluĭ, p 268 — *Ibid.*, p. 40-41.
Fuga tu-arniŭ, p. 269 — Inedită.
Mihi şi furlu, p. 271 — *Lilicea Pindului*, I, 5, p. 105-7.
Vurcolaclu, p. 272 — *Ibid.*, I, 4, p. 73-5.
Chita şi Bură, p. 275 — *Calendarul Aromănesc*, 1910, pag. 99-105.

NUŞI TULLIU, p. 283-316:

Cîntic, p. 285 — *Graiu Bun*, I, 2, p. 24.
Cîntiţe di jale, p. 286 — *Lumina*, IV, 6, p. 167-8.
Plîngul Aromînuluĭ, 289 — *Frăţil'ia*, I, 3, p. 36.
Cîntic di prumuveară, p. 290 — *Lilicea Pindului*, I, 4. p. 77
Tru muntili di Zmolca, p. 291 — *Frăţil'ia*, I, 1, p. 8-9.
A cucluĭ, p. 293 — *Ibid.*, II, 17-18, p. 272-3.
Maruşea, p. 294 — Inedită.
Unã noapte cu furl'i p. 305 — *Lumina*, IV, 7-8, p. 204-213, (publicată în limba literară)

NICOLAE VELO, p. 317-329:

Tradzeţ calul, p. 319 — *Frăţil'ia*, II 16, p 253.
Şana şi-ardirea a Gramostil'eĭ, p 319 — N. Velo, *Cîntiţe Juneş i*, 1905, p. 9-13.
Muscopolea, p. 324 — *Ibid.*, p. 30 36.

BUCĂŢI ALESE DIN ALŢI SCRIITORI, p 331-354.

Leon Boga, *Nipoata Avigl'itorluĭ*, p. 333 — *Lumina*, V, 9, pag. 16-21.
Vasile Papa-Ianuşi, *Buşcul*, p. 340 — *Flamura*, I, 1, p. 2-4.
Nacu Scrîma, *Dit xeane*, p. 345 — *Ibid.*, II, 1, p. 8-10.
P. Vulcan, *Lilicea Piristeril'eĭ*, p 353 — *Frăţil'ia*, II, 17-18, pag. 269.

MUSICĂ POPORANĂ AROMÂNEASCĂ, p. 355-375:

I, p. 357 — Musica, inedită.
II, „ 358 — Musïcă şi poesie inedite.
III, „ 359 — Musică inedită; poesia, cfr. P. Papahagi, *op. cit*, p. 902-903.
IV, „ 361 — Musica, cfr. revista *Macedonia*, II, no 7, p. 131, cu măsura $^2/_4$; poesia, cfr. P. Papahagi. *op. cit.*, 926; pentru *musica*, cfr. şi G. Weigand, *Die Aromunen*, vol. Ii, p. XIII (cu măsura $^3/_4$)
V, „ 362 — Musica, cfr. *Macedonia*, II (1889), 9, p. 155, cu măsura $^8/_4$; poesia, cfr. P. Papahagi, *op. cit.*, p. 840
VI, „ 363 — Musică şi poesie inedite.
VII, „ 365 — Muşică şi poesie inedite.
VIII, „ 367 — Musică şi poesie inedite
IX, „ 369 — Musică şi poesie inedite.
X, „ 371 — Musică inedită.
XI, „ 372 — Musică inedită.
XII, „ 373 — Musică şi poesie inedite.

GLOSAR, p. 377-506.

ABREVIAŢIUNI, p. 507.

ÎNDREPTĂRI, ADAUSURI, p. 509–510.

Notă. — Cele mai multe vederi din lucrarea de faţă sînt luate din valoroasa colecţie a fraţilor *Manakia* (Bitolia), unele de la familia *I. Ciulli*, iar no. 22 (p. 262), 23 (p. 270) şi 29 (p. 341) sînt reproduse după A. J. B. Wace and M. S. Thompson, *The Nomads of the Balkans*, 1913.